41

CSEREY,
Növény-
határozó

C 40

64

OEE Könyvtár
Áll.Ell. 2018

C/64.

NÖVÉNYHATÁROZÓ

VAGYIS

VEZÉR A VIRÁGZÓ NÖVÉNYEK NEVEINEK KÖNNYŰ ÉS BIZTOS KIKERESÉSÉHEZ

KEZDÖK SZÁMÁRA.

IRTA

Dr. CSEREY ADOLF,

FŐGYMN. TANÁR.

Ak. 4252/1

SELMECZBÁNYÁN,

KIADTA JOERGES ÁGOST ÖZVEGYE.

1867.

Midőn e munka kidolgozásához hozzáfogtam, azon czél lebegett szemeim előtt, hogy könnyen kezelhető utmutatást nyujtsak azoknak, kik a növény meghatározást akarják elsajátitani s igy a növényekkel megismerkedni akarnak.

Ki mint tanitó vagy tanuló a növénytan terén fáradozott, azon szomorú tapasztalatra jön, hogy a középtanodában a növénytan tanításának kevés az eredménye: — a tanulók legnagyobb része az uton ut félén előforduló dudvát sem ismeri. Tanitunk sejttant, morphologiát, rendszertant, a botanika történelmét stb. efféléket, melyek mind nem képesek a tanuló figyelmét lekötni azért, mert tulajdonságokról beszélünk neki, midőn az egyéneket még nem ismeri. Ez uton a növénytant megkedveltetni, alig lehetséges. Nem mondom ezzel azt, hogy a tanulók a tanárral tisztán csak botanizáljanak, de azt, hogy főleg botanizáljanak. Ez éleszti az észt a megfigyelés s éles határok vonása által, s próbára teszi az emlékező tehetséget is. — A kevés rendes oskolai óra fordittassék

az ismeretek rendezésére. Nincs hely édes hazánkban, mely nem nyujtana elég anyagot! Csak az ily tanitásnak lehet üdvös hatása s eredménye; — a ki később tudományosan akar foglalkozni, be van vezetve, meg van az alapja, melyre később épithet.

Hogy az eddig hazánkban nem igy történt, részben irodalmunk oka. Hazslinszky munkája kitünő szak munka, de bizony csak a gyakorlottabb kezébe való, Gönczy munkája csak Pest megyére szorítkozik; — a kezdő nem találván benne mindazt, amit keres, félre teszi, elveszti kedvét a további kutatásoktól. Igy tehát hézag pótló munkát adok ki, midőn soraimat közre bocsátom. Nem mondom, hogy tán más nyelveken ily módszerü munka nem volna — nagyon is van, — de tény az, hogy ifjaink nem nagyon tudnak más nyelveket. — Ki a közép tanodákon modern nyelveket tanított, legjobban tudja ezt. Leginkább csak akkor tanulnak meg más nyelveket, mikor az életbe kikerülnek. Ekkor botanikát tanulni nem érnek rá, az élet másfelé vonja figyelmöket — sok fáradozás után nem találkoznak régi ismerőseikkel, kik tanui voltak régi ifju boldogságuknak. „A természet mindig egy és ugyan az, csak az ember változik.“

Munkám kezdőnek van számva, ne várjon

tehát itt a szakember meglepetéseket: csak könnyű meghatározási módszert adok. Ez oka, hogy elhagytam a munkát nehezitő alfajokat, vagy pedig a levél csekély eltérése miatt újonan megkülönböztetett fajokat. Kezdőnek csak positiv ismereteket adhatunk.

A kulcsot de Lamarque analytikus módszere szerint állapitottam meg. A családok meghatározását Linné rendszere szerint is adom, részben azért mert könnyű, részben ha két uton jött a kezdő ugyanazon eredményhez, — annál biztosabb haladásában. E két utat csak akkor hagyja el, ha már egészen biztos. A családoknál a nemek meghatározása, a kör szükebb lévén, — a kezdő könnyebben boldogúlhat.

Munkám második része a nemek és fajok meghatározását tartalmazza. Minden fajnál a tömör leirás után, a növény élet tartamát, virágzás idejét, előfordulási helyét találja az olvasó. A helyeket azonban általában jegyeztem fel, mert munkám nem akarja hazánk flóráját adni, hanem csak növény meghatározó kiván lenni, melyből a kezdő a hazánkban előforduló növények példányait megismerheti s azokon gyakorolhatja magát. — Ha tehát talán egy két ritkán előforduló faj elmaradt, — ne ütközzék meg rajta a szakember. A mennyire lehetett, felhasználtam munkám kidolgozásánál

hazai floristáink összes fáradozásait s beillesztettem a keretbe.

A berendezés Lorinser szerint történt.

Ha sikerül fentebb kitüzött feladatomat megfejteni: könnyü meghatározó vezért adni a kezdő kezébe s vele a növénytant megkedveltetni, melyet majdan tudományosan mivelend, a vagy más hivatása lévén, üres óráiban mint régi jó ismerőséhez visszatérhet, hogy földi bajaiban vigasztalást leljen, czélomat elértem.

Munkámat nem csak az használhatja, ki a növénytant szakszerűleg tanúlja, hanem az is, ki csak kedvtelésből gyűjt növényeket.

Ha itt ott hibákra találna a szakember, mi ily terjedelmes munkánál alig kerülhető el, a szives útbaigazitásért s javitásért hálával lesz lekötelezve.

Selmeczbányán, 1887. évben.

A szerző.

Előismeretek.

Mielőtt a kezdő a meghatározáshoz hozzá látna, meg kell ismerkednie a növény terminologiájával; ezt elsajátíthatja akármely kézi növénytanból. — Minthogy növénytani kézikönyveinkben a műnyelv igen változó, s hogy a kezdő ne legyen kétkedésnek alávetve, itt a virágos növények főbbrészeinek leirásat nyujtom.

Minden virágos növényen megkülönböztetünk: gyökeret, szárat ágakkal, leveleket, virágot, termést (gyümölcsöt) s magot.

I. **A gyökér.** (radix)

A növény azon tengelyrésze, mely levelekkel vagy azok nyomaival soha nem bir, a szárnak ellentéte s többnyire a földbe hatol (és gyökérsüveggel van ellátva) neveztetik gyökérnek. A gyökér nemei:

A *főgyökér* a szár egyenes folytatása lefelé s a növény összes gyökereinek főtengelye. (A csirában eredetileg már meg van). A főgyökérből kiágazó gyökereket *mellék gyökereknek* mondjuk. Az oly gyökér, mely nem a főgyökérből, hanem a növény bármely másrészéből (pl. a szárból) fejlődik *járulékos* gyökér (radices adventitiae) név alatt ismeretes.

A gyökér élet működésére nézve lehet: földbe ható (legtöbb növénynél), vizi gyökér, (pl. a béka lencsénél) lég gyökér v. kapaszkodó (a borostyánnál) és az élősdiek szivó gyökere.

A gyökér alakjai közül kiemelendők:

Ha a főgyökér jól ki van fejlődve s nem ágazik el egyszerűnek mondjuk; ez lehet fonal, orsó, lapított stb. efféle idomú; ha elágazik ugyan, de a főgyökér legvastagabb karó gyökér a neve, pl. erdei mályva (l. az 1. ábrán a-t). A főgyökér a kétszikű növényeknél ritkán hiányzik.

1. ábra.

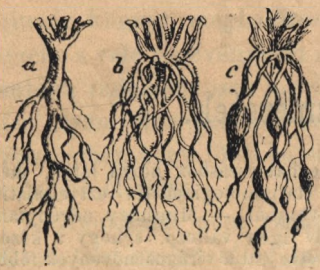

Különféle gyökerek.

a) karó, b) rostos, c) nyalábos gyökér.

Ha a főgyökér elsatnyúlt s helyébe sok mellék gyökér képződött, mi az egyszikűeknél általános s jellemző, a gyökeret rostosnak (rojtos fibrosum) mondjuk, pl. akármely pázsit (l. az 1. ábrán b-t).

Néha a mellék gyökerek helyenkénti megvastagodásokat mutatnak, ilyen gyökér neve nyalábos, pl. a saláta boglárkánál (l. az 1. ábrán c-t).

II. A szár. (stirps, cormus, caulon)

A növény tengelyének azon részét, mely levelekkel, azok maradványaival vagy levél sebhelyekkel bír, akár föld fölött vagy alatt van, szárnak mondjuk. A szár lehet egyszerű vagy elágazó, a szerint a mint mellék ágakkal nem bir, vagy azokkal el van látva. A szár néha oly rövid, hogy a gyökérrel egynek látszik s akkor a belőle kiinduló levelek tőleveleknek mondatnak; azelőtt hibásan gyök leveleknek nevezték.

A virágot viselő szár, mely csak tőlevelekkel bír, kocsánnak (virágszál) hivatik pl. a tulipánnál.

A szár földfölötti vagy föld alatti.

1. A földfölötti szár irányára nézve lehet: egyenes, felemelkedő, heverő (kakukfű), gyökerező, (Glechoma), kúszó,

(borostyán), felfutó (bab), merev, bókoló (napra forgó) és csüngő (szomorú fűz).

A szár felszínére nézve: sima, ripacsos, szőrös, pelyhes, pikkelyes, tüskés stb.; e képződmények mind a bőr felső részének átváltozásai. A tüskét az ember könnyen le tudja választani a szártól, ellenben a tövist csak vágni lehet, mert ez átalakult szár rész vagy levél. Állományára nézve fás vagy puha t. i. füves. A fás szárt akkor mondjuk fának (arbor), ha csak nagyobb magasságban ágazik el, ha mindjárt a gyökérből cserjének (frutex), ha a cserje csak alsó részében fás, akkor félcserje (suffrutex) a neve.

2. ábra.

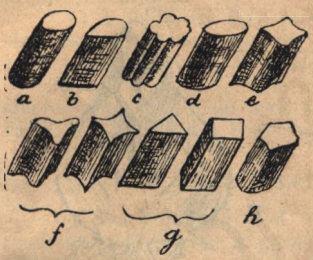

A szárak keresztmetszetei.

a) hengeres, b) félhengeres, c) barázdált, d) összenyomott, e) kétélű, f) három- és négyszögű, g) három- és négyélű, h) oldalas szár.

A puha szárú növényt dudvának is neveztem, ez meg felel a német szónak Kraut (dudva nemű = krautartig). A pázsitok szárát, ha csomós s belül üres szalmának, ha csomótlan s tömör tolmának hiják.

3. ábra.

A homoki sás tőkéje.

Tartósságra nézve a szár egy évi ⊙, két évi 2, évelő ♃. A cserje és a fa jegye ♄.

A száron az ágak állása váltakozó, ha az ágak különböző magasságban állnak, ha egymással szemben átellenes, ha egy gyűrűből több indúl, akkor örvszerű (gyürü) az elhelyezés.

A szár rendesen hengeres, de van félhengeres stb. az ábra meg adja a legtöbbször előforduló alakokat (l. a 2. ábrát).

2. A földalatti szár alakra lehet: tőke, gumó vagy hagyma.

a) A tőke (rhizom) évelő néha elágazó, pikkely-nemű levelekkel vagy satnya levél képletekkel ellátott, földben elterülő hengerded szár. A homoki sásnál (l. a 3. ábrá).

4. ábra.

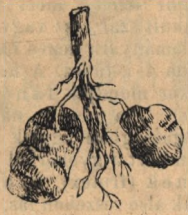

A burgonya gumója.

5. ábra.

A vöröshagyma hagymája.

t) tönkje, s) földfölötti szár, r) a rügy, l) a levelek, v) virágzat bimbók.

6. ábra.

Szagos ibolya.
b) ostorindája.

b) A gumó (tuber, csucsor), gömbölydeden vagy szabálytalanúl megvastagodott földalatti szár, mely felszinén rügyeket visel, pl. a burgonya (l. a 4. ábrát).

c) A hagyma áll végén bunkós részből az u. n. tönk-ből, mely gazdagon van levelekkel ellátva. A levelek hónaljaiban itt-ott rügyek találhatók, melyekből új növények keletkeznek, pl. vöröshagymánál (l. az 5. ábrát). Ha a tönk igen

vastag s a levelek száma kevés, hagymagumó a neve, pl. az őszi kikericsnél.

A szárhoz számíttatnak:

d) Az ostorinda (flagellum) a szár oldalából a földön elterülő hajtás, mely gyökereket s rügyeket hajt. Eleinte az anya növénynyel van összekötve, később elszakad tőle (l. a 6. ábrát).

e) A földalatti sarj (tarack, soboles) földalatti szár, mely csak bizonyos távolságnyira emelkedik fel a földszinére s oly természetű mint az előbbi.

f) A kacsok (cirrhi) a növény felfutó s kapaszkodó szervei, majd ág- majd levél kacsok; az elsőre példa a szőlő kacsai, a másodikra a borsó bajúszai.

III. A levelek. (Folia)

A szár oldalain lévő, többé kevésbé kiszélesedett, s rendesen zöld részei a növénynek leveleknek mondatnak. (Morphologiailag a meghatározás szabadabban tehető, de ez ide nem való).

A leiró növénytanban a levelek következő nemeit szokás megkülönböztetni: lombleveleket, pálhákat, alsó és felső fedőleveleket (murva) s végre szikeket.

7. ábra.

Saláta boglárka levele.
v) hüvely, p) nyél, l) lemez.

a) A lombleveleket közönségesen is leveleknek mondjuk. A levél egyszerü ha t. i. a szárból kiinduló nyél csak egy lemezt visel, vagy összetett (fűzött), ha szárból kiinduló nyél mellék nyelekkel bír s ezeken lemezekkel.

A levélen 3 részt lehet megkülönböztetni u. m.: a hüvelyt (vagina), a nyelet (petiolus) s a lemezt (lamina) (l. a 7. ábrát). A hüvely igen gyakran hiányzik, de a nyél is, s ez utóbbi esetben a levelet ülőnek (folium sessile) mondjuk. A pázsitoknál előfordúl, hogy a hüvely és lemez között egy kis lemez képződmény van, mely nyelvecske (lingula) név alatt ismeretes.

A levél lemez legállandóbb része a levélnek.

A lemez azon részét, mely a nyéllel érintkezik vállnak (basis, alap), ellenkezőjét csúcsnak (apex) mondjuk.

A lemez összalakja szerint lehet: tű idomú (fenyünél) vonalas, (pázsitnál), szálas, lándzsás, tojásdad, visszásan tojásdad, kerülékes, stb. (l. a 8. ábrát).

8. ábra.

a) szálas, b) lándzsás, c) tojásdad, d) kerülékes levél.

9. ábra.

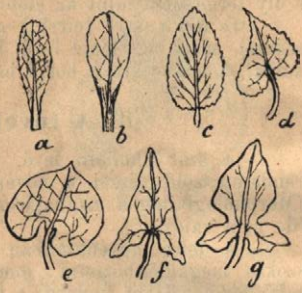

10. ábrát.

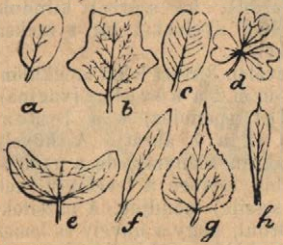

Vállára nézve lehet: a) ékidomú, b) lapátalakú, c) kerekded vállú, d) szív-, e) vese-, f) nyil-, g) dárdaalakú, stb (l. 9. ábrát).

Csúcsára nézve: a) tompa, b) csonka, c) kicsipett, d) visszás szívidomú, e) félholdalakú, f) hegyes, g) kihegyezett, h) szálka hegyü, stb. (l. a 10. ábrát).

A lemez szélére nézve is igen különböző: épszélű, fogas (dentatum), (11. ábra a), fürészes (serratum), (b-t) csipkés (rovátkolt, crenatum, l. c-t) öblös, d; a fogas néha kétszer-, háromszor fogas s épúgy a fürészes is.

Ha a levéllemezen a nagy behasitás nem megy a lemez közepéig, a levél karélyos, ha a közepéig, akkor hasgatott s ha a közepén túl osztott a levél. Agyaras levele van a gyermek lánczknak. Mind a karélyos, úgy a hasgatott s hasonlókép az osztott levél lehet: tenyeres vagy szárnyalt (l. a 12. ábrát).

11. ábra.

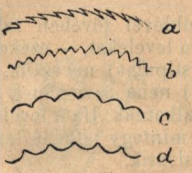

12. ábra.

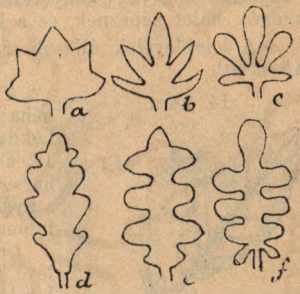

a) tenyeresen karélyos, b) -hasgatott, c) -osztott, d) szárnyaltan karélyos, e) -hasgatott és f) -osztott levél.

13. ábra.

a) tenyeresen, b) szárnyas és pedig páratlanúl, c) kétszeresen párosan szárnyalt levél.

Ha az osztott levél osztatai nyéllel bírnak, azaz az u. n. szárnyak keletkeznek, a levél összetett (fűzött, compositus), és pedig újjasan (tenyeresen) összetett az olyan, melynél a nyeleczkék egy pontból vagy közel egymáshoz erednek; (l. a 13. ábrán a-t), ha pedig a nyelek kettenként vagy váltakozva is egymás fölött indulnak a levél szárnyasan

összetett. A szárnyasan összetett levél párosan vagy páratlanúl szárnyas (13. ábrán b, c). Az összetétel ismételtetik is 2 szer, 3 szorosan s többszeresen szárnyas (13. c).

Az összetett leveleknél a szárny alakja szintén jön tekintetbe. A szárnyak rendesen egy forma nagyok, de van olyan is, hol nagy szárnyak aprókkal váltakoznak, (szaggatottan páratlanúl szárnyas levele van a burgonyának).

Az erek lefutásukra nézve párhuzamosak, ez jellemzi az egyszikűeket, vagy tenyeresen, szárnyaltak stb. féleképen elágozva, hálót képeznek, ez a kétszikűek sajátja.

A lomblevelek állásuk szerint váltakozók, átellenesek, örvösök stb.

14. ábra.

A lomblevél tövében találunk néha apró leveleket, — ezeket pálháknak (stipulae) nevezzük, (l. a 14. ábrát) néha összenőnek s pálhacsövet alkotnak. Ha a levél lemez a nyélen mintegy lefut, a levél lefutónak hivatik.

b) Közvetlenül a virág alatt lévő levelek murvák (felső fedő levelek, bracteae) név alatt jönnek elő; ide számitjuk az ernyő gallérját is stb.

c) Alsó fedő levelek (pikkelyek) sápadt vagy barnás szinű, egyszerű, kiálló erekkel nem biró levelek, melyek földalatti szárakon vagy rügytakarók gyanánt szolgálnak s a levél hüvelyének vagy a pálháknak, de néha a levél lemezének is felelnek meg.

d) A sziklevelek a csira első levelei (l. a 30. ábrát).

IV. A virág. (flos)

A virág a növény szaporitó részét, a magot, hozza létre; rendesen feltünő színű levelekből s ezekből alakult képződményekből áll.

A virág magános, ha a kocsán csak egy virágot visel, ellenben ha a kocsánból több kocsánka ágazik szét,

melyek végein virágok vannak, akkor virágzatnak (inflorescentia) neveztetik.

Az egyes virág áll takaróból és az ivar szervekből.

Ha a virágrészek a virágtengely tetején állnak s ez többé-kevesbbé kiszélesedett. vaczoknak nevezzük. A vaczok néha egészen egyenes, máskor kúpidomú (l. a 15. ábrát), máskor megint bemélyedt, serleg idomú (l. a 22. ábrát).

a) A takaró (perianthemum) két vagy egy körből állhat. Ha két rendbeli takaróból, a külső, mely rendesen zöld, kehelynek, (csésze, calix) hivatik (l. a 15. ábrán).

15. ábra

A virág vázlatos rajza.

v) a vaczok, k) a kehely, c) a párta, p) a porzó, b) a bibe, sz) a bibe szár, m) a maghon, r) a magrügy.

16. ábra.

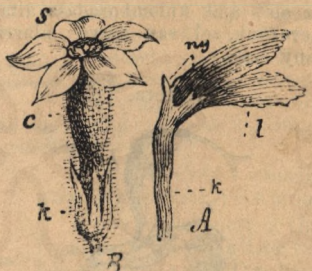

A) a mécsvirág szirma; k) a köröm, l) a lemez, ny) a nyelvecske. B) a dohány virágja; s) a párta karimája, c) csöve, k) a kehely.

k) A kehely (csésze) ritkán kettős. Néha, mikor már a virág kifejlődött, leesik, s azért kezdőnek még kinem nyitott virágokat (bimlókat) is megkell nézni. A kehely fogas, hasgatott, osztott vagy több levelű. Az elsőt egy levelű csészének (calix monosepalus) az utóbbit több levelűnek (calix polysepalus) nevezzük.

A csészén belül találjuk a pártát (corolla).

A párta rendesen különös szinezete által tünik fel; finom levelei szirmoknak (petala) neveztetnek; szirmainak száma szerint nevezzük a pártát egy, két stb. szirmú pártának. Az egyes szirom alsó részét egyes esetekben körömnek, a felső részét lemeznek, a kettő közti részt nyaknak mondjuk

(l. a 16. ábrát). Ha a párta egy darabból áll egyszirmúnak (forrt szirmú, gamopetal, monopetal) neveztetik, s lehet fogas, hasgatott vagy osztott, épúgymint a levél. Az egyszirmú párta alsó részét csőnek (tubus), szabad részeit karimának (eresz, limbus) nevezzük s e kettő közti határt, belül teszi a torok (faux), (l. 16. ábrát).

Alakjára nézve egészben az egyszirmú párta lehet: csöves, tölcsér idomú, harang alakú, korsó idomú, kerék alakú stb. efféle. Feltünő alakú az ajakos párta (labiata), (l. a 17. ábrát). Ez mint látjuk csöves párta, melynek karimája egy bevágás által két egyenlőtlen részre: felső és alsó ajakra hasadt. Ha az ajakos pártának torka nincs elfödve vagy elzárva, a párta tátongó (ringens), ha ellenben a torok az alsó ajak kidomborodása által, melyet garatnak (palatum) nevezünk, el van zárva: álarczos (personata) pl. az oroszlány száj.

17. ábra.

Ajakos párta.

a) a csőve. b') felső. b) alsó ajka. mindkettő: a párta karimája, c) a torok.

18. ábra.

Lotus corniculatus virágja.

k) a kehely. v) a vitorla. sz) a szárnyak. cs) a csónak.

Továbbá említésre méltó a félszeres (nyelvalakú, lingulata) párta (l. a fészkeseknél az ábrát).

Néha a párta csövében különféle toldalékot találunk, ezek közül azt, mely nagyon ki van fejlődve s kisebb pártához hasonlít, mellék pártának (paracorolla) mondjuk.

A vált szirmú (szabad szirmú, több szirmú) pártánál a szirmok száma jön tekintetbe; csak egyetlen egy bír külön elnevezéssel s ez a pillangós párta (corolla papillonacea) (l. a 18. ábrát), mely 5 sziromból áll, a legfelsőbb és közön-

ségesen a legnagyobb szirom, a vitorla (vexillum), a két oldalt állók, a szárnyak, a két alsó, többnyire csúcsukon összenőtt rész, képezi a csónakot (carina).

19. ábra.

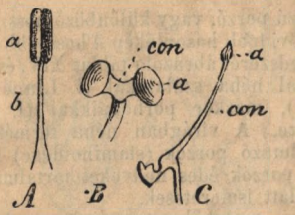

a) a liliom, B) a hársfa, C) a zsálya porzója; A) a porhon, b) a szál, con) az eresztek.

A szirom alján, belső részén, előforduló gödröcskéket mézgödröcskéknek, a szirom kiöblösödését sarkantyúnak hívjuk.

Ha a virágtakaró egykörből áll, tehát csészéje nincs, akkor lepelnek (perigonium) nevezzük, így pl. a tulipán-, jácintnál stb. A lepel levelei vagy élénk színűek vagy zöldesek; szabadon állhatnak, vagy össze lehetnek nőve. Egy általában mindazon viszonyok fordúlnak itt elő, mint a csésze- és a pártánál, melyekkel föntebb megismerkedtünk.

20. ábra.

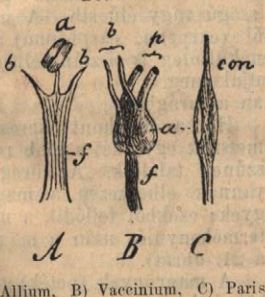

A) Allium, B) Vaccinium, C) Paris quadrifolia porzója; a) a porhon, f) a szál, b) a függelék, c) az eresztek.

A virág lényeges részeihez számítjuk a porzókat és a termőt.

A porzó (stamen), a virág termékenyítő része. Áll két részből: porhon- (anthera) és porzószálból (filamentum). A porhon két hosszrekeszből áll; e két hosszrekeszt az eresztek (connectivum) köti össze. Ez néha igen keskeny, máskor széles (19. ábra B con), sőt néha oly széles, hogy az egész porzó T alakot nyer, mely még az által, hogy csak az egyik rekesz lesz kifejlődve, különös alakú lesz; (l. 19. brán C-t) ritkán emelkedik az eresztek az anthera fölé (19. ábra C-). A porzószál rendesen hengeres, de néha szallagos is (20. ábra A); ha igen rövid, akkor ülőnek mondjuk. Egyes növényeknél (pl. Allium) a szál, másoknál

a porhon (pl. Ericaceae) visel függelékeket (l. 20. ábra A, B, b).

A porzók felfüggesztése igen különféle, majd a vaczkon, majd a pártán vagy a vaczok karimáján közönséges mondás szerint: a kehely szélén állnak, sőt a bibe szárral is össze lehetnek nőve.

Van egyforma hosszú porzó, vagy különböző hosszú; jellemző a két hosszabb s 2 rövidebb hasonlókép 4 hosszabb s 2 rövidebb porzó (l. Linné rendszerét ábrázoló táblát XIV. és XV.).

A porzók egymással néha szálaikkal (l. Linné XVI., XVII. és XVIII. seregét), máskor porhonaikkal (l. Linné XIX. seregét) nőnek össze. A virágban néha terméketlen, azaz virágport nem tartalmazó porzók (staminoideae) is előfordúlnak; ha ily meddő porzók édes nedveket tartalmaznak, pilis (nektarium) név alatt ismeretesek.

A virág azon része, melyből a termés lesz a termő (pistillum). Ez 3 részből áll: a bibe (stigma), a bibeszár (stylus) és a maghon (magház, ovarium, germen), (l. a 15. és 22. ábrát). A bibe és a maghon legállandóbb része; a bibeszár gyakran hiányzik. A bibe igen sok féle alakú igy pl. gömbölyded, hosszúkás, levél idomú, tollas, paizs-ecset idomú stb. e féle. A maghon szintén különböző alakú: gömbölyded, hengeres, 3—4 és 5 szögű vagy élű stb. A maghon az u. n. termő levelekből (carpella, carpidium) van összetéve; ezek számát rendesen külsőleg is tisztán felismerhető forradások számából tudhatjuk meg.

Néha több maghon is van a virágban.

21. ábra.

A) az ibolya oldal álló, B) a kaukalin központi magrügye.

Ha a maghont keresztül metszük egy, két s több rekeszűnek találjuk. Az üregben vannak elhelyezve a magrügyek; ezekből fejlődik a megtermékenyülés után a mag (l. a 21. ábrát).

A magrügyek (peték) gömbölyded képletek, melyek vagy nyeletlenül vagy makkötők által a magléczen ülnek.

Elhelyezésükre nézve majd központiak, majd oldalt állók (l. 21. ábra A és B).

A maghon helyzete a többi virágrészek helyezetéhez

viszonyítva a növények meghatározásában igen fontos. Ha ugyanis a kocsán egyenletesen tovább nő, akkor a maghon, mint ennek csúcsképződménye, a vaczok legmagasabb helyét foglalja el, a többi virágrészek lejebb vannak elhelyezve, az ily maghon felül állónak (felső állású maghon, germen superum) neveztetik, (l. a 15. ábrát); ha a maghon a kocsán felső része által alkotott mélyedésben szabadon áll, néha kissé össze is nő vele, a maghon e helyzetét félig alul állónak (g. semiinferum) mondjuk (l. a 22. ábrán B-t); végre ha a maghont maga a kocsán mélyedése képezi s a termőlevelek csak a maghon tetejét zárják be, ezt alsó állású maghonnak (ger. inferum) hívjuk, l. a 22. ábrán C-t). Nyilványvaló, hogy az első esetben a takaró alsó — (hypogyn), a 2-ikban közép — (perigyn) 3-ikban felső állású (epigyn) lesz.

22. ábra.

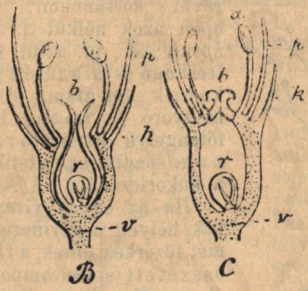

B) középállású, C) alsó állású maghon (l. a 15. ábrát a többire nézve).

Ha a virágban a lényeges részek együtt vannak, egy takarón belül, a virág **himnősnek** mondatik, jegye: ☿; ha külön van a porzó, külön a termő egy növényen, akkor **egylaki** ♂, ♀; ha végre az elkülönitett szervek két növényen találhatók, a virág **kétlaki**; a szétváltivarú keverve hímnőssel adja a **felemás** virágot.

Az oly virág, melynek akármelyik része nincs meg, **hiányosnak**, ellenben **tökéletesnek** hivatik.

A virág akkor **szabályos**, ha több függélyes, egymást a középpontban metsző síkkal metszhető úgy, hogy a részek egymásnak tükör képeit adják, ha csak egy irányban akkor **szabálytalan**.

A virág tengelyén csoportosan előforduló virágokat egészben **virágzatnak** (infloriscentiának) nevezzük. A virágzat főtengelye, melyből a virágok mint első, másod vagy harmad rendű melléktengelyek erednek, a főtengely (rachis);

a főtengelynek legutólsó ágait pedig, melyeken a virágok vagy tetején vagy oldavást ülnek, kocsánoknak (pedunculi) nevezzük.

A leggyakrabban előforduló virágzatok: A **füzér**, (spica) ennél a virágok egy többé vagy kevésbbé megnyúlt főtengelyen ülnek igen rövid kocsánokon, vagy épen azok nélkül (l. a 23. ábrán A-t), pl. az úti fü; a lecsüngő és laza füzért **barkának** (amentum) pl. füz, mogyoró ♂ virágja; húsos főtengelyü füzér **torzsának** (spadix) neveztetik, pl. a kukoriczánál,

23. ábra.

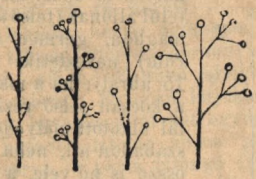

A virágzatok vázlatosan.
A) a füzér. B) összetett füzér. C) fürt. D) összetett fürt.

Ha az egyes virágocskák helyett a gerinczen ismét füzérkék ülnek, a **füzér összetett** (spica composita), (l. a 23. ábrán B-t). A pázsitoknál az összetett füzért **kalásznak** mondjuk.

A **fürt** (racemus) oly virágzat, melynél a meghosszabbitott főtengelyen hosszabb kocsánokon virágok ülnek (l. a 23. ábrán C-t); mikor a kocsánok újra elágoznak **összetett fürttel** van dolgunk (l. 23. ábrán D-t); ha az elágozás olyan, hogy a csúcs felé kevesbül **buga** (panicula) a neve (l. a 24. ábrán A-t).

24. ábra.

A virágzatok vázlatosan.
A) buga. B) ernyő. C) összetett ernyő. D) sátor.

Az **ernyő** (umbella) oly virágzat, melynél a főtengely egy pontjából indulnak egyenlő kocsánok (l. a 24. ábrán B-t); ha kocsánok újra kocsánkákat viselnek, melyek végein a virágok ülnek, **összetett ernyő** keletkezik (l. a 24. ábrán C-t).

Az ernyő és az ernyőcskék gyakran körbe álló murvák által vannak körül véve, ezt gallérnak ill. gallérkának nevezzük.

Az ernyőhöz alakra közel áll a sátor (corymbus); de annál a kocsánkák nem egy pontból indúlnak, hanem váltakozva különböző magasságban s csak a virágok állnak egy szintben (l. a 24. ábrán D-t).

Fejecske (gomb, capitulum) ülő vagy igen rövid kocsányú virágokból áll, melyek a kiszélesedett vaczkon vannak, pl. a lóhere. Ha a fejecskéken álló virágok apró kehelylyel vagy semifélével birnak s porzóik porhonai összenőttek, fészeknek mondjuk (l. a Compositáknál előforduló ábrát). Ezen virágzat mindig murváktól van környezve, úgy hogy az egész egy virágnak tűnik fel.

25. ábra.

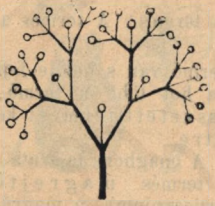

Összetett bogernyő vázlatosan.

A bogernyő (álernyő, cyma) virágba végződő főtengelylyel bír, melynek oldalain elsőrendű ágak erednek; e két két ellenes murva hónaljából tengely megint virágba végződik és ismét ágazik, vagy nem. Ha tovább ágazik leirt módon, keletkezik az összetett bogernyő, ha ellenben pedig csak 3 kocsányos virágból áll, melyek közül a középső legelőbb fejlődött egyszerű bogernyőnek mondjuk; tehát az összetett az egyszerűnek ismétlése, pl. az ebtej, bodzafa. A káka bogernyőjét ecsetnek (anthela) hívjuk (l. a 25. ábrát).

26. ábra.

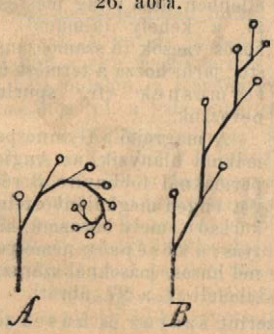

A) a kunkor, B) a forgó virágzat.

A bogernyő egy különös neme a kunkor virágzat, (bostryx) ennél csak egy oldal fejlődik: ha a fő ágak váltakozva fejlődnek, a forgó virágzat (cicinnus származik (l. a 26 ábrát).

A bojt (csembök, fasciculus) a bogernyőtől abban különbözik, hogy virágai, mint a fejecskénél, össze vannak szorítva.

Ha a virágok a szár körül körben állnak, a virágzatot örvnek (gomoly, verticillacter) nevezzük

Ez említett virágzatok keverékei sem ritkák, pl. fürt szerüen összetett bogernyő.

V. A termés. (fructus, gyümölcs)

A növény szaporító része a termés. A termés a termőből fejlődik.

Ha a virágban csak egy termő van s belőle fejlődik a termés akkor az egyszerü, a hol több a termő, ott rendesen annyi a termés is s ez összetett termést képez; a virágzat terméslombothoz létre.

27. ábra.

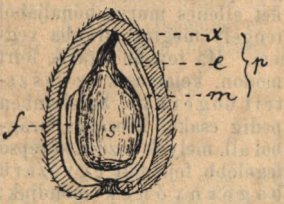

Mandulafa csontárjának keresztmetszete.

s) a mag, f) magkötője, e) a kemény-belső héj, m) a középső réteg, x) a külső réteg, együtt véve a mag burkát p) alkotva.

A maghon falazata adja a termés magrejtőjét (pericarpium), a magrügy a magot (semen).

Ha a termés tisztán csak a termőből fejlődik, igazi terméseknek (fr. genuinus), ellenben ha a virág másrésze pl. a kehely (almánál), a közös vaczok (a szamóczánál) stb., járúl hozzá a termést álterméseknek (fr. spurius) nevezzük.

A magrejtő a Gymnospermáknál hiányzik, az Angiospermáknál többnyire 3 réteget enged megkülönböztetni: külsőt, mely bőrnemű, hártyás; a középsőt, némelyeknél húsos, másoknál száraz, a belsőt, mely a termés üregét kibéleli (l. a 27. ábrát).

A magrejtő minősége szerint száraz és húsos terméseket különböztetünk meg. A száraz termés megint felnyiló, széthasadozó s fel nem nyilóra oszlik.

A) Száraz termések.

a) Felnyilók. 1. A tok többnyire gömbölyded alakú, több termőlevélből, egy vagy több üregű, sok magvú termés, mely tövig hasad oly képen, hogy a választó falak szétrepedeznek (dehiscentia septicida), vagy a termőlevél közepén szétválik s a választó falakkal leesnek (d. loculicida), vagy végre a termőlevelek lehúllanak, de a választó falak a közepén megmaradnak (d septifraga). Ezt kopácsosodásnak mondjuk; néha csak a csúcsa reped fel bizonyos számú fogakra, egyes esetekben a tok felső része kupak alakjában emelkedik fel, (kupak), máskor kis lyukak támadnak rajta, (pl. a reseda), (l. 28 ábrát).

28. ábra.

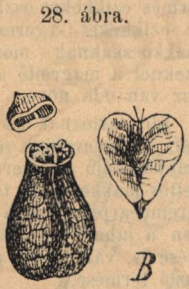

A) Hyoscyanus kupakkal felnyiló tokja. B) az Ulmus szárnyasmakkja.

2. A tüsző (folículus) hengerded, egy termőlevélből álló, együregü sok magvú termés, hasi oldalon, azaz ott reped fel, hol az egyetlen termőlevél szélei össze vannak növe; rendesen csoportosan fordúl elő, (pl. a bazsa rózsa).

3. A hüvely (legumen) szintén csak egy termőlevélből alakúlt s egy üregű termés, de ez nem csak a hasi, hanem a háti oldalon, a termőlevél gerinczén is felnyilik; mindig magános (pl. a bab, borsó stb.).

4. A beczö (siliqua) külsőleg a hüvelyhez hasonlít, de két termőlevélből s belsőleg két üregű, sok magvú termés. A magvak két sorban vannak mindenik üregben elhelyezve. A felnyilás két hosszanti repedés által történik (l. a 29. ábrát). Ha a beczö hossza egyenlő annak szélességével vagy csak kevéssel hosszabb szélességénél beczőkének (táska, silicula) mondjuk, pl. a pásztor táskánál.

A megéréskor harántirányban szétesö beczö, mely kidudorodások- és beszűkölésekből áll, mintha gyöngysorokból állna, ezikkes beczö (siliqua lomentacea) név alatt ismeretes (l. a 29. ábrát).

Van czikkes hüvely is, de ez csak egy rekeszű s keresztben reped fel s mindegyik rekeszben egy-egy magot tartalmaz.

29. ábra.

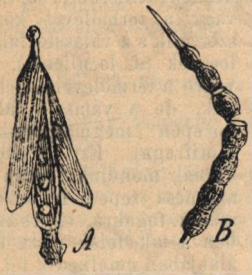

A) köz. becző, B) czikkes becző.

b) A széthasadó termés (schizocarpium), itt a termés czikkekre oszlik fel; a czikkeket (gerezdeket) makkocskáknak mondjuk; ezeknél a magrejtő a maghoz van oda növe.

Ide tartoznak az ajakosok, érdeslevelüek stb., 4 makkocskájú és az ernyősek kettős makkocskájú termese (cremocarpium), nem különben a juhar szárnyas termése is, valamint a papsajt oszló termése.

c) A fel nem nyiló termés rendesen egy üregű, egymagvú és fel nem nyiló, se szét nem hasadó. Ide tartozik a gabonafélék barázdás szem termése (aszmag, caryopsis), a fészkesek bóbitás kaszatja (achaenium), a nyir-, szil- és kőrisfa lependékje (szárnyas termése, samara) és végre a mogyoró, tölgy, bikk stb. makkja (nux), (l. a 28. B-t)

B Husos termések.

Ezek rendesen fel nem nyilók; a felnyilókhoz tartozik a vadgesztenye husos tokja és a balsamineak beczője. A fel nem nyilókhoz számitjuk

1. A csontár (drupa) kemény belső, a magot közvetlenül bezáró és husos nedvdús külső réteggel, biró együregű s egymagvú termés, pl. a mandula, szilva, cseresznye stb, (l. a 27. ábrát).

2. A bogyó (bacca) belső nedvdús, husállományú és külső hártyás vagy bőrnemű réteggel ellátott, sokmagvú termés, pl. a ribiszke, a szőlő stb.

A bogyó termés sajátságos neme a tök vagy kabak.

VI. A mag. (semen)

A mag a megtermékenyített magrügyből (pete) fejlődik. A magnál megkülönböztetjük a maghéjat (burok, spermodermis) és a magbelet (nucleus) Sok magvaknál maghéjon különféle függelékeket is találunk, pl. a fenyvesek magvának szárnya, a fűzfafélék magvainak szőrei stb. Maga a maghéj különböző szinezetű, sima vagy érdes felületű lehet.

30. ábra.

Érek magvak átmetszete.

A) maghérje nélkül, B) belső magfehérjével (E), C) belső (E) és külső (P) magfehérjével, s) a maghéj, c) a csira, gy) a gyökecske, cc) a sziklevelek.

A magbél vagy kizárólag az embrioból áll bab, vagy pedig még táptestet (magfehérjét) is tartalmaz az embrio mellett, (l. a 30. ábrát).

Az embrio különbözőképen van kifejlődve. A magasabb rendű növényeknél kelőt, plumula) gyököcskét (radicula) és szikleveleket (cotyledones) különböztetünk meg (l. a 30. ábrát).

Ha a mag táptestet tartalmaz, a csira annak belsejében (intrarius), vagy oldalán lehet elhelyezve.

Linné rendszere.

A mellékelt kép igen jó szolgálatot tesz s eléggé magyarázza Linné rendszerét.

31. ábra.

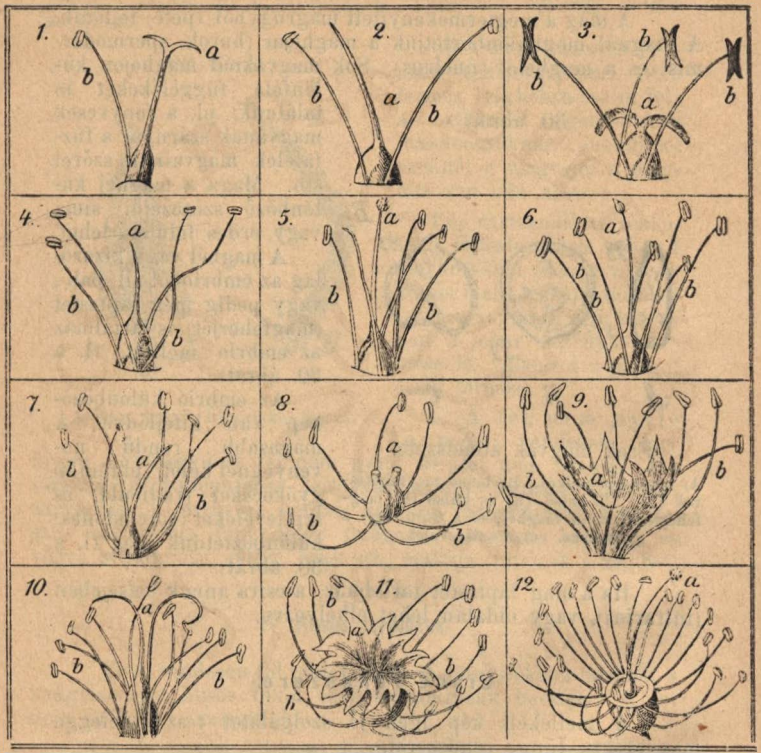

Linné rendszere képben.

1. Egyporzósak, 2. Kétporzósak, 3. Háromporzósak, 4. Négyporzósak, 5. Ötporzósak, 6. Hatporzósak, 7. Hétporzósak, 8. Nyolczporzósak, 9. Kilenczporzósak, 10. Tizporzósak, 11. Tizenkétporzósak, (11—20. porzóval), 12. Huszporzósak (20—∞ porzó a kehely szélén elhelyezve).

32. ábra.

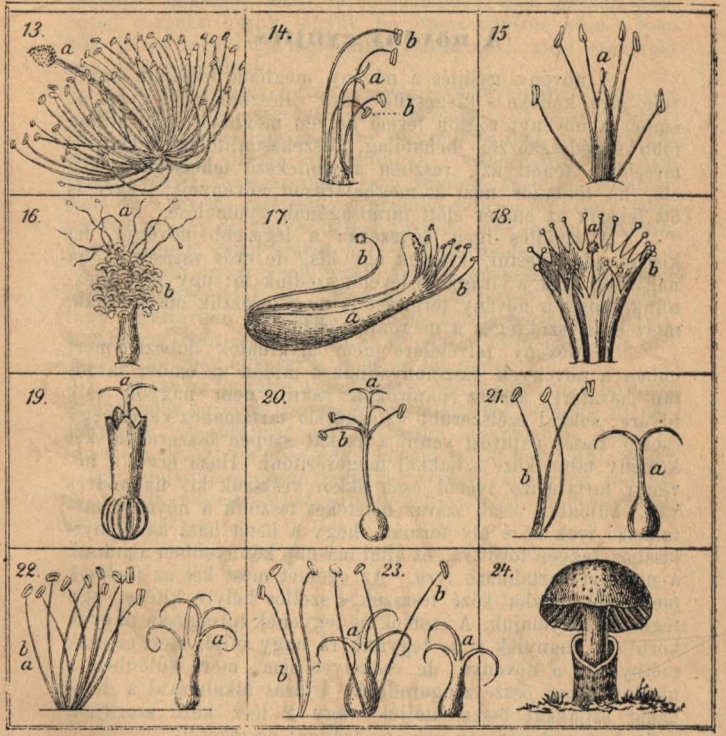

Linné rendszere folytatva.

13. Sokporzósak (20—∞ porzó a vaczkon állnak), 14. Kétfőporzósak (2 hosszabb s 2 rövidebb porzóval). 15. Négyfőporzósak (4 hosszabb s 2 rövidebb porzóval). 16. Egyfalkásak (a porzószálak egyesomóba összenőve), 17. Kétfalkásak. 18. Sokfalkásak. 19. Porhoncsővesek (a porhonok összenőttek, a szálak szabadok). 20. Anyaporzósak (a porzók a bibeszáron vannak), 21. Egylakiak. 22. Kétlakiak. 23. Felemások (himnős és szétváltivaru virágokkal), 24. virágtalan növények.

A növény gyüjtés.

A növény gyüjtés a növény meghatározásának egyik vele járó kelléke s kiegészitő része. Részben nem győzi az ember a növényt rögtön termő helyén meghatározni, otthon több segédeszközzel, behatólag, összehasonlítólag s kényelmesebben teheti azt, részben az emlékező tehetséget segiti elő, ha többször nézi át meghatározott növényeit; végre is ott fekszik az ember előtt fáradságának gyümölcse.

A gyüjtés igen egyszerü: a legszebb növényt, ha kisebb mindenestül, kiássuk egy kis, de erős vasásóval, ha nagyobb, csak a virágját s levelét szedjük le; ugy kell intéznünk, hogy a növény termését is megszerezzük magunknak, mert ez is szükséges a meghatározáshoz.

A növény felvételére nem ajánlhatok dobozt, mert ebben a növények összefonyadnak s midőn az ember fáradtan hazatért, azokat papirokba rakni, nem nagyon esik ínyére; sokkal czélszerübb az exkursio tartamához képest egy csomó itatós papirost venni s azokat szépen összerakva, két kemény tábla közé szijakkal megerősíteni. Haza érve, a növényt tartalmazó ivéből csak akkor veszszük ki, ha nedves volt, különben csak száraz betéteket teszünk a növényt tartalmazó ívek közé oly formán, hogy a betét háta az ív nyilásához legyen fordítva, ez által másnap könnyebben akadunk a növényt tartalmazó ívre. Az egészet most két az íveknek megfelelő deszka közé teszszük s szellős helyre kitéve, egy téglával lenyomjuk. A csomók ne legyenek tulságosan nagyok körül 15 ctmnyiek s ne tegyünk rá nagy súlyt, mert ez csak szétnyomja a növényt, de csekélyet sem, mert különben a növény részei össze zsugorodnak. Utazás alkalmával a deszkákat szíjakkal összecsatoljuk vagy 2 lécz közé szorítjuk, melyek végeit párosan erős madzaggal összekötjük.

A szorítás s vele az itatós papir kicserélését mindaddig folytatjuk, még a növény arczhoz téve, a hidegség érzelét béreszti, vagy mig nem csörög.

A növény áttétele egy másik itatós papirba ugy történjék, hogy a régi papirra a szárazat helyezzük s azután megfordítva ügyesen az egészet ugy irányítjuk, hogy a növény a száraz papirba kerüljön.

Hagymás növényeknél, melyek szárítása ritkán sikerül, először a hagymát forró vizbe mártjuk s csak miután gondosan megszárítottuk tegyük be itatós papirok közé. Nem kell itt az igen buja hagymákat választani; mert ezek sokszor nem sikerülnek.

A már száraz növényt jelleg levélkével együtt, melyen a növény neve szerzővel, a termőhely s a szedés ideje, vagy esetleg más idevonatkozó jegyzetek állnak pl. a szárítás által könnyen eltünő tulajdonságok, közönséges, de nem vékony papirosba teszszük; nem ajánlom az itatós papirost, mert ez a levegő nedvességét magába szijja s a növény megfeketedik, vagy ha nedves helyen tartjuk, meg is penészesedik. A gyüjtemény tehát száraz helyen helyezendő el.

A növények e könyvben foglalt természetes rendszer szerint helyezendők el. Minden család birjon külön tokkal, vagy egyszerüen két kemény tábla között foglaljon helyett. A táblára irjuk a család nevét is, az iv felső baloldali sarkára pedig még egyszer a nem és faj nevet.

Gyakori forgatás s szellőztetés leginkább óvja a növényt rovaroktól s ha épen valamely elromlott, azt pótoljuk uj példánynyal. A sublimat csak óvatosan használandó, mert az egészségnek árt; ha épenséggel akarja valaki használni, akkor a 10% oldattal óvatosan kenje be ecsettel a növény romlásnak kitett részeit, tehát a fészkesek vaczkát, a keresztesek terméseit stb.

Röviditések.

M. e. t. Magyarhon egész területén
M. k. t. „ közép „
M. d. t. „ déli „
M. kel. t. „ keleti „
M. ny. t „ nyugati „
m. Tát. magas Tátra.
k. „ kis „
A többi röviditések maguktól értetődnek, pl. vir. virág, virágz., virágzat, keh. kehely stb.

A növény szerzők.

A. Br. Alexander Braun.
A. Br. és M. Alex. Braun et Milde.
Adans. Adanson.
Ait. Aiton.
Alfd. Alefeld.
All. Allioni.
Ands. Anders. Anderson.
Andr. Andrews.
Andrz. Andrzejovszky.
Angstr. Angström.
Ard. Arduino.
Arrh. Arrhenius.
Ascher. Ascherson.
Babingt. Babington.
Baen. Baenitz.
Balb. Balbis.
Bartl. Bartling.
Bauh. Bauhin.
Baumg. Baumgarten.
Bechst. Bechstein.
Bell. Bellardi.
Benth. Bentham.
Bernh. Bernhardi.
Bert. Bertoloni.
Bess. Besser.
Bir. Biria.
Bisch. Bischoff.
Biv. Bivona-Bernardi.
Bluff. et F. Bluff et Fingerhut.
Boenngh. Boeninghausen.
Boerh. Boerhave.
Bogenh. Bogenhardt.
Bois. Boissier.
Bor. Boreau.
Borb. Borbás Vincze.
Borkh. Borkhausen.
Brign. Brignioli.
Britt. Brittinger.
Brongn. Brongniard.
Brot. Brotero.
Camb. Cambessedes.
Casp. Caspary.
Cass. Cassini.
Cav. Cavanilles.
Cel. Celakovszky.
Cham. Chamisso.

Cham. et Schld. Chamisso et Schlechtendal.
Chavann. Chavannes.
Chois. Choisy.
Chr. Christ.
Christ. Christener.
Clairv. Clairville.
Clar. Clarion.
Campd. Campedera.
Coss. et Germ. Cosson et Germain.
Cott. Cottet.
Coult. Coulter.
Crntz. Crantz.
Crép. Crépin.
Curt. Curtis.
Cuss. Cusson.
Cust. Custor
Decsn. Decaisne.
DC. De Candolle.
Degl. Deglas.
Delarb. Delarbe.
Dés. Déséglise.
Desf. Desfontaines.
Desm. Desmonlius.
Desp. Desportes.
Desr. Desrousseaux.
Desv. Desvaux.
Deth. Detharding.
Dill. Dillenius
Dod. Dodoneus.
Doll. Dolliner.
Dougl. Douglas.
Drej. Drejer.
Dub. Dubois.
Duch. Duchêsne.
Ducr. Du Croz.
Dufr. Dufour.
Dum. Du Mortier.
Ehrh. Ehrhart.
Ehrenb. Ehrenberg.
Endl. Endlicher István.
E. Mey. Ernst Mayer.
Fábry. Fábry János
Fach. Eachini.
Fenz. Fenzl.
Fisch. Fischer.
Forsk. Forskal.
Fr. Fries.
Friv. Frivaldszky Imre.
Froel Froelich.
Gärt. Gärtner.
Garck. Garcke.
Gaud. Gaudin.
Ger. Gerard.
Gilib. Gilibert.
Gm Gmelin.
Gris. Grisebach.
Hab. Haberland.
Hänke. Hänke.
Hall. Haller.
Hart. Hartig.
Hart. Hartmann.
Hay. Hayne.
Heuff. Heuffel János.
Hook. Hooker.
Hpp. Hoppe.
Horn. Hornemann.
Huds. Hudson.
Hum. Humbold.
Jacqu. Jacquin
Jank. Janka Győző.
Jord. Jordan.
Jrm. Jrmisch.
Jur. Juratzka.
Juss Jussien.
Koch. Koch.
Kalchb. Kalchbrenner Károly.
Kern. Kerner.
Kit. Kitaibel Pál.
Kitt. Kittel.

Kunth. Kunth.
L. Linné.
L. Fil. Linné Filius.
Lag. Lagasca.
Lamb. Lambert.
Lam. Lmk. Lamark.
Láng. Láng Adolf.
Lecoqu et Lamtt. Lecoqu
Ledeb. Lederbour.
Lej. Lejeune.
L'Herit. L'Heritier.
Less. Lessing.
Lightf. Lightfood.
Lindl. Lindley.
Lnk. Link.
Lhm. Lehmann.
Lilj. Liljeblad.
Löfl. Löfling.
Loisl. Loiseleur.
Lumn. Lumnitzer.
M. et K. Marteus et Koch.
Mars. Marsson.
Mart. Martius.
May. Mayer.
M. Bieb. Marschal v. Bieberstein.
Med. Medikus.
Mett. Mettenius.
Mey. Meyer.
Mick. Micheli.
Mchx. Michaux.
Mik. Mikan.
Mill. Miller.
Mnch. Moench.
Moench. Moench.
Molin. Molina.
Monn. Monnier.
Moric. Moricand.
Moris. Morison.
Murr. Murray.
Neck. Necker.
Nees. Nees v. Esenbeck.
Nestl. Nestler.
Neil. Neilreich.
Nol. Nolte.
Nutt. Nuttal.
Oliv. Olivier.
Ort. Ortmann.
P. B. Palisot de Beauvois.
P. Br. Patrik Braun.
Pall Pallas.
Parlat. Parlatore.
Perp. Perpenti.
Perr. et Song. Perrier et Songeon.
Pers. Persoon.
Peterm. Petermann.
Poir. Poiret.
Poll. Pollich.
Pollin. Pollini.
Pour. Pourret
Presl. Presl.
Pug. Puget.
R. Br. Robert Braun.
R. et Sch. Römer et Schulter.
Raben. Rabenhorst.
Rchb. Reichenbach.
Retz. Retzius.
Rich. Richard.
Riss. Risso.
Roch. Rochel.
Rth. Roth.
Rupp. Ruppius.
Rupr. Ruprecht.
Sab. Sabine.
Sad. Sadler.
Salisb. Salisbury.
Saut. Sauter.
Sch. et Spenn. Schimper et Spenner.
Schk. Schkuhr.

Schldl. Schlechtendal.
Schleich. Schleicher.
Schleid. Schleiden.
Scholl. Scholler.
Schott. Schott.
Schrad. Schrader.
Schreb. Schreber.
Schrk. Schrank.
Schübl. Schübler.
Schult. Schultes.
Scop. Scopoli.
Seidl. Seidl.
Sendtn. Sendtner.
Ser. Seringe.
Sibth. Sibthorp.
Sieb. Sieber.
Sm. Smith.
Solan. Solander.
Spenn. Spenner.
Spr. Sprengel.
St. Hil. Saint Hilaire.
Strnb. Hop Sternberg et Hoppe.
Steud. Steudel.
Stev. Steven.
Sw. Swartz.
Sut. Suter.
Sutt. Sutton.
Ten. Tenore.
Thom. Thomas.
Thor Thore.
Thunb. Thunberg.
Tomm. Tommasini.
Torr. Gray. Torrey et Gray.
Trn. Tourn. Tournefort.
Trev. Treviranus.
Tsch. Tauscher.
Uechtr. Uechtritz.
Uecht Kör. Uechtritz et Körnike.
Vahl. Vahl.
Vail. Vaillant.
Vauch. Vaucher.
Vill. Villars.
Vis. De Visiani.
Viv. Viviani.
Wahlbg. Wahlenberg.
W. et K. Waldstein et Kitaibel.
Wallm. Wallmann.
Wallr. Wallroth.
Walp. Walpers.
W. és N. Weihe et Nees.
Web. Weber.
Wib. Wibel.
Wich. Wichura.
Wierzb. Wierzbicki Sándor.
W. Wild. Willdenov.
Wimm. Wimmer.
Wirtg. Wirtgen.
Wolfg. Wolfgang.
Woods. Woods.
Wulf. Wulfen.
Zahlb. Zahlbruckner.
Zanted. Zantedeschi.

Tábla a természetes családok

(s egyes nemek)

felkeresésére Linné rendszere szerint

1	A növényeken a virág, vagy annak egyes részei tisztán kivehetők; magvakkal szaporodó növények. Nyilványnősök (Phanerogania).	2
	A növények virággal nem birnak; spórák által szaporodnak. . . . . Rejtvenősök (Kryptogamia).	
2	A virágok himnősök	3
	A virágok szétvált ivaruak	12
3	A porzók szabadok, sem egymással, sem a bibeszárral nincsenek összenőve	4
	A porzók vagy egymással, vagy a bibeszárral vannak összenőve	9
4	A porzók meglehetősen egyenlő hosszúak, vagy legalább 2 nem rövidebb, s 2 vagy 4 nem hosszabb .	5
	A porzó közül 2 rövidebb, s 2 vagy 4 hosszabb . .	8
5	A porzók száma 1—19	6
	A porzók száma 20—∞	7
6	Porzó 1 . . . . . Monandria I. osztály.	
	„ 2 . . . . . Diandria II. „	
	„ 3 . . . . . Triandria III. „	
	„ 4 . . . . . Tetrandria IV. „	
	„ 5 . . . . . Pentandria V. „	
	„ 6 . . . . . Hexandria VI. „	
	„ 7 . . . . . Heptandria VII. „	
	„ 8 . . . . . Octandria VIII. „	
	„ 9 . . . . . Enneandria IX. „	
	„ 10 . . . . . Decandria X. „	
	„ 11—19 . . . . . Dodecandria XI. „	

7 A porzók a kehely szélén vannak elhelyezve.
Icosandria XII. osztály.
A porzók a vaczokhoz vannak erősítve.
Polyandria XIII. osztály.

8 Két rövidebb, s 2 hosszabb porzóval.
Didynamia XIV. osztály.
Két rövidebb, s 4 hosszabb porzóval.
Tetradynamia XV. osztály.

9 A porzók a bibeszárral vannak összenőve.
Gynandria XX. osztály.
A porzók egymással vannak összenőve 10

10 A porzók szálaikkal függnek össze egymással . . . 11
A porzók porhonaikkal vannak egymással össze nőve.
Syngenesia XIX. osztály.

11 A szálak egy csővé forrtak össze.
Monadelphia XVI. osztály.
A szálak 2 egyenlő, vagy nem egyenlő nyalábbá vannak egyesülve. . . . Diadelphia XVII. osztály.
A szálak több nyalábot képeznek.
Polyadelphia XVIII. osztály.

12 A virágok egy növényen fordulnak elő.
Monoccia XXI. osztály.
A virágok külön növényeken laknak. Dioccia XXII. oszt.
A virágok himnősök és özvegyek s mint ilyenek egy és ugyanazon növényen jönnek elő.
Polygamia XXIII. osztály.

I. Osztály. **Monandria.**

1 porzó.

1 Bibeszár, bibe vagy maghon 1. . . . . **Monogynia.**
Bibeszár, bibe vagy maghon 2. . . . . **Digynia.**

1. Rend. Monogynia.

2 Vizi növények 3
Szárazföldiek 4

3 | A lev. hiányzanak. A szár úszó, levélidomú. **Lemnaceae** II.
A lev. örvökben vannak elhelyezve, ülők, felálló szárral. **Hippuridaceae** CVIII.

4 | A lev. hiányzanak. A szár husos, ízelt, ágas. (Salicornia) **Oleraceae** LXIII.
A lev. megvannak 5

5 | A lev. tenyeresen 3 hasábuak, váltakozó állásuak, pálhásak. A virágtakaró 4—8 hasábú. (Alchemilla) **Sanguisorbeae** CXVII.
A lev. épek 6

6 | A kehely apró. A párta csöves, alján sarkantyús. A maghon alsó állású. (Centranthus) **Valerianaceae** XLI.
A kehely 3 levelű. A párta kétajkú. A porzók szirommemüek. . . . . **Cannaceae** XIX.

2. Rend. Digynia.

7 | Vizi növények átellenesen álló levelekkel; ezek hónaljaiban apró virágok ülnek. **Callitrichaceae** XCIX.
Szárazföldi növények váltakazó levelekkel. (Blitum, Corispermum). . . . . **Oleraceae** LXIII.

II. Osztály. **Diandria.**

2 porzó.

1 | Bibeszár 1. . . . . **Monogynia** 2
Bibeszár 2. . . . . **Digynia** 14

1. Rend. Monogynia.

2 | A virágtakaró egyszerű, vagy hiányzik 3
A virágtakaró kettős, kehely és párta 7

3 | Fák fekete-barna rügyekkel. A lev. páratlanul szárnyaltak. A termés lependék (Fraxinus) **Oleaceae** XXXIV.
Pázsitok. . . . . **Cyperaceae** X.
Füvek (dudvák) 4

4 | **Vizi növények levélnemü izelt szárral. Lemnaceae** II.
Szárazföldiek 5

5 { A növ. nem bir levelekkel. (Salicornia) **Oleraceae** LXIII.
A növ. leveles 6

6 { A virágok a lev. hónaljaiban. A lev. árképűek, ülők. (Polycnemum) . . . . . **Oleraceae** LXIII.
A virágok végálló fürtökben. Az alsó lev. szárnyaltak. (Lepidium) . . . . . **Cruciferae** LXXI.

7 { Füvek 8
Fák vagy cserjék 12

8 { A párta 2 szirmú. A maghon alúl álló. A vir. végálló v. levélhónalji fürtökben. (Circea) **Onagraceae** CVII.
A párta egy szirmú. A maghon felülálló 9

9 { A maghon 4 rekeszű. A lev. átellenesek. **Labiatae** XXV.
A maghon egy rekeszű 10

10 { A párta sarkantyús. A tok egy rekeszű. Vizi- vagy mocsári növ. . . . . **Utricularіaceae** XXVII.
A párta nem sarkantyús. A tok 2 rekeszű 11

11 { A párta majdnem kerekidomú, 4 osztatú. A bibe egyszerű. (Veronica) . . . **Scrophulariaceae** XXVI.
A párta tölcséridomú, majdnem 2 ajkú. A bibe 2 karélyú. (Gratiola) . . . . **Scrophulariaceae** XXVI.

12 { A párta szabálytalan. A lev. nagyok, szívidomúak. (Catalpa) . . . . . **Bignoniaceae** XXIX.
A párta szabályos 13

13 { A párta 4 hasábú vagy szirmú. **Oleaceae** XXXIV.
A párta 5—8 hasábú. . . . . **Jasminaceae** XXXV.

2. Rend. Digynia.

14 { Pázsitok. A virágzat füzér alakuan összevont buga (Anthoxanthum) . . . . . **Graminaceae** IX.
Füvek (dudvák) 15

15 { A szár leveles. (Chenopodium) **Oleraceae** LXIII.
A szár nem bir lev. (Salicornia) **Oleraceae** LXIII.

III. Osztály. **Triandria.**

3 porzó.

1 { Bibeszár 1. . . . . **Monogynia.** 2
Bibeszár 2. . . . . **Digynia.** 10
Bibeszár 3—4. . . . . **Tri-Tetragynia.** 12

1. Rend. Monogynia.

2 | Pázsittermetű növ. 3
  | Fűvek (dudvák) 5

3 | A virágtakaró kehelynemű, 6 levelű. A virágz. ecsetes (anthelae) (Juncus). . . . . **Juncaceae** XII.
  | A virágtakaró pikkelynemű vagy hiányzik. A vir. pelyvákkal vannak körülvéve s füzérkékben állanak 4

4 | A füzérkék egy viráguak, s egy egyoldalra néző kalászban egyesülvék. (Nardus) **Graminaceae** IX.
  | A füzérkék több viráguak, magánosak vagy fejecskékben, csemből- v. bugákban egyesülve. **Cyperaceae** X.

5 | A virágtakaró egyszerű lepel 6
  | A virágtakaró kettős, kehely és párta 7

6 | A lepel sziromnemű, 6 levelű. A maghon alúlálló. **Iridaceae** XVIII.
  | A lepel hártyás, 5 levelű, 2—3 murvától támogatva; maghon felülálló. (Polycnemum) **Oleraceae** LXIII.

7 | A maghon alúlálló 8
  | A maghon felülálló 9

8 | A párta 4 hasábú. A lev. örvös elhelyezésűek. **Rubiaceae** XXXIX.
  | A párta 5 hasábú. A lev. átellenesek. **Valerianaceae** XLI.

9 | A keh. 2 osztatú. A párta tölcséres egyenlőtlenül hasított ereszszel, fehér. (Montia) **Caryophyllaceae** LXIV.
  | A keh. 3 levelű. A párta 3 szirmú, kék. **Commelynaceae** XI.

2. Rend. Digynia.

10 | A pelyváktól körülvett virágok füzérkékké egyesültek, melyek ismét kalászt vagy bugát képeznek. **Graminaceae** IX.
  | A virágok más virágzatot alkotnak 11

11 | A virágzat ecsetes. A lepel hártyas, 6 levelű. A lev. hengeresek. (Juncüs) . . . . . **Juncaceae** XII.
  | A virágzat csemből. A lep. 3—5 hasábú, fünemű. A lev. öblösen fogasak. (Blitum) **Oleraceae** LXIII.

3. Rend. Tri-Tetragynia.

12 A szár fás. A vir. felemások. A keh. 5 hasábú. Szirom 5. A porzós virágok 10 porzóval. (Ailanthus) **Rutaceae** LXXXVII.
A szár fünemü 13

13 A virágtakaró egyszerű, 3—5 levelű. [Amaranthus] **Oleraceae** LXIII.
A virágtakaró kettős, kehely és párta 14

14 A keh. 4—5 levelű. Szirom 4—5. (Néhány faj) **Caryophyllaceae** LXIV.
A keh. 2—4 osztatú 15

15 A keh. 2 osztatú. A párta 5 hasábú; a hasábok egyenlőtlenek. (Montia) . . . . **Caryophyllaceae** LXIV.
A keh. 3—4 osztatú. Szirom 3—4. **Elatinaceae** LXXVII.

IV. Osztály. **Tetrandria.**

4 egyenlő hosszú porzó.

1 Bibeszár 1. . . . . **Monogynia** 2
Bibeszár 2—5. . . . . **Di-Pentagynia** 20

1. Rend. Monogynia.

2 Fák vagy cserjék 3
Füvek (dudvák) 7

3 A virágtakaró egyszerű, 4—6 hasábú, kivül ezüst szinű, belül sárga. . . . . **Elaeagnaceae** CXI.
A virágtakaró kettős. A kehely néha jelentéktelen . . 4

4 A maghon alsó állású. A keh. 4 hasábú. A párta 4 szirmú. A virágzat ernyős, fehér v. sárga virágokkal. **Cornaceae** C.
A maghon felső állású 5

5 A lev. hármasak. A vir. tökéletlenek, 2 lakiak. A keh. 4 hasábú. A porzók a keh. hasábjai előtt állnak. (Ptelea) . . . . . **Rutaceae** LXXXVII.
A lev. egyszerűek, osztatlanok 6

6 { A keh. 5 hasábú, nagyobb az 5 szirmú pártánál. A porzók a szirmok előtt állnak. **Rhamnaceae** XCVI.
A keh. 4—5 hasábú, kisebb mint az 5 szirmú párta. A porzók a szirmokkal váltakoznak (Evonymus) **Celastraceae** XCII.

7 { A maghon felülálló 8
A maghon alsó állású 18

8 { A virágtak. kettős, kehely és párta 9
A virágtak. egyszerű, lepel 15

9 { A párta sok szirmú 10
A párta egy szirmú 12

10 { Vizi növények. (Trapa) . . . . **Onagraceae** CVII.
Szárazföldiek 11

11 { A lev. kétszer-hármasak. A keh. 4 levelű; a párta 4 szirmú, aljukon csuklyás függelékkel. (Epimedium) **Berberidaceae** LXV.
A lev. páratlanúl szárnyaltak. A szirmok nem birnak csuklyás mélyedéssel. (Cardamine) **Cruciferae** LXXI.

12 { A virágok magánosak 13
A virágok füzérekben vagy fejecskékben 14

13 { A keh. 5 hasábú. A párta szines. **Globulariaceae** XXXI.
A keh. 4 osztatú. A párta hártyás. **Plantaginaceae** XXXIII.

14 { A lev. váltakozó állásuak, hónaljaikban magános virágokkal. (Centunculus) **Primulaceae** XLVII.
A lev. átellenesek. A virágok a szár végén állnak. (Néhány) . . . . . **Gentianaceae** XXXVI.

15 { A lev. szárnyaltak. A vir. végálló fejecskékben vagy füzérekben vannak össze csoportosítva. (Sanguisorba) **Sanguisorbeae** CXVII.
A lev. egyszerűek 16

16 { A lev. karélyosak, veseidomúak. A virágz. bugás. A virágt. sárgás-zöld, 8 hasábú, a 4 külső hasáb rövidebb. (Alchemilla) . . . . **Sanguisorbeae** CXVII.
A lev. épek 17

17 { A vir. levélhónalji, csembők virágzatot képeznek, zöldek. A lev. tojásdadok vagy lándzsások. (Parietaria) **Urticaceae** LVI.
A vir. végálló fürtben, fehérek. A lev., többnyire csak kettő van, szívidomúak. (Majanthemum) **Liliaceae** XIII.

18 Vizi növ. A vir. magánosak a lev. hónaljaikban. A párta 4 levelű vagy hiányzik. (Néhány) **Onagraceae** CVII.
Szárazföldiek. A párta (forrt) egy szirmú 19

19 A szár lev. átellenes. A vir. fejecskékben (állnak), melyeket közös murva örvök környeznek. **Dipsaceae** XLII.
A szár lev. gyürűs elhelyezéssel. A virágzat bugás. **Rubiaceae** XXXIX.

2. Rend. Di-Pentagynia.

20 Fák vagy cserjék 21
Füvek 22

21 A vir. sátorozók a lev. hónaljaiban állnak. A bogyó 4 magvú. A lev. tüskésen fogazottak, bőrnemüek. **Aquifoliaceae** XCIV.
A virágzat csembők, a lev. fejlődése előtt jelenik meg. A termés lependék. A lev. fürészeltek. **Ulmaceae** LIX.

22 Vizi növ. A lev. uszók v. alámerültek. A vir. aprók, füzérekben állnak. A virágt. látszólag 4 osztatú (Potamogeton) . . . . . **Najadaceae** III.
Szárazföldi növ. 23

23 A szár levéltelen, kapaszkodó. (Cuscuta) **Convolvulaceae** XXI.
A szár átellenesen álló levelekkel 24

24 A párta egy szirmú, tölcséres, 4 hasábú. (Gentiana) **Gentianaceae** XXXVI.
A párta sok szirmú 25

25 A keh. 4 hasábú. Szirom 4. A tok 8 rekeszű. (Radiola) **Linaceae** LXXXIV.
A keh. 4—5 levelű. Szirom 4—5 (Néhány) **Caryophyllaceae** LXIV.

V. Osztály. **Pentandria.**

5 porzó.

1 { Bibeszár 1. . . . . **Monogynia** 2
Bibeszár 2. . . . . **Digynia** 37
Bibeszár 3. . . . . **Trigynia** 46
Bibeszár 4. **Tetragynia** (Parnassia) **Drosereaceae** LXXIV
Bibeszár 5. . . . . **Pentagynia** 55
Bibeszár több. **Poligynia** (Myosurus) **Ranunculaceae** LXVIII.

1. Rend. Monogynia.

2 { A virágtak. áll kehely- és pártából 3
A virágtak. lepel 33

3 { A párta sok szirmú, néha jelentéktelen 4
A párta egy szirmú 12

4 { A virágok szabályosak 5
A vir. szabálytalanok 10

5 { Apró, heverő füvek. A párta fonalidomú vagy hiányzik. A lev. átellenesek hártyás pálhákkal. (Néhány) **Caryophyllaceae** LXIV.
Cserjék 6

6 { A maghon felső állású 7
A maghon félig vagy egészen alsó állású 9

7 { A szár kúszó, vagy tekergődző. A lev. karélyosak vagy ujjasak. A virágz. buga v. álernyő. A termés bogyó. **Ampelidaceae** XCV.
A szár egyenes 8

8 { A keh. 4—5 hasábú, kisebb a pártánál. A porzók a szirmokkal váltakoznak. A term. tok. **Celastraceae** XCII.
A keh. 5 hasábú, nagyobb a pártánál. A porzók a szirmok előtt állnak. A term. bogyó. **Rhamnaceae** XCVI.

9 { A lev. bőrnemüek. A vir. ernyőkben állnak. A szár kúszó . . . . . **Araliaceae** CI.
A lev. nem ilyenek. A vir. magánosak, v. fürtökben állnak. A szár egyenes . . . **Grossulariaceae** CVI.

10 Fák. A keh. 5 osztatú. Szirom 5 v. hiányzanak. A lev. egyszerűen vagy kétszer szárnyaltak. **Caesalpiniaceae** CXX.
Füvek 11

11 Kehely levél 4, színesek, a legnagyobb sarkantyús. Szirom 4, melyek párosan vannak összenőve. **Balsaminaceae** LXXXV.
A keh. áll 5 levélből, zöld, alján függelékekkel. Szirom van 5, egy sarkantyús. . . . **Violaceae** LXXIII.

12 A maghon félig vagy egészen alsó állású 13
A maghon felső állású 19

13 Cserjék átellenes levelekkel. A termés több magvú bogyó. **Caprifoliaceae** XL.
Füvek 14

14 A szár nem bir levelekkel, tekergődző. A virágz. csemb6k. Elősdi növ. (Cuscuta) **Convolvulaceae** XXI.
A szár leveles 15

15 A level. örvös elhelyezésűek, lándzsások. A párta kerek idomú, sárgás. (Rubia) . . . **Rubiaceae** XXXIX.
A lev. váltakozó vagy átellenes állásúak 16

16 A lev. átellenesek, szárnyaltak. A vir. álernyőkben. A termés bogyó. (Sambucus) **Caprifoliaceae** XL.
A lev. váltakozók, épek 17

17 A párta szabálytalan, két ajkú, felül hasadt. A porzók össze vannak nőve. A bibe végre 2 karélyú. **Lobeliaceae** XLV.
A párta szabályos. A porzók szabadok 18

18 A bibeszár egyszerű, fejes bibével bir. A tok egy rekeszű. A virágz. fürtös, fehér, apró. (Samolus) **Primulaceae** XLVI.
A bibeszár 2—5 bibével bir. A tok 2—5 rekeszű. A párta kék, ibolyás, ritkán fehér. **Campanulacae** XLIV.

19 A maghon 4 osztatú (boltozatú), mely később 4 vagy 2 makkocskára oszlik szét. A lev. érdes szőrrel vannak ellátva, váltakozó állásuak. **Asperifoliaceae** XXIII.
A maghon nem ilyen 20

20 A maghon 2, néha 2 mirigy is járúl hozzájuk, mi által a maghon négyesnek látszik. A 2 maghon **1 bibeszárral bir** 21
A maghon egy 22

21 | A párta kerekidomú. A porzók össze vannak nőve. A virágpor viasznemü anyagba van beágyazva. A virágz. ernyős. A termés szőr pamattal bir. A szár felálló . . . . . **Asclepiadaceae** XXXVIII.
A párta tölcséres. A porzók szabadok. A virágpor szemecsés. A virágok magánosak, a lev. hónaljaiban elhelyezvék. A szár heverő. **Apocynaceae** XXXVII.

22 | Vizi vagy mocsári növények 23
Szárazföldiek 24

23 | A lev. alámerültek, szárnyasan osztottak; a szárnyak szálasak A párta rövid csővel s lapos ereszszel. (Hottonia) . . . . . **Primulaceae** XLVII.
A lev. nincsenek alámerülve, hármasak, hosszú nyelűek. A párta tölcséres, belül szakálos. (Menyanthes) **Gentianaceae** XXXVI.

24 | A lev. tőállásuak 25
A lev. átellenesen, örvösön v. váltakozóan állnak a száron 26

25 | A párta csőve tojásdad, felül szűkebb. A vir. aprók, fehérek v. piroslók. (Androsace) **Primulaceae** XLVII.
A párta csőve hengeres, felül bővebb. A vir. sárgák vagy pirosak. (Primula) **Primulaceae** XLVII.

26 | A lev. átellenesek vagy örvösök 27
A lev. váltakozók 30

27 | A párta kerekidomú. A lev. örvös- v. átellenesek . . 28
A párta tölcséres. A lev. átellenesek 29

28 | A vir. magánosak a lev. hónaljában. A párta piros v. kék. A tok fedőcskével nyílik. (Anagallis) **Primulaceae** XLVII.
A vir. magánosak vagy fürtösök. A párta sárga. (Lysimachia) . . . . . **Primulaceae** XLVII.

29 | Cserjék. A virágok végálló sátort képeznek. A párta sárga. (Azalea) . . . . . **Ericaceae** XLIX.
Füvek. A virágz. álernyős. A párta piros vagy fehér. (Erythraea) . . . . . **Gentianaceae** XXXVI.

30 | A bibe egyszerű. A szár nem tekergődző 31
A bibe vagy a bibeszár nem egyszerű, vagy ha igen, akkor a szár tekergődző. 32

A porzók részben vagy egészen fehér, vagy ibolyás gyapjas szőrrel vannak ellátva; nem egyenlő hosszuak.
31 A párta kerek, kissé egyenlőtlen, szabálytalan. A termés tok. (Verbascum) **Serophullarinaceae** XXVI.
A porzók nem gyapjasak, legfölebb aljukon kissé bozontosak, egyenlő hosszúak. A párta tölcsér vagy kerek idomú. A termés tok vagy bogyó. **Solanaceae** XXIV.

A párta tölcséres, redős, nagy. A bibe 2 osztatú, ritkán egyszerű, fejes. A tok 2—4 rekeszű. A lev. szív-, nyíl- v. dárdaalakuak. A szár többnyire tekergődző. . . . . **Convolvulaceae** XXI.
32 A párta kerek idomú, rövid csövű, vagy hosszú csővel s elálló karimával. Bibe 3. A tok 3 rekeszű. A lev. egyszerűek, osztatlanok vagy szárnyaltak.
Polemoniaceae XXII.

33 A maghon alsó állású 34
A maghon felső állású 35

Füvek (dudvák). A virágt. 4—5 hasabú. A szár lev.
34 egyszerűek, épek. . . . . **Santalaceae** CXIII.
Cserjék. A keh. 5 hasabú. A párta 5 szirmú; a szirmok igen aprók. . . . . **Grossulariaceae** CVII.

A lev. váltakozók, aljukon hüvelyesek. A vir. füzéres
35 fürtben. . . . . **Polygonaceae** LXII.
A lev. átellenesek 36

A lev. pálha nélküliek. A vir. magánosak a lev. hónaljában. A párta harang idomú, 5 hasábú, belül szines
36 (Glaux) . . . . . **Primulaceae** XLVII.
A lev. pálhások. A vir. aprók, fehéresek v. zöldesek.
A párta néha hiányzik. **Caryophyllaceae** LXIV.

2. Rend. Digynia

A maghon alsó állású. A keh. 5 fogú v. jelentéktelen. Szirom 5. A termés ikerszem. A virágz. összetet ernyő,
37 ritkán fejecske. A lev. többnyire összetettek.
Umbelliferae CII.
A maghon felső állású 38

38 A virágtakaró kettős, kehely és párta 39
A virágtakaró egyszerü, lepel 41

39 Levél nélküli élősdiek. A szár tekergődző. A virágz. csemből. A keh. és párta 4 hasábuak. (Cuscuta) **Convolvulaceae** XXI.

A lev. átellenesek 40

40 A párta kerek idomú, 5 osztatú. A porzók össze vannak nőve. Maghon 2., A mag szőrpamattal **Asclepiadaceae** XXXVIII.

A párta töleséres, harang- v. kerek idomú. A porzók szabadok. A maghon 1. A mag szőrpamat nélkül. **Gentianaceae** XXXVI.

41 Fák vagy cserjék. . . . . **Ulmaceae** LIX.

Füvek. (dudvák) 42

42 A lev. árképűek 43

A lev. szélesek 44

43 A lev. váltakozó állásúak, 3 élűek. A vir. magánosak a lev. hónaljában. (Polycnemum) **Oleraceae** LXIII.

A lev. átellenesek, szálas árképűek. A vir. vég- s oldalt álló álernyőkben. (Scleranthus) **Caryophyllaceae** LXIV.

44 A lev. hüvelyesek. A szár csomósan ízelt. A vir. füzéres fürtökben. (Polygonum) **Polygonaceae** LXII.

A lev. nem hűvelyesek 45

45 A lev pálhátlanok, váltakozó állásuak. A vir. többnyire zöldek. A fel nem nyiló termés 1 magvú. **Oleraceae** LXIII.

A lev. fehér pálhákkal. A szár heverő, nem csomós. A vir. aprók, fürtökben vagy álernyőkben. **Caryophyllaceae** LXIV.

3. Rend. Trigynia.

46 Füvek (dudvák) 47

Cserjék vagy aprófák 51

47 A lev. egyen kivül tőállásúak 48

A lev. átellenes vagy váltakozó állásúak 49

48 Maghon egy; bibe 3—5, a bibeszár néha igen rövid. A tőlev. vörös (mirigyes) szőrökkel. **Droseraceae** LXXIV.

Maghon számos, később egér farkhoz hasonló füzért alkotnak. Lev kopasz, szálas-lapiczkás (Myosurus) **Ranunculaceae** LXVIII.

49 A lev. karélyosak v. szárnyaltak. A virágz. álernyős. A termés bogyó. (Sambucus) **Caprifoliaceae** XL.
A lev. egyszerűek, nem osztottak 50

50 A lev. hüvelyesek, váltakozó állásuak. A szár csomósan ízelt. (Polygonum) . . . . . **Polygonaceae** LXII.
A lev nem hüvelyesek, hanem fehér pálhákkal vannak ellátva. A szár heverő. **Caryophyllaceae** XLIV.

51 A maghon alsó állású. A párta összeforrt szirmú, tölcsér-, harang- vagy kerekidomú. A lev. átellenesek. A termés bogyó. . . . . **Caprifoliaceae** XL.
A maghon felső állású. A párta szabad szirmú, néha igen apró 52

52 A lev. egyszerűek, osztatlanok 53
A lev. hármasak, szárnyaltak, ritkán egyszerűek . . 54

53 A lev. szélesek. A vir. magánosak vagy csembőkben a lev. hónaljában v. oldalt állók. A termés csontár. **Rhamnaceae** XCVI.
A lev. aprók, pikkelynemüek. A vir. végálló bugás füzérekben állók. A termés 2—5 kopácsú tok. **Tamariscineae** LXXVIII.

54 A lev. hármasak vagy szárnyaltak. A vir. lelógó fürtökben állnak, himnősök A termés tok, felfüvódott hártyával. . . . . **Staphyleaceae** XCIII.
A lev. szárnyaltak, ritkán egyszerűek. A virágzat bugás vagy fürtös, 1—2 laki. A csontár egy magvú. **Anacardiaceae** LXXXVIII.

4. Rend. Tetragynia.

(Parnassia) . . . . . **Droseraceae** LXXIV.

5. Rend. Pentagynia.

55 A párta egy szirmú (forrt szirmú) **Plumbaginaceae** XLVIII.
A párta sok szirmú (szabad szirmú) 56

56 A virág 5—10 maghonnal 57
A vir. 1 maghonnal 58

57 A lev. egyszerűek, osztatlanok, husosak. **Crassulaceae** CIII.
A lev. karélyosak v. szárnyaltak. **Geraniaceae** LXXXI.

58 A növ. tőlevelekkel. A vir. magánosak vagy fürtösök. A lev. mirigyszőrökkel. **Droseraceae** LXXIV.
A növ átellenes vagy váltakozó szárlevelekkel . . . 59

59 A porzók aljukkal egy csővé vannak összenőve. Bibe 5. A maghon 10 rekeszű, gömbidomú. **Linaceae** LXXXIV.
A porzók szabadok. Bibe 3—5. A maghon 1 rekeszű, hosszúkás. A lev. átellenesek. **Caryophyllaceae** LXIV.

VI. Osztály. **Hexandria.**

6 egyenlő hosszú porzó.

1 Bibeszár 1. . . . . **Monogynia** 2
Bibeszár 2—több. . . . . **Di-Polygynia** 14

1. Rend. Monogynia.

2 A virágtakaró kettős, kehely és párta 3
A virágtakaró egyszerű, lepel 10

3 Fák vagy cserjék 4
Füvek (dudvák) 6

4 Élősdi, villás elágozású, mindig zöldnövények. A maghon alúl álló . . . . . **Loranthaceae** CXIV.
Nem élősdi növ. A maghon felső állású 5

5 Szirom 6. A lev. egyszerűek. A szár tövises. **Berberidaceae** LXV.
Szirom 4—5. A lev. 5—7 karélyuak vagy ujjasak. A termés tok . . . . . **Hippocastanaceae** LXXXIX.

6 A párta sok szirmú 7
A párta egy szirmú 9

7 A kehely 12 fogú, alján összeforrt. A párta 6 szirmú, vörös, fehér, ritkán hiányzik. (Lythrum, Peplis) **Onagraceae** CVII.
A keh. szabad levelű 8

8 A kehely 4 levelű. A párta 4 szirmú. **Cruciferae** LXXI.
A keh. 3 levelű. A párta 3 szirmú. (Tradescantia) **Commelynaceae** XI.

9 { A párta kerekidomú, mélyen 6—8 osztatú, fehér. A szár felső lev. majdnem gyűrüsök. (Trientalis) **Primulaceae** XLVI.
A párta harang v. tölcséridomú. 4—9 hasábú. (Gentiana) **Gentianaceae** XXXVIII.

10 { A maghon alsó állású. . . . . **Amarylidaceae** XVI.
A maghon felső állású 11

11 { A lepel szinezett (nem zöld) 12
A lepel zöldes 13

12 { A lep. 6 fogú v. levelű. A szár többnyire hagymás. A termés tok. . . . . **Liliaceae** XIII.
A lep. 6 osztatú. A termés bogyó. (Asparagus) **Smilaceae** XV.

13 { A virágz. torzsa. (Acorus) . . . . . **Araceae** VIII.
A virágz. ecsetes (fejecske v. buga). **Juncaceae** XII.

2—5. Rend. Di-Polygynia.

14 { A bibeszár 2—3 15
A bibeszár 6 vagy több 18

15 { A virágtakaró kehely és párta. A levelek átellenesek. (Elatine) . . . . . **Elatinaceae** LXXVII.
A virágtakaró lepel 16

16 { A lepel 6 hasábú v. osztatú, egyenlően szinezett. **Colchicaceae** XIV.
A lep. 6 levelű, a 3 külső zöld s a 3 belső szinezett 17

17 { A lev. keskenyek, pálhák nélkül. **Juncaginaceae** V.
A lev. szélesek, a hüvely és a nyél között ligulával. **Polygonaceae** LXII.

18 { A vir. kehelylyel és 3 szirmú pártával. **Alismaceae** VI.
A vir. 6 levelű lepellel. (Triglochin) **Juncaginaceae** V.

VII. Osztály. **Heptandria.**

7 porzó.

1 { A szár fás. A lev. 5—7 ujjasak v. karélyosak. Szirom 4—5. A termés tok v. lependék **Hippocastanaceae** LXXXIX.
A szár nem fás (füvek) 2

2 | A lev. a szár középén gyürüs elhelyezésüek. A virág magános a szár végén. A párta kerekded, 6—8 osztatú, fehér. (Trientalis) **Primulaceae** XLVII.
| A lev. más elhelyezésüek. A virágok virágzatot képeznek 3

3 | A lev. átellenesek. A virágz. fürt. A párta sárga. (Lysimachia) . . . . . **Primulaceae** XLVII.
| A lev. tőállásuak. A virágz. torzsa, melyet fehér burok vesz körül. A párta hiányzik. (Calla) **Araceae** VIII.

VIII. Osztály. **Octandria.**

8 porzó.

1 | Bibeszár egy. . . . . **Monogynia** 1
| Bibeszár 2—3. . . . . **Di-Trigynia** 12
| Bibeszár 4. . . . . **Tetragynia** 16

1. Rend. Monogynia.

2 | A virágtakaró áll kehely és pártából 3
| A virágtakaró lepel 11

3 | A növények élősdiek, chlorophyll és lomblevelek nélkül. (Monotropa) . . . . . **Ericaceae** XLIX.
| A növ. chlorophyll tartalmuak s lomblevelekkel vannak ellátva 4

4 | A párta egy szirmú 5
| A párta sok szirmú 7

5 | A maghon alsó állású. A párta harang- v. korsóidomú, v. kerekalakú, 4—5 hasábú. Apró cserjék. **Vaccinaceae** L.
| A maghon felső állású 6

6 | A párta 4 hasábú, néha kisebb a kehelynél. A lev. aprók, keskenyek, majdnem tű idomuak. A termés tok. (Calluna, Erica) . . . . . **Ericaceae** XLIX.
| A párta 6—8 hasábú, valamint a kehely is. A lev. szélesek (tojásdad- v. kerülék idomuak. (Chlora) **Gentianaceae** XXXVI.

7 | A maghon alsó állású. Szirom 4. A termés szálas v. hosszúdad tok. (Néhány) **Onagraceae** CVII.
| A maghon felső állású 8

8 { Fák v. cserjék. A párta 5 szirmú. **Acerineae** XC.
Füvek (dudvák) 9

9 { A párta szabályos, szét terjedő. Lev. szárnyaltak. (Ruta) **Rutaceae** LXXXVII.
A párta szabálytalan 10

10 { A lev. paizs-idomuak. A keh. sarkantyús. **Tropaeolaceae** LXXXII.
A lev. lándzsások vagy kerülékesek. 2 keh. levél szintén szines. (Polygala) **Polygalaceae** XCI.

11 { A bibe 1, egyszerű. A lep. tölcséridomú, 4 hasábú. A termés bogyó. Pálhák nincsenek. **Thymelaeaceae** CX.
A bibe 2 vagy 3. A lep. 4—5 levelű. A levelek pálhásak. (Polygonum) **Polygonaceae** LXII.

2—3. Rend. Di-Trigynia.

12 { Fák. . . . . **Ulmaceae** LIX.
Füvek (dudvák) 13

13 { A virág takaró áll: kehely és pártából. (Moehringia) **Caryophyllaceae** LXIV.
A virágtakaró lepel 14

14 { A lev. hüvelyesen pálhásak (Polygonum) **Polygonaceae** LXII.
A lev. nem birnak pálhákkal. A párta hiányzik . . 15

15 { A lev. vese- vagy köridomuak. A keh. 4—5 hasábú, sárgás. A párta hiányzik. **Saxifragaceae** CIV.
A lev. szálasak. A keh. 5 osztatú, zöld. A párta hiányzik. (Scleranthus) **Caryophyllaceae** LXII.

4. Rend. Tetragynia.

16 { A lev. tenyeresek, szárnyaltak 17
A lev. épek 19

17 { A lev. gyürüs elhelyezésűek, fésűsen szárnyaltak. A vir. aprók, füzérben állnak. Vizi növ. (Myriophyllum) **Onagraceae** CVII.
A lev. más elhelyezéssel 18

18 { A lev. tőállók, a szár lev. átellenesek. 5—9 vir. koczkaidomú, végálló fejecskékben vannak elhelyezve (Adoxa) . . . . . **Caprifoliaceae** XL.
A lev. váltakozók. A vir. hosszúdad füzérekben állnak. (Agrimonia) . . . . . **Rosaceae** CXVI.

19 { A lev. a szár végén 4—5 levélből álló gyürüben állnak. A virág magános. (Paris) **Smilaceae** XV.
A lev. gyűrűsök, de nem a szár végén, v. átellenesek 20

20 { A virágok aprók a levél hónaljában. A termés 3—4 rekeszű tok. Vizi v. mocsári növények. **Elatinaceae** LXXVII.
A vir. nagyok, nem levél hónaljiak. Szárazföldi növ. (Néhány) . . . . . **Caryophyllaceae** LXIV

IX. Osztály. **Enneandria.**

9 porzó.

{ A lev. tőállók, széles-szálasak. A virágz. ernyő. A virágtakaró kettős lepel, 6 levelű, maradó, szines. Vizi növ. (Butomus) **Alismaceae** VI.
A lev. nagyok, kerek-tojásdadok v. hosszúkásak. A virágt. egyszerű, 6 oszt. Szárazföldi növ (Rheum) **Polygonaceae** LXII.

X. Osztály. **Decandria.**

10 porzó.

1 { Bibeszár 1. . . . . **Monogynia** 2
Bibeszár 2. . . . . **Digynia** 12
Bibeszár 3. . . . . **Trigynia** 14
Bibeszár 4. . . Tetragynia. **Caryophyllaceae** LXIV.
Bibeszár 5. . . . . **Pentagynia** 15

2 { A virágtak. egyszerű, lepel, mely 4 hasábú. A virágok aranysárga sátorokban állnak. (Chrysosplenium) **Saxifragaceae** CIV.
A virágtak. kettős, kehely és párta 3

3 { A párta egy szirmú. Többnyire örökzöld cserjék . . 4
A párta 5, ritkán 4 szirmú 5

4 { A porzók a maghon fölött álló korongon vannak elhelyezve . . . . . **Vaccinaceae** L.
A porz. a maghon alatt álló koronghoz vannak erősítve. **Ericaceae** XLIX.

5 { A párta pillangós. (Cercis) **Caesalpiniaceae** CXX.
A párta nem pillangós 6

6 { A növ. chlorophyllt nem tartalmaz; lomblevelei helyett pikkelyei vannak. (Monotropa) **Ericaceae** XLIX.
A növ. zöld, kifejlődött lomblevelekkel 7

7 { Cserjék 8
Füvek (dudvák) 9

8 { A lev. szálas-lándzsásak. A vir. rózsa szinűek. (Myricaria) . . . . . **Tamariscineae** LXXVIII.
A lev. szálasak, hátra vannak gyöngyölödve, alúl rózsda-szinű molyhoz-szőrüek. A vir. fehérek. (Ledum) **Ericaceae** XLIX.

9 { A keh. 5 hasábú. A lev. épek, egyszerűek, bőrnemüek. (Pyrola) . . . . . **Ericaceae** XLIX.
A keh. 5 levelű. A lev. karélyosak vagy szárnyaltak 10

10 { A bibe 5 sugarú, félgömb idomú. Szára heverő. Lev. párosan szárnyalt. A vir. magánosak, sárgák. **Zygophyllaceae** LXXXVI.
A bibe egy, egyszerű, vagy 5 bibe van jelen . . . 11

11 { Bibe 1. A lev. szárnyaltak, pontozottak. **Rutaceae** LXXXVII.
Bibe 5. A lev. karélyosak, ritkán szárnyaltak, pontok nélkül . . . . . **Geraniaceae** LXXXI.

2. Rend. Digynia.

12 { A virágtakaró lepel. A lev. nyeletlenek, átellenes állásuak. (Scleranthus) **Caryophyllaceae** LXIV.
A virágtakaró kehely és párta 13

13 { A lev. átellenesek. A maghon egy rekeszű. **Caryophyllaceae** LXIV.
A lev. váltakozók. A maghon 2 rekeszű. **Saxifragaceae** CIV.

3. Rend. Trigynia.

14 { A maghon felső állású. **Caryophyllaceae** LXIV.
A maghon félig v. egészen alsó állású. (Deutzia) **Philadelphaceae** CV.

4. Rend. Pentagynia.

15 { A lev. tenyeresen-hármasan összetettek. A párta sárga vagy fehér. A termés sok magvú tok. **Oxalidaceae** LXXXIII.
A lev. épek 16

16 { Maghon 5. A lev. vastagok, husosak, nedvdúsak. **Crassulaceae** CIII.
Maghon 1. A lev. fünemüek, átellenesek vagy gyűrűs helyzetűek. . . . . **Caryophyllaceae** LXIV.

XI. Osztály. **Dodecandria.**

11—19 szabad porzó.

1 { Bibeszár 1. . . . . **Monogynia** 2
Bibeszár 2. Digynia. (Agrimonia) **Rosaceae** CXVI.
Bibeszár 3. . . . . **Trigynia** 4
Bibeszár 4. Tetragynia. (Tormentilla) **Rosaceae** CXVI.
Bibeszár 6—12. Polygynia. **Crassulaceae** CIII.

1. Rend. Monogynia.

2 { A virágtak. harangidomú, 3—4 hasábú lepel. (Asarum) **Aristolochiaceae** CXII.
A virágtak. kehely és párta . . . . . 3.

3 { A keh. 2 levelű. (Montia, Portulaca) **Caryophyllaceae** LXIV.
A keh. csöves, 8—12 fogú. (Peplis, Lythrum) **Onagraceae** CVII.

2. Rend. Trigynia.

4 A keh, 4—6 osztatú. A párta 4—6 szirmú; a szirmok egyenlőtlenek. A virágz. füzér **Resedaceae** LXXII.
A keh. és párta helyén egyszerű harangidomú lepel. A porzók és a maghon nyelcsek. A növ. tejnedvvel birnak. . . . . **Euphorbiaceae** XCVII.

XII. Osztály. **Icosandria.**

20 vagy több porzó a kehely szélén.

1 Bibeszár 1. . . . . **Monogynia** 2
Bibeszár 2—5. . . . . **Di-Pentagynia** 5
Bibeszár 6 vagy több. . . . . **Polygynia** 7

1. Rend. Monogynia.

2 A maghon felső állású. A keh. 5 czimpájú. Szirom 5, fehér v rózsa szinű. Csontár. **Amygdalaceae** CXVIII.
A maghon alsó állású 3

3 A bibeszár 4—5 osztatú. Szirom 4—5. A tok 4—5 kopácsú. A levelek nyelesek, egyszerűek, átellenes állásuak. . . . . **Philadelphaceae** CV.

4 A bibeszár osztatlan, egyszerű bibével. Szirom 4—7 . 4
A szár levelei váltakozók vagy örvösök, karélyosak. Csontáros áltermés. (Crataegus) **Pomaceae** CXV.
A szár levelei átellenesek, épszélűek, mindig földek. A termés bogyó. (Myrtus) **Myrtaceae** CIX.

2—5. Rend. Di-Pentagynia.

5 A párta hiányzik A keh. 4 osztatú. A virágz. gömbded füzér. A lev. szárnyaltak. (Sanguisorba) **Sanguisorbeae** CXVII.
A párta meg van 6

6 Maghon 1, 2—5 rekeszű; a maghon az elhusosodó kehelylyel nő össze s áltermést képez. Fák v. cserjék. **Pomaceae** CXV.
Maghon 3—5 v. több, szabadok, éréskor tok módjára befelé nyilók. Cserjék vagy füvek. (Spirea) **Rosaceae** CXVI.

6. Rend. Polygynia.

7 | A kehely 5—10 sallangú. Szirom 5 (ritkán 4). Maghon számos. A lev. pálhákkal. Cserjék v. füvek. **Rosaceae** CXVI.
7 | A keh. és párta levélei illet. szirmai számosak, egymásba átmenők, barnák. A lev. pálhátlanok, átellenesek, épek. **Calycanthaceae** LXVII.

XIII. Osztály. **Polyandria.**

20 vagy több porzó a vaczokhoz erősitve.

1 | Bibeszár 1. . . . . **Monogynia** 2
1 | Bibeszár 2—7. . . . . **Polygynia** 7

1. Rend. Monogynia.

2 | A virág kelyhe sarkantyús, szinezett. (Delphinium) **Ranunculaceae** LXVIII.
2 | A kehely nem sarkantyús 3

3 | A keh. 2 levelű, lehulló. A szár lev. többnyire szárnyasan osztottak. **Papaveraceae** LXX.
3 | A keh. 4—6 levelű 4

4 | Fák. Kehely 5 levelű. A bibe 5 fogú. A termés makkocska. A lev. szividomúak. **Tiliaceae** LXXIX.
4 | Apró cserjék vagy füvek 5

5 | A szirmok száma sok, fehérek v. sárgák. A lev. nagyok, uszók. Vizi növ. **Nymphaeaceae** LXIX.
5 | A szirmok száma 4—5 6

6 | Szirom 4. A lev. 3- vagy többszörösen hármasak. A termés bogyó. (Actaea) **Ranunculaceae** LXVIII.
6 | Szirom 5. A lev. egyszerűek. A termés tok. Apró, cserjés növ. . . . . **Cistaceae** LXXV.

2—7. Rend. Di-Polygynia

7 | Fák v. cserjék. A keh. 3—5 levelű. Szirom 6 v. több. **Magnoliaceae** LXVI.
7 | Füvek 8

8 Maghon 2—sok, többnyire szabadok. Szirom 3—6 v. sok, néha apró v. hiányzik. A lev rendesen osztattak vagy összetettek. **Ranunculaceae** LXVIII.
Maghon 1; bibeszár 3—5. A porzók 3—5 nyalábbá vannak összenőve. Szirom 5. A lev. osztatlanok, átellenesek. . . . . **Hypericaceae** LXXVI.

XIV. Osztály. **Didynamia.**

2 hosszabb és 2 rövidebb porzó.

1 A maghon 4 osztatú, később 4 makkocskára esik szét. **Gymnospermia** 2
A maghon egyszerű (legalább kivülről). **Angiospermia** 3

1. Rend. Gymnospermia.

2 A keh. 2—10 fogú (ajakas). A párta forrt szirmú, szabálytalan, rendesen 2 ajkú. A lev. átellenesek. A szár 4 élű. . . . . **Labiatae** XXV.

2. Rend. Angiospermia.

3 A növ. chlorophyllt nem tartalmaz. A lomblev. hiányzanak, helyüket vöröses-sárga pikkelyek pótolják. A virágz. füzéres vagy fürtös. A tok 1 rekeszű. **Orobanchaceae** XXVIII.
Lomblevelekkel ellátott zöld növények 4

4 Fák v. cserjék. A keh. 2 ajkú v. 5 osztatú. A párta harang- v. tölcséridomú; karimája majdnem 2 ajkú. **Bignoniaceae** XXIX.
Füvek 5

5 A termés éréskor 4 makkocskára esik szét. A keh. 4—5 fogú. A párta tölcséridomú, 5 hasábú; a hasábok nem egyenlők. **Verbenaceae** XXXII.
A termés 2 rekeszű tok vagy bogyó 6

6 A keh. 2—5 sallangú. A párta 4—5 hasábú, többnyire 2 ajkú. A mag nélkülözi a fehérnyét. **Scrophulariaceae** XXVI.
A keh. 4—5 méretű, ajakas. A párta ajakas. A mag fehérnye nélkül. **Acanthaceae** XXX.

XV. Osztály. **Tetradynamia.**

4 hosszabb és 2 rövidebb porzó.

A kel. 4 levelű. A párta 4 szirmú, néha hiányzik. A porzók a vaczokhoz vannak erősítve. Maghon egy. A termés becző vagy táska. **Cruciferae** LXXI.

XVI. Osztály. **Monadelphia.**

A porzók egy csomóba vannak összenőve.

1. A porzók száma 4. Tetrandria. (Radiola) **Linaceae** LXXXIV.
1. A porzók száma 5. . . . . **Pentandria** 2
1. A porzók száma 8. Octandria. **Polygalaceae** XCI.
1. A porzók száma 10. . . . . **Decandria** 6
1. Több mint 10 porzó. Polyandria. **Malvaceae** LXXX.

1. Rend. Pentandria.

2. A párta összeforrt szirmú (néha egészen tövig osztott) 3
2. A párta szabad szirmú 5

3. A növ. kacsokkal vannak ellátva. A lev. karélyosak. A párta 5 hasábú v. osztatú. A maghon alsó állású. **Cucurbitaceae** XLVI.
3. A növ. nem birnak kacsokkal 4

4. Maghon 1. A porzók csak aljukkal vannak összenőve, felül szabadok. A párta sárga. (Lysimachia) **Primulaceae** XLVII.
4. Maghon 2, egy közös bibével. A porzók egész hosszaságukban vannak összenőve. A párta fehér. **Asclepiadaceae** XXXVIII.

5. A lev. tenyeresen v. szárnyasan karélyosak v. osztottak. A kel. 5 levelű. Szirom 5. Porzó 5—10. (Néhány) **Geraniaceae** LXXXI.
5. A lev. osztatlanok. A párta 5 osztatú, v. szirmú. (Linum) **Linaceae** LXXXIV.

4. Rend. Decandria.

6 { A párta szabálytalan, pillangós. A keh. 5 fogú v. osztatú v. 2 ajkú. A lev. többnyire összetettek. **Papilionaceae** CXIX.
A párta szabályos 7

Cserjék. A lev. aprók, pikkelynemüek. A keh. 5 levelü.
7 { A párta 5 szirmú. (Myricaria) **Tamariscinaceae** LXXVIII.
Füvek 8

8 { A lev. karélyosak, osztottak vagy szárnyaltak. A keh. 5 levelü. Szirom 5. Porzó 5—10. (Néhány) **Geraniaceae** LXXXI.
A lev. hármasak. A levélkék egyszerüek. A keh. 5 levelü. Szirom 5 **Oxalidaceae** LXXXIII.

XVII. Osztály. **Diadelphia.**

A porzók 2 csomóba vannak összenöve.

Porzó 6. Hexandria. (Fumaria) **Papaveraceae** LXX.
Porzó 8. Octandria. **Polygalaceae** XCI.
Porzó 10. Decandria. **Papilionaceae** CXIX.

XVIII. Osztály. **Polyadelphia.**

A porzók 3 vagy több csomóba vannak összenöve.

A keh. 5 osztatú v. levelü. Szirom 5, sárgák. Bibeszár 3. A tok 3 rekeszü. A lev. átellenesek, osztatlanok (Hypericum) **Hypericaceae** LXXVI.

XIX. Osztály. **Syngenesia.**

A porhonok egy csővé vannak egyesülve.

1 { A vir. fejecskékben, az u. n. fészket képeznek; a fészket egy közös örv veszi körül. A keh. egyszerü vagy szárnyalt szörökből vagy pikkelyekből álló bóbitává fejlödik. A párta csöves, 5 fogú v. hasábú, v. végre nyelves (félszeres). **Compositae** XLIII.
A virágzat nem fészek 2

2 | A kehely vagy a párta sarkantyús 3
  | A virág nem sarkanytús **Solanaceae XXIV.**

3 | A keh. 4 levelű, szines, a legnagyobb levél sarkantyús. A szirmok párosan összenőttek, számuk 4 **Balsaminaceae LXXXV.**
  | A keh. 5 levelű, zöld, alján függelékekkel. Szirom 5, egy sarkantyús. **Violaceae LXXIII.**

XX. Osztály. **Gynandria.**

A porzók a bibeszárral vannak összenőve.

1 | Porzó 1—2. Mon-Diandria. **Orchidaceae XX.**
  | Porzó 6. Hexandria **Aristolochiaceae CXII.**
  | Porzó 12 vagy több . . . . . **Poliandria 2**

2 | Vizi növ. A virágt. kehely és párta. A keh. 4—5 levelű. Szirom számos. **Nymphaeaceae LXIX.**
  | Szárazföldiek. A virágt. lepel; az harangidomú. 3 hasábú, barna (Asarum) **Aristolochiaceae CXII.**

XXI. Osztály. **Monoecia.**

A porzós és termős virágok egy és ugyanazon növényen.

1 | Fák vagy cserjék 2
  | Füvek 9

2 | A lev tű idomuak . . . . . **Coniferae I.**
  | A lev. nem tű idomuak 3

3 | A virág, legalább a porzósak, barkákban. A lev. váltatokozók, őszkor lehullók 4
  | A virágzat nem barkás. A lev. átellenesek, bőrnemüek, maradandók 8

4 | A porzós vir. barkákban v. fejecskékben, a termősök magánosak vagy 2—3 ként 5
  | A porzós valamint a termős vir. is barkákban vagy fejecskékben 6

5 | A lev. szárnyaltak. A termős vir. alsó állású maghonnal, kehelylyel és apró pártával, burok nélkül. **Juglandaceae LIII.**
  | A lev. egyszerüek v. szárnyaltak. A ♀ vir. virágtak. nélkül, csésze idomú burokkal. **Cupuliferae LII.**

6 A barkák tojásdad vagy hengeridomuak. A maghon 2 rekeszű, minden pikkely alatt 1—3. Bibe 2, fonalidomú. A termés egy rekeszű makk. A lev. osztatlanok, nem tenyereserüek. **Betulaceae** LI.
A barkák nem ilyen idomuak 7

7 A virágtak. 4 levelű. A termés fejecske álbogyóvá fejlődik. . . . . **Moraceae** LVII.
A virágt. hiányzik. A makk 1 magvú. A lev. karélyosak. **Platanaceae** LX.

8 Fákon élődő apró cserje villás ágakkal. A vir. 1—2 lakiak. A termés 1 magvú bogyó. (Viscum) **Loranthaceae** CXIV.
Nem élősdi cserje (fa). A vir. egy lakiak. A termés 3 rekeszű tok. (Buxus) **Euphorbiaceae** XCVII.

9 Vizi növények. (Vizben uszó vagy alámerült növ.) . 10
Szárazföldi vagy mocsári növények 14

10 Apró, levélnélküli uszó növénykék. A szár levélidomú, ízelt. A vir. a szár hasadékában ülnek. **Lemnaceae** II.
Levelekkel ellátott növ. 11

11 A lev. osztottak, gyürüs elhelyezésüek 12
A lev. épek 13

12 A lev. fésüsen osztottak. A vir. gyűrűs füzérekben állnak. A vir. a viz fölszinén usznak. (Myriophyllum) **Anagraceae** CVIII.
A lev. ismételten villásan osztottak. A vir. a levelek hónaljaiban ülnek. Viz alámerült növ. **Ceratophyllaceae** LXI.

13 A lev. tövön állók, hosszú nyelűek, nyilképüek. A keh. 3 levelű. Szirom 3. Porzó és termő számos (Sagittaria) . . . . . **Alismaceae** VI.
A lev. váltakozó, átellenes v. gyürüs állásnak, szálasak v. fonalidomuak. A virágt. egyszerű v. hiányzik. (Néhány). . . . . **Najadaceae** III.

14 Pázsitok 15
Füvek (dudvák) 17

15 A porzós vir. végálló bugókban állnak; a termős vir. torzsán vannak elhelyezve a zár oldalán (Zea) **Gramineaceae** IX.
A virágz. másképen van elhelyezve 16

16 A vir. hengerded egymás fölött álló torzsákon ülnek, v. gömbidomú fejecskéket képeznek. A ♂ vir. a ♀ vir. fölé van helyezve **Typhaceae** VII.
A vir. pelyák között kalászkákat alkotnak, melyek ismét majd magánosan állnak v. összetett virágzatot képeznek. . . . . **Cyperaceae** X.

17 A lev. tövön állók 18
A lev. átellenes vagy váltakozó állásuak 19

18 A lev. szélesek, szív- v. nyilidomuak. A virágz. torzsa, melyet egy nagy burok vesz körül **Araceae** VIII.
A lev. keskenyek, szálasak. 2—4 termő ül a porzós vir. nyele tövében. (Litorella) **Plantaginaceae** XXXIII.

19 A növ. tejnedvvel, vagy mirigyes szőrökkel (fullánkokkal) vagy kacsokkal birnak 20
A növ. sem tejnedvet, sem mirigyszőröket, sem kacsokat nem mutatnak 22

20 A növ. kacsokkal rendelkeznek. A virágt. 5 hasábú keh. és 5 osztatú párta. (Cucurbita) **Cucurbitaceae** XLVI.
A növ. tejnedvet vagy mirigyszőröket tartalmaznak . 21

21 A növ. tejnedvvel. A virágz. ernyős. A lep. zöldessárga. A maghon nyélelt A lev. többnyire váltakozók. (Euphorbia) **Euphorbiaceae** XCVII.
A növ. fullánkokkal. A virágz. bugás. A lev. átellenesek. (Urtica) **Urticaceae** LVI.

22 A virágok gömbded füzéreket, v. fejecskéket alkotnak 23
A vir. csembők virágzatot, bugás füzéreket, v. fürtöket képeznek 24

23 A lev. szárnyaltak. A virágt. egyszerű, 4 osztatú, zöldes v. barna. A bibe piros. (Sanguisorba) **Sanguisorbeae** CXVII.
A lev. egyszerűek, karélyosak v. hasadtak. A porzós vir. fészekben állnak. A termősök 2 ként. (Xanthium) **Compositae** XLIII.

24 Porzó számos. A virágt. 5—3 osztatú. A lev tenyeresen osztottak. (Ricinus) **Euphorbiaceae** XCVII.
Porzó 5 A lev. egyszerűek, osztatlanok. A virágt. hártyás (Amaranthus, Blitum, Polycnemum) vagy fünemű zöld (Atriplex, Chenopodium etc). **Oelraceae** LXIII.

XXII. Osztály **Dioecia.**

1 | Fák, cserjék vagy félcserjék 2
| Füvek (dudvák) vagy pázsitok 13

2 | Fákon élődő félcserjék. A lev. átellenesek, osztatlanok, bőrnemüek. . . . . **Loranthaceae** CXIV.
| Nem élősdi növények 3

3 | A lev. tű idomuak 4
| A lev. nem ilyenek 5

4 | A virágt. 3 levelű keh. és 3 szirom. Porzó 3 A vir. magánosak, A ter. bogyó. Apró heverő cserjék. **Empetraceae** XCVIII.
| A virágt hiányzik. A porzók füzéresen vannak elhelyezve. A termők magánosak vagy hármanként. A pelét (magrügy) termőlevelek nem burkolják. (Nehány). . . . . **Coniferae** I.

5 | A virágok barkákban állnak 6
| A virágzat nem barkás 7

6 | A lev. és a barkák murvái sárga mirigyeket viselnek. **Myricaceae** LIV.
| A lev. és a murvák nem birnak mirigyekkel. **Salicineae** LV.

7 | A virágtak. lepel vagy hiányzik 8
| A virágtak kehely és párta 10

8 | A virágtak. hiányzik. A lev. szárnyaltak. Porzó 2. (Fraxinus) . . . . . **Oleaceae** XXXIV.
| A virágtakaró megvan 9

9 | A virágt. 2 osztatú vagy hasábú lepel. Porzó 4. Levelei vonalasak, alúl molyhasak (Hippophaë) **Elaeagnaceae** CXI.
| A virágtakaró 6 osztatú. Porzó 6 Levelei szívidomuak, kihegyezettek. (Tamus **Dioscoreaceae** XVII.

10 | A lev. kerülékesek v. kerülékesen-lándzsások. A keh. 4 hasábú. Szirom 4. (Rhamnus) **Rhamnaceae** XCVI.
| A lev. karélyosak, hármasak vagy szárnyaltak . . . 11

11 | A lev. karélyosak. A keh. szines, 4—5 hasábú. Szirom 4—5. A term. bogyó. (Ribes) **Grossulariaceae** CVI.
| A lev. hármasak vagy szárnyaltak 12

12 A lev. hármasak. A virágz. bugás. A keh. 4—5 hasábú. Szirom és porzó 4—5. (Ptelea) **Rutaceae** LXXXVII.
A lev. szárnyaltak. A keh. 5 hasábú. Porzó 5. (Rhus) **Anacardiaceae** LXXXVIII.

13 Vizi növények. Porzó 3—12. Bibe 3 v. 6, többnyire hasábú. A maghon alsó állású. A termés bogyó. **Hydrocharitaceae** IV.
Szárazföldiek 14

14 A lev. átellenesen állók 15
A lev. váltakozók 19

15 A virágt. egyszerű 16
A virágt. kettős 18

16 A lev. karélyosak v. osztottak. A porzós vir. bugás. Porzó 5. A szár felegyenesedő vagy tekergődző. **Cannabaceae** LVIII.
A lev. egyszerűek, osztatlanok 17

17 A növ. fullánkokkal. Porzó 4. (Urtica) **Urticaceae** LVI.
A növ. fullánkok nélkül. Porzó 8 v. több, füzérekben állnak, a termős vir. magánosak vagy csemőkben. (Mercurialis) . . . . . **Euphorbiaceae** XCVII.

18 A keh. egyszerű gyűrű. A párta 5 hasábú. Porzó 3. Bibeszár 1. A maghon alsó állású. A szár lev. szárnyalt. (Valeriana) **Valerianaceae** XLI.
A keh. nagy, 6 fogú. A párta 5 szirmú. A maghon felső állású. A lev. osztatlanok. (Néhány) **Caryophyllaceae** LXIV.

19 A lev. egyszerűek, osztatlanok 20
A lev. 3—7 karélyuak v. többszörösen szárnyaltak . 23

20 A lev. aprók, pikkelynemüek. A szár igen elágazó. A virágt. 6 osztatú. A term. bogyó. (Asparagus) **Smilaceae** XV.
A lev. nem ilyenek 21

21 A lev. szálasak, pázsitosak. A vir. pelyvák által vannak körülvéve s füzérekké egyesülve. (Carex) **Cyperaceae** IX.
A lev. tojásdadok, nyíl- vagy dárdaidomuak 22

22 { A külső virágt. 3 osztatú, a belső 3 levelű. Porzó 6. Bibeszár 3, ecsetnemü. (Rumex) **Polygonaceae** LXII.
A porzós vir., virágtakarója 4—5 osztatú, a termős virágé 2—4 fogú. Porzó 4. Bibe 4. (Spinacia) **Oleraceae** LXIII.

23 { A lev. 3—7 karélyuak. A szár tekergődző. A vírágt. kettős. A párta 5 osztatú. (Bryonia) **Cucurbitaceae** XLVI.
A lev. többszörösen szárnyaltak. A virágz. bugás. A szár egyenes. (Spiraea). **Rosaceae** CXVI.

XXIII. Osztály. **Polygamia.**

Porzós és termős, valamint hímnős virágok egy és ugyanazon növényen.

Az ide tartozó növények hímnős virágaik alkotása alapján az előbbi osztályokba osztattak be.

Tábla a természetes családok felkeresésére.

1 A magrügy nincs termő levéllel körülvéve, hanem a kiszélesedett termő levélen ül, vagy termő levél nélkül a virág kocsányán. A virág szétvált ivarú, és pedig majd egy, majd kétlaki. A levelek pikkelynemüek, leginkább tűalakuak, mindig épélüek.
Gymnospermae. Coniferae I.

A magrügyet a termő levél veszi körül, és az u. n. maghont alkotja. . . . . **Angiospermae** 2

Angiospermae.

2 A levelek bordáinak futása többnyire hosszában párhuzamos, vagy meg van a főborda, melyből párhuzamos mellékbordák erednek; vállaik többnyire szárölelők, hüvelyezők, rendesen nem osztottak, hanem épélüek; kevés szív-, nyíl- vagy kerekalakú, többnyire szalag képüek, váltakozó elhelyezésüek. A virág jelleges alkotása a 3-as szám, (kivételt a Najadaeák egy vagy négyrekeszü maghona, a Lemnaceák kétrekeszű maghona és 2 porzója, Paris, Majanthemum (Smilaceae) s a pázsitok képeznek, ezeknél a levelekre és a zárt edénynyalábokra figyelünk). A főgyökér rendesen elvész (Typhán kivül). A szik egy.
Monocotyledones A) 3

A levél elágozó borda rendszerrel. A virág nem háromtagú, hanem 5- vagy 2 tagú. Az edénynyalábok nyiltak. A főgyökér többnyire meg van. A csira két szikkel bir. . . . . **Dicotyledones** B) 22

A) Monocotyledones.

3 A virágtakaró hiányzik, vagy száraz, pikkelynemü vagy serte idomú. (Acorusnak van kehely idomú leple; itt a buzogány [torzsa] döntő) 4
A virágtakaró meg van, egynemü (kehely vagy pártaszerű), vagy különnemü kehely és pártaszerü) . . 9

4 A virágok buzogányalakú vagy gömbidomú, többnyire meglehetősen megvastagodott tengelyen sürüen csoportosulnak 5
A virágok nem képeznek buzogány virágzatot . . . 6

5 A buzogány tölcsér vagy szálas, később visszahajlott burokban van takarva. A lepel hiányzik vagy hattagú, zöldes. . . . . **Araceae** VIII.
A buzogány nem bir burokkal. A lepel hiányzik, pikkely vagy serte idomú. **Typhaceae** VII.

6 Pázsitnemü növények, csónak alakú virágtakarókkal (pelyvákkal). Szárazföldiek 7
Más termetű, alámerült vagy uszó növények . . . 8

7 A virágot csak egy pelyva veszi körül. A lepel hiányzik vagy serte idomú, vagy tömlős. A szár csomók nélkül, belül nem üres. A levél hüvely nem hasadt. **Cyperaceae** X.
A virágot 2 pelyva zárja be. A lepelt két finom pikkelyecske jelzi. A szár csomós, belül üres. A levelek hüvelyei hasadtak. **Graminaceae** IX.

8 A szár leveles. A virág ☿, 1 vagy 2 lakiak. A lepel jelentéktelen vagy hiányzik. A porzók száma 1—4. Maghon 1 vagy több. **Najadaceae** III.
A szár levél idomú, levelek nélkül. A virágok egylakiak. Porzó 1—2. A maghon 2 rekeszű. **Lemnaceae** II.

9 A maghon a virágtakaró alatt áll, tehát alsó állású . 10
A maghon a virágtakaró fölött áll, tehát felső állású 15

10 A virágtakaró külső köre csésze-, belső pártanemü. Porzó 3—12. Uszó növények. **Hydrocharitaceae** IV.
A virágtakaró mindkét köre egynemü (lepel). Szárazföldi vagy mocsaras növények 11

11 A lepel csészenemü, zöldes. Porzó 6. A virág kétlaki.
A virágz. bugás v. füzéres. **Dioscoraceae** XVII.
A lepel pártanemü, tarka szinezetü 12

12 A lepel szabályos. Porzó több kettőnél 13
A lepel nem szabályos, szabálytalan, ajakas. Porzó kevesebb kettőnél 14

13 Porzó 6. A porhonok hasi oldalaikon nyilnak. A bibe egyszerű vagy 3 karélyú. **Amaryllidaceae** XVI.
Porzó 3 A porhonok hátukon nyilnak. A bibe 3, néha szirom nemü. . . . . **Iridaceae** XVIII.

14 Porzó 1 vagy 2 a bibeszárral oszloppá nőtt össze (gymnostegiummá). A levelek néha pikkelynemüek. **Orchidaceae** XX.
Porzó 1, szabad, szirom nemü. A bibeszár lapátalakú. A levelek erei ivesek. **Cannaceae** XIX.

15 A virágtakaró kehely és pártanemü 16
A virágtakaró kehely, vagy pártanemü 17

16 Maghon 6 vagy számos, mindegyik egy bibével. Porzók 6, 9 vagy számosok. **Alismaceae** VI.
Maghon 1, háromrekeszü. Porzó 3—6. Dísznövények. **Commelynaceae** XI.

17 A lepel kehelynemü 18
A lepel pártanemü 20

18 A virág magános. (Paris) **Smilaceae** XV.
A virág virágzatot alkot 19

19 A kehelynemü lepel száraz. A virágzat ecsetes. Maghon 1. . . . . **Juncaceae** XII.
A kehelynemü lepel nem száraz. A virágzat fürtös vagy füzéres. Maghon 3—6. **Juncaginaceae** V.

20 Bibeszár 3. A porhon külső oldalán nyilik. A termés háromrekeszü tok. **Colchicaceae** XIV.
Bibeszár 1. A porhon belső oldalán reped fel . . . 21

21 A földfölötti szár, mely hagyma-, gumó-, vagy rhizomból ered, nincs térdesen meghajtva, a termés (honiaknál) tok. . . . . **Liliaceae** XIII.
A szár a csomókon ide-oda hajlik; a termés bogyó. **Smilaceae** XV.

B) Dicotyledones.

22 { A virágtakaró egyszerű, (kehely vagy pártanemü vagy hiányzik. (Apetalae) 24
A virágtakaró kettős (a külső kehely, többnyire zöld, a belső párta, rendesen más szinű . . . . . 23.

23 { A párta egy darabból áll, jóllehet néha mélyen osztott. (Gamopetalae) 72
A párta külön szirmokból áll, (2 vagy több. Choripetalae-Eleutheropetalae) 109

α) Apetalae.

24 { A porzós virág, sokszor a termős vir. is barkákban áll 25
A virágok nincsenek barkákban elhelyezve 31

25 { A növény egylaki virágokkal 26
A növény kétlaki virágokkal . . . . . 30.

26 { A ♂ és a ♀ barkái gömbösek, hosszú lefüggő kocsánokon. **Platanaceae** LX.
A barkák más alakuak 27

27 { A ♀ és ♂ barkák rövidek, tojásdadak. A lepel 4 levelű. Porzója 4. . . . . **Moraceae** LVII.
A barkák hengeresek 28

28 { Mind a ♀ mind a ♂ virág hosszú barkában, minden ♀ pikkelye alatt 2—3 maghon, és minden ♂ virág pikkelye alatt 3 virág 2—4 porzóval. **Betulaceae** LI.
Csak a ♂ virág dús virágú barkában . . . . . 29.

29 { A levelek egynemüek, osztatlanok, öblösen karélyosak. A maghon 3—6 rekeszű. A ♀ magános vagy 2—3, egy csésze idomú takaróban. **Cupuliferae** LII.
A levelek páratlanul szárnyasak. A maghon egyrekeszű. A ♀ virág magános vagy 2—3 az ágak végein. **Juglandaceae** LIII.

30 { A barkák rövidek, hengeresek. A ♂ virágtakaró nélkül 4 porzóval, a ♀ virág 2—4 pikkelylyel. **Myricaceae** LIV.
A barkák hosszúak, hengeresek. Mindkétféle virág 1—2 mirigygyel vagy csésze idomú takaróval. A ♂ virág 2—24 porzóval. **Salicaceae** LV.

31 { A növény fás 32
A növény nem fás 46

32 { A levelek bőrnemüek 33
A levelek fűnemüek 36

33 { A levelek átellenesek 34
A levelek váltakozó állásuak 35

34 { Fákon élődő kis cserjék. A virág ♀ v. szétvált ivarú, 1—2 laki. Egy magvú bogyó. **Loranthaceae** CXIV.
A cserje (vagy fa) nem élősdi. A virág 1 laki. Három rekeszű tok. (Buxus) **Euphorbiaceae** XCVII.

35 { A virág 2 laki. A kehely és párta jelentéktelen vagy 3—3 levelű. Porzó 3. **Empetraceae** XCVIII.
A virág ☿. A kehely 5 fogú. sokszor alig észrevehető. A párta 5 szirmú. Porzó 5—10. **Araliaceae** CI.

36 { A levelek (vagy ágak) átellenesek 37
A levelek váltakozó állásuak 42

37 { A virágtakaró egészen hiányzik. A virág bugás. A levelek páratlanul szárnyaltak. (Fraximus) **Oleaceae** XXXIV.
A virágtakaró meg van 38

38 { A maghon alsó állású. Porzó 4. Párta 4 levelű; a kehely 4 fogú, igen apró. A virágzat ernyős. **Cornaceae** C.
A maghon felső állású 39

39 { Porzó és bibeszár számos 40
Porzó 4—8 41

40 { A kehely 4—5 levelű, pártanemü. A párta hiányzik. A levelek többnyire összetettek. Kapaszkodó cserjék. (Clematis) . . . . . **Ranunculaceae** LXVIII.
A kehely és párta egynemü, barna, számos: a kehely a pártába s a porzóba átmenő. A levelek osztatlanok. . . . . **Calycanthaceae** LXVII.

41 { A kehely 4—5 hasábú. A párta kicsiny, 4—5 levelű. Porzó 4—5. A levelek egynemüek, osztatlanok **Rhamnaceae** XCVI.
A kehely 5 osztatú. A párta néha hiányzik. Porzó többnyire 8. A levelek többnyire karélyosak, ritkán szárnyaltak. . . . . **Acerineae** XC.

42 { Bibe vagy bibeszár csak 1 43
Bibe vagy bibeszár 2—3 45

43 Porzó 8—10 A levél lándzsás, virágzás után megjelenő. A virágtakaró 4—5 hasábú. Daphne.
Thymeleaceae CX.
A porzók száma 4—6 44

44 A levél lándzsás vagy kerülékes, ezüst színű. A virágok magánosak. A virágtakaró 2 osztatú vagy 4—5 hasábú. . . . . Eleagnaceae CXI.
A levél 3—5 karélyú vagy hasábú A virágzat fürt. A kehely 5 hasábú. A párta 5 levelű, igen kicsiny.
Grossulariaceae CVI

45 A virágzat bugás, hímnős, felemás v. kétlaki virágokkal. A kehely 5 hasábú. A szirom 5 levelű vagy hiányzik Porzó 5. Bibeszár 3. A levelek szárnyaltak.
Anacardiaceae LXXXVIII.
A virágzat más t. i. fejecske vagy álernyő. A párta 3—8 hasábú v. 5, 6 osztatú. A levelek osztatlanok.
Ulmaceae LIX.

46 Vizi növények 47
Száraz földi növények 49

47 A levelek átellenesek. A virágok magánosak a levelek hónaljaiban. Porzó 1—2. Bibeszár 2. A maghon felülálló. . . . . Callitrichaceae XCIX.
A levelek örvszerű elhelyezésével 48

48 A levelek osztatlanok, szálasak v. lándzsásak A virág hímnős, magános, a levél hónaljában
Hippuridaceae CVIII.
A levelek osztottak, szálas v. lándzsás függelékkel. A virágok egylakiak
Ceratophyllaceae LXI.

49 A maghon felülálló 50
A maghon alulálló 63

50 A maghon 2—∞. Porzó 5—∞. A kehely pártanemű. (Egyes)
Ranunculaceae LXVIII.
A maghon 1 51

51 A levelek örvszerű elhelyezéssel. Porzó 8. Bibeszár 4. Termése bogyó. (Paris)
Smilaceae XV.
A levelek más elhelyezésével 52

52 A levelek átellenesek 53
A levelek váltakozók (legfeljebb az alsók átellenesek) 57

53 A növény fullánkos mirigyzősökkel. A virágok magánosak vagy bugákban állók. Porzó 3, 4. **Urticaceae** LVI.
A növény fullánkok nélkül 54

54 Apró, lecsepülő füvek. A virág hímnős 55
Nagyobb (legkevesebb 0·15 m) füvek. A virág szétvált ivarú 56

55 A kehely 4—5 hasábú, vagy osztatú. A párta szirmai aprók vagy hiányzanak. Porzó 4—10. (Egyes) **Caryophyllaceae** LXIV.
A kehely 12 fogú, harangidomú. A párta néha hiányzik. Porzó 6 (Peplis) **Onagraceae** CVII.

56 A virág 2 laki. A porzós virág bugás 5 porzóval. A virágtakaró ép. A szár egyenes vagy tekergődző. (Cannabis, Humulus) **Cannabaceae** LVIII.
A virág 1 vagy 2 laki. A porzós virág áll 8—∞ porzóból. A virágtakaró 3 v. 4 osztatú. (Mercurialis) **Euphorbiaceae** XCVII.

57 A levél hüvelylyel van ellátva. Porzó 5—8. Bibeszár 2—3. . . . . **Polygonaceae** LXII.
A levél pálhákkal vagy ezek nélkül 58

58 A pálhák meg vannak 59
A pálhák hiányzanak 60

59 A pálhák a levélnyélhez nőttek. A levelek ujjasan karélyosak vagy szárnyaltak **Sanguisorbae** CXVII.
A pálhák szabadok, lehullók. A levelek egyszerűek, osztatlanok, épélűek. A bibeszár 1, fejes bibével. (Parietaria) . . . . . **Urticaceae** LVI.

60 A növény tejnedvvel. A virág 1 laki, harangidomú, kehelynemű virágtakaróval, ernyős. Euphorbia). **Euphorbiaceae** XCVII.
A növény nélkülözi a tejnedvet 61

61 Porzó 3—5 62
Porzó számos. Bibe 3. A levelek tenyeresen karélyosak. (Ricinus) . . . . . **Euphorbiaceae** XCVII.

62 Bibeszár 1, tompa bibével. A virágtakaró harangidomú, 5 osztatú. A virág a levél hónaljában magános, ülő. (Glaux) **Primulaceae** XLVII.
Bibe vagy bibeszár 2—4. A virágtakaró 3—5 osztatú vagy élű. . . . . **Oleraceae** LXIII.

63 { A virágzat gömb, közös murvakörrel körülvéve . . . 64
A virágzat nem ilyen v. legalább nincs közös murvája 66

64 { Az 5 porzó porhonai csövé összenőve. A párta csöves, 5 hasábú, 5 fogú, vagy nyelvidomú. A kehelyt szőrök vagy pikkelyek alkotják, vagy hiányzik. **Compositae** XLIII.
Az 5 porzó porhona szabad 65

65 { A virágok 1 lakiak. A ♀ virágok kettenként egy takaróban. (Xanthium) **Compositae** XLIII.
A virág hímnős. A kehely alig észrevehető. Szirom 5. (Egyes) . . . . . **Umbeliferae** CII.

66 { A levelek örvös állásuak. A kehely 3—4 fogú, sokszor jelentéktelen. A párta 4 hasábú. Porzó 4. **Rubiaceae** XXXIX.
A levelek más állásuak 67

67 { A levelek átellenesek 68
A levelek állása váltakozó 69

68 { A virágtakaró 3—4 hasábú, harangalakú. A rövid porzószálon 12 porhon van. A virágok magánosak. (Asarum) . . . . . **Aristolochiaceae** CXII.
A virágtakaró 5 hasábú. A kehely jelentéktelen. Porhon 1—3. **Valerianaceae** XLI.

69 { Porzó 6—10. A virágtakaró csöves. A porzók a bibeszárhoz vannak nőve **Aristolochiaceae** CXII.
Porzó 3—5 70

70 { A levelek egyszerűek, keskenyek. A virágtakaró 4—5 czimpájú csöves v. harangalakú. A virágzat fürtös vagy bugás . . . . . **Santaiaceae** CXIII.
A levelek szárnyaltak vagy összetettek 71

71 { A párta hiányzik, a kehely 4 czimpájú. Porzó 4. A virágzat fej, vagy füzér **Sanguisorbae** CXVII.
A párta 5 szirmú, a kehely jelentéktelen. Porzó 5. A virágzat ernyő v. fejecske. **Umbelliferae** CII.

β Gamopetalae.

72 { A maghon alsó állású vagy félig alulálló 73
A maghon felső állású 81

73 { A porzók a maghon csúcsán vannak elhelyezve . . 74
A porzók a párta csövéhez vagy a párta czimpái közt a karimán vannak elhelyezve 77

74 A virág szabálytalan. Porzói össze vannak nőve. **Lobeliaceae** XLV.
A virág szabályos 75

75 A virág 1—2 laki. A növények kacsokkal. **Cucurbitaceae** XLVI.
A virág hímnős. A növények nem birnak kacsokkal 76

76 Porzó 8—10, a felülálló korongon elhelyezve. Fás növények. A termés bogyó. **Vaccinaceae** L.
Porzó 5. Fünemü növények. A termés tok. **Campanulaceae** XLIV.

77 A termő egy magrügygyel. Több vagy számos virág fejecskékben vagy fészekben van egyesülve, melyet egy közös burok vesz körül 78
A termő 2 v. több magrügygyel. A virágz. nem ilyen, vagy ha igen, legalább nincs közös burka . . . 79

78 Porzó 4, a porhonok szabadok. A kehely kettős. A párta 4—5 hásábú. **Dipsaceae** XLII.
Porzó 5, porhonaik csövé vannak összenőve, ritkán szabadok (Xanthium). A párta csöves, 5 fogú vagy hasábú vagy nyelvidomú. A kehely többnyire szőrnemü. A termés száraz, fel nem nyiló, kaszat. **Compositae** XLIII.

79 A levelek örvszerű elhelyezéssel. A párta 3, 4 hasábú. Porzó 4. . . . . **Rubiaceae** XXXIX.
A levelek átellenesek 80

80 Porzó 5—10. A maghon 2 vagy több magrügygyel. Adoxa kivételével fás növények. **Caprifoliaceae** XL.
Porzó 1—3. A maghon csak 1 magrügygyel. Mind fünemü növények. **Valerianaceae** XLI.

81 A maghon egy rekeszű egy magrügygyel. A virágok fejecskékben vannak összehalmozva 82
A maghon egy v. több rekeszű, ha egy rekeszű. akkor több magrügygyel. A virágzat más 83

82 Porzó 5, a vaczkon vagy a párta alján elhelyezve. Bibe vagy bibeszár 5. **Plumbaginaceae** XLVIII.
Porzó 4, a párta cső felső részéhez illesztve. Bibe 1. **Globulariaceae** XXXI.

83 Maghon 2 84
Maghon 1, egy vagy több rekeszű 85

84 A párta kerekidomú. A porzók össze vannak nőve. A virágpor viasznemü páros portömegbe van összegyürva. A szár felálló. **Asclepiadeae** XXXVIII.
A párta tölcséralakú. A porzók szabadok. A virágpor rendes. A szár heverő. **Apocynaceae** XXXVII.

85 A maghon 4 álrekeszszel 86
A maghon nem bir álrekeszekkel 87

86 A levelek átellenesek. A párta szabálytalan. Porzó 4 (2 rövid, 2 hosszabb) ritkán 2. **Labiatae** XXV.
A levelek váltakozók. A párta többnyire szabályos. Porzó 5. **Asperifoliaceae** XXXIII.

87 Porzó 5—10 88
Porzó 2—4 97

88 Porzó 8—10 89
Porzó 5—7 91

89 A párta szabálytalan. A 8 porzó 2 nyalábbá van összenőve. . . . . **Polygalaceae** XCI.
A párta szabályos 90

90 Bibe vagy bibeszár 2. A szár fünemü. (Gentiana) **Gentianeae** XXXVI.
Bibe fejes, bibeszár 1. Apró cserjék. **Ericaceae** XLIX.

91 A levelek átellenes, örves vagy tőállásuak 92
A levelek váltakozó állásuak vagy hiányzanak . . . 94

92 Cserjék. A párta tölcséridomú. A virágzat végálló fürt. (Azalea) . . . . . **Ericaceae** XLIX.
A fünemüek 93

93 A porzók a párta czimpái előtt vannak elhelyezve. A maghon egy rekeszű, közepén álló magrügyekkel. **Primulaceae** XLVII.
A porzók a párta czimpáival váltakozva állnak. A maghon 1—2 rekeszű oldalt álló magrügygyel. **Gentianaceae** XXXVI.

94 Bibeszár 1. A szár nem tekergődző 95
Bibeszár vagy bibe 2—3, vagy ha a bibe egyszerű, a szár tekergődző 96

95 A porzószál legalább részben fehér vagy ibolyás gyapottal van ellátva. A porzók nem egyenlők. A párta kerek, kissé szabálytalan. (Verbascum) **Scrophulariaceae** XXVI.
A porzószál nem ilyen, legfeljebb alján kissé bozontos. A párta tölcsér vagy kerekképű. **Solanaceae** XXIV.

96 Bibe vagy bibeszár 2; a bibe 2 osztatú, ritkán egyszerű fejes. A levelek szív-. nyíl- vagy dárdaalakuak, avagy teljesen hiányzanak. A szár többnyire tekergődző. **Convolvulaceae** XXI.

Bibe 3. A szár egyenes más alakú levelekkel. **Polemoniaceae** XXII.

97 A párta czimpái egyenlők 98
A párta czimpái nem egyenlők 104

98 Cserjék vagy fák 99
Fünemü növények 101

99 Porzó 4. A párta kerek, 4—5 osztatú. A levelek bőrnemüek, merev sertékkel, fogasak. **Aquifoliaceae** XCIV.

Porzó 2 100

100 A kehely 5—8 fogú. A párta 5—8 hasábú. **Jasminaceae** XXXV.
A kehely 3—4 fogú vagy osztatú. A párta 4 hasábú v. 3—4 osztatú, v. hiányzik. **Oleaceae** XXXIV.

101 A levelek hiányzanak A szár tekergődző. A virágok aprók, fejecskékben állnak. (Cuscuta). **Convolvulaceae** XXI.

A levelek meg vannak 102

102 A levelek tő állásuak, a szár felső része levélmentes. A virágok gömb vagy hengeridomú füzérekben vannak, aprók. A párta száraz, a porzók belőle messzire kinyulók. **Plantaginaceae** XXXIII.

A szár átellenes vagy váltakozó állású levelekkel 103

103 A levelek átellenesek. A virágok magánosak vagy fürtösök. (Gentiana) **Gentianaceae** XXXVI.
A levelek váltakozók A virágok magánosak, ülők a levelek hónaljaikban. (Centunculus) **Primulaceae** XLVII.

104 Fák v. cserjék. A heh. 2 ajkú v. 5 osztatú. A párta harang v. tölcsér idomú, majdnem 2 ajkú. Porzó 2—4. A tok 2 rekeszű **Bignoniaceae** XXIX.
Füvek (dudvák) vagy félcserjék 105

105 A növ. chlorophyll és lomblevelek nélkül, ezek helyén vörösös v. sárgás pikkelyek. **Orobanchaceae** XXVIII.
A növ zöldek, lomblevelekkel birnak 106

106 A keh. 2 levelű. A maghon 1 rekeszű. A párta 2 ajkú, sarkantyús. Viz alá merült növények. **Utricularіaceae** XXVII.
A keh. forrt levelű. A maghon 4 vagy 2 rekeszű 107

107 A maghon 4 rekeszű. A keh. 5 fogú. Porzó 4. A termés 2—4 rekeszű csontár. **Verbenaceae** XXXII.
A maghon 2 rekeszű. A termés tok. 108

108 A mag fehérnye nélkül. A párta 1 ajkú, 3 hasábbal. Porzó 4, néha egy 5-ik is, de ez terméketlen. **Acanthaceae** XXX.
A mag bir fehérnyével. Porzó 4 vagy 5. A párta 2 ajkú vagy 5 egyenlőtlen czimpával. **Scrophulariaceae** XXVI.

V Choripetalae.

109 A virág egyes részei, főleg a termők spiralisan vannak elhelyezve 110
A virág egyes részeinek elhelyezése gyűrűs (örvös) 111

110 A termő számos, mindegyik szabad, 1 rekeszű **Ranunculaceae** LXVIII.
A termők össze vannak nőve, a maghon több kamrás . . . . . **Nymphaeaceae** LXIX.

111 A maghon alsóállású, vagy középállású 112
A maghon felsőállású 123

112 Fünemű növények 113
Fák vagy cserjék 116

113 Vizi növények úszó v. alámerült levelekkel. (Trapa, Myriophyllum) **Onagraceae** CVII.
Szárazföldi növények 114

114 Bibeszár 1. A kehely 2—4 osztatú vagy 12 fogú. Szirom 2—6. Porzó 2—8 **Onagraceae** CVII.
Bibeszár 2 115

115 Porzó 5. Szirom 5. A kehely 5 fogú v. jelentéktelen. A virágok ernyőkben, ritkán fejecskékben. **Umbelliferae** CII.
Porzó 8—10. Szirom többnyire 5 A kehely czimpái 4—5. . . . . **Saxifragaceae** CIV.

116 A levelek átellenesek 117
A levelek váltakozó állásuak 119

117 { Szirom és porzó 4. A virágzat ernyős. **Cornaceae** C.
Porzó több (rend, 10—12). A virágz. fürtös . . 118

118 { A fürtök végállók. A levelek nyelesek, fűrészes foguak, nem pontozottak. **Philadelphaceae** CV.
A fürtök levélhónaljaiak. A levelek majnem ülők, épszélüek átlátszó pontokkal. **Myraceae** CIX.

119 { Porzó 5—10 120
Porzó számos 122

120 { A kehely 5 hasábú, nagyobb az öt szirommal: Porzó 5. . . . . **Grossulariaceae** CVI.
A kehely 5 fogú, v. 3—5 osztatú 121

121 { A kehely 5 fogú, sokszor jelentéktelen. Szirom 5. Porzó 5—10. A levelek bőrneműek. A szár kúszó. **Araliaceae** CI.
A kehely 3—5 osztatú. Szirom 5 v. 3, egyenlőtlen. Porzó 8—10. Levelek szárnyaltak. Fák. **Caesalpiniacea** CXX.

122 { Maghon 1, 2—5 rekeszű. Fák v. cserjék egyszerű, ritkán szárnyalt levelekkel. **Pomaceae** CXV.
Maghon 2 v. több. Szárnyalt levelekkel. **Rosaceae** CXVI.

123 { Maghon 1, vagy több egygyé összenőve 124
Maghon több valamennyi szabad. mindegyik 1 bibeszárral vagy bibével van ellátva 168

124 { A szirmok egyenlőtlenek 125
A szirmok egyenlők 134

125 { A virág sarkantyús, v. függelékkel bir 126
A sarkantyú vagy függelék nélkül 129

126 { Porzó 5, a porhonok össze vannak nőve, vagy egymáshoz konyulók 127
Porzó 6 vagy 8 128

127 { Kehelylevél 4, szines, a legnagyobb sarkantyús. Szirom 4, párosan összenőve. **Balsaminaceae** LXXXV.
Kehely levél 5, aljukon függelékkel, zöldek. Szirom 5, egy sarkanytyús **Violaceae** LXXIII.

128 { Porzó 6. 2 csomóba összenőve. Kehely levél 2, lehulló. Szirom 4, közölük 1 v. 2 sankantyús. (Fumaria) . . . . . **Papaveraceae** LXX.
Porzó 8. Bibeszár 1. A kehely 5 osztatú, sarkantyús. Szirom 5. **Tropaeolaceae** LXXXII.

129 A kehely egy darabból áll (fort levelű) 130
A kelyhet több levél alkotja (szabad levelű) . . 133

130 Porzó (11—30) számos. A szirmok rendetlenül behasogadtak. A kehely 4—6 osztatú. A maghon 3 rövid bibével. . . . . **Resedaceae** LXXII.
Porzó 5—10 131

131 A párta pillangós. A 10 porzó egy nyalábba nő össze, vagy 1 szabad. A termés hüvely. **Papilionaceae** CXIX.
A párta nem ilyen. A porzók szabadok 132

132 A kehely 3—5 osztatú. A szirom 5 v. 3, egyenlőtlen. Porzó 5—10. A termés hüvely. **Caesalpiniaceae** CXX.
A kehely 5 fogú. Szirom 4—5, kissé egyenlőtlen. Porzó 7 (6—8 . A termés 2 rekeszű tok. **Hippocastanaceae** LXXXIX.

133 A kehely 4 levelű. Szirom 4, a 2 külső nagyobb. Porzó 6, 4 hosszabb és 2 rövidebb. **Cruciferae** LXXI.
A kehely 5 levelű. A párta alján csöves. Porzó 8, 2 csomóba összenőve. **Polygalaceae** XCI.

134 Porzó 2—10 135
Porzó 12—∞ 159

135 Fűvek 136
Fák vagy cserjék 148

136 Bibeszár 1, egyszerű legfölebb 2 karélyú bibével 137
Bibe vagy bibeszár 2 vagy több 143

137 A kehely összeforrt levelű 138
A kehely szabad levelű 140

138 A levelek szárnyaltak. A kehely 4—5 osztatú. Szirom 4—5. Porzó 8—10. **Rutaceae** LXXXVII.
A levelek egyszerűek, osztatlanok 139

139 A kehely 5 osztatú. A párta 5 osztatú vagy számú, Porzó 10. (Pirola) **Ericaceae** XLIX.
A kehely 12 fogú. Szirom 4—6 Porzó 6—12, a kehelyhez illesztve. **Onagraceae** CVII.

140 A növények zöld levelek nélkül. A kehely levele és a szirem 4—5. Porzó 8—10. (Monotropa) **Ericaceae** XLIX.
A növények növényzölddel 141

141 Porzó 10. A kehely 5 levelű. Szirom 5. A levelek szárnyaltak (6—7) párral. **Zygophyllaceae** LXXXVI.
Porzó 4 vagy 6 142

142 Porzó 6, 4 hosszabb és 2 rövidebb, ritkán 4 v. 2. A kehely levele 4. Szirom 4. **Cruciferae** LXXI.
Porzó 4. A szirmok aljukon sarkantyúsan kiöblösödnek. **Berberidaceae** LXV.

143 A levelek karélyosak, osztottak, szárnyaltak vagy hármasak 144
A levelek egyszerűek, osztatlanok 145

144 Porzó 5—10. Bibeszár 5. A levelek karélyosak, osztottak v. szárnyaltak. 5 terméskéje 1—1 magvú. **Geraniaceae** LXXXI.
Porzó 10. A levelek hármasak. A termés 5 rekeszű, sok magvú tok. **Oxalidaceae** LXXXIII.

145 A levelek, egy kivételével, tő állásuak. A kehely 5 levelű; a párta 5 szirmú. Bibe v. bibeszár 3—5. **Droseraceae** LXXIV.
A levelek más állásuak 146

146 A kehely 4—5 czimpájú. Szirom 4—5, sokszor alúl összenőnek. Bibeszár 4—5. **Linaceae** LXXXIV.
A kehely 2—4 osztatú, 4—5 fogú vagy levelű . 147

147 Szirom 2—4. Porzó 2, 6 v. 8. Bibeszár 3—5. A maghon 2—4 rekeszű. Vizi vagy folyók partjain élő növények. **Elatinaceae** LXXVII.
Szirom 4—5, vagy hiányzik. Porzó többnyire 10. Bibeszár 2—5. A maghon többnyire 1 rekeszű. **Caryophyllaceae** LXIV.

148 A levelek egyszerűek, osztatlanok 149
A levelek karélyosak, tenyeresek vagy szárnyaltak 154

149 A kehely szabad levelű 150
A kehely forrt levelű 152

150 A kehely levelei- s a párta szirmainak száma 3. Porzó 3. A levelek tűidomuak. **Empetraceae** XCVIII.
A kehely 4—6 levelű. Szirom 4—6 151

151 A kehely levele 4—5. Szirom 4—5. Porzó 4—5 vagy 10. A levelek aprók pikkely v. tűnemüek. **Tamariscineae** LXXVIII.

A kehely 6 levélből áll. Szirom van 6. Porzó 6. A levelek szélesek. **Berberidaceae** LXV.

152 Porzó 8—4. A kehely 4—5 fogú v. hasábú. A levelek bőrnemüek, mindig zöldek. (Néhány) **Ericaceae** XLIX.

Porzó 4—5 153

153 A porzók a szirmok előtt állnak. A kehely 4—5 hasábú. A termés csontbogyó. **Rhamnaceae** XCVI.

A porzók a szirmokkal váltakozó helyzetben állnak, vagy pedig a maghont körülvevő korongon. A termés 2—5 rekeszű tok. **Celastraceae** XCII.

154 A levelek állása váltakozó 155

A levelek átellenesek 157

155 A kehely ép vagy 5 fogú. Szirom 5. Porzó 5 a szirmok előtt állnak. A termés bogyó. **Ampelidaceae** XCV.

A kehely 4—5 hasábú 156

156 Szirom 4—5. Porzó 2—5 vagy 10. Bibeszár 1—5. A termés szárnyakkal ellátva. **Rutaceae** LXXXVII.

Szirom 5 vagy hiányzik. Porzó 5, a szirmokkal váltakoznak. Bibeszár 3. A termés csont bogyó. **Anacardiaceae** LXXXVIII.

157 Porzó 2. Bibe 1. Szirom 2—4. A levelek szárnyaltak. (Fraxinus) **Oleaceae** XXXIV.

Porzó 5—8 158

158 Porzó 5. Bibe 2—3. Szirom 5. A kehely szines. **Staphyleaceae** XCIII.

Porzó többnyire 8. A bibeszár 2 hasábú. A szirmok néha hiányzanak, ha van 4—5. **Acerineae** XC.

159 A porzók szabadok 160

A porzók többé-kevésbbé egymással összenőve . . 167

160 Vizi növények. A kehely 4—5 levelü. Szirom és porzó számos. A bibe csillagidomú. A levelek nagyok, uszók. **Nymphaeaceae** LXIX.

Szárazföldi növények 161

161 Füvek vagy apró cserjék 162
Fák vagy nagyobb cserjék 166

162 Porzó 6—12. A kehely összeforrt levelű, 8—12 fogú. Szirom 4—6. (Lythrum, Peplis) **Onagraceae** CVII.
Porzó számos. A kehely levelekből áll 163

163 Szirom 4 164
Szirom 5—10 165

164 A kehely 1—2 levelű, lehulló. A termés tok. **Papaveraceae** LXX.
A kehely 4 levelű, lehulló. A termés bogyó. (Actea) **Ranunculaceae** LXVIII.

165 A kehely levele 3 vagy 5 s ezek közül 2 kisebb. Szirom 5. A tok egy rekeszű. A levelek osztatlanok. . . . . **Cistaceae** LXXV.
A kehely 5 v. több levelű. A szirmok aprók, 5—10, többnyire 8; a párta 2 ajku. Maghon 5—10, alúl összenőve. A levelek szárnyasan osztottak (Nigella) . . . . . **Ranunculaceae** LXVIII.

166 A keh. 5 hasábú. Szirom 5. A termés csont bogyó **Amygdalaceae** CXVIII.
A kehely 5 levelű. Szirom 5. A termés zárt. **Tiliaceae** LXXIX.

167 A porzók egy csomóba vannak összenőve. A lev. karélyosak, osztottak, váltakozó állásuak. A termés számos magra széteső oszló termés. **Malvaceae** LXXX.
A porzók 3—5 csomóba nőttek össze egymással. A lev. épek, átellenesek, ritkán gyűrűs állásuak. A termés 3 rekeszű tok. **Hypericaceae** LXXVI.

168 A levelek vastagok és húsosak. A kehely 5, 6—20 osztatú. Szirom 5, 6—20. Porzó 10—20 a kehely alján elhelyezve. **Crassulaceae** CIII.
A levelek fűnemüek vagy bőrnemüek 169

169 A kehely 5 vagy 8—10 czimpájú. Szirom 4—5. Porzó 15—∞ a kelyhen elhelyezve. A levelek többnyire pálhásak. **Rosaceae** CXVI.
A kehely 3 vagy több levelű 170

170 Füvek, ritkán apró cserjék. A kehely 3 vagy több levelű. Szirom 3—6 vagy számos, sokszor igen apró. A porzó 5 v. számos, a vaczkon elhelyezve. A levelek pálhák nélkül. **Ranunculaceae** LXVIII.

Fák vagy cserjék 171

171 A levelek váltakozók, lehulló pálhákkal. A kehely 3—5 levelű. Szirom 6 vagy több. Porzó számos, vaczkon elhelyezve. **Magnoliaceae** LXVI.

A levelek átellenesek, pálhátlanok. A kehely levelei a szirmokba s ezek a porzókba lassan átmenők, számosak. **Calycanthaceae** LXVII.

I. Gymnospermae.

I. Család. CONIFERAE. Juss. Tobzosak.

Fás növények tűidomú, osztatlan levelekkel, a levelek ritkán egy, rendesen több évüek. Vir. egy- vagy 2 lakiak. A ♂ virágok tengelyből állnak, melynek alsó részén lomb- vagy pikkelynemü levelek vannak, a felsőn számos porzó van spirálisan vagy örvösen elhelyezve. A porzók eresztékje paizs- vagy pikkelynemü, a porzó szál igen rövid: a porhonok száma igen változó. A ♀ vir. különböző alkotásuak s vagy magánosak vagy a tengelyen spirálisan elhelyezkedve, a tobozt (conus) képezik. A magrügyek szabadok, 1—2, ritkán több, a többnyire pikkelynemü termőlevél alján, vagy maganosan annak csúcsán elhelyezvék. A termés fás-, vagy bogyós toboz (álbogyó).

Nemek:

1 A cserje levéltelen, czikkelyes ágacskákkal, kétlaki virágokkal. . . . . **Ephedra** I.
1 A cserjék vagy fák levelesek 2

2 A lev. tűidomuak, egyenként v. 2—5 egy csomóban, és ez esetben hártyás hüvelylyel körülvéve v. több egy csomóban, emelkedésen egy pikkely koszorúban elhelyezve 3
2 A lev. rövidek, pikkelynemüek, fedelékesen egymáson 5

3 A vir. egy lakiak. A porhon 2 antherából áll, a pikkelynemü eresztéke alsó részén elhelyezve. A magrügyek kettenként a termőlevél alján. A termés fás toboz. . . . . **Pinus** III.
3 A vir. kétlakiak. A toboz nem ilyen 4

A lev. szálas-árképűek, többnyire 3 egy örvben. A porhon 4—7 antherából áll eresztékje paizsdad A ♀ vir. hármaként állnak, végállók, egy 3 hasábú, husos takaróval körülvéve, mely 3 husos, toboz-pikkelyből
4 nőtt össze. A termés álbogyó (galbulus). **Juniperus** V.
A lev. vonalasak, laposak, tövishegyüek, felül fényes sötét zöldek, alúl sárgás zöldek, hegyük sárga. A pikkelynemü eresztéken körben vannak elhelyezve az antherák. A ♀ vir. magánosak, egy gyűrűs képződményen ülők. A termés csontárhoz hasanló. **Taxus** II.

A vir. kétlakiak. A lev. rhombos- vagy lándzsásak,
5 hegyesek, 4 soruak, fedelékesek. **Juniperus** V.
A vir. egylakiak 6

Az ágak galyai megközelitőleg egy sikban terülnek el; az ágak összenyomottak, 2 élüek. A ♂ vir. gömbidomuak, paizsalakú porzókból alkotva. A ♀ virág termőlevelei keresztben állnak, mindegyik
6 2 magrügygyel. . . . . **Thuja** VI.
Az á. g. nem terülnek el egy sikban, a 4 sorú rhombidomú levelektől 4 élüek. A ♀ vir. termő lev. váltakozó örvben állnak, mindegyik tövében 8 v. sok magrügy. . . . . **Cupressus** IV.

Fajok:

I. EPHEDRA. L. Bogyópik.

Szára cserjesedő, igen ágas, czikkelyes, levéltelen, kérge zöld. A tobozai magánosak, párosak, v. hármával állnak, kocsánosak v. kocsántalanok. ♄ Száraz dombokon Pest és Esztergam megyékben. (E. monostachya L. és distachya L.) **E. vulgaris.** Rich. Közönséges B.

II. TAXUS. L. Tiszafa.

A lev. széle egyenes; a lev. merevek, 2 soruak, kihegyezettek, alúl világos zöldek és többnyire kissé árkoltak. A vir. levélhónaljiak. ♄ Apr. máj. 3—10 m. magas. Itt-ott elszórt. M. éjsz. és kel. t. erdeiben.
T. baccata. L. Ternyős T.
A lev. széle behajlott, a lev. lazák, egy oldaluak, alúl mély árkokkal; különben egyező az előbbivel. Kanadából szárm. miv **T. canadensis** Willd. Kanadai T.

III. PINUS. L. Fenyő.

1 A lev. egyenként állnak, mindig zöldek 2
A lev. 2 v. több egy csomóban. A toboz maradó . . 7

2 A lev. 4 élüek, legalább a fiatal ágakon szétszórtan állók. A toboz lógó. (Picea Lmk) 3
A lev. összenyomottak, 2 sorban állnak, alúl két fehér vonással. A toboz felálló. (Abies Tournf.) 5

3 A fiatal ágak bársony-molyhosak. A lev. körülb. 1 cm. hosszú; egészen tompa. A toboz tojásdad, elliptikus kanyargós élű pikkelyekkel. Az ágak fekete pikkelyekkel. ♄ máj. jun. É. Amer. fa, miveljük.
P. nigra. Ait. Fekete F.
A f. á. kopaszak. A lev. hosszabb, hegyes. A toboz hosszabb 4

4 A lev. egészen zöldek, tövis hegyüek, régi fákon majdnem 2 sorosak. A toboz 15 cm. hosszú, hengerded, maradó rhombalakú szélén fogas pikkelyekkel. ♄, 30 meterig nő. Máj. M. éjsz. és kel. t. gyakori. (Abies excelsa DC.) **P. Abies.** L. Lucz F.
A lev. az élek között fehéresek, nem tövis hegyüek. A toboz 8 cm. hosszú. A toboz pikkelyei kerekdedlapát alakuak, épvégű. ♄ Máj. jun. Kanadai fa, miv.
P. alba. Ait. Fehér F.

5 A lev. végén nem kicsipett, tompa, szélén finom fürészes. A pikkelyek csoportosan hullnak a gerinczről. A tobozok hossz-gömbölydedek, 2·5 cmig hosszuak. ♄ Máj. jun. É. Amerikai fenyő, miv.
P. Canadensis. L. Homlok F.
A lev. kicsipett, különben épszélű. A termőpikkelyek egyenként hullnak 6

6 A rügyek ragadós vastag gyanta réteggel vannak behúzva. A virágzó toboz pikk. kihegyezettek és hátrahajlottak. A toboz 8 cmig terjed. ♄ Máj. jun. Fa Virginia- és Kanadából, miv. (Szagos levelekkel)
P. balsamea. L. Balzsamos F.
A rügyek gyanta szemcsékkel. A toboz hossza 15 cmig terjed. ♄ 50 mig terjedő magas fa. M. éjsz. és kel. t. hegyein. (Abies pectinata DC.) **P. Picea.** L. Jegenye F.

A lev. 2—3 cm. hosszuak, puhák, nyáriak, laposak, kissé csatornásak, csomókban állók (15—30). A toboz tojásdad, felálló, 4 cmig hosszú. A toboz pikk. tompa végüek. ♄ Máj. jun. A fa magass. 30 mig.
7 (Larix europea DC. —) M. éjsz. t. felső erdőtájban.
P. Larix. L. Vörös F.

A lev. hosszabbak, 2—5 egy hüvelyben v. egy pupon ülve, mindig zöldek. A toboz pikkelyeinek csúcsa többé kevésbbé megvastagodott. (Pinus Tournf.) . 8

A lev 3, 5 ként egy csomóban, hüvely nélkül. 6—15 cm. hosszuak, felül kékes fehérek. A tob. pikk. csúcsaikon alig vannak megvastagodva 9
8 A lev. 2 ként állnak, rövidebbek. A tob. pikk. csúcsaikon ferde élekkel s itt kiemelkedő vagy bemélyedt függelékkel 10

A fiatal ág. rozsdás-molyhosak. A lev. merevek, 6—8 cm. hosszuak. A tob. felálló, tojásdad, ibolyás szinű 8 cmig terjed. Magja szárnytalan, mogyoró nagyságú, ehető. ♄ Jun. 24 m. magas. A m. Tátrán, a mármarosi s bánati havasokon szórv. s itt-ott miv.
P. Cembra. L. Czirboly F.
9 A fiat. ágak kopaszok. A lev. lazák, vékonyak még hosszabbak mint az előbbinél. A tob. lelogók, henger-orsódadak, 13 cmig terjedők. A mag széles szárnyakkal. ♄ Jun. jul. É. Amerikai fa. Itt-ott nálunk elvadul külb. miv. Árva m., Bakonyban stb.
P. Sfrobus. L. Sima F.

Legalább a fiatal lev. tengerzöldek : Az idei tobozok visszahajlottak 11
10 A lev szine nem ilyen: Az idei tob. nincsenek visszahajtva, nyeleik sokkal rövidebbek mint a tobozok . 12

A fiatal lev. merev szőröktől mirigyesek, 6—7 cm. hosszuak. Az érett toboz majdnem ülő, 10—15 cm. hosszú, alapján 10—13 cm. széles, pikkelyei körülb. 6 cmnyiek, fényesek. A mag 2 cm. hosszú, keskeny szárnyakkal. ♄ Máj. Miv. M. d. t.
11 **P. Pinea.** L. Mandola F.

A f. lev. kapaszok. A toboz sokkal kisebb, nyele akkora mint maga a toboz, nem fényes. A szárny 3-szor hosszabb a magnál. ♄ máj. 30 m. magas. M. e. t. az alhavasi tájig. **P. silvestris.** L. Erdei F.

12 A lev. fekete-zöldek, finom fürészesek, igen merevek és erősek, 8—13 cm. hosszuak. A kéreg szürkés-fekete; a világosabb kérgű a P. austriaca Endl. A toboz majdnem ülő; az idei felálló, az érett elálló és fényes ♄ Máj. 24 m. mag. Miv. **P. Laricio Poir.** Sötét F.

A lev. épek, ritkán 5 cm. túl terjedők. Az idei toboz nyele félakkora mint a toboz. A kéreg szürkés-barna. ♄ Máj. jun. 20 meterig magas. Szára felegyenesedő, szabálytalanul elágozó. M. éjsz. és kel. havasai alhavasi táján. **P. Mughus Scop.** Henye F.

IV. CUPRESSUS. L. Ciprusfa.

Az ágak négy élüek. A lev. 4 szorosak, fedelékesek-tompák és domborosak. A toboz majdnem gömbalakú. ♄ Febr. márcz. Miv.

C. sempervirens. L. Mindigzöld C.

V. JUNIPERUS. L. Boróka.

1 A lev. nem lefutók, hegyesek, 3 egy örvben, elállók, szálas-árképűek, legalább a fiatalok felül kékes-fehérek 2

A lev. lefutók, legalább az ideiek fedelékesek, egymásra nyomottak, a régiebbek rendesen elállók, lándzsásak 5

2 A lev. felül sekély csatornásak, alúl tompa bordával, a bordán végig húzódó benyomott vonallal; a bogyó fekete, kékes hamvval 3

A lev. felül 2 barázdával, alúl éles bordával vonal nélkül 4

3 A szár heverő és felegyenesedő. Lev. befelé hajlottak nem szúrosak. A bogyó körülb. oly hosszú mint a lev. ♄ Jul. aug. Alhavasi tájakon. **J. nana.** Wild. Alhavasi B.

A szár felegyenesedő, öreg korában cserjéből fa lesz. Lev. merevek, szúrósak. A bogyó 2—3-szor rövidebb a lev ♄ Apr. máj. M. e. t. hegyes vidékein. **J. communis.** L. Gyalogfenyű B.

4 A bogyó mogyoró nagyságú, oly hosszú vagy hosszabb mint a lev. barna kék hamvval. ♄ Apr. Fiume környéke s kertekben.
J. macrocarpa. Sibth. Nagybogyójú B.

A bogyó félakkora, rövidebb a leveleknél, skarlát piros. ♄ Apr. Nálunk kertekben.
J. oxycedrus. L. Spanyol B.

5 Cserje szára heverő, ágai felegyenesedők. Az egymásra fekvő lev. dülénydedek, tompák, az elállók vonalasak, aljukon össze vannak nőve. A bogyók gömbidomuak visszahajlott kocsánokon függők, feketék kékes hamvval. ♄ Apr. máj. Miv., itt-ott elvadulva. (Sabina officinalis Garke).
J. Sabina. L. Nehézszagú B.

Szára felegyenesedő, ágai elállók. A cserje termete loboralakú. Lev. szuronyhegyüek. A bogyó tojásalakú, egyenes, felálló kocsánon. ♄ Apr. máj. Disz-cserje É. Amerikából. (Sabina virginiana Aschrs.) Itt-ott vadon.
J. virginiana. L. Virginiai B.

VI. THUJA. Tourf. Életfa.

Az ágak függélyesen elágaznak. A lev. hátukon hosszúkás barázdával. A toboz gömb-tojásdad v. tojásdad. Toboz pikkely 6—8, hegyeiken alúl visszahajlott függelékekkel. A mag nem szárnyalt. ♄ Apr. máj. Miv. Chinából származott.
Th. orientalis. L. Keleti É.

Az ágak vizszintesen elágozók. A lev. hátukon mirigyes dudorral. A toboz hosszúkás. Toboz pikkely 10—12, függelék nélkül. A mag körüskörül szárnyas. ♄ Apr. máj Miv. É.-Amerikából hozták.
Th. occidentalis. L. Éjszaki É.

II. Angiospermae.

A) Monocotyledones. Juss.

II. Család. LEMNACEAE LINK. Békalencsefélék.

Uszó vagy alámerült vizi növények: A szár igen rövid, lencse vagy levélalakú, levéltelen vagy durványos levelekkel ellátva. A virág egylaki, három virágú virágzatban, a lomb tag egyik mélyedésében elhelyezve. A lepel hiányzik; a porzók száma 2; a maghon egy, egy rekeszű 1—6 magrügygyel.

Nem:

A jelleg ugyanaz. . . . . **Lemna.**

Fajok:

I. LEMNA. L. **Lepese v. Békalencse.**

1 Lombja tagjai lándzsásak, végre nyelesek, keresztet képeznek; egy szál gyökere van. ☉ Nyáron és összel. M. k. és d. t. vizeiben; viz alá merül.
L. trisulca. L. Keresztes B.

Lombja tagjai tojásdadok vagy kerekdedek, nem nyelesek 2

2 Csomós gyökerekkel, lombja tagjai kerekded visszás tojásdadok, piroslók, mindkét fölületen laposak; álló vizekben uszkál. ☉ Nyáron és összel. M. k. és d. területén. A szennai mocsárban előforduló L. orbicularis Kit. név alatt elkülönittetett.
L. polyrrhiza. L. Fanos B.

Egy szál gyökérrel 3

6 { Lombja tagjai visszás tojásdadok, alúl s felül laposak, nyeletlenek. Az előbbivel igen gyakori. ⊙ Máj. jun. Igen apró. M. e. t. vizeiben. **L. minor.** L. Apró B.
Lombja tagjai visszás tojásdadok, felül kissé, alúl taplós lapján igen domboruak. ⊙ Apr. máj. M. k. és d. vizeiben szórv. **L. gibba.** L. Lencsés B.

III. Család. NAJADACEAE. Richard Hinárfélék.

Vizi növények, csomósan tagolt szárral és szabályosan váltakozó levelekkel, melyek szárölelő pálhákkal birnak. A vir. hímnősök, 1 vagy 2 lakiak. A lepel alsó állású, 4 osztatú, vagy hiányzik. A porzók szabadok, 1—4. A maghon száma 1, 2 vagy 4. egy rekeszű egy magrügygyel. Bibe 1 ülő, vagy 2—3 fonalidomú. A term. diócska vagy csontár.

Nemek:

1 { A virág hímnős; maghon négy; a bibeszár hiányzik 2
A vir. egy vagy kétlaki; ♂ vir. egy porzóval . . . 3

2 { A lepel hiányzik; por. 2; a porzó szál pikkelynemü. **Ruppia** II.
A lep. négy osztatú; por. 4, ülő; termés csontár. **Potamogeton** I.

3 { A virágburok leples, lapos, szálas lepelben végződik, mely a lapos, bőrnemü orsón elhelyezett számos ♂ és ♀ vir. takar. . . . . **Zostera** V.
A virágburok nem végződik szálas levélben 4

4 { A vir. egylakiak, ♂ és ♀ ugyanazon, burokban; ♂ virágának leple hiányzik, a ♀-é harangalakú. **Zannichellia** III.
A vir. egy vagy kétlaki; ♂ virágburokja egy levelű, korsó alakú, csúcsán 2—3 foggal; ♀ vir. 2—3 bibével . . . . . **Najas** IV.

Fajok:

I. POTAMOGETON. L. Uszány.

1 { A felső, többnyire uszó, levelek különböznek az alsóktól 2
Valamennyi levél egyféle, alámerült 5

2 Az uszó, valamint az alámerült levelek nyelesek . . 3
2 A uszó levelek nyelesek, az alámerültek nyéltelenek 4

3 A levélnyél felső felületén csatornás; az uszó levelek bőrnemüek, elliptikusak vagy hosszukásak, vállaikon kissé szivalakuak, a bemerültek lándzsásak 2↓ Junius aug. M. c. t. tavai- és mocsáraiban a m. Tátra aljáig . . . . . P. natans. L. Békatutaj U.
3 A lev. ny. mindkét felülete lapos: az uszó levelek áttetszők, szives aljuak, tojásdadak v. kerekdedek, a bemerültek lándzsásak. 2↓ Jun. aug. Pest m. s Baranyában P. coloratus. Horn. Szinezett U.

4 Uszó levele visszásan tojásdad, bemerült lev. lándzsás, simaélű. 2↓ Jul. aug. Nyitra megyében P. rufescens. Schrad. Vereslő U.
4 Uszó lev. lándzsás vagy szálas lándzsás, bemerült lev. szintén olyan áttetsző, érdesélű. 2↓ Jul. aug. M. c. t. szórv. álló vizekben. (P. heterophillus Schreb) P. gramineus. L. Pázsitlevelű U.

5 A levelek váltakozó állásuak, legfölebb a felsők átellenesek 6
5 Valamennyi levél átellenes, szárölelő, tojásdad vagy lándzsás. A füzér orsója ép oly rövid mint a füzér. 2↓ Juni aug. Pozsony és O-Buda folyó vizeiben. P. densus. L. Tömött U.

6 A levelek szélesek, lándzsásak vagy kerekdedek . . 7
6 A levelek keskenyek, szálasak 10

7 A lev. rövid nyelüek, tojásdad széles lándzsások, tövis végüek, szélökön finoman fürészeltek. A füzér orsója felül megvastagodott. 2↓ Juli aug. Álló vizekben bőven. M. k. és d. t. P. lucens. L. Üveglevelű U.

8 A lev. ülők, félig szárölelők. A füzér orsója felül nincs megvastagodva 8
8 A szár összenyomott 4 élű, fehér piros. A lev. széles lándzsásak, fürészesek, rövid hegyüek. A termés kis ormánynyal. 2↓ Juni aug. Álló vizekben igen közönséges az alhav. tájig P. crispus. L. Fodor U.
8 A szár hengerded. A lev. laposak. A termés ormány nélkül 9

A lev. hosszúkás lándzsásak, hegyükön sapkásan összenyomvák, épélüek. A füzér orsója 6—10 szer hosszabb a füzérnél. 4 Juli aug. ritka. Nyitra m.
P. praelongus. Wulf. Nyultlevelű U.

9 A lev. kerekded tojásdadak, szives aljuak, szélük érdes. A füzér orsója 1—2½-szer hosszabb a füzérnél. 4 Juli aug. szórv. árkok- és folyókban.
P. perfoliatus. L. Általbuvó U.

A lev. aljukon nem hüvelyesek s pálhák nincsenek összenőve 11

10 A lev. aljukon hüvelyesek s a pálhákkal össze vannak nőve, szálas hajszálképüek egy ideggel. A füzér laza, hosszú, fehérlő nyélen. 4 Juli aug. szórv. álló és folyó vizekben. M. e. t. a m. Tátra aljáig.
P. pectinatus. L. Borostás U.

11 A szár laposan összenyomott, szárnyas. A lev. sokerüek 12
A szár hengerded, nem szárnyas, nagyon ágas. A lev. 1—5 erüek 13

12 A lev. tompa végü, rövid árhegygyel. A füzér orsója 2—3-szor hosszabb a füzérnél. A füzér 10—30 virágú, hengerded. 4 Juli ang. Len-áztatókban gyakori. (P. zostearaefolius Schum)
P. compressus. L. Összenyomott levelű U.
A levelek hosszuak, vékony hegyüek. A füzér orsója ép. oly hosszú mint a füzér, a füzér 4—6 virágú, tojásdad vagy gömbded. 4 Jun. aug. Álló vizekben. Pozsony m. s Bánátban.
P. acutifolius. L. Hegyeslevelű U.

13 A füzér orsója valamivel hosszabb vagy oly hosszú, mint a füzér. A füzér tömött. rövid, 6—8 virágú. A lev. szálasak, tompák. 3—5 erüek. 4 Jul aug. Krassó, Szörény m. álló és folyó vizeiben.
P. obtusifolius. M. et K. Tompa levelű U.
A füzér orsója 2—3-szor hosszabb a rövid füzérnél, mely érett állapotban laza 14

14 A lev. igen vékonyak, szálasak; füzére szaggatott v. tojásdad. 4 Juni sept. árkokban ritkán, folyó vizekben igen gyakori. **P. pusillus.** L. Apró U.
A lev. hajszálképü. egyszerü. 4 Juni juli. állandó vizekben ritka. **P. trichoides.** Cham. Hajszállevelű U.

II. RUPPIA. L. Tengerifonal.

A porhon hosszúkás, a termés tojásdad. 2l Aug. okt. Adriai tenger partján s Balaton vidéken.
R. maritima. L. Valódi T.

A porhon gömbölyded; a termés félholdalakú. 2l Aug. okt. sóstartalmú vizekben s Fiume mellett.
R. rostellata. K. Ormányos T.

III. ZANNICHELLIA. L. Tófonal.

A szár fonalalakú, ágas, kuszó. A lev. szálasak vagy hajalakúak A termés kétszer hosszabb mint a bibeszár. 2l Jul. Szept; álló és folyó vizekben ritka.
Z. palustris. L. Mocsári T.

A szár uszik, az előbbihez hasonló. A termés nyéllel van ellátva s ép oly hosszú mint a bibeszár. 2l Juli. Szept. Tavakban ritka.
Z. pedicellata. Whlnbg. Nyeles T.

IV. NAJAS. L. Hinár.

A levelek hüvelyei épélüek. ⊙ Aug. szept. M. k. és d. t. szórványos.
N. maior. Roth. Nagy H.

A lev. hüv. pilla foguak, kikanyarítottan fogasak. ⊙ Aug. szept. M. k. és d. t. bőven.
N. minor. All. Kis H.

V. ZOSTERA. L. Zosztera.

A lev. 3 erüek, keskenyek, finoman fogasak. A vir. tar. nyele felfelé szélesebb 2l Jun. Álló vizekben és tengerekben.
Z. marina. L. Tengeri

IV. Család. HYDROCHARITACEAE. DC. Béka-tutajfélék.

Évelő vizi növ. spirálisan vagy gyűrűsen álló levelekkel; leveleik egyeseknél pállhásak. Virágaik 2 lakiak. A ♁ vir. 3, 6 vagy több porzóval bir. A termős vir. 1, 3, 6 vagy 9 rekeszű maghonból áll. A keh. 3 levelű. Szirom 3. A termés husos, felnyíló, számos maggal.

Nemek:

1 { A lev. 4—6 cm. átmérővel, szividomuak, majdnem kerekdedek, épszélüek, úszók, 2 áttetsző pálhával. A ♂ virágz. 3—5 virággal egy hüvelyben; mindenik vir. áll 9 termékeny porzóból s 3 satnya bibeszárból. A ♀ vir. hüvelye hiányzik s áll 3—6 meddő porzóból, 3 fonalas pilisből s 6 termékeny bibeszárból. A kehely széle 3 osztatú, a párta 3 szirmú. . . . . **Hydrocharis** I.
A lev. más idomuak 2

2 { A lev. 20 cm. hosszúak, kard idomuak, tüskésen fürészesek, gazdag örvöket képeznek, alámerültek, csak a növ. virágzásakor jönnek a viz felületére. A ♂ vir. hüvelye 3—5 virággal, mindenik 12 terméken s 20—30 meddő porzóval. A ♀ vir. az előbbivel egyező . . . . . **Stratiotes** II.
A lev. sokkal kisebbek, pázsit nemüek, hegyeiken fogasak. A ♂ növ. áll sok porzójú buzogányból, melyet egy három hasábú hüvely vesz körül, ezek megéréskor leszakadnak s termékenyítik a termőt. A ♀ vir. egyszerű maghon, hosszú tekercses nyéllel, mely megtermékenyítéskor a viz felületére felcsavarodik, különben összecsavarodik; bibeszár nincs, bibe 3. **Vallisneria** III.

I. HYDROCHARIS. L. Potnya.

Vir. fehér, három levelű. 4 Jul. aug. M. k. és d. t. álló vizeiben, úszik.

H. morsus ranae. L. Béka P. Békatutaj.

II. STRATIOTES. L. Kolokán.

Lev. húsos. Vir fehérek, hosszú, törékeny, áttetsző kocsánon. 4 Jul. aug. M. k. és d. t. mélyebb mocsáraiban bőven. **S. aloides.** L. Imergyökér H.

III. VALLISNERIA. L. Vallisneria.

Tölev. füvekéihez hasonlók, szálasak, végök felé tüskésen fogasak. Fehér virágú. 4 Jul. aug. Állitólag Bánátban. **V. spiralis.** L. Tekercses V.

V. Család. JUNCAGINACEAE. Rich. Junkaginafélék.

Évelő mocsári növ. váltakozva álló, 2 sorú levelekkel; az alsó lev. hüvelyesek. A lepel alsó állású, 6 osztatú vagy levelű, kehelyidomú vagy szines. Porzó 6. Maghon 3—6, mindegyik szabad, bibeszárral vagy oldalvást álló bibével. A vir. füzérben állnak. A mag endosperma nélkül.

Nemek:

A lepel 6 osztatú. A porzó szálak vékonyak. A bibe a maghonhoz ferdén van oda nőve. A szár leveles. **Scheuchzeria** I.

A lepel 6 levelű. A porzók igen rövidek. A bibe tollas. A szár levelek nélkül. **Triglochin** II.

Fajok:

I. SCHEUCHZERIA. L. Scheuchzeria.

Virágzata gyérvirágú fürt. Lev. szálasak, kopaszak. Murvái hüvelyezők. Virágai sárgás zöldek és barnák. 2l Máj. jun. Zsombékos réteken szórv. M. e. t.
Sch. palustris L. Mocsári S.

II. TRIGLOCHIN. L. Hutsza.

Termése tojásdad. Bibéje visszahajlott. 2l Jun. jul. Nő mocsáros réteken, különösen ásványvizes helyeken. **T. maritimum** L. Savanyú H.

Term. szálas hengeres, éréskor három részternésre szétoszló. 2l Jun. Jul. M. e. t. nedves rétjein a m. Tátra aljáig. **T. palustre.** L. Mocsári H.

VI. Család. ALISMACEAE. R. Br. Hidőrfélék.

Évelő mocsári vagy vizi növények, hálózatos erű levelekkel. Az uszó vagy a vizből kiállók széles lemezzel, nyelesek, az alámerültek pázsitnemüek. A vir. ☿ vagy egy lakiak,

ritkán 2 lakiak. A lepel 6 levelű. Porzó 6—∞. Maghon 6—∞. A külső lepel kehely-, a belső pártanemü, Butomusnál a külső is színes. A term. tüsző.

Nemek:

1 Maghon 6, aljaikkal összenőttek. Porzó 9. A lepel 6 levelű . . . . . **Butomus** III.
Maghon számos 2

2 A vir. hímnősek. A lep. 6 levelű. Porzó többnyire 6. A lapos vaczkon számos maghon körben van elhelyezve. A lev. tojásdadak vagy szálasak. **Alisma** I.
A vir. egylakiak; a ♂ a ♀ fölött elhelyezvék. A külső lepel 3 osztatú, a belső 3 levelű. Porzó számos. A vaczok gömbös s rajta a maghonok füzéresen vannak elhelyezve. A lev. nyílképüek. **Sagittaria** II.

Fajok:

I. ALISMA. L. Hidőr.

1 A szár leveles; a vir. a szár izein magánosan v. ⁹—5 a szár levelei nyelesek, tojásdadak v. hosszukásak; a tő lev. ülők, szálasak. ♃ Jun. aug.
A. natans. L. Uszó H.
A szár levélnélküli 2

2 A szár ernyős v. örvesen kettősen ernyős; a lev. lándzsásak, 3 erüek. ♃ Jun. aug. ritka vizállotta helyeken. Esztergam vidékén.
A. ranunculoides. L. Sulymos H.
A szár örvesen bugás v. fürtös 3

3 Szára (tőkocsána) örvesen bugás, igen sok virágú. Lev. hosszú nyelüek, elliptikusak, hegyesek, vállaikon kerekdedek. Vir. fehér v. piros. ♃ Jun. aug. árkok-, tavak- és mocsárokban. M. e. t.
A. Plantago. L. Utifű H.

Lev. lándzsásak, hegyesek. vállaikon keskenyülők; ritkább, sikságokon f. e. b. lanceolatum With. Lev. szálasak, fűnemüek, úszók. Mély vizekben Esztergam vidékén. c. graminifolium. Ehr.
Virágzata örvös, fürtös v. alján kevéssé bugás. A lev. mélyen szivesek. ♃ Jul. aug. M. legdél. t.
A. parnassifolium. L. Kalászos H.

II. SAGITTARIA. L. **Nyílfű.**

Levelei tövéről nőttek, hosszú nyelűek, nyílalakúak. Virágzata három virágú, gyűrűben áll. A lepel levelei fehérek, aljukon pirosak. 2| Jun. aug. mocsárokban bőven. M. k. és d. t.

S. sagittaefolia. L. Nyillevelű Ny.

III. BUTOMUS. Tournf. **Elecs.**

A lev. töven állók, szálasak. 3 élűek, aljukon hüvelyezők. Vir. számosak, végálló álernyőt képeznek. A lep. pirosló sötétebb erekkel. 2| Jun. aug. M. k. és d. t. álló vizeiben. **B. umbelatus.** L. Ernyős E.

VII. Család. TYPHACEAE. Juss. Gyékénfélék.

Évelő, pázsitfű vagy nádtermetű leples növények, egylaki virágokkal és jelentéktelen pikkelynemü vagy szőrnemü 3 v. számos levelű lepellel. A virágzat torzsa, a tengely felső részén állnak a porzók, alsó részén a termők; porzó 3; maghon egy, egy csüngő magrügygyel; a mag dus (fehérnyével) táptesttel.

Nemek:

A torzsa hengerded, az ivar szervek egymás fölött állnak. A lepel szőrnemű; termése makk. **Typha** I.

A torzsa gömbded, szétvált ivarú, mindegyik külön nyéllel. A lepel 3 pikkelynemü levélből áll; termése csontár. . . . . **Sparganium** II.

Fajok:

I. TYPHA. Tourn. **Gyékén.**

1 A virágzó szár levelei lándzsásak, sokkal rövidebbek a kocsánnál. A termő végre tojásdad. 2| Apr. máj. M. ny. t. **T. minima.** Hpp. Apró Gy. 2

A lev. laposak, hosszabbak, v. akkorák mint virág szár

2 { Lev. laposak, szálas kardidomuak. A ♀ és ♂ torzsa rész szorosan egymás mellett. 2| Juli aug. M. c. t. álló vizeiben. **T. latafolia.** L. Bodnározó Gy.
Lev. szálasak, majdnem félhengerdedek. A ♀ és ♂ torzsa rész egymástól eltávolítva. 2| Juli aug M. k. és d. t. mocsáraiban. **T. angustifolia.** L. Háti Gy.

II. SPARGANIUM. L. Baka.

1 { A szár ágas. A lev. aljukon 3 élüek, homoru oldalfelületekkel. A bibe széles. 2| Jul. aug. M. t. mocsárok, tavakban. **S. ramosum.** Huds. Buzogány B.
A szár egyszerű; a lev. oldalaikon laposak 2

2 { Szára felálló; lev. alján háromélű mint az előbbinél. 2| Jul. aug. M. c. t. szórv mocsáros helyeken. **S. simplex.** Huds. Egyszerü B.
Szára heverő v. vizben lebegő. Bibéi hosszúdadok. 2| Jul. aug. M. e. t. igen szórványosan, mocsarak és tavakban. (= minimum Fr.) a m. Tátra aljáig. **S. natans.** L. Sulymos B.

VIII. Család. ARACEAE. Juss. Konytvirágfélék.

Az alúl álló virágok a megvastagodott tengelyen (buzogány, spadix nagy számban sürüen csoportosulnak s egy közös. nem zöld, hüvelynemü burokba (spatha) takarvák, lepellel (2—3 levelű) vagy a nélkül; a maghon 1—3 rekeszű, több magrügyü. A termés fel nem nyíló. A mag nagy táplálótesttel.

Nemek:

1 { A vir. egy laki, lepel nélkül; a virág burokja jelentékeny. Termése bogyó 2
A vir. hímnős; a lepel 6 levelű; a virág burok hiányzik. Porzó 6. A lev. kardos A term. tok. **Acorus** III.

2 { A virág burokja csuklyásan visszahajló; a buzogány csúcsán csupasz; rajta alúl állnak a termők, ezek fölött a porzók. Termése egy magvú bogyó. **Arum** I.
A vir. bur. laposan kiszélesedett. A buzog. csúcsáig porzókkal van ellátva, melyek közé a termők szórv. elhelyezvék. A termés több magvú bogyó. **Calla** II.

Fajok:

I. ARUM. L. Kontyvirág.

Tőkéje csúcsoros; lev. dárdás-nyílképűek, egyenlő színűek vagy barna foltosak. Vir. bur. tölcséres, csúcsa visszahajlott. 2| Máj. jul. M. k. és d. t. árnyas ligetekben. **A. maculatum.** L Foltos K.

Kisebb példányok, melyeknél a torzsa nyele rövidebb és a porhonos valamint maghonos torzsa közös, kevés a porszál durvány. Keleti Kontyv. **A. orientale.** M. B. név alatt elszakittatott.

II. CALLA. L. Sárkánygyök.

Szára terjedő, felegyenesedő. Lev. szivesek, nyelesek. Vir. bur. lapos, végén fehér. 2| Máj. szept. Mocsárokban szórv. **C. palustris.** L. Mocsári S.

III. ACORUS. L. Kálmos.

A virág kocsán végén levélidomú, s oldalából a meztelen torzsa virágzatát hajtja. Lev. hosszú, kardalakú, dörzsölve erős illatú. 2| Jun. jul. M. k. és d. t. álló vizeiben szórv. **A. Calamus.** L. Orvosi K.

IX. Család. GRAMINACEAE. Juss. Pázsitfélék.

A pázsitfélék meghatározása a kezdőnek kissé nehéznek látszik; magam is, midőn a füvészkedést elkezdtem — megvallom irtóztam tőle, és órákat vesztettem egy faj meghatározásával s még sem voltam biztos; oka az volt, hogy hiányoztak felvilágositó megjegyzések, különösen a virágra vonatkozólag. A meghatározáshoz ép. sértetlen példányok szükségesek. A füzérkék toklászai vékony hegyű, horoggá görbített tűvel lehajtjuk és a maghont kiveszszük. Az erős toklászokat vékony hegyű késsel felhasitjuk A virág szerkezete következő: A virágok rendesen kalászkákká (füzérkékké), vannak egyesülve, melyek legegyszerűbb alakjokban egy virágnak is lehetnek. A kalászkák vagy füzérkék legegyszerűbb alakjokban megint kalászt képeznek, mely esetben az egész virágzatot kalászosnak, (füzéresnek) mondjuk s a

füzérkék az orsó mélyedéseiben vannak elhelyezve, pl. a buzánál. Minden további többszörösen összetett virágzatot, akár nyelesek a füzérkék akár nem, bugának nevezzük, pl. a zab.

33. ábra.

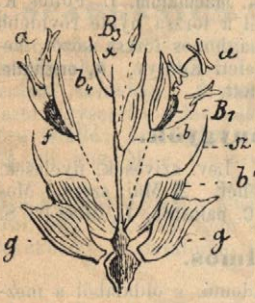

A buza kalászkája.

g) b1, b2, b3, b4 külső toklász a szálkával, sz) B1, B2, B3 a virágocskák, melyek a pontozott vonalak irányában ki vannak húzva, ps) belső toklász, a) a porzó, f) a maghon.

Az egyes füzérkét majdnem mindig murvák az u. n. pelyvák takarják (glumae, Balg. l a mellékelt képen g-t), még pedig v. teljesen, v. a virágnak csak alsó részét. -- Minden virág még egymás murvával is bir az u. n. külső toklászszal (palea inferior Auszenspelze l. a mellékelt ábrán b_1—b_2 stb.), ezen van a szálka (sz, árhegy, arista); a lepelt csak egy levél, a belső toklász (palea superior, Innenspelze l. a mell. ábrán ps-t) képezi, mely a külső lepel örv két leveléből képződött s ép azért két sertés, elágazott edénynyalálabbal van ellátva. Nem ritkán, a belső lepelörvből két apró levélke az u. n. pikkelyek vagy lepel durványok is (glumellulae) fordulnak elő. Porzó rendesen 3, ritkán 6 v. 2, ha 2 v. 6 ez lényegesen könnyebbiti a meghatározást. A maghon vagy hosszú bibeszárral bir vagy igen rövid, sőt néha hiányzik is. A bibe rendesen 2 karélyú, ecsetes vagy pelyhes. A termés szem.

Nemek:

1 { A vir. egy laki. A ♂ füz. végállók, bugásak; a ♀ torzsák levélhónaljiak, hüvelyekkel ellátvák. Termései gömbded-vese idomuak, 8 sorban állnak a husos tengelyen. . . . . **Zea** III.
A vir. hímnősök 2

2 Bibeszár 1; bibe 1. A füzérkék magánosak, az orsó bemélyedésében ülők; egy virágnak. A pelyvák hiányzanak; az alsó toklász bőrnemü, árhegybe végződő, három oldalú; a felső toklász hártyás. **Nardus** XLVIII.

Bibeszár 2 vagy 1, de 2 bibével 3

3 Porzó 6 . . . . . **Oryza** I.

Porzó 3 vagy 2 4

4 A füzérkék a közös kocsán mélyedéseiben vagy fogain ülnek, kocsántalanok. A bibeszár igen rövid vagy hiányzik. A bibe pelyhes, a virág alján mindkét részről kilátszó 5

A füzérkék rövidebb vagy hosszabb nyeleken vagy a füzér ízein vagy a tagolt bugán párosan állnak, az egyik ülő, a másik kocsános 11

5 A füzérkék az ízelt közös virág tengely mélyedéseiben vannak elhelyezve. A pelyvák betakarják a virágot. A füzérkék 2 virágúak; az egyik, a kocsános többnyire meddő. A toklászok hártyásak, szálka nélkül. **Lepturus** XLVII.

A füzérkék a kivágott köz. vir. tengely fogain egyenként ülnek 6

6 A pelyva az oldali füzérkéken egy darabból áll, a végállókon kettőből. A füz. 3 vagy sok virágúak. A külső toklász szálka nélkül. **Lolium** XLVI.

Pelyva 2, átellenes, minden füzérke alatt 7

7 A füzérkék az orsó fogain, a füzér közepén hármankint vannak elhelyezve, melyek pelyvái 6 levelű takarót képeznek 8

A füzérkék magánosak s széles felületükkel az orsó felé irányozvák 9

8 A füzérkék egy-két virágúak. rendesen 3 együtt, az oldaliak többnyire porzósak v. meddők, a középső hímnős. . . . . **Hordeum** XLII.

A füzérkék 2 v. sok virágúak, a felső virág gyakran elsatnyult. . . . . **Elymus** XLIII.

9 A pelyvák csúcsaikon 2—4 fogasak; a fogak lándzsás árhegybe végződők, szálkásak; a pelyvák között 3—4 virág áll. Az alsó toklász 1—4 szálkával. **Aegylops** XLIX.

A pelyvák csúcsaikon nem fogasak 10

10 A pelyvák árhegybe végződők. A füzérkék 2 virágnak, egy hosszú nyéllel a 3. virág számára. **Secale** XLIV.
A pelyvák nem olyanok. A füz. 2 vagy sokvirágnak, két pelyvával. A virágok egy oldalukkal az orsó felé néznek . . . . . **Triticum** XLV.

11 A füzérkék a füzér ízein párosan elhelyezvék, az egyik ülő, a 2-ik nyeles, végén 3, melyek közül csak a középső nyeletlen. A füzérkék összenyomottak, egy virágnak. A pelyva 2 karélyú, az alsó nagyobb nem léczezett, a felső léczezett. A szálka hosszú . . . 12
A füzérkék hosszabb rövidebb, néha igen rövid nyeleken 14

12 Valamennyi füzérke hímnős, szálas. **Erianthus** LI.
A nyeles füzérek porzósak 13

13 Valamennyi füzérke szálas, 3 végálló, ezek közül a középső ülő. . . . . **Andropogon** L.
Az ülő füzérke tojásdad v. tojásdad-lándzsás; e füzérke pelyvája 3 fogú. . . . . **Sorghum** LII.

14 A füzérkék egy két virágnak 15
A füzérkék 2 vagy sok virágnak 30

15 A füzérke hátulról mellfelé összenyomott v. domború s elül lapos, egy virágú, rendesen egy képződménynyel a 2-ik virág számára 16
A füzérke oldalvást összenyomott vagy hengeres . . 19

16 A pelyva 3 karélyú. A füzérke porczos vagy hengeres 17
A pelyva 2 karélyú. A füzér mindig egy virágú . . 18

17 A takarót szálkanemü serték alkotják a kocsán alján. A buga füzéridomú. . . . . **Setaria** XII.
A takaró hiányzik. . . . . **Panicum** XI.

18 A bibeszár hosszú. A bibe lomblevélidomú a virág csúcsa felé emelkedik. A toklász bőrnemű, a belső tüskés . . . . . **Tragus** X.
A bibeszár rövid v. hiányzik. A bibe tollas. Az alsó toklász tojásdad, hasas, két pikkelylyel. **Milium** XV.

19 A pelyva hiányzik. A toklászok szalkák nélkül, egyenlő hosszuak, a külső szélesebb. **Leersia** II.
A pelyva meg van 20

A füzérke alján 1—2 pikkelynemü emelkedéssel bir; 2—3 virágú. A szálka hosszú. A bibe fonalidomú, bozontos. A füzérkék oldalvást összenyomottak . . 21

20 A füz. egyvirágú vagy sokszor egy nyéllel egy 2-ik virág számára. A füzérke oldalvást összenyomott v. hengeres 22

Porzó 3. A toklászok tökéletesek. A vir. porczos, szálka nélkül, rövidebb a toklásznál. **Phalaris** IV.

21 Porzó 2. A pelyva 3 levelü, a két legalsó virág meddő, egy toklászú, hátán a toklász szalkás. A felsők kisebbek, himnősek, szálka nélküliek, egy toklászuak. **Anthoxaanthum** V.

A bibe a füzérke csúcsából kiemelkedő, meghosszabbodott, fonalidomú, molyhos vagy bozontos 23

22 A bibe a füzérke csúcsa alatt v. annak alján kiemelkedő, tollas vagy ecsetes 25

A toklász egy, tömlős, belül hasadt, szalkás. A bibe

23 hosszú. . . . . **Alopecurus** VI.

A toklász kettő 24

A pelyvák egyenlő hosszúak, hosszabbak a toklásznál.

24 A bibeszár közép; a bibe igen hosszú. **Phleum** VII.

A pelyvák egyenlőtlenek, az alsók rövidebbek. **Crypsis** IX.

A bibe ecsetes. A füz egyoldalú, 3—7. hosszúkásak, a szár. csúcsán. A pelyvák a virágot csak alján veszik körül, rövidebbek a toklásznál: a belső tok-

25 lász szálas, hátán barázdás; a külső tojásdad, csónak módra összenyomott. **Cynodon** XXII.

A bibe tollás; a bibeszár rövid vagy hianyzik . . . 26

Az alsó toklász bőrnemü, hengeresen összegöngyölődött egy, alján összesodort s ízelt szálkával. A toklászok

26 be vannak burkolva; a pelyvák igen hegyes szálkákkal birnak. . . . . **Stipa** XIV.

Az alsó toklász nincsen hengeresen begöngyölődve, szálkái nem sodrottak s nem ízeltek 27

A toklászok csupaszok v. aljukon apró szőrrel fedettek. A pelyvák egyenlőtlenek, az alsók hosszabbak a

27 felsőknél. . . . . **Agrostis** XVI.

A toklászok aljukon hosszú szőrrel vannak ellátva v. az alsó toklász bir hátán hosszú szőrrel. A buga

elálló 28

28 A külső toklász hátán hosszú ízelt szőrrel bir, hegye alatt vastag, térdes szálka van. Pikkely 3.
Lasiagrostis XIII.

A külső toklász alján hosszú szőrzettel. Pikkely 2. 29

29 A szőrök a toklászok kereszt átmetszőjénél hosszabbak,
Calamagrostis XVIII.
A szőrök a toklász kereszt átmetszőjénél rövidebbek.
Anemagrostis XVII.

30 A bibe a virág csúcsán túl emelkedik, fonalidomú, néha kissé tollas 31
A bibe a virág csúcsa alatt lép ki 32

31 A bibeszár hosszú; a bibe majdnem ecsetes. A füzérke két alsó virágja 3 porzós s meddő, a felső 2 porzós s termő. A buga laza. **Hierochloa** VII.
A bibeszár rövid; a bibe fonalképű. A buga füzér alakú, tömött, hengeres v. tojásdad. A pelyvák igen nagyok . . . . . **Scsleria** XXI.

32 A bibe ecsetes. A bibeszár hosszú 33
A bibe tollas. A bibeszár rövid v. hiányzik 34

33 Valamennyi virág hímnős, hátukon meghosszitott szőrrel ellátva. A külső toklász csúcsán 3 hasábú. A czimpák árhegybe végződnek; a középső szálkával.
Arundo XIX.
Az alsó vir. ♂, csupaszak, a fölötte levők ☿, hosszú szőrökkel körülvéve. A toklászok szálka nélküliek. A külső toklász csúcsa osztatlan. **Phragmites** XX.

34 Hímnős füzérkék ivartalanokkal váltakoznak, vagy a füzérkék hímnős virágok mellett meddő, vagy ♂ is tartalmaznak 35
A füzérkék tisztán hímnősek 38

35 Hímnős füzérkék meddőkkel váltakoznak, v. a füzérkék a hímnős virágokon kivül meddőket is tartalmaznak 36
A két vir. füzérkék hímnős és ♂ virágokkal keveredenek 37

36 A pelyvák keskenyek, szálkába végződők. A meddő füzérkék. 5—11 (meddő) virággal, sokkal nagyobbak az ivarosoknál. A bibeszár rövid. **Lamarkia** XXXIV.
A pelyva bő, domború, 1—2 virágú, egy meddő virággal, mely még egy v. több ily tökéletlent zár magába. A legalsó v. a 2 alsó tökéletes, a meddőkhez nem hasonlók. A toklászok szálka nélküliek. A bibeszár középszerű hosszú **Melica** XXVI.

A felső virág ☿, szálkás, a szálka hátálló, egyenes, végre hátrahajlott. Az alsó vir. himnősök, szálka nélküliek. A bibeszár igen rövid. **Holcus** XXIX.

37 Az alsó vir ♀, hátán szálkás, a szálka térdesen meghajtott. A felső vir. himnősek, szálka nélkül v. a csúcs rövid szálkával. A bibeszár hiányzik. **Arrhenatherum** XXIV.

A bibeszár v. a bibe a szőrös a maghon csúcsán áll. A füzérkék sok virágúak. A vir. lándzsás v tojásdad-

38 lándzsás. A pelyvák rövidebbek mint a legközelebbi toklász. . . . . **Bromus** XLI.

A bibeszár v. a bibe másutt van elhelyezve 39

A külső toklász háta közepén v. alján szálkás. vagy a hátsó szálka térdesen meghajtott s alján sodort . . 40

39 A külső toklász csúcsán v. a csúcshoz közel van szálkával ellátva vagy szálka nélkül. A füzérk. 2-sok virágúak 42

A külső toklász csúcsán két fogú v. kétszálkájú, néha kéthasábú szabálytalanul fogazott czimpákkal, hátán szálkás. A szálka alján sodort s térdes. A füzérk

40 2 vagy sok vir. A bibeszár hiányzik **Avena** XXIII.

A külső toklász csúcsán épélű v. kikerekített és 4 fogú. A bibeszár igen kicsiny. A füzérk. 2 vir. sokszor egy 3-ik nyomaival, ritkán 3 virágúak 41

Az alsó toklász csúcsán épélű, alján szálkás. A szálka egyenes, felfelé bunkós, közepén szakállas ízzel.

41 **Corynephorus** XXX.

A külső toklász közepén levágott 4 fogú, alján vagy közepén szálkás. **Aira** XXVIII.

A belső toklász szélén merev sertékkel fésű módra ellátva. A vir. lándzsásak vagy árhegybe végződők, hátukon hengeresek. A maghon csupasz. A bibeszár

42 rövid vagy hiányzik. A füz. szálkás.

Brachypodium XXXIII.

A belső toklász szélén finom szőrecskékkel, de nem fésűsen sertés 43

A külső toklász tojásdad, kerekded végű, felfútt, hasas, alján szíves alakú kürttel ellátva, szálka nélkül.

43 A pelyva 3-sok virágú. A füzérkék két sorosak, nyelesek . . . . . **Briza** XXXIX.

A külső toklász alján nem bir kürttel 44

44 A pelyva hasas, domborúan széles, majdnem az egész füzérkét takarja. A külső toklász két hasábú, hegye szálkás; szálkája orsódadan összecsavart. **Danthonia** XXV.

A pelyva nem hasas, széles. A füzérkék nyelesek. A szálka igen rövid vagy hiányzik 45

45 A virágok hátukon élbe összenyomottak 46
A virágok fél- vagy egészen hengeresek 50

46 A külső toklász az ép, karélyos vagy 2 hasábú hegyén rövid szálkával, vagy árhegybe végződő 47
A toklászok szálka nélkül, tojásdadak v. lándzsásak . 48

47 A toklászok tojásdadak, hegyükön lefelé hajlottak, a külső egyenlőtlen oldalú. A füzérkék 3, vagy több virágúak. . . . . **Dactylis** XXXV.
A toklászok lándzsásak és egyenesek. A füzérkék 2 vagy több virágúak. **Koeleria** XXVII.

48 A toklász nagy, majdnem az egész füzérkét takarja. A buga füzéres, sűrű vagy alján szaggatott. A vir. lándzsás. . . . . **Koeleria** XXVII.
A toklász rövidebb a legközelebbi virágnál. A vir. tojásdad vagy lándzsás 49

49 A virág közös kocsána végén ízekre esik szét s a virággal lehulló. A szálka igen rövid v. hiányzik. **Poa** XXXVII.
A virág kocsána nem esik szét ízekre, végén a belső toklászt viseli. A szálka meghosszított. A levél hüvelyek széleiken szakállasak. A gyökér rostos. **Eragrostis** XXXVIII.

50 A füzérkék rövid nyeleken, több egy közös rövid nyélen. Végálló, füzéralakú-összevont buga . . . 51
A füzérkék hosszú nyeleken vagy ha rövidek, akkor nyelei hosszú ágakon vagy gallyakon elhelyezvék. Igazi buga 52

51 A virág hosszúkás, tompa, szálka nélkül. **Glyceria** XL.
A vir. alúl befelé kidomborodott, felül kupalakú, hátrafelé kikerekített. **Molinia** XXXVI.

52 A pelyva számos, két, szorosan a füzérke alján váltakozva elhelyezett takarót képez. **Cynosurus** XXXII.
A vir. tojásdadak. A füzér takaró hiányzik. **Festuca** XXXI.

Fajok:

Oryzeae.

I. Oryza. L. **Rizs.**

Bugája összehuzódott, felálló, tojásdad, szőrös füzérkékkel; külső toklásza szálkával vagy a nélkül. Szára felálló. ⊙, mivelt. Temes és Békés megyékben.
O. sativa. L. Vetési R.

II. LEERSIA. Solander. **Durcza.**

Levelei igen érdesek. Bugája terebélyes, kigyódzó ágakkal s csillás, egyoldalúlag tojásdad füzérkékkel ♃ Jun. aug. Vizenyős helyeken szórv. M. k. és d. t. (Oryza clandestina A. Br.)
L. oryzoides. Schwarz. Rizsképű D.

III. ZEA. L. **Kukoricza.**

Termő füzéreit az alsóbb levelek hüvelyei burkolják. Bibeszárai hosszúak. Porzós virágai szára tetején széjjelterjedt bugában állanak. ⊙ Jul. aug. Miv. M. e. t. az alhavasi tájig. **Z. Mays.** L. Csöves K.

Phalarideae.

IV. PHALARIS. L. **Polyvacsak.**

A füzérkék egy virágúak, néha még egy vagy két virágdurvánnyal. A bibe fonalképű. Bugája kúpos, csomós füzérkékkel. ♃ Jun. aug. Sziksós tavakban. M. e. t. **Ph. arundinaceae.** L. Nádképű P.

A füz. két s több virágúak. A bibe ecsetes. Füzérei egy oldaliak, rövid kocsánnal vagy kocsántalanok, a szár végén váltogatva állók, sárga és kékes füzérkékkel váltakozik. ♃ Jun. aug. Árkokban, a síkság édes vizű mocsáraiban. M. e. t. Széles- és kecskeny levelű alfajai ismeretesek (Beckmannia Host.)
Ph. crucaeformis. L. Hernyós P.

V. ANTHOXANTHUM. L. Borjúpázsit.

Bugája füzér alakú, hosszúkás, laza. Külső toklásza félakkora, mint füzérkéje s hegyes. A meddő virág toklásza szőrös, kerekített végű. 2l. Máj. jun. M. e. t. a rónaságtól az alhav. tájig; közönséges.

A. odoratum. L. Szagos B.

VI. ALOPECURUS. L. Ecsetpázsit.

1 Szára felálló. A pelyvák aljukkal a középig vannak összenőve 2

1 Szára aljával hevenő, azután fölemelkedő. A pelyvák csak aljukkal vannak összenőve, tompák, szemölcsösek 3

2 Szára csupasz. Füzérkéje 4—6, a füzér egy-egy ágán. Tökéje rövid s rövid taraczkokkal. 2l. Máj. jun. M. e. t. az alhav. tájig, réteken. A. pratensis. L. Réti L.

2 Szára felül kissé érdes. Füzérkéje 1—2 a füzér egy-egy ágán. ⊙ Jun. jul. Igen szórv. miv talajon. M. k. és d. t. A. agrestis. L. Pallagi E.

3 A toklásza közepén alúl eredő szálkával, két akkora mint toklásza. Füzérkéi tojásdad-hosszúkásak. A porhonok sárgás fehérek, virágzás után barnák. ⊙ Máj. aug. M. e. t. az alhasi tájig vizenyős helyeken. A. geniculatus. L. Bütykös E.

3 A rövid szálka a toklász közepéből ered. Füzérkéi körkörösek. A portokok vörhenyes sárgák. ⊙ Máj. aug. Az előbbi társaságában. A. fulvus. Sm. Kesely E.

VII. HIEROCHLOA. Gm. Harmadmag.

Kocsánkái kopaszak. Bugája nyílt. Porh. vir. csúcsuk alatt rövid szálkával. 2l. Máj. jun. M. k. és d. t. száraz homokos helyein, szöllők között. (Holcus borealis Schrad. — Holcus repens Host.

H. borealis. R. et Sch. Jószagú H.

Kocsánkái a füzérkék alján szőrösek. A külső toklász a porh. virágnak egy rövid szálkával a csúcs alatt, a felsőé szálkával a toklász közepén. 2l. Márcz ápr. Szórv. köveserdőtájakon. H. australis. R. et Sch. Déli H.

VIII. PHLEUM. L. Komócsin.

1 Egy kocsánka egy 2-ik virág számára a belső toklász alján 2
Ezen kocsánka hiányzik. A pelyva szálkába rögtön átmenő, élén merev szőrökkel 4

2 A pelyvák lándzsásak, rövid szálkába végződnek, élükön merev szőrökkel. Füzére egyenletesen hengeres, borzas. 4 Jul. aug. A kis és a nagy Tátra mész talaján. **Ph. Michelii.** All. Micheli K.
A pelyvák szálas hosszúkásak vagy ékalakúak tövis hegygyel 3

3 A pelyva szálas-hosszúkás, ferdén lemetszett, árhegybe végződő, összenyomott; hátán merev szőrcsékkel. 4 Jun. jul. M. e. t. száraz hegyi és homokos gyepein. (Phalaris phleoides L. —)
Ph. Böhmeri. Wieb. Ibolyaszárú K.
A pelyva ékalakú, kerekített végű tövis hegygyel, érdes. ⊙ Jun. jul. M. k. és d. t. gyepes helyein.
Ph. asperum. Vill. Durva K.

4 A szálka 3 szor rividebb a pelyvánál. Füzéralakú bugája egyszerű, nem karélyos; halovány zöld. 4 Máj. aug. M. e. t. vizenyős helyein. A tőalak gyökere rojtok, alfajánál Ph. stoloniferum Host. tarackokat hajt. Szára néha gumósan megdagad. (Ph. nodosum L. — bulbosum Host.)
Ph. pratense. L. Réti K. Macskafarkú perje.
A szálka oly hosszú v. félakkora mint a pelyva. Füzéralakú bugája hosszúdad-hengeres. 4 Jun aug. M. éjsz. és kel. t magasabb hegyein, leginkább a havasi tájakban **P. alpinum.** L. Havasi K.

IX. CRYPSIS. Ait. Bajuszpázsit.

1 Szalmája egyszerű, hengerded. Bugája hosszukás-hengeres. ⊙ Aug. szept. M. k. és d. t. mocsáros rétjein.
C. alopecuroides. Schrad. Füzéres B.
Szalmája ágas, lapos . . . . . .

Bugájafél gömbalakú; virágai 2 porzósak. ⊙ Jul. aug. M. k. és d. t. szíkes mocsárok partjain.
2 **C. aculeata.** Ait. Bubos B.
Bugája tojásdad-hosszúkás, kopasz pirosas. Virágai 3 porzósak. ⊙ Jul. aug. M. k. és d. t. szíkes rétjein bőven. **C. schoenoides.** Lam. Ecsetes B.

Paniceae.

X. TRAGUS. Desf. Polyvaborz.

Szalmája ágasan elterülő, hevérő, bütykein gyökerező vagy felegyenesedő. Lev laposak, élökön ritka szemszörökkel. Bugája fürtös. ⊙ Jun. aug. M. délnyug. homok síkjain. (Lappago racemosa Schreb)
T. racemosus. Desf. Tüskés P.

XI. PANICUM. L. Köles.

Füzérkei egyszerüek, csaknem ujjasak, páronként állanak, a pár egyikének hosszabb kocsánya van . . 2
1 Füzérkéi bugát képeznek 3
Füzérei keskeny szálasak, rendesen hármával a szár s az ágak végein. Lev. kopaszok. ⊙ Jun. aug. Zöldséges kertekben, szőlőkben, homok földeken stb. M. k. és d. t. (Digitaria filiformis Koel)
P. glabrum. Gaud. Kopasz K.
Füzérei szálasak, rendesen ötével a szár és az ágak végein, majdnem ujjasan állók. A tőalaknál a meddő vir. toklásza kopasz, csak pelyhesedő vonalakkal bir. P. ciliare Retz. alfajánál a meddő virágnak szélső idegei hosszú szőrökkel. ⊙ Jul. sept. M. e. t. mivelt talajon. Alfája Jun. aug. a v. k. ós d. t. homok síkjain (Digitaria sanguinalis Scop. Dig. ciliaris Koel) . . . . . **P. sanguinale.** L. Pirók K.
Bugája fürtösen álló, egyoldalú, összetett, merev. füzérekben. Orsója alján 5 élű. ⊙ Jun. sept. M. e. t. mivelt talajon a Tátra aljáig. (Echinochloa crusgalli
3 P. B.) **P. Crusgalli** L. Kakas lábú K.
Bugája egyenlően kiterült, lefüggő. Pelyái kurta szálkával. ⊙ Jun. jul. Mivelik (kásának) Ázsiából származott. **P. miliaceum.** L. Kása K.

XII. SETARIA. P de Beauv. Muhar.

Füzéralakú bugája hengeralakú 2

1 Füzéralakú bugája összetett, karélyos; sertealakú murvái előre álló fogai miatt érdesek. A termő vir. toklászai simák; alfajánál S. germanica Roth. a gallér-serték akkorák, mint a füzérkék, a tőalaknál sokkal hosszabbak. ☉ Jun. jul. Mivelik, itt-ott vadon is terem. **S. italica.** P. d. B. Olasz M.

2 Gallér-sertéi hátra fordult fogai miatt érdesek. Bugája tömött, tövén néha megszaggatott. ☉ Jul. aug. zöldséges kertekben, M. k. és d. t. **S. verticillata.** P. B. Ragadó M.

Gallérsertéi előre álló fogai miatt érdesek 3

3 A termő vir. toklászai simák. Bugája egyszerű füzérhez hasonló. ☉ Jul. aug Miv. talajon M. e. t. füzére néha pázsit zöld, de néha feketébe játszó. (S. Weinmannii R. Sch.) **S. viridis.** P. B. Zöld M.

A termő vir. toklászai keresztben redősek. Bugája folytonos füzérhez hasonló s halovány. ☉ Jul. aug. M. k. és d. t miv. talaján szórv. **S. glauca.** P. B. Szürke-zöld M.

XIII. LASIAGROSTIS. Link. Szőrtippan.

Bugája kúpos, terebélyes, nagy. A szálkák háromszor akkorák, mint a virág. A pelyva fehér-zöldes, végén selymes; a toklászok ezüst fehérek. ♃ Juli. aug. A rodnai havasokon s Mehádia sziklás lejtőin. (Agrostis Calamagrostis L. Arundo speciosa Schrad.) **L. Calamagrostis.** Link. Nádtippan alakú Sz.

Stipaceae.

XIV. STIPA. L. Hajka. Árvalányhaj.

A szálkák tollasak, hosszúak, térdesek, aljukon csupaszak. Külső toklásza alsó részén selymes szőrű 5 vonal van. Bugája alsó részét levele behüvelyezi. ♃ Máj. jun. M. k. és d. t. homokos gyepein. (A szliácsi fürdő fölötti homokos gyepeken is találtam.) **S. pennata.** L. Árvalány H.

Szálkái fonalalakuak, egészen kopaszak, hátra felé érdesek, végre összekunkorodók. 2|. Jun. aug. Kopár, sziklás lejtőkön s a síkság homok sikjain szórv. nő.
S. capillata. L. Kukorgó H.

XV. MILIUM. L. Kásafű.

1 Vir. szálka nélküliek. Bugája terebélyes, laza virágú. Pelyvái a virágnál nagyobbak. Lev. széles-lándzsásak, kopaszak. 2|. Máj. jul. M. e. t. árnyékos helyeken. **M. effusum.** L. Ziláltfejű K.
Vir. szálkával ellátvák 2

2 A szálka körülbelül akkora, mint a füzérke. Bugája terebélyes, hosszú, pongyola ágakkal, zöld virágokkal. Toklászai kopaszak. 2|. Jun. jul. Somogy m. Kák pusztán. (Agrostis miliacea L. Piptatherum multiflorum P. B.) **M. multiflorum.** Cav. Sokvirágú K.
A szálka többször hosszabb a füzérnél, vagy kétszer hosszabb a toklásznál. A toklászok pelyhesedők . . 3

3 A szálka a füzérkénél többször hosszabb. A füzérkék zöldek, pelyhesedők 2|. Máj. jun. Bokros és hegyi talajon. M. k. és d. t. Pipt. paradoxum P. B.) **M. paradoxum.** L. Csudás K.
A szálka kétszer nagyobb a toklásznál. Az alsó füzérek ibolya színüek 2|. Apr. m. Bánátban. kül. Kazan nevü völgyben. (Pipt. holciforme R. Sch. = Pipt. caerulescens Roch. = Urachne grandiflora Trin.) **M. holciforme.** Spr. Cirokképű K.

Agrostineae.

XVI. AGROSTIS. L. Tippan.

1 A toklász háta szálkás. A vir. rendesen csak egy toklászszal. Tőlev. összehajlott élüek 2
A toklász szálka nélkül. Vir. 2 toklászszal. Minden levél lapos 4

2 Bugája tojásdad kúpos, sima ágakkal. A külső toklász hegyén fogas. 2|. Jul. aug. A havasokon.
A. rupestris. All. Sziklai T.
Bugája tojásdad-kúpos érdes ágakkal 3

3 A külső toklász háta közepén szálkával, hegyen finom csipkés. 24 Jun. aug. M. e. t. nedves rétjein.
A. canina. L. Eb. T.

3 A külső toklász alján szálkával, hegyén két rövid sertével; a belső toklász igen kicsiny. 24 Jul. aug. Havasokon. **A. alpina.** Host. Havasi T.

4 Bugája virágzás után is hosszúdad-kúpos, fakóba játszó. A levél hüvelye rövid, levágott. Gyökere rojtos, nem tarackos. 24 Jun. jul. M. e. t. sovány rétjein.
A. vulgaris. With. Közönséges T.

4 Bugája virágzás után kissé összehuzódott, különben terebélyes. A lev. hüv. hosszúak. Szára fölegyenesedő, alján gyökerező, taraczkokat hajt. 24 Jun. jul. M. e. t. nedves s mocsáros helyeken. 30—47 cm.
A. stolonifera. L. Taraczkos T.

Jegyz. Alfajai: A. gigantae. Roth. 60—65 cm. A. prorepens. Roch. bugája tojásdad, kisebb a tőalaknál. Különösen hosszú indái által tűnik ki. Hegyi patakok mentében nő.

XVII. ANEMAGROSTIS. Trin. Széltippan.

Bugája nyilt, kigyódzó szálkával, terebélyes Vir. sokszor bibe veresek. ⊙ Jun. jul. Mivelt talajon M. e. t. Alfajánál A. interrupta Beam bugája összehuzódott; porhonai rövidebbek s kerülékesek, holott a tőalaknál szálas-hosszudadak. (Apera Spica venti Beauv) **A. spica.** Venti L. Harmattartó Sz.

XVIII. CALAMOGROSTIS. Roth. Nádtippan.

1 A szőrök a hártyás virágoknál v. toklászoknál hosszabbak. A szálka egyenes 2

1 A szőrök akkorák v. rövidebbek mint a fünemű toklászok. A szálka térdes vagy szögre hajtva elhajló, hátálló 5

2 A toklász szálkája végálló. A pelyvák keskeny lándzsásak 3

2 A szálka a toklász közepéből v. az alatt ered . . . 4

3 A pelyvák kihegyezettek. Szálkái aprók s csorbában ülők, toklászokon túlemelkedők. 2l Jul. aug. M. e. t. rónaság s hegyes vidékeken. (Arundo Calamagrostis) **C. lanceolata.** Roth. Lándzsás N.

A pelyvák árhegybe végződők, szálkái akkorák, mint a toklászok, egyenesek. Bugája terebélyes. 2l Jul. aug. szórv. a folyók partján a rónaságban s a tátrai felföldön. (Arundo laxa Host.) **C. littorea.** DC. Parti N.

4 A szálka a toklász háta közepén alul van elhelyezve. A pelyvák hegyesek. A buga füzérkei egyenletesen szétszórtak. 2l Jul. aug. Szórv. M. e. t. **C. Halleriana.** DC. Haller N.

A szálka a toklász háta közepén áll. Füzérkei csomósak. Füve fehérlő-szürkés. 2l Jul. aug. M. e. t. száraz partokon s bokros helyeken a rónaságon. **C. Epigeios.** Roth Siskanád N.

5 A szőrök akkorák mint a toklász, vagy csak valamivel rövidebbek. A szálka alig emelkedik túl a pelyván. 2l Jul. aug. M. éjsz. és k. t. hegyein. (Arundo varia Schrad.) **C. montana.** Host. Hegyi N.

A szőrök a toklásznál négyszer rövidebbek. A szálka a pelyván túl emelkedik. 2l Jul. aug. M. e. t. erdei réteken, sziklás partokon s itt-ott rónákon. (Agrostis arundinacea L. = C. pyramidalis Host.) **C. silvatica.** DC. Erdei N.

Arundinaceae.

XIX. ARUNDO.

Lev. lándzsásak, hosszú-keskenyedők. Bugája elálló; a füzérkék rendesen 3 viráguak. 2l Okt. Termő helye hazánkban kétes **A. Donax.** L. Közönséges.

Lev. széles szálasak. Bugája keskeny; a füzérkék 1—2 vir. 2l Aug. sept. Pozsony m. **A. Pliniana.** Turr. Plinius.

XX. PHRAGMITES. Trin. Tetőnád.

Bugája terebélyes, 4—5 virágú, a pelyváknál hosszabb füzérkékkel. Pelyvái barnák! alsó toklásza piros, a felső fehér. 2 m. hosszú. 4 Aug. szept. Állandó mocsárokban M. e. t. a Tátra aljáig.

Ph. communis. Trin Közönséges T.

Sesleriaceae.

XXI. SESLERIA. Arduin. Bibikra.

Füzére tojás-hosszúdad v. ritkán gömbded. Külső toklásza csucsán 2—4 serte s rövid szálka, Lev. lapos, összehajlott vagy begöngyölődött élű, árhegybe végződő. 4 Márcz. ápr. M. e. t. mészszikláin s itt-ott mocsáros réteken (Cynosurus caeruleus L.)

S. coerulea. Arduin. Kék B.

Füzére szélesen tojásdad, lapos kétsoros. Lev. fonalképüek. 4 Jun. jul. A havasokon M. e. t.

S. disticha. P. Kétsoros B.

Chlorideae.

XXII. CYNODON. Rich. Ebfog.

Füzérke 3—5, ujjasak. A toklászok kopaszak, kissé szemölcsösek. Lev. alúl szőrösek. Hosszú ostorindákkal. 4 Jul. aug. Közönséges M. k. és d. t. rónáin s dombjain.

C. Dactylon. P. Ujjas E.

Avenaceae.

XXIII. AVENA. L. Zab.

1 A maghon csúcsán szőrös vagy pelyhesedő 2
A maghon csúcsa kopasz 14

2 A füzérek legalább virágzás után lelógók. A pelyvák 3—5 erüek 3
A füzérek nem lelógók. A pelyvák 1—3 erüek . . 8

3 A virágkocsánok csupaszak. A füzérkék lándzsásak, 3 virágúak, a pelyváknál egy harmaddal hosszabbak, kopaszak. ⊙ Jul. aug. Miv.

A. nuda. L. Kopasz Z.

A vir. kocsánok érdesek v. legalább lent szőrösek . 4

4 A virágok az alaptól kezdve a középig sertésen szőrösek, lándzsásak, hátukon szálkával ellátvák. A felső pelyva rész 3 erű. A tengely érdes. A buga egyenlően elálló füzérkékből van összetéve. A füzérkék 3 viráguak. ⊙ Jul. aug. Szórv. a vetések közt. M. e. t. **A. fatua.** L. Héla Z.

A virágok kopaszak, vagy felül szőrösek. A füzérkék 2 viráguak 5

5 A füzérkék hosszúkásak, tompák, végén 2 hasábuak és fogasak. Bugája egyoldalú. 2 virágú füzérkékkel. A pelyva 7 erű. ⊙ Jul. aug. Mivelik. **A. brevis.** Róth. Kurta Z.

A füzérkék lándzsásak, a csúcs felé megkeskenyedők. A pelyva 7—9 erű 6

6 A füzérkék hegyükön 2 hasábuak, árhegybe végződők, hátukon térdelt szálkával. A pelyvák oly hosszúak, mint a füzér. A felső füzér kocsánja rövid csomószőrökkel. ⊙ Jul. aug. Mív. **A. strigosa.** Schreb. Borostás Z.

A füz. rövid két hasábuak és fogasak, a felső füz. szálka nélkül. A pelyvák hosszabbak a füzérkéknél. A felső pelyva 9 erű 7

7 A buga füzérkéi egyenlően elállók, mindenoldalú, kihegyezett. A füzérkék 2 viráguak. A toklászok hártyás végüek. ⊙ Jul. aug. Mivelik. **A. sativa.** L. Abrak Z.

A buga hosszú, egyoldalra néző, lekonyuló. Toklászai lándzsásak. ⊙ Jul. aug. Mivelik. **A. orientalis.** Schreb. Közönséges Z.

8 A lev. mindkét fölületen borzasak vagy szőrösök . . 9
A lev. felületeiken kopaszak, szélükön ellenben igen érdesek 10

9 A hosszabb ágak 3—6 füzérkét viselnek. A maghon csúcsán pelyhes. A lev. a hüvelyekkel együtt szőrösek. 2|. Jul. aug. A Tátrán, a tornai és gömöri mészhegyeken. **A. alpestris.** Host. Havasi Z.

A felső 1—2 füzérkével, az alsó ágak 5 füzérkével. A füzérke 2—3 vir. A maghon csúcsán szőrös. A lev. szálasak. 2|. Máj. jun. M. e. t. (A. pilosa Kit. **A. pubescens.** L. Szőrösödő Z.

10 A lev. hüvelyei kétélüek, összenyomottak; lev. lemeze lapos, szélén érdes 12
Lev. hüv. hengeresek 11

11 Bugája összehuzódott, 4—5 virágú füzérekkel s szőrös orsóval. A buga alsó ágai párosak, többnyire 2—3 füzérkét tartók. Lev. szálasak, laposak, igen éles élüek. 2l. Jul. aug. M. k. és éjsz. ter. hegyein, meszes talajon. **A. planiculmis.** Schrad. Laposgazu Z.
Az előbbivel sokban megegyezik, csak hogy orsója nagyon szőrös. A lev. élei behajlott élüek. 2l. Jul. aug. Versecz m. **A. compressa.** Heuff. Összenyomott Z.

12 A lev. fölül simák. A buga tojásdad. Az ágak villásak 2 füzérkével. A füz. 5 virágnak. 2l. Jul aug. A kis és nagy Tátrán, a mármarosi s bánáti havasok alhavasi táján. (A. Scheuchzeri All.)
A. versicolor. Vill. Tarka Z.
A lev. fölül érdesek 13

13 A füzérkék 8 vir. A pelyva hátán a közepén túl szálkás. A buga ágai villásak. 2l. Jul. aug. Havasokon.
A. alpina. L. Alpesi Z.
A füz. 4—5 vir. A pelyva háta közepén szálkával. Az alsó füzérkék párosak, a felsők magánosak. 2l. Jun. jul. M. e. t. a Tátra aljáig. A tőalak hüvelye kopasz. A. scabra Kit. alfajánál apró sertéktől érdes. **A. pratensis.** L. Réti Z.

14 Bugája mindenoldalú, terebélyes, 3 virágú füzérkékkel. A füz. alsó vir. csucsán elhelyezett szálkával, a többi két hajszál árhegygyel. ⊙ Jun. M. e. t. rétjein szórv. az alhavasi tájig.
A. tenuis. Mönch. Vékony Z.
A füz. alsó virágai a hatán birnak szálkával . . . 15

15 A lev. szálasak, laposak. Füzérkéi kicsinyek, 2—3 virágúak, a pelyvákon túlemelkedők. 2l. Jun. jul. M. e. t. **A. flavescens.** L. Sárga Z.
Alfajai: A. carpathica. Host bugája pázsitzöld, sőt feketés, ellenben a tőalaké sárga zöld. A szőrösödőt s borzas levelüt. A. fusca Kit. — A. ciliaris. Kit. híjuk.
A lev. összegöngyölödöttek, serteképüek 16

16 A füzérkék az ágak végén kissé összeszorultak. A virágkocsán rövidebb a füzérnél. ⊙ Jun. jul. M. délnyug. t. **A. caryophyllea.** Wigg. Szegfüs Z.
A füz. egyenlően elhelyezvék. A kocsánok hosszabbak a füzérkéknél. ⊙ Máj. M. d. t. száraz dombjain. **A. capillaris.** M. K. Hajszálú Z.

XXIV. ARRENATHERUM. P. Bv. Üreszab.

Lev. laposak, szálas lándzsásak. Bugája virágzáskor terpeszkedő. A meddő virág szálkája két akkora mint a pelyva, a termőé kurtább. 2 Jun. jul. M. e. t. rétjein. (A. elatius Presl. Avena elatior L. Avena bulbosa Willd.)
A. avenaceum. Beauv. Közönséges. Ü.

XXV. DANTHONIA. DC. Danthonia.

Gaza felálló. Bugája fürtképű. 4—6 virágú, fényes füzérkékkel. Alsó toklásza hét csúcsú, a csúcsok zúgából rövid szálkával. A hüvelyek torka szakállas. 2 Jun. A Bikk és Mátra hegységben, különösen a parádi fürdő környékén s Krassó megyében. (Avena paradensis Kit.)
D. provincialis. DC. Provenci D.
Gaza felegyenesedő vagy ferdén felálló. Bugája fürtalakú, merev. kevés szálka nélküli füzérkékkel. Alsó toklásza csúcsán 3 fogú. Lev. s hüvelyei szőrösek. 2 Jun. jul. A nagy és kis Tátrán, a Branyiszkón, az eperjes-tokaji trachyt hegyeken, a szatmári, bihari s krassói magasabb hegyi réteken. (Triodia decumbens Beauv. = Festuca decumbeus L.)
D. decumbens. DC. Henyélő D.

XXVI. MELICA. L. Léhapót.

1 Alsó toklásza prémes. Bugája tömött, füzérképű, hengerded, kéklő vagy fehérlő; meddő füzérei hosszúdadak. 2 Máj. jun. M. e. t. száraz, köves partokon a felső erdőtájig. **M. ciliata.** L. Prémes L.
Alsó toklászai kopaszak; bugája féloldali 2

A füzérkék felállók, egyetlen egy tökéletes virággal, piroslók. 4 Jun. jul M. e. t. árnyékos hegyes vidékein. (M. biflora Retz).
M. uniflora. L. Egyvirágú L.

A füzérkék bókolók 3

Füzérkéi tojásdadak, alig 3 viráguak, melyek közül 2 tökéletes, egy elsatnyult. 4 Máj. jun. Alfaja. M. viridiflora Ledeb. zöld hatú pelyvákkal. A tőalaknál a pelyvák pirosak. A tőalak. M. e. t. alhavasi tájig bokros helyeken; alfaja Domugléd hegyén Mehádia mellett. (M. picta Koch.)
M. nutans. L. Bokoló L.

Füzérkéi hosszúkásak, hengerdedek, alig 3 vir. a 3-ik tökéletlen. Toklászai fiatal korukban vörhenyesek, később szalmaszinűek. 4 Jun. jul. M. k. és d. t. bokros helyein. 2 m. emelkedő pázsit.
M. altissima. L. Magas L.

XXVII. KOELERIA. Pers. Koeleria.

Lev. laposak, szálasak, kihegyezettek, csak az alsók szőrösek. Bugája fehérlő, mindenoldalú, tojásdadlándzsás-szálas, összehúzódott. Pelyvái s toklászai kopaszak. Az alsó toklász szálka nélkül vagy igen rövid. 4 Jun. jul. M. e. t. a felső erdőtájig.
K. cristata. P. Taréjos K.

Alfajai: K. glauca DC. egészen kopasz levelekkel, alsó toklásza rögtön szálkába keskenyedik. K. dactyloides Roch. bugája karélyos.

Lev. széles-szálasak. Szára kopasz. Bugája hengeres. Pelyvái s toklászai szőrösek s borzasak. Az alsó virágok szálkásak. ⊙ Máj. jun. Pécs környékén.
K. phleoides. Pers. Komócsinképű K.

XXVIII. AIRA. L. Nápicz.

Lev. hajszálképűek, hengeresek. Bugája nyilt. lekonyuló, kigyódzó ágakkal. Szálkája alján tekert s térdes. toklászánál hosszabb. 4 Jun. aug. M. e. pázsitos hegyes vidékein. **A. flexuosa.** L. Vanyiga N.

Lev. laposak . . . . . .

Gyökere taraczkos. Bugája nagy, pongyola, gyéren álló füzérkékkel. Szálkája egyenes, akkora mint toklásza. Lev. lapos, felül éles. 2↓ Jun. jul. Eperjes m. a Tárcza partjain.

A. Wibeliana. Sonder. Wibel. N.

2 Gyökere rojtos. Bugája felálló, kúpos, változó, tarka s sárga, két három virágú, magános és csomósan álló füzérkékkel. A sárga bugájú. A pallida Koch. Cserhó hegyén Sárosban nő. 2↓ Jun. jul. M. e. t. a havasi tájig sürű gyepjein, **A. caespitosa.** L. Gyepes N.

XXIX. HOLCUS. L. Czirok.

A ♂ vir. szálkája visszahajlott a pelyvában van elrejtve; gyökere rojtos 2↓ Jun. aug. M. k. és d. t száraz rétjein. **H. lanatus.** L. Pelyhes N.

A ♂ vir. szálkája térdes, horgosan görbült a pelyvából kiemelkedik. Gyökere terjedő. 2↓ Jul. aug. M. e. t. a Tátra aljáig száraz réteken.

H. mollis. L. Puha C.

XXX. CORYNEPHORUS. Beauv. Pákhordó.

Bugája felálló, tojásdad-kúpos, barnás ezüst szinű. Lev. serte alakuak, szürkezöldek. Pelyvái kétszer akkorák, mint vir. 2↓ Jul. aug. M. nyug. ter. száraz hegyi rétjein (= Aira canescens L.)

C. canescens. Beauv. Szürkés P.

Festucaceae.

XXXI. FESTUCA. L. Csenkesz.

Gyökere terjedő, taraczkos. Minden levele lapos. Bugája terebélyes, igen ágas, csúcsával lekonyuló. Füzérkéi ötviráguak. Alsó toklásza ötinú, árvégű. Maghona csúcsán szőrös. Lev. széles, felül kékes zöld. alúl pázsitzöld. Taraczkjai pikkelyesek. 2↓ Jun. jul. Nő szórv. erdőkben. M. k. és d. t. (Poa banatica Kit.) **F. Drymeia.** M. K. Tölgyes Cs. 1

A gyökér nem taraczkos. A lev. nem laposak, vagy ha ilyenek a gyökér rojtos 2

2 Lev. laposak 3
Lev. begöngyölödött élüek, serte-, vagy hajszálképüek 7

3 A füzérkék egyszerű fürtben állnak, igen rövid, vastag virágnyelekkel; a felső füz. kocsántalanok, 6—14 virányuak. A lev. szálas-lándzsásak. 2l Máj. jun. M. e. t. szórv. a havasi tájig, réteken. (Lolium festucaceum Link. = Brachypodium loliaceum Link. = F. spectabilis Markus). **F. loliacea.** Huds. Vadóczképü Cs.
A füzérkék bugát alkotnak 4

4 A maghon csúcsán szőrös. Bugája alsó ágai párosak, ötével állók s mindanynyian ágasak, több füzérkét tartók. Füzérkéi öt virányuak, szálka nélküliek. Nyelvecskéje hosszúdad. 2l Jun. jul. M. e. t. árnyékos, bokros helyein szórv. (F. calamaria Host. = F. latifolia Host.) **F. silvatica.** Vill. Erdei Cs.
A maghon csúcsán kopasz 5

5 A füzérkék szálkásak, kigyódzók s kétszer akkorák, mint a toklászok. A buga terebélyes, ágai csúcsaikon lekonyulók. A lev. szálasak, kopaszak. 2l Jun. jul. Árnyékos helyeken. M. e. t. a felső erdő tájig. (Bromus giganteus = L. B. triflorus L.) **F. gigantea.** Vill. Óriási Cs.
A vir. szálka nélkül. A lev. a lándzsás-szálasak. Az ágak érdesek, villás elágazással 6

6 Bugája terebélyes, lekonyuló, alsó ágai párasak, elágazók egyenként 5—15 füzérkével. Füzérkéi 4—5 virányuak, tojásdad-lándzsásak. Nyelvecskéje igen rövid. 2l Jun. jul. Termékeny s árnyékos talajon szórv. a felső erdő tájig. M. e. t. (= F. membranacea Kit.) **F. arundinacea.** L. Nádképü Cs.
Bugája egy oldalra néző, alsó ágai párosak; ezek közül az egyik rövid egy füzérkével, a másik hosszú 2—4 füzérkével, melyek rövid kocsányuak. A füzérkék 5—10 vir. Alsó toklásza 3 idegű. 2l Jun. jul. M. e. t. rétjein. **F. elatior.** L. Réti Cs.

7 A virágnyelek rövidek, egyenlő vastagok vagy a csúcs felé bugásan vastagodók. Lev. hajszálképüek, begöngyölödöttek 8
A kocsányok fonalosak, a vir. takaró alatt csak kissé megvastagodottak. Vagy minden levél vagy csak a tőlevelek begöngyölödöttek és serteképűek 9

Bugája összehuzódott, felálló. Szárának felső része csupasz, levél nélküli. Alsó toklásza kétszer vagy többször rövidebb a felsőnél. ⊙ Máj. jun. M. k. és d. t száraz dombjain (= F. sciciroides Roth.)

F. bromoides. L. Rozsnokképű Cs.

8 Bugája összehuzódott, ívesen lekonyuló, egy oldalra néző. Szára a bugáig levélhüvelyekkel. Felső toklásza éles csúcsba végződik. ⊙ Máj. jun. Nő száraz földön, dombokon s a rónaságban. M. k. t. s szórv. M. d. t. (= F. pseudomyurus Soy.)

F. myurus. Ehr. Egérfarkú Cs.

9 A nyelvecske rövid, alján kürtös 10
A nyelvecske hosszú, kürt nélkül 12

Valamennyi levél begöngyölödött, serte képű. A felső toklász hosszú-lándzsás, szálkába végződő, az alsó 5 gyenge érrel. Bugája virágzáskor elálló-terebélyes. 2↓ Máj. jun. M. e. t. közönséges pázsit.

F. ovina. L. Juh. Cs.

Alfajai:

1) F. tenuifolia Sibth. Vékonylevelű Cs. Bugája összehuzódott, többnyire 3—5 vir. nem kalászos.

2) F. alpina Gaud. Havasi Cs. Tojásdad bugával. Szálkái akkorák, mint a toklászok. Füzérkéi szennyes zöldek vagy ibolyaszinüek. Ha füzérkéi csak ibolyaszinüek, akkor F. gaudini Kunth. A havasokon.

3) F. violacea Gaud. Ibolyaszinű Cs. Bugája nyult. tojásdad: Szálkái akkorák, mint toklásza. A pelyvák s a toklászok ibolyaszinüek, sárgával és zölddel tarkák. A havasokon nő.

4) F. duriuscula. L. Keményedő Cs. Bugája egy oldalú, szennyes zöld vagy kéklő, végén halovány,
10 szálkás. 5—6 vir. füzérkékkel. Lev. kemények felállók, ivesen lefelé hajlók s rövidek.

5) F. hirsuta Host. Szőrös Cs. az előbbihez hasonló, de szőrös vagy sertés toklászokkal bir. Száraz partokon.

6) F. pannonica Wulf. Magyar Cs. Bugája összehuzódott. Füzérkéi 8—10 vir. fedelékesek, nem fésüsen elállók, mint az előbbi alakoknál.

7) F. glauca Lam. Szürke Cs. Bugája tojásdad-lándzsás, zöld, kopasz. Egész füve halovány, hagymazöld. Mészsziklákon nő.

8) F. amethystina Host. Ametystalakú Cs. Bugája 5—13 cm. hosszú, kékeszöld, 3—6 vir. füzérkékkel. Szára 30—60 cm. magas, legalább alján kék. Alsó toklásza nem szálkás. M. ny. és k. t. száraz lejtőin.

9) F. vaginata W. K. Hüvelyes Cs. Az előbbi alakhoz hasonló, de füzérkéi 7—8 vir. M. k. és d. t. rónain.

A tőlev. begöngyölödöttek, serteképűek. A szár levelei laposak A buga virágzáskor szétálló. A füz. 4—5 vir. 11

Gyökere rojtos. Füzérkéi ibolyakékek vagy tarkák. 2l Máj. M. e. t. hegyes vidékein.
F. heterophylla. Lam. Sertetővű Cs.

11 Gyökere terjedő taraczkokat hajtó. Bugája tojáshosszúdad kopasz vagy szőrös, zöld, veres v. tarka füzérkékkel. 2l Máj. jun. M. e. t. partos vidékein.
F. rubra. L. Veres Cs.

A kocsánok a vir. alatt szőrrel vannak ellátva. A maghon kopasz. Bugája elálló. Az ágak félörvet képeznek, az alsók többnyire ötös számban. A tőlev. majdnem hengeresek. 2l Jul. aug. A m. Tátra
12 mészhegyein, különösen a Stirnberg délnyugati lejtőin. (F. nutans Wahl. F. pilosa Kit.)
F. carpathica. Dietr. Kárpáti Cs.

A kocsán nem szőrös, legfölebb szőrösödő 13

Alsó toklásza lándzsás, közepétől lassan keskenyedő. A füzérkék 5—8 vir. zöld, fehér biborral tarkázottak; rövid szálkával vagy a nélkül. 2l Jul. aug. A kis és nagy Tátra alhavasi táján.
13 **F. varia.** Hänke. Tarka Cs.

Alsó toklásza hosszúdad-lándzsás, a közepétől rögtön keskenyedő. A füz. 3—4 vir. szálkás. 2l Jul. aug. A rodnai havasokon. **F. pumilla.** Vill. Apró Cs.

XXXII. CYNOSURUS. L. Czinczor.

Bugája szálas, felálló, füzéresen összehuzódott. A murvák pelyvái árhegybe végződnek. 2↓ Jun. jul. M. e. t. szórv. az alhavasi tájig gyepes hegyein.
C. cristatus. L. Taréjos C.

Bugája tojásdad, füzéresen összevont. A murvák pelyvái hosszú szálkába eredők. ⊙ Máj. jun. M. legdélibb t. száraz talajon. **C. echinatus.** L. Tüskés C.

XXXIII. BRACHYPODIUM. P. de Beauv. Kurtatopp.

Gyökere rojtos. Levele bókoló; füzére kétsorú, lefüggő. A füzérkék felső szálkái hosszabbak, mint a toklász. 2↓ Jun. jul. M. hegyes völgyes vidékein. (Triticum silvaticum Mönch.) **B. silvaticum.** R. Sch. Erdei K.

Főgyökere terjedő. Levelei egyenesen állók. Füzére többnyire kétsorú s felálló. A füzérkék szálkái hosszabbak, mint toklásza. 2↓ Jun. jul. M. e. t. száraz gyepes helyein, a vágásokban az alhavasi tájig.
B. pinnatum. P. B. Szárnyalt K.

XXXIV. LAMARKIA. Mönch. Lamarkia.

Bugája sürű, hosszúdad; füzérei szálkásak, sárgák. Lev. szálasak. Nyelvecskéje hegyes. ⊙ Máj. jun. Bánátban mészsziklákon. (Cynosurus aurens L.)
L. aurea. Mönch. Aranyos L.

XXXV. DACTYLIS. L. Ebir.

Alsó toklásza 5 erű. Gyökere rojtos. Bugája felálló, kékellő, szálka nélkül. 2↓ Jun. jul. Mivel talajon. M. e. t. erdői rétjein. (D. polygama Horv.)
D. glomerata. L. Csomós E.

Alsó toklásza 9—11 erű. Gyökere taraczkos. Bugája ép olyan, mint az előbbinél. 2↓ Jun. jul. Fertő tava m. **D. littoralis.** Willd. Tengerparti E.

XXXVI. MOLINIA. Schrank. Kéhencz.

Szára csak tövén hüvelyes. Bugája sötét kékes, összeszorult, szálka nélküli virágokkal. 2l Jun. sept. M. e. t. nedves rétjein, árkaiban s tavaiban. (M. altissima Link.) **M. coerulea.** Mönch. Kék K.

Szára a bugáig levélhüvelyekkel ellátott. Bugája nyilt. Alsó toklásza rövid szálkával. Füzérkéi 4—5 vir. 2l Aug. sept. M. délnyugati részeiben, különösen trachyton. **M. serotina.** M. K. Késő K.

XXXVIII. POA. L. Perje.

1. A füzérkék igen rövid, vastag kocsánokon. A pelyvák és a toklászok bőrneműek. Bugája végre kemény, merev, tojásdad alakú, egy oldalra néző. Gyökere rojtos, sűrű. ⊙ Máj. jun. M. k. és d. t. rónáin s dombjain. **P. dura.** Scop. Kemény P.
   A füzérkék hosszabb kocsánokon, melyek vékonyak . 2

2. A hüvelyek két élűek 3
   A hüvelyek nem két élűek 4

3. A gyökér rojtos. Lev. lándzsás-szálas, árhegybe végződők és csuklyásan összehúzódottak. 2l Jun. jul. M. éjsz. és kel. t hegyes vidékek alhavasi táján. **P. sudetica.** Haenke. Szudeti P.
   A gyökér hosszú tarackokkal. Szára alján heverő, felegyenesedő Bugája egyoldalra néző érdes kocsánokkal. Füzérkéi 8—9 viráguak. 2l Jun. jul. M. e. t. rom talaján és szikláin. **P. compressa.** L. Összenyomott P.

4. A gyökér taraczkos. Bugája zilált 5
   A gyökér rojtos. Bugája nem ilyen 6

5. Szára felálló. A felső lev. lemeze sokkal rövidebb a hüvelynél. Bugája minden oldalú. Ágai egyenesek s vir. idegei erősen kiemelkedő idegekkel. Nyelvecskéje rövid, csonka. 2l Máj. jul. M. e. t. rétjein, vizenyős helyein. **P. pratensis.** L. Mezei P.
   Szára s bugája olyan mint az előbbinek. Felső levele szintén rövidebb a hüvelynél. A vir. idegei alig észrevehetők; ágai villásak, ritkán 5. 2l Jul. aug. az alhavasi tájon. (P. flexuosa Wahl. = P. distichophylla Gaud.) **P. cenisia.** All. Czenizi P.

6 A legfelső lev. lemeze jóval rövidebb, mint hüvelye . 7
A legfelső lev. lemeze körülbelül akkora mint hüvelye, vagy hosszabb 13

7 Szalmája töve fölött bütykös. Bugája 2—3 ágú, érdes. Vir. néha levélnemű (hagymaalakú) borsócskákká képződnek. 2|. Apr. jul. M. c. t. homokos térein.
P. bulbosa. L. Gumós P.
Virágai nem képződnek borsócskákká 8

8 Bugája kocsányai két ágúak, ritkán egyesek vagy hármasak 9
Bugája alsó kocsányai többnyire 5 ágúak. Szalmája 30—100 cm. magas 10

9 Bugája tojásdad, egyoldalú. Nyelvecskéje hosszúdad. Gyökere gyepet hajtó. Szalmája kissé lapitott. ⊙ Egész nyáron át virágzik M. e t.
P. annua. L. Egy nyári P.
Bugája minden oldalú, felálló, nyilt, tojásdad-kupos, kerekded, kékellő füzérkékkel, sima vagy érdes ágakkal. Felső nyelvecskéi hosszúdadak, az alsók rövidebbek. Lev a szárnál 3 szor szélesebbek. Alfaja a zöld bugájú, merev levelü bádeni perje P. badensis Willd. 2|. Máj. jun. M. éjsz. t. hegyi rétjein . . . . . **P. alpina.** L. Bérczi P.

10 Toklász gyenge erekkel 11
Toklász öt kiemelkedő ideggel, selymes 12

11 Bugaja gyérvirágú, kinyúlt, mereven felálló. Térdei a hüvelyekben igen benmaradnak. 2|. Jun. jul. M. éjsz. t. sziklás lejtőin **P. caesia.** Lm. Kékellő P.
Bugája összehuzódott. de gyér virágú, fehérlő igen rövid, érdes ágakkal, s ländzsás kihegyezett, 2—3 vir. füzérkékkel. A nyelvecskék rongyos végüek, kinyúlt hosszúdadak. Szár lev. kétoldalra derék szög alatt elállók. 2|. Jun. jul. A mátrában, különösen a Sárhegyen Gyöngyös mellett. (P scabra Kit)
P. sterilis. M. B. Meddő P.

12 Bugája nyilt, terebélyes, érdes ágakkal s 3—4 vir. ländzsás füzérkékkel. Szára s hüvelyei érdesek. Nyelvecskéje hosszúdad. 2|. Jun. jul. Biharban a Bontoskő hegy mészszikláin.
P. pannonica. Kern. Pannoniai P.

Bugája minden oldalú, nyílt igen éles ágakkal s barnászöld, tojásdad, 3 vir. füzérkékkel. Felső nyelvecskéi hosszúdadak, hegyesek. Lev. hüvelyei érdesek. Lev. laposak gyöke néha taraczkot hajtó. 2l Máj. jul. M. e. t. rétjein s nedves helyein.

P. trivialis. L. Sovány P.

A nyelvecskék rövidek, párkányidomúak, majdnem hiányzók. Bugája többnyire pongyolán lekonyuló, apró füzérkékkel. A füz. 3—5 vir. Nyílt helyeken s kőfalakon bugája felálló, füve szürke-zöld; ellenben árnyékos helyeken füve pázsit zöld, bugája zilált vir., két v. egy vir. füzérkékkel. (P. depauperata Kit) 2l Jun. jul. M. e. t. 13

P. nemoralis. L. Ligeti P.

A nyelvecskék hosszúak 14

Bugája összehúzódott v. nyílt, pázsit v. barna-zöld, felálló vagy végével lekonyuló. Füzérkéi aprók, 2—5 vir. Szalmája s lev. hüvelyei kopaszak. 2l Jun. jul. Szórv. M. e. t. nedves rétjein. (P. serotina Ehr. = P. firma Kit. = P. aspera Kit. = P. palustris. Roth. = P. hydrophila Kit.) 14

P. fertilis. Host. Termékeny P.

Bugája keskeny, lekonyuló, pongyola, sima ágakkal s tojásdad, 3 vir. füzérkékkel. Lev. keskeny, de lapos. 2l Jun. aug. Tátrán, a mármarosi bánáti havasokon az alhavasi tájig. **P. laxa.** Haenke Gindár P.

XXXVIII. ERAGROSTIS. Beauv. Tőtippan. Bajuszpázsit.

Füzérkéi szálasak, 5—12 vir., meglehetős hegyesek, laposak, fényesek, barna pirosak. Buga ágai ötösek, majdnem gyűrűsen állók. Lev. szálas-lándzsásak. ☉ Máj. aug. M. k. és d. t. nedves, homokos talaján.

E. pilosa. Beauv. Szőrös T.

Füzérkéi szálas-lándzsásak, 8—15 vir., laposak, fényesek, szürkés pirosak; virágai tompák, eresek, érdes élüek. Levelei lándzsásak, érdes élüek, a tövön, valamint hüvelyeiken is szőrösek. Poa megastachys Koel. alaknál a füz. 15—20 vir. ☉ Máj. aug. M. k. és d. t. homokos talaján. (Poa Eragrostis L.)

E. poaeoides. Beauv. Perjeképű T.

XXXIX. BRIZA. L. Rezge.

1 { Nyelvecskéje rövid, csonka. Bugája felálló. Füzérkéi szives tojásdadak. 5—9 vir. 4 Jun. jul. M. e. t. az alhavasi tájig rétjein. **B. media.** L. Közép R.
Nyelvecskéje hosszú, lándzsás, hegyes 2

2 { A füzérkék tojásdadak 9—17 vir. A buga végével lekonyuló. ⊙ Máj. jun. Mecsek hegyein. **B. maxima.** L. Nagy R.
A füz. 3 szögletüek, 6—7 vir. A buga felálló. ⊙ Máj. jun. Pécs m. **B. minor.** L. Kis R.

XL. GLYCERIA. R. Br. Mázpázsit.

1 { A gyök rojtos, gyepesen álló szárakkal és levelekkel . 2
A gyök terjedő, taraczkos, nem gyephajtó 3

2 { Bugája terebélyes, a termő ágak lehajlottak. 4 Máj. jun. M. e. t. a Tátra aljáig mocsárok és folyók partjain és szikes talajon. **G. distans.** Wahl. Vigály M.
Bugája elálló, az egész buga felálló. Füz. 5—9 vir., tompa fogas végű toklászokkal, szálas-hosszúkásak. 4 Jun. jul. Sós talajon. Fertő tava m. és Rétszillás pusztán Fehér m. **E. festucaeformis.** Heynhold. Csenkeszképű M.

3 { A füz. 2 vir. szálasak. Bugája felálló, terebélyes, csonka toklászokkal, melyek 3 erüek. 4 Jun. jul. Állandó mocsárokban szórv. M. e. t. a Tátra aljáig. **G. aquatica.** Poesl. Vizi M.
A füz. 4—11 viráguak 4

4 { Bugája összehúzódott, egy oldalra hajló. Pelyvái mint egy 6 szor rövidebbek a füzérkéknél. A toklászok 7 erüek. A fiatal lev. többszörösen összehajlottak. 4 Jun. jul. Álló vizekben. M. e. t. a felső erdő tájig. A tőalaknál a buga ágai rendesen párosak. G. plicata Fries. alfajánál 3—5-ek. **G. fluitaus.** R. Br. Harmat M.
Bugája felálló, minden oldalú, terebélyes, igen nagy 3—9. vir. füzérkékkel. Füzérkéi 3—4-szer hosszabbak a pelyváknál. 2 m. magas pázsit. 4 Jul. aug. Állandó mocsárokban. M. k. és d. t. **G. spectabilis.** M. R. Fodorkás M.

XLI. BROMUS. L. Rozsnok.

1 { A füzérkék a csúcs felé keskenyedők 2
A füzérkék a csúcs felé szélesednek. A felső toklász erős sertéktől pillás élű 8

2 { Az alsó pelyva 3—5 erű, a felső 5 vagy sok erű. A felső toklász meglehetős éles sertékkel, az alsó 7 erű 3
Az alsó pelyva 1. a felső 3 erű. A felső toklász élén rövid selymes szőrökkel. A füzérkék szálas-lándzsásak 6

3 { A füz széles elliptikus; a termők hengeresek, éréskor nem födik cserép födélmódra egymást. Az alsó toklász oly hosszú, mint a felső. A buga végén egy oldalra lekonyuló, majdnem fürt alakú. Szálkái többnyire kigyódzók. 2 Jun. jul. M. e. t. miv. talajon.
B. secalinus. L. Gabona R.

Alfajai:

1) B. vulgaris Neilr. Hüvelyei s füzérkéi kopaszok, 5—12 vir.
2) B. grossus Neilr. olyan mint az előbbi, csakhogy 12—15 vir.
3) B. velutinus Neilr. Hüvelyei kopaszak, Füzérkéi bársonyosak.
4) B. asper Neilr. Alsó lev. hüvelyei borzasak. Az alfajok szórv. fordulnak elő.

A füzérkék éréskor cserépfödél módra takarják egymást 4

4 { Az alsó toklász akkora, mint a felső. A füz. ellipt.-lándzsásak. A szálka majdnem akkora, mint a toklász. Füzérkéi kopaszak, zöldek, v. kékellők. 1—10 vir. Alsó hüvelyei pelyhesek. ☉ Jun. jul. M. e. t. rétjein.
B. arvensis. L. Mezei R.

Alfajai:

1) B. brachystachys Hzs. 6 vir. korán sárguló füzérkékkel.
2) B. commutatus Schr. füz. tojásdad-lándzsásak.
3) B. racemosus L. Bugája fürtös, kevés egy füzérkéjű kocsánokkal.

Az alsó toklász sokkal hosszabb a felsőnél 5

A szálka egyenes. Füz. tojás-lándzsásak, pelyhesek v. pelyhesedők. Lev. hüvelyei s többnyire a levelek is pelyhesek. 2|. Máj. jun. M. e t. száraz talajon az alhavasi tájig. **B. mollis.** L. Puha R.

A szálka kigyódzó, hátra hajlott. Bugája lankadt. Füzérkéi 10—12 vir. halványak. 2 Máj. jun. M. k. és d. t. homoksikjain. **B. squarrosus.** L. Berzedt R.

Alfajai:

1) B. confertus Hzs. Bugája összehuzódott, a tőalaknál szét álló.
2) B. villosus Gm. Füzérkéi bugásan állók, az előbbieknél pedig fürtösen állók.

Bugája terebélyes, lehajló ágakkal, vagy egy oldalra lekonyuló, kékes. Lev. s hüv. érdesek. Vir. szálaslándzsásak. 2|. Jun. jul. M. e. t. rétjein. **B. asper.** Murr. Borzas R.

A buga nem oly ágas, egyenlő, felálló 7

A lev. kopaszak. Az alsó toklász rövid szálkával, vagy árhegyű. 2|. Jun. jul. M. e. t. szórv. az alhavasi tájig. **B. inermis.** Leys. Árva R.

A tőlev. hosszú szőröktől pillásak, keskenyebbek, mint az előbbi fajnál. Az alsó toklász szálkával bir, de ez rövidebb a toklásznál. 2|. Máj. jun. M. k. és d. t. bokros és erdős vidékein. **B. erectus.** Huds. Felálló R.

A szár kopasz. Füzérkéi kékelők, virágzás után csúcsuk felé szélesedők. A toklászok fűnemüek, erősen idegesek Bugája lekonyuló. A szálka hosszabb a toklásznál. 2 Máj. okt. M. e. t. mivelt tájan a felső erdő tájig. **B. sterilis.** L. Meddő R.

A szár szőrösödő. Füz. szőrösek, majdnem szálasak. A toklászok hártyás élüek Bugája sürű, egy oldalra lekonyuló. A szálka oly hosszú, mint a toklász. ⊙ Máj. jun. M. e. t. száraz- s romtalaján. A vörös umbrosus Roch. egyedül szinre nézve különbözik; ide tartozik Ak. Br. umbrosus Borb. is. Közl. 1878. p. 339. **B. tectorum.** L. Fedél R.

XLII. HORDEUM. L. Árpa.

1 Valamennyi virág hímnős, v az oldalt állók porzósak s akkor mindig szálka nélküliek 2
Az oldalt állók porzósak vagy meddők, de valamennyien szálkával ellátvák 6

2 Valamennyi füzérke hímnős 3
Az oldalt álló füz. porzósak és szálka nélküliek, csak a középső hímnős és szálkával ellátott 4

3 Füzére lapított, egyenlőtlen hatsoros, kétsor mind a két oldalon jobban kiáll. ☉ 2 Máj. jun. mivelik.
H. vulgare. L. Közönséges Á.
Füzére hengerded, egyenlően hatsoros, egyenlő szög alatt elálló termésekkel. ♃ Máj. jun. Miv.
H. hexastichon. L. Hatsoros Á.

4 Valamennyi füzére lándzsás. Szalmája alján hagyma alakú daganattal Szálkái előre nézők, a pelyváknál hosszabbak. ♃ Máj. jun. A bánáti határőrvidéken.
H. strictum. Desf. Sudár Á.

5 A ☿ füz. tojásdadak, a ☽ szálasak. A füz. kétsoruak . 5
A közép füz. szálkái fölegyenesedők, a füzérrel párhuzamosak. ☉ Jun. jul. Miv.
H. distichum. L. Kétsoros Á.
A köz. füz. szálkái fésüsen vagy sugarasan oldalra elállók ☉ Jun. jul. Miv. **H. zeocriton.** L. Tönkély Á.

6 A füzérkék közbelső toklászai legalább aljuk felé szemszőrösek, szálas-lándzsásak. ☉ Jul. aug. M. e. t. romtalaján a Tátra aljáig.
H. murinum. L. Egér Á.
A füz. minden pelyvái egyenletesen érdesek v. egyenletesen szőrösödők és sértések v. mindannyian sértések. Ezen utóbbi egy külön alfajt ad a H. secalinum Schreb. ☉ Máj. jun M. k. és d. t. homokos síkságain. **H. maritimum.** With. Tengerparti Á.

XLIII. ELYMUS. L. Czimbor.

1 Füzérkéi többnyire 3 vir. akkorák v. magasabbak, mint a pillás gerinczű pelyvák. Lev. végökön behajlott élüek s merevek. ♃ Jul. aug. Homokos talajon a bán. határ örvidéken nő. **E. arenarius.** L. Fövény Cz.
A pelyvák a gerinczen nem pillásak. A lev. laposak . 2

2 A lev. kopaszak, hüv. szőrösek. 2|. Jun. jul. M. e. t. hegyes vidékein kül. mésztalajon.
E. europaeus. L. Európai Cz.
A lev. felül gyapjasak, hüvelyeik kopaszak. ⊙ Máj. jun. Száraz, homokos, sík talajon szórv. Budától Bánátig nő. **E. crinitus.** Schreb. Bajúszos Cz.

XLIV. SECALE. L. Rozs.

Pelyvái a 2 vir. füzérkéknél rövidebbek. Külső toklászai pillás-tüskés-élüek vagy kétszer akkora szálkával. A füzér gerincze folytonos, tartós. ⊙, 2 Jun. jul. Miv. **S. cereale.** L. Gabona R.
Pelyvái 2 vir. füzérkéknél rövidebbek. Külső toklászai pillás-tüskés-élüek, 3-szor hosszabb szálkával. A füzér gerincze éréskor czikkelyekre osztott. ⊙ Jun. jul. M. k. és d. t. rónáin. (S. campestre Kit. = S. silvestre Host.) **S. fragile.** M. B. Törékeny R.

XLV. TRITICUM. L. Buza.

1 A füzérkék hasasan kidomborodnak. A pelyva tojásdad vagy hosszukás 2
A füz. nem hasasak. A pelyvák lándzsásak v. szálashosszúkásak, csúcsokon egyenesek. A füzér kétsorú 8

2 Füzérkéi kétsorban fedelékesek. Pelyvái ékalakúak, levágottak s orsójuk mellett ecsetesen v. nyalábosan szőrösek. A lev. csomósan szőrösek. 2 Máj. jun. Orsova és Mehadia környékén. **T. villosum.** M. B. Gyapjas B.
A füz. 4 sorosak, oldalvást összenyomottak 3

3 Az orsó törékeny. A termést szorosan veszik körül a pelyvák 4
Az orsó szivós. A termés lazán van a pelyváktól körülvéve 5

4 A füz. az orsó széles lapjával párhuzamosan összenyomott, laza. A pelvák széles-tojásdadak, csonkavégüek, 2 foguak. A füz. 4 vir. 2 Jun. jul. Miv.
T. spelta. L. Tönköly B.
A füz. szélén összenyomottak, két sorban fedelékesek, 4 vir. A pelyvák tojásdadak, behajlott végüek, merevek, igen éles hatuak. ⊙ 2 Jun. jul. Miv.
T. diccocum. Schrank. Kétoldalú B.

A füz. szabálytalan, négy oldalú vagy összenyomott, 3. vir. A pelyvák hosszúkásak, papirnemüek, vagy puhák, sok eresek, gerinczczel, csúcsán 2 foguak. ☉, 2 Jul aug. Miv. **T. polonicum.** L. Lengyel B.

A füz. szabályosan négy oldalú, rendesen 4 vir. A pelyák tojásdadak vagy hosszúkásak 6

A pelyvák hátukon domborúak, tompán kiálló erekkel. Termése csupasz. ☉ 2 Jun jul. sok alfajban miv. **T. vulgare.** Vill. Közönséges B.

A pelyvák igen kiálló gerinczczel (hátórmóval), tojásdadak, majdnem szárnyasak 7

A pelyák tojásdadan levágottak, tövisvégüek. ☉, 2 Jun. jul. Több alfajban miv. **T. turgidum.** L. Duzzadt B.

A pelyvák hosszúkásak, 3-szor oly hosszúak, mint szélesek, széles csúcstövissel. ☉ 2 Jun. jul. Miv. **T. durum.** Desf. Keménymagú B.

Füzére hosszúdad, igen lapos, fésűsen, majdnem derék szög alatt elálló, sürű füzérkékkel, szálkába keskenyedő pelyvák- és toklászokkal s keskeny behajlott élű levelekkel. ♃ Máj. sept. M. k. és d. t. száraz rónáin s dombjain. (T. inbricatum M. B.) **T. cristatum.** Schreb. Taréjos B.

A füzérkék más alakúak 9

A lev. mindkét oldalról érdesek. A pelyvák lándzsásak, kihegyezettek. Toklászai szálkásak, a szálkák a toklászoknál hosszabbak. Füzérkéi igen hegyes szög alatt elállók, fedelékesek. Tökéje terjedő, taraczkos. ♃ Jun. jul. M. e. t. az alhavasi tájig száraz rónáin s dombjain. (Elymus caninus L.) **T. caninum.** Schreb. Eb B.

A lev. csak felül rövid serték miatt érdesek 10

Pelyvái tompa v. csonka végüek, 5—7 erősen kiemelkedő érrel. Füzérkéi a füzér alján gyéren, csúcsa felé sürüen állók. Gyökere terjedő ♃ Jun. jul. Száraz réteken s partokon. M. e. t. a Tátra aljáig. (T. junceum Wahl. = T. rigidum Hauskn. **T. glaucum.** Desf. Szürkezöld B.

Pelyvái hegyesek vagy kihegyezettek, 5 idegüek. Füzérkéi szálka nélküliek, fedelékesek, igen hegyes szög alatt elállók. Tökéje terjedő, taraczkos. ♃ Jun. jul. M. e. t. termékeny talaján. **T. repens.** L. Taraczk B.

XLVI. LOLIUM. L. Vadócz.

1 A tőke virágzó szárakat s levél nyalábokat hajt . . 2
A tőke csupán virágzó szárakat hoz létre 3

2 Fiatal lev. egyszerüen összehajlott, nem begöngyölödött élü. Alsó toklásza hegyes, vagy árvégü, szálka nélkül. Pelyvái a sok vir. füzérkéknél félakkorák, a 3—4 vir. füzérkéknél akkorák, mint a füzérkék. Füve rendesen pázsitzöld L. tenue L. alfajánál, melynek füz. 3—4 virágú, szürkezöld. A Tiszavidék mocsáraiban. 2l Jun. őszig. M. e. t. nedves rétjein.
L. perenne. L. Évelő V.

Fiatal levelei összegöngyölödött élüek. Alsó toklászai kalászosak s akkorák, mint a toklászok. 2l Jun. őszig. Tartós kerti gyepnek miv.
L. italicum. A. Br. Olasz V.

3 Pelyvái rövidebbek a füzérkéknél. Az alsó toklász szálkája (ha van) akkora, mint a toklász. A füz. tojásdadak, vagy hosszúkásak. ⊙ Jun. jul. M. e. t. miv. talaján. **L. linicolum.** A. Br. Lenlakó V.

Pelyvái akkorák vagy hosszabbak, mint a füzérkék. Szálkás és szálka nélküli virágokkal változik, érdes és sima lev. hüvelyekkel. Szálkája egyenes v. kigyódzó. A füz. hosszúkásak. ⊙ Jun. jul M. e. t.
L. temulentum. L. Szédítő V.

XLVII. LEPTURUS. R. Br. Tőrpázsit.

Füzére hengerded, áralakú, sugár. Lev. rövidek, szálasak, hegyesek, hüvelyeik kopaszak, a felső levelek szélesebbek, mint az alsók; nyelvecskéjök hosszúkás. Szalmája felegyenesedő, bütykös. ⊙ Máj. jun. Vizjárta, szikes téreken. M. k. és d. t. (Rottboelia biflora Roth. — R. salina Kit. — Pholiurus pannonicus Friv.) **L. pannonicus.** Kunth. Pannoni T.

XLVIII. NARDUS. L. Magár.

A füz. végálló, gyérvirágú, egy oldalú. A külső toklász 3 rövid szálkával. Lev. hajszálképüek. Gyökere rojtos. 2l Máj. jun. M. e. t. hegyi-sovány legelőjén.
N. stricta. L. Sudár M.

XLIX. AEGILOPS. L. Kecskeszem.

Füzére hosszú, sudár, hengeres, 5—11 füzérkével. Pelyvái simák, egy szálkával. Az alsó vir. szálai rövidek, a legfelsőkéi hosszabbak. ☉ Máj. jun. M. k. és d. t. homokos helyein. (Ae. cylindrica Host.)
Ae. caudata. L. Farkas K.

Füzére tojásdad, 3—4 füzérkéből áll. Pelyái szőrösek. Toklászai többnyire 4 szálkuak. A szálkák mindenütt egyenlők. ☉ Máj. a Bánátban.
Ae. ovata. L. Tojásdad K.

Andropogoneae.

L. ANDROPOGON. L. Fenyer.

1 A maghon körül 3 toklász. Bugája összehuzódott, tömött, lekonyuló. Termése gömbded, fehér. ♃ Jun. szept. Miv. **A. cernuus.** Willd. Kónya F.

A maghont 2 toklász veszi körül 2

2 Füzére ujjas, 5—10 ágú. Fókocsánja és kocsánkái szőrösek. ♃ Jun. szept. M. k. és d. t. homokos rétjein.
A. Ischaemum. L. Szürke F.

Bugája örvös, tercbélyes; kocsánkái 3 füzérkével, tövükön szakállasak. Lev. szálasak, hegyesek, felül érdesek, szemszőrösek. ♃ Jun. aug. M. k. és d. t. rónáin s dombjain. **A. Gryllus.** L. Élesmosó F.

LI. ERIANTHUS. L. Szakálka.

Bugája merev; a füzérkék egy viráguak, simák, aljukon szőrkoszorúval; a meddő füzérkék kevésbbé szőrösek. Lev. lándzsás-szálasak, belül hosszú szőrökkel; a nyelvecske rövid tarka szinü. ♃ Jun. jul. M. d. t. száraz partokon. (And. strictus Host.)
E. strictus. Bluff. Sudar Sz.

LII. SORGHUM. Pers. Czirok.

1 A gyökér taraczkos. Bugája elálló, hímnős. A füzérkék lándzsás-hosszúkásak, a ♂ lándzsásak, selymesek, fénylők. Lev. lándzsásak, érdesélüek. ♃ Jun. jul. Miv. (Andropogon arundinaceus Scop.)
S. halepense. Pers. Aleppói Cz.

A gyökér bojtos 2

2 Bugája terebélyes, pongyola, ágai közepökig gyapjasak. Füzérkéi hosszúdadak, gyapjasak. Lev. szélesek, lándzsásak. ⊙ Jul. aug. Miv. (Andropogon saccharatus Pers.) **S. saccharatum.** Pers. Czukor Cz.

Bugája felálló, tojás-hosszúdad, összehuzódott. Füzérkéi visszásan-tojásdadak, fénylők, kevésbbé szőrösek. ⊙ Jul. aug. Miv. (Andropogon Sorghum L.) **S. vulgare.** Pers. Közönséges Cz.

X. Család. CYPERACEAE. Juss. Palkafélék.

34. ábra.

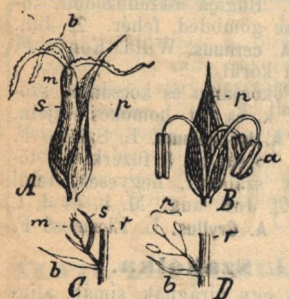

Carex virágai nagyítva.

A) a termős virág, p) murvájával, s) tömlővel, m) maghonnal és b) bibével. B) porzós virág, p) murvával, a) porzókkal. C) a termős. D) a porzós virág vázlatos rajza, r) a tengely, b) füzér tengelye és s) murvák.

Egy évi vagy évelő növények, kúszó földalatti szárral, mely pikkelynemü levelekkel van ellátva. A szár gyakran három élü, hosszu utolsó izzel. A levelek három soruak, zárt hüvelyekkel; tehát nincs felhasitva a hüvely, mint a pázsitoknál. A virágok ☿ vagy egylakiak, ritkán kétlakiak; egy vagy több virágú füzérkékben állnak, néha füzért vagy bugát is alkotnak, pelyvás idomú murvával (l. a ábrát). A virág lepel hiányzik vagy serteidomú; porzó 3; a magház, egy rekeszű, egy magrügygyel és 2—3 bibével. A termés szem (caryopsis).

Nemek:

1 A virág hímnős 2
A virág egylaki vagy kétlaki, virágtakaró nélkül . 8

2 A pelyva alakú murvák kétsoros-fedelékesek, hátukon bordával 3
A pelyva alakú murvák minden oldalról fedelékesen egymásra vannak rakva 4

3 A pelyva alakú murvák számosak (12—24), valamennyi virágtartalmú, vagy az alsó 2—3 kisebb és üres. A füzérkék kétsorosak fejecskékben elhelyezvék. A szár 3 oldalú . . . . . **Cyperus** I.
Pelyva alakú murvák száma 6—9, csak a legfelsőbb, v. a felső 2—3 termékeny, az alsó 3—6 kisebb és üres. A füzérkék nem állnak oly rendes két sorban, gömbbé egyesülvék. A szár nem 3 oldalú. **Schoenus** II.

4 A leplet számos szőr alkotja, melyek nőnek és végre a murváknál hosszabbak s gyapjú gyanánt a termést veszik körül. . . . . **Eriophorum** VII.
A lepel szőre vagy hiányzik, vagy az nem gyapjas . 5

5 A 3—4 alsó murva kisebb és üres, 6—7 egy füzérkékben 6
Csak 1—2 az alsó murva közül üres s nagyobb . . 7

6 A lepel szőre hiányzik. A termés kérges, törékeny burokkal. A bibe fonalképű, lehulló. **Cladium** III.
A lepel szőrökbe burkolt. A bibe alja maradó, összenyomott kúpalakú, a szem terméssel egy ízzel összekötve. . . . . **Rhynchospora** VI.

7 A bibe a maghonnal íz nélkül van összekötve, aljáig egyenletes. Szőre rendesem 6, vagy hiányzik. **Scirpus** IV.
A bibe a maghonnal íz által van összekötve, alján szélesebb. A szár leveletlen, csucsán egy füzérrel. **Heleocharis** V.

8 A füzérkék 2 vagy több viráguak; a maghon 2 levelű takaróba van burkolva, mely tömlőképen veszi körül később a termést. **Carex** VI.
A füzérkék 2 viráguak; a maghon nem bir takaróval. . . . . **Elyna** VIII.

Fajok:

I. CYPERUS. L. Palka.

1 A gallér 5—6 levelű: a gallérka többnyire 3 lev. 5—8 füzérke egy, gyakran 3 sugárú, tojásdad vagy gömbded kocsányos vagy kocsántalan füzérekben; a virágok szürkék. A pelyvák barnásak, rozsda színüek. Lev. szálasak, hosszú hegybe végződők, a felsők hosszabbak a tolmánál. A tolma 3 élű. A gyökér vastag, szürke színű. ♃ Máj. jun. M. délkel. t. mocsáraiban szórv. (C. australis Schrad.)
C. glomeratus. L. Csomós P.

Az elszámlált jegyek nem egyeznek 2

2 Bibe 2 3
Bibe 3 5

3 A tolma levéltelen, sima. Füzérkéi görbék, kocsántalanok, barnák, zöldélűek, egyoldalra néző csoportban. A pelyvák tojásd adak, csúcsokon zöldek, szélökön fehérek. Lev. szálasak, husosak, felül barázdával. ☉ Jul. aug. M. k. és d. t. szikes, mocsáros rétjein bőven. . . . . **C. pannonicus.** L Bogár P.

A tolma leveles 4

4 Füzérkéi fürtösen állók s a gerincztől majdnem derékszög alatt lehajlók. Fürtjei bogernyősek. Gyökere kúszó. A pelyvák bibor veresek. ♃ Jul. aug. Rizsmezőkön Temes, Somogy és Baranyában.
C. Monti. L. fil. Monti P.

Füzérkéi egyenesek, sugarasan állók. Félgömbded fejecskéi felállók, kocsánosak és kocsántalanok szabálytalan ernyőkben. Pelyvái sárgásak, zöld hátcsikkal. Gyökere rojtos. ☉ Jul. aug. M. k. és d. t. viz állotta helyein. . . . **C. flavescens.** L. Sárgás P.

5 A gallér 4—6 levelű. Tőkéje évelő, terjedő. Füzérkéi sugarasan állók. A sugaras füzérke csomói igen különbözők, igen hosszuak, szabálytalan bogernyőben. A pelyvák veresek, szélük fehéres. ♃ Jul. aug. M. délkel. t. mocsáros helyein **C. longus.** L. Hosszú P.

A gallér 3 levelű 6

A tolma fölül 3 élű, sima, alul 3 oldalú. Füzérkéi 5, sugárban állók. sárga-zöldek, sokinuak. Diócskája 3 élű igen kicsiny. ⊙ Jul. aug. A folyók csorvás partjain Bánátban. (C. patulus Kit.)

C. glaber. L. Sima P.

6 A tolma éles élű mindenütt, molyhos. A szabálytalan ernyő, 5 sugarasan álló füzérkéből. Pelyvái idegtelenek, fekete-barnák, zöld hátcsikkal. A barna pelyvájú. C. virescens. Hoff. C. calidus Ker. gyenge szár levelei s kissebb virágzata által eltér a tőalaktól; a budai hő vizben tenyész. ⊙ Jul. aug. M. e. t. nedves s mocsáros helyein.

C. fuscus. L. Barna P.

II. SCHOENUS. L. Csáté.

Fejecskéje vég- és felálló, 5—10 füzérkéből összetéve. Lev. félakkora, mint a tolma. ♃ Máj. jun. M. délnyug. t. szórv. nedves, mocsáros rétein.

Sch. nigricans. L. Kormos Cs.

Fejecskéje végálló, de oldalt néző, 2—3 füzérkéből alkotva. Lev. a tolmánál sokkal rövidebbek. ♃ Máj. jun. Balaton s Fertő tavánál

Sch. ferrugineus. L. Rozsdás Cs.

III. CLADIUM. R. Br. Lápszövő.

Füzérkéi csomósak. sátorozók. Szára felálló, hengeres, sima. Lev. szélei érdesek. ♃ Jul. aug. M. e. t. zsombékos mocsáraiban szórv.

Cl. Mariscus. R. Br. Szúrós L.

IV. SCIRPUS. L. Káka.

1 A virágz. végálló, kétoldalú, füzérben, vagy kétoldalú fürtben elhelyezett füzérkék 2
A füzérkék bugás virágzatot képeznek 3

2 A tolma hengeres Lev. alsó lapjukon félhengerdedek hátél nélkül. A füzérke 2—5 vir. ♃ Jun. jul. Beszterczebánya mellett savanyúviz által képezett mocsárokban.

S. rufus. Schrad. Pej K.

A tolma 3 élű. Lev. éles hátéllel. A füzérke 6—8 vir. ♃ jul. aug. M. e. t. hegyes, dombos vidékek nedves rétjein.

S. compressus. P. Lapitott K.

3 A buga oldalt álló. (A legnagyobb murva fölegyenesedik s a tolma folytatását képezi) 4
A buga végálló. A 3 élű tolma levelei s murvái fűnemüek 11

4 Füzérkéi gömbalakuak, kocsánosak és kocsántalanok. A tolma hengerded. Bibe három. Lev. csatornásak. 2|. Jul. aug. M. k. és d. t. mocsáros rétjein.
S. Holoschoenus. L. Szürke szakálú.
2 vagy több füzérke, gömböt nem képez 5

5 A pelyvák hegyükön tüskések. A diócska karczolt és ragyás 6
A pelyvák hegyükön csorbásak, a mélyedésben szálkás hegygyel. Diócskája sima 8

6 A tolma 3 élű. A füzérkék kocsántalanok, egy csomóba egyesülvék. A legnagyobb murva merőlegesen visszahajlott. 2|. Jul. aug. Somogy megye állandó vizeiben.
S. mucronatus. L. Csákos K.
A tolma hengerded 7

7 Füzérke 1—3. A murva a tolmánál sokkal rövidebb. A diócska összenyomott, hosszú redőkkel. ⊙ M. k. t. vizállotta helyein.
S. setaceus. L. Serteképű K.
Füzérkéi csomóba összeszorulók. A murvák oly hosszúak, mint a tolma, fölegyenesedők. A diócska 3 oldalú, kereszt redőkkel. ⊙ Jul. aug. M. k. és d. t. mocsáros helyein
S. supinus. L. Henye K.

8 A tolma hengeres. A füzérkék csomókban állnak . . 9
A tolma 3 élű. Bibe 2 10

9 A pelyvák simák. Bibe 3. 2|. Jun. jul. M. k. és d. t. mocsáraiban.
S. lacustris. L. Tavi K.
Pelyvái emelkedett pontokkal vagy rövid emelkedett vonalokkal. Bibe 2. 2|. Jun. jul. Sávanyúviz által előidézett mocsárokban. Beszterczebánya, Lucski stb.
S. Tabernaemontani. Gm. Tabernaemontan K.

10 A füzérkék tojásdadak, csomósan összeszorult bugákban, kocsánosak és kocsántalanok. A lepel tüskéi hátrafelé finom tüskések. 2|. Jul. aug. M. délnyug. t. mocsáraiban.
S. triqueter. L. Háromélű K.
A füz hosszú-tojásdad-ülők, csomókban. A serték a diócskánál 2—3-szor rövidebbek. 2|. Jul. aug. Pest m. Balaton tava mellett. (S. Rothii. Hoppe.)
S. pungens. Vahl. Szuró K.

11 Bibe 2. Gomb. vir. végálló, karélyos. Pelyvái lándzsásak, árhegybe keskenyedők. ☉ Jul. aug. M. k. és és d. t. vizállotta helyein.
S. Michelianus. L. Michel K.

Bibe 3. A buga egy- vagy többszörösen összetéve, sátorozó 12

12 A pelyvák hegyükön 3 hasábuak, a mélyedésben árhegygyel. Füzérkéi barnásak. A tőalaknál kocsánosak és kocsántalanok, a S. macrostachys Willd. alfajnál szintén olyanok, de hosszúdad hengeresek, míg a tőalaknál tojásdadak, kocsántalanok a S. compactus Krocknál. 2 Jul. aug. M. e. t. mocsáraiban s tavaiban.
S. maritimus. L. Tengerparti K.

A pelyvák hegyükön osztatlanok. A füzérkék zöldek vagy feketés zöldek 13

13 Pelyvái gyenge árhegygyel, különben tompavégüek. Füzérkéi aprók, kocsánosak vegyesen kocsántalanokkal, igen ágas bugában. Lev széles, éles hátú. 2 Jun. jul. M. e. t nedves hegyi rétjein
S. silvaticus. L. Erdei K.

Pelyvái tompák, árhegy nélkül. Valamennyi füzérke kocsános. 2 Jul. aug. M. e. t. mocsáraiban szórv.
S. radicans. Schuhr. Gyökerező K.

V. HELEOCHARIS. R. Br. Tódisz.

1 A gyökér vagy tőke viziránvosan terjedő 2
A gyökér rojtos 3

2 Bibeszár 2 ágú. Füzére tojásdad. hosszúdad, hengeres. 2 Jun. aug. M. e. t. mocsáros rétjein. Alfája az egy pelyvájú. Scirpus uniglumis Link., melynél a legalsó pelyva nagyobb, mint a tőalaknál s aljával az egész füzérkét átöleli.
H. palustris. R. Br. Árva T.

Bibeszár 3 ágú. Szára négyélű. Diója barázdás. ☉ Jun aug. M. k. és d. t. vizállotta helyein.
H. acicularis. R. Br. Szőr T.

3 Bibeszár 2 ágú vagy két bibéje 4
Bibeszár 3 ágú 5

Füzére gömbded vagy szélesen tojásdad. Pelyvái szélesen tojásdadak, kerekített végüek, hártyás élüek. A legalsó pelyva a füzért félig átöleli. ☉ Jun. jul. M. k. és d. t. mocsáraiban.

4 **H. ovata.** R. Br. Tojásdad T.

Füzére hosszúdad-tojásdad. Pelyvái tojásdadak, hegyesek. A legalsó pelyva a füzért egészen átöleli. ☉ Jul. aug. Eperjes m., Bihar m és Bánátban.

H. carniolica. Koch. Karnioliai T.

Füzére tojás-hosszúdad vagy hosszúdad. Pelyvái tartósak, kerekített végüek, a legalsó kerekded. ☉ Jun. aug. Bánát mocsáraiban.

5 **H. multicaulis.** Koch. Soktokmajú T.

Füzére tojásdad, kicsiny. Pelyvái tompavégüek, a legalsók árvégüek, valamennyi lehulló. ☉ Jun. jul. M. nyug. t. rétjein. **H. caespitosa.** L. Gyepes T.

VI. RHYNCHOSPORA. Wahl. Csőrcsáté.

Gyökere rojtos. Tolmája felálló. Füzérkéi csomósak, virágzáskor fehérek, sátorozók. Sátra végálló. ♃ Jul. aug. A Hanságon, Pozsony és Nyitra mkben.

Rh. alba. Wahl. Fehér Cs.

VII. ERIOPHORUM. L. Gyapjúfű.

A lep. sertéi csak 4—6, végre fodrosak. A tolma 3 élű, érdes. A füzérkék magánosak. ♃ Ápr. máj.

1 A rodnai havasokon s a Hanságon.

E. alpinum. L. Havasi Gy.

A lep. sertéi, számosak, egyenesek 2

2 Füzérke egy 3
Füzérke több 4

A tolma felül három oldalú. A lev. szélükön érdesek. Gyökere rojtos. ♃ Ápr. máj. A Tátra mocsáros lejtőin.

3 **E vaginatum.** L. Hüvelyes Gy.

A tolma hengeres. Lev. simák. Gyökere taraczkokkal. ♃ Jun. jul. A mármarosi havasokon.

. . . . . **E. Scheuchzeri.** Hoppe. Scheuchzer Gy.

Lev. három élüek A tolma 3 oldalú. Kocs. molyhosak. Trencsén m. a stvrteki mocsárban, az Árva megyei
4 Bory és Borek nevű tőzeg mocsárokban.
E. gracile. Koch Csinos Gy.
A lev. laposak v. csatornásak, csak hegyükön 3 élüek 5
Lev. laposak. Kocsánai érdesek. A tolma 3 élü. ♃
Ápr. máj. M. e. t. mocsáros rétjein.
5 **E. latifolium.** Hoppe. Széleslevelü Gy.
Lev. csatornásak, szálasak. Kocsánai simák. Tolmája hengerded. M. e t. mocsáros rétjein közös.
E. angustifolium. Roth. Keskenylevelü Gy.

VIII. ELYNA. Schrad. Elyna.

Füzére gyérvirágú, végálló, hengerded. Tolmája hengerded, levéltelen. A tőlev. hengerdedek, kissé barázdásak. ♃ Jun. jun A bánáti határőrvidék Skarizora havason. **E. spicata.** Schrad. Füzéres E.

IX. CAREX. L. Sás.

A szár végén egy (végálló) füzérke 2
1 Több füzérke v. pedig egy, több füzérkékből összetett füzér, fejecske v. buga 6
2 Bibe kettő 3
Bibe három 5
A füzér egylaki. A ♂ füzér fent, a ♀ mindkét vége felé keskenyedő; gyérvirágu. Lev. hajszálképüek;
3 pelyvái lehullók. ♃ Máj jun. Mosony m. mocsáros helyein. **C. pulicaris.** L. Bolha P.
A füzér kétlaki 4
A termés tojásdad. Levele és szára kopasz. Indákkal. ♃ Ápr. máj. **C. dioica.** L. kétlaki S.
4 A termés lándzsás-hosszúdad. Szára s lev. molyhos; gyökere rojtos. ♃ Ápr. máj. M. e. t. zsombékos mocsáraiban **C. Davalliana.** Sm. Davall S.
Füzére sűrű. Termése tojás-lándzsás, három élü, csőrös sima. ♃ Jul. aug. Bánsági s Hunyad megyei havasokon. **C. pyrenaica.** Wahl. Pyrenei S.
5 Füzére 3—4 virágú. Termése lándzsás-árképü, sem lapult, sem három élü. ♃ Jun. jul. Nő a Tátra éjsz. oldalán a nagy halastó partján s a Hátszegi havasok turfás rétjein. **C. pauciflora.** Ligthf. Kevésvirágú S.

6 A füzérke himnős 7
A füzérke vagy a füzérek egylakiak 24

7 Füzérkéi gömbbe vannnak összeállítva, mely alján galléros. sárga-zöld. Termése csőrös, kettős árhegygyel. 2l Aug. szept. M. k. t. és d. t. tavak partjain.
C. cyperoides. L. Pálkaképű S.
Füzérkéi folytonos v. szaggatott füzérbe elhelyezvék . 8

8 Bibe három. A nagy füzér hosszúdad. Termései hosszúdadak, gyökere rostos. 2l Jul. aug. A havasokon.
C. curvula. All. Görbécske S.
Bibe 2 9

9 A porzók a füzérke felső részén elhelyezvék 10
A porzók a füzérke alsó részén vannak 17

10 A gyökér hosszú indákkal (taraczkokkal) 11
A gyökér rostos indák nélkül vagy rövidekkel . . . 13

11 A füzér kétszeresen összetett, a felsők és alsók ♀, a középsők ♂. Termése 9—11 érrel, a pelyváknál hosszabb. 2l Máj. jun. Szepesség mocsáros helyein.
C. disticha. Huds. Kétsoros S.
A füzérkéken a porzók és maghonok vegyesen állnak 12

12 Füzérkéi gömbded füzérbe összeszorulók. Termése tojásdad 9—11 bordával, csőrrel; a csőr lapos, végén fehér hártyás, hátán fürészes, a pelyváknál hosszabb. 2l Ápr. M. k. és d. t. homokos rónáin.
C. stenophylla. Wahl. Szittyós S.
Füzérkéi tojás-hosszúdad füzérbeu állók. Termése csőrös, nincsen oly képződményekkel ellátva, mint az előbbi, kihegyezett, oly hosszú, mint a pelyvák. 2l Máj. jun. M. k. és d. t. nedves homoksíkjain
C. divisa. Huds. Oszlott S.

13 A füzérek bugásak. A szár felül érdes, 3 élű. Termése tojásdad, csőre 2 fogú, szélén fürészes 14
A füzérek összetettek v. kétszeresen összetettek, tojásdad-hosszúdadak. 15

14 A termés nem eres, síma, hátul kissé karczolt. A tolma oldalai felül laposak. 2l Máj. jun. M. e. t. állandó mocsáraiban a Tátra aljáig.
C. paniculata. L Bugás S.
A termés eres. A tolma oldalai fölül kissé domborúak. 2l Máj. jun. M. e. t. állandó mocsáraiban.
C. paradoxa. Willd. Abajdói S.

15 Termése hátán puposan boltozatos, tojásdad, fénylő, nem eres, sima. Füzére sűrű. A tolma felül 3 élű, érdes. A tőke ferde fekvésű, majdnem kúszó. 2l Máj. jun. M. k. és d. t. mocsáraiban.
C. tereticuscula. Good. Kettő S.

Termése nem boltozatos. Füzére gyérvirágú 16

16 A füzér tojás-hosszúdad. Termése tojásdad 5—7 bordával. A tolma élei igen érdesek. 2l Máj. jun. M. e. t. állandó mocsáraiban közönséges
C. vulpina. L. Róka S.

A füzér hosszúdad. A termés apró bordákkal. A tolma élei csak fölül érdesek 2l Máj. jun. M. e. t. nedves rétjein. (C. virens. Lam. C nemorosa Host.)
C. muricata. L. Sulymos S.

17 A gyökér hosszú taraczkokkal. A termés csőre két hasábú, szélén finom fürészes 18

A gyökér levél- és tolmadús, gazdag gyepet képez; a taraczkok hiányzanak vagy igen rövidek 19

18 Füzérkéi fehérlők, tojásdad-lándzsásak, ívesen görbültek, majdnem kétsorosak. Termései simák, csőrösek. 2l Máj. jun. M. e. t. nedves hegyi rétjein szórv.
C. brizoides. L. Rezgő S.

Füzérkéi sötét barna zöldek. tojásdad-lándzsásak, minden oldalra állók, sürük. 2l Máj. jun. M. k. és d. t. hegyein s rónáin bőven.
C. Schreberi. Schrank. Sreber S.

19 A termés csőre hegyén s hátán osztatlan vagy csak kissé karélyos, a pelyvánál hosszabb 20

A termés csőre 2 fogú, vagy 2 hasábú, a pelyvánál sokkal rövidebb 22

20 A termés lándzsás, elálló, bordás, hátán domború, csőre szélén érdes. A pelyva s a füzérke tojásdad. 2l Máj. jun. M. e. és k. t. állandó mocsáraiban.
C. elongata. L. Kinyult S.

A termés tojásdad, a füzérke gömbölyded, tojásdad vagy elliptikus 21

21 A termés csőre szélén sima, a termés lapos domború, sima. Három tojásdad-elliptikus összeszoruló füzérke egy füzérben. A tolma sima. 2l Aug. A magas Tátra gránit talaján. **C. lagopina.** Wahl. Nyulláb S.

A termés csőre szélén érdes, rövid. Füzére összeszorulo; hat füzérke alkotja a tojás-hosszúdad, elálló füzért. A pelyvák fehérlők, barna szélűek. 4 Máj. jun. M. e. t. rétjein alhavasi tájig.
C. canescens. L. Szürkés S.

22 A füzérkék összeszorulók, leginkább 6, gömbded-tojásdadak. A termés lapos-domború, tojásdad, bordás, hártyás élű. A pelyvák sárga barnák, fehérek vagy szalma sárgák. 4 Jun. jul. M. e. t. gyepjein.
C. leporina. L. Nyul. S.

Füzérkéi elállók vagy legalább az alsók olyanok. A termés tojásdad, laposan összenyomott 23

23 A tolma nyulánk, gyönge, ívesen lehajló, a 3—4 alsó füzérke elálló. A murvák a tolmánál hosszabbak. A termés egyenes. 4 Máj. jun. M. e. t. nedves, homokos partjain. **C. remota.** L. Rilkás S.

A tolma merev, sima. Füzérke rendesen 4, mind elálló. Termése karczolt, elálló. Murvái rövidebbek a füzérkéknél. 4 Máj. jun. M. e. t. mocsáros rétjein bőven. **C. stellulata.** Good. Csillagos S.

24 A kétszeresen összetett füzér alsó és felső füzérkéi ♀, a középsők ♂, lásd felebb, a 11 számot.
C. disticha. Huds. Kétsoros S.

A felsők ♂, magánosak, az oldalsók ♀, igen ritkán a legfelsőbb ♀, vagy pedig több ♂ 25

25 Bibe kettő 26
Bibe 3, a csúcs álló füzérke ♂, vagy ☿ 29

26 A levél hüvelyei mindnyájau, vagy legalább a tolma alján lévők reczésen hasadtak 27
A lev. hüvelyei épek, a tolma alján sem hasadt végűek 28

27 A gyökér taraczkot hajt. Termése kicsiny, lapított, viszszásan tojásdad, sima v. alján gyöngén inas. 4 Jul. aug. Bánát mocsáraiban. C. banaticus. Heuff
C. Buekii. Wurm Buek S.

A gyökér taraczkok nélkül. Termése lapított ideges. Nagy gyepeket képez. 4 Ápr. máj. M. k. és. d. t. állandó mocsáraiban. **C. stricta.** Good. Sudar S.

A ♂ füz. száma 2—5, a ♀ 3—4 hosszúdad-hengeresek; a virágzók bókolók. Termése kissé felfújt, mindkét részről domború, kissé bordás. 2l Máj. M. e. t. mocsáraiban. **C. acuta.** L. Hegyes S.

28 A ♂ füzér magános; ♀ 2—4 hosszúdad-hengeres, a legalsó ritkán nyeles. Termése elül lapos, hátul domború, erősen bordás. 2l Ápr. máj. M. e. t. havasi tájig közönséges. **C. vulgaris.** Fr. Közönséges S.

Jegyzet. C. caespitosa Fries. Ortmann szerint csak anynyiban különbözik a vulg. hogy levéltelen hüvelyei a tolma alján vannak. C. turfosa Fries karcsú alfaja vulgaris-nak.

29 A termés csőr nélkül v. pedig egy hengeres, rövid, leharapott, két apró foggal ellátott csörbe végződik 30
A termés csőrrel; a csőr hátán pupos, elül lapos, csúcsán 3 fogú v. 2 hasábú v. pedig hengeres, de két hosszú foggal 54

30 A murvák épen nem, vagy csak kissé hüvelyesek . . 31
A murvák hüvelyesek 40

31 A termés csupasz 32
A termés molyhos, vagy szőrös, hengeresen 3 szögletű 35

32 A csúcson álló füzérke hímnős 33
A csúcson álló füzérke ♂, magános, igen ritkán ♀ . 34

33 A levél hüvelyei hálósan, reczésen hasogatottak. A füzér visszás-tojásdad, 3 füzérkéből összetéve. Termése tompa, elliptikus, 3 élű. A pelyvák idegbe végződők. 2l Ápr. máj. M. éjsz. t. mocsáraiban. **C. Buxbaumii.** Wahl. Buxbaum S.
A levél hüvelyei épek. A ♀ füzér lehajló, hosszúdad, nyeles; 3—4 ♂ füzérke tojásdad-összenyomott. A termés zöld s az ibolya szinű pelyváknál hosszabb. C. aterrimánál a tolma érdes, a tőalaknál sima, a termés fekete, a tőalaknál zöld. 2l Jun. aug A nagy s kis Tátrán, a mármarosi s bánáti havasokon. **C. atrata.** L. Feketés S.

34 A termés kerülékded-gömbded, 3 élű, sima, a csőr két karélyú, hártyás, végálló füzére meddő, az oldaliak (1—2) gömbdedek, a tolma végén állók, kocsántalanok, zöldek. 2l Ápr. máj. M. k. és d. t. száraz dombokon. (C. campestris Host. = C. pusilla Kit). **C. supina.** Wahl. Gindár S.

A termés kerekded-tojásdad, lencsésen összenyomott; a csőr levágott. A felső füzér meddő; az oldaliak (1—2) vékony kocsányokon lefüggők, tojásdadak, zöldek. Lev. begöngyölődött élű. 2|. Máj. jun. Eperjes m. Szekcső folyó tőzeges mocsaraiban.
C. limosa. L. Iszapos S.

35 A legalsó murvák lomblevél természetüek. A pelyvák egy, a csúcson kilépő bordával 36
Valamennyi murva hártyás, szárölelő 37

36 A gyökér rostos, taraczkok nélkül. A füz. többnyire 3, gömbölyded. Az alsó murvák szálas árképüek. Termése gömb-tojásdad, molyhos. A kocsán lekonyuló. 2|. Ápr. máj. M. k. és d. t. bokros s füves száraz partjain. **C. pilulifera.** L. Eperjes S.
A gyökér taraczkokkal. A ♀ füzérek (1—2) tojásdadak. Az alsó murvák rövid hüvelylyel, merőlegesen elállók. Termése visszásan tojásdad, molyhos. A kocsánok egyenesen fölmeredők. 2|. Máj. jun. M. e. t. nedves árkokban, réteken. (C. angustifolia Kit.)
C. tomentosa. L. Molyhos S.

37 A murvák egészen hártyásak vagy pedig csak a csúcs lomblevél nemü. A ♀ füzérek (1—2 tojásdadak . 38
A murvák csak széleiken hártyásak. A ♀ füzérek (1—3) hosszú-tojásdadak. A pelyvák árhegyüek 39

38 A gyökér rojtos, nyomott gyepü. Termése hosszúkás, visszás-tojásdad, molyhos. A pelyvák tompák, árhegyüek. Lev. pázsitzöldek, puhák. 2|. Ápr. máj. M. e. t. kis Tátráig pázsitos partokon.
C. montana. L. Halmi S.
A gyökér taraczkokkal. Pelyvái kerekített v. csonkavégüek s rongyos, vagy csillás s hártya élüek, a csúcs előtt eltünő ideggel. Lev. merev. 2|. Ápr. máj. Száraz partokon, a sóvári hegyek alján. (C. membranacea Hoppe). **C. ericetorum.** Poll. Hangúsok S.

39 A gyökér taraczkokkal. Pelyvái hegyesek s kifutó főideggel, árvégüek. Lev. merev. 2|. Márcz. ápr. M. e. t. szára partjain a havasi tájig. (C. trachyantha Dorn. — C. truncatula Kit.) **C. praecox.** Jacq. Jókori S.

A gyökér rostos, taraczkok nélkül, nagy gyepet képző. Lev. puha, hosszabb, mint az előbbi fajnál. Pelyvái árvégüek. 2l Máj. A sóvári hegyek alján s Roch s Wahl. szerint másutt is. (C. umbrosa Host. = C. longifolia Host. = C. praecox β longifolia Wahl.)
C. polyrrhiza. Wllr. Sokgyökű S.

Termése molyhos, visszás-tojásdad; ♀ füzérkék 2—3.
40 A gyökér rojtos 41
A termés csupasz 45

A termés 3 élű, finom molyhos. A ♀ füzér többnyire 5 vir., a legalsó hosszú kocsányon s majdnem a gyökéren elhelyezve. 2l Márcz. Ápr. M. délnyug. t.
41 hegyein. (C. alpestris All. = C. gynobasis Vill.)
C. Halleriana. Asso. Haller S.
A termés 3 oldalú. A kocsányok hártyás murvába takarvák 42

A termés csúcsán molyhos. A ♀ füzérek 3 vir. Lev. csatornásak s a tolmánál hosszabbak. 2l Márcz. ápr.
42 M. e. t. a m. Tátráig. 8—10 cm. emelkedő, szürkezöld gyöpeket képez. (C. clandestina Good.)
C. humilis. Leyss. Lappangó S.
A termés teljesen molyhos. A ♀ füzérek szálasak . . 43

Termései akkorák, mint a csonkavégű pelyvák. A ♀ füzérek a szár végén állók, kocsánosak, hengeres
43 szálasak, gyér virágnak. 2l Ápr. máj. M. e. t. alhavasi tájig pázsitos helyein. **C. digitata.** L. Ujjas S.
Termései a pelyváknál rövidebbek, vagy hosszabbak . 44

Három szálas, gyér virágú, merev termő füz. 6—1 cm. A tolma végén sörén, majdnem ernyősen áll, rövid kocsányú s a meddő füzéren túl emelkedik. Termései csonka végüek, a pelyváknál hosszabbak. 2l Ápr.
máj. Szórv. sziklás partokon.
44 **C. ornithopoda.** Willd. Madárlábú S.
Termő füzérei egymástól távol állók, hengeresek, kocsánosak; a legfelső a meddő füzéren túl emelkedő. Termései a hosszúdad pelyváknál rövidebbek. 2l Ápr. máj. Drevenyik hegyén Szepességben s Máramarosban. **C. pediformis.** Meyer. Lábképű S.

45 A ♂ füzérkék többnyire 2; ♀ füzér. 2—3 elállók. Term. ellip. hosszúdad, kihegyezett összenyomott, domború, kissé érdes, bordák nélkül. A tolma síma. A lev. szélükön érdesek. A gyökér taraczkokkal. 2|. Ápr. máj. M. e. t. dombos vidékek mocsáros helyein. (C. flacca Schreb. = C. obtusa Kit.)
C. glauca. Scop. Szürkezöld S.
A ♂ füzérkék magánosak 46

46 A termés hosszúdad-lándzsás, 3 oldalú, mellfelé megkeskenyedő, ferdén bemetszett. A ♀ füz. 4 gyérvir. A pelyvák fehérek egy hátcsikkal. 2|. Máj. M. nyug. t. dombjain. (C. patula Lumn. = C. leptostachys. Ehr. = C. silvatica Huds. nagyon hasonlók hozzá).
C. strigosa. Huds. Borostás S.
A termés gömbölyded-tojásdad, vagy elliptikus . . . 47

47 A termés elliptikus, vagy ellipt. hosszúdad, hosszabb a pelyvánál. A gyökér rostos, taraczkjai nincsenek 48
A termés gömb-tojásdad, vagy gömb-visszás tojásdad. A gyökér taraczkokkal 50

48 A ♀ és ♂ füz. lekonyuló, vége lelógó; a ♀ rendesen 4, hengeresek. A tolma 3 élű, felül érdes. Lev. széles. 2|. Jun. M. délnyug. t. rétjein szórv. (C. maxima Scop.)
C. pendula. Huds. Függő S.
A ♀ füzérek lekonyulók 2—3 49

49 A lev. s az alsó hüvelyek szőrösek. A ♀ füzérek sürüek. 2|. Máj. e. t. gyepjein a havasi tájig. (C. villosa Kit. = C. pubescens Kit.)
C. pallescens. L. Sápadt S.
A lev. csupaszok. A ♀ füzérek gyérek 5—10 vir.; a két felső átellenes állású, hosszabb, mint a ♂. 2|. Jun. jul. A m. Tátrán, a rodnai és bánáti havasokon.
C. capillaris. L. Hajszál S.

50 A murvák hártyásak, fünemü hátcsikokkal. A ♀ füz. 2, kocsánosak többnyire 5 virág. A lev. keskeny-szálasak. 2|. Ápr. máj. M. éjsz. nyug. t. hegyes vidékeken, különösen mésztalajon.
C. alba. Scopol. Fehér S.
A murvák lomblevél-nemüek, legalább az alsó levélnemü, tüske hegyü 51

Az alsó murvák lomblevél-nemüek, tüskehegyüek; a felsők hártyásak. A ♀ füz. 2, az alsók hosszú kocsányon, többnyire 12 vir., tojásdad-hosszúdadak.
51 Gyökere taraczkos. 2↓ Ápr. máj. M. k. és d. t. száraz partjain s homokos síkjain. (C. conglobata Kit. = C. semicylindrica Kit.) **C. nitida.** Host. Fényes S.
Valamennyi murva lomblevél-nemü. A ♀ füz. gyérviráguak 52

A lev szőrösek. A tolma rendesen levél nélküli, a
52 tőleveleknél rövidebb. 2↓ Ápr. máj. M. e. t. hegyes vidékein. **C. pilosa.** L. Szőrös S.
A lev. csupasz, érdes élü. A tolma leveles 53

A lev. hosszúak, s keskeny szálasak. A ♂ füz. mindig fölegyenesedő, ♀ füz. 2. 2↓ Máj. jun. M. e. t. nedves rétjein az alhavasi tájig. **C. panicea.** L. Muhar S.
53 A lev. rövidek, széles-szálasak. A ♂ füz. virágzás alatt derék szög alatt meghajlottak, ♀ füz. 2—3. 2↓ Jun. jul. Rosnyó környékén nedves hegyi réteken. **C. vaginata.** Tausch. Hüvelyes S.

A ♂ füzérek magánosak, néha a csúcson ♀, ritkán van 2 ♂ füzér jelen. A termés csőre rendesen 2
54 hasábú egyenes fogakkal 55
A ♂ füzérek száma több. A termés csőre hengeres, v. kettős szőrrel végződő 69

A végfüzér ☿, alján porzós; a termő füz. 2—3 mind kocsánosak, összeszorulók. Termése lándzsás, szélén
55 fürészes. A gyökér rojtos. 2↓ Jul. aug. A m. Tátrán, a mármarosi és bánáti havasok tájain szórv. **C. fuliginosa.** Schk. Kormos S.
A végálló füzérek porzósak 56

A végálló ♂ füzér 2; a ♀ 3, tojásdadak. A murvák
56 fünemüek, felállók. 2↓ Ápr. M. e. t. a m. Tátráig a réteken. **C. hordeistichos.** Vill. Árpaképü S.
A végálló ♂ füzér csak egy 57

A term. csőre hegyén levágott 2 karélyú, vagy hár-
57 tyás 2 karélyú 58
A termés csőre hegyén fogas, vagy 2 hasábú . . . 60

A termés csőre hegyén levágott. 2 karélyú, nem hártyás. A ♀ füz. száma többnyire 2, kerülékdedek, a
58 felsők, majdnem ülők. A lándzsás-szálasak, merevek. 2l Ápr. A nagy és kis Tátra alhavasi táján. különösen mésztálajon. **C. firma.** Host. Merő S.
A termés csőre hegyén hártyás, 2 karélyú, 3 ♀ füz. . 59
Termő füz. hengeresek, kocsánosak, felállók, v. bókolók. Termései lándzsásak, végökön szőrösödők. A gyökér rostos. Lev. keskenyek, felállók. néha a tolmánál hosszabbak. 2l Jun. aug. Legelterjedtebb alhavasi s havasi sás a kis és a nagy Tátrán.
59 **C. sempervirens.** Vill. Mindigzöld S.
A ♀ füz. 3—6 vir. kocsántalanok, a murváknál rövidebbek. Termése kerülékes, visszásan tojásdad, körülbelül 30 emelkedett ideggel. 2l Máj. jun. Krassó m. s a bánáti őrvidék hegyes erdeiben.
C. depauperata. Good. Szegényes S.
60 A csőr széle egészen kopasz 61
A csőr széle finom-fürészes, v. szemölcsös, finom-érdes 62
Lev. keskenyek, behajlott élűek, serteképűek. Termése hosszúdad-lándzsás, 3 élű. Gyökére sűrüen rojtos, rövid taraczkokkal. 2l Jun. jul. M. éjsz. t mészhegyein. (C. gracilis Kit.)
61 **C. tenuis.** Host. Sertelevelű S.
A lev. széles-lándzsásak, nem serteképűek. Termése kerülékded, 3 élű, síma. Gyökere rojtos. A ♀ füzérek nagy körökben egymástól elállók. 2l Jun. Szórv. hegyes vidékeken az alsó erdőtájig.
C. silvatica. Huds. Erdei S.
A ♀ füzérek gömb tojásdadak, egymáshoz közel állók,
62 (2—3) a felsők, majdnem ülők, az alsók kocsánosak, de murvába bezárvák. A termés felfujt 63
A ♀ füzérek nem gömb-, tojás-, hanem hosszúdadak. az alsók kocsánosak nem a murvákba zártak . . . 64
A termés tojásdad, a csör visszahajlott, akkora, mint a termés. Murvája végén hátratört. 2l Máj. M. e. t. rétjein az alhavasi tájig. **C. flava.** L. Sárga S.
63 A termés gömbded, csőre egyenes, félakkora, mint a a termés. Murvája szintén végén elálló. 2l Máj. jun. A Fertő m., a Bánátban, Bihar hegység alján.
C. Oederi. Ehr. Oeder S.

64 A ♀ füzérek valamennyi kocsányosak 65
A ♀ füzérek ülők 66

A termő füzére sok virágú, körülbelül akkora, mint a murvája, hosszúdad, rozsdaszínű pelyvákkal, s gömbded, v. kerülékes, ideges, kopasz, v. pelyhesedő termésekkel. Tőkéje terjedő gyepeket hajtó. Lev. szélesek, hosszúak, de a tolmán állók rövidek. 2l Jun. jul. Bánát köves partjain. (C. rhynchocarpa
65 Heuff. C. tetanica Roch.)

C. brevicollis. DC. Rövidnyakú S.

Termő füz. szálas-hengeresek, végén bókolók. Termései hosszúdadak, kopaszok, fürészkések. A tolma alján vérveres hüvelyekkel. Tőkéje terjedő, taraczkokkal. 2l Jun. jul. A mármarosi s bánáti havasokon.

C. ferruginea. Scop. Rozsdás-S.

A ♀ füzérek alsói hosszú kocsányokon lelógók. Termése zöld, kopasz, csillás-fürészes élekkel. A tolma leve-
66 les. Gyökere taraczkokkal. 2l Jul. aug. Kárpátokon és a bánáti havasokon. **C. frigida.** All. Hideg S.

Valamennyi termő füz. felegyenesedő, a termés kopasz 67

A murvák tompák tüskés hegygyel, tojásdadak. A ♀ füz. hosszúdad-tojásdadak. Termése 3 élű, eres.
67 2l Máj. jun. M. e. t. nedves rétjein a Tátra aljáig.

C. distans. L. Ritkás S.

A murvák hegyesek tüskés hegygyel, v. anélkül . . 68

Csak egy ♀ füzér (igen ritkán 2) gömbös, 6—12 vir. tojásdad, vagy kerülékes, egymástól távol álló, halovány sárga zöld, oly magas, mint murvája. Gyökere taraczkos. 2l Máj. M. k. és d. t. száraz partjain.

C. Michelii. Host. Michel S.

68 Két v. négy ♀ füzérrel, egymástól távol állók, tojásdadak, vagy hosszúdadak, sok virágúak, levélképű murváinál sokkal rövidebbek. A tolma végig érdes. C. Hornschuchiana Hoppe alfajánál csak felül érdes. 2l Máj. jun. M. e. t. rétjein a Tátra aljáig.

C. fulva. Good. Pej S.

A murvák hosszú hüvelyekkel. A termés rövid szőrű, tojásdad, kettős széttepedt árvégű csőrbe végződő. A
69 lev. és a hüv. szőrösek. 2l Máj. jun M. e. t. hegyein. **C. hirta.** L. Borzas S.

A murvák nem hüvelyesek, v. a hüv. igen rövidek . 70

A termés szőrös, felfújt, hosszú-tojásdad. A ♂ füz. 1—2; a ♀ füz. 2—8. A tolma tompa élű Lev. csatornásak, alig szélesebbek a tolmánál. 2|. Máj. jun. M. k. és d. t **C. filiformis.** L. Fonalképű S.

70

A termés kopasz 71

A tolma síma, v. pedig csak csúcsán kissé érdes . . 72

71

A tolma éles élű, az éleken érdes 73

A ♀ füz. szálas hengeresek, felállók rövid kocsányokon 2—3. Termése gömbded, felfuvott, rögtön rövid csőrbe végződő. Murvái és levelei a tolmánál hosszabbak, kékes zöldek. A füz. sárgák. 2|. Máj. jun. M. e. t. állandó mocsáraiban. **C. ampullacea.** Good. Bögrés S.

72

A ♀ füz. egymástól távol állók, hosszúdad, hengeresek, 3—4. Termése tojásdad kúpos, erősen ideges. 2|. Ápr. máj. M. k. és d. t. hegyein. **C. nutans.** Host. Bókoló S.

A ♀ füz. egymáshoz közel állók, kocsányosak, lefüggők Termése tojásdad-lándzsás, vékony, egymástól távol álló idegekkel. Pelyvái szálasak, árképűek, érdesek. 2|. Jun. M. e. t rétjein szórv. **C. Pseudocyperus.** L. Villás S.

73

A ♀ füz. felállók 74

Termése felfújt, tojásdad, a csőrbe lassan keskenyedő, gyéren álló, keskeny idegekkel. Termő füz. hengeresek, sárgák, az alsók végökön bókolók. 2|. Máj. jun. M. e. t. rétjein az alhavasi tájig, **C. vesicaria.** L. Hólyagos S.

74

A termés nem felfújt 75

A ♀ füz. szálas-hengeresek, barna zöldek. Termései tojás-hosszúdadak, majdnem 3 élűek, vékony, távol álló idegekkel. 2|. Máj. M. e. t állandó mocsáraiban a m. Tátra aljáig. **C. paludosa.** Good. Posványos S.

75

A ♀ füz. nagyok Termései tojásdad-kúposak, kissé összenyomottak, sürüen idegesek. A pelyvák árvégüek. 2|. Jun. jul. M. k. és d. t. állandó mocsáraiban s árkaiban. (C. crassa. Ehr.) **C. riparia.** Curt. Parti S.

XI. Család. COMMELYNACEAE. R. Brown. Kommelinafélék.

Egy évi, vagy évelő növények, váltakozva álló, egyszerű, aljukon hüvelyes levelekkel. A lepel 6 levelű, a külső lepel kör kehelynemű; a porzók száma, 3—6, ezek közül néhány meddő; magház egy, 3 rekeszű.

Nemek:

Porzó 3; bibeszár 1. . . . . **Commelyna** I.
Porzó 6, tagolt szőrökkel ellátva **Tradescantia** II.

Fajok:

I. COMMELYNA. L. Kommelina.

A szár felegyenesedő, ágas, csomós. A lev. ülők, hosszúkásak v. tojásdad-lándzsásak, hegyesek, csupaszok, széleiken kissé érdesek. A kehely levelei csupaszok; a párta azurkék. ♃ Jul. aug. dísznöv. Mexikóból.

C. coelestis. Wild. Azurkék K.

II. FRADESCANTIA. L. Fradeskanczia.

A szár ép olyan, mint az előbbinél. A lev. szálaslándzsásak, igen hosszúak s keskenyek, majdnem fünemüek, hüvelyesek, szárölelők. A virgz. ernyős; a lepel levelei szőrösek, kékek, ibolyásak, v. pirosak. ♃ Jun. szept. Dísznöv. Virginiából.

T. virginiaca. L. Virginiai T.

XII. Család. JUNCACEAE. Barth. Szittyófélék.

Növények fünemü termettel, orsódad elhelyezésü szálas, vagy hengerded hüvelyező levelekkel. A vir. ☿. bugákban állók. A lepel 6 hártyás levélből áll. A porzók 3—6. Maghon egy bibeszárral és 3 bibével. Termése tok.

Nemek:

A lev. pázsit nemüek, laposak, szélökön többnyire szőrösek. A tok egyrekeszű, 3 magvú. Maglepel függelékkel . . . . . **Luzula** II.

A lev. csövesek, kihegyezettek, többnyire kopaszak. A tok 3 rekeszű, minden rekesz több magvú. A maglepel függelék nélkül . . . . . **Juncus** I.

Fajok:

I. JUNCUS. L. Szittpó.

Virágz. gyér magános, szórványosan elhelyezve a fonalalakú száron, sohsem gomb, sem buga; a lev. a szárnál sokkal rövidebbek; a tok tojásdad. 2↓ Jul. aug. Tátrai, marmarosi és szörényi havasokon. (J. trifidus alfaja). **J. monanthos.** Jacqu. Gyérvirágú Sz.

1 Virágzat dús, gomb, vagy buga 2

A szár levéltelen, nem visel mindig virágokat . . . 3

2 A szár pikkelynemű tölevelekkel bir 7

A szár leveles 8

A buga egyszerű, gombalakú, rendesen 7 virágú; a kocsán síma. 2↓ Jun. jul. A szőrényi havasokon és a magas Tátrán. **J. filiformis.** L. Czérnaszálú Sz.

3 A buga összetett 4

A buga laza, szalma sárga, a külső ágak hosszúak. 2↓ Jul. aug. A magyar tengerparton. **J. paniculatus.** Hoppe. Bugás Sz.

4 A buga tömött virágú; a lepel levelei lándzsásak, igen hegyesek 5

Szára fiókos bélű, kékes-zöld; a levél hüvelye feketés piros; tokcsája hosszúdad. 2↓ Jun. aug. Nedves, mocsáros helyeken M. e. t. **J. glaucus.** Ehr. Fakó Sz.

5 Szára folytonos bélű, vir. 3 porzós; lev. hüvelye világos-barna 6

Tokcsája visszásan tojásdad, melynek kis emelkedésén ül a bibe. Virágzata dús, összeszoruló gömbös. 2↓ Máj. Mocsáros és vizállotta helyeken. M. e. t. **J. conglomeratus.** L. Bunkós Sz.

6

Tokcsája visszás tojásdad, melynek mélyedésében ül a bibe. Virágz. dús, ritkán összeszoruló, gömbös. 2l Jun, jul. Mocsáros, nedves helyeken M. e. t.

J. effusus. L Béka Sz.

A porzószálak ép oly hosszúak, mint a porhonok; szára fonalalakú, gyenge, uszó, a virágzat alatt gyökeret hajtó; lev. felül keskenyek, csatornásak, alul bedomborodottak. 2l Jul. aug. Balaton tava.

7

J. supinus. Mönch. Lecsepült Sz.

A porzó szálak 4-szer rövidebbek a porhonoknál; szára ormós, levéltelen, csak alján hüvelyes, de tőkéje levélnyalábokat hajt. 2l Jul. aug. Árva megye zsombékos rétjein. **J. squarrosus** L. Berzedt Sz.

A szár ízelt, belül fiókos, csatornás; a virágzat végálló buga 8

A szár nem ízelt, belül nem fiókos 13

A lepel belső levelei kerekített végűek, a külsők hegyesek; szára felálló; virágzata gyér, felálló ágakkal. 2l Jul. aug. Szepes. Gömör Zólyom m. nedves rétjein. . . . . **J. alpinus.** Vill. Havasi Sz.

9

A lep. külső lev. nem hegyesek 10

A lev. hengerdedek; a lep. lev egyenlők, kerekített végűek. A buga oldal. ágacskái hátratörtek. 2l Juli. aug. M. k. és d. mocsárjaiban.

10

J. obtusiflorus. Ehr. Tompa virágú Sz.

A lev. kissé összenyomottak; a lep. levelei nem egyenlők, vagy hegyük különböző 11

A lep. levelei egyenlők, a belsők hegyesek. Virágz. igen szétterjedő ágú. 2l Jul. aug. közöns. sovány, nedves földön s mocsárokban. (J aquaticus Roth. = adscendens Host.)

11

J. lamprocarpus. Ehr Fényes termésű Sz.

A lepel belső levelei hosszabbak, visszahajlottak, valamennyi hegyes 12

A lepel levelei rövidebbek, mint a tojásdad, kihegyezett vagy csőrös tokcsa. A lev. ízei simák. 2l Jul. aug. M. e. t. mocsáraiban.

12

J. silvaticus. Reich. Erdei Sz.

A lep. levelei oly hosszúak, mint a tokcsa; a lev. ízei barázdásak. 2l szórv. M. éjsz ter.

J. atratus. Krok. Feketés Sz.

13 { Virágz. gömb 14
Virágz. buga 18

14 { A gömbecske 3 virágú 15
A gömbecske több virágú, végálló 17

15 { A szár csucsán 3, ritkán 2 tüskenemü takaró levéllel, a száralakó; a gyök kúszó. 2l Jul. aug. A magas és kis Tátra, a mármarosi és Szörény megye havasain bőven. **J. trifidus.** L. Hármaságú Sz.
A szár a csúcsán tüskenemü meghosszabbitások nélkül; a gyökér rostos 16

16 { Szára levéltelen, a tőlevelek hengeresek. Fejecskéje 8 virágú. 2l Jul. aug. A magas Tátrán, a marmarosi fekete hegyeken **J. triglumis.** L Hárompelyvájai Sz.
Az alsó levelek tüskenemüek, kissé összenyomottak. 2l Jul. aug. Magas hegyeken. **J. stygius.** L. Felhegyi Sz.

17 { A szár 1 levelü; gomb 4—8 virágú, nyeles. 2l Jun. jul. A magas Tátrán, a nagy Krivánon. **J. Jacquini.** L. Jacquin Sz.
A szár 2 levelü; a gomb magános, vagy 2—3 virágú. A gyökér indákkal. 2l Jul. aug. ritka Zólyom m. magas hegyein. **J. castaneus.** Sm. Gesztenyeszínü Sz.

18 { A buga ágai meghosszabodvák; 2 hasábuak; a lev. tüskenemücek, aljukon csatornásak; a virágz, magános 19
Az összetett buga ágai álernyős elhelyezéssel; a lev. szálasak. csatornásak 20

19 { Tokcsája gömbded, rövidebb a kihegyezett párta leveleknél; a szár 1—2 levelü. ⊙ Jun. jul. Nedves helyeken M. nyug. t. **J. sphaerocarpus.** Nees Gömböstermésü Sz.
Jegyz. közel áll hozzá a J. Tenageia Ehr., melynél a lepel-levelei akkorák, mint a gömbded tokcsa

20 { Tokcsája hosszúdad; szára több levelü. ⊙ Jul aug. közöns. sovány, nedves talajon. M e. t. **J. bufonius.** L. Varangy Sz.
Szára összenyomott; a lepel levelei körülb. felényivel rövidebbek, mint a gömbded tokcsa. 2l Jul. aug. nedves helyeken M. e. t. **J. compressus.** Jacqu. Összelapult Sz.

A szár hengerded; a lepel levelei oly hosszúak, mint a tojásdad hosszúkás tokcsa. 2↓ Jul. aug. nedves helyeken M. e. t. **J. Gerardi.** Lois. Gerard Sz.

II. LUZULA. DC. Luzula.

1 A mag csúcsán egy függelékkel vagy anélkül . . . 2
A mag alján kúpalakú függelékkel; a lep. levelei kihegyezettek. Virágz. tojásdad bogernyősen álló füzérekben, v. magános végálló tojásdad füzérekben 9

2 A mag csúcsán nagy fésű alakú függelékkel; a lev. széleiken hosszú szőrökkel 3
A mag csúcsán függelék nélkül, v. ez kicsiny, jelentéktelen 5

3 A virág szalmasárga; a buga ernyős; a kocsánok többnyire egy viráguak; a tőlev. szálasak; a gyökér indákkal. 2↓ Jun. jul. M. éjsz. t magasabb erdő tájában. **L. flavescens.** Gaud. Sárgás L.
A virág barna, vagy pirosas; a virágz. bogernyős . 4

4 Függeléke egyenes, tompa; tőlev. szálasak. 2↓ Jun. jul. szórv. M. d. t. **L. Forsteri.** DC. Forster L.
Függeléke sarló képű; tőlev. ländzsásak. 2↓ Ápr. Máj. A felső és alsó erdő tájban M. e. t **L. pilosa.** Willd. Szőrös L.

5 A virág világos-sárga; virágz. bogernyős később, majdnem füzéres; a lev. csupaszok v. aljukon kissé szőrösek, ländzsás-szálasak. 2↓ Jul. aug. A magas Tátrán. . . . . **L. lutea.** DC Sárga L.
A virág fehér, sárgás, hús v. rézvörös; a lev. ländzsásak, széleiken hosszú szőrökkel 6
A virág barna; a lep. levelei oly hosszúak, mint a tok 7

6 A kocsán 4 virágú; a porhon ülő. Lep. levelei fényesek, tőalaknál fehérek. L. cuprina Roch. rézveresek. 2↓ Jun. jul. M. e. t. alhavasi tájig. **L. albida.** DC. Fehéres L.
A virág csomós; a porzó szál oly hosszú, mint a csek, egészen fehér. 2↓ Jun. jul. A magas Tátrán. **L. nivea.** DC. Havi L.

7 A lev. csupaszok, lándzsásak: a virág kocs. egy virágú; a porzó szá 16-szor rövidebb a porhonnál. 2l Jun. jul. M. k. és éjsz. havasain bőven.
L. glabrata. Hopp. Csupasz L.
A lev. széleiken v. aljaikon szőrösek; a kocsán 3—4 virágú 8

8 A kocsán csúcsán 3 vir.; a porzó szálak igen rövidek; lepel lev. zöldek; a lev. szélökön szőrösök 2l Máj. jun. M. éjsz. és k. t. magasabb hegyein bőven. (L. silvatica Gaud.)
L. maxima. DC. Magas L.
A kocsán felül kigyódzó, többnyire 4 vir.; a porzószál. 4-szer rövidebbek a porhonnál; lev. aljukon szőrösek. 2l Jun. jul. M. éjsz. és k. t. havasain.
L. spadicea. DC. Barna L.

9 A lev. csatornásak, aljukon szőrösek. Vir. csomói hoszszúdadok, végálló füzérbe összeszomlók; a porzószál félszer oly hosszú, mint a porhon. 2l Jun. jul. A magas Tátrán, a mármarosi és bánáti havasokon.
L. spicata. DC. Füzéres L.
A lev. laposak, széleiken szőrösek; a füzérek tojásdadok; a virág barna 10

10 A kocsános füzérek végre bókolók; a porzó szálak 3-szor rövidebbek a porhonnál. 2l Márcz. máj. M. éjsz. és k. t. havasain.
L. campestris. DC. Közönséges L.
A kocsán merev; a porzószál félszer rövidebb a porhonnál. 2l Máj. jun. M éjsz. és k. t. havasain.
L. multiflora. Lejeun. Sokvirágú L.

XIII. Család. LILIACEAE. DC. Liliomfélék.

Leginkább hagymás növények. A lepel alsó állású, pártanemü 6 hasábú, vagy osztatú, avagy levelű. Porzók száma 6. Maghon 1, szabad, egy bibeszárral, 3 vagy 1 bibével. A termés tok.

Nemek:

1 A lep. 6 levelű, vagy egy levelű alapjáig osztott . . 2
A lep. egy lev. alapjáig nem osztott 14

1 A bibeszár csúcsán 3 hasábú 3
2 A bibeszár csúcsán nem osztott, v. hiányzik; a bibe tompa, vagy három karélyú 4
3 A lep. harangképű, később visszahajlott; a 3 belső lep. lev. belül 2 duzzadt emelkedéssel. **Erythronium** XI.
A lep. nem visszahajlott; valamennyi lep. levél alján egy mézgödörrel, kocskásan befestettek. **Fritillaria** II.
4 A porhon, a porzó szál csúcsán áll 5
A porzó hátával, a porzó szálhoz van nőve 6
5 A bibeszár hiányzik; a bibe 3 karélyú. **Tulipa** I.
A bibeszár fonal alakú; 3 oldalú; a virág sárga; kivül zöld csikokkal. **Gagea** XIII.
6 A lep. alján a koesánnal egy oszlopocskává összehúzva 7
A lep. alján nem képez ily oszlopocskát 8
7 A lep. mélyen 6 osztatú; a porzók alapjából kiképződött méztartó födi a magzatot. **Asphodelus** IX.
A lep. 6 levelű; a méztartó hiányz.; a vir. fehér; a lev. csatornásak. . . . . **Anthericum** XI
8 A lep. lev. alján van egy mézcsatorna, vagy gödör . 9
A méztartó hiányzik 10
9 A lep. harangképű, visszatekert; a méztartó nyílt v. elzárt csatornácska. . . . . **Lilium** III.
A lep. szétálló; a mézgödör a lev. közepén, alulról egy párkányzattal ellátva. **Lloidia** IV.
10 Az ernyő virágzás előtt egy takaróval van fedve; a bibe tompa; a mag sokélű. **Allium** XV.
A virágzatot fedő burok hiányzik, a bibeszár 3 oldalú 11
11 A porzók szakállosak; a mag csúcsán és alján fonalas **Narthecium.** VII.
A porzók csupaszok; a mag fonal képződmények nélkül 12
12 A maghon egy kis nyélen; a lep. tölcséralakú. **Paradisia** XVI.
A maghon nyél nélkül 13
13 A vir. fehér, zöld, vagy sárga; a porzók a vaczokhoz nőttek. . . . . **Ornithogalum** XII.
A vir, kék; a porzók a lep. leveleihez nőttek. **Scilla** XIV.
14 A lep. gömbded-tojásdad, vagy hengeres. A felső virágok meddők. **Muscari** VI.
A lep. tölcsér, vagy harang alakú 15

A lepel tölcsérképű, hengeres csöves, kissé szabálytalan; a porzók a lep. levelek aljaihoz erősítvék, lekonyulók. **Hemerocallis** V.

A lep. harangképű; a vir. szabályos; a bibeszár rövid; a bibe osztatlan. **Hiacynthus** VIII.

Fajok:

I. TULIPA. L. Tulipánt.

A lep. levelei lándzsásak, kihegyezettek, vagy csak ritkán hegyesek, aljukon úgy, mint a poredények szakállasak. Szára a virágzás előtt a bimbóval lekonyuló. Szórv. M. k. és d. t. 4 Máj. jun. Virága sárga. **T. silvestris.** L. Erdei T.

A lep. levelek hosszúdadok, aljukon kopaszok . . . 2

Lev. hosszúdad-lándzsás. Lep. lev. hosszúdadok, kihegyezettek. Szára virágzás előtt is felálló. 4 Máj. jun. Sziklás helyeken Bánátban **T. Billietiana.** Jord. Billieti T.

Lev. tojás-hosszúdadak. Lep. lev hosszúdadak, tompa végüek, kedvelt kerti virág; dél Európából. **T. Gesneriana.** L. Gesner T.

II. FRITILLARIA. L. Hatkotu.

Lev. szálas-lándzsásak, a szár végén üstökké összeszorulók. Vir. sötét-sárga. örvös ernyőből lecsüngők. 4 Ápr. máj. kerti növ. Perzsiából. Mérges. **F. imperialis.** L. Koronás H.

Lev. váltakozó, vagy átellenes elhelyezéssel, szálasak; szára egy v. két virágú 2

Minden lev. váltogató, gyéren álló, szálas. Szára egy, ritkán 2 virágú. Vir. lecsüngő, koczkásan fehérrel és pirossal tarka. 4 Ápr. máj. Nedves réteken szórv. **F. Meleagris.** L. Kockás. H.

A két legfelső és a két legalsó, a többiektől távolabra álló lev. átellenesek, a többi váltogató. Szára egy virágú. Vir. lecsüngő koczkásan sárgával s barnával tarka. 4 Ápr. máj. Hegyi réteken Arad Krassó m. s Bánátban. (F. pyrenaica. Roch = montana Hpp. = ruthenica Wie.) **F. tenella.** M. B. Vékonyka H.

III. LILIUM. L. Liliom.

1 Lev. örvös állásuak, kopaszak A vir. lecsüngők; a lep. lev. felgyöngyölődők, rózsa veresek. Hagymája sárga, pikkelyes. 4 Jul. aug. M. e. t. hegyes vidékein. (L. alpinum Kit.) **L. Martagon.** L. Turbán L.

Lev. váltogatók, vagy szétszórvák 2

2 Lep. fehér, fürtös. Szára csupasz. Lev. hosszúkásak, a felsők tojásdad-lándzsásak, fiók hagyma nélkül. 4 Jun. jul. Disznövény Dél. Európából. **L. candidum.** L. Fehér L.

Lep. sárga, vagy sárga veres; fiók hagymákkal . . 3

3 Lep. lev. felállók, sárga veresek. belül érdes, húsos duzzadmányokkal. Lev. kopaszak. 4 Jun. jul. Szórv. M. k. t. (L. pubescens Kit.) **L. bulbiferum.** L. Tüzes L.

Lep. lev. sárgák; végökön felgyöngyölődők. Középső lev. lándzsásak, az ezeken alúl levők szőrösödők. 4 Jun. jul. Branu havason a Bánáti határőrvidéken. (L. pyrenaicum Baumg.) **L. albanicum.** Griss. Albáni L.

IV. LLOYDIA. Salisb. Lloydia.

Tőlev. fonalidomúak, kocsána egy virágú. Vir. fehér, belül 3 piros csikkal. 4 Jun. aug. A m. Tátrán s a bánáti havasokon az alhavasi tájon. **L. serotina.** Salisb. Egyvirágú L.

V. HEMEROCALLIS. L. Sásika.

Leple eleven sárga; lapos, ínas, értelen czimpákkal. Lev. szálas, ormóshátú. 4 Jun. Szórv. M. k. és d. t. külön mivelt t. **H. flava.** L. Sárga S.

Leple sárga veres, ínas s eres czimpákkal. 4 Jul. aug. Kerti növény, itt-ott elvadulva. **H. fulva.** L. Lángszinű S.

VI. MUSCARI. Tournf. Gyöngyike.

A fürt alsó vir. barnás zöldek, a felsők, ha kifejlődnek, kékek; a zöld vir. gömbösek, szögletesek, a felsők meddők, hengeresek, igen hosszúak, a lepelnél nehányszor hosszabb kocsánon. 4 Máj. jun. M. e. t. szántóföldeken kopár, dombos s róna vidékeken.
M. comosum. Mill. Üstökös Gy.

1 Jegyzet: M. comosum Tausch-nál, vagy az alsó virágok hosszúdadak, szegletesek, a felsők kékek, hengeresek s kocsánaik oly hosszúak, mint a lepel. Vagy a zöld virágok hengeresek, majdnem zártak, a felsők meddők, mint a 2-iknál. Vir. végre mind zöldek s csak a fürt végén van néhány összeszoruló, eltörpült bimbó. A 3-ik alak M. tenuiflorum Tausch. majd szélesebb, majd keskenyebb levelű.

A vir. tojásdad-gömbölydedek, valamennyi virág kék 2

Minden vir. kék tojásdad. Lev. szálasak, felső lapjukon mély barázdával s ívesen befelé görbülők. 4 Ápr. máj. M. k. és d. t. Száraz gyepen, sziklás partokon. **M. racemosum.** Mill. Fürtös Gy.

2 Vir. mind kékek, gömbölydedek, lekonyulók, a felsők meddők s felállók. Lev. szélesek, felállók, lefelé keskenyedők, csatornásak. 4 Ápr. máj. M. k. és d. t. erdeiben bőven s mivelt.
M. botryoides. Mill. Eper Gy.

VII. NARTHECIUM. Mhr. Sudarka.

Szára levéltelen. Tőlev. szálasak, kardidomúak. Virágz. fürt. vir. belül sárgák, kivül zöldek; a porzók szőrösek; tok csúcsos. 4 Jul. aug. Tátra völgyeiben.
N. ossifragum. Huds. Csonttörő S.

VIII. HYACINTHUS. L. Jácznt.

A levelek zöldek, széles-szálasak, tompák, csatornásak, a kocsánnál rövidebbek. Virágz. fürt, mely hosszabb, mint a kocsán. A virágtak. alján hasas, kék, fehér, sárga rózsaszinű. 4 Ápr. máj. Disznöv. dél Európából.
H. orientalis. L. Kerti J.

IX. ASPHODELUS. L. Magzating.

Szára levéltelen. Tőlev. szálasak, laposak. Virág fehér, dús fürt. A porzó elágazó: a tok gömbded-tojásdad. 2l Márcz. ápr. M. k. és d. t. (= ramosus Kit.)
A. albus. L. Fehér M.

X. ERYTHRONIUM. L. Nyakagyar.

Lev. hosszúdad-kerülékesek ép úgy, mint a lep. lev. kihegyezettek. Vir. piros, vagy fehér, harangalakú, 6 levelű, minden 2-ik levél alján 2 szemölcs. 2l Ápr. máj. M. d. és k. t.
E. Dens canis. L. Közönséges Ny.

XI. ANTHERICUM. L. Hölye.

Szára egyszerű: a bibeszár lehajló. Vir. fehér, s lev. fonalképű. 2l Máj. jun. Szórv. M. e. t. száraz halmokon. **A. Liliago.** L. Fátyolos H.

Szára ágas; bibeszára egyenes. 2l Jun. jul. Száraz dombokon, magas mezőkön. **A. ramosum.** L. Ágas H.

XII. ORNITHOGALLUM. L. Sárma.

1 A porzók lándzsásak, egyszerüek 2
A por. 3 csúcsuak; vir. belül fehér, kivül zöld fehér szegélyzettel. A virág fürtje végre egy oldalra lekonyuló. Lep. lev. fehér, zöld hátcsikkal; lev. kopaszélüek. Murvái lándzsásak. 2l Ápr. máj. M. d. és k. t. **O. nutans.** L. Lekonyuló S.

2 A virágz. fürt 3
Virágz. sátor, vagy ernyő; lev. szálasak, közepén egy fehér vonással, csatornásak 6

3 A kocsánok virágzás után is szög alatt elállók. Fürtje mereven felálló, minden oldalú. A lep. lev. hosszúkásak s tompák. Szálas lev. szőrös élüek. 2l Máj. jun. fehér hátcsikkal. M. d. t.
O. comosum. L. Üstökös S.
A kocsánok virágzás után a terméssel a fürt gerinczéhez simulók 4

A vir. kénsárga, zöldes hátcsikkal; a magh. tojásdad, felül hegyes; a lev. fűzöldek, lándzsás-szálasak, laposak. 4 Máj. jun. Szórv. M. d. és k. t.
O. sulphureum. Schult. Kénsárga S.

A vir. fehér, v. zöldes; a lev. sárgazöldek, csatornásak

A lep. levelei szálas-hosszúak, zöldesek, v. sárgafehéresek; a magh. gömbded. 4 Jun. jul. M. k. és d. t. Szórv. kopárokon s vetések között.
O. pyrenaicum. L. Pyrenai S.

A lep. lev. ékalakuak, tejfehérek; a magh. kerülékes. 4 Jul. M. k. és d. t. Müvelt talajon.
O. nabornense. L. Narboni S.

Vir. sátor (sátorozó fürt) erősen elálló kocsánokon. 4 Ápr. máj. M. k. és d. t. Bőven.
O, umbellatus. L. Ernyős S.

Virágz. ernyő, rövid. igen elálló, végre hátra tört s ívesen felgörbülő hosszú kocsánon; tőszára aránylag rövid. 4 Ápr. máj. Szórv. M d. és k. t.
O. refractum. Willd. Hátratört S.

XIII. GAGEA. Sal. Tyúktaréj.

Töve egy függélyesen álló hagymával, mely egy tőlevelet hajt 2

Töve két, közös hártyába zárt, hosszúkás hagymával, ezek között áll a kocsán két tőlevéllel 3

Töve három, egymás mellett álló hagymával, melyek egyike a kocsánt s a tőlevelet hajtja. A két oldali meztelen hagyma virányos; közös hártya nincs. A tőlevél szálas. (G. pratensis Koch.)
G. stenopetala. Reichb. Keskenyszirmú Ty.

Tőlev. szálas-lándzsás, végén teknős; a lep. levelei hosszúkásak. 4 Ápr. máj. M. e. t. Kertekben s lombos erdőkben. **G. lutea.** Schult. Sárga Ty.

Tőlev. keskeny, szálas, összehajlott élű; a lep. lev. lándzsásak. 4 Márcz. ápr. M. k. és d. t. homokos síkokon és száraz partokon. (G. succedanea. Griss.)
G. pusilla. Schult. Kis Ty.

A tőszár valamint a kocsán csupasz, alján egy murvával 4

A tőszár és a kocsán szőrös, alján két murvával . . 5

4 A lep. lev. tompa végüek. Tőlevél kettő. 24 Ápr. máj. Krassó m. nedves lombos helyeken.
G. spathacea. Schult. Apró Ty.
A lep. lev. hegyes végüek. Tőlevél egy. 24 Ápr. máj. M. éjsz. t. kertekben s nedves hegyi réteken.
G. minima. Schult. Apró Ty.

5 A murvák állása átellenes; a lep. lev. lándzsásak, hegyes végüek. 24 Ápr. máj. M. e. t. ugarokon s hegyi réteken. **G. arvensis.** Schult. Mezei Ty.
A murvák állása váltakozó; a lep. lev. lándzsásak, tompa, v. kikerekített végüek. 24 Ápr. máj. Szórv. M. e. k. t. sziklás helyeken.
E. bohemica. Schult. Csch Ty.

XIV. SCILLA. L. Csilla.

1 A hagyma 2 levelű; a lev. lándzsás-szálasak; a kocsán hengerded, a murvák hiányzanak. 24 Márcz. ápr. M. e. t. lombos erdőkben. (Scilla praecox Wagner).
Sc. bifolia. L. Kétlevelű Cs.
A hagyma több levelű 2

2 A murvák hiányzanak; a lev. keskeny szálasak, virágzás után fejlődnek; a virágz. sátor. 24 Aug. sept. M. nyug. t. árnyas helyeken.
Sc. autumnalis. L. Őszi Cs.
A murvák aprók; a lev. széles-szálasak, tompa végüek; a kocsán több élű. 24 Ápr. máj. Szórv. M. k. t. gyümölcsösökben. **Sc. amoena.** L. Kedves Cs.

XV. ALLIUM. L. Hagyma.

1 A levél hengeres, v. félhengeres, csöves (belül üres) . 2
A levél lapos, vagy csatornás 9

2 A kocsán közepén, vagy alján felfuvódott (hasas) . . 3
A kocsán teljesen, vagy félig hengeres 4

3 A szár alján felfuvódott; a lev. egyenletesen csövesek; a porzók aljukon mindkét oldalról egy-egy foggal; a hagyma csak egy, laposan gömbded. 24 Jun. jul. Miv. **A. Cepa.** L. Veres H.
A szár közepén, valamint a levelek felfuvódottak, valamennyi porzó fogak nélkül; a hagyma több, hosszúkás. 24 Jun. jul. Miv. **A. fistulosum.** L. Csöves H.

A porzószálak szélesek, fogakkal . . . . . 5.
4 Valamennyi porzó fonalképű, fogak nélkül, rövidebbek a lepelnél . . . . . 8.
A lev. teljesen hengeresek; a porzószálak oly hosszúak, mint a lepel; a burok rövidebb a gazdag virágzatú ernyőnél. A hagyma hosszúkás-tojásdad, több ibolya színű kis hagymával, melyeket nálunk
5 szaporitásra használnak, minthogy ritkán virágzik. 4 Jun. jul. Miv. (Leple fehér).
A. ascalonicum. L. Mogyoró H.
A lev. félig csövesek; a porzószálak hosszabbak a lepelnél. (Leple biborveres) . . . . . 6.
Ernője hagymák nélkül, gömb-, vagy tojásidomú. A porzó szálak 2-szer hosszabbak a lepelnél. 4 Jun.
6 jul. Szórv. M. k és d. t. homokos dombjain s rónain. (A. descendens L.) **A. sphaerocephalum.** L. Bunkós H.
Az ernyő hagyma termő, gyérvirágú . . . . . 7.
A 3 ágú porszál középső ága hosszabb, mint a porszál oldal álló ágai. Az ernyő gyérvirágú. A lev. hengeresek, felül keskeny csatornás. A porzószálak csak kissé nyulnak ki a lepelből. 4 Jun. jul. M.
7 k. és d. t, ugaron, vetések közt szórv.
A. vineale. L. Bajuszos H.
A 3 ágú porszál középső ága akkora, mint a 2 oldalsó. A lev. félhengeres, végig csatornások. A porzószálak 2-szer akkorák, mint a lepel. 4 Jun. jul. Csepel sziget homokos helyein. **A. Borbasii.** Kern. Borbás H.
Lev. teljesen csövesek. Ernyője tokcsa termő; a lep. lev. lándzsásak, hegyesek. 4 Jun. jul. Miv.
A. Schoenoprasum. L. Metélő H.
8 Ép olyan, de termete kifejlődöttebb; a lep. lev. szélesebbek; egyszerre keskenyedő, hegyük visszahajlott. 4 Jun. jul. Szepesi s mármarosi hegyeken, (var. alpinum Kit.) **A. sibiricum.** L. Sziberiai H.
A lev. nyelesek; az ernyő tokcsa termő; a porzószálak
9 függelékek nélkül 10
A lev. nyeletlenek 11
A szár levéletlen; a tőlev. hosszú nyelekkel, kerülékes-lándzsásak; ernyője lapos; a porzószálak a lepel-
10 nél rövidebbek. 4 Apr. máj. Bokros helyeken az alhavasi tájig. M. e. t. **A. ursinum.** L. Medve H.

Szára félig rövid nyelű levelekkel van ellátva, melyek lándzsásak, v. kerülékesek; ernyője gömbded; a porzók hosszabbak a lepelnél. 4 Jul. aug. Szórv. M. éjsz. t. magasabb hegyein. **A. Victorialis.** L. Fátyolos H.

11 A porzószálak váltakozva szélesek, fent 3 águak, vagy metszetüek, a középső ág viseli a porhont; a lev. laposak 12

A porzószálak, majd szélesek, majd fonalalakuak, fent épek, lent egy, vagy két kis foggal 14

12 Az ernyő hagyma termő; a lev. széleiken érdesek; virágz. dús, fekete, biborszínű. 4 Jun. jul. M. e. t. bőven. **A. scorodoprasum.** L. Kigyós H.

13 Az ernyő tokesa termő; a lev. szélei símák; a vir. világos biborszínű 13

A porzók a lepelbe bezárvák. Hagymája több. 4 Jul. aug. Szórv. M. k. és d. t. bokros helyein. **A. rotundum.** L. Ereszes H.

14 A porzók hosszabbak a lepelnél. Hagymája egyszerű. ☉ és 4 Jun. jul. Mivelik. **A. Porrum.** L. Póré H.

A szár több élű; a lev. laposak, szálasak körülb. oly szélesek, mint a kocsán; a vir. rózsaszínű . . . 15

A szár hengeres 16

15 A porzók hosszabbak a lepelnél; az ernyő gömbölyded. A lev idegei gyöngék. 4 Jul. aug. M e. t. síklás helyeken. **A. fallax.** R. et S. Csalóka H.

A porzók oly hosszúak, mint a lep.; az ernyő összenyomott; a lev. idegei erősen kiállók. 4 Jun. aug. M. k. és d. t. mocsáros rétein. **A. acutangulum.** Schrad. Ormós H.

16 A szár levéltelen: a porzó szálak aljukon foggal nem birnak; a tőlev. laposak, széles-szálasak, v. lándzsásak 17

A szár alján, vagy a közepéig leveles 18

17 A vir. rózsa színű; a tőlev. széleiken fogas-érdesek. 4 Ápr. máj. Keszthely környékén és Szerém m. **A. roseum.** L. Rózsaszínű H.

A vir. bibor fekete. A lev. szélesek, széleiken símák; keskeny lándzsásak. 4 Máj. jun. M. d. t (A. nigrum L.) **A. atropurpureum.** W. K. Biborfekete H.

18 A porzók a lepel alján állanak, szálak alján két kis fog 19

A porzók a lepel leveleinek alján vannak elhelyezve; a vir. burokja két levelű, az egyik nagyon hosszú 22

19 { Vir. burokja egy levelű 20
Vir. burokja két levelű 21

20 { Vir. fehér, v. pirosló, bibor hátcsikokkal. Porzói rövidebbek a lepelnél. 2l Jul. aug Buda m. száraz partokon, a Bánát déli részeiben. (A setaceum W. K.)
A. moschatum. L. Mosusz-illatú H.
Vir. halvány sárga; a porzók a lepelnél kétszer hosszabbak. 2l Jul. aug. M. éjsz. és közép t. méztartalmú helyeken. (A. pallens Kit. és A. xanthicum Gris.) ide tartoznak. **A. ochroleucum.** W. K. Halvány H.

21 { Vir. piros szára mereven felálló. 2l Jul. aug. M. ny. t. mocsáros helyein.
A. svaveolens. Jacqu. Kedves-illatú H.
Vir. szenyes-fehér: Szára virágzás előtt felül összekunkorodott. 2l Jul. aug. Mivelik.
A. sativum. L. Fog H.

22 { Ernyője hagyma termő 23
Ernyője tokcsa termő 24

23 { A vir. fehéres zöld, v. pirosló, egy zöld v. bibor hátcsikkal; a porzók oly hosszúak mint a lepel. 2l Jun. jul. M. e. t. rónáin s a hegyek sziklás lejtőin.
A. oleraceum. L. Erdei H.
A vir. rózsa színű; a porzók még egyszer oly hosszúak, mint a lepel. 2l Jun. jul. M. e. t. rétjein.
A. carinatum. L. szarvas H.

24 { A vir. sárga; a porzók még egyszer oly hosszúak, mint a lepel. 2l Jul. aug. M. k. és d. t. sziklás partokon, különösen trachyton vagy mészen.
A. flavum. L. Sárga H.
A vir. piros 25

25 { A lepel rövidebb a kinőtt porzónál; leple szép piros. 2l Jul. aug. Sziklákon. Tomestj. mel. Krassó m.
A. pulchellum. Don. Csinos H.
A lepel hosszabb a porzóknál; a lep. szenyes-piros. 2l Jun. jul. M. k. és d. t. sziklás helyein.
A. fuscum. W. K. Barna H.

XVI. PARADISIA. Mazz. Tölcsérliliom.

A szár egyszerű A lev. lándzsás-szálasak. Vir. fehér, jelentékeny. 2l Jul. aug. Disznövény.
P. liliastrum. Bertol. Hófehér T.

XIV. Család. COLCHICACEAE. DC. Kikiricsfélék.

Hat hasábú, vagy levelű leplök tövéhez ugyanannyi, gyakran kifelé fordúlt porzó van nőve. A maghon felül álló, vagy csak tövén szintén a lepelhez van oda nőve. Bibeszár 1 vagy 3, mindenik egy bibével. A termés tok.

Nemek:

1 { A lep. 6 hasábú, v. 6 osztatú, tölcsér, v. kerekalakú 2
  { A lep. 6 levelű; a porhonok 2 hosszrésbe nyilnak; a tok hosszúkás. **Tofieldia** IV.

2 { A lep. 6 hasábú, tölcsér alakú, a porhon felül nyiló, a porzó szárak lepelhez nőttek. **Colchicum** I.
  { A lepel 6 osztatú 3

3 { A lep. tölcséralakú . . . . . **Bulbocodium.** III.
  { A lep. kerekalakú . . . . . **Veratrum** II.

Fajok:

I. COLCHICUM. L. Kikirics.

1 { Leveleket s tökéletes virágot egyszerre hajt. Leple fehér, v. karimája halavány, viola kékkel tarkitott, hosszúdad lándzsás, 5—6 mm. széles. 7—12 inú czimpákkal. Lev. szálas lándzsásak, pillás élüek hátrahajlók. Baranya megyében sziklás helyeken. (C. Bertolonii Stev. Neil.)
  C. bulbocodioides, M. B. Földikeképű K.
  { A lev. a virágzás után fejlődnek 2

2 { Leple tölcséres, a hagymából emelkedő, igen hosszú, kocsánalakú nyakkal, halavány, néha tömény-violakék karimával; a lep. levelei hullámzó erüek. Lev. széles lándzsás. A bibeszár hegyes végű. Az elkésett példányok, melyek tavaszkor virágzanak. C. vernale Hoff név alatt fordulnak elő. A legnagyobb példányok. C. pannonicum. Gris., a legkisebb. C. neapolitanum Ten., melyhez valószinüleg C. Haynaldi Heuff. is tartozik. 2+ Aug. okt. M. e. t. rónaságban is hegyi réteken. **C. autumnale.** L. Őszi K.

Lepl. sokkal kisebb; a bibeszár egyenes végű. Virágiak. 2l aug. okt. s a következő tavasszal levelet s termést hajt. A lep. levelei egyenes erűek Lev. lándzsás-szálasak. 2l M. k. t homokos síkjain.
C. arenarium. W. K. Homok K

II. VERATRUM. L. Zászpa.

Vir. bibor fekete akkora, mint kocsána. Bugája molyhos. Lev. széles kerülékdedek, csupaszok. M. délnyug. részében s elszigetelten Mármaros s Szatmár megyékben. **V. nigrum.** L. Fekete Z.

Vir. belülről fehérek, kivülről zöldek. Bugája pelyhes. Lev. mint az előbbinél, de hosszában ránczos. V. Lobelianum Bernh. alfajánál belül s kivül is zöld a lepel. 2l Jul. aug. M. k. és d. t.
V. album. L. Fehér Z

III. BULBOCODIUM. L. Földike.

Bibeszára egy, végén három rövid ággal. Lev. hüvelyező. Vir. piros. M. k. t. külön. Debreczen vidékén. A honi minden részeiben kisebb, mint a délnyugati, azért ettől, mint B. vernum L., B. ruthenicum Bmg. elkülönítteteti. **B. vernum.** L. Tavaszi F.

Bibeszára 3, csak alján gyengén összefüggő. Hosszúnyakú pártája közvetlenül a hagymából emelkedik, valamint 3 hátragörbülő levele is. Lep. lev. szálasak, v. viszásan lándzsásak, a belsők nyakukon gyengén szívesek, v. dárdásak. Mehadia környékén. (C. caucasicum Spr.) **C. trigynum.** Stev. Három bibeszárú F.

IV. TOFJELDIA. Huds. Tofieldia.

Vir. sárga, végálló fürtben. Murvái a kocsánok alján épek; a lepel alatt három karélyuak, a lev. számos erekkel. 2l Jul. aug. A nagy s a kis Tátrán a felső erdő és alhavasi tájban. Helonias borealis W. K. n. L.) **T. calyculata.** Wahl. Kelyhes T.

XV. Család. SMILACEAE. R. Br. Tukmafélék.

Az alsó állású lepel 6 hasábú, vagy 6 levelű, néha 4—8 osztatú. A porzók száma 3, 4, 6 vagy 8. Maghon egy, 3 rekeszű. A termés bogyó, fel nem kovadó.

Nemek:

1 { A lep. 6 hasábú, 6 osztatú vagy 6 levelű; porzó 6 . 2
  { A lep. 4 osztatú v. 8—10 levelű; porzó 4 v. 8 . . 7

2 { A virágz. végálló fürt; a lepel harangképű; a porzók ennek alapjába vannak elhelyezve **Convallaria** IV.
  { A virágz. más alakú 3

3 { Örök zöld apró cserjék, kétlaki virágokkal 4
  { Fűnemű növények, hímnősök, ritkán kétlakiak . . . 5

4 { Felegyenesedő cserjék levél nemű szárakkal (phyllodium) ezek felső részéből indulnak a virágok. A tulajdonképeni levelek pikkelynemüek. **Ruscus.** VII.
  { Kacsok segítségével kúszó cserjék széles szíves alju-háromszögű levelekkel, melyek alúl gyakran tüskések. **Smilax** VIII.

5 { A lev. pikkelynemüek; a szár elágazó. A virágok néha elmaradás által kétlakiak. A lepel harangalakú, 6 osztatú. A bogyó 3 rekeszű, minden rekesz 2 maggal. **Asparagus** I.
  { A lomblevelek szélesek 6

6 { A lepel szétvált levelű, a külsők kiöblösödők, a porzók a lepel alján vannak elhelyezve. A bogyó rekeszei számos maggal. **Streptopus** II.
  { A lep. alul összeforrt, 6 fogú, csöves; a porzók a lepel közepén vannak elhelyezve. A bogyó rekeszei 2—2 maggal. **Polygonatum.** III.

7 { A lepel 4 osztatú, 4 porzóval; bibe egy, rövid, vastag; a bogyó 2 rekeszű. **Majanthemum** V.
  { A lepel 8 levelű, 8 porzóval; bibeszár négy; a bogyó 4 rekeszű . . . . . **Paris** VI.

Fajok:

I. ASPARAGUS. L. Nyulárnyék.

A lepel csöve félakkora, mint karimája. 2↓ Jun. jul. M. k. és d. t. rónain és dombjain közönséges. Miv. **A. officinalis.** L. Spárga.

A lepel csöve sokkal rövidebb a karimánál. (A. silvaticus W. K.) 2↓ Máj. jun. M. legdélibb t. szántóföldein. **A. tenuifolius.** Lam. Vékonylevelű Ny.

II. STREPTOPUS. Michaux. Nyakrovat.

Lev. tojásdad, szíves aljjal szárölelő. Kocsánai szög alatt görbülők. Leple fehér. Bogyója veres. 2↓ Jul. aug. M. e. t. ritka.

S. amplexifolius. DC. Szárölelő Ny.

III. POLYGONATUM. Tournf. Sülyfű.

1 A lev. örvszerű elhelyezéssel, lándzsás-szálasak; a szár felegyenesedő, több élű. Bogyói veresek. 2↓ Máj. jun. M. éjsz. és k. hegyek tisztásain. (Convallaria verticillata L.) **P. verticillatum.** Mönch Pávafarkú S.

A lev. váltakozó állásuak, tojásdadak, a bogyók ibolya színűek 2

2 Lev. tojásdad, kihegyezett, rövidnyelű, alúl az ereken pelyhesedő. 2↓ Máj. jun. M. k. és d. t. bokros helyein. (Convallaria latifolia L.) **P. latifolium.** Jacqu. Széleslevelű S.

Lev. nyeletlenek, szárölelők 3

3 A szár szögletes; a kocsán 1—2 virágú; a lev. kopasz tojásdad. A porzók csupaszok. 2↓ Máj. jun. M. e. t. lombos erdőkben. (Convallaria Polygonatum L.) **P. vulgare.** Desf. Soktérdű S.

A szár hengeres; a kocsán 3—5 virágú; a lev. tojás hosszúdadak, vagy kerülékesek; a porzók szőrösek. 2↓ Máj. jun. M. éjsz. és k. t. nedves erdőiben. (Convallaria multiflora L.) **P. multiflorum.** Mönch. Fürtös S.

IV. CONVALLARIA. L. Gyöngyvirág.

Vir. fehér, lekonyuló, egy oldalú fürtben, levéltelen száron. Lev. rendesen kettő, tőállók. 2l Máj. jun. M. e. t. árnyékos és lombos erdőiben.

C. majalis. L. Májusi Gy.

V. MAJANTHEMUM. Mönch. Árnyvirág.

Virágzó szára két levelű, vált. állásuak, nyelesek, szívalakúak. Vir. fehér, fürtös. 2l Máj. jun. M. e. t. bokros helyein, az erdők szélén. (Smilacina bifolium Desf. et Kerner.) **M. bifolium.** DC. Kétlevelű Á.

Jegyzet. A Maj. néha három levelű, ezen alakot Linné Convallaria trifoliának nevezi. Azonban e 3-ik levél nem oly határozó és e két alakot egy név alá lehet összevonni.

VI. PARIS. L. Csillár.

Szára tetején 4—7 örvszerüen álló, tojásdad, háromínú levél van. Vir. zöld; bogyója kékes fekete. 2l Máj. M. e t. árnyas ligeteiben.

P. quadrifolia. L. Négylevelű Cs. (Farkasszőlő.)

VII. RUSCUS. L. Péra.

Lev. hosszúdad-lándzsás, kihegyezett, nem szúrós. Vir. a levélnemü szár főerén, alján fünemü murvával, a vir. zöldes. ♄ Márcz. ápr. M. k. és d t.

R. Hypoglossum. L. Nyelves P.

Lev. tojásdad, szúrós, árhegybe végződő. A vir. a levélnemü szár főerén, kis hártyás murvával. ♄ Márcz. ápr. Szórv. M. délkel. részében.

R. aculeatus. L. Szúrós P.

VIII. SMILAX. L. Tukma.

Lev. három szögüek, szíves aljuak, kerekded karélyokkal, az alsók ép oly szélesek a milyen hosszúak, a felsők 2—3-szor hosszabbak szélességöknél. Széleiken valamint a főéren alúl gyakran tüskések. A vir. 6 levelű, csillagidomú lepellel; a ♀ egy termővel s 3 bibével, a ♂ szabad porzókkal. A virágok aprók, fehérek. A termés bogyó. ♄ Jun. szept. Fiume környékén.

S. aspera. L. Érdes T.

XVI. Család. AMARYLLIDACEAE. R. Br. Amarilliszfélék.

Leginkább hagymás növények egy kocsánnal. A lepel felül álló, 6 levelű, gyakran mellékpártával. Porzók száma 6, befelé nyilók. Magház egy, 3 rekeszű, 1 vagy 2 bibével. A virág felvirágzás előtt hártyás hüvelybe van zárva. A termés tok, ritkán bogyó.

Nemek:

1 { A lep. tányér alakú, belső szélén egy mellékpártával. **Narcissus** II.
  { A lepel tölcsér vagy harang alakú 2

2 { A lepel harang alakú, 6 osztatú; a három külső czimpa elálló; a három belső felegyenesedő, rövidebb, kanyargós élű **Galanthus** IV.
  { A lepel levelei egyenlően hosszúak 3

3 { A lep. harangalakú; a lep. levelei hegyeiken megvastagodvák; a porzók egyenlően hosszúak. **Leucojum** III.
  { A lepel tölcsérképű; a porzók nem egyenlően hosszúak: (3 hosszabb, 3 rövidebb) **Sternbergia** I.

Fajok:

I. STERNBERGIA. W. K. Sárika.

Hagymája ősszel magános, levéltelen virágot hajt s rá a következő tavasszal szálas leveleket s kocsányos, a leveleknél rövidebb tokcsát. A lepel sallangjai tojásdad-hosszúak 2¼ ősszel. M. k. t. sok meszet tartalmazó rónain, s dombokon.

S. colchiciflora. W. K. Kikiricsvirágú S.

II. NARCISSUS. L. Narcisz.

1 { A mellék párta igen rövid tányér vagy bögrealakú . 2
  { A mellék. pár. hehely v. harangalakú 3

A maghon virágzás alatt kétélű, összenyomott alakú. A lepel czimpái viszásan tojásdadak s egyszerre kihegyezettek. Lev. szálas. Vir. hó fehér; a mellékpárta sárga. 4 Ápr. Máj. Mivelik s itt-ott vadon tenyészik. **N. poëticus.** L. Költők N.

2 A maghon virágzás alatt hengerded; a lep. czimpái lándzsásak, kihegyezettek, v. kerülékesek s rögtön kihegyezettek. Levelei keskenyebbek, mint az előbbi fajnál. Vir. szennyes-fehér; a mellék párta sárga 4 Apr. máj. M. k. t. erdei rétjein. **N. radiflorus.** Salisb. Sugarasvirágú N.

3 A mellékpárta kehelyalakú, a kocsán több virágú. Virágzás előtt a virágok közös burokba takarvák . 4
A mellékpárta harangalakú; a kocsán egy virágú. A lepel valamint a mellékpárta sárga 5

4 A mellékpárta épélű, 3-szor rövidebb a fehér lepel czimpáknál. Lev. szálas, lapos. 4 Márcz. Miv. déli Európából. **N. Tazetta.** L. Tazét N.
A mellékp. ránczos, csipkés élű, 3-szor rövidebb a lepel czimpáknál. Lev. félhengeres, felül barázdás. 4 Márcz. Miv. Dél Európából. **N. Jorquilla.** L. Zsorkil N.

5 Mellékpártája rövid harang képű, félakkora mint a pártaczimpák, szélén kondor. Lev. lapos. Ápr. Miv., itt-ott elvadulva. **N. incomparabilis.** Curt. Összehasonlíthatatlan N.
Mellékpártája hosszú harangalakú, igen fodros élű, akkora mint a lepel czimpák. Lev. kissé félhengeres. 4 Apr. Miv. **N. Pseudonarcissus.** L. Álnarczisz N.

III. LEUCOJUM. L. Tőzike.

Tőkocsána egy virágú; lekonyuló. A virágburok egy levelű; bibéje buzogányos. 4 Febr. márcz. M. éjsz. kel. ter. erdőiben. **L. vernum.** L. Tavaszi T.
Tőkocsána végén több, majdnem ernyősen álló virággal. Vir. burokja több levelű. Tőlev. sok, oly hosszúak, mint a szár; bibéje szálas-buzogányos. M. k. és d. t. nedves helyein. **L. aestivum.** L. Nyári T.

IV. GALANTHUS. L. Hóvirág.

Tőkocsána egy virágú; levelei szálasak. Vir. lekonyuló. 2l kora tavaszszal. M. e. t. hegyes vidékein.

G. nivalis. L. Keleti H. (Fehér viola.)

XVII. Család. DIOSCOREACEAE. R. Br. Dioszkorafélék.

Többnyire kapaszkodó szárral biró növények. Lev. nyelesek, szividomuak, épek, kihegyezettek. Vir. fürtösök. A lepel 6 hasábú, sárgás-zöld. Porzó 6, a hasábok aljához vannak erősítve. A maghon 3 rekeszű, 1 vagy több magrügygyel. A termés bogyó.

Nem:

Jelleg ugyan az. . . . . **Tamus.**

Faj:

I. TAMUS. L. **Folyondár.**

Jelleg ugyanaz. 2l Máj. Bokros helyeken szórv. M. d. és k. t., sokszor mivelik.

T. communis. L. Közönséges F.

XVIII. Család. IRIDACEAE. R. Br. Nőszíromfélék.

Évelő gyakran gumós tőkével, vagy u. n. gumós hagymával ellátott dudvák. A lev. váltakozók, tőállásuak, gyakran két soruak. A virágzat hüvelyező murvákkal bir. A vir. ☿. A lepel párta nemü; alján csöves, felül álló, 6 osztatú. Porzók száma 3, kifelé nyílók. A magház alúl álló, 3 rekeszű, 3 bibeszárral, melyek néha szirom alakuakká válnak. A tok 3 rekeszű.

Nemek:

1 A lepel szabálytalan, majdnem 2 ajkú, felfelé álló czimpákkal. A bibék felfelé szélesedők. **Gladiolus** II.
A lepel szabályos 2

2 A lepel harangalakú, igen hosszú csővel: a bibék felfelé szélesedők. **Crocus** I.
A lepel külső levelei visszahajlottak, v. elállók, a belsők felegyenesedők, vagy befelé hajlottak. A bibék szirom nemüek, a porzókat elfödik. **Iris** III.

Fajok:

I. CROCUS. L. Sáfrány.

1 Vir. burok egy levelű 2
Vir. burok két levelű 3

A lepel sárga, tompavégű, felálló czimpákkal s kopasz torokkal. Mehádia környékén Strame hegyén. (C. luteus Roch. C. aureus Sibth.)
C. moesiacus. Kern. Mösiai S.

2 A lepel más színű: ibolyakék, felfelé sötétebb színű, vagy sötét kék, vagy tiszta fehér. Torka szőrös; czimpái felállók, tompa végüek. Bibéje három hasábú, félakkora, mint a párta. Gyökérhéja háló alakú, keskeny, hosszúdad horgokkal. 2l Márcz. ápr. M. e. t. hegyes vidékein. **C. vernus.** L. Tavaszi S.

Alfajai:

C. ver. grandiflorus Gay. Nagyvirágú S. Éjsz. nyug. t.
C. ver. parviflorus. Gay. Kisvirágú S. Sáros, Szatmár m.
C. ver. albiflorus. Hoppe és Horn. Fehérvirágú S. az előbbivel fordul elő.
C. ver. discolor. Reuss. Csikos virágú S. Gömörben.
C. v. banaticus Heuf. Bánáti S. M. k. t.

3 A lepel külső czimpái kifelé állók, a belsők, majdnem felényivel keskenyebbek s felállók, mind kihegyezett végüek. 2l Ősszel virágzik, levelet s termést tavasszal hoz. M. k t. homokos dombjain. (C. nudiflorus Kit. C. speciosus Roch.)
C. iridiflorus. Heuff. Irisvirágú S.

A lep. czimpái egyenletesen felállók s egyenlő szélesek 4

A lepel kék, torka szőrös; a bibe 3 osztatú, oly hosszú, mint a lepel. 2↓ Szept. okt. Miv.
C. sativus. L. Jóféle S.

4 A lepel világos kék, a külső czimpák 3—3 ibolya csikkal, torka nem szőrös; bibéje 3 hasábú, félakkora, mint a lepel. 2↓ Febr. márcz. M. d. és k. t. (C. variegatus Hoppe.) **C. reticulatus.** Stev. Reczés S.

II. GLADIOLUS. L. Dákoska.

A gyökérhéj hálózatos rostokból áll. A fürt gyérvirágú. A lep. bibor színű, a 3 külső czimpa fehér folttal. A tokcsa hosszú, visszásan tojásdad. 2↓ Jun. jul. Budapest környéke, Nyitra, Zólyom m. rétjein.
G. palustris. Gaud. Mocsári D.

A gyökérhéj párhuzamos rostokból áll. A fürt dúsvirágú. A tok felül behorpadt. 2↓ Jun. M. éjsz. és k. t. rétjein. **G. imbricatus.** L. Fedelékes D.

III. IRIS. L. Nőszirom.

1 A lepel szakállas 2
A lepel nem szakállas 12

2 A lepelnek csak külső czimpái szakállasak. A tőkocsán kisebb, vagy akkora mint a levelek virágzás után . 3
Valamennyi czimpa szakállas. A tőkocsán a leveleknél jóval hosszabb 7

3 A tőkocsána 1—2 virágú 4
A tőkocsána több virágú 5

4 A lepel belső czimpái hosszúdadak. A lepel sötét ibolyakék, vagy halványsárga, vagy ezen két színnel tarkázott. Lev. széles, kardalakú. 2↓ Ápr. máj. M. d. és k. t. dombjain s kertekben.
J. pumila. L. Apró M.

A lep. belső czimpái lándzsásak. Leple halvány sárga. Lev. szálas, keskeny. 2↓ Ápr. máj. M. k. és d. t. homokos dombjain és rónáin.
J. arenaria. W. K. Homokos N.

5 A lepel sötét ibolyakék. Lev. kardidomú. A vir. burokjai fűnemüek, csúcsaik felé ibolyakékek. 2↓ Máj. M. k. t. mészszikláin. (J. bohemica Schm.)
J. hungarica. W. K. Magyar N.

A lep. sárga 6

Lev. keskeny, 9—12 mm., kardidomú. A külső czimpák széle fehér. A belső czimpák majdnem kétszer oly szélesek, mint a külsők. 2|. Jun. Rákoson, Budapest m. **J. leucographa.** Kern. Fehérszélű N.

6 Lev. szélesebb 15 mm., kardidomú. A belső czimpák eleven sárgák, a külső halaványok, erős barnaibolyakék erekkel. 2|. Máj. jun. M. délnyug. t. dombjain. **I. variegata.** L. Tarka N.

7 A lepel czimpák egy színüek 8
A lepel czimák több színüek, tarkák 11

A lepel burokjai virágzáskor aljaikig hártyásak, vagy aszottak. Lev kardidomú, 3 cm. széles. A lep. halványkék. A szálak hosszabbak a porhonoknál. 2|. Jun.

8 Disznöv. Olaszországból. Kedves illatú.
J. pallida. Lam. Halavány N.

A lepel burokjai csak részben, vagy épen nem aszottak, vagy hártyásak 9

Lev. keskeny, szálas, 5—7 mm. széles. A lepel czimpái mind egyenlők; halovány sárgák. 2|. Máj. Bánát déli részeiben, sziklás helyeken. (J. arenaria Roch. = J. tristis. Reich)

9 **J. Reichenbachii.** Heuff. Reichenbach N.

Lev. kardidomúak, sokkal szélesebbek 10

A lepel belső czimpái hosszúkás - visszás - tojásdadak, aljukon keskenyedők. A lepel fehér, alján barna erekkel. 2|. Máj. jun. Disznöv. Déleuropából. Kedves illatú. **J. florentina.** L. Flórenczi N.

10 A lepel belső czimpái tompa visszás-tojásdadak, fölül kihegyezettek. A szálak oly hosszúak, mint a porhonok. A lepel ibolya szinű, barna csikokkal. Illata nincs. 2|. Jul. szept. Miv. **J. germanica.** L, Német N.

Leple ibolya színű és fehérrel tarkózott. Szára kétakkora, mint a 13 mm. széles levelei. 2|. Máj. Bánát. őrvidék. **J. lepida.** Heuff. Kellemes N.

11 Belső lepel czimpái szennyes sárgák, a külsők fehér- és ibolyával tarkázottak s barna eresek. 2|. Jun. Fehér m. köves helyein. **J. squalens.** L. Piszkos N.

12 A maghon hat élű 13
A maghon nem hat élű 14

Lev. keskeny-lándzsás-szálasak, a több virágú tőkocsánnál rövidebbek. A belső czimpák sárgás fehérek, kék erecsek, a belsők ibolyásak. 2|. Jun. M. k. és d. t. mocsáros rétein **J. spuria.** L. Kores N.

13 Lev. szálasak, a több virágú szárnál sokkal hosszabbak. A belső czimpák sötét ibolyásak, a külsők fehérek, kék erekkel. 2|. Máj. M. k. és d. t. mocsáros rétein. **J. graminea.** L. Pázsitos N.

Lev. szálasak, 2—6 mm. szélesek, a hengerded, csöves szárnál sokkal rövidebbek. Leple kék, v szennyes

14 ibolya színű 2|. Jun. M. e. t. szórv., erdei réteken. **J. sibirica.** L. Szibériai N.

Lev. szélesek, kardidomuak 15

A lep. belső czimpái lándzsásak, majdnem akkorák, mint a bibe czimpái. Leple szennyes-ibolya. 2|. Jun. Komárom környékén. Levele dörzsölve büdös.

15 **J. foetidissima.** L. Büdös N.

A belső czimpák szálasak. Leple sárga, barna erekkel. 2|. Jun. jul. M. e. t. mocsáros rétein közönséges. **J. Pseudoacorus.** L. Sás N.

XIX. Család. CANNACEAE. Ag. Kannafélék.

A kehely 3 levelű. A párta 2 ajkú. Porzó egy; a porzó valamint a bibe szirom nemű. A tok 3 rekeszű. A gyökér gumós.

Nem:

A jelleg ugyanaz. . . . . **Canna.**

Faj:

I. CANNA. Ag. KANNA.

A lev. tojásdadak, kihegyezettek. A kehely lev. tojásdad-lándzsásak, hegyesek. A párta alsó ajka visszahajlott. A párta felső ajka czimpái kivülről sárgák, belülről skarlát pirosak, vagy sárgás tarkázottak, az alsó ajak sárgásan pettyezett. A porzók sárgák, pirosasan befestve. 2|. Jul. szept. Disznöv. Keletindiából.

C. indica. L. Indiai K.

XX. Család. ORCHIDACEAE. Juss. Kosborfélék.

Évelő növények; a tőke gyakran gumós. Lev. épszélüek, párhuzamos erekkel. A virágok szabálytalanok, magánosak, vagy füzér-, fürt- vagy bugában állnak; mindenik virág egy murva hónaljában van. A lepel felül álló, szabálytalan, 6, rendesen pártanemü, levélből áll, s az ajakas pártára emlékeztet. A felső rész, a sisak, áll 5 levélből; 3 külső (l. az ábrát) s 2 belső lepel levélből. Az alsó lepel levél (alsó ajak) csak egy darabból áll s méztartóval sarkantyúval van ellátva, neve mézajk (pilis, labellum). Ez rendesen szinre nézve is eltér a virág többi leveleitől. A porzó közül csak egy van kifejlődve, kivételesen Cypripediumnál 2. A porzótok nagyon kifejlődett rekeszekkel bir s a bibeszárhoz különféleképen van oda nőve, vele együtt képezi az ivaroszlopot (gymnostegium). A virágpor viasznemü anyagba van beágyazva; a két rekesz viasznemü pora megvékonyodva, egymással összefügg s az összekötő fonalat talpnak rostellum) hijuk. A maghon alsó állású, csavarodott, egy rekeszű, 3 fali magrügygyel. A termés 3 kopácsú tok.

35. ábra.

Orchis mascula virágja.

m) a maghon, a, a, a) a lepel 3 külső, i, i) két belső levele, l) a mézajk, s) sarkantyúval, p) a porzótok, n) a bibe.

Nemek:

1 { Az ivaroszlop (gymnostegium) oldalain egy-egy porzó, mindössze kettő. **Cypripedium** XXI.
Az ivaroszlop (gymnostegium) csak egy porzóval . . 2

2 { A porzó a gymnostegiumon szabad 3
A porzó a gymnostegiumhoz van oda nőve 13

3 Az egész növény nem zöld, hanem v. barnás fehér, v. világos ibolya színű 4
Az egész növény zöld (chlorophyll tartalmú) . . . 7

4 A mézajk (pilis, labellum, Honiglippe) sarkantyús . 5
A pilis jelentékeny, sarkantyú nélkül 6

5 A sarkantyú felfelé irányzott és felfújt. **Epipogium** X.
A sarkantyú lefelé irányzott, árképű. **Limodorum** XI.

6 A tőke rövid vastag gyökerekkel. A pilis 2 hasábú, hosszabb, mint a sisak módra összehajlott többi lepel levelek. **Neottia** XV.
A tőke burány módra elágazott, valódi gyökerek nélkül. A pilis 3 karélyú, rövidebb a többi lepel leveleknél. **Corallorrhiza** XVIII.

7 A pilis két, térdesen összeálló tagból alakúlt . . . 8
A pilis egy darabból áll 9

8 A maghon nyeles, nem sodort. **Epipactis** XIII.
A maghon nem nyeles, sodort. **Cephalanthera** XII.

9 A füzér egy oldalra hajló, órsódadan maga körül tekeredve. **Spiranthes** XVII.
A füzér nem tekeredett 10

10 A szár levél nélküli, csak tőlevelek vannak jelen. **Goodyera** XVI.
A szár leveles 11

11 A szár 1, 3, 4 levéllel. **Malaxis** XX.
A szár 2 levéllel 12

12 A levél kerülékded, vagy lándzsás. **Sturmia** XIX.
A levél tojásdad, vagy szívalakú. **Listera** XIV.

13 A mézajk (labellum) sarkantyú nélkül 14
A mézajk (labellum) sarkantyús 15

14 A mézajk 3 czimpájú, melyek fonal alakúak, az oldaliak szurony módra elállnak. A maghon sodort. **Herminium** IX.
A mézajk majd 3—5 hasábú, majd ép, a czimpák sohasem szurony alakuak. A maghon nem sodort. **Ophrys** VIII.

15 A mézajk sodort, 3 osztatú, a czimpák szálasak, a középső igen hosszú. **Himantoglossum** V.
A pilis nem sodort 16

16 A két portömeg egy közös nyéllel van ellátva, a nyél, vagy tartó egy mirigyes táskába van elhelyezve. A pilis 3 karélyú, kiszélesedett. **Anacamptis** II.
A két portömeg egy nyéllel bir 17

17 A portömeg nyelei aljukon egy-egy táskába vannak zárva. . . . . **Orchis** I.
A táskák nincsenek 18

18 A portömeg nyelei szorosan egymás mellett állnak . 19
A portömeg nyelei a bibe öble miatt messze állnak egymástól 20

19 A sarkantyú 2-szer hosszabb a maghonnál. **Gymnadenia** III.
A sarkantyú 3-szor rövidebb a maghonnál. **Nigritella** VII.

20 A sarkantyú hosszú, fonalalakú. . . **Plantanthera** VI.
A sarkantyú rövid, zsákidomú . . . . **Peristylus** IV.

Fajok:

A) **Ophrydineae.**

I. ORCHIS. L. Kosbor.

1 A gumók osztatlanok, gömbölydedek, v. hosszúkásak . 2
A gumók ujjasan hasogatottak, vagy kézalakuak, v. legalább két, v. több nyulványnyal vannak ellátva. A murvák 3 eresek 12

2 Valamennyi murva, v. legalább a felsők csak egy érrel 3
A murva 3—5 erű 11

3 A pilis 3 széles és rövid karélylyal 4
A pilis hasgatott, vagy osztott 6

4 A virág bibor színű zölddel pettyezett (ritkán fehér, zöld erekkel). A sarkantyú rendesen oly hosszú, mint a maghon. Az alsó murvák 3 eresek . . . 5
A vir. halvány sárga, nem pettyezett. A lepel 2 külső levele elálló. Füzére tojásdad. Lev. visszásan-tojáshosszúdad. 2↓ Ápr. máj. M. délnyug. t. hegyi rétjein. **O. pallens.** L. Sápadt K.

5 A lep. 3 külső levele sisakot képez. Lev. lándzsás, tompavégű, egyszínű, az alsók ívesen a föld felé hajlók, a felsők aprók, hüvely alakuak. Fürtje gyér. 2↓ Apr. máj. M. e. t. nedves rétjein.
O. Morio. L. Agár K.

A külső lepelnek 2 levele oldalvást álló, sisakot nem képez. Lev. hosszúdad, lándzsás, felálló, hagyma zöldbe hajló, nem egyszínű, hanem alján rendesen sötét vörös pettyes. Fürtje dúsvirágú. 2|. Máj. jun. M. e. t. nedves rétjein. Alfajai: O. speciosa Host. hosszú kihegyezett lepel czimpákkal. O. glaucophylla Kern. nem pettyegetett levelekkel; ez utóbbi Visegrád és Rézbánya sziklás helyein. **O. mascula.** L. Füles K.

6 A pilis mélyen 3 hasábú 7
A pilis 3 osztatú, a közép czimpa kifelé szélesedő, kéthasábú és sokszor e két hasáb között egy kis fogacskával 8

7 A fürt hengerded, zöld, barna, vagy bibor színű, poloska szagú virágokkal. A sarkantyú 2—3-szor rövidebb a maghonnál. Lev. lándzsások, vagy szálaslándzsások. 2|. Máj. jun. M. k. és d. t. nedves rétjein. **O. coriophora.** L. Palaczka K.
A fürt gömbölyded; vir. rózsaveresek, bibor pettyekkel tarkázott pilisekkel; a sarkantyú igen rövid. Lev. hosszúdad-lándzsás. 2|. Máj jun. M. e. t hegyi rétjein. **O. globosa.** L. Gömbös K.

8 A pilis közép czimpája két hasábú ugyan, de a szeletek közt nincs fogacska; az oldal czimpák szálasak, csonkítottak. A pilis fehér, bibor színű pettyekkel. A lepel külső levelei sisakot alkotnak, barnák; a sarkantyú a maghonnál 3-szor rövidebb. A fürt hengerded, kis, mézszagú virágokkal. Lev. lándzsásak. 2|. Máj. M. e. t. száraz dombjain s hegyein. **O. ustulata.** L. Sömörös K.
A pilis közép czimpája 2 hasábú, a szeletek között kis fogacska; a sarkantyú igen kicsiny 9

9 A közép czimpa oldal szeletei kimerevedők, v, hosszúdadan-kerekdedek; a lep. külső 2 levele kihegyezett, melyek eleinte összehajlók, később elállók; a gyér fürt pirosló (ritkán fehér); a pilis rózsaszínű, vagy szürke biboros csetes pontokkal. Lev. kerülékdedlándzsásak. 2|. Máj. jun. M. e t. dombos rétjein. Alfaja: O. fusca Jacqu. a lep. levelei bibor feketék, vagy zöldesek, bibor fekete pontokkal, a felső lepel

levelek aljaikon szabadok, mig a tőalaknál aljaikkal összenőttek. **O. militaris.** L. Vitéz K.

A szeletek szálasak, a középsővel párhuzamosak; a lepel külső levelei kihegyezettek, összehajolva sisakot képeznek 10

A murvák, majdnem oly hosszúak, mint a maghon. Fürtje gazdag, halvány piros virágokkal gömbölyded; pilise pettyezett, lándzsás. Lev. lándzsásak. 2l Máj. Szórv. M. délnyug. száraz partjain és rétjein.

10 **O. variegata.** All. Tarka K.

A murvák sokkal rövidebbek, mint a maghon. Fürtje fejalakú, világos rózsaszínű, bársonyosan pontozott. Lev. hosszúdad-lándzsásak. 2l Máj. Pécs m. Jakab hegyén. (O. tephrosanthos Vill.)

O. simia. Lam. Majom K.

A pilis 3 karélyú; a közép karély kikanyarított, rövidebb; a sarkantyú hengerded, rövidebb a maghonnál; fürtje laza; a murvák keskenyek; a vir. bibor színüek. Lev. szálasak. 2l Máj. jun. M. d k. mocsáros rétjein, vagy völgyeiben. Legszebb honi kosbor. (O. elegans Heuff. = O. palustris Jacqu.)

11 **O. laxiflora.** Lam. Lazafürtű K.

A pilis kerekded, ép, de fogas élű; sarkantyúja lefelé irányzott, árképű, rövidebb a maghonnál. A vir. nagyok, bibor veresek, a murvák szintén nagyok. Lev. lándzsásak. 2l Márcz. A bánáti határőrvidék rétjein. **O. papilionaceae.** L. Pillangós K.

A gumók szélesek, ujjasan hasgatottak, v. kézfő alakuak. A pilis 3 karélyú bibor színű; a lev., majdnem mindig barna foltokkal 13

A gumók hosszúdadak, végén egy-két bevágással; pi-
12 lise elül 3 egyenlő, rövid kerekített karélylyal; a sarkantyú maghon hosszúságú, lefelé néző. Vir. bodzaszaguak, bibor veresek. 2l Máj jun. M. e. t hegyi rétjein. (A sárga virágú, biborosan pettyezett és rövidebb kerélyú O incarnatanak Willd. tartják.)

O. sambucina. L Bodza K.

A szár tömör, levelek nélkül; a fürt hengerded, fehér, v. ibolyás. Lev. lándzsásak, felfelé gyorsan kisebbedők. 2[4] Jun. M. e. t. nedves hegyi réteken.
O. maculata. L. Foltos K.

Ide tartoznak még. Reichb. fil. szerint.

1) O. saccifera Brogn. = O. lancibracteata C. Koch. a tőalaktól abban üt el, hogy murvái hosszabbak, sarkantyúja vastagabb s hosszab. Bánát magas erdeiben.
2) O. Satragona. Heuff. Fürtje virágzás előtt hoszú murvák miatt üstökös.

A szár csöves, belül üres, levelekkel sürüen ellátva.
13 A lev. elállók, az alsók tojásdadak v. hosszúdadak, tompavégüek barna foltokkal, a felsők kisebbek, lándzsásak, hegyesek; az alsó és középső murvák hosszabbak a virágnál. 2[4] Máj. jun. M. e. t. mocsáros rétjein **O. latifolia.** L. Széleslevelű K.

Ide tartoznak:

1) O. majalis. Reichb Az alsó lev. tojásdadak vagy kerülékesek, a felsők tojásdad lándzsásak.
2) O. cordigera Fries. = O. cruenta Roch. = O. rivularis Heuff Az alsó lev. hosszúdad-ékalakuak; sarkantyúja kúpos.
3) O. Traunsteineri. Sant. Alsó murvái akkorák, mint a vir., a felsők rövidebbek: alsó lev. elállók, felsők szálasak vagy felállók

II. ANACAMPTIS. Rich. Ragikra.

Sarkantyúja fonal alakú, akkora mint a maghon. A lepel lev. tojásdad-lándzsásak, hegyesek. Pilise 3 hasábú, alján két lemezkével. Füzére tömött, tojásdad, hegyes. Vir. piros. 2[4] Jun. M. délnyug. t hegyi rétjein. **A. pyramidalis.** Rich. Tornyos R.

III. GYMNADENIA. R. Br. Csorikra.

1 A sarkantyú akkora v. kétszer akkora, mint a maghon 2
A sarkantyú a maghonnál rövidebb 3

2 A sark. kétszer akkora, mint a maghon; a lev. hosszúdad-lándzsásak. Vir. piros, ritkán fehér 4 Jun. jul. M. e. t. hegyi rétjein Gyönge illatú.
G. conopsea. R. Br. Szunyoglábú Cs.

A sark. akkora, mint a maghon; a lev. szálasak vagy szálas lándzsásak. Vir. sötét piros, ritkán fehér v. pirosló. Kedves illatú. 4 Jun. jul. M. e. t. hegyes, dombos helyein **G. odoratissima** Rich. Jószagú Cs.

3 A gumó bojtos; a sarkantyú a maghonnál 3-szor rövidebb, hengeres, tompavégű. A pilis oldalkarélyai hegyesek; murvái 3 inúak. Vir. zöldes-fehér. 4 Jun. aug. M. éjsz. t. hegyi rétjein
G. albida. Rich. Fehéres Cs.

A gumó hengeres; a sarkantyú fonalképű, félakkora, mint a maghon. A pilis oldal karélyai kerekített végüek; murvái egy inúak. Vir. fehér vagy pirosló. 4 Jul. aug. Bánátban Sarko havason.
G. Frivaldszkyana. Hampe Frivaldszky Cs.

IV. PERISTYLUS. Blum. Pártakör. Nyelvúr.

Leple zöld; pilise szálas, végén háromfogú. M. e. t. hegyi és homoki száraz és nedves réteken. (Coeloglossum viride Hartm. = Habenaria viridis R. Br.)
P. viridis. Lindl. Zöld. P.

V. HIMANTOGLOSSUM. Spreng. Sodortajk.

Pilise 3 sallangú, a középső igen hosszú kissé sodort, az oldaliak habosan fodrosak, sokkal kurtábbak. A sisak fehér, belül bibor v. zöld erekkel, pilise zöldes fehér veres pontokkal. Lev. lándzsásak. (Satyrium hir. L.)
H. hircinum. Rich. Kecske S.

VI. PLATANTHERA. Rich. Lapar. Sarkar.

Szára kétlevelű. Lev. lándzsásak, átellenes állásuak. Alsó ajka ép; sarkantyúja fonalképű $1^1/_2$—2-szer akkora, mint a maghon. Vir. fehér vagy zöldes.

Porhon rekeszei párhuzamosak. 2↓ Máj. jul. M. e. t. erdeiben. Erős, de kellemes illatú.

P. bifolia. Rich. Kétlevelű L.

Ha a porhon rekeszei nem párhuzamosak s ha sarkantyúja vége felé vastagodó. P. chlorantha Custor v. Or. virescens Zollikoff névvel jelölik.

VII. NIGRITELLA. Rich. Nigritella.

A lepel minden levele, valamint a pilis kihegyezett; sarkantyúja visszásan-tojásdad, 3-szor rövidebb, mint a maghon. Lev. szálasak. Vir. bibor fekete. Vanilia szagú. 2↓ Máj. aug. Havasi réteken.

N. angustifolia. Rich. Keskenylevelű N.

VIII. OPHRYS. L. Bangó.

1 { A pilis csúcsán kissé felfelé görbülő függelékkel . . 2
A pilis csúcsán függelék nincs 4

2 { A pilis ép, végén kissé csorbás, a pilis bibor barna, alapján sárga pettyekkel v. csikokkal; a pilis függeléke sárga-zöld; a lepel többi levelei rózsaveresek. 2↓ Jun. Szórv. M. délnyug. t. pázsitos dombjain.
O. arachnites. Rich. Pókalakú B.
A pilis 3—5 hasábú, boltozatos kinézésű 3

3 { Pilise 3 hasábú, bibor barna sárga pontokkal, a két oldal karély alján egy-egy lefelé görbülő szarvval. 2↓ Jun. Szórv. Veszprém m. s Pécs mellett.
O. cornuta. Stev. Szarvas B.
Pilise 5 hasábú, barna, sárgás-tarka. A pilis két alsó karély alján egy-egy szőrös pup, a három mellső visszahajlott; 2↓ Jun. jul Pozsony m.
O. apifera. Huds. Méhalakú B.

4 { Pilise 3 hasábú, a középső 2 karélyú, bibor-barna, közepén kékes-szürke, négyszögű, kopasz folttal. 2↓ Jun. M. e. t. nedves erdei rétjein. (O. muscifera Huds.) **O. myodes.** Jacqu. Légyalakú B.
A pilis ép vagy oldalt apró fogakkal 5

A szár levéltelen. Lep. levelei összehajlók. Tölcv. keskeny-szálasak, akkorák, v. hosszabbak, mint a fürtös virágzat. Vir. sárga-zöld. 2|. Jul. aug. A magas Tátra észak kel. mészhegyein, valamint az aradi
5 havasokon. **O. alpina.** L. Havasi B.
A szár. leveles A lep. levelei elállók. Lev. lándzsásak. Leple sárga, pilise bibor-barna, széle felé zöldes. 2|. Máj. jun. Szórv. M. közép és d. t. rétjein s dombjain. **O. aranifera.** Huds. Párkányos B.

IX. HERMINIUM. R. Br. Minka.

Pilise 3 osztatú, a czimpák szálasak a középső még egyszer oly hosszú. Szára 2 váltakozó állású levelekkel, lándzsásak. A vir. sárga-zöldek, fürtben állók. 2|. Máj jun. M. éjsz. t. erdő rétjein s a Bánátban **H. Monorchis.** R. Br. Egygumójú M.

B) Limodoreae.

X. EPIPOGIUM. Rich. Bajuszvirág.

Szára levéltelen, csonkitott hüvelyekkel, sárga-fehér veres pettyekkel. Vir. fehéres-veres, fürtösen álló. 2|. Jul aug. A Tátra alján s Krassó megyében fagyökereken élődik. (E. aphyllum Sw.)
E. Gmelini. Rich. Gmelin G.

XI. LIMODORUM. Tournf. Gérbicz

Szára levéltelen, ibolya színű. A pilis tojásdad, habos; sarkantyúja árképű, akkora, mint a maghon Lep. világos ibolya színű. 2|. Máj. jun. M. délnyug. hegyes vidékein. **L. abortivum.** Sw. Eltörpült G.

XII. CEPHALANTHERA. Rich. Tekeporhon.

A maghon pelyhes; a lepel levelei kihegyezettek. Lev. keskeny-lándzsásak. Vir. sötét-piros. 2|. Jun. jul. M.
1 e. t. lombos erdeiben, különösen mészsziklák közt. (Serapias rubra L.) **C. rubra.** Rich. Piros T.
A maghon csupasz 2

2 { A murvák hosszabbak a maghonnál. Lev. tojásdadak, a felsők tojásdad-lándzsásak. Vir. sárgás-fehér. 2l Máj. jun. M. e. t. lombos erdőiben. (Serapias pallida. Wahl.) **C. pallens.** Rich. Halovány T.
A murvák a maghonnál sokkal rövidebbek. Lev. szálas-lándzsás. Vir. hófehér, a pilis sárga folttal. 2l Máj. jun. Szórv. k. és d. t. erdei rétjein. **C. ensifolia.** Rich. Kardlevelű T.

XIII. EPIPACTIS. Rich. Bibak.

1 { A pilis mellső lemeze kerekded, fehér pirossal csíkos, kerekített végű. Lev. lándzsás, kopasz Vir. szürkészöld, belül rózsa színű. Jun. jul. M. e. t. állandó mocsáraiban a Tátra aljáig. **E. palustris.** Crantz. Mocsári B.
A pilis mellső lemeze kihegyezett, csúcsa visszahajlott 2

2 { Lev. kicsiny, tojásdad-lándzsás, alul az ereken kopasz. Leple harangképű; a púp a pilisen fodros. Vir. zöldes, szélén piros, pilis szélén fehér. 2l Jun. jul. Pilis hegységben. **C. microphylla.** Ehr. Kislevelű B.
Lev. tojásdad, szőrösödő élekkel s erekkel. Vir. rózsaszínű, a pilis mellső lemeze ibolyás. 2l Jul. aug. M. e. t. erdeiben. (C. atrorubens Schult.) **C. latifolia.** All. Széleslevelű B.
C. rubiginosa Gaud. szennyes ibolyakék lepellel és hosszabb kocsánokkal.

XIV. LISTERA. R. Br. Bibekonty.

Lev. tojásdad; pilise szálas, 2 hasábú. Vir. zöld. 2l Máj. jun. Szórv. M. e. t. hegyes vidékein. **L. ovata.** R. Br. Tojásdad B.
Lev. szívidomú; pilise 3 hasábú, a középső tompa, 2 hasábú. Vir. zöld. 2l Máj. jul. Ritkább az előbbinél. M. éjsz. t. erdeiben. **L. cordota.** R. Br. Szívlevelű B.

XV. NEOTTIA. L. **Madárfészek. Tókafék.**

Szára levéltelen, hüvelyes; pilise viszásan szívidomú. Az egész növény barnás fehér, fák gyökerein élődik. 2|. Máj. jun. M. e. t. árnyékos erdeiben. (N. vulgaris Kolb.) **N. Nidus avis.** Rich. Levéltelen T.

XVI. GOODYERA. R. Br. **Goodyera.**

Tőlev. tojásdadak, nyelesek, hállósak; a szár felül s a virág szőrös, szennyes fehér. 2|. Jul. aug. Szórv. a felső erdő tájban. **G. repens.** R. Br. Gyökerező G.

XVII. SPIRANTHES. Rich. **Füzértekercs.**

Szára leveles; lev. szálas-lándzsás; pilise hosszúkás-tojásdad, végén kerekített. Vir. fehér. 2|. Jul. Nagyvárad kör. **S. aestivalis.** Rich. Nyári F.

Szára levéltelen; tőlev. tojásdad v. tojás-hosszúbad; pilise viszás-tojásdad; végén kicsorbított. 2|. Aug. okt. M. k. és d. t. rónáin. **S. autumnalis.** Rich. Őszi F.

C) **Malaxideae.**

XVIII. CORALLORRHIZA. L. **Korallgyök.**

A lep. lev. hegyesek; pilise hosszúkás, tompa végű. Vir. zöldes sárgák, aprók, kevés virágú fürtben állók. 2|. Jun. aug. M. éjsz. t. nyug. részeiben, sűrűségekben. **C. innata.** R. Br. Élődi K.

XIX. STURMIA. Reichb. **Hagymabur.**

Szára 3 élű, alján 2 levelű; lev. ellipt.-lándzsásak. Vir. zöld sárga, apró kevés virágú fürtben. 2|. Jun. jul. Trencsén m. Eperjes m. zsombékos rétein szórv. **St. Loeselii.** Reichb. Loesel H.

XX. MALAXIS. Sw. Bibefog.

Szára 5 élű, alján. 3—4 levéllel; vir. zöldes sárga. 2l Jul aug. Mármarosban zsombékos réteken. (Microstylis paludosa. L. Ophrys paludosa L.)
M. paludosa. Sw. Mocsári B.

Szára 3 élű, egy levelű, mely tojásdad; pilise, mint az előbbinél, homorú s kihegyezett. Vir. zöldes. 2l Jul. M. e. t. zsombékos réteken. Szórv. (Microstylis mon. Lindl. Ophrys mon. L.)
M. monophyllos. Sw. Egylevelű B.

D) Cypripedieae.

XIX. CYPRIPEDIUM. L. Czipőczim.

Szára leveles, 1—2 virágú. pilise sárga, papucs alakú, a többi öt lepel levelénél rövidebb. 2l Máj. jun. Szórv. M. e. t. hegyes vidékein. **C. calceolus.** L. Papucs C.

B) Dicotyledones. Juss.

I. Gamopetalae.

XXI. Család. CONVOLVULACEAE. Juss. Hajnalikafélék.

Fünemü vagy cserjés, tejnedvet tartalmazó növények gyakran tekergödző szárral, váltakozó, épélü, pálhátlan, gyakran fejletlen levelekkel. A kehely 5 levelü, v. 5 hasábú, maradó. A párta 5 karélyú. Az 5 porzó alján a szirmokkal összenött. Maghon egy, 1—4 rekeszü. A magrügyek egyenként, vagy párosan állnak minden rekeszben. A termés harántul felnyiló, vagy fel nem repedő tok.

Nemek:

1 | Szára leveletlen. Virágai csomókban állnak. A kehely 4—5 hasábú. A párta harangidomú, v korsó képü, 4—5 hasábú. Bibe 2. **Cuscuta** III.
1 | Szára kifejlödött levelekkel 2
2 | A bibe 2 karélyú, vagy osztatú. **Convolvulus** I.
2 | A bibe fejes . . . . . **Pharbitis** II.

Fajok:

I. CONVOLVULUS. L. Hajnalika.

1 | A lev. nyílképüek 2
1 | A lev. más alakuak 4
2 | A kehely alján 2, a kehelynél nagyobb, szives murva. Vir. fehér, nagy. 2l Jul. szept. M. k. t. bokros helyein. **C. sepium.** L. Nagy H.
2 | A murvák tojásdadak, vagy lándzsásak 3

A murvák tojásdadak a kehelyhez simulnak. 2|. Máj. jun. Bánát erdős, sziklás helyein. (C. silvestris W. K. Calystegia silvatica Griseb.)

3 **C. silvaticus.** W. K. Erdei H.

A murvák aprók, szálasak s a kehely aljától távol állnak. Pártája fehér vagy pirosló, kivül 5 piros csikkal. 2|. Jun. jul. M. e. t. miv. talaján közönséges.

C. arvensis. L. Kis H.

4 Lev. szálas-lándzsás, szőrös. Vir. piros. Jun. jul. M. k. és d. t. sziklás helyein. **C. Cantabrica.** L Kantabri H.

Lev. szíves aljuak, selymesek, fehérlők. Vir. piros. 2|. Jun. jul. A bánáti határőrvidéken.

C. althaeoides. L. Zilizképű H.

II. PHARBITIS. Choisy. Folyóka.

Szára tekergődző, szőrös. Lev. hosszúnyelüek, szívtojásdadak, kihegyezettek, szőrösek. A murvák szálasak. Pártája ibolya-piros, ritkán bibor szinü, vagy fehér. ⊙ Jul. szept. Gyakori disznövény kertekben Amerikából. **Ph. purpurea.** Aschs. Bibor F.

III. CUSCUTA. Tournf. Aranka.

1 Bibéje egy. Virágz. füzéres. Kehelycsöve hengeres, a karimánál 2-szer hosszabb. Vir. rózsaszinü. ⊙ Jul. aug. Füzfákon élődik. Abauj, Zemplén, Győr, Pest, Pozsony, Nyitra megyékben. (C. monogyna Koch.)

C. lupuliformis. Krock. Komlóképű A.

A bibe 2 2

2 A párta csöve gömbös, kétszer akkora mint karimája, karimája 5 hasábú. A bibeszár rövidebb a pártánál. Pártája fehér. ⊙ Jul aug. Lenen élőskedik. M. éjsz. és k. t. **C. Epilinum.** Weihe. Lenfojtó A.

A párta csöve hengeres, akkora mint a 4—5 hasábú karima. A szárak piroslók 3

3 A bibeszár hosszabb a maghon- és pártánál. A párta fehér vagy pirosló. A párta torkát az összehajlott torokpikkelyek zárják. ⊙ Jul. aug. Leginkább ajkas és pillangós növényeken élődik. M. e. t. (C. trifolii Bab. lóherén, szintén ide tartozik.)

C. Epithymum. L. Kakukfűfojtó A.

A bibeszár akkora vagy rövidebb, mint a maghon és a párta. A párta pirosló. torka nyilt. ☉ Jun. aug. Leginkább sziromtalan növényeken élöskedik. M. e. t. **C. europea.** L. Európai A.

XXII. Család. POLEMONIACEAE. Lindl. Polemoniumfélék.

Füvek örvös, pálhátlan levelekkel. A kehely 5 hasábú, maradó. A párta kerekképű, 5 karélyú karimával. Porzó 5, párta csövén elhelyezvék. Magház egy, szabad, 3 rekeszű, sok magrügyű. A tok 3 kopácsú.

Nemek:

A párta csöve rövid. A lev. szárnyaltak **Polemonium** I.
A párta csöve hosszú. A levelek osztatlanok. **Phlox** II.

Fajok:

I. POLEMONIUM. L. Polemonium.

Szára felálló. Lev. szárnyas, tojásdad-lándzsás, kihegyezett, épélű levélkékkel Vir. kék, ritkán fehér. ♃ Jun. jul. Az alhavasi s a felső erdő tájban a nagy és kis Tátrán szórv. **P. coeruleum.** L. Kék P.

II. PHLOX. L. Lángvirág.

Szára kopasz. Lev. szív-tojásdadok, kopaszak. A virágz. bugás. A kehely fogai serte hegyüek, egyenesek. A párta czimpái visszás-tojásdadok. A párta bibor-, rózsa-, ibolya szinü, v. fehér. ♃ Aug. szept. Disznövény É.-Amerikából. **Ph. paniculata.** L. Bugás L.
Szára mirigy-szörös. Lev. hosszúkásak, v. lándzsásak, a felsők szíves aljuak, szárölelők. A keh. czimpái visszahajlottak. A párta czimpái visszás-toj. A párta oly szinü, mint az előbbi. ☉ Jul. szept. Disznövény. **Ph. Drummondii.** Hook. Egynyári L.

XXIII. Család. ASPERIFOLIACEAE. L. Érdes-levelüek.

Füvek vagy cserjék hengerded szárral és egyszerű, osztatlan, pálhátlan s váltakozó állású levelekkel; a szár és a levelek serte nemü szőrökkel vannak megrakva. A virágz. a kunkor azon neme. mely forgónak (cicinnus) hivatik. A le nem hulló kehely öt karélyú, szabályos vagy szabálytalan. A párta szintén olyan, torkán szőrökkel, pikkelyekkel, vagy emelkedésekkel van ellátva. Porzó 5; a pártán vannak elhelyezve s annak karélyaival váltakoznak. Magház 1, szabad, egy maghon alatti korongon áll; négy (ritkán 2) álrekeszszel, minden rekesz egy magrügygyel. Bibeszár egy. Diócska 2 vagy 4. A mag fehérnyétlen.

Nemek:

1 A bibeszár alja a maghon tetején áll és nincs bemélyedve. A párta tölcsér idomú 5 hasábú, visszahajtott karimával, torkán emelkedések nélkül. **Heliotropium** I.

1 A bibeszár a maghonba van bemélyedve 2

2 A párta szabálytalan. **Echium** XVI.

2 A párta szabályos 3

3 A maghon 2 karélyú 4

3 A maghon 4 karélyú 5

4 A maghon 2 rekeszű . . . . . **Rochelia** V.

4 A maghon 4 rekeszű . . . . . **Cerinthe** XV.

5 A bibeszár a maghon oldalán van elhelyezve . . . 6

5 A bibeszár a maghon közepét foglalja el 10

6 A diócskák simák, vagy gyengén varanceskosak . . 7

6 A diócskák tüskések 9

7 A párta kerekidomú, kerekded karélyokkal. **Omphalodes** VI.

7 A párta tölcséres 8

8 A kehely virágzás után két fogas lemezzé fejlődik ki. Diócskái szemölcsösen érdesek. **Asperugo** III.

8 A kehely virágzás után nem nő tovább. A párta sallangjai szálasak. **Mattia** IX.

9 A párta tányér-, majdnem harangképű, barnavörös, v. bibor-ibolya színű. A diócskák összelapultak, mindenütt tüskések. **Cynoglossum** II.
A párta tányéridomú, világoskék. A diócskák kúposak, 3 élüek, csak az éleken tüskékkel. **Echinospermum** IV.

10 A párta torkában kúposan összehajlott, árképű pikkelyek vannak. **Symphytum** XII.
A párta torkában pikkelyek nincsenek 11

11 A párta kerekidomú, 5 metszetű. **Borago** VIII.
A párta más idomú 12

12 A párta hengeres-harangidomú, sárga, torkán pikkelyek nélkül . . . . . **Onosma** XIV.
A párta tölcsér, vagy tányérképű 13

13 A párta nyaka szög alatt meghajlott. **Lycopsis** XI.
A párta nyaka egyenes 14

14 A párta torka kerekded pikkelyű, vagy sima. **Myosotis** XVIII.
A párta torka szőrös, vagy kopasz 15

15 A kehely 5 sallangú. A párta nyilt torkában van 5 apró pikkely, vagy 5 szőrös ráncz. **Lithospermum** XIII.
A kehely 5 hasábú, vagy fogú 16

16 A kehely 5 hasábú, hengeres. A párta biborfekete, ritkán sárga. **Nonnea** X.
A kehely 5 fogú, végén felvuvódott, harangidomú. **Pulmonaria** XVII.

Fajok:

A) **Ehretiaceae.**

I. HELIOTROPIUM. L. Kunkor.

Szára felálló. Lev. tojásdad, épélű, pelyhes. Terméskelyhe nyilt, 4—1 terméskével. Vir. fehér, vagy világos-kék. ☉ Jul. aug. M. k. és d. t. miv. talajan. **H. europeum.** L. Európai K.
Szára heverő, aljától kezdve elágazó. Lev. kerülékes, vagy visszásan tojásdad ép, vagy csipkéscsű. Termés kelyhe zárt, rendesen csak egy kifejlett terméskével. ☉ Aug. szept. M. k. és d. t. vizállotta helyein. **H. supinum.** L. Henye K.

B) **Boragineae.**

II. CYNOGLOSSUM. L. Árnő.

1 Lev. érdes, zilálltan szőrös, felül sötét zöld, majdnem fényes Vir. piroslók, végre teljesen ibolyásak. ☉ Jun. jul. M. e. t. lombos, árnyékos erdőiben szórv. (C. montanum Lam. — C. silvaticum Hänke.)
C. germanicum. Jacqu. Nem. A.

A lev. puhák, szürkén molyhosak 2

2 Alsó lev. kerülékes, a felső lándzsás. Vir. piros, kékbe játszó, v. fehér, torkán piros pikkelyekkel. ☉ Máj. jul. M. e. t. az alhavasi tájig.
C. officinale. L. Orvosi A.

Alsó lev. hosszúdad. Vir. világos kék piros erekkel s vérvörös pikkelyekkel torkában. ☉ Máj. jun. M. k. és d. t. **C. pictum.** Ait. Tarka A.

III. ASPERUGO. L. Magiszák.

Szára ágas, henyélő, kurta horgas szőrökkel. Lev. hosszúdad lándzsás-, érdes-szőrös. A rövid nyelű virágok hónaljiak, pirosas kékek. ☉ Máj. jun. M. e. t. miv. s rom talaján a felső erdőtájig.
A. procumbens. L. Henye M.

IV. ECHINOSPERMUM. Sw. Sülmag.

Kocsánjai virágzás után lehajlók. A kehely lev. tojásdad-lándzsásak, a természnél rövidebbek. A lev. lándzsás, v. lándzsás-szálas, a nyél szőrös, szürkezöld. Pártája világos kék. 2 Máj. jun. M. nyugoti részén és a Mecseken. (Lapula deflexa Wahlenb.)
E. deflexum. Lehm. Lehajlott S.

Kocsánjai virágzás után is felállók. Kehely levelei keskeny lándzsásak, elállók, a természnél hosszabbak. Lev. lándzsás, érdes-szőrös. Pártája világos kék. ☉ Jun. jul. M. e. t. a felső erdőtájig. (Lapula Myosotis Mönch.)
E. Lapula. Lehm. Bojtorján S.

V. ROCHELIA. Reich. Rochelia.

Szára ágas, érdes szőrű. Lev. hosszúdad-lándzsás. Vir. kocsánjai lehajlók. Maghona kettő, kúpos, mi által Echin Lapulától különbözik. ☉ Máj. Liptó m. Chocs hegyén találta Reichb. (Lithospermum dispermum L.) **R. stellulata.** Reichb. Csillagos R.

VI. OMPHALODES. Tournf. Nefelejts.

Szára felálló, rövid. Alsó lev. hosszú-nyelű, szélestojásdad, vagy szíves. Szárlev. tojásdad-lándzsás, szálkahegyű, ritka szőrökkel. Vir. azurkék. ♃ Ápr. máj. Bács m. homokos erdőtáján, különben kerti növény. **O. verna.** Mönch. Tavaszi N.

Szára heverő, két-két ágú. Lev. lándzsás, az alsók átellenes helyzetüek, a felsők váltakozók. Fürtje leveles Vir.. kocsánjai végre lehajlók. Vir. apró, világos kék, pikkelyei sárgásak ☉ Ápr. máj. M. k. és d. t. hegyes bokros s árnyékos helyein.
O. scorpiodes. Lam. Bököl N.

VII. ANCHUSA. L. Atraczél.

Pártája apró, a kehelyből csak a kárima emelkedik ki. Az egész növény érdes-szőrű. Lev. hosszúdad, v. hosszúdad-szálas, v. lándzsás. Murvái lándzsásak, hegyesek. Virágai bugában, halvány-kékek. 2 Jun. jul. K. k. és d. t. rónáin s dombjain.
A. Barrelieri. Vilm Barrelier A. 1

A párta nagy, vagy legalább felével emelkedik ki a kehelyből 2

A párta torkában a pikkelyek hosszúkásak, nyalábszőrösek Murvái lándzsásak, fehérlők. Lev. fénylő. Pártája azurkék, 13—20 mmnyi Szára nagy. 2 Máj. jul. M. k. és d. t. **A. italica.** Retz. Olasz A.

A párta torkában a pikkelyek tojásdadok, bársonyosak. Murvái tojásdad-lándzsásak. Pártájának nagysága és szine igen váltakozó: igy a párta átmérője váltakozik 5—18 mm. között, a szin majd azurkék, halványkék, bíborvörös, fehér azurkékkel tarka, halavány sárga. Lev. szintén széles majd keskeny, az 2

első hosszúdad-lándzsás, az utóbbi szálas szárlevelekkel. Ide tartozó nevek: A ochroleuka M. B. a sárga virágú, A. leptophilla Wierzb. a szálas levelű, az azurkék s kis virágú A. arvalis Pavics stb. 2, 2‡ Máj. szept. M. e. t. Az ochroleuca Krassó és Szörény m. déli határain. **A. officinalis.** L. Orvosi A.

VIII. BORAGO. L. Boragó.

Az egész növény érdes-szőrös. Szárai elállók. Alsó lev. kerülékes, tompa, lefelé keskenyedők. A párta hasábjai tojásdadok, kihegyezettek, a párta világos kék. ☉ Jun. jul. Miv. s elvadul. **B. officinalis.** L. Orvosi B.

IX. MATTIA. Schult. Mattia.

Szára felálló. Lev. pelyhes, épélű, kihegyezett, az alsók hosszúdad-lándzsásak, nyélbe keskenyedők, a felsők szálas-lándzsásak, ülők. Kocsánjai s kelyhei fehér gyapjasok. Vir. végálló sátorban elhelyezvék. 2 Máj. jun. Krassó és Szörény megyék déli homok dombjain. (Cynoglossum umbellatum W. K.) **M. umbellata.** Schult. Ernyős M.

X. NONNEA. Med. Nonnea. Apáczavirág.

Szára felálló, egyszerű. Lev. lándzsás, lelapult szőrű. Murvái tojásdad-lándzsások. Pártája bibor fekete. 2 Máj. jun. M. éjsz. t. száraz, parlag s miv. talaján. (Lycopsis pulla L.) **N. pulla.** DC. Gyászoló N.

XI. LYCOPSIS. L. Nyakó.

Szára felálló, sertés. Lev. lándzsás, kanyargósan fogas, érdesen-szőrös. A párta csöve középen görbe. Vir. kék, fehér csővel. ☉ Máj. okt. M. e. t. miv. talaján. **L. arvensis.** L. Mezei Ny.

XII. SYMPHYTUM. L. Nadálytő.

1 { A gyökér rhizomos, virányos, v. ferde. A vir. sárga 2
  { A gyökér orsódad, rhizom nélkül. A vir. sárga, kék, ibolyakék, vagy fehér 3

Alsó lev. hosszú-nyelű, szíves-aljú, kihegyezett, a szárlev. szintén szíves-aljuak-tojásdadok, rövid nyelüek. 4 Máj. jun. M. e. t. havasi aljában.
S. cordatum. W. K. Szívlevelű N.

2 Levele nem szíves aljú, hanem nyélbe lefutó-tojáshosszúdad, szálas hosszúdad. Lev. változó; a keskeny levelűt, melynél a kehely sallangjai s a párta torkán a pikkelyek keskenyek, S. bulbosum Schim. — S. augustitolium Kern. alfajnak, a lapult és sugáros fehér pártájút S. pustulatum Kern. alfajnak tarthatni. 4 Máj. jun. Szörény m. az alfajok, a tőalak. M. e. t. árnyékos helyein. **S. tuberosum.** L. Gumós N.

3 A párta halavány-sárga, torkából a pikkelyek kiemelkednek. Szára két-két ágú. Alsó lev. nyeles, tojásdad vagy hosszúdad-tojásdad, a felső ülő. ⊙ Máj. jun. Krassó és Szörény m. déli részein.
S. ottomanum. Friv. Török N.

A párta kék, ibolyakék ritkán fehér. A pikkelyek a párta torkában bezártak 4

4 Szárlev. lefutó, érdes s szőrös. 4 Máj. jun M. e. t. mocsaras és nedves helyein. **S. officinale.** L. Fekete N.
Szárlev. nem lefutó, nem szőrös. 4 Máj. jun. Pest m.
S. uliginosum. Kern.

XIII. LITHOSPERMUM. L. Kőmag.

1 A párta akkora, mint a kehely 2
A párta 2 akkora, mint a kehely 3

A párta zöldes-fehér. Lev. lándzsás, ülő. Szára felálló. Terméskéi fehérek, simák. 4 Máj. jun. M. e. t. szórv. **L. officinale.** L. Gyöngyköles K.

2 A párta kék, ritkán fehér v. sárga. Alsó lev. ékidomuanlándzsásak, szárlevelei lándzsásak. A murvák hosszúdadok, v. visszás-szívképüek. Terméskéi reczésenbibircsések. 4 Máj. jun. M. k és d. t. homok sikjain szórv. (Alkanna tinctoria Pausch.)
L. tinctorium. L. Festő K.

A párta eleinte bibor-, később kék szinű Terméskéi simák. Lev. lándzsás, hegyes, rövid szőröktől érdes

3 A virágot viselő szár 2—3 hasábú, a nem virágzó kuszó. 4 Máj. jun. M. e. t. bokros partjain, a lombos erdők övében. **L. purpureo-coeruleum.** L. Biborkék K.

A párta fehér, ritkán kék. Terméskéi ráncozosak érdesek, fakók. Lev. szálas-lándzsás. Szára egyszerű, legfölebb fent ágas. ☉ Ápr. jun. M. e. t. miv. s parlagi talaján. **L. arvense.** L. Mezei K.

XIV. ONASMA. L. Vertő.

Szára egyszerű. Lev. érdes-szőrüek, a serték csillagos bibéreséken ülnek. 2|. Jun. jul. M. k. és d. t. hegyein, pl. a tornai várhegyen, a baranyai Harsányhegyén s Szörény és Krassó déli részének hegyein. **O. stellutatum.** W. K. Csillagocskás V.

Szára ágas. A lev. szálas-lándzsásak érdes, a serték egyszerű bibéreséken ülnek 2

A porhon élén fogacskásan-érdes 2 Jun. jul. M. k. és d. t. homokos rónáin s dombjain. **O. arenarium.** W. K. Homok V.

A porhon sima, 2-szer akkora, mint a porzószál. 2 Jun. jul. M. k. t. erdős, bokros helyein. **O. echinoides.** L. Szúrós V.

XV. CERINTHE. L. Szeplén.

A párta 5 fogú, a fogak tojásdadok, egyenesek, vagy csúcsaikkal kifelé hajlók. Lev. nem szárölelő. Porszálai 4-szer akkorák, mint a porhonok. 2|. Jun. aug. Tokárna nevű tátrai völgyben. **C. alpina.** Kit. Havasi Sz.

A párta fogai inas idomuak A lev. szárölelők . . . 2

A párta fogai rövidek, széles-alju 3 szögüek, kifelé hajlók. Porszálai akkorák, mint a porhonok 2|. Jun. jul. Mármarosban Szaplonca mellett. **C. major.** L. Nagyobb Sz.

A párta fogai szálas-lándzsásak, összehajlók. 2 Máj. jul. M. e. t. a felső erdőtájig. **C. minor.** L. Kisebb Sz.

XVI. ECHIUM. L. Kigyószisz.

Fürtjei végükön 2 águak Bibéje végén 2 hasábú. Lev. lándzsás. Vir. v. halavány-piros. 2 Jun. jul. M. k. és d. t. homokos síkjain és dombjain. (E. altissimum Jacqu.) **E. italicum.** L. Olasz K.

A fürtök osztatlanok 2

A párta csöve rövidebb a kehelynél. A bibe 2 hasábú. A porzók lefelé hajlottak a párta karimájához simulók. Vir. kék, piros v. fehér. 2 Jun. szept. M. e. t. dombjain. **E. vulgare.** L. Terjőke K.
2 A párta csöve hosszabb a kehelynél. Bibéje osztatlan. Lev. szálas-lándzsás. Vir. piros 2 Jun. jul. M. k. és d. t. rónáin és dombjain. **E. rubrum.** Jacqu Vörös K.

XVII. PULMONARIA. L. Tüdőfű.

A nem virágzó tőkék kerülékesen-lándzsások, v. lándzsások, egyenletesen a nyélbe keskenyedő lemezzel
A tőalaknál a szár sertés, P. mollis Wolff. alfajánál ízzelt szőröktől borzas. Vir. kék, P. rubra Schott. alfajánál piros. 4 Ápr. máj. M. e. t. lombos erdők övében. **P. angustifolia** L. Keskenylevelű T.
1 A nem virágzó tőkék lev. szívidomú vagy tojásdad. A virág piros, később ibolya színű 2
Külső fölev. szíves alju, rögtön a nyélbe keskenyedő lemezzel. Szára sertés s lev. néha fehér pettyekkel. Vir. fehér vagy lila színű. 4 Marcz. apr. M k. t. hegyein. **O. sacharata.** Mill. Édes T.
2 Külső tőlev. a nem virágzó tőke-ágakon s a későbbi a virágokon széles, szíves alju a nyélbe lassan keskenyedő. Vir előbb piros, azután ibolya kék. 4 Márcz. ápr. M. e. t. közöns, alhavasi tájig. **P. officinalis.** L. Orvosi T.

XVIII. MYOSOTIS. L. Mioszót.

1 A párta karimája róna a kehelyből egészen kiemelkedő 2
A párta karimája homorú, a kehelyből alig emelkedik ki 4
Kelyhe 5 fogú, egyenes rásimuló szőrökkel. Szárlev. hozszúkás lándzsás. Vir kék, v. fehér ☉ Jun. jul.
2 M. e. t. mocsáros helyein. (M. caespitosa. Schult.) **M. palustris.** Roth. Mocsári M.
A kehely 5 hasábú 3
A termés kocsán rövidebb a kehelynél. A párta csöve végre 2 akkora, mint a kehely. Szárlev. szálas-lándzsás. Vir. eleinte sárga, később kékes, végre
3 ibolyás. ☉ Máj. M. k. és d. t. homokos rónáin. **M. versicolor.** Schlechtd. Többszínű M.

A termés kocsán akkora, vagy hosszabb a kehelynél. Szárlev. hosszudad-lándzsás, hegyes. Vir. sötétkék, kellemes szagú. ⊙, 2 Máj. jul. M. e. t. a havasokon. (M. alpestris Schm.) **M. silvatica.** Hoff. Erdei M.

4 A kocsán virágzás után félakkora v. akkora, mint a kehely 5
A kocsán virágzás után hosszabb a kehelynél . . . 6

5 A fürt kocsántalan, az alsó vir. egy murvával. A párta csöve zárt. Vir. apró, kék. ⊙ Ápr. máj. M. k. és d. t. száraz pontjain. **M. sricta.** Link. Sudár M.
A fürt kocsános, alsó vir. murva nélküli. Párta csöve nyilt. Vir. kék. ⊙ Máj. jun. M. e. t. a felső erdőtájig. **M. hispida.** Schlechtd. Borzas M.

6 A fürt kocsántalan, gyér virágú, tövén murvás. Szárlev. hosszúdad-lándzsások. Vir. kék. ⊙ Máj. jun. M. e. t. nedves, árnyékos helyein a tátrai felföld kivételével. **M. sparsiflora.** Mikán. Ziláltvirágú M.
A fürt kocsános, tövén nem murvás. Lev. hosszúdadlándzsás, szürkén molyhos. 2 Jun. aug. M. e. t. miv. talaján. **M. intermedia.** Link. Közép M.

XXIV. Család. SOLANACEAE. Juss. Burgonyafélék.

Fűnemű, vagy cserjés növények váltakozó, egyszerű és pálhátlan levelekkel. A kehely ritkán 4—6, rendesen 5 osztatú, gyakran lehulló. A párta ritkán 4—6, többnyire 5 metszetű, lehulló. Porzó 5, a szirmokkal váltakoznak. Maghon 1—2 rekeszű, több magrügygyel. A termés tok, vagy bogyó.

Nemek:

1 A párta kerek idomú, csöve rövid; a termés bogyó . 2
A párta más idomú 5

2 A virágok magánosak (szétszórtak) 3
A virágok fürtben vagy bogernyőkben állnak . . . 4

3 { A porzók kiemelkednek a párta nyakából. A bogyó nincs kehelylyel körülvéve, különben is hosszúkás. **Capsicum** X.
A porzók nem emelkednek ki a párta nyakából. A bogyó gömb. idomú, a felfuvódott kehelybe van zárva. **Physalis** IX.

4 { A porhonok likakkal nyilnak. A lev. egyszerüek. Sol. tuberosum kivételével, hol szárnyaltak. **Solanum** VIII.
A porhonok a rekesz hosszában nyilnak. A lev. szárnyaltak. **Lycopersicum** VII.

5 { A szár fás. . . . . **Lycium** VI.
A szár nem fás 6

6 { A párta csöves . . . . . **Scopolia** V.
A párta harang-, tölcsér-. v. gyertyatartó idomú . . 7

7 { A párta harang idomú 8
A párta tölcsér v. gyertyatartó képü. A termés tok . 9

8 { A porzók összehajlók. A kehely 5 erős éllel. A bogyó nedv nélkül, 3—5 rekeszü **Nicandra** XI.
A porzók nem hajolnak össze. A kehely sima. A bogyó nedvet tartalmaz. **Atropa** XII.

9 { A párta karimája rem redős. A virágok magánosak, majdnem ülők. **Hyosciamus** IV.
A párta karimája redős 10

10 { A bibe gömb idomú. A virágok fürtökben v. bugákban. A tok sima 11
A bibe 2 levelü. A vir. magánosak. A tok tövises. **Datura** III.

11 { A kehely 5 hasábú A porzók egyenlő hosszuak. A tok kopácsai 2 hasábuak **Nicotiana** I.
A keh. 5 lev., lapát alakú levelekkel. A porzók nem egyenlő hosszúak. A tok kopácsai osztatlanok. **Petunia** II.

Fajok:

I. NICOTIANA. L. Dohány.

1 { Az alsó lev. nyelesek, tojásdadak, épélüek. A párta karimája kerek idomú karélyokkal. Vir. sárga-zöld. ☉ Jul. aug. Mivel. Amerikából származik. **N. rustica.** L. Kapa D.
Az alsó lev. lefutók. A párta karimája kihegyezett karélyokkal. A vir. pirosak 2

2 { Lev. hossz-lándzsás, az alsók keskenyedve lefutók. A párta karimája hosszú hegyes karélyokkal. ☉ Jul. aug. Miv. **N. Tabacum.** L. Közönséges D.
Lev. tojás-lándzsás, az alsók kürtösek, a száron lefutók. A párta karimája rövid hegyes karélyokkal. ☉ Jul. aug. Miv. **N. latissima.** Mill. Széleslevelű D.

II. PETUNIA. Juss. Petunia.

Lev. hossz-tojásdadok, tompa hegyüek. A kocsánok hosszabbak a leveleknél. A párta csöve rövid mirigyszőrökkel, 3—4-szer oly hosszú, mint a kehely; a párta czimpái kerekded-tompák. A párta fehér ibolyás sávokkal, torka ibolyás. ☉ Jun. okt. kedves dísznövény. D.-Amerikából. (Nicotiana nyctaginiflora Lehm.) **P. nyctaginiflora.** Juss. Sáros P.
Lev. tojásdad, kihegyezett, rövid nyelű. A virágszál akkora, mint a levél. A párta csöve bő, felfelé tágúló, 2-szer hosszabb a kehelynél; a párta czimpái hegyesek; a párta ibolya-vörös, torkában sötétebb színű. ☉ és ♃ Szintén dísznövény. Az előbbivel együtt kertjeinkben számos fajtában miveljük. **P. violacea.** Lindl. Ibolyás P.

III. DATURA. L. Redőszirom.

Lev. nyeles, tojásdad, öblösen s egyenlőtlenül fogas. Vir. a szár hegye villái közt magánosak. Vir. fehér v. halavány lila. ☉ Jul. aug. M. e. t. miv. s romtalaján a m. Tátra aljáig. Mérges. **D. stramonium.** L. Maszlagos R.

IV. HYOSCIAMUS. L. Csalmatok.

Lev. öblösen czimpás-karélyúak H. agrestis Kit. alfajnál kanyarós-élűek. A tőalak pártája halavány sárga, fekete erű torokkal. H. pallidus Kit.-nél a párta egy színű. ☉, 2 Jún. aug. M. e t. miv. s rom talaján. Igen mérges. **H. niger.** L. Bolondító Cs.

V. SCOPOLIA. Jacqu. Skopolia.

Lev. tojásdad, kerülékes-lándzsás, nyeles. Vir. lefüggő, magános. A párta csöves-harangidomú. ♃ Ápr. máj. M. k. t. árnyékos erdőiben. (Scopolia atropoides Schult. = Hyosciamus Scopolia L. = Atropa carniolica Scop.) **S. carniolia.** Jacqu. Karniai S.

VI. LYCIUM. L. Fanzár.

Bokor, lecsüggő gindár ágakkal. Lev. lándzsás, épélű, nyélre keskenyedő. Vir. ibolyakék. A párta karimája akkora, mint csöve. Bogyói skarlát vörösek. M. e. t. a felső erdő tájig miv. s elvadul.
L. barbarum. L. Pongyola F.

VII. LYCOPERSICUM. Tournf. Paradicsomalma.

Lev. szárnyas, bevagdalt levélkékkel. Bogyója vörös, gömbös, vagy karélyos. Vir. sárga. ☉ Jun. szept. Mivelik. **L. esculentum.** Mill. Ehető P.

VIII. SOLANUM. L. Csucsor.

1 Lev. szárnyas; a szárnyak egyenlőtlenek. Földalatti ágai gumótermők. ♃ Jul. aug. Több alfajban miv. **S. tuberosum.** L. Burgonya Cs.

Lev. nem szárnyas 2

2 Szára cserjés, néha kapaszkodó. Lev. tojásdad-szívidomuak, a felsők dárdásak. Vir. ibolyás, a hasábok 2 zöld fehéres folttal. A bogyó piros. ♄ Jun. aug. M. e. t. patakok mellett, fák között.
S. Dulcamara. L. Keserédes Cs.

Szára fünemű. Lev. háromszögű v. tojásdad, öblösen fogas. A tőalak bogyói feketék. Ide tartozik. S. patulum Kit. = S. hirsutum vagy acutifolium Kit. A vörös bogyójút S. miniatum Berh. = S. rubrum Lumn.; a sárga bogyójút S. flavum Kit. = S. villosum Lam. = S. Kitaibelii Schult. = S. incanum Kit.; a zöld bogyójút S. humile Berh. = S. olivaceum Kit. szokás nevezni. ☉ Jul. szept. M. e. t. miv. talaján. **S. nigrum.** L. Fekete Cs.

IX. PHYSALIS. L. **Zsidócseresnye.**

Lev. páros, egymás mellül indúl, hosszú nyelű, tojásdad, épélű, vagy habos. Vir. hónalji, piszkos fehér, piros erekkel. A skarlátpiros bogyót a felfuvodott kelyhe zárja be. 4 Jun. jul. M. e. t. bokros, árnyékos helyein. Ph. Alkekengi. L Piros Zs.

X. CAPSICUM. Tournf. **Paprika.**

Kocsánjai egy virágnak. Bogyói szárazak, belül üvegesek, lecsüngők. ☉ Jul. aug. Miv. hazánk k. és d. t. C. annuum. L. Egynyári P.

XI. NICANDRA. Adans. **Szilkesark.**

Szára villásan ágas. Lev. hosszú-tojásdad, v. hosszúdad, rendesen kikanyargatott-szögletes. Kelyhe tágas, öt élű. Pártája harangidomú, halavány kék. ☉ Jun. okt. Amerikából származott, nálunk disznövény; itt-ott elvadul kül. M. d. t N. physaloides. Gärtn. Hólyagos Sz.

XII. ATROPA. L. **Nadragulya.**

Szára ágas, párosan álló s egyenlőtlen nagyságú. Lev. tojásdad. nyélre futó, épélű, hegyes. Vir. szennyes ibolyakék, levél és ághónalji. Bogyója fényes-fekete. 4 Jun. jul. M. e. t hegyes vidékek lombos erdeiben. A. Belladonna. L. Maszlagos N.

XXV. Család. LABIATAE. Juss. Ajakosak.

Fűnemű, vagy félcserjés növények, többnyire négy élű szárral és átellenes, vagy örvösen álló pálhátlan levelekkel. Virágaik a levelek tövében összeszorult bogernyőt képeznek s örvöket (verticilaster), sőt néha az által, hogy az egyes virágzatok közel egymáshoz esvén füzéreket alkotni látszanak. A csésze harang idomú, csöves többnyire 5 fogú, mellék fogakkal, gyakran 2 ajkú ez utóbbi esetben felső ajka 3, az alsó 2 karélyú. A pártánál fordítva van a viszony, a felső

ajak 2, az alsó 3 karélyú. Porzó van 4; ezek közül 2 magasabb, 2 alacsonyabb. A porhonok többnyire hosszú szálon vannak elhelyezve, 2 rekeszüek, befelé nyilók. A maghon 2 termőlevélből áll; e levelek betüremlése által a maghon 4 álrekeszű lesz; hossz betüremlés által a bibeszár, mely végén 2 karélyú, a termőlevél karélyai közé van bemélyedve. Minden rekeszben egy, szájával lefelé néző magrügy van, mely a megvastagodott virág nyelecskéhez van csősitve. A termés a kehelybe zárt négy, széthasadó makkocskákból áll.

Nemek:

1 { 2 termékeny porzó (ezenkivül néha két satnya) . . 2
  { 4 termékeny porzó 4

2 { A párta tölcséridomú, 4 hasábú, alig emelkedik ki az az 5 fogú csészéből. **Lycopus** IV.
  { A párta nyitott, két ajkú, hosszabb a 2 ajkú csészénél 3

3 { A párta felső ajka 2 hasábú, lapos, felegyenesedő; alsó ajka 3 metszetű, majdnem egyenlő hosszú a felsővel. **Rosmarimus** VI.
  { A párta felső ajka ép, vagy csorbás végű, egyenes, sarló vagy sisak idomú, alsó ajka 3 hasábú, rövidebb a felsőnél. **Salvia** V.

4 { A porhon veseképű, egy rekeszű, félkör alakú nyilással nyiló s azután egy kis tányérkát mutat. **Lavandula** I.
  { A porhon más alakú, más képen nyilik fel 5

5 { A párta tölcsérképű, 4 hasábú. A párta belül szőr koszorú nélkül 6
  { A párta egy vagy két ajkú 7

6 { A kehely torka nem szakállas; a kehely 5 fogú. A párta felső czimpája csorbás végű. **Mentha** II.
  { A kehely torka szakállas; a kehely 2 ajkú. A párta felső ajka épélű. **Pulegium** III.

7 { A párta egy ajkú, a felső ajak hiányzik, vagy igen rövid. A kehely 5 fogú vagy 5 hasábú 8
  { A párta 2 ajkú 9

8 { A párta felső ajaka két apró karélyból áll, az alsó 3 hasábú. **Ajuga** XXXI.
  { A párta felső ajka teljesen hiányzik, az alsó ajak 5 hasábú. **Teucrium** XXXII.

9 A porzók nem mennek párhuzamosan, v. felül szétágoznak, vagy alúl széthajlók s felül összehajlók . 10
A porzók párhuzamosan s összetérőleg futnak . . . 16

10 A kehely 5 fogú, vagy 2 hasábú 11
A kehely 2 ajkú 13

11 A porzók alúl szétmenők, felül a felső ajak alatt összehajlók. **Satureja** VII.
A porzók felül mennek szét 12

12 A párta felső ajka csorbás végű. Az antherák rekeszei egymástól messze állnak. **Origanum** VIII.
A párta felső ajka 2 hasábú. Az antherák rekeszei felül szorosan egymás mellett, alúl pedig távol állnak egymástól. **Hysoppus** X.

13 A porzók felül szétmenők. A párta felső ajka egyenes, csorbás végű. **Thymus** IX.
A porzók a párta felső ajka alatt összehajlók . . . 14

14 A virág örvek aljukon pikkelynemü murvákkal vannak körülvéve. **Clinopodium** XII.
A virág ilyen murvák nélkül 15

15 A párta felső ajka boltozatos, a boltozat lapos széllel van körülvéve. Az anthera rekeszei a csúcson összetérők. . . . . **Melissa** XIII.
A felső ajak egyenes, nem boltozatos, elül torkán két felemelkedő dombocska. Az antherák rekeszei párhuzamosan futnak. **Calamintha** XI.

16 A kehely 2 ajkú 17
A kehely elálló vagy össze hajló fogakkal 18

17 A kehely ajkai épélüek. A párta alsó ajka osztatlan, torka nem bir szőrkoszorúval. A porzók függelékek nélkül. **Scutellaria** XXIX.
A kehely ajkai fogasak. A párta alsó ajka 3 hasábú, torka szőrös. A porzók hegyükön foggal vagy emelkedéssel. **Prunella** XXX.

18 A párta felső ajaka lapos és egyenes 19
A párta felső ajaka boltozatos 23

19 A porzók és a bibe a párta csövében vannak, rövidek 20
A porzók és a bibe a felső ajakban is vannak, hosszúak 21

20 A párta sokkal kisebb, a kehely 5 fogú vagy 2 ajkú, pikkelynemü murvák nélkül. **Sideritis** XXI.
A párta nagyobb a kehelynél. A kehely 5—10 fogú, pikkelynemü murvákkal. **Marrubium** XXII.

21 A porzók párhuzamosan futnak, nincsenek keresztbe elhelyezve. A párta alsó ajakának közép czimpája kerekded. . . . . **Nepeta** XIV.
A porzók párosan keresztbe vannak elhelyezve . . . 22

22 A kehely csöves, 5 fogú. A lev. szív- v. veseidomuak, **Glechoma** XV.
A kehely bő, harangképű, karélyosan 2 ajakú. A lev. tojásdadak, vagy szív-tojásdadak. **Melittis** XXV.

23 A párta csöve belül szőrlécz nélkül 24
A párta csöve belül egy szőr lécczel 28

24 A párta alsó ajka oldal hasábjai aprók v. hiányzanak; a középső visszás-szívidomú. **Lamium** XXVI.
Az alsó ajak oldal hasábjai jelentékenyek 25

25 Az alsó ajak hasábjai majdnem 4 szögüek, a középső hosszabb és szélesebb, alján két apró, üres foggal. **Galeopsis** XXVIII.
Az alsó ajak hasábjai más alakuak; a középső fogak nélkül 26

26 A kehely csöves, 2 ajkú. A párta alsó ajakának közép hasábja visszás-tojásdad. A virág ibolya szinű vagy fehér. **Dracocephalum** XVI.
A kehely nem 2 ajkú, hanem csöves, v. harangidomú 27

27 A makkocskák gerezdjei kerekded-tompák. Vir. piros vagy halavány sárga. **Betonica** XX.
A makkocskák gerezdjei felül 3 szögű felülettel. A vir. rózsaszinű. **Chaiturus** XXIV.

28 A párta alsó ajakának oldal hasábjai aprók, fogalakuak vagy hiányzanak; a középső hasáb visszás-tojásdad. **Lamium** XXVI.
A párta alsó ajakának oldal hasábjai jelentékenyek . 29

29 A virág sárga. A párta alsó ajakának közép hasábja tojás sárga barna foltokkal, tojásdad, hegyes, valamint az oldaliak is ilyenek. **Galeobdolon** XXVII.
A virág sárgás vagy más szinű 30

30 A párta alsó ajakának közép hasábja hossz-tojásdad, tompa, mind a 3 árhegye össze göngyölödött csúcsba végződik. **Leonurus** XXIII.
A közép hasáb visszás-tojásdad, v. visszás szívidomú . 31

31 A porzók aljukkal össze vannak nőve s ezen összenövés alatt függelékkel vannak ellátva. **Phlomis** XVIII.
A porzók aljukon szabadok s itt függelék nélkül . . 32

32 A porzók a felső ajak alatt elvirágzás után is párhuzamosak. **Ballota** XIX.
A porzók párhuzamosak, de elvirágzás után a két külső ki felé hajlik **Stachys** XVII.

Fajok:

A) **Ocimoideae.**

I. LAVANDULA. L. Lavandula.

Szára felálló, ágas. Lev. hosszúdad-szálas v. lándzsás, ép, behajlott éllel, eleinte szürkén molyhos, végre zöld, alúl mirigyesen pontozott. Álörvei szaggatottak, végálló füzéreket képeznek. Pártája ibolyakék. 30—60 cm. ♃ Jul. szept. Mivelik, Dél-Európából származott. **L. vera.** DO. Igazi L.

B) **Menthoideae.**

II. MENTHA. L. Menta.

1 A virág örvök levélhónaljiak, egymástól távol állók s nem összefolyók 2
A virág örvök a szár és az ágak végein füzérekbe folynak össze 5

2 Lev. kerek-tojásdad, vagy kerekded, alján szíves; fűrészes, vagy bevagdalt fűrészes, fodros. ♃ Jul. aug. Mivelik, de vadon is nő. **M. crispa.** L. Fodor M.
A lev. tojásdadak 3

3 A kehely harangidomú; a kehely fogai 3 szögüentojásdadak, oly hosszúak, mint szélesek. Lev. rövid nyelű, fűrészes. ♃ Jul. aug. M. e. t. az alhavasi tájig. **M. arvensis.** L. Tarlói M.
A kehely csöves-tölcsér idomú, fogai 3 szögüen lándzsásak, hosszabbak. mint szélesek 4

4 Lev. ülő, v. igen rövid nyelű, mindkét végén hegyes, fűrészes; a fűrész fogak előre nézők. ♃ Jul. aug. M. e. t. miv. talaján. **M. gentilis.** L. Réti M.
Lev. hosszú nyelű, fűrészes, a hegyes fogak elállnak. ♃ Jul. aug. Az előbbivel vegyesen. **M. sativa.** L. Vetési M.

5 Füzére gömbös. A kehelycső belül szőrös. Lev. tojásdad, egyenlőtlen fűrészes, rendesen csak szőrösödő, ritkán borzas. (M. hirsuta Host.) Pártája lila szinű. 2↓ Jun. okt. M. e. t. mocsáros helyein a m. Tátra aljáig. **M. aquatica.** L. Vizi M.

A füzér hengeres. A kehely belül kopasz 6

6 Füve majdnem kopasz. Lev. hossz-lándzsás, v. lándzsás, mindkét felül kopasz. 2↓ Jul. szept. M. éjsz. t. nedves, mocsáros helyein szórv. **M. viridis.** L. Zöld M.

Füve szürkén molyhos. Lev. igen változó, többnyire tojásdad, v. lándzsás; a tojásdad, bevagdalt s fodros levelű M. undulata Willd. 2↓ Jul. szept. M. e. t. az alhavasi tájig. **M. silvestris.** L. Erdei M.

III. PULEGIUM. Mill. Putnok.

Szára felegyenesedő, gyökerező. Lev. nyeles, tojásdad, vagy kerülékes. A virág örvök gömbdedek, levélhónaljiak. A kehely csöves-tölcsér idomú, rovátkás. A párta világos, vagy sötét lila szinű. 2↓ Jul szept. M. k. és d. t. mocsáros, vizállotta helyein. (Mentha Pulegium L. **P. vulgare.** Mill. Csombor P.

IV. LYCOPUS. L. Peszércze.

Felső szárlevelei lándzsásak, fűrészesek, kihegyezett fogakkal; az alsók szárnyasan hasogatottak. A terméketlen porzók hiányzanak. Vir. fehér, belül vörös pettyes. 2↓ Jul. aug. M. e. t. mocsáros, nedves rétjein. **L. europaeus.** L. Europai P.

Minden levele szárnyasan-hasogatott, csak a legfelső murvaskodó nem ilyen. Terméketlen porzók megvannak. 2↓ Jul. aug. M. k. és d. t. mocsáros helyein. **L. exaltatus.** L. Magas P.

C) Monardeae.

V. SALVIA. L. Zsálya.

1 A párta csöve belül szőr gyűrűvel 2

A párta csöve belül gyűrű nélkül 3

A szár félcserjés. Lev. tojás-lándzsás, aprón csipkés-fűrészes, a fiatalok, valamint a szár is szürkén-molyhosak. A virág örv 6—12 virágú. Vir. ibolyás, fehér vagy piros. ♄ Jun. jul. Mivelik.

2 **S. officinalis.** L. Orvosi Zs.

A szár puha, fűnemü. Lev. majdnem 3 szögüen-szívidomú. A virág örv sok virágú, majdnem gömbidomú. Vir. kék. ♃ Jul. aug. M. e. t. az alhavasi tájig. **S. verticillata.** L. Gyűrűs Zs.

3 A szár levéltelen, legfölebb néhány murvaképü levélkével 4

A szár leveles 5

Az alsó levelek tojásdadak, kerekített végüek, karélyosak, vagy szárnyasan hasogatottak, molyhosak. Vir. sárgás-fehér. ♃ Máj. jun. M. d. és k. t.

4 **S. austriaca.** Jacqu. Osztrák Zs.

Az alsó levelek szíves-hosszúdadak, hosszúnyelüek, csipkés-élüek, alúl kissé molyhosak és mirigyesen pontozottak. Vir. kék, vagy ibolyás, ritkán fehér. M. k. és d. t. rónáin. **S. nutans.** L. Kónya Zs.

A lev. szíves-nyilképüek a felsők hosszú hegyüek. A szár felül enyves-mirigyes. Pártája kén sárga barna

5 pettyekkel. ♃ Jun. jul. M. e. t. hegyes vidékein. **S. glutinosa.** L. Enyves Zs.

A lev. nem ilyenek. A virág fehér, piros v. kék . . 6

A kehely felső ajka lapos, 3 egyenes foggal . . . 7

6 A kehely felső ajka homorú, 3 árokkal, 3 összehajló apró fogakkal 8

A murvák fűnemüek, rövidebbek a gyapja kehelynél, zöldek; a felső veseképüek. Lev. szíves-tojásdad, fehér gyapjas. Pártája fehér v. ibolyás. 2 Jun. jul. M. k. és d. t. szórv. **S. Aethiopis.** L. Szerecsen Zs.

7 A murvák hártyásak, akkorák v. hosszabbak, mint a szőrös kehely, pirosak. Lev. szívesek. Pártája halavány-kékes; alsó ajka sárga. 2 Jun. jul. Szórv. Budapest és Pécs környékén. **S. Sclarea.** L. Skarlát Zs.

A murvák fűnemüek, zöldek. Szára murvái, kelyhe s pártája mirigyszőrös, ragadós. Lev. tojásdad, egyszerüen, v. kétszeresen csipkés-élü; a felső szárölelő.

8 ♃ Máj. jun. M. e. t. az alhavasi tájig. **S. pratensis.** L. Mezei Zs.

A murvák rózsásak, v. ibolyásak. Szára, kelyhe és a levelek alsó része szürkén molyhosak, nem ragadósak. Alsó lev. szíves-aljuak, hosszú-nyelüek; a felső nyeletlenek, mindannyian tojásdadak v. tojás-hosszúdadak v. tojás-lándzsásak. A tőalaknál a murvák hosszabbak a kehelynél S. amplexicaulis Reich. alfajánál a murvák rövidebbek a kehelynél. Vir. kék, kék, vagy ibolyák. ♃ Jul. aug. A tőalak M. e. t. a felső erdő tájig. Az alfaj csak Mehádia környékén.

S. silvestris. L. Erdei Zs.

VI. ROSMARINUS. L. Rozmarin.

Mindig zöld cserje vesszős, felálló ágakkal. A lev. ülők szálasak, bőrnemüek, szélén behajlottak, alúl szürkén molyhosak. A párta kicsiny, halavány kék. ♄ Apr. jun Disznövény, Déli-Európából.

R. officinalis. L. Közönséges R.

D) Satureineae.

VII. SATUREJA. L. Szátorja.

A szár puha, fűnemü, igen ágas. A sátor többnyire 5 virágú. Lev. szálas-lándzsás. Pártája ibolyás v. fehéres, torkában vörös pettyekkel. ☉ Jul. okt. Disznövény, Dél-Európából származik.

S. hortensis. L. Kerti Sz.

A szár alján fás, pelyhes. Lev. lándzsás, kihegyezett, a szár felső végén árvégű, mirigyesen pontozott. A párta felső ajka rózsás-szinü, az alsó fehér bibor pettyekkel. ♄ Jul. aug. Sziklás helyeken Bánát déli részeiben.

S. montana. L. Csombor Sz.

VIII. ORIGANUM. L. Murvapikk.

Lev. hegyes, tojásdad, csak nem kopasz. Kelyhe 5 fogú. Pártája sötét piros, néha fehér. ♃ Jun. jul. M. e. t. száraz talaján az alhavasi tájig.

O. vulgare. L. Szurokszagú M.

Lev. tompa, kerülékes, nyeles, mindkét felületén szürkén molyhos. Kelyhe félszeres, fogatlan. Pártája verhenyes fehér ☉ Jul. aug. Mivelik.

O. Majoranna. L. Majoránna M.

IX. THYMUS. L. Démutka.

A lev. behajlott élüek, szálasak v. tojás-hosszúdadak, hegyesek s a levelek hónaljaiban csomósan állók. ♄ Máj. jun. Miv. s M. d. t., itt-ott elvadul.

Th. vulgaris. L. Közönséges D.

A lev. élei nem behajlottak, szálasak, v. kerülékesek, tompák, kopaszak. Lev. szerint igen változékony. ♄ Jul. szept. A rónaságtól a havasi tájig M e. t.

Th. Serpyllum. L. Kakukfű D.

Nevezetesebb alfajai:

1) Th. angustifolius P. = Th. acicularis W. K = Th. pannonicus All. Lev. szálas, kopasz.
2) Th. hirsutissimus Kit. Lev. szálas-lándzsás; levelei valamint szára gyapjas.
3) Th. Chamaedrys Fr. Lev. kerülékes. Szára két oldalán szőrös.
4) Th. comosus Heuff = Th. nummularis M. B. = Th. recurvatus Kit. = Th. transsilvanicus Schur. Lev. kerekded, vagy széles tojásdad, sötétzöld levelekkel, melyek különböző fokban szőrösek. Szára lecsepült.

X. HYSSOPUS. L. Izsóp.

Szára cserjés. Lev. szálas-lándzsás vagy szálas, épélű. Álörvei sűrű, végálló, egyoldalra néző füzért alkotnak. Pártája sötétkék, ritkán piros, v. fehér. ♄ Jul. szept. Miv., itt-ott elvadul. **H. officinalis.** L. Kerti J.

XI. CALAMINTHA. Mönch. Csombor.

1 A kocsánok sátorozók. A sátorozók 3 v sok virágúak 2
A kocsánok egy virágúak 3

2 A gyökér egyszerű. Szára felálló. Levelei tojásdadak, lándzsásak, fűrészesek v. kerekdedek, egyenlő hosszés széleséggel. Meze szintén változó. ☉ Jun. aug. M. e. t. a felső erdő tájig. **C. Acinos.** Clairv. Fürtös Cs.

A gyökér sok fejű. Szára heverő, felegyenesedő. A tőalak lev. tojásdadak; O. rotundifolia Berth. = Thymus patavinus Roch. = Acinos rotundifolius T. alfajánál kótás kerekdedek, borzasak, v. felül kopaszak. ♃ Jul. aug. A tőalak M havasain. Az alfaj dél. havasokon. . . **C. alpina.** Lam. Havasi Cs.

3 { A virág 6—9 mm. hosszú. A kehely fogai felállók, árképüek. Lev. tojásdadak, hegyesek, fűrészesek, a szárral együtt érdesek. Diócskái hegyesek, barnák. 2|. Jul. aug. Krassó megyében. (C. origanifolia Host. — Mellissa subunda W. K. Micrologia Pulegium Berth.) **C. Pulegium.** Reichb. Putnok Cs.
A virág sokkal hosszabb 4

4 { Lev. hegyes, mélyen és kihegyezetten fűrészes. A kocsánok 3—5 viráguak A diócskák feketék, kerektojásdadak. Vir. piros. 2|. Jul. aug. M. k. és d. t. bokros helyein szórv. **C. grandiflora.** Mönch. Nagyvirágú Cs.
Lev. tompa, tompán fűrészes. A kocs. 2—5 viráguak, C. Nepeta Clairv. alfajánál 12—15 viráguak. Diócskái barnák. Vir. bibor szinű, az alsó ajak fehér pettyekkel. 2|. Jul. aug. M. k. és d. t. bokros helyein. **C. officinalis.** Hausm. Orvosi Cs.

XII. CLINOPODIUM. L. Pereszlén.

Szára felálló, gyapjas. Levelei tojásdadak, épek, nyelesek. Vir. örvei sok viráguak. Vir. piros. 2|. Jul. okt. M. e. t. száraz talaján az alhavasi tájig.
Cl. vulgare. L. Közönséges P.

E) Melissineae.

XIII. MELISSA. L. Melisza.

Szára felálló, sokszor ágas. Lev. nyeles, tojásdad, fűrészes, alján majdnem szív-idomú. Vir. örvei kevés viráguak, egy oldalra nézők. Vir. fehér. 2|. Jul. szept. Miv. s vadon M. d. t. dombjain.
M. officinalis. L. Czitromszagú M.

F) Nepeteae.

XIV. NEPETA. L. Csipkepity.

A lev. mindkét felül zöld, meztelen, ülő. Vir. fehér vagy ibolyakék. 2|. Jul. aug. M. e. t. a m. Tátra aljáig. (N. violacea Vill. — pannonica Jacqu — ucranica Wierzb.) **N. nuda.** L. Kopasz Cs.

A lev. alul szürkén-molyhos, szíves-tojásdad, durván csipkés fürészes, nyeles. Vir. fehér, rózsa szinbe átmenő, alsó ajka bibor pettyekkel. 2l. Júl. aug. M. k. és d. t. rónáin, dombjain s néha hegyein.
N. Cataria. L. Macska Cs.

XV. GLECHOMA. L. Repkény.

Szára heverő, virágzó ágaival felegyenesedő. Alsó levelei veseképüek, a felsők szív-tojásdadak, csipkés, v. csipkésen-fürészesek. A növény kopasz. 2l. Ápr. máj. M. e. t. közönS. **G. hederacea.** L. Kétiksz R.

Alfajai:

a) G. hirsuta W. K. Füve borzas. Lev. olyanok, mint a tőalaknál.
b) G. heterophylla Opiz. Füve kopasz. Lev. csipkések, a felsők csipkés-fogasak. M. k. és d. t. miv. talaján.
c) G. globulata Kit. Füve szőrösödő, vagy 8 cm. átmérőjű, karélyos levelekkel 14 mm. átmérőjű háromszögű karélyokkal. M. k. t. hegyes vidékein.

XVI. DRACOCEPHALUM. L. Pofóka.

Lev. szálas-lándzsás, épélű. Virág örvei végálló füzérbe összeszorulók. Vir ibolyakék. 2l. Jun. aug. Somogyban erdő tájon. **D. Ruyschiana.** L. Ruysch-féle P.

Lev. lándzsás, mélyen fürészes. Virágörvei levél-hónaljaik. Pártája ibolyakék, néha fehér. 2l. Máj. jun. Debreczen m. a nagy erdő szélén.
D. moldavica. L. Pettyegetett P.

G) Stachydeae.

XVII. STACHYS. L. Hunyász.

1 A virág örvök 2—10 virágúak 2
A virág örvök sok virágúak 8

2 Az örvök 2—6 virágúak. A párta piros 3
Az örvök 6—10 virágúak. A párta fehér, vajszinű vagy sárga 6

Lev. szíves-tojásdad, szálkás hegyű. A csésze akkora, mint a párta. A szár merev. szőrökkel. Vir. világos piros. ☉ Jul. szept. M. e. t. 3
S. arvensis. L. Mezei H.

A lev. hegyesek, vagy kihegyezettek. A párta 2-szer akkora, mint a kehely 4

Szára borzas-szőrű, felül ágas és mirigy-szőrös. Lev. nyeles, széles szives-tojásdad, fürészes, érdes szőrű. Vir. barna-piros, alsó ajka fehér csikokkal. ♃ Jul. aug. M. e. t. bokros, erdős helyein. 4
S. silvatica. L. Erdei H.

A szár merev-szőrű. a szőrök lefelé irányozvak. A lev. szíves-aljból lándzsásak 5

A lev. kihegyezettek, fürészesek, hosszú nyelüek, 4—5 cm. hosszúak. Vir. világos bibor színű. 4 Júl. aug. A debreczeni réteken. **S. ambigua.** Sm. Kétes H.

A lev. hegyesek, csipkésen-fürészesek, molyhosak, az alsók rövid nyelüek, a levél hosszabb, mint az előbbi fajnál. Vir. zavaros-bibor-színű. ♃ Jul. aug. M. e. t. szántó földjein s nedves rétjein. 5
S. palustris. L. Seppedéki H.

Lev. kopaszak, nyelesek, csipkésen-fürészesek, az alsók hossz-tojásdadak, a murvaskodók lándzsásak, rövid szálkába végződők. nyeletlenek. Szára szőrösödő, igen ágas. Vir. fehér. ☉ Jul. szept. M. e. t. miv. s romtalaján. 6
S. annua. L. Egynyari H.

A lev. szőrösek vagy borzasak 7

A virág örvök 4—8 viráguak. Szára felálló, igen ágas, alján borzas, különben kopasz. Szárlev. hosszúdad lándzsás, v. szálas, alig fogacskás, borzas. Vir. sárga. ♃ Máj. jun. Orsován alúl, sziklás partokon.
S. nitida. Janka. Fényes H.

A virág örvök 10 viráguak. Szára egyszerű, az ágas szárú S. ramosissima Roch. fajtát képezi. Lev. hosszúdad-lándzsás, szőrös, ránczos. ♃ Jún. aug. M. e. t. száraz, lombos talaján a lombos erdők határaig. A fajta Krassó, Temes megyékben. 7
S. recta. L. Tisztes H.

8 Az egész növény zöld, érdesen szőrös, felül mirigyes. A lev. szíves-kerülékesek, fürészesek. A keh. fogai tojásdadok, tompák, árhegyüek. 2↓ Jul. aug. Szórv. M. havasi és alhavasi tájban. **S. alpina.** L. Havasi H.

A növény sürüen fehér gyapjas, nem mirigyes . . . 9

9 A kehely fogai árhegyüek. A lev. szíves-tojásdadok, csipkések, a felsők ülők. A szár egyenes. 2 Jul. aug. M. e. t. az alhavasi tájig, száraz talajon. **S. germanica.** L. Német H.

A keh. fogai nem árhegyüek. Lev. kerülékesek vagy hosszúdadok, alsó lev. aljukon ékidomuak, fehérek, selymesen gyapjasak. Szára alúl heverő. 2↓ Jul. szept. M. k. t homokos helyein. **S. lanata.** Jacqu. Gyapjas H.

XVIII. PHLOMIS. L. Bundi.

Szára felálló, kopasz. Tőlev. tojásdad, tövén mélyen szíves, csipkés, a murváskodó hosszúdad-lándzsás. Murvái áralakúak, kemény szőrösek. Vir. piros. 2↓ Jun. jul. M k. és d. t. rónáin. szórv. **Ph. tuberosa.** L. Csicsókás B.

XIX. BALLOTA. L. Pesztercze.

Lev. iv v. szíves-aljból tojásdad; csészéje 5 fogú, szálkás végű fogakkal; a szálka különböző hosszúságú. Vir. ibolyakék vagy fehér. 2↓ Jun. aug. M. e. t. az alhavasi tájig útféléken. **B. nigra.** L. Fekete P.

XX. BETONICA. L. Bakfű.

Szára hosszú, szőrös vagy kopasz egy, ritkán két pár átellenes levéllel. Tőlev. szív-hosszúdad, hosszú-nyelű csipkés. Virágörvei hosszúdad, hengeres végfüzérbe vannak összeszorulva. Kelyhe szőrös vagy meztelen, nem eres, az eres képezi B. hirsuta L. 2↓ Jun. aug. M. e. t. hegyein. **B. officinalis.** L. Orvosi B.

XXI. SIDERITIS. L. Bibetyű.

Szára felálló, borzas. Pártája kisebb a csészénél, eleinte sárga, később megbarnul. ⊙ Jul. aug. M. k. és d. t. dombjain s rónáin. **S. montana.** L. Hegyi B.

XXII. MARRUBIUM. L. Pemet.

Lev. széles-tojásdad, kerekded-vese képű, a nyélre kissé lefutó, csipkés, zöld. Szára fehér, gyapjasan molyhos, A csésze fogai s a murvák borzasak. a csésze közepétől kezdve kopasz, csucsán horgosan visszahajlott, 10 fogú. 2↓ Jul. szept. M. e. t. romtalaján.

M. vulgare. L. Közönséges P.

Lev. hosszúdad-lándzsás. csipkés-fürészes, alja felé épélű, hamvas fehér. Csészéje valamint murvái egészen molyhosak. Csésze 5 fogú. 2↓ Júl. aug. M. k. és d. t. miv. talaján. Több fajtája van.

M. peregrinum. L. Fejér O.

XXIII. LEONURUS. L. Gyöngyajak.

Alsó lev. tenyeresen 5 karélyú, alján ékidomú. Néha a felső 5 metszetű, szálas levelekkel L. heterophyllus Sm. Vir. bibor szinű, alsó ajka sárgás-fehér, néhány biborszinű folttal. 2↓ Jul. aug. A tőalak. M. e. t. emberi lakok közében.

L. cardiaca. L. Szurós Gy.

XXIV. CHAITURUS. Host. Kajtár.

Alsó lev. kerekded-tojásdad, ritka fürész fogú. a felső lándzsás, néhány fürész foggal. A lev. alsó lapja fehér ikrás. Pártája világos rózsa szinű, alig nagyobb a kehelynél. 2 Jul. szept. M. k. és d. t. romtalaján s mocsáros helyein.

Ch. marrubiastrum. Reichb. Pemet K.

XXV. MELITTIS. L. Mozsárvirág.

Lev. szives-tojásdad, csipkés, szőrös. Vir. egyenként vagy 2—3 anként ülnek a lev. hónaljában. Pártája 3—4-szer nagyobb a kehelynél, fehér vagy bibor szinű foltokkal M. e. t. erdők és cserjék árnyékában az alhavasi tájig. **M. melissophyllum.** L. Édes M.

XXVI. LAMIUM. L. Tátkanaf.

1 { A párta csöve egyenes 2
  { A párta csöve görbe 5

Porhona kopasz. Lev. széles-tojásdad, kihegyezett, kétszer mélyen fürészelt. Vir. bibor-színű, a párta csöve
2 fehér. 2↓ Ápr. máj. M. délnyug. t. s Bihar m.
L. Orvala. L. Pofók T.

A porhonok szakállasak 3

A párta csöve belül szőrgyűrűvel. Lev. szíves-tojásdad, egyenlőtlen csipkés-élű, a felsők összeszorulók, az alsók hosszú nyelűek. A szár többnyire csak 2 leve-
3 lű, felegyenesedő, bokros. Vir. piros, ritkán fehér. ⊙ Márcz. okt. (Büdös holt csalán.) M. e. t. miv. talaján. **L. purpureum.** L. Piros T.

A párta csöve belül szőr gyűrű nélkül 4

A lev. egyenlőtlenül-tompán csipkés-élűek, a murvás-kodók nyeletlenek, szárölelők, kerekdedek. ⊙ Márcz. okt. Miv. talajon M. e. t. **L. amplexicaule.** L. Szárölelő T.
4 A lev. egyenlőtlenül bevagdalt-csipkés-élűek; a murvás-kodók tojásdadak, majdnem ékidomuak, rövid-széles nyelűek, az alsók hosszú nyelűek. ⊙ Márcz. okt. Pécs m. a szőlőkertekben.
L. incisum. Willd. Bevagdalt T.

A párta csöve belül szőr gyűrű nélkül, felfúvodott, felső ajka csorbás végű, piros. Lev. nyeles. szíves-
5 tojásdad, csipkésen-fürészes. 2↓ Ápr. máj. Krassó és Szörény m. **L. inflatum.** Heuff. Felfuvódott T.

A párta csöve belül szőr gyűrűvel 6

Pártája fehér, a párta csövének karimája mindkét felül egy kis és egy árhegyű foggal. Lev. szíves tojásdad, fürészes, nyeles. 2↓ Ápr. máj. M. e. t.
6 közönséges. **L. album.** L. Fehér T.
Pártája piros, karimája mindkét felül csak egy árhegyű foggal. Lev. szív.-tojásdad, csipkés fürészes, v. fürészes. L. laevigatum Vrabélyi ide tartozik. 2↓ Ápr. szept. M. e. t. **L. maculatum.** L. Foltos. T.

XXVII. GALEOBDOLON. Hud. Mamó.

Tőkéje terjedő, néha indás. Lev. változó; az alsó többnyire tojásdad, kerekített végű s csipkés s hosszú nyelű, a felső tojásdad-lándzsás, fürészes. Vir. sárga, alsó ajka közép karélya mindenütt, az oldalsó széleiken barna foltokkal. 2↓ Máj. jun. M. e. t. erdős s bokros helyein az alhav tájig. **G. luteum.** Hud. Vérestorkú M.

XXVIII. GALEOPSIS. L. Vajfű.

1 A szár a csomók alatt nincs megvastagodva, rásimuló, puha szőröktől molyhos 2
A szár a csomók alatt duzzadt 3

2 A lev. lándzsásak v. hosszúdad-lándzsásak, fűrészes-épélüek. Vir. piros, alsó ajkán sárgás pirosan pettyezett folttal. ☉ Jul. aug. M. e. t. közöns. **G. Ladanum.** L. Vörös V.
A szár lev. tojásdad. az ágak lev. tojásdad-lándzsás. Vir. sárga, alsó ajkán kénsárga. ☉ Jul. aug. M. e. t. szórv. **G. ochroleuca.** Lam. Vajszinű V.

3 A párta akkora v. rövidebb a kehelynél. Lev. tojás-hosszúdadak, kihegyezettek, néha tarkák. Vir. világos piros vagy fehér, alsó ajkán sárgás folttal. ☉ Jul. aug. M. e. t. miv. talaján. **G. Tetrahit.** L. Tarka V.
A párta hosszabb a kehelynél 4

4 Szara érdes-szőrű. A párta alsó ajkának közép karélya ibolyás, az oldaliak fehérek, felső ajka kénsárga, a cső fehér. ☉ Jul. aug. M. t. felső és alsó erdő tájában. **L. versicolor.** Curt. Többszinű V.
Szára pelyhes, a csomók alatt érdes-szőrű. Lev. szélesen tojásdad. Vir. bibor szinű, alsó ajka világosabb, csöve fehéres, felül barnás-sárga. ☉ Jul. aug. M. k. t. miv. s romtalaján. **L. pubescens.** Bess. Szőrösödő V.

H) Scutellarineae.

XXIX. SCUTELLARIA. L. Csukóka.

1 A vir. levélhónaljiak, átellenesek, egy oldalra nezők . 2
A vir. végálló fürtökben 3

2 Kelyhe kopasz, vagy egyszerű szőröktől pelyhes. Lev. szíves aljból hosszúdad-lándzsás, tompán csipkés-élű. Vir. vil. ibolyás. 2¼ Jul. aug. M. e. t. nedves s mocsáros rétjein. **S. galericulata.** L. Kucsmás Cs.
Kelyhe mirigyesen szőrös. Lev. dárda idomú, majdnem épélű. Vir. ibolyás. M. k. és d. t. nedves mocsáros rétjein. **S. hastifolia.** L. Dárdalevelű Cs.

3 Füve borzas. Lev. szívesek vagy tojásdadak, durván csipkés élüek. Pártája v. 6-szor hosszabb a kehelynél 2|. Jun. jul. Orsova melletti erdeiben.
S. albida. L. Fehéres Cs.

Szára kopasz vagy szőrösödő 4

4 A párta 4-szer hosszabb a kehelynél. Alsó lev. tojásdad-hosszuak, hegyesek, nyelesek, a murváskodók ülők, tojásdadak, csipkés-élüek. Vir. ibolyakék, fehér v. sárga. 2| Máj jun. M. k. és d. t. hegyein szórv. ritka. (S. commutata Guss. = S. peregrina W. K.)
S. altissima. L. magas Cs.

A párta 6-szor hosszabb a kehelynél. Alsó lev. szívtojásdadak, tompák, a felsők szíves aljból hosszúdad-tojásdadak, hegyesek, csipkés-élüek, a murváskodók ülők, tojásdadak. Vir. szennyes ibolyakék. 2| Máj. jun. M. közép. d. és k. t. hegyein ritka.
S. Columnae. All. Columna Cs.

XXX. PRUNELLA. L. Békavár.

1 Valamennyi porzó árhegy nélkül, a hosszabbak csúcsukon kis emelkedéssel. A párta felső ajkának fogai széles-tojásdadak, alsóéi lándzsásak. Pártája 4-szer akkora, mint keh., ibolyakék v. tiszta fehér. Lev. ép s épélű vagy szárnyasan karélyos. 2| Jul. M. e. t. az alhavasi tájig. **P. grandiflora** Jacqu. Nagyvirágú B.

A hosszabb porzók csúcsukon szálka nemű képlettel vannak ellátva 2

2 A kehely felső ajkának fogai igen rövidek, levágottak; az alsóéi tojásdad-lándzsásak. Pártája 7-szer akkora, mint kelyhe, ibolyakék, v. fehér. Lev. olyan, mint az előbbinél. 2| Jul. M. e. t. az alhavasi tájig.
P. vulgaris. L. Közönséges B.

A kehely felső ajkának fogai széles-tojásdadak, kihegyezettek, szálkás-végüek, az alsóéi lándzsásan árhegyüek. Pártája 2 akkora, mint a kehelyé, sárgás-fehér. Szárlevelei legalább aljukon szárnyasan hasogatottak, borzasak. 2| Jul. aug. M. k. és d. t. száraz talaján. **P. alba.** Pall. Fehér B.

I) Ajugoideae.

XXXI. AJUGA. L. Kacskanyak.

1 A virág sárga 2
A virág kék, piros vagy fehér 3

2 Lev. hosszúdad, épélű, ideges. Szára felálló, borzas. Vir. hónalji, magános. 4 Máj. jun. Baranya m. homokos rétjein **A. Laxmanni.** Berth. Laxmann K.
Lev. 3 hasábú, szálas hasábokkal. Szára ágas, felegyenesedő. Pártájának alsó ajka kénsárga, alján 4 verhenyes folttal. ☉ Jun. szept. M. k. és d. t. miv. talaján. **A. Chamaehytis.** Schreb. Kalincza K.

3 Az indák kúszók. Legtöbb murvája ép, vagy kanyarós élű s a felsők a virágoknál rövidebbek. Szára kopasz. Vir kék, vérpiros vagy fehér. 4 Máj. jun. M. e. t. közöns. **A. reptans.** L. Ostorindás K.
Az indák hiányzanak. A szár borzas. A lev. épek . 4

4 Az alsó murvák 3 karélyuak, fogasak vagy épélüek, a felsők rövidebbek a virág örvnél. Vir. kék v. vérpiros. 4 Máj. jun. M. e. t. száraz rétjein s legelőin a felső erdő tájig. **A. genevensis.** L. Genfi K.
A murvák kanyarósan-csipkés-élüek; a felsők 2 akkorák, mint a virág örvek. Vir. kék. 4 Máj. jun. M. éjsz. és k. t. sziklás, száraz partjain. **A. pyramidalis.** L. Gúlás K.

XXXII. TEUCRIUM. L. Tarorja.

A vir. örv 2—6 vir. ezek levélhónaljiak, egymástól messze, állnak, v. egy végálló fürtbe vannak összeszorulva 2

1 A virágok végálló, sátorozó gombbá vannak összeszorulva. A szár félcserjés. Lev. szálas-lándzsás, épélű, alúl vagy mindkét felől molyhos. (T. pannonicum Kern.) Vir. sárgás-fehér ♄ Jun. aug. M. e. t. hegyein. **T. montanum.** L. Hegyi T.
A 6 virágú örv végálló fürtben. A murvaskodó lev. a szár leveitől elütők. Szárai bokrosak, felegyenesedők. Lev. nyeles, ék-tojásdad, bevagdalt-csipkés.

2 Vir. piros. 4 Jul. szept. M. e. t. a felső erdő tájig. **T. Chamaedrys.** L. Garmandor T.
Az örvök levélhónaljiak. A murvaskodó lev. s a szár lev. egyenlő alkotásuak 3

3 { Lev. nyelesek, kétszeresen szárnyas-sallanguak. Az örvök 2—6 virágúak. Vir. bibor szinű. ☉ Jul. szept. M. délnyug. t. sziklás lejtőin s száraz s homokos síkságain. **T. Botrys.** L. Tömjén T.
Lev. nyeletlen, hosszúdad-lándzsás, csipkés-élű. Az örvök 4 virágúak. Vir. bibor szinű. ♃ Jul. aug. M. k. és d. t. mocsáros helyein. **T. Scordium.** L. Hagymaszagú T.

XXVI. Család. SCROPHULARIACEAE. R. Br. Tátogatók.

Többnyire fűnemü növények váltakozó, átellenes vagy örvös, pálhátlan levelekkel. A kehely és a párta rendesen kétajkú, szabálytalan, ritkán szabályos. Porzó többnyire 4, néha 2, ritkán 5. A maghon 2 rekeszű, 2 termölevélből van összenöve. Minden rekesz sok magrügygyel. A termés tok, vagy bogyó.

Nemek:

1 { Porzó 5, egyenlőtlen. A párta kerékidomú, egyenlőtlen karélyú karimával **Verbascum** I.
A porzó 4 vagy 2 2

2 { A párta gömbölyded, karimája 5 karélyú; a karélyok aprók. Porzó 4, ezek közel 2 hosszabb, 2 rövidebb, az 5-ik porzó durványosan van meg, t. i. csak a porzó szál. **Scrophularia** V.
A párta más idomú 3

3 { A porhon alján 2 árhegy, vagy szuró képlet. A párta 2 ajkú 4
A porhon alján függelék nélkül. A párta 2 ajkú, v. 4—5 hasábú, többé-kevésbbé szabálytalan karimával. A kehely 4—5 metszetű vagy fogú 9

4 { A lev. szárnyas hasogatottak, v. kétszer-szárnyaltak. A párta felső ajka sisakos, ép vagy csorbás-élű. A kehely csöves vagy felfújt. **Pedicularis** XIII.
A lev. nem szárnyasan hasogatottak 5

5 A növény bő nedvű. Vir. sárga, alsó ajka vérvörös pettyekkel. A gyökér fedelékes pikkelyekkel. **Tozzia** XI.

A növény nem ilyen 6

6 A kehely felfújt, 4 fogú. Vir. sárgák, csövük fehér. **Rinanthus** III.

A kehely nem felfujt, csöves vagy harangidomú . . 7

7 A párta felső ajka boltozatos, 3 szögüen összenyomott, csorbás végű. Az alsó ajak 3 fogú, alúl üres, felül két puppal. A tok 2 rekeszű. **Melampyrum** XII.

A felső ajak boltozatos, nincs 3 szögüen összenyomva. Az alsó ajak 3 karélyú 8

8 A párta felső ajka csorbás végű. Az alsó ajak 3 karélyú; a karélyok épek, vagy kissé csorbás végüek. A kehely csöves, 4 fogú. A virágok egy oldali füzérekben. Virága sötét ibolya. **Euphrasia** XV.

A párta felső ajka ép. Virága fehér. . **Bartsia** XIV.

9 Porzó 2, néha még 2, de ezek satnyák 10

Porzó 4, ezek közül 2 hosszabb, 2 rövidebb 11

10 A kehely 5 levelű, alján 2 hasonló, szálas murvával. A párta csöves, a karima 4 metszetű, majdnem 2 ajkú. A lev. átellenesek. A virágok levélhónaljiak. **Gratiola** VII.

A kehely 4—5 osztatú, murvák nélkül. A párta kerek, 4 hasábú, a legalsó bemetszett keskenyebb. **Veronica** VIII.

11 A párta kerékidomú, 5 hasábú; kelyhe szintén 5 hasábú. **Limosella** X.

A párta más idomú 12

12 A párta harang-csőidomú, karimája ferde, 3 hasábú, a felső hasáb csorbás végű. **Digitalis** VI.

A párta ajakos 13

13 Az ajakos párta nyilt; a felső ajak csipkés, az alsó 3 hasábú, a középső hasáb valamivel hosszabb. **Lindernia** IX.

Az ajakos párta csukott 14

14 A párta alján hosszú sarkantyúval. A tok kopácsosan felnyiló. . . . . **Linaria** IV.

A párta alján csak kis emelkedéssel. A tok csúcsán 3 nyilással nyilik. **Antirrhinum** II.

Fajok:

I. VERBASCUM. L. Farkkóró.

1 A vir. magánosak, egyszerű, végálló fürtbe. Füve nem molyhos 2
A virágok csomósak, a csomók magánosak, végálló vagy bugásan álló fürtökben 3

2 A lev. alúl szőrösek. A párta többnyire ibolya szinű, ritkán sárgába játszó vagy fehér. 2 Jun. jul. M. k. és d. t. **V. phoeniceum.** L. Ibolyakék F.
A lev. kopasz. Pártája sárga v. fehér. 2 Jun. jul. M. e. t. a m. Tátra aljáig. **V. Blattaria.** L. Molyűző F.

3 A porzó szálak gyapja ibolyakék 4
A porzó szálak gyapja fehér 6

4 Legalsó lev. tojás-hosszúdad, nyélbe keskenyedő lemezzel. A levelekkel éle csipkés, ritkán nyélfelé karélyos, alúl szőrösödő v. molyhos. (A szőrösödő közönséges, a molyhos déli és keleti alak. Az előbbihez tartozik V. austriacum Schrad, az utóbbihoz V. Hornemanni Wierzb.) 2 Jul. aug. M. e. t. a m. Tátra aljáig **V. orientale.** M. B. Keleti F.
Az alsó lev. szíves-aljuak, v. valamennyi szíves-tojásdad 5

5 Minden levele szélesen-szíves-tojásdad, az alsó hosszú-, a közép szárlev. rövid nyelüek, a legfelsők szárölelők, mindannyian egyszerüen v. kétszeresen durvánfürészes-csipkések, felül kopaszak, alúl az ereken szőrösek. 2 Jun. jul. M. d. k. **V. erythrocaule.** Schur. Vörösszárú F.
Csak a legalsóbb lev. szíves aljuak, a felsők tojás hosszúdadak, kerekített, vagy hegyes aljuak. 2 Jul. aug. M. e. t. az alhavasi tájig. Igen változó. (A gyapjas alak V. Wierzbickii Heuff. a kopasz V. leiocaulon Heuff.) **V. nigrum.** L. Fekete F.

6 A levél lemeze a száron lefut, és pedig a következő levélig vagy legalább egy darabig 7
A levél lemeze a száron nem fut le 8

7 A közép szárlevelek lemeze a száron a legközelebbi alsó levélig fut le. A 2 hosszabb porzó 4-szer nagyobb a porhonnál. A párta nagysága változó, szine sárga v. fehér. 2 Jul. aug. M. éjsz. t. hegyes vidékein. **V. Thapsus.** L. Ökör F.

A közép szárlev. lemeze kissé lefutó, az alsó lev. hosszú nyelű, a felső szárölelő, mindannyi csipkés élű. A tőalak molyha zöldes-sárga V. bombyciferum Heuff. alfajánál szürke fehér. 2 Jul. aug. A tőalak M. c. t. a tátrai fenföld kivételével, az alfaj Bánátban nő. **V. phlomoides.** L. Szőszevő F.

8 A szár és ágak hengeresek. A lev. fehér-molyhosak, később kopaszak. 2 Jul. aug. M. d. t. közöns. (V. floccosum W. K.) **V. pulverulentum.** Vill. Poros F.

A szár szögletes 9

A lev. állandóan fehér-molyhosak. A szárlev. szíves-aljuak, ülők. Lev. épélű, alig csipkés-élű 2 Jul. aug. M. délnyug. t. szórv. (V. tapsoides Host.) **V. speciosum.** Schrad. Kitünő F.

9 A lev. felül kopaszak, alúl molyhosak, a levélkarimája egyszerüen v. kétszeresen csipkés; az alsó lev. kerekített aljuak. V. banaticum Schrad. alfajánál az alsó lev. szárnyasan karélyosak, V. macrophyllum C. Koch. alfajánál szíves-aljuak, nem karélyosak. 2 Jul. aug. A tőalak M. e t. szórv. hegyes vidékein, alfajai Bánátban. **V. Lychnitis.** L. Méch F.

II. ANTIRRHINUM. L. Pintyő.

A kehely lev., vagy sallangjai tojásdadak, néhányszor rövidebbek a pártánál. Vir. piros v. fehér torkán 2 sárga folttal. 2 Jun. aug. Mivelik, itt-ott elvadul. **A. majus.** L. Nagyobb P.

A kehely sallangjai lándzsásak, a pártánál hosszabbak. Vir piros vagy fehér. ☉ Jul. szept. M. e. t. miv. talajon a tátrai fenföld kivételével. **A. Orontium.** L. Gúnyás P.

III. RHINANTHUS. L. Lapor.

A párta felső és alsó ajka, majdnem párhuzamosan előrenéző, s azért torka zárt. ☉ Máj. jun. M. e. t. gyepjein s szántó földjein. **R. Crista galli.** L. Csörgő L.

Alfajai:

a) A kehely kopasz, majdnem akkora, mint a párta R. minor Ehrh.

b) A kehely kopasz, félakkora, mint a párta. R. major Ehrh.
c) A kehely szőrös, félakkora, mint a párta. R. Alectorolophus Poll

A párta felső és alsó ajka szétterpedő, s azért a párta torka nyilt. ☉ Jul. aug. Gyeptalajon a felső erdő tájban a s törpe fenyők övében.

R. alpinus. Baumg. Havasi L.

Alfajai:

a) Szálas vagy szálas-lándzsás levelekkel. R. angustifolius Gm.
b) Lándzsás vagy hosszúdad-lándzsás levelekkel, R. alpestris Wahl.

IV. LINARIA- L. Gyujtóvány.

1 A virágkocsányok magánosak a levelek hónaljaiban, néha gyér fürtöket képeznek. A torok nincs teljesen becsukva 2
A vir. végálló fürtben vagy füzérben. A torok teljesen csukott 6

2 A szár heverő. A lev. szélesek, valamennyi nyeles . 3
A szár felálló. A lev. lándzsásak, a felsők ülők. Az egész növény mirigy-szőrös 5

3 Lev. szív-kerekded, 5 karélyú, kopasz. Vir. ibolyakék, inyén két szárga folttal. 2ł Jun. aug. Déli növény mivelik, itt-ott elvadul.

L. Cymbalaria. Mill. Sivatag Gy.

A lev. dárda képű vagy kerek-tojásdad, épélű . . . 4

4 Lev. tojásdadak. A kocsányok borzasak. A sarkantyú ívesen meghajlott Felső ajka belül sötét-ibolya, az alsó világos sárga. ☉ Jul. aug. M. k. és d. t.

L. spuria. Mill. Korcs Gy.

Felső lev. dárda képüen tojásdad. A kocsányok kopaszak A sarkantyú egyenes. Felső ajka belül ibolyás, az alsó kén sárga. ☉ Jul. szept. M. k. és d. t. szántó földjein. (L. commutata Bernh. horgas sarkantyúval tengerparton nő).

L. Elatine. Mill. Látonya Gy.

5 A kocsán 3-szor hosszabb a kehelynél. A felső ajak czimpái szétfutók. Vir. halaványibolya sárgás-fehér ajkakkal. ☉ Jul. szept. M. e. t. miv. talaján, szikl. helyein. **L. minor.** Desf. Kis Gy.
A kocsánok akkorák, mint a kehely. Az ajak czimpái párhuzamosan menők. Vir. ibolyakék. ☉ Jun. jul. Bánátban. **L. littoralis.** Bernh. Parti Gy.

6 Az alsó lev. átellenesek, vagy 3—4 örvet képeznek . 7
A lev. váltogatók 8

7 A kehely és a kocsán mirigy-szőrös. Lev. szálas. Vir. nyeles, fejes, később meghosszított fürtben, halaványkék, sötétebb csikokkal és fehéres inynyel. ☉ Jul. aug. M. nyug. t. miv. talaján. **L. arvensis.** Desf. Ugar Gy.
A kehely és a kocsán egészen kopasz. Lev. keskenylapoczkás; az alsók 4-vel gyűrűsen állók. Vir. rövid fürtben, ibolyakékek narancs sárga inynyel. ☉ Jul. aug. A rodnai havasokon. **L. alpina.** Mill. Havasi Gy.

8 Füve felül pelyhesedő. Fürtje gyérvirágú. Lev. szálas lándzsás 3 inú, (a legkeskenyebb levelű L. italica Trev. L. ciliata Lang. név alatt ismeretes; előfordúl M. k. és d. t.) Vir. sárga. 2↓ Jul. szept. M. éjsz. és közép t. **L. vulgaris.** Mill Közönséges Gy.
Füve kopasz. Fürtje bugásan álló. Lev. tojásdad; keskenyebb alakjánál lev. szálas-lándzsás, kihegyezett. Vir. czitromsárga. 2↓ Jul. aug. M. k. és nyug. t. **L. genistaefolia.** Mill. Rakottyalevelű Gy.

V. SCROPHULARIA. L. Tákajak.

1 A virágok levélhónalji állásuak. A kocsánok 1—2 virágúak vagy több virágúak és sátorozók . . . 2
A virágz végálló, hosszúdad, villás-elágazású fürtökből álló buga 3

2 Lev. molyhos, szíves-tojásdad, durván-egyszerűen, v. kétszeresen csipkés. A szár s a kocsánok borzasak. Vir. sárga-zöld. 2 Máj. jun. Dombos vidéken M. nyug. t. **S. vernalis.** L. Tavaszi T.
Lev. kopasz, szíves, fénylő. Vir. sötét-piros. 2↓ Ápr. máj. Pozsony és M. d. t. **S. peregrina.** L. Idegen T.

3 A lev. karélyosan bemetszettek és aljukon szárnyasan hasábosak vagy szárnyaltak. Vir. zöld, a felső ajak barna. ♃ Ápr. máj. A bánáti határörvidéken.
L. laciniata. W. K. Sallangos T.
A lev. sem nem karélyosan bemetszettek, sem nem szárnyaltak 4

4 Lev. mindkét felül pelyhesedő, rendesen kerekített, kétszeresen csipkés élű. Vir. zöldes-sárga, háta barna, vagy egészen zöld. 2 Jun. jul. M. éjsz. t. bőven M. k. és d. t. hegyes vidékein szórv. (S. glandulosa W. K. — S. scorodonia Host.
S. Scopolii. Hopp. Skopoli T.
A lev. mindkét felül kopasz 5

5 Szára élesen 4 élű. Lev. hossz-tojásdad, v. majdnem szívidomú, kétszer fürészelt, hegyes v. kihegyezett. Jó földben igen nagyra nő s akkor S. grandifolia C. Koch-nak neveztetik. Vir. olyan mint az előbbié.
S. nodosa. L. Göcsös T.
A szár a levél nyelek közelében laposan hártyás. A lev. élesen fürészeltek v. csipkések. Vir. hátán bibor szinű. ♃ Jul. szept. M. e. t. nedves helyein a felső erdő tájig. (S. Ehrharti Stev. és S. Neesii Wintg. ide tartoznak). **S. aquatica.** L. Vizi T.

VI. DIGITALIS. Tournf. Gyüszűvirág.

1 A párta csöves v. harangidomú. Az alsó ajak közép czimpája sokkal rövidebb a pártánál 2
A párta rövid harangidomú. Az alsó ajak közép czimpája oly hosszú, mint a párta 3

2 A szár és a levélnyelek molyhosak. A kehely lev. pelyhes, 3 erű, kihegyezett. A párta szélesen harangképű. Az alsó ajak közép czimpája kerekített. Vir. piros, rózsás v. fehér, belül piros pettyekkel. 2 Jun. aug. Mivelik, itt-ott elvadul.
D. purpurea. L. Piros Gy.
A szár és a lev. nyelek kopaszak. Pártája csöves. A kehely levele 1 erű, hegyes. szélén mirigy-szőrös. Lev. hosszúdad v. keskeny lándzsás, kopasz v pelyhesedő, v. csak élén s alúl az ereken szőrösödő. A tőalak pártája kopasz a nagyobb szőrös pártájú a

ambiqua Murr. alfaját képezi. Vir. szennyes-sárga. 2 Jun. aug. M. e. t. az alhavasi tájig. (D. ochroleuca Jacqu. — D. grandiflora Lam.)

D. lutea. L. Sárga Gy.

3 { A kehely lev. vagy sallangjai hártyás-élüek, kopaszak. A párta sötét sárga, belül rozsdás szinü, az alsó ajak piros erezettel. 2 Jul. aug. M. d. t. Pécs szélességi köréig. (D. laevigata Nendtw.)

D. ferruginea. L. Rozsdás Gy.

A keh. lev. nem hártyás élüek, fehér-gyapjasak A murvák hosszabbak a kehelynél. Pártája sárgás fehér, barna erekkel. 2 Jun. M. k. és d. t. szórv. (D. nova Wint. D. Winterli Roth.)

D. lanata. Ehr. Gyapjas Gy.

VII. GRATIOLA. L. Csikorka.

Lev. nyeletlen, lándzsás, finoman fürészes, alján épélü. A kocsán levélhónalji, egy virágú. Vir. fehér vagy halaványpiros, a cső sárgás. (A keskeny levelü Gr. angustifolia Wierzb.) 2 Jul. aug. A tőalak M. k. és d. t. mocsárjaiban sárterein, alfaja Bánátban nő.

G. officinalis. L. Orvosi Cs.

VIII. VERONICA. L. Szigorál.

1 { A vir. levélhónaljiak, magánosak vagy levélhónalji fürtökben 2
A vir. végálló füzér-, v. fürtben állnak, néha a szárhegyi virágfürt alatt még néhány oldal álló fürt is található 14

2 { A fürt levélhónalji vagy szárhegyi 3
A virágok magánosak, hónaljiak 27

3 { A kehely 4 sallangú vagy levelü 4
A kehely 5 sallangú vagy levelü, az 5-ik kicsiny . . 11

4 { Lev. szálas-lándzsás, ülő, majdnem épélü, hegyes. Fürtjei gyérviráguak. Tokcsái két karélyuak szélesebbek, mint hosszúak. Vir. fehér, pirosló kék csikokkal. 2 Jun. szept. Szórv. mocsáros helyeken a felső erdő tájig.

V. scutellata. L. Paizsos Sz.

A lev. hossz-lándzsásak, tojásdadak v. visszás-tojásdadak, fürészesek csipkések vagy épélüek 5

A fürt 3—4 virágú. Szára felálló v. felegyenesedő, köröskörül szőrös. Alsó lev. kerekded v. tojásdad, a felső szálas. 4 Jul. aug. A rodnai s bánáti havasok szikláin.
5 **V. Baumgarteni.** Röm. et Schult. Baumgarten Sz.
A fürt több virágú 6

6 A szár és a lev. teljesen kopaszak 7
A szár és a lev. többé kevésbbé szőrösek 8

Szára felálló, négyoldalú. Lev. tojásdad v. tojásdad lándzsás, hosszú nyelű. Vir. világos kék Eltörpült alakja vizjárta homokos helyeken nő, lev. tojásdad; ha fürtje mirigyszőrös a V. anagalloides Guss. nevű alfajt képezi. 4 Máj. aug. M. e. t. mocsáros helyein.
7 **V. Anagallis.** L. Pólé Sz.
Szára heverő, gyökerező, végén heverő. Lev. rövidnyelű, tojásdad, v. hosszúdad, gyöngén csipkés-élű, húsos, tompavégű. Vir. pirosló, vagy kék, sötétebb erekkel. 4 Máj. aug M. e. t. vizes, forrásos helyein.
V. Beccabunga. L. Derécze Sz.

A szár két átellenes vonalban szőrös vagy egészen szőrös s azonkívül két sor hosszabb szőrrel. Lev. tojásdad. bevagdaltan-csipkés-fürészes. Vir. világos-
8 kék, sötét erekkel. 4 Apr. máj. Közöns. M. e. t. az alhavasi tájig. **V. Chamaedrys.** L. Cser Sz.
A szár köröskörül egyenletesen szőrös 9

Lev. ülő, tojásdad,-csipkés-fürészes, a felsők kihegyezettek. Vir. világos kék, v. rózsaszinű, sötétebb csi-
9 kokkal. A mármarosi, bihari s bánáti hegyeken szórv. **V. urticaefolia.** L. Csalánlevű Sz.
A lev. nyelesek. A szár gyökerező 10

Lev. rövid nyelüek, visszás kerülékesek, v. tojásdadak, fürészesek. Tokcsái visszásan-szivesek, a kehelynél hosszabbak. Vir. világos kék, sötét, fehér piros erekkel. 4 Jun. jul. M. e. t. árnyékos helyein.
10 **V. officinalis.** L. Orvosi Sz.
Lev. hosszú nyelű, szíves, vagy tojásdad. Tokcsái kerekdedek. Vir. fehér bibor kék csikokkal. 4 Máj. jun. A felső erdőtájban szórv.
V. montana. L. Hegyi Sz.

Lev. ülő, rövid-tojásdad, vagy hosszúdad, tompavégű, szíves aljjal szárölelő, csipkés v. bevagdalt-csipkés
11 élű. Vir. sötét kék. 2l Jul. aug. M. e. t. a felső erdő tájig. **V. latifolia.** L. Széleslevelű Sz.
A lev. rövid nyelűek 12
A szár lecsepült, bokros, csak a virágtermők felállók. Lev. lándzsásak vagy lándzsás-szálasak, épélűek, az
12 alsók csipkés-fürészeltek. Vir. halaványkék. 2l Máj. jun. Közöns M. e. t. száraz talaján a felső erdő tájig. **V. prostrata.** L. Lecsepült Sz.
Valamennyi szára telegyenesedő 13
Lev. durván, vagy bevagdalt fürészes, kerülete szálas, v. szálas-lándzsás. Vir. sötét kék. 2l Jun. jul. Száraz partokon s a rónaságban szórv. a felső erdő tájig. **V. dentata.** Schm. Fogas Sz.
13 Lev. egyszeresen vagy kétszeresen szárnyas-sallangú, lándzsás, v. széles tojásdad kerülettel. Vir. sötét kék. 2l Jun. jul. M. k. és d. t. száraz partjain az előbbivel vegyesen Koch. e kettőt V. austriaca L. név alá foglalja. **V. multifida.** Jacqu. Sallangós Sz.
A párta csöves, hosszabb mint széles. Karimája majd-
14 nem 2 ajkú 15
A párta rövid 18
15 A fürt végálló, magános, tömött, füzérképű 16
A fürt gyérvirágú, magános vagy társas 17
Lev. átellenes épélű, csipkés vagy csipkés-fürészes. A tőalak alsó lev. hegyesek, füve mirigy-pelyhes; a párta hasábjai egyenesek. A murvák szálas-árhegyüek. Vir. kék, ritkán piros, v. fehér. 2l Jul. aug. M. e t. az alhavasi tájig **V. spicata.** L. Macskafark Sz.

Alfajai:

a) V. latifolia Koch. Az alsó s rendesen a szár alsó lev. is tojásdadak, néha aljukon szívesek, fűrészes élüek. A tőalakkal keverve nő.
16 b) V. orchidea Cr. = V. cristata Bernh. A párta majdnem 2 ajkú, tekert hasábokkal. Ler. bőrnemü, szőrösödő. A tőalakkal keverten nő.
c) V. incana W. K. Levele fehér v. szürkén molyhos = V. neglecta Kit. = V. patens Host. M. délkeleti t.

d) V. nitens Host. füve egészen kopasz. Honi lelhelye kétes.

e) V. crassifolia Wierzb. Széles levelekkel Bánátban nő.

Lev. 3—4 tagból álló örvet képez, egyszeresen, vagy kétszeresen-kihegyezetten-fürészes. A murvák lándzsás-árhegyüek. 2|. Jul. aug M. k. és d. t mocsáros rétjein közöns. **V. longifolia.** L. Hosszúlevelű Sz.

Levelei hosszúdadak, v. kétszeresen fűrészesek, átellenesek v. örvesek, rövidnyelüek. Vir. kék. 2|. Jul. aug. Bokros, gyepes helyeken a rónaságban.

17 **V. spuria.** L. kétes Sz.

Lev. szíves aljjal tojás-hosszúdad, v. kinyúlt 3 szögüek, kétszeresen-bevagdalt-fűrészesek, 2—4 cm. hosszú nyélen. 2|. Jul. aug. A keleti s bánati havasok felső erdő táján. **V. Bachhoferi.** Heuff. Bachhofer Sz.

A szár leveletlen, csak alsó levelei vannak; ezek tojásdad, néha csipkés-élüek. Szára 3—4 emnyi, hegyén
18 sátorozó fürt. Vir. sötétkék. 2|. Jun. aug. A nagy és kis Tátrán, a rodnai és a bánáti havasokon.

V. aphylla. L. levéltelen Sz.

A szár leveles 19

A közép és felső lev. ujjasak, v. ujjasan-osztottak; az
19 alsók tojásdadak, épek 20

A levelek nem ilyenek 21

Kocsánja a kehelynél 3-szor hosszabb. Pártája sötét kék. ⊙ Marc. máj. M. k. és d. t. miv. talaján.

20 **V. triphyllus.** L. Ujjas Sz.

Kocsánja a kehelynél rövidebb. Pártája világos kék. ⊙ Ápr. máj. M. k. éjsz. t. a m. Tátra aljáig.

V. verna. L. Tavaszi Sz.

Alsó lev. átellenes, szíves-tojásdad, a murváskodók lándzsásak. Tokcsája duzzadt. Vir. kék, sötét csikokkal. ⊙ Márcz. máj. Szórv. a rónaságban s melegebb
21 partokon Eperjesig (V. viscida Kit.

V. praecox. All. Jókori Sz.

A lev. más alakuak; a tokcsa lapos 22

Lev. visszás-tojásdadak, tompák, kissé csipkések, az alsók nagyobbak-rózsásan összeszorulók. Vir. szeny-
22 nyes kék. 2|. Jul. aug. A rodnai havasokon.

V. bellidioides. L. Rukercz Sz.

A lev. más idomuak 23

23 A virágzat kevés virágú. A tokesa alig karélyos. Kis havasi növények 24
A virágzat gazdag virágú. A tokesa mélyen karélyos 25

Fürtje fodros szőröktől pelyhes. Lev. csipkések, hosszúdadak, v. kerülékesek. Tokesája visszásan tojásdad. Vir. kék, torka bibor gyűrűvel 2|. Jul. aug. A nagy és kis Tátra felső erdő tájában romtalajon.
24 **V. saxatilis.** Jacqu. Kövi Sz.

Fürtje érdes szőröktől érdes. Lev. kerülékes, épélű, v. csipkés, az alsók apróbbak, kerekdedek. Vir. kék. 2|. Jul. aug. A m. Tátra havasi táján Gyumbir hegyén s a rodnai havasokon. **V. alpina.** L. Havasi Sz.

A kocsán 2-szer hosszabb a kehelynél. Lev. tojásdad.
25 Tokesája két karélyú. Vir. kék. ☉ Ápr. máj. Szórv. M. k. és d. t. **V. acinifolia.** L. Törköly Sz.

A kocsán akkora, mint a kehely 26
A kocsán akkora, mint a kehely. Lev. tojásdad, vagy kosszúdad, kissé csipkés élű, az alsók hosszúdadak, kisebbek; V. tenella All. és V. rotundifolia Kit. havasi alakoknál az alsók kerekdedek. Vir. fehér, kék erekkel. 2| Ápr. szept. M. e. t. a kopár helyein a havasokig.
26 **V. serpillifolia.** L. Kakuk Sz.

A kocsán rövidebb a kehelynél. Lev. szív-tojásdadak, csipkések, a felsők lándzsásak, épélűek. Vir. kék. ☉ Márcz. szept. M. e. t. a felső erdő tájig.
V. arvensis. L. Ugar Sz.

Lev. szív-kerekded, 3—5 karélyú, a közép karély az oldalaiknál többszörte nagyobb. A kehely lev. szívidomú. Pártája apró, halaványkék. Nagyságra és mezre változó. ☉ Márcz. máj. M. e. t miv. talaján a felső erdő tájig.
27 **V. hederifolia.** L. Borostyánlevelű Sz.

A lev. épek. A kehely lev. nem szívidomú 28
A kocsán többször hosszabb, mint a levél. Lev. szélesen tojásdad, bevagdalt-csipkés-fűrészes. Pártája kék. ☉ Ápr. máj. M. k. és d. t. miv. talaján. (V. persica Poir. = V. filiformis DC.)
28 **V. Buxbaumii.** Tenore. Buxbaum Sz.

A kocsán akkora, v. valamivel hosszabb, mint a levél. Lev. tojásdadak, csipkés fűrészesek. Pártája halaványkék, felső karimája sötét kék. M. e. t. miv. talaján.
V. agrestis. L. Mezei Sz.

IX. LINDERNIA. L. Lindernia.

A szár heverő. Lev. hossz-tojásdad, épélű, 3 erű, ülő. Vir. fehér, piros karimával. ☉ Jul. aug. M. k. és d. t. helyenként. (Gratiola inundata Kit.)
L. pyxidaria. All. Tokosacsövű L.

X. LIMOSELLA. L. Izsaprojt.

Szára alig van. Lev. hosszúdad, v. hosszúdad-szálas, hosszú nyélbe keskenyedő, épélű, kissé húsos. Vir. apró, pirosló, egyvirágú kocsánokon. ☉ Jul. aug. M. e. t. mocsáros, vizjárta helyein a m. Tátra aljáig.
L. aquatica. L. Seppendékes J.

XI. TOZZIA. L. Toczczia.

Szára egyenes 15 cm. Lev. átellenes, ülő, széles-tojásdad, durva fogú. Vir. sárga, az alsó ajak vérvörös pettyekkel. ♃ Jul. aug Az alhavasi és a felső erdő tájban szórv.
T. alpina. L. Havasi T.

XII. MELAMPYRUM. Tournf. Fintor.

1
- A füzér 4 élű, sűrűen egymás fölött álló felfelé göngyölődött, fésűsen-fogas murvákkal. Vir. fehér, elül halavány sárga, alsó ajka sárga vagy bibor színű. ☉ Jun. jul. M. e. t. a felső erdő tájig.
  M. cristatum. L. Taréjos F.
- A füzér gyér, nem 4 élű, lapos murvákkal 2

2
- A füzérek minden oldaluak. A murvák tojásdadak, lándzsásan kihegyezettek, árhegyű fogasak . . . 3
- A füzérek egy oldaluak. A murvák szívidomuak vagy lándzsásak 4

3
- A párta csöve akkora v. valamivel rövidebb, mint a pelyhesedő kehely. Vir. piros, ritkán fehér vagy sárga, A murvák biborszinüek, alsó lapjukon 2-szer fekete ponttal, vagy enélkül. ☉ Jun. jul. M. e. t. a m. Tátra aljáig.
  M. arvense. L. Csormolya F.
- A párta csöve 2-szer akkora, mint a borzas kehely. Vir. sárga. A murvák zöldek v. pirosak, nem pontozottak. ☉ Máj. jun. M. k. és d. t. vetések közt.
  M. barbatum. W. K. Szakállas F.

A felső murvák mélyen szívidomuak, fogasak. A kehely borzas, félakkora, mint a párta. Vir. aranysárga, a cső rozsdás barna A murvák kékek. ☉ Jul. aug A tőalak tojásdad-lándzsás levelekkel. M. e. t.; magasabb helyeken előforduló képezi M. subalpinum Ker. alfajt, keskenyebb levelekkel.

4

M. nemorosum. L. Kéküstökű F.

Valamennyi murva lándzsás. A kehely kopasz . . . 5

A kehely 3-szor rövidebb a pártánál. A virágok egyenesen elállók. A felső murvák aljukon 1—2 foguak. Vir. fehér vagy sárga. ☉ Jul. aug. M. e. t. hegyes vidékek rétjein s legelőin

M. pratense. L. Gunyoló F.

5 A kehely oly hosszú, mint a párta. A virágok felegyenesedők. Minden murvája keskeny-lándzsás, épélű. A virág a tőalaknál sárga M. saxosum Baumg. alfajnál fehér, nagyobb s öblösebb. ☉ Jul. aug. Az alhavasi, havasi s felső erdő tájban. M. e. t.

M. silvaticum. L. Erdei F.

XIII. PEDICULARIS. L. Kajmacsor.

1 Sárga virágnak 2
Piros virágnak 5

2 A szárnyasan hasadt lev. szárnyai tojásdadak, kétszeresen csipkés élűek 3
A szárnyak szárnyasan hasogatottak 4

3 A párta öblös, összehajló karimával. Morvái tojásdadak, épek. Vir. kénsárga, az alsó ajak karimája vérvörös. 2|. Jun. aug. A m. Tátra alján, Szepes és Liptó megyékben.

P. Sceptrum Carolinum. L. Páleza K.

A párta nem öblös, tátogató, felső ajka veres-fekete folttal. Alsó murvái szányasan-hasogatottak. 2|. Jun. jul. A m. Tátrán, Chocs és Gyumbir hegyeken. (P. flammea Tow.) **P. versicolor.** Wahl. Tarka K.

4 Kelyhe 5 fogú. A párta felső ajka majdnem kopasz, csaknem egyenes hátú, épélű. A hosszabb porzók a csúcsukon szakállasak. 2|. Máj. A kis és nagy Tátrán, az árvai, a mármarosi, bereghi havasakon. (P. exaltata Bess. P. foliosa Wahl.)

P. Hacquetii. Graf. Hacquet K.

Kelyhe 2 hasábú, borzas. A párta felső ajka 2 fogú, alsó ajka kopasz, vagy pelyhesedő s nem pillás-élű. 4 Jun. aug. M. e. t. miv. talaján.
P. campestris. Griseb. Mezei K.

5 A felső ajak csőrbe végződik 6
A felső ajak nem végződik csőrbe 9

A csőr szálas, csonka v. csorbás végű 7
6 A csőr csonka, csúcsa oldalt ? hegyes vagy árvégű fogba végződik 8

Kelyhe cső alakú, alján keskenyedő Szára felegyenesedő. 4 Jul aug. A mármarosi havasokon.
P. rostrata. L. Csőrös K.

7 Kelyhe hosszúdadharangképű. Szára felálló. 4 Jul. A rodnai havasokon.
P. asplenifolia. Floerke. Bordalaplevelű K.

Kelyhe 5 fogú vagy 5 hasábú. Szára felálló, aljától kezdve ágas. 4, ⊙ Máj. jún. M. e. t. mocsáros rétjein az alhavasi tájig. **P. palustris.** L. Posvány K.

8 Kelyhe 2 karélyú, hevagdalt fogas karélyokkal. Az előbbinél sokkal kisebb, heverő mellékágakkal. 4, 2 Máj jun. Árva, Liptó, Szepes s Gömör m. nedves rétjein szórv. . **P. silvatica.** L Ligeti K.

Kelyhe csőidomú, 5 hasábú, kopasz A párta szennyes-sárgából pirosló. Lev. mélyen szárnyasan hasogatott,
9 a hasábok lándzsásak, fogasak. 4 Jul. aug. A rodnai havasokon. **P. recutita.** L. Szennyes K.

A kehely más idomú, szőrös 10

Kelyhe tojásdad, 5 hasábú. Tokcsája hengerded-kúpos, 2-szer akkora, mint a kehely. 4 Jun. jul. A bihari hegységben. **P. limnogena.** Kern. Iszap K.

10 Kelyhe felfuvódott, rövid fogú szőrös. Levelei, murvái s virágai örvösen állók. Vir. piros. 4 Jun. jul. A nagy és kis Tátrán, a mármarosi s a bánáti havasokon. **P. verticillata.** L. Örves K.

XIV. BARTSIA. L. Bartsia.

Lev. átellenes, tojásdad, majdnem szárölelő, tompán fürészes. Porhonai borzasak. 4 Jul. aug. A kis és nagy Tátrán, az árvai, mármarosi és a bánáti havasokon. **B. alpina.** L. Havasi B.

XV. EUPHRASIA. L. Szálkacsék.

1 A felső ajak 2 karélyú, a karélyok 2—3 foguak. Az alsó ajak 3 metszetű, a metszetek csipkések . . . 2
A felső ajak tompán-csonkított, összenyomott. Az alsó ajak metszete nem csipkés-élű 3

2 Levele tojásdad, mindkét szélén 5—5 fogú; a felső levelek fogai szálka-végüek. Kelyhe szőrösödő. Pártája fehér, nagyobb-kisebb sárga folttal és ibolyakék csikokkal, néha sárgás, kékes v. kék. ☉ Jul. aug. M. e. t. A havasi táj alakja L. minima Auct. kissé eltérő, ugyanis levelei apróbbak, 2—2 foguak.
E. officinalis. L. Szemviditó Sz.

Lev. hosszúdad v. lándzsás, jobbra balra 2—3 szálka végű foggal. Kelyhe kopasz. Vir. ibolyakék. ☉ Jul. aug. M. e. t. az alhavasi és havasi tájban. (E. alpina DC.) **E. salisburgensis.** Funk. Salzburgi Sz.

3 Lev. széles aljból szálas-lándzsás, épélű vagy ziláltan fürész fogu. A porhonok csúcsaikon borzasak, egymással összefogódzók. Vir. piros. ☉ Jun. szept. M. e. t. a felső erdő tájig. **E. Odontites.** L. Foganes Sz.

Lev. szálas-lándzsás, épélű v. ziláltan fürész fogú, nem ered széles aljból. A porhonok csúcsaikon kopaszak, szabadok. Vir. sárga. ☉ Jul. aug. M. k. és d. t. homokos rónáin s száraz, köves partjain.
E. lutea. L. Sárga Sz.

XXVII. Család. UTRICULARIACEAE. End. Rencsefélék.

Fűnemü mocsári v. vizi növények, pálhátlan egyszerű, örvösen elhelyezkedett tőlevelekkel. A kehely 5 osztatú vagy 2 levelű, maradó. A párta forrtszirmú, 2 ajkú, sarkantyús. Porzó 2, melyek a párta aljához vannak erősitve. Maghon egy, szabad, egy rekeszű, sok magrügyű. A tok kopácsú vagy szabálytalanul fölnyiló. A mag táptest nélkül, fejlőtlen csirával.

Nemek:

A kehely egyenlőtlen 5 osztatú. A párta ásító. A vir. kocsánokon magánosak. Szárazföldi növények.
Pinquicula I.

A kehely 2 osztatú. A párta csukott ajkú, sárga. A vir. fürtökben. Vizi növények. **Utricularia** II.

Fajok:

I. PINGUICULA. Tourn. Hizóka.

Sarkantyúja egyenes. Lev. hosszúdad-tojásdad v. kerülékes, kissé szurós, nyálkás, zöldes-sárga. Vir. ibolyás, sokszor 2 fehér folttal vagy sávval. 4 Máj. jun. A tátrai felföld nedves sziklain s mocsáros rétjein. **P. vulgaris.** L. Közönséges H.

Sarkantyúja rövid, hátra görbült. Vir. fehér, 1—2 kénsárga folttal. ☉ Apr. máj. A kis és nagy Tátrán s a rodnai havasokon, nedves sziklákon. (P. flavescens Flk.) **P. alpina.** L. Havasi H.

II. UTRICULARIA. L. Rence.

1 A párta felső ajka csorbás. A sarkantyú hengerded, igen rövid. Virág fürtje 2—3 virágú. A hajszálképű levélsallangok simák, serteképű fogak nélkül. Vir. halaványsárga, az iny rozsdás színű csikokkal. 4 Jun. aug. M. Óvár, Budapest s Heves megy. **U. minor.** L. Kis R.

A párta felső ajka ép 2

2 Virág fürtje 4—10 virágú, töménysárga virágokkal. A hajszálképű levélsallangok zilálatlan álló, serteképű fogakkal. 4 Jun. aug. Virágzáskor léghólyagai segítségével a viz fölületére emelkedik. M. e. t. mocsárjaiban s álló vizeiben a m. Tátra aljáig. **U. vulgaris.** L. Közönséges R.

Virág fürtje 2—3 virágú, kénsárga virágokkal. Lev. ép olyan, mint az előbbinél. 4 Jul. aug. Pozsony m., a Hánságon s Sz. Olaszi mellett. **U. intermedia.** Hayne. Közép R.

XXVIII. Család. OROBANCHEACEAE. Juss. Szádorfélék.

Elősdi, chlorophyll mentes, bő nedvű, apró pikkelynemü, szintelen vagy szines levelekkel ellátott növények. A

kehely 4 hasábú, vagy 2 levelű. A párta 2 ajkú. A porzók a legfelső elsatnyulása miatt didynamok. Maghon egy, egy rekeszű, falon álló magrügygyel. A tok 1—2 rekeszű.

Nemek:

A kehely 4—5 fogú, v. 2 levelű. A párta csukott ajkú, végre karimája lehulló. A virágzat minden oldalra néző. A pikkely levelek váltakozott állásuak. **Orobanche** I.

A kehely 4 hasábú, harangképű. A párta 2 ajkú, egészen lehulló. A maghon alján mézgödör. A virágzat egy oldalra néző. A pikkely átellenes állású. **Lathraea** II.

I. OROBANCHE. L. Szádor.

1. A kehely alján 3 murva 2
   A kehely alján 1 murva 4

2. Szára elágazó. Virága kicsiny, kék. A kehely 4 tojásdad, 3 szögű foggal. A porhon kopasz. ☉ Jun. aug. Kender, csalán és dohány gyökerein. M. e. t. (Phelipaea ramosa C. A. Mey.) **O. ramosa.** L. Elágazó Sz.
   A szár egyszerű. Vir. kék 3

3. A kehely 5 hegyes foggal. A párta csöves, karimája fogai hegyesek, laposak. A porhon kopasz v. alján molyhos. 2↓ Jun. jul. Achillea Millefolium gyökerein él. M. e. t. a m Tátra aljáig. (Ph. coerulea C. A. Mey.) A piros virágú O. purpurea Kit szintén ide tartozik. **O. coerulea.** Vill Kék Sz.
   A kehely 5 árhegyű foggal. Az ajkak czimpái tompák, széleiken visszahajlottak. A porhon ereszték gyapjas. 2↓ Jul. Artemisia campestrisen él. M. k. és d. t. (O. purpurea Jacqu. = Ph. arenaria Walpers.) **O. arenaria.** Borkh. Homok Sz.

4. A kehely levél ép s épélű, vagy legfőlebb egy oldali foggal 5
   A kehely levele 2 hasábú 8

5. A bibe sárga vagy szennyes ibolyakék 6
   A bibe gesztenye vagy sötét vörös szinű 7

6 Bibéje sárga. Pártája öblös, felső ajaka hátra türömlött. 2|. Jun. aug. Petasitis offic. gyökerein él a magas Tátra alján. **O. flava.** Mart. Sárga Sz.

Bibéje szennyes ibolyakék. Pártája csöves, nyílt karimájú, sárga. 2 Jul. aug. Picris hieracoides gyökerein él. Sáros és Soprony megyékben. **O. Picridis.** F. W. Schultz. Magvarótt Sz.

7 Bibéje gesztenye-vörös. Pártája öblös, vajszínű, kivül s felső ajka belrészén sárga bibircsölő mirigy szőrökkel. 2|. Jul. aug. Cirsium arvense és Carduus acanthoides gyökerein. M. k. és d. t. **O. pallidiflora.** Wimm. et Grab. Halványvirágú Sz.

Bibéje sötét vörös. Pártája nagy, fehér. A porzószálak szórtan szőrösek, csúcsaikon mirigy szőrösek. 2|. Jul. aug. Thymus Serpyllum gyökerein M. e. t. (O. psilandra C. Koch.) **O. Epithymum.** DC. Démutka Sz.

8 A bibe sárga 9
A bibe nem sárga 13

9 A kehely levél egy erű, hosszabb a párta csövénél. A porzószálak alúl sűrűen szőrösek, felül mirigyszőrösek. 2|. Jul. aug. Salvia glutinosa gyökerein Bánátban. **O. Salviae.** Schultz. Zsálya Sz.

A kehely levele több erű 10

10 A porhon kopasz, a szálak alsó felük belső lapján bibircsósak, felül mirigyszőrösek. 2|. Jul. aug. Echinopis Ritro gyökerein. A bánáti határörvidéken. A tőalak pártája barna, O. Ritro Gren. et Godr. halványsárga. **O. Echinopis.** Pančič. Laptaborz Sz.

A porhon szőrös 11

11 A párta háta közepén egyenes. A kehely levél kihegyezett, mindkét oldalán egy-egy foggal v. kéthasábú, körülb. akkora, mint a párta félcsöve. 2|. Máj. jun. Medicago és Trifolium gyökerein. M. e. t. **O. rubens.** Wallr. Pirosló Sz.

A párta hátán görbült 12

12 A párta elül alján kidudorodott, belül vérvörös. Sárga bibéje barna szegélylyel. 2|. Jul. aug. Genista ovata, Bupleurum falcatum és Laserpitium latifolium gyökerein él. M. e. t. **O. cruenta.** Bert. Vérszínű Sz.

A párta elül nem bir kidudorodással. Elvirágzott portokjai fehérek. 2|. Jul. aug. Centaurea Scabiosa gyökerein Eperjes környékén. (O. major L.)
O. stigmatodes. Wimmer. Nagybibéjű Sz.

13 A porzószálak szőrösek 14
A porzószálak csak aljukon szőrösek 15

14 A párta hátán egyenes. Bibéje bársonyos, barnás veres. Pártája barnás. 2|. Jul. aug. Thymus Serpyllum és Teucrium fajok gyökerein a Pilisi hegyeken.
O. Teucrii. Schultz. Tarorja Sz.

A párta hátán görbült. Bibéje sötét biborszinű. Pártája szennyes-fehér, öblös, majdnem harangidomú. 2|. Jul. aug. Galium fajok gyökerein M. e. t. az alhavasi tájig. **O. Galii.** Duby. Galaj Sz.

15 Pártája mirigyszőrös, világos-sárga, rozsdaveres karimával s ibolyakék háttal. Bibéje biborfekete. 2|. Jul. Scabiosa Columbaria és Carduus defloratus gyökerein él Sz. Olaszi m.
O. Scabiosae. Koch. Sikkantyú Sz.

Pártája kopasz. Bibéje piros v. lila szinű. ⊙. Jul. aug. Trifolium pratense gyökerein él Pozsony, Baranya m. és Bánátban. **O. minor.** Sm. Kis Sz.

II. LATHRAEA. L. Vicsor.

Gyökere husos, pikkelyes. Tőkocsánja felálló, szőrösödő, pikkelyes, bókoló. Szárhegyi füzére egy oldalú. A párta alsó ajaka 3 metszetű, csipkés. Vir. testszinű-piros. 2|. Ápr. máj. M. e t. bokros helyein és lombos erdőiben a fák gyökerein él.
L. Squamaria. L. Pikkelyes V.

XXIX. Család. BIGNONIACEAE. R. Br. Bignoniafélék.

Fák vagy cserjék páthátlan, ép levelekkel. A kehely 2 ajkú, vagy 5 osztatú. A párta harangidomú vagy tölcsérképű, majdnem 2 ajkú karimával. Porzó 2 vagy 4. A tok 2 kopácsú. A mag hártyás.

Nemek:

A kehely 2 ajkú. A párta harangképű, 5 karélyú, majdnem 2 ajkú. Porzó 2 (s azon kivül 3 fonalidomú képződménynyel. **Catalpa** I.

A kehely 5 osztatú. A párta töleséridomú, 5 hasábú, 2 ajkú. Porzó 4; 2 hosszabb és 2 rövidebb. **Paulownia** II.

Fajok:

I. CATALPA. Scop. Trombitafa.

Lev. nyeles, szív-tojásdad, kihegyezett, alúl szőrös, rendesen 3 ként álló, nagy. A virágok felálló bugákban. A párta fehér, belül barna vörös pettyekkel, 2 sárga folttal. ♄ Máj. jun. Diszcserje É.-Amerikából, mivel. (Bignonia Catalpa L. = B. syringaefolia Sims.) **C. bignonioides.** Walt. Éjszakamerikai T.

II. PAULOWNIA. S. et Z. Paulownia.

Lev. nyeles, széles szíves-tojásdad, néha 3 karélyú, különben épélű, felül molyhos, alúl érdes, igen nagy. Virágz. fürtös. Vir. nagy, kellemes szagú, ibolyás, belül barna pettyekkel, sárga csikkal. Kelyhe barna. ♄ Jul. kezd virágzani, de virága csak következő évben fejlődik ki. Diszfa Japánból. (P. imperialis S. et Z. = Bignonia tomentosa Thunbg.) **P. tomentosa.** Thunbg. Császári P.

XXX. Család. ACANTHACEAE. R. Br. Akántfélék.

Füvek vagy cserjék, nálunk csak egy nem fordul elő, örvszerüen elhelyezett szárnyas hasábú levelekkel. A kehely és párta 2 ajkú. Porzó 4 (az 5-ik elsatnyult). Maghon egy. A tokcsa 2 rekeszű, gömbölyded nem szárnyalt magvakkal; a magvak fehérnyétlenek s leginkább abban különböznek a Scrophularineáktól.

Nem:

A jelleg ugyanaz. . . . . **Acanthus.**

Fajok:

ACANTHUS. L. **Akánt.**

A lev. hasábjai tojásdadok, hegyesek, a fogak kihegyezettek szálka nélkül; a vir. körülb. 5 cm. hosszú, ajak fehér, a közepén az ereken zöld, a szélek felé rózsás. 4 Máj. jul. M. tenger part területén.
A. mollis. L. Puha A.

A lev. hasábjai hosszúkásak, karélyosan szárnyaltak és 2-szer fogasak; a végső hasáb és a fogak szálkásak. A murvák hossz-tojásdadok, keskenyebbek, mint az előbbinél. A vir. kisebbek. 4 Máj. jul. M. legdél. t. **A. longifolius.** Host. Hosszúlevelű A.

XXXI. Család. GLOBULARIACEAE. DC. Gubóvirágfélék.

Leginkább fás növények váltakozó, egyszerű, ép s pálhátlan levelekkel. A kch 5 hasábú. A párta összeforrt, 5 hasábú. A 4 porzó a pártával van összenőve, s hasábjaival váltakoznak. Magbon egy, szabad, egy rekeszű, egy magrügygyel. Bibeszár egy, a bibe 2 hasábú. A termés tömlős, fel nem nyiló.

Nem:

A jelleg ugyanaz. . . . . **Globularia.**

Fajok:

GLOBULARIA. L. **Gubóvirág.**

A szár félcserjés, heverő. Lev. visszás tojásdad-ékidomú, csorbás végű. 4 Máj. jul. Hermaneczi völgyben, Stureczen, Zólyomban s Trencsén m.
G. cordifolia. L. Szívlevelű G.

A szár fanemü. Évelő tőkéje sokfejű. Szárlev. lándzsás. 4 Máj. jun. M. nyug. t. száraz rétjein s legelőin.
G. vulgaris. L. Közönséges G.

XXXII. Család. VERBENACEAE. Juss. Galambóczfélék.

Fás vagy fűnemü növények pálhátlan levelekkel. A kehely maradó, csöves, 5 fogú. A párta tölcséridomú, többékevésbbé egyenlőtlen, 4—5 karélyú. Porzó rendesen 4, didynam. Az anthera 2 kamrájú, befelé nyiló. A termés rendesen 2—4 diócskára széteső, vagy bogyó.

Nemek:

A növény fűnemü. . . . . **Verbena** I.
A növény fás, cserje . . . . . **Vitex** II.

Fajok:

1. VERBENA. L. Galambócz. (Vasfü.)

Szára felálló, levelei átellenesek, 3 hasábuak, sallangosak. Füzérei gyérvirágúak, hosszúak. Vir. apró, piros. ☉ Jun. okt. M. e. t. miv. s rom. talaján szórv. **V. officinalis.** L. Szapora G.

Szára lecsepült. Lev. átellenes, kétszer szárnyasan, a felső szárnyasan hasogatott. Füzérei rövidek. Vir. kék. ☉ Jun. szept. M. k. és d. t. vizállotta helyein. **V. supina.** L. Henye G.

Verbenat kertjeinkben számos fajtában miveljük, leggyakrabban előfordulók:

1. A lev. hossz-tojásdad, 3 hasábú, mélyen fürészes, alján a nyélbe rögtön keskenyedő, majdnem sima. A szára felegyenesedő, ágas, élelt. A vir. laza füzérekben állnak. A párta torka szőrös, világos-piros, v. halvány ibolya szinü. **V. Aubletia.** L. Ibolyás G.
   A lev. osztatlan 2

2. Szára heverő, elálló szőrökkel. Lev. rövid nyelű, hosszlándzsásak, hegyesek, durván fürészesek. A vir. bogernyős füzérben. A párta csöve félszer hosszabb a kehelynél, skarlát piros. **V. chamaedryfolia.** L. Skarlátpiros G.

Szára egyenes, ágas, rövid szőrökkel. A lev. ülők, lándzsásak, hegyesek, vállukon szívesek, merevek, egyenlőtlenül fűrészesek. A párta csöve 3-szor oly hosszú, mint a kehely, biborszinű, karimája ibolyakék. **V. venosa.** Gill et Hook. Tarka G.

II. VITEX. L. Barátcserje.

Egy-két met. magas cserje, átellenes ágakkal. A lev. 5—7 ujjasak; a szárnyak lándzsásak, kihegyezettek, épélüek. Vir. ibolya szinű. ♄ Jul aug. M. teng. partvidék homokos helyein.

V. Agnus castus. L. Közönséges B.

XXXIII. Család. PLANTAGINACEAE. Juss. Utifűfélék.

Füvek, többnyire rövid szárral és virágszál nemü kocsánnal, egyszerű, ülő pálhátlan levelekkel. A virág hímnős, v. egylaki. A kehely 3—4 levelű v. metszetű. A párta 4 hasábú, szabályos és aszott. Porzó 4, a pártán v. vaczkon van elhelyezve, a szirmokkal váltakoznak. Maghon egy. szabad, egyrekeszű, egy magrügygyel. A bibe hosszú fonalalakú. A termés fedővel nyiló egyrekeszű tok, egy központi, a begyürözött termő levelekből összenőtt magléczczel, ritkábban egy magvú makk. A mag dús táptesttel.

Nemek:

A vir. egylakiak. A ♂ vir. nyeles. A keh. 4 lev. A párta hengeres, 4 metszetű karimával. A ♀ vir. a ♂ kocsán alján ülnek, 3 levelű kehelylyel és fogas pártával. . . . . **Littorella** II.

A vir. hímnősek. A keh. mélyen 4 metszetű; a két mellső metszet néha össze van nőve. A párta csöve tojásdad, karimája 4 metszetű, összehajlott. **Plantago** I.

I. PLANTAGO. L. Utilapú.

1 { A szár elágazó, leveles 2
  { A szár vagy tőkocsán levél nélküli 4

Szára 30—60 cm., alul cserjesedő, terebélyesen elágazó. A felső füzér murvái hegyesek s rendesen szálka végűek. A kehely 6 sallangja csónak alakú, éles, pillás gerinczczel. ♄ Jun. jun. Vándorló növény, M. éjsz. t. árkok partjain s erdők szélein.
P. Cynops. L. Ebszem U.

2 A szár nem fás 3

3 A kehely 4 sallangja egyenlő s lándzsás. Szára felálló, enyves. Lev. fogas; fogai hátra hajlottak. ☉ Jul. aug. M. d. és k. t. homok sikjain s dombjain.
P. Psyllium. L. Ralha U.

3 A kehely 6 sallangja ferdén lapiczkás, a mellsők tompák, a hátsók lándzsásak, hegyesek. Szára szürkén szőrös. Lev. majdnem épélűek. lándzsások. ☉ Jul. aug. M. k. és d. t. homok sikjain s dombjain.
P. arenaria. W. K. Homok U.

4 A lev. szálasak 5
A lev. más idomuak 8

5 A lev. szárnyasan hasgatottak, szőrösek, fogasak. A füzér 26 mm. hosszú. A párta csöve borzasan gyapjas. ☉ Jul. aug. M. e. t. homokos helyein.
P. Coronopus. L. Közönséges U.

6 A lev. épélűek 6

6 A lev. szálasak, laposak, mindkét végén keskenyedők, 3 inuak. 2↓ Jun. okt. M. e. t.
P. Wulfenii. Willd. Wulfen-féle U.

A lev. félhengeresek, árkoltak 7

7 A párta csöve szőrös v. gyapjas. A lev. majdnem oly hosszuak, mint a szár v. sokszorosan rövidebbek. 2↓ Jun. okt. M. e. t. különösen szikes s mocsáros földjein a m. Tátra aljáig.
P. maritima. L Tengerparti U.

A párta csöve kopasz. A lev. épélűek, ritkán 1—3 foguak. 2↓ Máj. jun. M. d. és k. t. sikjain. (P. Weldenii Reichb.) **P. tenuiflora.** W. K. Apróvirágú U.

8 A lev. lándzsásak, hosszúdadok v. hosszúdad-lándzsások 9
A lev. tojásdadok vagy kerülékesek 12

9 A tőkocsán hengeres 10
A tőkocsán barázdás 11

A murvák széles-tojásdadak, tompák, rövid hegyűek, csúcsaikon szakállosak. Füzére rövid, tojásdad Lev. keskeny, szálas-lándzsás, alján a nyéllel összefolyó lemezzel. 2l Jul. aug. A bánáti havasokon. (P. atrata Hoppe.) **P. montana.** Lam. Hegye U.

10 A murvák lándzsások, hártyások, szürkék. Füzére tojásdad. Lev. lándzsás, selymes. 2l Máj. jun. M. k. és d. t. mocsáros rétjein s száraz dombjai szórv. (P. victorialis Poir. P. argentea Chaix.) **P. sericea.** W. K. Selymes U.

Lev. hosszúdad v. hosszúdad lándzsás, 3—5 inú. kopasz v. szőrösödő, hosszúnyelű; a nyél akkora vagy félakkora, mint a lemez. Füzére hengeres. Murvái tajásdadok. 2l Máj. jun. Szabolcs és Bihar m. szikes rónáin. **P. sibirica.** Poir. Szibériai U.

Lev. lándzsás. A tőkocsán mély barázdás. 4—5 hossz borda miatt szögletes. A növény termete igen változó. A tőalak füzére henger-tojásdad, mely a leveleknél magasabbra emelkedik, P. altissima L alfajnál a füzér hosszúdad-hengeres. P. hungarica W. K. alfajnál a lev. aljukon szőrösök; hegyi alakja P. l. alpestris Wahl. P. lanata Portenschl alaknál a lev. egészen szőrösök, sőt borzasak. P. pumila Koch. alak gömbded füzérekkel bir, melyek a leveleken túl nem emelkednek. 2l Ápr. okt. M. e. t. a havasokig. **P. lanceolata.** L. Keskenylevelű U.

Lev. kerülékes, rövidnyelű, mindkét oldalon borzas v. szőrös, sokszorosan rövidebb a tőkocsánnál. Füzére hengeres, 4 emtnyi, ritkán hosszabb. A porzók rózsa színüek, 8-szor hosszabbak a pártánál. 2l Máj. jun. M. e. t. rétjein az alhavasi tájig. **P. media.** L. Közép U.

A lev. tojásdadok v. kerülékesek, de ez utóbbi esetben kopaszak 13

Lev. tojásdad, hosszú, hengeres nyelekkel. A nyelek barázdája igen keskeny. A levéllemez alján csuklás, 9 erű. A tőkocsán 35—95 cm. 2l Jul. okt. M. k. t. nedves, termékeny rónáin. **P. maxima.** Juss. Nagy U.

A lev. lemeze nem csuklás, 3—8 (ritkán 9) erű . . 14

14 A párta barnás. A tokcsa 8 magvú. Lev. tojásdad. Levélnyele tágas barázdával s alja felé szélesedő. 4 Jul. okt. M. e. t. az alhavasi tájig. Igen változó faj. A tőalak nagysága 35—70 cm. kopár helyeken 2—5 cm., sőt történetes alakjai is vannak. β) asiatica DC. hosszú, vékony levélnyelekkel. γ) cruenta Hol. vörös-erű levelekkel.

P. major. L. Széleslevelű U.

A párta fehér. A tokcsa 4 magvú. Lev, tojásdad vagy kerülékes, majdnem kopasz 3—5 erű. 4 Jul. aug. A mármarosi s a bánáti havasok mocsáros helyein.

P. gentianoides. Sm. Tarnicsalakú U.

II. LITORELLA. L. Partika.

Lev. örvökben elhelyezve, szálas-árképüek, aljukon árkoltak. Virágzata rendesen 3 tagú, egy hosszúnyelű ♂ s ennek alján 2 ülő ♀ virág A párta fehéres. 4 Jun. aug. M. d. t. tavak partjain.

L. lacustris. L. Tavi P.

XXXIV. Család. OLEACEAE. Lindl. Olajfafélék.

Fák v. cserjék átellenes pálhátlan levelekkel. A keh. és párta 4 hasábú, v. levelű, ritkán hiányzik. A maghon 2 rekesze a két hímmel váltakozva áll, 2—2 csüngő magrügy található minden rekeszben. A termés húsos, v. száraz tok, leppendék, bogyó vagy csontár.

Nemek:

1 A párta 2—4 levelű v. hiányzik. A kehely 4 metszetű v. hiányzik A termés lependék. A lev. szárnyasak. Fák. . . . . **Fraxinus** IV.

A párta csöves-tölcséres, 4 hasábú, mindig megvan. A lev. egyszerűek, osztatlanok. Cserjék 2

2 A párta sárga. A kehely 4 metszetű, lehulló. **Forsythia** V.

A párta más szinű 3

3 Lev. tojásdad. Termése két kopácsú tok. **Syringa** III.

A lev. hosszúdad vagy lándzsás 4

4 { Lev. tövishegyű, alul molyhos **Olea** I.
Lev. tövisnélkül, kopasz . . . . . **Ligustrum** II.

Fajok:

I. OLEA. L. Olajfa.

Lev. lándzsás, épélű. A fürt levélhónalji, összetett. Vir. fehér. ♃ Máj. jun. Mivelik. Déleuropai növény.

O. europea. L. Europai O.

II. LIGUSTRUM. L. Fagyal.

Lev. hossz-lándzsás v. lándzsás, épélű, kopasz, kissé bőrnemü. A virágok végállók, szorult bugákban. A párta fehér. Bogyója fekete, ritkán fehér, zöld vagy sárgá. ♃ Jun. jul. Cserje 1—3 m. Mivelik, itt-ott elvadult. M. e. t. a tátrai felföld kivételével.

L. vulgare. L. Vesszős F.

III. SYRINGA. L. Orgonafa.

1 { A vir. jól kivehető kocsánokon; a kocsányok hosszabbak a kehelynél 2
A vir. igen rövid kocsányokon vagy ülők 4

2 { A lev. szíves aljuak, kerekdedek v. tojásdadok, kihegyezettek, épszélüek, kopaszak. A párta karimája kissé bemélyedt; a párta kékes, ibolyás vagy fehér. Ágai zöldek v. piroslók. ♃ Máj. jun. Miv. M. e. t.

S. vulgaris. L. közönséges O.

A lev. vállukon keskenyedők. A párta lapos . . . 3

3 { Az ágak hosszúak, kissé lecsüngök. Lev. tojás-lándzsásak, kihegyezettek. Pártája vöröses v. ibolyavörös. ♃ Máj. jun. (S. Rothomagensis Renault.) Miv. diszkertben. Chinából jött. **S. chinensis.** Wild. Kinai O.
Az ágak merevek, felemelkedők. Lev. lándzsásak, a vállukon szélesebb, néha szárnyaltan behasított. (S. laciniata.) Pártája ibolyakék vagy fehér. ♄ Máj. jul. Diszcserje Persiából. **S. persica.** L. Persiai O.

4 { Lev. hosszúkás, hegyes, kissé husos, felül sötétzöld, alúl világosabb, ki nem álló erekkel. A párta karimája kissé bemélyedt; a párta ibolya szinü. ♄ M. k. t. **S. Josikaea.** Jacqu. Jósikaféle L.

Lev. hosszúkás és hossz-lándzsás, alúl kiálló erezettel. A párta karimája róna; a párta fehér kissé rózsás színbe játszó. ♄ Díszcserje Hímalaja-hegységből.
S. Emodi. Wallr. Emodi-féle O.

IV. FRAXINUS. L. **Körisfa.**

Lev. 3—6 párú; a levélkék ülők, hossz-lándzsásak. A vir. kehely és párta nélkül. Porzói, vagy maghonai barnák. Levélhajtás előtt virágzik. ♄ Ápr. máj. M. k. és d. t. **F. excelsior.** L. Magas K.

Lev. 3 párú; levélkéi nyelesek, lándzsásak, v. kerülékesek. Levélhajtás után virágzik. Kelyhe és pártája nem hiányzik, ez utóbbi fehér. ♄ Ápr. máj. M. k. és d. t. nem terjedt annyira éjszakra, mint az előbbi.
F. Ornus. L. Virágos K.

V. FORSYTHIA. Vahl. **Forzithia.**

Lev. hosszúdad, nyélbe keskenyedő, felső részök fűrészelt, sötét zöldek, virágzás után megjelenik. Pártája sárga. 1 m. cserje. ♄ Márcz. ápr. Díszcserje Chinából.
F. viridissima. Lindl. Virágzó F.

XXXV. Család. JASMINACEAE. R. Br. Jázminfélék.

Többnyire tropikus ázsiai fák, vagy cserjék átellenes páratlanul szárnyalt levelekkel A kehely 5—8 fogú. A párta szabályos, 5—8 hasábú. A 2 porzó a pártán van elhelyezve. Maghon 1, 2 rekeszű. A rekeszek egy magrügygyel. Termése bogyó.

Nem:

A jelleg ugyanaz. . . . . **Jasminum.**

Faj:

JASMINUM. L. **Jázminum.**

Lev. szárnyalt; a levélkék kihegyezettek. Vir. fehér. ♄ Jul. aug. Díszcserje Ázsiából.
J. officinale. L. Orvosi J.

XXXVI. Család. GENTIANACEAE. Juss. Tárnicsfélék.

Fűnemü ritkán cserjés növények, váltogató v. átellenes pálhátlan s egyszerű levelekkel. A kehely 4—8 összenőtt, ritkán szabad levélből áll, maradó. A párta 4—8 hasábú, alsó állású, lehulló. A porzók a pártán elhelyezvék, váltogatva a hasábokkal elrendelve, ritkán egymással egyesülve, számuk 4—8. Maghon egy; bibe 2, egészen, v részben összenőve; a magrügy számos. A tok sok magvú, egyrekeszű.

Nemek:

1 | A lev. váltogató állásuak 2
1 | A lev. átellenesek 3

2 | A párta tölcsér idomú. A maghon egy mirigyes és pikkelyes gyűrűn áll. **Menyanthes** VI.
2 | A párta kerek. A maghon alján öt mirigygyel. **Limnanthenum** VII.

3 | A párta tányér idomú, 8 osztatú karimával. Porzó 8. Bibe 2. Vir. sárga. **Chlora** II.
3 | A párta más alakú 4

4 | A párta tölcséres, 4 osztatú karimával. Porzó 4. A kehely rövid, harang idomú, 4 fogú. Bibe 1, osztatlan. . . . . **Cicendia** V.
4 | A párta kerek v. harangidomú, v. hengeres. Porzó 4—9 5

5 | A párta kerek, 5 metszetű, minden metszet alján két mézgödröcskével. **Swertia** IV.
5 | A párta harangidomú mézgödrök nélkül 6

6 | A bibeszár igen rövid v. hiányzik. Bibe 2. A porzók elvirágzás után nem sodortak. A párta 4—9 hasábú karimával, kék v. ibolya, ritkán fehér. **Gentiana** I.
6 | A bibeszár fonalidomú, fejes bibével. A porzók elvirágzás után csavarodottan sodortak. A párta 5 metszetű karimával. **Erythraea** III.

Fajok:

I. GENTIANA. L. Tarnics.

1 | A párta torka hajszál-sallangú pikkelyektől szakállas 2
1 | A párta torka kopasz 3

A párta 5 hasábú, egyenlő hasábokkal. Az alsó lev. lapoczkásak. A tőalak szár levelei széles aljból keskenyedők. G. germanica Wahl tojásdad aljból keskenyedők; G obtusifolia Willd-nél rövidebbek és tompa v. kerekített végüek. Szára felálló. Vir. ibolyás, v. fehér. ⊙ Aug. szept. M. e. t hegyein. Ide tartozik G. spathulata Bartl.

2 **G. Amarella.** L. Keserüs T.

A párta 4 hasábú. Vir. hosszú kocsányokon magánosak, egymásután fejlődők. A tőalak lev. hosszúdad, vagy kerülékes. G. tenella Rottb. hossz. kerülékes, G. nana Wulf-nál visszás-tojásdad. Szára alján leveles és ágas. ⊙ Aug. szept. A m. Tátra havasi táján.

G. glacialis. Vill. Jeges T.

A párta hasábjai fürészesek, közepén bemetszettek, sallangosak. A vir. végálló. Lev. szálas-lándzsás. Szára

3 ide-oda hajlott, szögletes. Vir. kék. ⊙ Aug. szept. M. e. t. a felső erdő tájig. **G. ciliata.** L. Pillás T.

A párta hasábjai nem sallangosak 4

4 A virágok örvökben 5
A virágok magánosak 7

A párta 4 hasábú, kék. ibolyakék, ritkán fehér. Lev. lándzsás, 3 inú, alúl hüvelyes. 2|. Jul. szept. M.

5 e. t. dombos, hegyes vidékein.

G. cruciata. L. Keresztes T.

A párta 5—6 hasábú, sárga 6

A párta 6 hasábú, szennyes-sárga, a csőnél rövidebb hasábokkal. Lev. kerülékes, 5 inú. 2|. Jul. szept. M. éjsz. és k. t. havasain. (G. pannonica Scop.)

6 **G. punctata.** L. Pettyegetett T.

A párta 5 hasábú, sárga, a csőnél néhányszor hosszabb, keskeny-lándzsás hasábokkal. 2|. Jul. aug. A keleti és a mármarosi havasokon. **G. lutea.** L. Sárga T.

A párta gyertyatartó idomú, hengeres csővel s kite-

7 rülő karimával 8
A párta harangidomú 10

Szára felálló magános. Kelyhe hengeres, élelt. Pártája

8 belső lapján eleven-azurkék. ⊙ Jul. aug. A nagy és kis Tátrán. **G. nivalis.** L. Havasi T.

Szárai heverők. A párta sötét kék 9

Lev. szálás-lándzsás. Kelyhe 5 élű. A párta 10 hasábú. Bibéi hosszúdadak, begöngyölődők. ⊙ Jun. szept. A beregi és mármarosi havasokon
G. pyrenaica. L. Pirenei T.

9 Lev. kerülékes, hegyesek. Kelyhe 4 metszetű, hártyás élű. Bibéi félkördedek, rónák. ♃ Máj. jun. M. éjsz. t. nedves helyein. A havasi és alhavasi tájon, a nagyobb és a hártyás élű közepökön kiszélesedők alakja a G. aestiva Rom. és Schl. ♃ Jun. jul. M. éjsz. t. nedves helyein. **G. verna.** L. Tavaszi T.

A szár egy virágú, felegyenesedő. Pártája nagy, körülbelül akkora, mint 4 élű szára, 5 nagy épélű foggal s eleven kék. Változik széles és keskeny levelekkel. G. angustifolia Vill. A tőalak a kehely
10 fogai keskeny-lándzsásak a pártához simulók. G. excisa Presl. tojás-lándzsásak, a pártától elállók. ♃ Jul. aug. A havasokon. **G. acaulis.** L. Szártalan T.

A szár 2 vagy több virágú 11

A szár igen rövid 2—3 cmnyi, csúcsán többnyire 2 virággal. Vir. fehér, belül 5 kékes csikkal. ♃ Jul.
11 aug. A m. Tátra havasi és alhavasi táján.
G. frigida. Haenke. Hideg T.

A szár 30—50 cmnyi 12

Lev. szálas v. lándzsás, kissé hüvelyes, tompa, 3 inú. Kelyhe hosszú szálas hasábokkal. Pártája sötét kék, belül zöld soros pontokkal. ♃ Jul. okt. Tisza vidéke zsombékos rétjein. **G. Pneumonanthe.** L. Kornis T.
12 Lev. tojásdad aljból lándzsás, hosszú hegygyel, 5 inú, ülő. Kelyhe rövid fogakkal. Pártája sötét kék, belül sötétebb kék pontokkal. ♃ Aug. szept. M. éjsz. és k. t. magasabb erdő tájaiban.
G. asclepiadea. L. Fecske T.

II. CHLORA. L. Klóra.

Szárlev. 3 szögüen-tojásdadak, egész aljukkal összenőttek. A sárga párta sallangjai hosszúdadak, tompavégüek A kehely czimpái egy erüek, rövidebbek a pártánál. ⊙ Jul. aug. M. k. és d. t. nedves rétjein.
Ch. perfoliata. L. Általbuvó K.

Szárlev. tojásdad v. lándzsás-tojásdad, kerekített aljukkal összenőttek. A párta sallangjai hegyesek v. kihegyezettek. ⊙ Aug. okt. M. k. és d. t. nedves rétjein. **Ch. serotina.** Koch. Késői K.

III. ERYTHRAEA. Rich. Földepe.

1 Vir. sárga. Bibéje fonalas, a bibeszárnál hosszabb. Lev. tojásdad. ⊙ Jun. A Balaton vidékén. **E. maritima.** Persl Tengeri F.

Vir. rózsa szinű v. piros v. fehér. A bibe gömbded, a bibeszárnál rövidebb 2

2 Vir. levélhónaljiak, nyelesek. A szár igen ágas. Lev. tojásdad, 5 inú. 2 Jul. aug. M. k. és d. t. mocsáros és vizjárta helyein. A tőalak vir. piros, a fehér virágú E. albiflora Kit. **E. pulchella.** Fr. Csinos F.

A virágok sátorban vagy bugában elhelyezvék . . . 3

3 Lev. kerülékes v. hosszúdad. Virágz. sátorozó. 2 Jul. aug. M. e. t. az alhavasi tájig. **E. Centaurium.** Persl. Százforintos F.

Lev. szálas vagy szálas-hosszúdad. husos, 3 inú. Vir. buga. M. k. és d. t. szikes, sós s mocsáros helyein. (E. compressa Sadl. = Chironia uliginosa W. K.) **E. linariaefolia.** Persl. Gyujtóvánlevelű F.

IV. SWERTIA. L. Swertia.

Szára egyszerű. Kocsánjai majdnem hártyásan 4 élüek. Tőlev. kerülékesek, hosszú-nyelüek, a felsők nyeletlenek. Virág fürtjei végállók, sátorozók. A párta szennyes ibolyakék. S. punctata Baumg. alfajánál sárgás ibolyakék foltokkal. 2¼ Jul. aug. A Tátra és Rodna havasok alhavasi és felső erdő tájaiban vizes helyeken. **S. perennis.** L. Évelő S.

V. CICENDIA. Adans. Keser.

Szára aljától ágas. Lev. lándzsás. Kocsánjai hosszúak, levél nélküliek. Kelyhe harangidomú, 4 fogú. Vir. sárga. ⊙ Jul. aug. M. k t. erdeiben ritka. **C. filiformis.** Rob. Fonalidomú K.

VI. MENYANTHES. L **Vidrafű.**

Hosszú nyelű, hármas tőlevelei vannak; levélkéi visszás-tojásdadak. Virágz. tömött fürt, fehér szakállas pártával. 2|. Máj. jun. M. e. t. zsombékos rétjein.

M. trifoliata. L. Háromlevelű V.

VII. LIMNANTHEMUM. Gmel. **Eleczke.**

Lev. fenn uszó, kerekded, alja szíves, épélű. Vir. sárgák, szemszőrösek, ernyőkbe vannak elhelyezkedve; az ernyők levélhónaljiak, kocsántalanok. 2|. Máj. aug. M. k. és d. t. álló vizeiben. (Villarsia nymphoides Vent.)

L. nymphoides. L. Vizi E.

XXXVII. Család. APOCINACEAE. R. Br. Apocinfélék.

Fűvek v. cserjék, néha felfutó szárral, többnyire tejnedvet tartalmaznak, pálhátlan váltakozó levelekkel. A kehely maradó, 5 metszetű. A párta 5 hasábú. Porzó 5. Maghon egy, több magrügyű. Bibeszár 2 v. 1. Termésök: tok, bogyó vagy csontár.

Nemek:

1 A párta harangidomú, alján öt apró kiemelkedő pikkelylyel. A porzó szár igen rövid. **Apocynum** I.
A párta tölcsér vagy tányér idomú 2

2 A párta tányér alakú. A porzó szár hosszú. lehulló. **Vinca** II.
A párta tölcsér idomú, alján hasított koszoruval. **Nerium** III.

Fajok:

I. APOCYNUM. L. **Apocyn.**

Lev. hosszúdadan-lándzsás, meztelen, tövis hegyű. szélén érdesen fogas Az ernyő bugás. Vir. rózsaszinű. 2|. Jul. aug. M. nyugot déli t.

A. venetum. L. Venetiai A.

II. VINCA. L. **Meténg.**

A kehely hasábjai kopaszak. Lev. tojásdad v. lándzsás kerülékes. Szára mindkét fajnál heverő, de ennél gyökerező is. 2|. Ápr. máj. M. e. t. száraz partjain s lombos erdőiben. **V. minor.** L. Börvén M.

A kehely hasábjai pillás élüek. Lev. tojásdad. Szára nem gyökerező. 2|. Ápr. máj. M. k. és d. t. rónáin és sziklás helyein. **V. herbacea.** W. K. Fűnemü M.

III. NERIUM. L. **Oleander.**

Lev. lándzsásak, hármanként vannak elhelyezve. Vir. rózsaszinű. 2|. Jul. aug. Mivelik. Déleurópai növ. **N. Oleander.** L. Europai O.

XXXVIII. Család. ASCLEPIADACEAE. R. Br. Krépinfélék.

Leginkább fás növények, örvösen álló pálhátlan levelekkel. A kehely és párta 5 hasábú vagy metszetű; a párta lehulló. A porzók többnyire egy falkásak, s kifelé gyakran függelékkel vannak ellátva. A maghon 4 rekeszű, számos magrügygyel. A mag szárnyas.

Nemek:

Az 5 porzó függelékei 5—10 karélyú koszorúba nőttek össze. A bibe egy kis hegyecskével. A párta kerek, 5 osztatú. A kehely 5 hasábú. **Cynanchum** II.

A porzó függelékei szabadok. A párta kerek, hátra gyürött czimpákkal. A bibe nem végződik hegybe. A kehely 5 osztatú. **Asclepias** I.

Fajok:

I. ASCLEPIAS. L. **Krépin.**

Szárai egyszerüek, felemelkedők. Lev. kerülékes, alúl molyhos. Virág ernyői levélhónaljiak, bókolók. 2|. Jul. aug. Mivelik s el is vadul. Amerikai növény. (A. cornuti Decaisn.) Mérges. **A. syriaca.** L. Pamut K.

II. CYNANCHUM. L. Méregölő.

A középső lev. tojásdad-szívesek. A párta hasábjai tojásdadak, fehérek. 2|. Máj. aug. M. e. t. száraz partjain. **C. Vincetoxicum.** L. Közönséges M.

A középső lev. szíves aljból hosszúdad-lándzsás. A párta hasábjai hosszúdadak, éleiken visszahajlottak. 2|. Máj. aug. Az előbbivel. Keverten nő. **C. laxum.** Bartl. Laza M.

XXXIX. RUBIACEAE. Juss. Buzérfélék.

Fák, cserjék, nálunk fűnemü növények, átellenes, egyszerű, épszélű, pálhás levelekkel. A kehely 3—6 hasábú, fogú v. alig fogas. A párta 3—6 hasábú, a maghonon van elhelyezve. Porzó annyi, ahány párta czimpa. Maghon egy, 2 rekeszű s mindenik rekeszben 1, ritkán 2 magrügygyel, vagy több rekeszű több magrügygyel. A bibeszár 1, 2 részre hasadt. A termés száraz, fel nem nyiló; sokszor 2 egymással összenő, de éréskor egymástól elválnak.

Nemek:

1. A párta tölcsér vagy harangidomú, 3—5 hasábú. A bibeszár ketté hasadt, a bibe fejes 2
   A párta kerekidomú vagy lapos 4
2. A kehely párkányja 4—6 fogú. A párta tölcséridomú. **Sherardia** I.
   A kehely széle nem fogas 3
3. A párta sallangjai elállók. A termés gömbölyded, 2 csomóból álló. **Asperula** II.
   A párta sall. összehajlók, befelé gyürömlöttek. **Crucianella** III.
4. A keh. karimája szabálytalan, 6—8 fogú. Vir. 3 ként állnak, a középsők hímnősök, 4 hasábú pártával, az oldalsók pártája 3 hasábú. **Vaillantia** VI.
   A kehely fogak nélkül 5
5. A termés nedvdus, csontárnemü. A párta zöldes-sárga. **Rubia** V.
   A termés száraz. A párta fehér v. sárga **Galium** IV.

Fajok:

I. SHERARDIA. Dill. Serardia.

Szára többnyire heverő, valamint a lev. szélén sertés. Lev. árhegyüek, az alsók négyesen állnak egy örvben, lapátidomuak, a felsők hatonként állnak, lándzsásak. A vir. gömböcskékben vannak egyesülve. Pártája lilaszinű. 2 Máj. szept. M. e. t. miv. talajon.
Sh. arvensis. L. Parlagi S.

II. ASPERULA. L. Müge.

1 A lev. lándzsás 2
A levél szálas vagy szálas-lándzsás 4

2 A párta csöve hengeres, széle tölcséridomú, nem is félakkora, mint a cső. Lev. hosszúdad-lándzsás, 4 egy örvben. Vir. fehér kocsányos sátorban vannak elhelyezve. 2↓ Máj. jun. M. d. t. árnyékos erdeiben.
A. taurina. L. Tauriai M.
A párta harangidomú, széle hosszabb a csőnél . . . 3

3 A vir. kocsányos sátorokban elhelyezvék, fehérek. Lev. lándzsás 8 v. 6 egy örvben. Termése horgas sertéktől ragadós. 2↓ Máj. jun. M. e. t., hegyes vidékeken lombos erdőkben. **A. odorata.** L. Szagos M.
A vir. zilált bugában állnak, fehérek. Lev. olyan, mint az előbbinél. Az egész növ. hátra álló sertéktől ragadós, de a termés szemcsés. 2↓ Jul. aug. M. e. t. árnyékos, bokros helyein.
A. Aparine. Schott. Ragadós M.

4 A lev. szálas-lándzsás, tompa, az alsók visszás-tojásdadok. Vir. végcsomókban állók, a csomók rövidebbek a sertésen pillás gallérnál, kékek. ☉ Máj. jun. M. délnyug. részében. **A. arvensis.** L. Parlagi M.
A lev. lándzsásak 5

5 A párta csöve sokkal hosszabb a párta karimájánál . 6
A párta csöve akkora, v. rövidebb a karimánál . . 7

6 Lev. 6-ával, a meddő ágakon 4-ével állnak. Murvái hegyesek. Vir. sürű csomókban vagy bogernyőkben állnak, fehérek vagy piroslók. 2↓ Jun. A keleti s a szörényi mészhegyeken. **A. capitata.** Kit. Fejes M.

Lev. 4-ével állók. Murvái szálkavégűek. Termései szemcsések. Vir. piroslók v. sárgásak. ♃ Jul. aug. M. d. t. **A. longiflora.** W. K. Hosszúvirágú M.

7 A lev. örv 8 levelű; a lev. szálka hegyű, behajtott éllel. Szára hengeres, felálló, kopasz. A párta csöve rövidebb a karimánál; a párta majdnem harangidomú, fehér. ♃ Jun. jul. M. e. t. a felső erdőtájig mész és trachytsziklák között.
A. galioides. M. B. Galajképű M.

A lev. örv 4—6 levélből áll. A párta csöve akkora, mint a karimája. A párta tölcsérképű 8

8 Murvái lándzsásak, szálka hegyűek. Szárai felegyenesedők. Vir. piroslók. A lev. örv. 4 levelű, a 6 levelű bujább példányok adják az *A. montana* Kit. alfaját. ♃ Jun. jul. M. e. t. **A. cynanchica.** L. Ebfojtó M.

Murvái kerülékesek vagy tojásdadok. A levélörv 6—4 levelű. Szára felálló. Tőkéje viziránvosan terjedő. *A. ciliata* Koch. alfajnál a murvák pillás élűek, a termés szemcsés, ellenben a tőalaknál a murvák kopaszak, a termés sima. Vir. fehér. ♃ Jun. jul. M. délnyug. t. **A. tinctoria.** L. Festő M.

III. CRUCIANELLA. L. Szálkanyak.

A négyes méretű vir. hónalji s végálló, négyélű füzérekben elhelyezve, zöldes-fehér. Szára felálló, szögletes. Lev. szálas-lándzsásak v. szálasak, 6 egy örvben. ☉ Jun. jul. M. legdél. t.
C. angustifolia. L. Keskenylevelű Sz.

Az ötös méretű vir. végálló v. hónalji kocsányos gömbökben elh., zöldes-fehér. A levélörvök 6—12 levelűek. ♃ Jun. jul. Arad m. a ménesi szőlőkben.
C. molluginoides. M. B. Puha Sz.

IV. GALIUM. L. Ragadványfű. (Galaj.)

A virágz. levélhónalji v. végre bugás, mely esetben a szár lefelé irányzott, apró tüskéktől tüskésen éles 2

1 A virágz. végálló buga v. örv. A vir. hímnősök. A kocsánok az elvirágzás után egyenesek. A szárak tüskék nélkül 10

A vir. hímnősök s szétvált ivaruak, a végállók hímnősök és termők, az oldalsók porzósak s meddők. A kocsánok elvirágzás után hátrahajlottak 3
2 Valamennyi virág hímnős. A kocsán apró tüskékkel van ellátva 6

Örvei 6 levelüek. a lev. szálas-lándzsásak, árhegyüek, egy bordával. A kocsán 3 virágú. Vir. fehérek.
3 ☉ Jun. jul. Budapest s Füred mellett vetések közt. **G. saccharatum.** All. Czukros G.
Az örvök 4 levelüek, a lev. 3 bordával vannak ellátva 4

A kocsánok murvásak. A szár elálló szőröktől borzas. Vir. sárga. ♃ Ápr. máj. M. e. t. az alhavasi tájig. (Valentia cruciata L.) **G. cruciatum.** L. Keresztes G.
4 A kocsánok murvátlanok 5

A kocsánok ágasak, kopaszok. Szára meztelen, sima Lev. kerülékes, tompa. Vir. fehér v. sárga. ♃ Máj. jun. M. k. és d. t. árnyékos rétein. (Valentia glabra L.) **G. vernum.** Scop. Tavaszi G.
5 A kocsánok egyszerüek v. 2 ágra oszlók. A szár lefelé álló töviskéktől ragadós. Lev. kerülékes. Vir. sárga. ☉ Máj. jun. M. k. és d. t. száraz helyeken. **G. pedemontanum.** M. B. Piemonti G.

Lev. tompa, árhegybe nem végződő, egy bordával, szálas v. visszásan-tojásdad, 4 egy örvben. Virágz.
6 gyér buga. A vir. fehérek, ♃ Máj. jul. M. e. t. az alhavasi tájig, mocsáros helyein **G. palustre.** L. Mocsári G.
A lev. árvégüek, egy bordával, 7—9 egy örvben . . 7

A kocsánok rendesen 3 virágúak. Elvirágzás után lekonyulók. Lev. szálas-lándzsás, 8 egy örvben. Vir.
7 fehér. Termése bibircsos. ☉ Jul. okt. M. nyug. t. miv. talajon. **G. tricorne.** With. Háromszarvú G.
A kocsánok több virágúak, végre bugás, elvirágzás után felállók 8

A párta átmérője nagyobb, mint az érett termésé. Vir. fehér. Term. szemcsés-érdes. ♃ Máj. jul. M. e. t.
8 mocsáros helyein az alhavasi tájig **G. uliginosum.** L. Posványos G.
A párta átmérője kisebb, mint a kifejlett termésé. A növények egy nyáriak 9

Lev. széle felfelé tüskésen ragadós. Termése szemcsés, érdes v. sima. Vir. zöldes-sárga, kivül pirosló. Kocsánai hossza változó, bugái is majd összeomlók, majd terebélyesek, innét több alfaja. ☉ Jun. okt. M. k. és d. t. mív. talaján.

9 **G. parisiense.** L. Párizsi G.

Lev. széle lefelé tüskésen ragadós. Term. szőrös vagy kopasz és sima. Lev. lándzsás, de szélessége váltakozó. Vir. zöldes v. fehér. ☉ Jun. okt. M. e. t. a felső erdőtájig. **G. Aparine.** L. Ragadós G.

10 A lev. 3 bordával, 4 egy örvben 11
A lev. 1 bordával, rendesen 4, 6—12 egy örvben . . 13

Lev. rövid árhegygyel, tojásdad, szélén sertésen érdes, Füve sima, pázsit zöld. Bugája zilált, kevés virágú.

11 Termése sertés. Vir. fehér. ♃ Jul. aug. M. d. t. **G. rotundifolium.** L. Kereklevelű G.

A lev. nem végződik árhegybe 12

Szára mereven felálló, 4 élű. Lev. szálas-lándzsás v. lándzsás. Term. sertés, molyhos, szőrös v. kopasz. Vir. fehér. ♃ Jul. aug. M. éjsz. t. dombos s hegyes

12 vidékein. **G. boreale.** L. Éjszaki G.

Szárai felegyenesedők. Lev. tojásdad vagy hosszúdad-lándzsás. Termése kopasz v. pelyhesedő. Vir. sárgás-fehér. ♃ Máj. jun. M. k. és d. t. erdeiben s rétjein. **S. rubioides.** L. Buzérképű G.

A szár hengeres, négy bordájú, felálló. A szárlev.

13 8—12 ként állók 14
A szár 4 szögű. A szárlev. 6 (—8) egy örvben . . 16

Lev. hosszúdad-lándzsás, tompa, árhegyű, 8 egy örvben. A buga terebélyes. A kocsánok virágzás előtt

14 lekonyulók. Term. kissé ripacsos. Vir. fehér. ♃ Jun. jul. M. e. t. az alhavasi tájig. **G. silvaticum.** L. Erdei G.

A lev. szálasak. A termés sima. A vir. sárga v. piros 15

Vir. tömött v. halavány sárga. Szára molyhosan éles. Lev. keskeny-szálas, felül sima, alúl molyhos. ♃ Jun. okt. M. e. t. az alhavasi tájig. **G. verum.** L. Tejoltó G.

15 Vir. vérveres. Szárai felállók, bugásak, sertés szőröktől ragadósak. Lev. igen keskeny, árhegyű. ♃ Jul. aug. Szörény és Krassó m. déli részeiben mészsziklákon. **G. purpureum.** L. Veres G.

16 A párta czimpái hajszál idomuak. A buga v. hosszúkás, terebélyes, vagy a gyérvirágú kocsánok 2 osztatú ernyőben végződnek 17
A párta czimpái hegyesek. A virágz. vagy sátorozó buga, vagy a vég s hónalji kocsánok 1—3 virággal ernyősek 20

17 A termés szemcsés. Lev. szálas v. lándzsás, a száron 6—8 egy örvben, pongyolák, heverők. Bugája terebélyes, szétterjedő. A kocsánok hajszál vékonyak, egyenesek. Pártája vérveres, később sárga, sőt fehér is. ♃ Jun. jul. M. kel. hegyein.
G. rubrum. L. Veres G.
A termés nem szemcsés, sima v. csak kissé barázdás 18

18 Lev. lándzsás, mindkét vége felé keskenyedő, 8 egy örvben. Szára felálló. Bugája terebélyes. A kocsánok hajszálfinomak. C. capilipes Reichb. apró virágai s felül keskeny levelei által külömb. a tőalaktól, melynél a párta czimpái hegyesek, a tompa czimpájú képezi G. effusum Boiss. alfaját; G. papillosum Heuff. alfaját felül érdes lev. jellemzik. ♃ Jul. aug. A tőal. M. k. és d. t., az alfajok Szörény s Krassó megyékben nőnek. **G. aristatum.** L. Kalászos G.
A lev. s a szár más alakuak. A buga hosszúkás, merev ágakkal 19

19 Lev. szálasok, merevek, mindkét felül fénylők, alúl széles, erős középérrel. Meze változó, innét G. lucidum All. G. pubescens Schrad. G. hirsutum Kit. alfajai. A kesk. levelű s tömött G. ochroleucum Kit. név alatt ismeretes. ♃ Máj. jul. M. k. és d. t.
G. erectum. Huds. Sudar G.
Lev. lándzsás vagy visszásan tojásdad-lándzsás, alúl fénytelen közepén keskeny érrel. Vir. fehér vagy sárga. ♃ Máj. M. e. t. az alhavasi tájig miv. talajon s bokros hely. **G. Mollugo.** L. Puha G.

20 Lev. szálas, közepétől keskenyedő, szálka hegybe végződő, szélén s alján kissé megvastagodott, alúl 2 barázdával s egy bordával, 6—8 egy örvben. Vir. fehér. ♃ Jun. jul. Badacsony sziklás lejtőin.
G. pumilum. Lam. Kores G.

Lev. szálas-lándzsás, elül szélesebb, kihegyezett, árvégű, az alsó visszás tojásdad-lándzsás. Vir. sárga v. fehér. Igen változik. (G. silvestre Poll. G. austriacum Jacqu., G. sudeticum alfajokban.) 2l. Jun. jul. A havasokon. **G. pusillum.** L. Apró G.

V. RUBIA. L. Buzér.

Szára 4 élű, az éleken tüskés érdes. Lev. lándzsás, alúl 6, felül 4 egy örvben. Vir. gyér bogernyőben állnak, sárgák. Term. fekete. 2l. Jun. jul. M. k. és d. t. **R. tinctoria.** L. Festő B.

VI. VAILLANTIA. DC. Romfü.

Szára, levele és kelyhe kopaszak. Vir. sárga-zöld. 2l. Máj. jun. M. teng. parton. **V. muralis.** L. Fali R.

XL. Család. CAPRIFOLIACEAE. Juss. Bodzafélék.

Cserjés vagy félcserjés, ritkábban évelő, fűnemü növények, száruk gyakran felfutó. A lev. átellenes állásuak. A kehely egy levelű, 4—5 metszetű. A párta 4—5 hasábú. A porzók szabadok, a pártán elhelyezvék, számra nézve annyi, ahány párta czimpa v. kétszer annyi, v. végre 4, két főbb porzós. A maghon 3—5 rekeszű: minden rekesz 1—∞ lefüggő magrügygyel. A termés bogyónemü.

Nemek:

1 { Bibe 4—5; a bibeszár néha hiányzik 2
  { Bibe 1; bibeszár 1, fonalidomú 4

2 { A keh. karimája 3 metszetű. Porzó 10. Bibeszár 5, árképű. A párta kerekidomú, 5 metszetű karimával. **Adoxa** I.
  { A keh. karimája 5 fogú. Porzó 5. Bibe 3—5, ülő . . 3

3 { Lev. szárnyalt. Párta kerek-képű, széle 5 hasábú, végre hátrahajlott. **Sambucus** II.
  { Lev. nem szárnyalt. Párt. kerek-képű, kissé harang-, v. csőidomú, széle 5 lebenyű. **Viburnum** III.

4 { Porzó 5. A párta széle szabálytalanul 5 hasábú. **Lonicera** IV.
Porzó 4, két főbb porzós. . . . . **Linnea.** V.

Fajok:

I. ADOXA. L. Koczkagyöngy.

A tőke pikkelyes, fehér. A tőlev. hosszú nyelüek, kétszer hármasak, a szárlev. hármasak. Vir. 5—7 végálló, koczkaidomú gömböcskében egyesülve. A párta zöldes fehér. A növény pézsma szagú. ♃ Márcz. ápr. M. e. t. árnyékos helyein az alhavasi tájig.
A. Mochatelina. L. Pézsmaszagú K.

II. SAMBUCUS. L. Bodza.

1 { Virágz. tojásdad fürt v. buga, sárgás-zöld. Lev. hosszszúkásan kerülékesek. Bogyója veres. Az ágak bele sárgás-barna. ♄ Ápr. máj. Az alhavasi tájig M. e. t.
S. racemosa. L. Fürtös B.
A virágok álernyőkben (bogernyőkben). A bogyó fekete 2

2 { A szár félcserjés. A pálhák tojásdadok, fürészeltek. Az álernyő főágai hármasak. Pártája halaványfehér. ♃ Jul. aug. M. e. t. a lombos fák határáig.
S. Ebulus. L. Földi B.
A szár cserjés vagy fává növi ki magát. A pálhák hiányzanak. Az álernyő főágai ötösök. Vir. fehér. ♄ Jun. jul. M. e. t. **S. nigra.** L. Fekete B.

III. VIBURNUM. L. Bangita.

Lev. 3—5 karélyú. A karélyok fogasak. A bogernyő szélső virágai nagyobbak és meddők. A kerti labdarózsa minden virága meddő s virágz. gömbös. ♄ Máj. jun. M. e. t. az alhavasi tájig.
V. Opulus. L. Kanya B.

Lev. tojásdad, alján kissé szíves, fürészesen-fogacskás, alúl csillagos szőröktől molyhos. ♄ Máj. jun. M. k. és d. t. **V. Lantana.** L. Ostormén B.

IV. LONICERA. L. Loncz.

1 A szár felfutó. A virágz. örv v. gömb 2
A szár nem felfutó, hanem felálló. A vir. kettenként állnak a kocsánon 5

2 Lev. mind szabadaljuak, a felsők ülők, korán lehullók. A vir. kocsános fejecskékben, kívül szőrösek, kellemes szagúak. Pártája sárgás-fehér, ritkán bibor színű. ♄ Jun. aug. Miv. **L. Periclymenum.** L. Bubos L.
A virágzó ágak lev. aljukkal összenőnek 3

3 A párta szabályos, hosszúcsövű, szagtalan, skarlát piros. A virág örvök egymástól távol állók, kocsánosak. A lev. maradandók, felül fényesek, alúl kékzöldek, hosszúkásak, kopaszak, sohasem nyelesek. ♄ Máj. szept. Szép diszcserje Ejsz. Amerikából. **L. sempervirens.** L. Örökzöld L.
A párta többé-kevésbé 2 ajkú. A lev. lehullók . . . 4

4 A lev. alúl kopaszak, kék-zöldek. A vir. örvösök, kocsántalan gömböcskében elhelyezve, kellemes szagúak. A porzószálak kopaszak. Pártája világos-piros, fehér v. sárgás-fehér színben változó. ♄ Máj. jun. M. k. és d. t miv. a m. Tátra aljáig. **L. Caprifolium.** L. Jerikói L.
A lev. alúl szőrös, sötét-zöld. A virággömbök kocsánosak. A vir. szagtalanok. A porzószál szőrös. Párt. sárga. ♄ Jun. Díszcserje Kanadából. **L. Douglasii.** Lindl. Kanadai L.

5 A murvák nagyok, tojásdadok. Lev. hosszúdadon-kerülékesek, v. hosszúdadok, kihegyezettek, alúl az ereken szőrösök. A kocsánok hosszabbak a virágoknál. A murvák később vérveresek lesznek. A párta meglehetős szabályos, skarlát piros, mirigyszőrös. Term. veres. ♄ Jun. Díszcserje Kaliforniából. **L. Ledebourii.** Esch. Kaliforniai L.
A murvák aprók, szálas-lándzsások, v. árképüek . . 6

6 A maghonok és a bogyók összenőttek 7
A maghonok és bogyók szabadok vagy csak aljukkal vannak összenőve 9

Pártája sárga, szőrös. A kocsánok rövidebbek a virágoknál. Lev. kerülékesek v. hosszúdadok, tompák v. kihegyezettek, szétszórtan szőrösök, alúl kék-zöldek.
7 A termés kék. ♄ Máj. jun. A szörényi hegyeken.
L. coerulea. L. Kék L.

A párta piros vagy fehér. A lev. tojásdad-lándzsás v. lándzsás. A párta 2 ajkú 8

A párta bibor vörös sárgás-zöld csővel. A lev. kopaszak, csak szélükön finom pillaszőrrel. A kocsánok sokkal hosszabbak a virágoknál. A bogyó piros. ♄ Máj. Miv. kertekben. Alpesi cserje.
8 **L. alpigena.** L. Havasi L.

A párta pirosló vagy fehér. Lev. szőrös. A kocsánok rövidebbek a virágoknál. Bogyója fekete. ♄ Máj. Díszcserje déli tartományokból. (L. caucasica Pall.)
L. orientalis. Lamarck. Keleti L.

A lev. molyhosan szőrösök, kerülékesek, kihegyezettek, árhegybe végződök, alúl világosabb színüek. A kocsán akkora, mint a virág, szőrös. A murvák árképüek. A párta szőrös, sárgás-fehér. A bogyók skarlát pirosak. ♄ Máj. jun. M. e. t. a m. Tátra aljáig.
9 **L. Xylosteum.** L. Ükörke L.

A lev. más alakuak, kopaszak 10

Lev. visszás tojásdad-lándzsás v. lándzsás, alól zöldeskék. A kocsán akkora, mint a virág. Párt. majdnem szabályos, fehéres. Bogyója veres. ♄ Máj. Díszcserje Pyrenei félszigetről.
10 **L. Pyrenaica.** L. Pyrenei L.

A lev. tojásdad-lándzsásak v. hosszúdad-kerülések, alúl világos színüek. A kocsánok hosszabbak a virágoknál 11

Lev. hosszúdad v. hosszúdadon kerülékes, kihegyezett. A murvák alig hosszabbak a maghonnál. Pártája kicsiny, rózsa színü v. fehér. Bogyója fekete. ♄ Máj. M. éjsz. t. és kel. t. hegyein.
L. nigra. L. Fekete L.

11 Lev. tojásdad-lándzsás vagy tojásdad, kissé szíves alju. A murvák sokkal hosszabbak a maghonnál. Párt. rózsaszinü, pirosló v. fehér. Bogyója piros v. sárgás. ♄ Máj. jun. Miv. kertekben.
L. tatarica. L. Tatár L.

V. LINNAEA. Gron. Linnea.

Szára fonalidomú, kúszó, gyökerező. Lev. átellenes állású, nyeles, kerekded-tojásdadok. Párt. fehér vérveres erekkel. Vir. hosszú kocsányon páros. ♃ Máj jun. A m. Tátrán. **L. borealis.** Gron. Éjszaki L.

XLI. VALERIANACEAE. DC. Gyökönkefélék.

Fűnemű vagy félcserjés növények, átellenes, egyszerű vagy osztott pálhátlan levelekkel. Vir rendesen nősek, de néha kétlakiak is, bogernyőbe vannak egyesülve. A kehely a maghonnal összenőtt, fogas v. mint a fészkeseknél bóbitává növi ki magát. A párta egy levelű, a maghon fölött áll, karimája 3—5 hasábú; a hasábok néha szabálytalanok. A porzók a pártán vannak, szabadok, 4 vagy kevesebb. A maghon 1—3 rekeszű, mindig csak egy rekesz termékeny, egy lecsüngő magrügygyel. A termés száraz, fel nem nyiló. A mag táptest nélkül.

Nemek:

1 { A kehely széle fogas, maradó. A vir. fehérek v. kékesek. A párta tölcséridomú, szabályosan 5 hasábú. **Valerianella** II.
1 { A kehely széle virágzás alatt begöngyölődött, éréskor bóbitává van kifejlődve 2

2 { A párta alján púpos. Porzó 3. **Valeriana** I.
2 { A párta alján sarkantyús. Porzó 1, bibor szinű. **Centranthus** III.

Fajok:

I. VALERIANA. L. Gyökönke.

1 { Valamennyi lev. vagy csak a szárlev. szárnyaltak . . 2
1 { A lev. hármasak vagy osztatlanok 5

2 { A tőlev. tojásdadok vagy kerülékesek, a szár alsó lev. félbe-szárnyaltak, a felsők szárnyaltak, van éplevelű alakja is V. simplicifolia Reichb. Vir. 2 laki, vérveres. M. éjsz. t. ♃ Máj. jun. M. e. t. **V. dioica** L. Kétlaki Gy.
2 { Valamennyi lev. szárnyalt, A szár barázdált . . . 3

3 A gyökér több szárral, taraczkok nélkül. A lev. 7—10 pár szárnynyal, melyek lándzsásak, fürészesek. Vir. szenynyes-sárga. 2↓ Jul. okt. M. e. t. szórv. az alhavasi tájig. **V. exaltata.** Mik. Magas Gy.
A gyökér egy szárral, taraczkos. Vir. vérveres . . . 4

4 Lev. 7—10 pár szárnynyal, melyek szálasak v. szálas-lándzsásak, többnyire épélüek. 2↓ Máj. jun. M. e. t. az alhavasi tájig. **V. officinalis.** L. Macska Gy.
Lev. 4—5 pár szárnynyal, melyek lándzsásak, fürészesek. 2↓ Jun. aug. M. e. t. az alhavasi tájig. **V. sambucifolia.** Mik. Bodzalevelű Gy.

5 A szárlev. többnyire hármasak, nyéltelenek, tőlev. nyelesek, szíves vagy kerekített aljuak, tojásdadok, csipkés-fogasak. Néha a szárlev. a két oldalsó szárny eltörpül. Vir. fehér vagy vérveres 2↓ Máj. aug. M. e. t. a felső erdő s az alhavasi tájban. **V. tripteris.** L. Hármaslevelű Gy.
A szár valamint a tőlev. épek v. gyöngén fogasak . 6

6 A vir. vérveresek. A sátorok végállók, gömbösök. Tőlev. kerekdedek vagy kerülékesek, rövidnyelüek, szárlev. tojásdadok, kihegyezettek, szárölelők. 2↓ Jun. aug. M. közép és éjsz. t. **V. montana.** L. Hegyi Gy.
A vir. fehérek vagy sárgák. A sátorok majdnem bugásan fürtösek vagy örvösen füzéresek 7

7 Tőlev. tojásdadok, fogasak; szárlev. bevagdalt fogasak, kopaszak. Sátora bugásan fürtös. Vir. szennyes-sárga. 2↓ Jun. jul. A rodnai havasokon. **V. elongata.** Jacqu. Nyulánk Gy.
Tőlev. lapoczkás. Szárai levéltelenek v. 1—2 szálas-lándzsás levélkével. Gyökere rojtos. Sátora örvösen fürtös. Vir. fehér. 2↓ Jun. jul. M. éjsz. t. végvidékein. **V. saxatilis.** L. Kövi Gy.

II. VALERIANELLA. Mönch. Galambbegy.

1 A keh. karimája csészés, hártyás, belül kopasz, 6 szálkás hegyű foggal. Lev. lándzsás v. hosszúdad-lándzsás. Termése tojásdad, elül egy barázdával, szőrös

⊙ Máj. jun. M. k. és d. t. dombjain és rónáin.
V. coronata. DC. Koronás G.

A keh. karimája 1—3 fogú v. apró fogú v. ferdén lemetszett s egyenlőtlenül fogas 2

A kehely karimája 3 apró fogú 3

2 A kehely karimája ferdén levágott, apró s egyenlőtlenül fogas 4

Felső lev. lándzsás, kihegyezett, épszélű; az alsó lapiczkás, tompa. Termése széles tojásdad, összenyomott, hátán barázdás. oldalt 2—2 bordával. ⊙ Ápr. jul. M. k. és d. t. sziklás partokon s miv. tal

3 **V. olitoria.** Poll. Saláta G.

Felső lev. tompa. Term. hosszúdad, majdnem 4 élű, előrészén párkánynyal szegélyzett lappal, hátán barázdával. ⊙ Ápr. máj. M. k. és d. t. miv. talaján.
V. carinata. Lois. Barázdás G.

Termése gömbded. A kehely fogai majdnem egyenlők. Felső lev. lándzsásak, fogasak, aljukon szárnyaltak.

4 ⊙ Máj. jun. M. k. és d. t. miv. talaján.
V. pumila. DC. Piczi G.

A termés más idomú 5

Alsó lev. lapoczkás; a felsők lándzsásak, aljukon fogasak. A kehely széle $^1/_3$-dal szélesebb a termésnél. Termése széles tojásdad, elül egy, hosszában menő barázdával, 5 idegű. ⊙ Jul. aug. M. k. és d. t. miv. talaján. **V. Auricula.** DC. Báránynyelvű G.

5 Alsó lev. hosszúdad-lapoczkás, felső lándzsás v. szálas, fogas. A keh. széles, mint a termés. Termése tojáskúpidomú, elől hosszúdad, behorpadt, párkányos lappal. A tőalak termése szőrös, V. leiocarpa DC. alfajánál kopasz. ⊙ Jul. aug. M. e. t. a Tátráig miv. talaján. **V. dentata.** Poll Fogas G.

III. CENTRANTHUS. DC. Sarkantyúvirág.

Szára felálló, ágas, kopasz. Lev. tojásdad v. lándzsás, épszélű v. a legfelsőbb kissé fogasak. A vir. bugásan elhelyezett álernyőben. A sarkantyú 2-szer akkora, mint a maghon. A párta biborszinű, fehér vagy rózsás. 2↓ Jun. szept. Miv. kert. (Valeriana rubra All.)
C. ruber. DC. Veres S.

XLII. Család. DIPSACEAE. DC. Mácsonyafélék. (Hélyakutfélék.)

Többnyire fűnemü növények, pálhátlan, átellenes, ritkábban örvös levelekkel. Vir. gömbded s murvák által környezett csoportban vannak elhelyezve. A gömb minden egyes virágját alján még egy kehelynemü, egy levelü. felül keskenyedő, külömböző alakú murva v. pelyva veszi körül. A tulajdonkép kehely kettős, a belső a maghonnal van összenőve, szélök majd duzzadtan behajlott, épszélü v. kissé fogas. A párta a kehelycső felső részéhez van erősitve, 1 levelü, szabályos, többnyire 4—5 osztatú, néha szabálytalan s aljan púpos. Porzó 1—4, ritkán 5, a pártán elhelyezvék. Az egy rekeszü maghon egy magrügygyel bir. Termése majdnem makk alakú, fel nem nyiló. A mag bir táptesttel.

Nemek:

1 { A murvák sürüen fedelékesek, félgömbet alkotnak. A külső kehely 8 fogú v. hártyás sok fogú karimával; a belső keh. csésze idomú, ép v. fogas. **Cephalaria** II.
A murvák csillag idomuan szétterjedők, egy v. több sorban elhelyezvék 2

2 { A szár és a kocsánok tüskések A vaczok kúpidomú, kemény szúró pelyvákkal. **Dipsacus** I.
A szár és kocsánok nem tüskések. A vaczok sik v. domború 3

3 { A vaczok sertés-szőrös. A külső kehely 4 s több egyenetlen foggal; a belső 8—16 sertével. **Knautia** III.
A vaczok pelyvás. A külső kehely barázdás, a belső 5 sertével 4

4 { A párta 4 hasábú. A küls. keh. fűnemü s 4 fogú. **Succisa** IV.
A párta 5 hasábú. A külső keh. hártyás élü. **Scabiosa** V.

Fajok:

I. DIPSACUS. L. Mácsonya.

1 { Lev. nyeles, a nyél hegyén pálha csövü; a murvák lefelé vannak irányozva. Pelyvái sertések. Szára felálló, borzas. 2 Jul. aug. M. e. t. erdős vidékein. (Cephalaria pilosa Gr. et. God.) **D. pilosus.** L. Szőrös M.
A lev. ülők, a szárlev. szélesen összenőttek 2

2 A szár felső lev. szárnyasan hasgatottak. Pelyvái egyenesek, szúrók. A virággömb alatti murvák elállók. A gömb tojásdad. A vir. fehérlők. 2 Jul. aug. M. e. t. a felső erdőtájig árkok, patakok m.
D. laciniatus. L. Hélyakut M.

A szár felső lev. épélüek v. kissé fürész-fogasak . . 3

3 A pelyvák akkorák, mint a virágocskák, merevek, hegyükön hátragörbülők. A murvák lándzsás-árvégüek, vízszintesen elállók, alig hosszabbak a virág gömbnél. A párta ibolya szinü. 2 Jul. aug. Miv. s elvadul M. d. t. **D. Fullonum.** Mill. Takács M.

A pelyvák hosszabbak, mint a virágocskák, hajlékonyak, egyenesek, szúrók. A murvák szálas árhegyüek, ívesen meghajlottak, hosszabbak a virág gömbnél. A párta ibolya szinü. 2 Jul. aug. M. e. t. a felső erdőtájig erdők szélein. **D. silvestris.** Mill. Erdei M.

II. CEPHALARIA. Schrad. Gömbvirág.

Szára terebélyesen elágazó, vajszinü, sugárzó fészekkel. Alsó fészek murvái is árvégüek, kihegyezettek. Lev. szárnyasan hasgatott, ritkán valamennyi ép. 2 Jul. aug. M. k. s d. t. rónáin s dombjain.
C. transsilvanica. Schrad. Erdélyi G.

Szára rendesen egy fészkű, vajszinü virágokkal. Alsó fészek murvái kerekített végüek. Lev. szárnyasan hasgatott. 2 Jun. jul. M. délk. t. sziklás hegyein.
C. centauroides. Coult. Buzavirágképü G.

III. KNAUTIA. Coult. Kazupa.

A belső kehely 4-szer rövidebb, mint a termés, rensen 16 fogú. ⊙ Jun. jul. M. éjsz. t. hegyein.
K. hybrida. Coult. Korcs K.

A belső kehely félakkora, mint a termés, rendesen 8 fogú 2 Jun jul. A tőalak nő M. e. t. a havasi tájig. A tőalak lilaszinü, K. carpathica Heuff. alfaja fehér. Mezre s levelekre nézve igen változó. A tőalaknál tőlev. épek, szárlev. szárnyasan hasadtak. K. longifolia Koch. lev. ép, keskeny lándzsás, épélüek, fel s lefelé kihegyezettek. Füve pelyhesedő v. sürün pelyhes. K. silvatica Dub. lev. ép, tojásdad,

hosszúdad-lándzsás, hosszúdadok v. tojásdadok. K. dipsacifolia Heuff. alaknál a lev. hosszúdadok v. tojásdadok s durván fürészesek. D. pubescens Wahl. a lev. tojásdadok v. tojás-lándzsások, durván fürészesek. a legalsóbb közepükön füles levélnyéllel. Nő a tátrai felföld erdeiben. **K. arvensis.** L. Mezei K.

IV. SUCCISA. Mert. et Koch. Sutabub.

A külső kehely szőrös, 4 hasábú, a hasábok kihegyezettek, árvégűek; a belső keh. sertés. Fészkei félgömbdedek. Vir. kékek, piroslók v. fehérek. Lev. sötétzöld, bőrnemü, fényes s ép. Gyökere leharapott végű. 2|. Aug. szept. M. e. t. alhavasi tájig nedves réteken. Scabiosa Succisa L.)

S. pratensis. Mönch. Réti S.

A külső kehely kopasz, karimája 4 lebenyű: a lebenyek tompák, rövidek; a belső kehely nem sertés. Fészkei tojásdadok. Vir. világos kék. Lev. puha, ép, épélű. 2|. Aug. szept. M. k. és d. t. nedves rétjein.

S. australis. Wulf. Déli S.

V. SCABIOSA. L. Sikkantyű.

1 Kaszata alig bordás, alsó felén borzas, felső felén kopasz, gödrös, hegyes, fogu koronával Tölev. szálassallangokkal, a felsők majdnem épek, szálasak. Vir. kék v. vajszinű. 2 Jul. aug. Szórv. M. d. t.

S. ucranica. L. Ukrainai S.

A kaszat 8 éles barázdával 2

2 A szár rövid szőröktől szürke, térdei zöldek. A meddő ágak lev. kihegyezettek, épszélüek. A szárlev. szárnyasan metéltek. A kehely sertéi sárgásak. Pártája kék, pirosló, ritkán fehér, kellemesszagú. 2|. Jun. okt M. k. és d. t. homokos sikjain.

S. suaveolens. Desf. Kellemesillatú S.

A szár alúl kopasz, felül nyomott szőrökkel, melyek bibor barnák. A meddő szárak lev. tompák, csipkések, hasgatottak, félbe szárnyaltak. A kehely sertéi fekete barnák. A tőalak kék virágú, sok fészkű, szárnyasan hasadt v. metélt szárlevelekkel; a levél sallangjai v. lándzsásak v. szálasak. A kaszat bordái felül össze-

folyók v. szabadok. 2$\frac{1}{4}$ Jul. szept. M. e. t. az alhavasi tájig. **S. Columbaria.** L. Galamb. S. Alfajai: 1) A kék virágú egy fészkű, merevszárú, csak tövén v. végig szárnyasan hasgatott levelekkel, mely az alhavasi s havasi tájban nő, a S. lucida Will = S. norica Vest. 2) Vir. sárga-fehér. Szárlev. szárnyasan metélt; sallangjaik szálasak. A tőlev. épek. A rónaságban. S. ochroleuca L. = S. pallida Láng. 3) Vir. sárga-fehér, ép, fürészes, lándzsás-szárlevelekkel. Száraz, sziklás hely. M. k. t. S. Scopolii Link.

XLIII. Család. COMPOSITAE. Vail. Fészkesek.

Fűnemü, ritkábban cserjés, gyakran tejet tartalmazó növények, szétszórtan álló, ritkán átellenes, pálhatlan levelekkel. A szélesen elterülő virág tengelyen, az u. n. vaczkon részint hiánytalan, részint a porzók v. termők elsatnyulása következtében hiányos vagy egészen meddő virágok foglalnak helyet. Az egyes virágok gyakran serték v. pelyvák tövében állnak s ilyenkor a vaczok sertés-, pelyvásnak mondatik, ha ezek nincsenek, akkor kopasznak, néha a pelyvákat szőr helyettesiti s akkor szőrös; egyes esetekben a vaczkon, mélyedések láthatók s akkor gödrösnek hivatik. A vaczok lehet lapos, homorú, domború v. kúpdad, (l. a 36. ábrát). A vaczkot kivülről egy vagy több

36. ábra.

Achillea fészkének átmetszete.

r) a vaczok, i) az örv (involucrum), d) a pelyva, ra) a fészek szélső (a fészek sugara). m) a fészek középső virágai (a fészek köge), f) a maghon, m) alatti c) a csőves párta, ra) alatti c) nyelves párta, n) a bibe.

sor murva veszi körül az u. n. örvlevelek; ezek képezik a virágzatnak közös kelyhét, néha még ezen kivül is van egy külső örv, mely sürüen álló murvákból áll, pl. a gyermekláncznál. Az egyes virágnak csak Echinops nemnél van különös kelyhe, a többieknél jelentéktelen, a maghonhoz nőve, rövid csövet alkot, melynek szabad széle tovább nő, néha ép s hártyás marad, máskor sertékké, szőrökké, tollacskákká kifejlődve, a termés bóbitáját (pappus) alkotja, (l. a 37. ábrát). A párta mindenkor egy szirmú, többnyire 5, ritkán 4 v. 3 metszetű; alakjára nézve néha csöves és szabályos v. két ajkú, mely esetben a felső 2, az alsó 3 metszetű; ha a felső oldalon van felhasitva, akkor félszeresnek v. nyelvesnek hivatik, (l. a 37. ábr.) Porzó 5, a párta tövéhez van nőve s annak metszeteivel váltakoznak. A porhonok egy csövé vannak összenőve, a szálak szabadok: a porhon tetején egy, alján két függelék szokott lenni. A maghon alúl álló, egy üregű, egy magrügygyel. A bibeszár 2 ágú. A termés kaszat (achenium), melynek tetejét többnyire a bóbita díszíti. A kaszat mélyedéseket v. tüskés emelkedéseket mutat, többnyire felső része csőrbe végződik.

37. ábra.

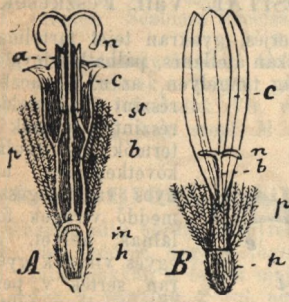

Arnica virágai.

A) a fészek közepéből, B) a fészek karimájából: h) a maghon, m) a magrügy, p) a bóbita (pappus), c) a párta, st) a porzószálak, a) a porhon, b) a bibeszár, n) a bibe.

A fészek közepét, vagy is a fészek középső virágait kögnek (discus, l. a 36. ábrán m-t) szélét karimának s ha szélső virágai nagyobbak és jelentékenyebbek sugárnak (l. a 36. ábrán ra-t) nevezzük.

A fészket csak egy csoportnál egy forma szerkezetű párták alkotják, másnál a belsők más s a szélsők is más szerkezetüek; ezen alapszik a Compositák felosztása, melyet feltartani én is iparkodtam.

Nemek:

1 { A fészek egyes virágainak pártái mind félszeresek v. nyelvesek 2
A fészek vir. pártái majd mind csövesek vagy tölcséridomuak, vagy a fészek közepén állók csövesek, a karimáján lévők nyelvesek 22

2 { A pappus hiányzik, a kehely széle hártyás vagy pikkelyes vagy jelentéktelen 3
A kehely széle bóbitává, (pappussá) fejlődött, legalább a középső virágoknál 5

3 { Vir. kékek (ritkán piroslók v. fehérek, sohasem sárgák). Örve kettős, a külső 5, a belső 8 murvájú. A kehely széle apró pelyvákból áll. A vaczok majdnem kopasz. **Cichorium** LIX.
A vir. sárgák. Az örv egysor murvából áll. A vaczok egészen kopasz 4

4 { A tőkocsán levéltelen. 1—3 fészekkel. Az örv 8—10 murvából áll. A kaszat 5 barázdával. Lev. csipdelkés (agyaras). **Aposeris** LVIII.
A tőkocsán leveles; lev. félbe szárnyasak, lant-alakuak A kaszat 20 barázdával. **Lapsana** LVII.

5 { A bóbita (legalább nagyobb részben) szárnyalt, azaz apró mellék szőrrel ellátott szőrökből áll (tollas) . 6
A bóbita szőre egyszerű 13

6 { A vaczok pelyvás. Az örv fedelékes. A kaszat ormányos v. a nélkül **Hypochoeris** LXII.
A vaczok nem pelyvás 7

7 { Az örv egyszerű, alján összenőtt. Kaszata hosszú csőrrel. **Tragopogon** LXIII
Az örv fedelékes, szabad, vagy kettős, t. i. egy külső örv is látható 8

8 { A bóbita tollacskái összeszövődnek 9
A bóbita tollacskái szabadok 10

9 { Az egyes terméskék vastagabb vánkoson ülnek, mint maga a kaszat, felül nem vékonyodik a kaszat. Lev. leginkább szárnyasan osztott. **Podospermum** LXV.
Az egyes term. ülnek ugyan vánkosokon, de ez nem vastagabb a kaszatnál, a kaszat csúcsa felé vékonyodik. A lev. osztatlanok. **Scorzonera.** LXIV.

10 A bóbita lehulló, alján tollacskái gyűrűvé nőnek össze. Örve fedelékes. Tőkocsána leveles, ágas. **Picris** LXVI.
A bóbita maradandó 11

11 Az örv kettős, a külső 5, szíves alju, a belső 8 hosszabb murvából áll. Termése hosszú csőrrel. Szára leveles. . **Helminthia** LXVII.
Az örv fedelékes. A lev. tövön álló örvökben . . . 12

12 A fészek karimáján álló virágocskák nem birnak tollas bóbitával, csak apró fogas koronával. A murvák széle fekete. . . . . **Thrincia** LX.
A fészek karimáján álló vir. is birnak tollas bóbitával, tehát a fészek bóbitái mind egy formák. A tőkocsán gyakran pikkelyes. **Leontodon** LXI.

13 A bóbita nyeles A kaszat csőrbe végződik 14
A bóbita ülő. A kaszat nem csőres, tompa v. alig egy kissé vékonyodó 17

14 A szár nem leveles, csöves. A csőr alján hegyes kiemelkedések vannak. Az örv murvái számosak, melyeken belül számos virág van. **Taraxacum** LXXIII.
A szár leveles. nem csöves 15

15 A fészek sok virágú. A külső örv rövidebb, mint a belső. A termés hengeres, felül vékonyodó v. csőres, **Crepis** LXXV.
A fészek kevés virágú 16

16 A csőr alján 5 porczos pikkelylyel van körülvéve. Az örv áll 8 murvából, melyek egy sorban vannak elhelyezve. A fészekben van 7—12 virág, 2 sorban. **Chondrilla** LXXII.
A csőr alján nincs pikkely. Az örv murvái fedelékesek, aljukon egy mellékörvvel. A fészek többnyire 5 virágú. A kaszat összenyomott, hossz barázdákkal. **Lactuca** LXXI.

17 A fészek 5 virágú. Az örv 5—8 murvájú, a murvák egyenlők, aljukon apró murvákkal **Prenanthes** LXX.
A fészek több virágú 18

18 A fészek szőrös. Az örv egy sor murvából áll, ezek alján mellék örv. A szár ágas, kevés levelű. **Pterotheca** LXXIV.
A fészek kopasz 19

19 A vir. kékek. Az örv sok murvájú. **Mulgedium** LXIX.
A virágok sárgák 20

20 { A termés erősen lapított. Az örv tojás- v. gömbidomú. A lev. szélén tüskésen fogasak. **Sonchus** LXVIII.
A termés nem, vagy csak gyöngén lapított. A lev. széle sohse tüskésen fogas 21

21 { A külső örv murvái rövidebbek. Termése hengeres, felfelé kissé vékonyodó v. csőres. A bóbita fehér, puha. . . . . **Crepis** LXXV.
Az örv murvái fedelékesek. Term. hengeres, felül egyenlő vastag alúl kissé vékonyodó. A bóbita törékeny, sárgás v. barnás fehér. **Hieracium** LXXVI.

22 { A fészek virágainak pártái csövesek v. tölcséridomuak, néha a karimán lévőké szálasak 23
A fészek kögén (közepén) álló virágok pártái csövesek, a karimán állóké nyelvesek, többnyire sugarat képeznek 55

23 { A keh. széle nem bír bóbitával 24
A bóbita megvan 33

24 { A porzók szabadok. A vir. egy lakiak. A porzósak fészket képeznek, örve egy sorú. A termős vir. kettenként állnak, egy közös, tövises burokban. **Xanthium** XVIII.
A porzók csővé nőttek össze, vagy a többi jelleg az előbbivel nem egyező 25

25 { A fészek egy virágú, a virágocska tövében murvák vannak; a fészkek gömbidomú fejecskét képeznek. **Echinops** XLII.
A fészek többvirágú s a fészkek nincsenek gömbidomú fejecskébe elhelyezve 26

26 { A vaczok pelyvás v. szőrös 27
A vaczok kopasz 29

27 { A vaczok sertés. . . . . **Artemisia** XXXI.
A vaczok pelyvás 28

28 { A fészek karimája nagyobb virágokkal, ezek sugározók, meddők. A keh. széle rövid v. hiányzik. Vir. kék. **Centaurea** XLVIII.
A fészek minden virága egyenlő nagy, a fészek karimáján levők termősök v. himnősek. A vir. sáfrány sárga. . . . . **Carthamus** LVI.

29 Az örv murvái száma 5—9, egy sorban s ép annyi termő virág a fészek szélén, melyek kaszatjait egy-egy murva takarja, a kög virágai porzósak. **Micropus** XIV.

Az örv murvái fedelékesek. Valamennyi virág maghozó 30

30 A vaczok lapos. A porhonok függelékkel vannak ellátva. **Carpesium** XXXV.

A vaczok domború vagy kúpdad 31

31 A fészkek a szár v. ág végén egyenként állnak. A keh. széle 4 fogú, 2 hosszabb. A vir. sárga. A szár szárnyakkal. **Ammobium** XXXII.

A fészkek sátorozók v. összetett fürtben állók . . . 32

32 A fészkek sátorozók. Az örv félgömbidomú. **Tanacetum** XXX.

A fészkek összetett fürtben elhelyezvék. A vaczok kopasz vagy szőrös. Az örv tojásdad vagy kerekded. **Artemisia** XXXI.

33 A vaczok pelyvás, sertés v. mélyen gödrös 34

A vaczok kopasz 46

34 A bóbita áll (2—5) állandó szálkából, v. (5—10) pelyvából. 35

A bóbita szőrös, tollas vagy sertés 36

35 Az örv murvái zöldek, 2 sorosak, a külsők elállók. A bóbita áll 2—5 hátrafelé irányult tüske szálkából. **Bidens** XXIII.

Az örv murvái hártyásak fedelékesek, sok soruak, a belsők szinezettek és sugározók. A szél vir. 2 ajkasak. A bóbitát 5—10 pelyva alkotja. **Xerathemum** XLIII.

36 A bóbita sugarai ágasak, az ágak tollasak. Az örv belső murvái hártyásak, sugározók. A pelyvák csúcsokon hasadtak. **Carlina** XLVI.

A bóbita sugarai nem ágasak 37

37 A bóbita sugarai szőrből v. sertékből állnak, néha fogas 38

A bóbita sugarai tollasak 45

38 A bóbita alján egy gyűrűvé nőtt össze 39

A bóbita alja nem képez ilyen gyűrűt 41

39 A vaczok levágott pelyvák miatt mélyen sejtesen-gödrös. A lev. széles, lefutó, tövises. **Onopondon** XLIX.

A vaczok pelyvás vagy sertés 40

A fészek gömbded vagy hengerded A kaszat fordított kúpidomú, 4 élű. A bóbita a kaszat egy kis emelkedésén van. **Jurinea** LIII.

40 A fészek kissé hasas; a murvák szálkavégüek A kaszat hosszában összenyomott, alján a bóbita egy gyűrűn ül. **Carduus** L.

A bóbität apró, lehulló serték alkotják. Az örv murvái igen hegyes horogba végződnek. Lev. nyeles, szívidomú. Vir. piros. **Lappa** LII.

41

A bóbita nem lehulló. Az örv murvái nem horgosak 42

A karima virágok nagyobbak, tölcséresek, 5 hasábuak, meddők. A bóbita sertés, rendesen rövidebb a termésnél 43

42

A karima és a kögvirágai egy formák 44

A kaszat hengeres. Az örv murvái lándzsásak, kihegyezettek, épszélüek, függelékek nélkül. A bóbita feketés. A vir. piros. **Crupina** XLVII.

43 A kaszat összenyomott. Az örv murvái sallangosan hasadtak v. függelékkel v. tüskével vannak ellátva. **Centaurea** XLVIII.

A kaszat összenyomott. A bóbita belső szőrei hosszabbak. A vir. piros, ritkán fehér. **Serratula** LIV.

44 A kaszat 4 élű. A bóbita belső szőrei igen rövidek, összehajlók. A vir. sárga. **Kentrophyllum** LV.

A bóbita sugarai ninesenek gyűrűvé összenőve, a külsők rövidek, sertenemüek, fogasak; a bóbita maradandó. A lev. osztatlanok, töviske nélküliek. **Saussurea** XLV.

45 A bóbita sugarai egy gyűrűbe nőnek össze, az egész lehulló. A lev. szárnyasan osztottak, tüskések. Az örv murvái végükön árhegyüek. **Cirsium** LI.

Az örv murvái egyenlő hosszuak, egy sorban, néha

46 külső örvvel 47

Az örv murvái fedelékesek 51

A szár levéltelen, legfelebb pikkelyes. A fészek karimáján álló vir. szálasak. A lev. szív v. veseidomúak 48

47

A szár leveles 49

A tőkocsán 1—3 virágú. A fészek szélén álló vir. termősek, a belsők hímnősök. **Homogyne** III.

48 A vir. álernyőt v. sátort képeznek. A vir. 2 laki. A ♀ fészek virágai többsoruak, a ♂ fész. egy soruak, a kög hímnős virágai nem magtermők. **Petasites** V.

49 A bibeszár egészen pelyhes. A vir. piros. A lev. szívveseidomuak. **Adenostyles** II.
A bibeszár kopasz, csak a bibe pelyhes. A vir. sárga vagy narancs szinű 50

50 Az örv bir külső örvvel, mely néha csak egy murvából áll. . . . . **Senecio** XLI.
Az örv nem kettős. . . . . **Cineraria** XXXVI.

51 A bibeszár egészen pelyhes. A lev. átellenesek, 3—5 osztatuak. A vir. piros. **Eupatorium** I.
A bibeszár csak felül pelyhes. A levelek váltakozók . 52

52 A bibe tojásdad-szívidomú. A vir. mind hímnősök. A lev. szálasak, kopaszak. **Linosyris** XIII.
A bibe hengeres. A karima vir. termősök. A porzók függelékekkel 53

53 A karima vir. csövesek, 3 fogúak. A murvák fünemüek, a belsők csúcsokon szinezettek. **Jnula** XV.
A karima vir. szálasak, hegyükön fogasak 54

54 Az örv murvái fünemüek, széleiken hártyásak. A karima vir. termősök, a kögön lévők himnősök, 4 foguak. **Filago** XXXIV.
Az örv murvái hártyásak, szinezettek. A kögön lévő vir. 5 foguak. **Gnaphalium** XXXIII.

55 A vaczok pelyvás 56
A vaczok kopasz 66

56 A bóbita teljesen hiányzik , ... 57
A bóbita meg van 60

57 Az örv murvái egy vagy több sorban 58
Az örv murvái fedelékesek 59

58 A fészek apró. Az örv egy sor murvából áll. Murva és a karima vir. száma 5—12. A vaczok lapos, csak szélén kevés pelyvával. A sugár vir. sárgák. A lev. váltakozó állású. Szurok szagú. **Madia** XXV.
A fészek nagy. Az örv kettős; a külső 5, a belső 12 - 16 murvából áll. A sugár vir. külömböző szinű. **Dahlia** XX.

59 A sugár vir. nyelves pártája kerekded, fehér, piros v. sárga, legfelebb 10. A kög vir. fehéresek. A fészkek kicsinyek, ernyős képüek. **Achillea** XXVII.
A sug. vir. nyelves pártája hosszukás, nagyobb számú, sárga v. fehér. A kög vir. sárgák **Anthemis** XXVI.

60 { Az örv murvái egy v. több sorban vannak elhelyezve 61
Az örv murvái fedelékesek 64

61 { Az örv murvái egy sorosak, fogas csészévé vannak összenőve. A karima vir. többször 2 ajkuak A bóbita áll pikkelynemü levelekből. **Tagetes** XXII.
Az örv murvái egy v. 2 soruak, szabadok 62

62 { Az örv. murvái egy sorban vannak elhelyezve, számuk 5. A vaczok kúpidomú, szálas lándzsás, sokszor 3 hasábú pelyvákkal A sugár fehér. A lev. átellenesek. A bóbita áll pelyvákból. **Galinsoga** XXIV.
Az örv murvái 2 sorban vannak. A sugár sárga vagy hiányzik 63

63 { A vaczok lapos, sík pelyvákkal. A lev. átellenesek. A bóbität 2—4 horgas szálka képezi. **Bidens** XXIII.
A vaczok kúpidomú vagy hengeres, csónakidomú pelyvákkal. A bóbita egyszerű fogas. A lev. váltakozók. **Rudbeckia** XIX.

64 { A karima virágok meddők. A porhon nem bir függelékkel. A bóbität 2 v. több lehulló pelyva alkotja. **Helianthus** XXI.
A karima vir. termősök, termékenyek A porhonok hosszabb v. rövidebb függelékkel. A bóbita pelyvás, néha rövid, korona nemü 65

65 { A kög kaszatjai 3 élüek. A koronás bóbita áll fogas pelyvákból. **Buphtalmum** XVII.
Valamennyi kaszat hengeres. A koronás bóbität épvégű pelyvák képezik. **Telekia** XVI.

66 { A bóbita hiányzik teljesen 67
A bóbita meg van 70

67 { A karima virágai termősök, termékenyek, a kög vir. porzósak, terméketlenek. A kaszat hajlott, fogas. Az örv félgömbidomú, a murvák egyenlők, 2 sorban elhelyezvék. Valamennyi vir. sárga. A lev. osztatlanok. . . . . **Calendula** XLIV.
Valamennyi virág termékeny: a karima vir. termősök a kög vir. himnősök 68

68 { A vaczok kúpidomú. Az örv murvái fedelékesek, fünemüek. A sugár fehér. **Matricaria** XXVIII.
A vaczok lapos vagy pusztán domború 69

69 Az örv murvái 2 sorban vannak elhelyezve, egyenlő hosszuak. A tőlev. örvökben. A sugár fehér. **Bellis** IX.

Az örv murvái fedelékesek, hártyás széllel. A szár leveles. A sugár fehér v. sárga, néha hiányzik. **Chrysanthemum** XXIX.

70 A sugár fehér, kék, ibolyás, piros v. naranes sárga . 71

A sugár sárga 76

71 A szár nem leveles, csúcsán egy fészek. A murvák 2 soruak, egyenlők. **Bellidiastrum** VIII.

A szár leveles 72

72 Az örv murvái 1 v. több sorban vannak elhelyezve . 73

Az örv. murvái fedelékesek 75

73 A murvák egysoruak. A kög sárga v. naranes sárga. A sugár vir. fehérek. **Cineraria** XXXVI.

A murvák 2 v. több sorban elhelyezvék. A sugár vir. más szinüek 74

74 A fészek magános, nagy. A sugár vir. egy sorban vannak elhelyezve. A bóbita kettős, a külső pelyvás **Calistephus** VII.

A fészkek sátorozók, középnagyságuak. A sugár vir. 2 soruak. A kög vir. bóbitája kettős, a karima virágoké egyszerű. **Stenactis** XI.

75 A sugár vir. több soruak, igen keskenyek, majdnem szálasak. . . . . **Erigeron** X.

A sugár vir. egy sorban, szélesek, szálasak. Valamennyi vir. termékeny. **Aster** VI.

76 A szár pikkelyes, 1 v. több fészekkel. Az örv egyszerű sor murvából áll. A sugár vir. sárgák, 2 soruak, termősök. . . . . **Tussilago** IV.

A szár leveles 77

77 A szár lev. átellenesek. A murvák egyenlők, 2 soruak. **Arnica** XXXVIII.

A szár lev. váltakozók 78

78 A murvák fedelékesek 79

A murvák 1—3 sorban egyenlő hosszúak 80

79 Sugár vir. 5. A porhonok aljukon nem birnak sertékkel. **Solidago** XII.

Sugár vir. számos. A porhonok aljukon 2 sertébe végződnek. **Inula** XV.

80 A fürt végálló, egyszerű. Az örvet egyenlő hosszú, aljukon 2 pikkelynemü levélkével ellátott murva képezi, melyek egy sorban vannak elhelyezve. A karima vir. tökéletlen porzókkal. **Ligularia** XXXVII.
A fészkek sátorozók, 1 v. több a szár végén . . . 81

81 A murvák 2—3 soruak. A szár egy fészekkel v. egyszerüen sátorozó 82
A murvák egysoruak 83

82 Valamennyi kaszat bir bóbitával **Aronicum** XXXIX.
A karimán álló kaszatok nem birnak bóbitával. **Doronicum** XL.

83 Az örv alján 3—5 szálas murvával. A murvák csúcsukon barnák v. feketék. **Senecio** XLI.
Az örv alján nem bir murvákkal. A murvák csúcsukon nem feketék. **Cineraria** XXXVI.

Fajok:

A) **Eupatoriaceae Lessing.**

I. EUPATORIUM. Tournf. Pakócza.

Szára felálló. Lev. átellenes, rövid nyelű, 3 hasábú, lándzsás, fürészes hasábokkal. A fészkek kicsinyek, sátorozók. A párta piros, ritkán fehér. ♃ Jul. aug. M. e. t mocsáros és nedves helyein a felső erdő tájig.
E. cannabinum. L. Kender P.

II. ADENOSTYLES. Cass. Bércz lapú.

Szára felálló. Lev. nagy szélesen-szíves, kétszer fogas, felül, alul kopasz s csak az ereken pelyhesedő. Ad albifrons Reichb. (A. albifrons L. fil) alfajnál a levél alúl pókhálósan molyhos. Fészkei 3—6 viráguak, sátorozók. Az örv murvái bibor szinüek vagy ibolyásak, finom pelyhekkel. A párta halaványpiros, csak 4 porzóval. A bóbita fehér. ♃ Jun. jul. M. éjsz. t alhavasi tájban s néha a felső erdő tájban is s a szörényi havasokon. (Cacalia alpina L.)
A. alpina. Wahl. Havasi B.

III. HOMOGYNE. Cass. Tűzlapú.

A tőkocsán egy fészekkel, gyapjas, 2—4 pikkelylyel. Lev. vesésen-szívidomú, csipkésen fogas, erei pelyhesek. Vir. piros. 2↓ Máj. jun. M. éjsz. és kel. t. magasabb hegyein különösen az alhavasi és havasi tájban. (Tuss. alpina L.) **H. alpina.** Cass. Havasi T.

IV. TUSSILAGO. Tournf. Szattyú.

Szára tojásdad-lándzsás, többnyire pirosló pikkelyekkel van födve, csúcsán egy magános, sárga virágú fészek. Lev. szegletesek, veseképüek, egyenlőtlenül fogasak, alúl fehéren molyhosak. 2↓ Márcz. ápr. M. e. t. alhavasi tájig, különösen agyag és mésztalajon. **T. Farfara.** L. Lókörmü Sz.

V. PETASITES. Tournf. Kalapfű.

Tőkocsána a pikkelyekkel együtt piros. Lomblev. kerek-szívidomuak, szegletesek, egyenlőtlenül fogasak, alúl zöldes-fehér. A párta piros vagy halvány piros. 2↓ Márcz. ápr. M. e. t. hegyes vidékein különösen patakok partjain. (Tussilags Petasites Hoppe). **P. officinalis.** Mönch. Közönséges K.

Tőkocsána s a pikkelyek halvány v. sárgás. Lomblev. tövisesen fogasak, alúl molyhosak. Párt. sárgás-fehér. 2↓ Ápr. máj. M. e. t. hegyes vidékek nedves helyein. (Tussil. alba Hoppe). **P. albus.** Gärtn. Fehér F.

B) Asteroideae.

VI. ASTER. L. Gerebcsin.

1 A szár egy fészkű, borzas. Alsó lev. lapoczkás, épélű. Sugára nagy s kék, köge sárga. 2↓ Máj. jul. M. éjsz. t. sziklás hegyein a keleti s a szőrényi havasokon. **A. alpinus.** L. Havasi G.

1 A szár több fészkű 2

2 A lev. pelyhesek vagy szőrösök 3

2 A lev. kopaszok, legfelebb érdesek 4

Lev. szálas-lándzsás, mind két felül molyhos; pelyhes, ülő, szélén sertés. A szár gazdag fészkű, sátorozó, a fészek sugára rendesen 8 ibolyás virágból áll, a köge sárga. Vaczka kopasz, gödrös. 2|. Jul. szept. Szörény s Krassó m. bokros helyein. (Galatella cana Nees). **A. canus.** W. K. Molyhos G.

3 Lev. hosszúdad-lándzsás, kihegyezett, gyengén fürészes, szőrös, érdes; az alsók kerülékesek, nyelesek, a felsők hosszúdad-lándzsások, ülők. Szára kevéssé sátorozó fészekkel A sugár nagy, ibolyás, ritkán fehér virágokkal, a kög sárga. 2|. Aug. okt. M. e. t. az alhavasi tájig, partos, bokros helyeken. **A. Amellus.** L. Mellaparti G.

Lev. fürészes, husos, zöld, sima, meztelen, szélén ritkán sertés, hosszú, szálas-lándzsás vagy szálas. A sugár kék, ritkán fehér, a kög aranysárga. 2 Aug. szept. M. e. t. mocsáros s vizjárta rétjein (A. pannonicus Jacqu.) **A. Tripolium.** L. Pozsgás G.

4 Lev. épszélű, bőrnemü, szálas-lándzsás v. szálas-hosszúdad, ritkán szálas, mélyített pontokkal, érdes szélű. (A. punctatus W. K.) A kög sárga, a sugár lilaszinü vagy hiányzik, akkor Linosyris glabrata L. névvel jelölik. 2|. Jul. szept. M. k. és d. t. rónáin s erdeiben. **A. acris.** L. Pettyegetett G.

VII. CALLISTEPHUS. Cass. Kalaprózsa.

A szár gyérágú, elálló szőrökkel. Alsó lev. nyeles, lapoczkás, durván fogas vagy fürészes, a középsők ülők, hosszúdad rhombidomuak, kissé fogasak, a felsők épszélüek. A fészek nagy, magános. A sugár kék, lila, fehér stb. szinü. ☉ Aug. okt. Ismeretes disznövény miv. M. e. t. Chinából szárm. (Aster chinensis L.) **C. chinensis.** Nees. Chinai K.

VIII. BELLIDIASTRUM. Cass. Rukerczgerebcsin.

Tőkocsána levéltelen, egy fészkű. Tölevelei lapoczkásak, visszás tojásdadok vagy visszásan hosszúdadok, mirigyesen fogasak, a nyéllel együtt szőrösök.

Murvái szálas-lándzsásak, szőrösök. Sugára kétszer akkora, mint az örv, fehér, néha pirosló, köge sárga. 2[4] Jun. jul. M. éjsz. t. magas erdő tájban s az alhavasokon. (Doronicum Bellidiastrum L.)

B. Michelii. Cass. Mich. R.

IX. BELLIS. L. Rukercz.

Szára egy fészkű. Tőlev. lapoczkásak v. visszás-tojásdadok, tompák, egy erüek. Murvái lándzsásak, elül pillás-élüek, tompák. Sugára fehér, alúl néha piros. 2[4] Febr. okt. M. e. t. rétjein az alhavasi tájig s mivelik.

B. perennis. L. Százszorszép R.

X. ERIGERON. L. Küllőrojt.

1 A fészek hengeres. A kög virágai nem hosszabbak a sugár virágoknál. Szára felálló, bugái hosszúkásak, ágai s ágacskái fürtösök. Murvái szálas-lándzsásak, hártyás szélüek, pillás élüek. Sugara szennyes fehér. ⊙ Jul. aug. Miv. s parlag talajon M. e. t. a felső erdő tájig. Éjszak-Amerikából származó dudva.

E. canadensis. L. Seprencze K.

A fészek hosszúkásan tojásdad. Sugár vir. hosszabbak a kög virágainál 2

2 A sugár vir. felállók, csak kevéssel hosszabbak, mint a kög virágai. Szára és a lev. érdesek, meztelen alakja E. droebachensis Mill. név alatt ismeretes. Fészkei fürtösen állók, végre sátorozók. Sugara piros v. fehér. ⊙ Jul. aug. M. e. t. az alhavasi tájig.

E. acris. L. Bóbitás K.

A sugár vir. elállók, kétszer akkorák, mint a kög virágai 3

3 Szára felálló, egyszerű, fent elágazó, a levekkel együtt mirigyszőrös. Lev. 3—5 erű, hosszúdad-lándzsás, épélű, szálkahegyű. A szélesebb levelű E. carpathicus Gris. név alatt szerepel. Murvái szálas-lándzsásak, kihegyezettek, hegyükön piroslók, a belsők hártyás élüek. Vir. pirosak v. ibolyások. 2[4] Jul. aug. A m. Tátra mészhegyein. (E. atticus Vill.)

E. Villarsii. Bell. Mirigyszőrös K.

Szára kopasz v. kevés szőrű, 1—3 fészkű, leveles. Lev. egy erű, a tőlev. hosszúdad-lándzsások vagy lapocskások, nyélbe lefutók, rövid szálka hegyüek, a szár lev. széles aljból szálas-lándzsások. Murvái szálas-lándzsások, hosszú szálkába végződők, többé-kevésbbé szőrösök. Sugara fehér v. piros. 2↓ Jul. aug. A m. és kis Tátrán, a marmarosi s a szörényi havasokon.

E. alpinus. L. Havasi K.

XI. STENACTIS. Cass. Sztenaktisz.

Szára felálló, végén sátorozó. Alsó lev. visszás-tojásdad, durván fürészes, hosszú nyelű, középsők rövid nyelüek, hosszúdadok, fogasak, felsők lándzsásak, ülők, épszélüek. Fészkei gyérek, sátorozók. A sugár fehér v. kékes. ☉ és 2↓ Jun. szept. Éjszak-Amerikai növ. elvad. M. k. és d. t. (Aster annuus L.)

S. bellidiflora. A. Br. Rukerczvirágú S.

XII. SOLIDAGO. L. Ritkaréj.

Fészkei aprók, bugásan csoportosított, egy oldalú fürtökben vannak elhelyezve. Szára rövid szőrű. Lev. lándzsás v. hosszúdad-lándzsás, kihegyezett, fürészes, szőrös vagy kopasz. A sugár nyelves pártája igen rövid. 2↓ Aug. okt. Éjszak-Amerikából származó disznövény, miv. (S. arcuata Tausch.)

S. cannadensis. L. Kanadai R.

Fészkei felállók s minden oldalú fürtökben. Tőlev. tojásdadok, nyélen lefutók, a felsők lándzsásak, majdnem ülők. Mindannyian fürészesek. Ha a szár egyszerű s levéltelen adja S. alpestris W. K. alakját, a kevés s nagy fészkű havasi alak S. cambrica Huds. (S. minuta Kit.) név alatt ismeretes. 2↓ Jul. szept. M. c. t. a rónaságtól a havasok magaslatáig. Ide tartozik S. arenaria Kit. leveles ágokkal s fürtösen álló fészkekkel. **S. Virga aurea.** L. Aranyos R.

XIII. LINOSYRIS. DC. Aranyfürt.

Lev. lándzsás, füve molyhos v. gyapjas. Fészkei sátorozók. 2↓ Jul. szept. M. k. és délkel. t. szikes talaján. (Chrysocoma villosa W. K. = Galatella villosa Reichb.)

L. villosa. DC. Gyapjas A.

Lev. szálas, kopasz, valamint füve is. Fészkei gyérek, sátorozók. 2↓ Jul. aug. M. d. s k. t dombjain s rónáin. (Chrysocoma Linosyris L. Crinitaria Linosyris Lels.) **L. vulgaris.** DC. Közönséges A.

XIV. MICROPUS. L. Toppecs.

Szára felálló, elálló ágakkal. Lev. hosszúdad-lándzsás, tompa. A fészkek a lev. hónaljaiban s a szár végén vannak csoportositva. Murvái kissé gyapjasak. ⊙ Jun. jul. M. k és d. t. miv. talaján.

M. erectus. L. Sudar T.

XV. INULA. L. Sertecsék.

A bóbita szőrei egy formák 2
1 A bóbita kettős, külső kör szélei kurtábbak s egy koszorúba vannak összenőve 11

Az örv belső murvái hegyökön elszélesedtek, szálas lapoczkásak. Lev. egyenetlen fogú fürészesek, alúl molyhosak; a szárlev. szárölelők, szíves-tojásdadok,
2 kihegyezettek, az alsók nyelesek. A párták sárgák. 2↓ Jun. aug. M. e. t. miv. s elvadulva nő.

J. Helenium. L. Örvénygyökér S.

Az örv belső murvái kihegyezettek 3

3 A maghon s a termés kopasz 4
A maghon s a termés borzas vagy szőrösödő . . . 9

A szár lev. szíves aljú, alúl molyhosan gyapjas. Fészkei gazdag sátorokban állók. A sugár alig nagyobb a
4 kög virágainál; a párták sárgák. A murvák hátukon molyhos gyapjasak. 2↓ Jul. aug. M. k. és d. t. utszélén, hegyi gyepeken. **J. germanica.** L. Német S.

A szár lev. nem szíves aljú, ha igen, akkor kopasz v. csak szélén kissé gyapjas, v. a virágzat más . . . 5

A lev. keskeny lándzsásak v. szálas-lándzsásak, széleiken kissé gyapjasak; a szár lev. ülők 6
5 A lev. lándzsásak, tojásdadok v. kerülékesen-lándzsásak, széleiken nem gyapjasak 7

A lev. keskeny, lándzsásak, hálós erekkel. A sátora csak 5 fészekkel. A fészek 1—2 cm széles. 2↓ Jul.
6 aug. M. k. és d. t. **J. hybrida.** Baumg. Korcs S.

A lev. szálas-lándzsás, párhuzamos erü. A fészkek magánosak, sokkal szélesebbek, a szár v. a leveles ágak végein állók. 4 Aug. szept. M. e. t. a m. Tátra aljáig. **J. ensifolia.** L. Kardlevelű S.

A murvák serte-szőrüek, lándzsásak. Szára s lev. durva-szőrüek. A sugár vir. a kög virágainál sokkal hosszabbak. 4 Jul. szept. M. e. t. a felső erdő tájig, száraz gyepeken. **J. hirta.** L. Borzas S.
7
A murvák kopaszak, s csak széleiken pillásak . . . 8

A szár felső lev. szívaljuak, szárölelők, kopaszak vagy csak széleiken pillásak, kemények s fényesek. 4 Jul. aug. M. e. t. a m. Tátra aljaig. **J. salicina.** L. Füzlevelű S.
8
Lev. mind kerekített aljuak, kopaszak, széleiken pillásak. 4 Jul. aug. M. e. t. a m. Tátra aljáig keverve az előbbivel, sokan az előbbi alfajának tartják. **J. squarrosa.** L. Porczogós S.

Lev. tojásdadok vagy hosszúdad-lándzsásak, alúl molyhosak, felül szőrösek. Az örv murvái széjjel állók s hátra hajlottak. Sugár vir. 3 metszetüek, alig nyelv alakuak s akkorák, mint az örv murvái. 4 Jun. aug. M. e. t. száraz bokros helyein a felső erdő tájig. (Conyza squarrosa L.) **J. Conyza.** DC. Berzedt S.
9
A lev. hosszúdadok vagy lándzsásak. Az örv murvái lelapultak 10

Szára s lev. gyapjasak. Alsó lev. hosszúdadok, nyélre lefutók, a felsők szíves-aljuak, szárölelők, lándzsásak, épélüek v. fogacskásak. Az örv murvái szálas-lándzsásak, kifelé kissebbedők, a külső gyapjasak. A párták aranysárgák. A bóbita selymes, fehér. 4 Jun. aug. M. délnyug. t. dombos s hegyi száraz rétein. **J. Oculus Christi.** L. Selymes S.
10
Szára s lev. bolyhosan-gyapjasak. Alsó lev. nyelesek, a felsők ülők, 2 pálhával v. szíves-aljuak, lándzsásak, fürészesek, épélüek, szőrösök v. szőrösödők. A kopasz alakja J. Oettelina Reich. Az örv murvái lándzsásak, a külsők akkorák v. hosszabbak, mint a belsők. 4 Jun. aug. M. e. t. nedves helyein az alhavasi tájig. **J. brittanica.** L. Britt S.

11 { A sugár vir. felállók, alig hosszabbak az örvnél. Alsó lev. rövid nyelüek, a felsők kerekített aljjal ülők, hosszúkás-lándzsásak, habosak. Szára felül bolyhos. Az egész növény kellemetlen szagú. ⊙ Jul. aug. M. e. t mocsáros s vizjárta helyein a felső erdő tájig. (Pulicaria vulgaris Gärtn.)
J. pulicaria. L. Bolha S.

A sugár vir. szétterjedő, sokkal hosszabb az örvnél. Lev. szíves aljjal szárölelő, alúl szőrös-molyhos. A párták sárgák. ♃ Jul aug. Szór. nedves réteken M. d. és nyug. t. (Pulicaria dysenterica Gärtn.)
J. dysenterica. L. Réti S.

XVI. TELEKIA. Baumg. Telekia.

Félcserje, magassága 0,60—1,25. Alsó lev. szívesek, kétszeresen fürészesek, nyelesek, a felső lev. tojásdad, ülő. ♃ Jun. aug. M. kel. t. miv. talaján. (Buphtalmum speciosum Schreb. = T. cordifolia DC.)
T. speciosa. Baumg. Pompás T.

XVII. BUPHTALMUM. L. Ökörszem.

Szára fűnemü, felálló. Lev. szálas v. lándzsás, többé kevésbbé pelyhesedő, kissé fogacskás, a felsők ülők, az alsók nyélbe keskenyedők. ♃ Jul. aug. M. délnyug. t. gyepes hegyein.
B. salicifolium. L. Füzlevelü Ő.

C) Senecionideae. Lessing.

XVIII. XANTHIUM. L. Csimpaj.

{ Lev. szíves három-szögalakuak, egyenetlen fogasak, tüskék nélkül. Termése tojásdad, csúcsán horgas töviskével. ⊙ Jul. okt. M. e. t. romtalaján. (Deákmogyoró, koldústetű, disznó mogyoró, disznó bojtorján.)
X. strumarium. L. Szúrós Cs.

Lev. három-karélyuak v. épek, a középső hosszúak s hegyesek, épélüek; a lev. tövében 3 ágú tövisek találhatók. ⊙ Jul. M. délkel. t. elterjedő gyom.
X. spinosum. L. Disznótövis Cs.

XIX. RUDBECKIA. L. Rudbekkia.

Szára kopasz Alsó lev. 5—7 szárnynyal összetettek, bemetszett szárnyakkal, a felsők 3—5 hasábuak v. metszetüek, a legfelsőbbek tojásdadak, épszélüek. Köge barna, sugára tojás-sárga. 2|. Jul. aug. Éjszak-Amer. növény miv. s itt-ott elvadul.

R. laciniata. Lamark. Sallangos R.

XX. DAHLIA. Cav. Georgina.

Szára felálló, ágas, nem molyhos. Lev. szárnyalt, 5 tojásdad, kihegyezett, fürészes, rövid szőrű v. kopasz szárnyakkal. A fészek szélén levő vir. termősök. A tőke hosszúkás gumókkal. A sugár pártája fehér, piros, ibolyás, sárga. 2|. Aug. okt. Disznöv. Mexicóból, miv. (Georgina variabilis Willd.)

D. variabilis. Desf. Különféleszinű G.

Szára molyhos, üres. Lev. kissé kékes. A fészek szélén lévő virágok termők nélkül. A többiben az előbbihez hasonlít (Georgina coccinea Willd.)

D. coccinea. Cav. Skarlátpiros G.

XXI. HELIANTHUS. L. Napvirág.

Mindenik lev. szíves, 3 inú, fürészes Felfelé vastagodó szára bókoló. Fészkei nagyok. Az örv murvái tojásdadak, kihegyezettek, pillásak. Sugara sárga, köge barna. ⊙ Jul. okt. Honosított növény Mexico v. Peruból.

H. annuus. L. Napraforgó N.

Alsó levelei szíves-tojásdadak, a felsők hosszúkás tojásdadak v. lándzsásak, kihegyezettek, fürészesek, az egész növény érdes. Szára felálló. Az örv murvái lándzsásak, kihegyezettek. A párták tojás-sárgák. Töve gumókat terem. 2|. Okt. növ. Éjszak-Amerikai származású, miv.

H. tuberosus. L. Csicsóka N.

XXII. TAGETES. Tournf. Büdöske.

Szára felálló, kopasz, elálló ágakkal. Lev. váltakozók, ülők, páratlanul szárnyaltak, a szárnyak szálas-lándzsásak, fürészesek, a fürész fogak szálka hegyüek, a levél válla felé kisebbedők. A párták narancs-sár-

gák v. barnák. ⊙ Aug. okt. Kellemetlen szagú növény Mexicóból, kertjeinkben közönséges.
T. patulus. L. Szétterjedő B.

Szára felállóan szétágazó. Levélkéi lándzsásak. A kocsán a fészek alatt megvastagodott, mi az előbbinél nincs. A fészkek nagyobbak, mint az előbbinél. A párták tojás-sárgák. ⊙ Aug. okt. Mexicóból származott növény, miveljük. **T. erectus.** L. Felegyenesedő B.

XXIII. BIDENS. Tournf. Villamag.

Lev. 3—5 hasábuak, a hasábok lándzsásak, fürészesek. Fészke felálló, sugára hiányzik. Az örv külső murvái 5—8. ⊙ Jul szept. Mocsáros s vizes helyeken M. e. t. **B. tripartita.** L. Subás V.

Lev. épek, lándzsásak, fürészesek. Fészke sugaras v. sugártalan, bókoló; a virágok aranysárgák. Néha fészkei aprók, valamint az egész növény is; ezen alak főleg kiszáradt mocsárokban fordul elő, és B. minima L. név alatt ismeretes; a sugártalan alakot Coreopsis Bidens L.-nek nevezik. ⊙ Aug. okt. M. e. t. vizes helyein. **B. cernua.** L. Bókoló V.

XXIV. GALINSOGA. Ruiz. et Pav. Gombvirág.

Szára igen ágas, felálló v. heverő. Lev. finom átellenes, rövid nyelű, tojásdad, fogas, a felsők hosszúdadlándzsásak. A fészkek aprók. Sugár vir. többnyire 5, rövid, néha hiányzik. A sugár sárga, a kög fehér. ⊙ Jun. szept. M. k. és d. t. növő, Peruból származó gaz. **G. parviflora.** Cav Apróvirágú G.

XXV. MADIA. Mol. Madia.

A növény mirigyszőrös. Szára felálló, egyszerű vagy felül ágas, sürüen levelekkel. Lev. lándzsás, épélű, félig szárölelő. A fészkek kicsinyek, fürtösök. A párták sárgák. ⊙ Aug. szept. Itt-ott miv., Chili-ből származik. **M. sativa.** Mol. Olajtartalmú M.

XXVI. ANTHEMIS. L. Montika.

1 A vaczok pelyváinak felső vége hártyás, rongyos-élű v. fogas, árhegybe végződő közép ideggel 2
A vaczok pelyvái kihegyezett-épvégüek 5

2 A lev. kétszer szárnyas-hasábuak v. kétszer szárnyasan metszettek 3
A lev. egyszerüen szárnyaltak 4

3 Füve szőrösödő. A levél kétszer szárnyasan metszettek keskeny, szálas, árvégű sallangokkal. Szárai egy fészküek. A kög virágai sárgás fehérek, sugara fehér. 2l Jul. aug. A rodnai havasokon. Az A. alpina L.-től különbözik, a mennyiben ennek egyszerüen szárnyalt lev. vannak s a sallangok szélesebbek.
A. tenuifolia. Schur. Hajszálsallangú M.

Füve selymes. Lev. kétszer szárnyas-hasábuak, épélű, szálka végű, szálas czimpákkal. Köge sárga, sugara fehér. Pelyvái széles lándzsásak, tompák, kissé fogacskásak, mélyedésből kiemelkedő árhegygyel. ⊙ Máj. okt. Miv. talajon. M. k. és d. t.
A. ruthenica. M. B. Rutén M.

4 Lev. szárnyaltak, 2—3 czimpával. Czimpái szálasak v. 2—3 szálas sallanggal. A fészek átmérője 17—22 mm. Köge sárga, sugara fehér. Pelyvái visszás lándzsásak, felső szélesebb végükön 3 foguak, a középső fog kiemelkedő. Kaszatjai apró koronával v. nem koronásak. 2l Máj. aug. Világos hegyén Arad megy. s a bánáti határőrvidéken.
A. montana. L. Hegyi M.

Lev. szárnyaltak, czimpái épek v. hasadtak, visszásanlándzsás czimpácskákkal. A fészek átmérője 27—34 mm. Köge sárga, sugara fehér. Pelyvái hosszúdad szálasak, hegyeiken barnák, rongyos végüek. Kaszatjai mint előbbinél. 2l Jul. aug. A marmarosi s szörényi havasokon. **A. carpathica.** W. K. Kárpáti M.

5 A vaczok félgömbös. A kaszatok összenyomottak, 4 élüek 6
A vaczok kúpos 7

6 A lev. többnyire kétszer szárnyaltak, gyéren fürészelt czimpákkal. Pelyvái keskeny rhombosak, lassan árhegybe átmenők. Szárai mereven állók, 1 vagy kevés fészkűek. A tőalaknál a sugár sárga, akkora mint a kög. A macrantha Heuff a sugár fehér, nagyobb mint a kög átmérője. A. Triumfetti All. a sugár szintén fehér, de csak akkora, mint a kög; e fehér sugarú alakok a keleti havasokon nőnek. A tőalak M. e. t. a havasi tájig fordul elő. 2|. Aug. szept

A. tinctoria. L. Festő M.

A lev. kétszer szárnyaltak, czimpáik épélüek. Pelyvái szálas-hosszúdadok, rögtön árhegybe végződők. Szárai igen ágasak. Sugarai fehérek, korán letüremlettek. ⊙ Jul. szept. Miv tal. M. k. és d. t.

A. austriaca. Jacqu. Osztrák M.

7 A sugár vir. termőkkel birnak, fehérek. Pelyvái ládzsásak, látható középideggel. A gallér lev. végre hátra hajlottak. Lev. kétszer-szárnyaltak, épélű vagy egy foggal ellátott czimpákkal. Füve gyapjas-pelyhes. ⊙ Jun. szept. M. e. t. közönséges az alhavasi tájig.

A. arvensis. L. Parlagi M.

A sugár vir. meddők, fehérek. Pelyvái szálas-árképüek. Lev. kétszer-szárnyaltak, szálas, osztatlan, v. 2—3 hasábú czimpákkal. Füve kopasz. ⊙ Jun. okt. M. e t. miv. s romtalaján. **A. Cotula.** L. Büdös M. (Ebkapor.)

XXVII. ACHILLEA. L. Cziczkóró.

1 A lev. épek 2
A lev. szárnyaltak 3

2 A tőlev. lapoczkásak, a szárlev. hosszúdadok v. tojáshosszúdadok, mind puha, fürészes s kerekített végüek; kopaszak, csak pillás-élüek. 2|. Jul aug. Előfordul a mármarosi, szatmári s szörényi havasokon.

A. lingulata. W. K. Nyelvlevelü Cz.

Lev. szálasak v. szálas-ládzsásak, hegyesek, kihegyezetten-fürészesek, merevek. A tőalak kopasz, keskenyebb levelű alfaja A. cartilaginea Ledebb. M. d. és k. t. Máj. jul. **A. Ptarmica.** L. Kényérbélű C.

3 A sugár virágocskák sárgák v. hiányzanak 4
A sugár virágocskák fehérek, pirosak v. vajszinüek . 5

Lev. czimpái szárnyasan hasgatottak v. mélyen fogasak. A levélorsója a czimpák közt fogas. A sugár alig akkora, mint a fészek hosszának egy negyede. Füve selymes-borzas. 4 Jun. jul. M. legdél. t. kel. részen.

A. Compacta. Willd. Tömött Cz.

4 Lev. czimpái ujjasan hasgatottak v. háromsallanguak, ép hasábokkal. Levél orsója ép, nem fogas. A sugár szintén rövid. Füve szürkén szőrös. 4 Jul. aug. Nő mésztalajon a Bánátban.

A. leptophylla. M. B. Kislevelű Cz.

A sugár virágok száma 10. A sugár akkora, mint a
5 gallér 6
A sugár virágok száma 5. A sugár félakkora, mint
a gallér 8

Füve fehéres szürke. Lev. egyszerüen szárnyas-hasábuak, a hasábok épek. 4 Jul. aug. A rodnai havasokon.
6

A. Clavennae. L. Klavenna Cz.

A fű pázsit-zöld. A lev. szárnyaltak 7

Sátor virágzata összetett. Lev. szárnyasan metéltek, széles, lándzsás, kihegyezett, bevagdalt-fürészes czimpákkal. 4 Jul. aug. Nő a vinnai trachithegyeken.
7

A. macrophylla. L. Nagylevelű Cz.

Sátor virágzata egyszerű. Lev. kétszer szárnyalt, hajszálképű sallangocskákkal 4 Jul. aug. A rodnai havasokon.

A. Clusiana. Tausch. Clusius Cz.

Lev. egyszerüen szárnyas-hasábú; a hasábok épélüek, szálasak. A lev. orsója nem fogas. A sugár félakkora,
8 mint a gallér. 4 Jun. jul. M. k. és d. t. száraz, homokos rónákon v. dombokon. (A. ochroleuca W. K.)

A. pectinata. Wild. Fésüs Cz.

A levelek szárnyasan metéltek vagy osztottak . . . 9

A sugár virágok vajszinüek. Szárlevelei hosszúdad v. kerülékes-kerületüek, a gerinczig szárnyasan metéltek. Levél czimpái szárnyas-hasábuak, fogasak, szálkavégű fogakkal. A levél gerincze fognélküli, vagy
9 felső végén fogas. Füve pázsit zöld, szőrösödő, sárgásszürke, borzas. Az ép levélorsóval biró képezi A. crithmifolia W. K. alakját. 4 Jul. aug. M. k. és d. t. homokos, különösen meszes talajon.

A. nobilis. L. Nemes Cz.

A sugár virágok fehérek vagy pirosak 10

Szárlevelei szálas vagy szálas-lándzsás kerületüek, a gerinczig szárnyasan metéltek, 2—3 hasábú vagy szárnyasan hasadt s szálka végű-fogas czimpákkal. A levélorsó nem fogacskás. A tőalak füve pázsit zöld, szőrösödő, A. pannonica Schub. alaknál sárgás-szürkés s gyapjas, A lanata Spreng. alfajnál gyapjas, de pázsit zöld. A fészek pikkelyei v. egyszinüek v. barna fekete szegélyüek; ez utóbbi A. Haenkeana Tausch. = A. alpestris Schur név alatt fordul elő s az alhavasi tájon nő. Karima vir. fehérek, ritkán pirosak. (A. rosea Kit.) ♃ Jun okt. M. e. t. közönséges. **A. Millefolium.** L. Egérfarkú Cz.

Szárlev. hosszúdad v. lándzsás kerületüek, szárnyasan osztottak; a gerinczen összefolyó, szárnyasan hasadt v. mélyen fürészes, széles czimpákkal. A levél orsó fogacskás. Sugár vir. fehérek vagy pirosak. ♃ Jul. aug. M. e. t. hegyes vidékein.
A. tanacetifolia. All. Varadicslevelű Cz.

XXVIII. MATRICARIA. L. Szikfű.

Szára ágas, kopasz. Lev. kétszer szárnyalt, fonalképű sallangokkal. A fészek kör. 12 fehér sugár virágocskával, ezek lemeze gyakran letürömlött, a kög virágok számosak. A vaczok üres, mi által könnyen felismerhető. ⊙ Jun. aug. M. e. t., szaga kellemes. (Chrysanthemum Chamomilla Bernh.)
M. Chamomilla. L. Orvosi Sz.

XXIX. CHRYSANTHEMUM. L. Aranyvirág.

1 A lev. nem szárnyaltak, hanem épek, s ha végeiken v. aljukon szárnyasan hasadtak, a szár egy fészkü.
A sugár fehér vagy sárga 2
A lev. szárnyaltak 6

2 Sugara sárga. Lev. kopasz, alsó 3 hasábú, a szár levelei szives aljjal szárölelők, szálas-lándzsásak. ⊙ Jul. aug. M. k. és d t. nyugati részén a Dunáig.
Ch. segetum. L. Vetési A.
A sugár fehér 3

Minden levele lándzsás, kihegyezett. durván fürészes, alján pálhacsöves v. pálhás, nem nyeles. Füve kopasz, néha 2 m. magasságú; fészke 2·5 mm. átmérőjű. 2|. Aug. szept. M. k. és d. t. mocsárjaiban. (Tanacetum serotinum Schultz. = Pyrethrum uliginosum W. K.) **Ch. serotinum.** L. Iszap A. 3

Az alsó lev. hosszú nyelűek, lapoczkásak v kerekdedek 4

Szár lev. szálas, épelű, csak egy néhány van Tőlev. lapoczkás, hosszú nyelű. csúcsa felé fésűsen bevagdalt-fogas. Szára egy fészkű, szőrös, (kopasz alakja Ch. alpina Hacqu.) 2|. Jul. aug. A kis és a n. Tátra alhavasi s havasi táján, a marmarosi havasokon, az aradi és bánáti bérczeken. **Ch. alpinum.** L. Havasi A. 4

A szár lev. hosszúdad, lándzsás nyeles, v. szélesedő rojtos. vagy hasgatott aljjal szárölelő 5

A szár lev. hosszúdad vagy lándzsás, nyeles, kivétel nélkül fürészes. Tőlevelei kerekdedek, nyelesek. Kaszatjai v. mind koronások v csak a legszélsőbb körökben állók, v. végre mind koronát nélkülözők, 2|. Jul. aug. M. éjsz. s kel. havasok, havasi, alhavasi s a felső erdőjájában. (Tanacetum Waldsteinii Schultz. Chr. montanum Kit. ide tartozó nevek.) 5

Ch. rotundifolium. W. K. Kereklevelű A.

Szár levelei kevéssé szélesedők, rojtos v. hasogatott aljjal szárölelők. Tőlev. lapoczkásak v. kerekdedek, csipkés élűek. Kaszatjai nem koronásak. 2|. Jun. aug. M. e. t. rétjein az alhavasi tájig. (A havasi s alhavasi tájban előforduló egy fészkű, s fekete szegélyű örv levelekkel ellátott Ch. atrata Gaud. név alatt elkülönítettett.) **Ch. Leucanthemum.** L. Ökörszem A. (Papvirág.)

A lev. 2—3-szor szárnyasan metéltek, szálas sallangokkal 7

A lev. egyszerüen szárnyaltak vagy szárnyasan hasgatottak, széles czimpákkal 9 6

Füve selymes. Levél sallangjai rövidek, hosszúdadok v. szálasak, kihegyezettek. Fészke 4—8 mm. átmérőjű; a sugár akkora, mint a kög átmérője. 2|. Jun. jul. Mésztalajon M. d. t. keleti részében. (Tanacetum achilleaefolium Schultz. = Pyrethrum achilleaefolium MB.) **Ch. achilleaefolium.** Stend. Cziczkórólevelű A. 7

A fű kopasz. A levélsallangok fonalképüek. A fészkek nagyok 8

8 Lev. 2–3 szárnyaltak, a sallangok fonalképüek, kihegyezettek. A vaczok tojásdad, végre hengeres. Kaszatjai koronásak, feketék. Fészek számos; a két fészkű alakja Ch. i. f. biradiata Eperjes környékén fordul elő. ☉, 2 Jun. szept. M. e. t. miv. s parlag talaján. **Ch. inodorum.** L. Illatlan A.

A lev. az előbbivel egyezők. A vaczok félgömbidomú, végre tojásdad. Kaszatjai halavány-barnák, korona nélküliek. ☉, 2 Jun. szept. M. d. t. mezőkön, utak szélén. (Chrys. trichophillum Bois. — Ch. uniglandulosum Vis.) **Ch. tenuifolium.** Kit. Hajszálsallangú A.

9 Sugára rövidebb, mint a kög átmérője. A fészkek aprók. A levél czimpák tompa végüek, tompa foguak, különben tojásdadok. Szára terebelyesen bugás. 2↓ Jul. aug. Miv. s elvadul. (Kertjeinkben néha teljes virágú lesz. Matricaria Parthenium L.) **Ch. Parthenium.** Smit Nádra A.

A sugár akkora v. nagyobb, mint a kög átmérője. . 10

10 A sugár lemezei kerekdedek Lev. szárnyasan hasadt v. szárnyalt, a közös orsó lemezével összefutó hasábokkal. Kaszatjai osztatlan koronával. 2↓ Jul. aug. M. d. t. hegyi rétjein. **Ch. macrophyllum.** W. K. Nagylevelű A.

A sugár lemezei szálasak. Lev. szárnyasan hasadt v. szárnyalt, hasábjai v. czimpái lándzsásak, hegyesek, az alsó leveleken szárnyasan hasgatottak, a felsőkön élesen-fürészesek. A meze szőrös, néha gyapjas s néha kopasz. Kaszatjai koronásak, zordonabb helyeken növőknél hiányzik a korona, mely alak Ch. Zavadzkii Hrb. ismeretes. 2↓ Jun. aug. M. k. és d. t. hegyein. **Ch. corymbosum.** L. Sátoros A.

XXX. TANACE'TUM. L. Varádics.

Lev. ép, tojásdad, lándzsás, fürészes; az alsó nyeles, felső ülő, többnyire pálhacsővel. A fészek gyérvirágú sátor. A párták sárgák. 2↓ Aug okt. Miv. szagos füve miatt. Dél-Európából származott. (Chrys. majus Aschs.) **T. Balsamita.** L. Bazsamint V.

Lev. kétszer szárnyasan hasgatott, fürészes hasábokkal. A fészkek dús sátorokat alkotnak. ♃ Jul. szept. M. e. t. miv. talaján, bokros helyein s árkok mellett. (Chrys. vulgare Berh.) **T. vulgare.** L. Gilisztaüző V.

XXXI. ARTEMISIA. L. Üröm.

1 A vaczok szőrös 2
A vaczok kopasz 3

2 Szára felálló, bugásan elágazó. Levél nyelei nem pálha csövesek. Alsó lev. 3 v. 2-szer szárnyaltak, a felsők egyszerüen. Füve fehér-szürke. ♃ Jul. aug. M. e. t. miv. talaján s bokros helyein, a m. Tátra aljáig. **A. Absinthium.** L. Fehér Ü.
Szárai heverők v. felegyenesedők. Levél nyelei pálha csövesek. Alsó lev. kétszer szárnyalt. Füve v. zöld, kopasz levelekkel, vagy szürkés, szürke molyhos ♃ Szept. okt. M. k. és d. t. sziklás helyein. **A. camphorata.** Will. Kámforos Ü.

3 A levél nyelek pálha csövesek 4
A lev. nyel. nem pálha csövesek 6

4 Szára cserjés, bugásan elágazó. Alsó lev. kétszer szárnyaltak, alúl molyhosak. A czimpák fonalképüek. A fészek szürkés, bókoló. ♄ Aug. szept. Miv. Dél-Európából származott. **A. Abrotanum.** L. Abrut Ü.
A szár egyszerű 5

5 Füve fehéres, sürüen-selymes. Alsó lev. ujjasan sokhasábuak, a felsők murvaskodók, épek, ländzsás-szálasak, v. ékidomuak v. 3 foguak. A tőalak pártái kopaszak, A. Baumgarteni Bess. alaknál kevéssé szőrösödők. ♃ Jul. aug. A m. Tátra havasi tájában, a rodnai s a bánáti havasokon. **A. spicata.** Wulf. Füzéres Ü.
Füve zöld, majdnem kopasz, vagy szőrös. Lev. 2-szer szárnyalt; levél czimpái ländzsásak, fogasak s árvégüek. Az örv murvái széleiken hártyásak s barnák. ♃ Jul. aug. A rodnai havasokon. **A. tanacetifolia.** All. Varádicslevelű Ü.

6 A fészkek örvei szürkén molyhosak 7
A fészkek örvei kopaszak 10

7 A fészek minden virága hímnős. A gallér murvái hosszúdad-szálasak, hártyás élüek, fényesek, csak hátukon molyhosak. Lev. 2—3-szor szárnyal-szálasak, végre

kopasz czimpácskákkal. Füve fehér, molyhos vagy majdnem kopasz. Fészkei 10 virágnak, felállók, konyulók. 2↓ Szept. okt. Sós talajon.
A. maritima. L. Tengerparti Ü.

A fészek karimáján lévő virágok termősök 8

A fészek hosszúkás, vagy tojásdad, majdnem ülő. Lev. szárnyasan hasadt v. szárnyasan karélyos, lándzsás, épélű, fürészes v. hasgatott czimpákkal. A legfelsőbb
8 murvaskodó lev. épek. 2↓ Aug. szept. M. e. t. az alhavasi tájig közönséges. **A. vulgaris.** L. Fekete Ü.

A fészek gömbölyded v. gömbölydeden-tojásdad. Az alsó lev. 2-szer szárnyaltak 9

Füve szürkés fehér, selymes. Lev. 2-szer szárnyas-sallangú, szálas czimpákkal. Vir. kénsárga. Örv levelei hosszúdadok, a külsők szálasak. 2↓ Aug. szept. M. d. t. szórv. **A. austriaca.** Jacqu. Osztrák Ü.
9 Füve szürke. Lev. kétszer szárnyalt, rövid szálas czimpácskákkal. Vir. vereses-sárgák. Az örv levele visszástojásdadok, a külsők lándzsásak. 2↓ Jul. aug. M. k. és d. t. rónáin és dombjain bőven.
A. pontica. L. Bárány Ü.

Lev. szálas-lándzsásak, épek s épélüek, tőlev. csúcsokon 3 hasábuak. Fészkei aprók, gömbösök. Pártája sárga
10 v. barna vörös. 2↓ Aug. szept. Miv. Dél-Oroszország. növény. **A. Dracunculus.** L. Tárkony Ü.

A lev. 2—3-szor szárnyasan metéltek 11

Szárai cserjesedők, a virágzók felegyenesedők, a meddők gyepesedők; a sallangok szálasak, árvégüek. A
11 növény kopasz vagy szürkén selymes. Pártái vörösbarnák. 2↓ Aug. okt. Nő száraz talajon M. e. t. a felső erdő tájig. **A. campestris.** L. Mezei Ü.

A szár magános 12

A sallangok fonal idomuak, kopaszak. A fészek pártái piroslók. ⊙ és 2 Aug. szept. M. e. t. a felső erdő tájig. **A. scoparia.** W. K. Seprő Ü.
12 A sallangok fésűsen hasgatottak. Pártái sárgák vagy piroslók. ⊙ Szept. M. d. t. miv. talaján.
A. annua. L. Egynyári Ü.

XXXII. AMMOBIUM. R. Br. Szalmavirág.

A szár és az ágak a lefutó lemezek miatt hártyásak. Lev. szálas-lándzsásak, a tőállók hosszúdad lándzsásak v. lapoczkásak, nyélbe keskenyedők, épélűek, alúl valamennyi fehéresen gyapjas. Az örv murvái fehérek, sugározók. Pártái sárgák. 2|. Jul. okt. Ismeretes disznövény Új-Hollandiából.

A. alatum. R. Br. Hártyás Sz.

XXXIII. GNAPHALIUM. L. Gyopár.

1 { A szár elágazó. Fészkek az ágak végén csomósak v. sátorozók 2
{ A szár egyszerű. A fészkek magánosak, sátorozók, fürtösek vagy füzéresek 4

2 { Szára aljától kezdve ágas, fehéresen gyapjas. Lev. szálas-lándzsás. Fészkei csomósak, levelesek, barna örv levelekkel Pártája fehér. ⊙ Jul. okt M. e. t. mocsáros s vizállotta helyein az alhavasi tájig.
G. uliginosum. L. Iszap Gy.
{ A szár csak felső felén elágazó. Ha fészkei csomókban állnak, a csomók levéltelenek v. a fészkek sátorozók 3

3 { Fészkei csomósan állók, a csomók levéltelenek. Az örv levelei sárgás-fehérek, fényesek Lev. lándzsásak, mindkét felül gyapjasak, félig szárölelők. ⊙ Jul. aug. M. k. és d. t. rónáin s dombjain
G. luteo-album. L. Halovány Gy.
{ Fészkei sátorozók, eleven sárga örv levelekkel. Lev. molyhosak, az alsók visszásan-tojás-lándzsásak, a középsők szálas-lándzsásak 2|. Jul. okt. M. k. és d. t. homokos rónáin. (Helichrysum arenarium L.C.)
G. arenarium. L. Homok Gy.

4 { A fészek virágai 2 lakiak; a hímnős vir. terméketlenek. A párta piros vagy fehér 5
{ A fészek vir. 1 lakiak; a kög virágai hímnősök, a sugár vir. termősök 6

Szára ostorindás. Tőlev. lapoczkás, tompák, a felsők aprók, szálasak, hegyesek. A ♂ vir. pártája többnyire fehér, a ♀ virágó piros. 2↓ Máj. jun. A rónaságtól a havasi tájig. (Antennaria dioica Gärtn.)

5 **G. dioicum.** L. Parlagi Gy.

Szára nem ostorindás. Lev. lándzsás, mindkét felül gyapjas. Párt. fehér v. piros. 2↓ Jul. aug. A m. Tátra keleti mész hegyein az alhavasi s havasi tájan s a rodnai havasokon. **G. carpathicum.** Wahl. Kárpáti Gy.

A fészkek sátorozók, tömöttek s igen rövid kocsányuak, hosszú, a fészket maghaladó, molyhos s sugárasan álló örv levelekkel. A párta zöldes-sárga. 2↓ Jul. aug. A m. és k. Tátra mészszikláin, a rodnai s bihari hegyeken. **G. Leontopodium.** L. Galléros Gy.

6

A fészkek füzérben vagy fürtben állnak 7

Szárai bokrosak, fonalképüek, pongyolák. Az örv külső murvái a fészek 2 harmadát takarják. Fészek van 1—5, ezek tömöttek. Az egy fészkű G. pusillum Willd. név alatt elkülöníttetett. 2↓ Jul aug. A m. és k. Tátrán, a mármarosi és bánáti havasokon az alhavasi s havasi tájban. **G. supinum.** L. Henye Gy.

A szárak felállók. Az örv külső murvái egy harmadát takarják. 2↓ Jul. szept. M. e. t. igen változó alakban. **G. silvaticum.** L. Erdei Gy.

7 Alfajai:

1) G. Hoppeanum Koch. 1—5 fészkű. A szárak 5—8 cm. hosszúak. Lev. szálasak. Az alhavasi s havasi tájban fordul elő.

2) G. norvegicum Gunn. 30 cm. magas szárral, többfészkű. Lev. lándzsás. Előfordul az alhavasi s felső erdőtájban.

3) G. rectum Smith. 30—60 cm. hosszú szárral, melyen sok fürtösen álló fészek van. Lev. szálas-lándzsás v. szálas. Nő a rónaságtól az alhavasi tájig.

XXXIV. FILAGO. L. Fonalfű.

A fészek 5 élű, lobor idomú. A termős vir. a murvák hónaljaiban, 5 minden sorban. A külső kaszatok bóbiták nélkül. Szára felálló, két-két ágú. Lev. hosszúkás v. szálas-lándzsás. Elágazása s meze vál-

1

tozó. A tőalak gyapja fehér, G. pyramidata Wahl. alfajánál sárgás s gyengébb, ez utóbbi alak Sáros s Szepes megyékben nő, szára közepétől kezdve bugásan ágas. ⊙ Jul. aug. M. e. t. száraz talaján.

T. germanica. L. Német F.

A fészkek kúp- vagy tojás-idomuak A külső vir. 1—2 sorban a murvák közé vannak rejtve s bóbitákkal ellátvák 2

Szára bugásan ágas. Fészek csomói az ágak oldalain s végein 3—6 fészekből állnak. Lev. hosszúdad-lándzsásak, hegyesek, puhán gyapjasak. ⊙ Jul. aug. M. e. t. miv. s parlag talaján közönséges.

F. arvensis. L. Gyepi F.

2 Szára bugásan ágas. Ágai két-két águak. Fészek csomói az ágak oldalain s végein állnak. Lev. szálas-lándzsás, igen rövid, hegyes, rásimuló szőrökkel, a felsők szélesebbek. ⊙ Jul. szept. M. e. t agyagos s meszes talaján a m. Tátráig.

F. montana. L. Hegyi F.

XXXV. CARPESIUM. L. Türempik.

Fészkei magánosak, végállók, lekonyulók. Szára felálló, ágas, gyapjas v. borzas. Lev. hosszúdad-lánzsásak, tompák, árhegyüek. Pártái halovány-sárgák. ⊙ s 2 Jul. aug. M. k. és d. t. nedves róna- s hegyes erdeiben.

C. cernuum. L. Bókoló T.

Fészkei levélhónaljiak, majdnem fürtösen állók, kisebbek, mint az előbbi fajnál. A többiben az előbbivel megegyező. ⊙, 2 Jul. aug. M. d. t. nyugati részének nedves erdeiben.

C. a. rotundides. L. Abrutképű T.

XXXVI. CINERARIA. L. Dugasor.

Szára borzas, ágas. ágai sátorozók. Lev. lándzsás, félig szárölelők, a felsők szabálytalanul bevagdaltak, az alsók öblösen fogasak. Pártája halovány sárga. ⊙ 1 Jun. jul. M. délnyug. részén mocsáros helyein.

C. palustris. L. Mocsári D.

A szár kopasz vagy pókhálósan gyapjas. A sátorok végállók 2

A bóbita virágzáskor akkora, mint a párta v. valamivel
2 rövidebb. A felső lev. ülők. szálasak v. lándzsások. 3
A bóbita virágzáskor valamivel hosszabb a pártánál . 6
A lev. kissé pókhálósan-gyapjasak. A maghon kopasz . 4
3 A lev. rövid szőröktől érdesek, vagy többé-kevésbbé
gyapjasak. A vir. sárgák 5

A tő valamint a szár alsó lev. tojás-szividomuak, fogasak, a felsők fodros élüek. (A nem fodros élű C. rivularis W. K. név alatt fordul elő. nő Bükk és Mátra hegységben [C. matrensis Kit.] s M. d. t. hegyein). Vir. világos sárga v. sáfránysárga. 2l Máj. jun. M. e. t. alhavasi táján.

4 **C. crispa.** Jacqu. Fodros D.

Alsó lev. hosszúkásak, nyélbe keskenyedők, öblösen fogasak, felső lev. széles aljjal szárölelők, lándzsásak. Vir. sárga. 2l Máj. jun. M. éjsz. és kel. terület havasi s felső erdő tájban.

C. pratensis. Hoppe. Réti D.

Tőlev. kerülékesek, hosszú-nyelüek, épélüek. Szárlev. igen hosszúak, szálas-lándzsásak, aljukon s csúcsokon kerekített végüek. A karima virágok félszeres alakjai néha nem fejlődnek (C. l. discordea Koch.)
5 2l Máj. jul. A m. Tátra mész hegyein.

C. longifolia. Jacqu. Hosszúlevelű D.

Tőlev. tojásdadok v. szividomuak, öblösen fogasak, a felsők hosszúdad-tojásdadok. 2l Máj. jun. M. éjsz. s kel. t. havasi s felső erdő tájban. Némelyek az előbbi alfajának tartják. **C. alpestris.** Hoppe Havasi D.

A vir. naranes-sárgák. Lev. gyéren gyapjasak, a tőlev. tojásdadok, a szár alsó lev. lándzsásak, a felsők szálasak. Kaszatjai szőrösök v. szőrösödők. A tőalak bir félszeres karima virágokkal, C. capitata Wahl.
6 alfaja ilyenekkel nem bir s a n. és k. Tátrán s Mármarosban nő. 2l Máj. jun. M. k. és d. t. felső erdő táj s alhavasi tájban erdős talaján.

C. aurantiaca. Hoppe Narancsszinű D.

A vir. sárgák 7

Alsó lev. széles-tojásdadok, rögtön a nyélbe keskenyedők, szárlev. lándzsásak, felfelé gyorsan keskenyedők. 2l Máj. A Mátrában s Rimaszombat m.
7 **C. spathulaefolia.** Hoppe Lapoczkás D.

Alsó lev. tojásdadok v. kerekdedek, szárlev. hosszúdadok, aljukon keskenyedők. Vir. halvány sárga. ♃ Jun. jul. M. k. és éjsz. t. Legyes mezején az alhav. s felső erdő tájban. **C. campestris.** Retz. Mezei D.

XXXVII. LIGULARIA. Cass. Szigonykög.

Fészkei a szár végén fürtösek. Lev. nagyok, széles szívidomuak. ♃ Jun. jul. Nő szórv. a Királyhegy, Braniszkó s a rodnai havasok alján mocsáros helyeken. (Cineraria sibirica L. — Senecio cacaliaefolius Schultz.) **L. sibirica.** Cass. Szibériai Sz.

XXXVIII. ARNICA. L. Arnika.

Szára felálló, 1—3 fészkű. Lev. hosszúdad-lándzsásak, épélüek; az alsók rózsásan állók, a felsők átellenesek. Pártái sárgák. A kocsánok és az örv borzasak v. mirigyesek. ♃ Jun. jul. M. éjsz. kel. magasabb hegyein. **A. montana.** L. Hegyi A.

XXXIX. ARONICUM. Neck. Zergegyök.

Szára csöves, egy fészkű, borzas. Alsó lev. hosszúdadok, épélüek, nyelesek, szárlev. keskeny vagy szives aljjal szárölelők, épélüek v. szabálytalanul durván fogasak. ♃ Jul. aug. A n. és kis Tátra, a mármarosi havasok alhav. s hav. tájan. **A. Clusii.** Koch. Clusius Z.

Szára tömör, szőrös. Alsó lev. tojásdadok, kerekítettv szíves-aljuak, nyelesek, szárlev. tojás-hosszúdadok, általában szabályosan fogasak. ♃ Jul aug. A rodnai havasokon. **A. scorpioides.** Koch. Bököl Z.

XL. DORONICUM. L. Tarkör.

1 A tőke hajt taraczkokat 2
A tőke nem hajt taraczkokat 3

Tőlev. hosszú nyelüek, mélyen szívidomuak, a szár alsó lev. széles aljjal szárölelők, nyelesek, széles tojásdadok, felső lev. ülők. Tőkéje kopasz, taraczkot
2 hajtó v. sok fejű. ♃ Máj. jun. M. éjsz. keleti határ hegyein. **D. Pardalianches.** L. Párduczfojtó T.

Tőlev kerekdedek, mélyen szíves-aljuak, nyelesek, szárlev. tojásdadok, hosszúdadok v. hegedű képüek, szíves aljjal szárölelők. Szára kevés levelű, egy fészkű. Tőke taraczkjai a pikkelyeken belül selymesek. 2↓ Máj. jun. A pécsi hegyeken.

D. caucasicum. M. B. Kaukasi T.

3 A tőlev. hiányzanak, a szár alsó lev. aprók, a felebb állók nagyobbak, szívidomuak, kihegyezettek, fogasak, pálha csövesek, nyelesek, a középsők hosszúkásak, szárölelők, a legfelsőbbek lándzsásak. Szára kopasz v. szőrösödő, több fészkű. 2↓ Jun. aug. A n. és k. Tátrán, a mármarosi, a keleti és bánáti havasokon az alhavasi és felső erdő tájban.

D. austriacum. Jacqu. Osztrák T.

A tőlev. meg vannak 4

4 Tőlev. kerekdedek, mélyen szíves-aljuak, szárlev. szíves aljjal szárölelők. Füve majdnem kopasz. Karimán lévő kaszatjai kopaszak. 2↓ Jun. aug. A mármarosi, keleti s bánáti alhavasokon. (Arnica cordata Wulf.)

D. cordifolium. Sternb. Szíveslevelű T.

Tőlev. lapoczkásak, szárlev. lándzsásak, nem szíves-aljuak, mindannyi ép. Szára egy fészkű. 2↓ Máj. jun. M. k és d. t. hegyein

D. hungaricum. Reichb. Fil. Magyar T.

XLI. SENECIO. L. Üszökér.

1 A lev. szíves-aljuak v. tojásdadok s csipdelkésen hasgatottak v. félbe szárnyaltak, hegedű alakuak, vagy végre szárnyasan hasgatottak 2

A levelek többé-kevésbbé lándzsásak v. hosszúdadok, épek, épszélüek vagy fogasak vagy fürészesek . . 14

2 A lev. szíves-aljuak 3

A lev. nem ilyenek 4

3 Alsó lev. széles-szívtojásdadok, hosszú nyelüek, rendetlenül fogasak. A tőalaknál a levél nyele pálhákat v. kis lemezkéket visel. (Cineraria auriculata Herb. — Sen. auriculatus Reichb.), a levélfüggelék nélküli alak S. cordifolius Reichb. — S. cordatus Koch. név alatt elkülönítteteti, ha az alhavasi és havasi tájban a felső szárlev. félbe szárnyasak, bevagdalt fogas élüek

s pálhásak Cineraria alpina L. nevet nyer. 2l Jul. aug. A nagy és kis Tátrán, a mármarosi, keleti s a bánáti havasokon. **S. difformis.** Scop. Változó Ü.

Lev. kerülékesek, az alsók nagyok, tompa végüek, fogasak, nyélre lefutó lemezzel, a felsők sokkal kisebbek, széles szíves-aljjal szárölelők, épélüek. 2l Jul. aug. M. éjsz. t. nyugati részén a felső erdő tájban. **S. umbrosus.** W. K. Árnyékos Ü.

4 A sugár virágocskák össze göngyölődöttek v. hiányzanak. (Néha a S. Jacobaea-nál szintén hiányzanak, de ennek lev. félbe szárnyaltak, ellenben e szám alattiaknál a lev. szárnyas-hasábuak) 5

A sugár virágocskák félszeres, viziránvosan álló pártával 7

5 A karima virágocskák teljesen hiányzanak. A kög pártái csövesek. A külső keh. pikkelye többnyire 10, csúcsaik feketék. ⊙ Febr. nov. M. e. t. miv. talaján. **S. vulgaris.** L. Aggófű Ü.

A karima virágok begyöngyölődöttek 6

6 Lev. pókhálósan szőrösödők; a fű többé-kevésbbé szőrös, sőt néha kissé enyves. A külső keh. igen kicsiny, sokkal kisebb az örvnél. Kaszatjai kopaszak. ⊙ Jun. okt. M. e. t. erdős talaján szórv. **S. silvaticus.** L. Erdei Ü.

Lev. és az örvek mirigy szőröktől enyvesek, ragadósak. A külső keh. félakkora, mint az örv. Kaszatjai szőrösödők. ⊙ Jul. aug. Sziklákon, romtalajon, kőfalakon s parlagokon M. e. t. **S. viscosus.** L. Enyves Ü.

7 A lev. mindkét felül szürkén v. fehéresen molyhosak v. selymesek. A levélnyél alján pálha cső nélkül. Szárai felegyenesedők, bokrosak, kevés fészkűek. Fészke szürkén v. fehéresen molyhos v. selymes. A szürke alak carniolicus Willd. név alatt ismeretes; ez van nálunk elterjedve. 2l Jul. aug. A m. Tátra és a rodnai havasok alhavasi táján s Sarkó hegyén Bánátban. **S. incanus.** L. Hamvas Ü.

A lev. kopaszak, borzasak vagy gyapjasak 8

8 A lev. orsója fogas. A lev. szárnyasan hasgatottak, a hasábok épek vagy hosszúdadok s fogasak 9

A lev. orsója nem fogas. A levelek hasábjai szálasak v. hasgatottak vagy végre a lev. sallangosak 10

Lev. mindkét felül borzas, hosszúdad, tojásdad, fogasélű hasábokkal. ⊙ Ápr. Nő miv. talajon M. d. t.

S. vernalis. W. K. Tavaszi Ü.

9 Lev. kopasz v. kissé gyapjas, az alsók félbe-szárnyaltak, a középsők szárnyasan-hasgatottak. ⊙ Máj. jun. Nő Tokajtól Kapuvárig, az Eperjes-tokaji lánczon, Mátrában a keleti és a bánáti havasokon, mész- és trachit talajon. **S. nebrodensis.** L. Kőszáli Ü.

A lev. szárnyasan-osztottak vagy kétszer szárnyaltak szálas sallangokkal. A külső kehely félakkora, mint
10 az örv 11

A lev. részben félbe szárnyaltak A külső kehely sokkal rövidebb az örvnél 12

A sátor áll számos fészekből. Lev. szárnyasan osztott, a felsők nyéltelenek, az alsók ülők, a sallangok fogasak v. szárnyasan osztottak. Kaszatjai kopaszak. 2↓ Jul. aug. M. e t. majdnem a m. Tátra aljáig.

S. crucaefolius. L. Veresörvű Ü.

11 A sátor 1 6 fészkű. Lev kopasz, az alsók 2-szer szárnyasan osztottak, ép szélű vagy legfölebb egy fogú sallangokkal. Kaszatjai szőrösök. A tőalak 3—6 fészkű, honunkban előforduló 1—3 fészkű (S. carpathicus Herb.) 2↓ Jul. aug. A nagy és kis Tátra havasi táján, a márnarosi fekete hegyeken s havasain. **S. abrotanifolius.** L. Abrutlevelű Ü.

A kög kaszatjai rövid szőrűek. Alsó lev. félbe-szárnyaltak, a szár többi lev. szárnyasan osztottak; a
12 szárnyak fogasak v. szárnyasan hasgatottak. 2 Jul. aug. M. e t. **S. Jacobaea.** L Berzedt Ü.

A kög kaszatjai kopaszak v. jelentéktelenül szőrösödők 13

A lev. félbe szárnyaltak, a szár középső lev. fogasak, többnyire 5-sen állók, az oldalsók messze elállnak, visszás-tojásdadok, az alsó lev. végkarélyai nagyok, szív-tojásdadok, fogasak v. karélyosak. 2 Jul. aug. M. e. t. keverve az előbbivel.

S. erraticus. Bert, Szétterjedő Ü.
13 A tő s a szárlev. hosszúdad-tojásdadok, épek v. félbeszárnyaltak, a szár középső lev. bemetszett v. félbeszárnyalt, az oldalsó szárnyak hosszúdadok, szálasak. 2 Jul. aug. M. e. t. mocsárjaiban.

S. aquaticus. Huds. Vizi Ü.

A sugár sok virágú. A szár 1—3 fészkű. Lev. börnemüek, az alsók tojásdadok v. hosszúdad-lándzsásak, nyelesek, a felsők nyéltelenek, lándzsásak, valamennyi fogacskás. Pártái arany-sárgák v. narancs-
14 színüek. 2↓ Jul. aug. A tőalak szőrös, nálunk előforduló alakja S. glaberrimus Roch., nő a rodnai s a bánáti havasokon. **S. Doronicum.** L. Tarkörképű Ü.

A sugár 5—13 virágú vagy hiányzik. A sátorok sok fészkűek 15

A külső örv akkora, mint a belső örv. A kaszatok
15 kopaszak 16

A külső örv félakkora v. még rövidebb, mint a belső örv. A kaszatok szőrösödők 17

Minden levele majdnem egyenlő, nyeles vagy a felső nyéltelen, kihegyezett-végű s fürészesen-élű, elálló fogakkal. Van kerülékes vagy tojásdad képű alakja, melynél a levél alsó lapja szőrösödő. S. ovatus W. K. — S. octoglossus DC. S. Doronicum Geners.
16 alakja szálas-lándzsás, rendesen kopasz levelekkel. 2↓ Jul. aug. Nő hegyes vidékeken, különösen a felső erdő tájban M. éjsz. t. **S. nemorensis.** L. Berki Ü.

Minden levele egyenlő, lándzsás, fürészes, a levél csúcsa felé néző fogakkal s mezteln; tőkéje virányos. 2↓ Jul. aug. M. c. t. m. Tátra aljáig.
S. saracenicus. Jacqu. Száraczéni Ü.

A sugár 5 virágú. A külső keh. igen rövid. Lev. kopasz, hosszúdad. Murvái szálas-árhegyüek szíves aljjal. 2↓ Jul. aug. M. k. és d. t. nedves rétjein s árkok m.
S. Doria. L. Kövér Ü.

17 A sugár többnyire 13 virágú. A külső keh. félakkora, mint az örv. Lev. ülő, hosszudad-lándzsás, élesen fogas. 2↓ Jul. aug. M. e. t mocsáros helyein. A molyhos levelű alak, mely Tisza mentében előfordul S. tomentosus Host. — S. Sadleri Lang név alatt ismeretes. **S. paludosus.** L. Posvány Ü.

D) **Cynareae** Lessing.

XLII. ECHINOPS. L. Labdaborz.

1 A párták fehérek 2
A párták sötét ibolyák 3

A bóbita sugarai csak aljukon vannak összenőve. A porhon ólom szürke. 2|. Jul. aug. M k. és d. t. bokros helyein. **E. sphaerocephalus.** L. Gömbös L.

2 A bóbita sugarai majdnem csúcsukig vannak összenőve. Lev. felül sertések, alúl szürkén molyhosak, mélyen szárnyasan hasgatottak. 2|. Jul. aug. Nő a Bánátban. **E. commutatus.** Juratzka. Változott L.

3 Valamennyi lev. szárnyasan hasgatott, alúl hófehér-molyhosak. A bóbita sugarai csak aljukkal vannak összenőve. 2|. Jul. aug. M. k. és d. t. bokros helyein. **F. Ritro.** L. Ritro L.

A felső lev. öblösen fogasak, az alsók szárnyasan hasgatottak. A bóbita sugarai összenőttek. 2|. Jul. szept. Bánátban. Ide tartoznak. *E humilis* Reichb. és *E. Rochelianus* Grisb. **E. banaticus.** Roch. Bánáti L.

XLIII. XERANTHEMUM. L. Vasvirág.

Fészkei félgömb idomuak, örv levelei kopaszak, árhegyüek, a legbensőbbek ládzsásak, pirosak, viziránvosan állók, sugarat képzők. A bóbita sugarai aljukkal össze nőttek. ⊙ Jun. jul M. k. d. t. dombjain és rónáin. **X. annuum.** L. Egynyári V.

Fészkei hengeresek. A külső örv. lev. hátukon molyhosak, nem árhegyüek. ⊙ Máj. jun. M. k. és k. t. **X. cylindraceum.** Sm. Hengerded V.

XLIV. CALENDULA. L. Kalendula.

Szára ágas, lecsepült. Lev. hosszúdad-ládzsás, árhegyű és élesen fogas. A külső 2—5 kaszatja egyenes, árképü csőrrel, a belsők gyűrűsen görbültek. ⊙ Jun. okt. Miv. s itt-ott elvadul. **C. arvensis.** L. Ugar K.

Szára felálló. Alsó lev. nyélbe keskenyedő, majdnem lapoczkás, a felső hosszúdad v. ládzsás széles aljjal szárölelő, fogas, árhegyű. Minden kaszatja gyűrűsen görbült tüskével. ⊙ Jun okt. Több más fajával kertjeinkben miveljük. Dél-Európából származik. **C. officinalis.** L. Orvosi K.

XLV. SAUSSUREA. DC. Szauszurea.

Szára egy fészkű. Lev. szálas-lándzsás v. szálas, felül gyéren, alúl sűrűen borzas ♃ Jul. aug. A m Tátrai
1 havasi magaslatain. **S. pygmæa.** Sprengl. Törpe Sz.
A fészkek sátorozók. A tőlev. tojás-lándzsásak, nyelesek, a legfelsőbbek ülők 2
A tőlev tojásdad-lándzsásak, kerekített aljuak, alúl szürkén v. fehéres pókhálósan-molyhosak, a felsők
2 kerülékesek v. szálas lándzsásak Pártái bíborvörösek. ♃ Jul. aug. A m. Tátra s rodnai havasok havasi tájban. (Serratula alpina L.) **S. alpina.** DC. Havasi Sz.
A tőlev. szíves aljuak 3
A lev. felül kopaszak, alúl tömött-molyhosak, kihegyezettek; a felsők hosszúdad lándzsásak, épszélűek, a tőlev. durván fogasak. A sátor sok fészekből áll. ♃ Jul. aug Liptó m. Csernikamen nevű hegyén s a bánáti havasokon. (Serratula discolor Willd.)
S. discolor. DC. Kétszínű Sz.
3 Lev. alúl pókhálósan-fehéren-molyhosak, fürészesek; az alsók szíves aljból széles hosszúdadok; a szár középső lev. ülők, száron lefutók, hossz-tojásdadok, a felsők hosszúdadok. A sátor gyér fészkű. ♃ Szept. okt. A m. Tátra Stirnberg-hegy déli lejtőin az alhavasi tájban. (S. latifolia Ledibour.)
S. macrophylla. Sauter. Széleslevelű Sz.

XLVI. CARLINA. L. Körfény.

A szár ritkán egy, rendesen több fészkű. Lev. ép, épélű v. kanyarosan fogas s tüskés élű. Van rövid s hosszú levelű alakja, ez utóbbi C. longifolia Reichb. = C. nebrodensis Guss. név alatt ismeretes. A fészek
1 sugara sárga v. fehér, az örv lev. majd nagyobbak, majd akkorák v. rövidebbek, mint a fészek. ⊙ Jul. aug. M. e t. hegyes vidékein.
C. vulgaris. L. Közönséges K.
A szár egy fészkű. A lev. szárnyasan hasgatottak . . 2
Külső lev. szárnyasan hasgatottak, a legbensőbbek épek, alúl szürkén molyhosak. Szára hiányzik. ⊙ Jun.
2 aug. Nő köves lejtőkön a Bánátban.
C. acanthifolia. All. Akántlevelű K.

Minden levele mélyen szárnyasan hasgatott, alúl kopasz, ritkán pókhálós Szára v. igen rövid. (C. acaulis L.) v. körülb. arasznyi C. simplex W. K. = C. subacaulis DC. 2 Jul. aug. M. e. t. hegyes vidékein az alhavasi tájig. **C. grandiflora.** Mönch. Nagyvirágú K.

XLVII. CRUPINA. Pers. Krupina.

Szára felálló, ágas sokfészkű. Fészkei hengerdedek, árhegyű, kopasz, örv levelekkel. Lev. szárnyas-salanguak, szálas-árhegyű, fürészes sallangokkal. Pártái husszinücek. ⊙ Jul. aug. M. k. és d. t. száraz partokon és dombokon, bokrok között.

C. vulgaris. Pers. Közönséges K.

XLVIII. CENTAUREA. L. Csüköllő.

1 Az örv levelei tüskések, a végálló tüske hosszabb a fészeknél 2
Az örv lev. nem ilyenek 4

2 Vir. sárga. Lev. szálas-lándzsás, lefutó. Tőlev. félbeszárnyalt. Örve gyapjas. 2 Jul. jul. M. k. és d. t. miv. s parlag talaján. **C. solstitialis.** L. Sáfrányos Cs.
A vir. piros. A szár közép lev. szárnyás hasábuak . 3

3 Bóbitája félakkora, mint kaszatja. ⊙ Jul. szept. Orsova m. (C. calcitropoides L.) **C. iberica.** Trev. Iberiai Cs.
Bóbitája nines. Szára igen ágas, szőrösen gyapjas, mint az előbbinél is. 2 Jul. aug. Miv. és parlag talajon M. k. és d. t. **C. Calcitrapa.** L Sulymos Cs.

4 Az örv leveleinek vége fésűsen fogas 5
Az örv leveleinek vége ép v. szabálytalanul metszett, a külső és középső leveleken sallangosan mirigyes . 7

5 Füve sötét zöld. Fészkei nagyok v. magánosak a szár végén, v. 3—4-en ként a hosszú ágak végein. Igen változó.
1) C. coriacea W. K. széles, érdes, sötét zöld sallangú, közöns. alak. Nő termékeny miv. talajon.
2) C. atropurpurea W. K. Az örv leveleinek fésű fogai körülbelül akkorák, mint az örv levelének átmérője s fehérek. Nő sziklás helyeken M. k. t.
3) C. Kotschyana Heuff. Az örv leveleinek fogai serteképüek, sokkal hosszabbak, mint az örv levél átmérője s barna feketék. Szára többnyire csak egy fészkű.

Lev. szálas sallangokkal. A bóbita akkora, mint a kaszat 2|. Jul. aug. M. e. t.

C. scabiosa. L. Sikkantyú Cs.

A fű szürke. A fészkek számosak, aprók 6

Az örv levelei egy színüek. Füve szürke. Fészkei számosak, aprók, egyszerű, 5 inú levelekkel. Levél sallangjai szálasak. Érett kaszatjai feketék. 2|. Jul. aug.

6 M legdélibb t. **C. arenaria.** M. B. Homok Cs.

Az örv levelei 2 színüek. Sallangjai széle begyöngyölődött. Van nagyobb fészkű alakja hazánk éjsz. t., s kisebb fészkü déli ter. nő. 2 Jul. szept. M. e. t. (C maculosa Lam.) **C. paniculata.** Jacqu. Bugás Cs.

Bóbitája nincs v. igen apró. Örve levelei hártyásak, teknősök, ép v. rongyos élüek v. az alsók fürészesen fogasak, felálló rojtokkal (C. pratensis Thuill.) vagy pedig az alsók legöbült sertés szálú rojtokkal birnak

7 (C. decipiens Thuill.) Szára felálló v. felegyenesedő. Lev pázsit v. szürke zöldek, lándzsásak v. lándzsás-szálasak, épélüek, fogasak v. szárnyasan-karélyosak. 2|. Jun. okt. M. e. t. az alhavasi tájig.

C. Jacea. L. Imola Cs.

A bóbita meg van s hosszabb 8

8 A bóbita akkora, mint a kaszat 9

A bóbita 3-szor kisebb a kaszatnál 10

A párták bíbor színüek, a sugár virágocskák hiányzanak. Szára rendesen egy fészkü. Lev. szálas-lándzsásak, majdnem épélüek. Az örv levelek serteszáluak, hátra görbültek. 2|. Jul. aug A bánáti, a keleti s

9 a rodnai havasokon **C. nervosa.** Willd. Ideges Cs.

A kög pártái ibolya színüek, a sugár pár. kékek, ritkábban piroslók v. fehérek, meddők. Szára többnyire egy fészkü. Szárlev. szálasak v. szálas-lándzsásak; a legalsóbbak 3 v. szárnyas sallanguak. 2 Jun. aug. M. e. t. közönséges. **C. Cyanus.** L. Buzavirág Cs.

10 A lev. a száron lefutók 11

A lev. nem ilyenek 12

Az örv levelének karimája fürészesen fésüs, fekete szegélyü. Lev. széles-lándzsásak, végre kopaszak, ép szélüek, v. fogasak. 2|. Jul. aug. M. e. t. hegyein

11 az alhavasi tájig. **c. montana.** L. Hegyi Cs.

Az örv lev. karimája fogas, melyek fehérek v. szőkék.

Szára egy v. több fészkű (C. carpathica Gener.) Lev. épek, néha öblösen karélyosak, szélesek, de van keskeny levelű alakja t. i. szálas v. szálas-lándzsás, mely esetben C. seusana Vill.-nak neveztetik. 2|. Jul. aug. A rónaságtól az alhavasi tájig.
C. axillaris. Willd. Tengelyes Cs.

Az örv leveleinek rojtjai serte száluak, felállók s a legfelsőbb murva sort is betakarják. Szára rendesen több fészkű. Lev. szélesek, hosszúdadok, v. hosszúdad-lándzsásak. Ebben a következő 2 fajjal megegyez.k, miért is némelyek a következők alfajának tartják. 2|. Jul. aug. M. e. t. hegyes vidékein szórványos.
C. nigra. L. Fekete Cs.

A murvák serte szálú rojtjaik hátragörbültek . . . 13

A rojtok betakarják a legfelsőbb murva sort. A fészek gömbded. 2|. Jul. aug. M. e. hegyes vidékein.
C. phrygia. L. Phrygiai Cs.

A rojtok nem takarják be a legfelsőbb murva-sort, mely hártyás s rongyos-élű. A fészek tojásdad. 2|. Jul. aug. Erdős s hegyes vidékeken M. e. t.
C. austriaca. Willd. Osztrák Cs.

XLIX. ONOPORDON. L. Bordon.

Lev. pókhálósan-gyapjasak, öblös-tüskés-élüek, a száron lefutók. Fészkei nagyok, kerekdedek, magánosak. Pártái világos pirosak. 2 Jul. aug. Miv. s romtalajon M. e. t.
O. Acanthium. L. Fehérhátos B.

Lev. mirigy-szőrösök, öblös-tüskés-élüek, a száron lefutók. Pártái pirosak. 2 Jul. aug. Nő a Szerémségben.
O. tauricum. Willd. Tauriai B.

L. CARDUUS. Gärtn. Bogács.

1 A szár kevés fészkű. A fészkek hosszú ágakon magánosak. 2
A szár sok fészkű. A fészkek csomósan állnak . . . 5

2 A fészek hosszú, nem szárnyas száron van elhelyezve 3
A szár szárnyas 4

Lev. mindkét lapján, kopaszak, simák, szürke-zöldek, épek s épélüek v. fogasak, mindig tüskésen pillásak. Pártája piros, ritkán fehér. 2|. Jul. szept. Mészen és trachiton a nagy és k. Tátrán, Branyiszkón, a keleti s Szörényi havasokon, a Váczi, Visegrádi s
3 Vasmegyei hegyeken. **C. defloratus.** L. Csüggedő B.
Lev. alul az ezeken borzasak, szárnyasan osztottak, 3—5 hasábú sallangokkal. Fészkei nagyok, lekonyulók, lándzsás, hátratöremlett örv levelekkel. Pártái pirosak. 2 Jul. aug. Száraz, róna s dombos talajon M. k. és d. t. **C. nutans.** L. Bókoló B.
Lev. alúl fehér-molyhosak. Szárának tüskés szárnyai felfelé keskenyedők, a fészek felé eltünők. Az örv levelei vagy egymásra simulók v. a külsök ívesen elhajlók. A fészek alján van néha fekete folt, C. candicans W. K. 2 Jul. aug. M e. t. száraz partjain
4 a felső erdőtájig. **C. collinus.** W. K. Dombi B.
Lev. végre mindkét lapján kopaszak, szélesen szárnyasan-hasgatottak. A szár szárnyai csak gyér tüskesor alakjában terjednek a hosszú ágakon a fészek alja felé. 2| Jul. aug. M. éjsz. t.
C. arctioides. Willd. Botorjánképű B.
Szára egyszerű vagy felül kevés-ágú. Fészkei nagyok. igen sűrű csomókban a szár végén. Szárlevelei igen szélesen-kerülékesek, a felsők szélesen-tojásdadok,
5 kerekített vagy szíves aljjal ülők, ritkán aljuk felé keskenyedők. 2| Jul. aug. Nő felső erdő és alhavasi tájban M. éjsz. és k. t. **C. Personata.** Jacqu. Álarczos B.
A szár terebélyesen elágazó 6
Alsó lev. szárnyasan hasgatottak, a felsők lándzsásak épek, keskenyedő aljjal ülők, alúl szürkén-pókhálósan-molyhosak. 2 Jul. aug. M. e. t. m. Tátra aljáig.
C. crispus. L. Fodros B.
Szárlev. lándzsásak, mélyen szárnyasan-hasgatottak,
6 aljukon v. egészen v. csak az ereken pókhálósan szőrösödők. A szár tüskés szárnyai vagy a fészekig haladnak C. polycanthos Schreb., v egy kis 3—6 mm. tér marad, a tő alaknál, vagy végre a fészkek felé fogynak, mint C. hamulosus W. K.-nál 2 Jul. okt. M. e. t. miv. s parlag talaján.
C. acanthoides. L. Akántképű B.

LI. CIRSIUM. Tournf. Bárcs.

1 { A levél felső lapján tüskésen-sertés 2
  { A levél felső lapján nem tüskésen sertés 4

2 { Lev. lemeze a száron lefutó, öblösen-szárnyasan hasgatott, vagy ép, alúl gyapjas vagy pókhálós. Fészkei nagyok, tojásdadok. Pártája világos piros. 2 Jun. okt. M. e. t. alhavasi tájig. (Carduus lanceolatus L.) **C. lanceolatus.** Scop. Lándzsás B.
  { A lev. lemezei szárölelők, nem lefutók 3

3 { Fészkei erős tüskéktől pillásak, kopaszak, v pókhálósak, elállók s ívesen kifelé görbülő örv levelekkel. Lev. szárnyasan-osztottak, a sallangok 2 osztatuak vagy épek, hatalmas árhegybe végződők, alúl molyhosak v. sertések. 2 Aug. szept Nő M. délkel. részén leginkább érdő réteken. **C. Boujarti.** Schultz. Boujart B.
  { Fészkei erősen gyapjasak, gömbdedek, ép, nem pillás élű örv levelekkel. Lev mélyen szárnyasan-hasgatottak, alúl molyhosak. 2 Jul. szept A rónaságtól a felső erdő tájig. **C. eriophorum.** Scop. Gyapott B.

4 { A párta sárga vagy vajszinű 5
  { A párta piros, lilaszinű, ritkán fehér 6

5 { Szára felső részén majdnem meztelen, lekonyuló, csoportos fészkekkel. Lev. mélyen szárnyasan-hasgatottak, szárölelők, szórtan gyapjasak. 2[1] Jul. aug. Nő mészsziklákon és trachiton a n. és k. Tátrán, Branyiszkó és Bükk hegységben, a keleti s a bánáti havasokon. **C. Erisithales.** Scop Enyves B.
  { Szára felálló, leveles, sárga murvájú. A szár felső lev. épek, fogasak, az alsók szárnyasan-hasgatottak, lándzsás, kihegyezett s fogas hasábokkal. 2[1] Jul. aug. M. e. t. **C. oleraceum.** Scop. Halvány B.

6 { A lev. lemeze egészen v. egy darabig fut le a száron 7
  { A lev. lemeze ülő, nem lefutó 11

7 { A lev. csak kevéssé lefutó 8
  { A lev. egészen lefutó, miáltal a szár szaggatottan s tüskésen hártyás élűvé lesz 10

8 { Szára elágazó, bugásan sátorozó, soktészkű ágakkal. Lev. vagy lándzsás s ép (integrifolium Koch.) vagy szárnyasan-hasgatott, habos igen tüskés-élű (horri-

dum Koch.) Gyökere terjedő. 4 Jul. aug. M. e. t. közöns. **C. arvense.** Scop. Mezei B.
A szár 1—3 fészkű 9

Gyökere bütykös. Szára 1 fészkű vagy néhány hosszú ágra szétágazó. Lev. hosszúdad-lándzsás, öblösen fogas, tüskésen pillás-élű, épélű, ritkán szárnyasan hasgatott. 4 Jun. aug. Mocsáros réteken M. e. t. **C. canum.** M. B. Szürke B.

9 Gyökere nem bütykös. Szára közepétől levél nélküli; 1—3 fészkű. Lev. tojásdad v. hosszúdad-lándzsás, épélű vagy fogas, tüskésen pillás-élű; a felsők csak egy darabig lemezre lefutók, félig szárölelők. 4 Jun. jul. Száraz, partos, hegyes vidékeken M. e. t. a felső erdő tájig. **C. pannonicum.** Gaud. Pannóniai B.

Szára egyszerű, végén csomósan sokfészkű. Minden lev. a következő levélig lefut s szárnyasan hasgatott. 2 Jul. okt. M. e. t. mocsáros helyein. **C. palustre.** Scop. Tavi B.

10 Szára egyszerű, végén sátorozó sok fészkű. Alsó szárlev. egészen, a felsőbbek csak félig, míg a legfelsőbbek alig lefutók; az alsók s gyakran a felsőbbek is épek, legfölebb öblösen fogasak. 2 Jul. aug. Mocsáros helyeken M. k. és d. t. **C. brachycephalum.** Juratz. Rövidfészkű B.

Az örv lev. a csúcsokon elállók vagy hátra hajlottak. Lev. alúl pókhálósan gyapjasak, öblös vagy fogas élüek. Tőlev. nyeles, a szárlev. szárölelők, a felsők szíves aljuak s ülők. 4 Jul. aug. A mármarosi havasokon. (Cnicus pauciflorus W. K.)

11 **C. pauciflorum.** Spr. Kevésvirágú B.
Az örv levelei egymásra simulók, gyakran tompák v. rögtön tövisbe végződők 12

A szár hiányzik v. nagyon alacsony, sürüen leveles. Lev. kopasz, lándzsás, öblösen szárnyas-hasábú, a hasábok tojásdadok, szögletesek, majdnem 3 hasábuak. 4 Jul. aug. Csallóközben a mezők mesgyéjében.

12 **C. acaule.** All. Szártalan B.
A szár jelentékeny. A lev. felül szórt. szőrösödők v. szőrösök, alúl gyapjasak v. selymesek 13

16

A szár sürüen levelekkel, 1—3 fészkű. Lev. felül kopaszak, alúl hófehérek, lándzsásak vagy kerülékesek, tőlev. fürészesek, a felsők épszélüek, néha különféleképen hasgatottakkal keverődnek. 2|. Jun. jul. A m. Tátra alján és a szörényi hegyeken.
C. heterophyllum. All. Változólevelű B.

13 A szár felül kopasz, levelek nélkül 14

Minden levele szárnyasan hasgatott. Gyökere csomós, husos, bütykös szálakkal. 2|. Jul. aug. Bánát rétjein.
C. bulbosum. DC. Bütykös B.

14 Legalsó levele ép, a felső szárnyasan-hasgatott, rendesen kopasz, sohasem molyhos. 2|. Jul. aug. M. e. t.
C. rivulare. Link. Osermelyi B.

LII. LAPPA. Tournf. Bojtorján.

Fészkei fürtösen állók, kopasz v. kevéssé pókhálósan szőrös fészek levelekkel. Szára felálló, ágas. Pártái pirosak. 2 Jul. szept. M. e. t. szórv. romtalaján. (L. globora Lamk.) **L. minor.** DC. Kis B.

1 A fészkek sátorozók 2

Az örv kopasz, levelei zöldek, horgasak, hosszabbak a virágoknál. A párták pirosak. ☉ Jul. aug. M. e. t. leginkább romtalajon. (L. officinalis All.)
L. major. Gärtn. Keserülapú B.

2 Az örv pókhálósan szőrös, levelei pirosak v. barnák, nem horgas-végüek, rövidebbek a virágoknál. Pártái pirosak. 2 Jul. szept. M. e. t. az alhavasi tájig.
L. tomentosa. Lamrk. Molyhos B.

LIII. JURINEA. Cass. Jurinea.

Lev. puhák, alúl fehér molyhosak, szárnyasan hasgatottak v. épek. Szára rendesen 1, ritkán több fészkű. Pártája piros. Örv levelei kivülről szürkén szőrösök. Bujább példánya J. macrocalathia C. Koch. név alatt fordul elő. 2|. Jul. szept. M. e. t. rónáin s mésztalaján a tátrai felföldet és az éjsz. kel. t. kivéve mindenütt. (Serratula Polichii Koch.)
S. mollis. Reich. Puha J.

LIV. SERRATULA. L. Zsoltina.

Fészkei hosszúdadok, számosak, a szár végén sátorozók. Füve kopasz. Felső szárlev. tojásdadok, kihegyezetten fürészesek, az alsók félbe-szárnyas-hasábuak v. egész hosszukban szárnyasan hasgatottak,
1 szálas sallangokkal. ♃ Jul. szept. A rónaság nedves rétjein. (Ser. pinnata Kit. = S. pinnatifida Láng.)
S. tinctoria. L. Festő Zs.

A fészkek gömbdedek, magánosak 2

Minden lev. pelyhes s szárnyasan-hasgatott, lándzsás hasábokkal. Szára egyszerű v. kissé ágas. ♃ Jun. jul. M. k. és d. t. nyug. részén mész hegyeken leginkább. (Carduus radiatus W. K.)
S. radiata. M. B. Sugaras Zs.

2 Alsó lev. tojásdadok, majdnem épek, durván fürészesek, a szár közép lev. szárnyas hasábuak, a legfelsőbbek szálasak, épélüek. ♃ Jun. jul. Szórv. az előbbi faj elterjedési területén. (Carduus nitidus W. K.)
S. heterophylla. Desf. Különlevelű Zs.

LV. KENTROPHYLLUM. Neck. Gordon.

Szárai s fészkei gyapjasak. Felső lev. bevagdalt-öblös fogasak, alsó lev. szárnyasan hasgatottak. Pártái czitrom-sárgák. ☉ Jul. aug. M. k. és d. t. rónáin s dombjain. (Carthamus lanatus L.)
K. lanatum. DC. Gyapjas G.

LVI. CARTHAMUS. L. Szeklicze.

Füve kopasz. Szára felálló, ágas. Lev. hosszúdad-tojásdad, hegyes, szíves aljjal félig szárölelő, tüskésen fogas. Fészkei nagyok, sátorozók. Pártája eleinte sárga, később narancs szinű, végre láng vörös. ☉ Jul aug. Aegyptusi növ., nálunk itt-ott elv., különben miv. M. k. és d. t. **C. tinctorius.** L. Sáfrány Sz.

E) Cichoriaceae. Juss.

LVII. LAPSANA. L. Válupik.

Szára felálló, igen ágas, sok fészkű. Lev. tojásdadok, nyelesek; a felsők épek, az alsók aljukon szárnyasan

hasgatottak. Vir. sárga. ⊙ Jul. aug. M. e. t. miv. s parlag talaján. L. communis. L. Közönséges V.

LVIII. APOSERIS. Neck. Aposzerisz.

Szára tőkocsán nemü, egy fészkü. Lev. szabályosan csipdelkés. Vir. sárga. 2l Jul. aug. M. e. t. keleti részében mésztalajon Eperjesig.
A. foetida. Less. Büdös A.

LIX. CICHORIUM. L. Katáng.

Murváskodó lev. tojásdad aljból lándzsásak, alsó lev. öblösen-szárnyasan hasgatottak. A fészkek fürtösek. Pártái világos kékek, ritkán rózsaszinüek v. fehérek. 2l Jul. okt. M. e. t. miv. s parlag talaján.
C. intybus. L. Mezei K.

Murváskodó lev. szélesen-tojásdadok s szíves aljjal szárölelők, a felsők hosszúdadok, öblösen kanyargós élüek. Pártái világos kékek. 2 Jul. szept. Miv. több alfajban. Indiából származik.
C. Endivia. L. Endivia K.

LX. THRINCIA. Roth. Zsejtalom.

Szára levéltelen, több fészkü. Lev. öblösen fogasak, tőn állók, hosszúdad-szálasak. Pártái arany-sárgák, a sugár virága szürke-kék vonásokkal. A karima kaszatok bóbitája hártyás, a belső bóbiták külső sugarai aljukon pelyvaképüek. Gyökere leharapott-végü. 2l Jul. aug. M. k. és d. t. nyug. részén száraz rétein.
T. hirta. Roth. Borzas Zs.

LXI. LEONTODON. L. Oroszlányfog.

1 A gyökér hengerded-kúpos, ágas 2
A gyökér leharapott végü 3

2 Lev. szárnyasan hasgatottak. Füve hosszú, végén háromágú sertéktől borzas. Kaszatjai a bóbitánál hosszabbak. Vir. kénsárga. 2l Jun. jul. M. d. t. kel. részében. (L. saxatilis Reich. = L. asper Heuff. = Apergia aspera W. K.) L. crispus. Willd. Fodros O.

Lev. lándzsásak, rendesen épélüek. Füve csillagosan elágazó szőröktől szürkén molyhos. 2|. Jul. aug. M. e. t. az alhavasi tájig. **L. incanus.** Schrank. Szőke O.

3 A bóbita sugarai egy formák, valamennyi tollas. A kocsán 1 v. több fészkű. Lev. lándzsásak, épélüek, fogasak v. szárnyasan metéltek. Az örv lev. simák, v. fekete szőrüek, vagy végre rozsda szinű szőröktől borzasak; ez utóbbi alak L. pratensis Link. nevet nyert. 2|. Jun. okt. M. e. t. a havasi tájig.
L. autumnalis. L. Őszi O.

A bóbita sugarai egyenlőtlenek, a belsők tollasak, a külsők szőridomuak s érdesek. A szár 1 fészkű . . 4

4 A bóbita hófehér. Alsó tőlev. lapoczkásak, a belsők csipdelkések, fogasak; mind meztelen. 2|. Jul. aug. A m. és k. Tátra havasi táján. (L. montanum Lam. = L. pyrenaeus Üchtr.) **L. Taraxaci.** Lois. Pitypang O.

A bóbita szennyes-fehér. Lev. épélü, szárnyasan hasgatott. Füve v. egészen kopasz, sima, fénylő, v. szőrösödő vagy érdes, borzas. A szőrök a nagy virágú havasi alaknál többnyire egyszerű serték, melyek csak itt ott végükön rövid felálló ágakra oszlanak, L. pyrenaicus Gouan. = Apargia aurantiaca W. K. vagy pedig minden serte vége 3 ágú s innét szürke szinű alakja Apar. hispida Willd. 2|. Jun. okt. M. e. t. hegyes vidékein. **L. hastilis.** L. Dárdafogú O.

LXII. HYPOCHOERIS. L. Pelyvahordó.

1 A bóbita külső sugarai egyszerüek, érdesek, a belsők pelyheképüek 2

A bóbita minden sugara pelyheképü 3

2 Minden kaszat csőrös. A fészek lev. minden virágnál rövidebbek. Szára felálló, kevés ágú, levéltelen. 2|. Jul. aug. M. e. t. erdő rétjein.
H. radicata. L. Kaczúros P.

A kögön álló kaszatok csőrösök, a szélén állók csőrtelenek. Az örv lev. akkorák, mint a virágok. ☉. Jul. aug. M. e. t. a m. Tátra aljáig.
H. glabra. L. Kopasz P.

A tőkocsán egyenletesen vastag. A szár 1—3 fészkű, merev. felálló s rendesen egy levelű. Földre simuló tőlev. kerülékesek v. hosszúdadok, épek, egy színüek v. feketével foltosak. 2|. Jul. aug. M. e. t hegyes vidékein. **H. maculata.** L. Foltos P.

3 A tőkocsán ékidomú. Szára 1 fészkű, alján sok levelű. Lev. lándzsásak, fogasak. 2|. Jul. aug. M. éjsz. s kel. t. havasain a felső erdő-, havasi s alhavasi tájban. (H. helvetica Wulf.)

H. uniflora. Vill. Egyvirágú P.

LXIII. TRAGOPOGON. L. Kecskedísz.

A tőkocsán felfelé vastagodik, üres, az örv hosszabb a virágnál. Az örv 12 levelű. A fészek fent bemélyedt. Pártái sárgák. 2 Jun. jul Nő M. k. és d. t.

1 rónáin és dombjain. **T. major.** Jacqu. Nagy K.

A tőkocsán egy formán vastag, legfelebb csak a fészek alatt kissé megvastagodott. A párta sárga 2

A kaszatok csőrei rövidek, aljukon majdnem kopaszak. Füve szőrös 2 Jun. jul. M. k. és d. t. homokos sikjain. **T. floccosus.** W. K. Szöszös K.

2 A kaszatok csőrei hosszúak, tonalidomuak. Füve kopasz. Lev. v. sik- v. habos-élűek, sudarak v. tekertek. Az örv levelei akkorák, mint a karima virág a tőalaknál, a T. orientalis L. alaknál rövidebbek a karima virágoknál. 2 Máj. jun. M. e t rétjein a m. Tátra aljáig. **T. pratensis.** L. Réti K.

LXIV. SCORSONERA. L. Pozdor.

1 A vir. sárgák 2
A vir. pirosak. A lev. szálasak v. szálas-lándzsásak . 5.

Szára leveles, 1 v. több fészkű, kissé gyapjas. A karima kaszatok finom puha tüskések. Lev. hosszúdad v. lándzsás, kihegyezett. Az örv félakkora, mint a

2 vir, kopasz. 2 Jun. jul. M. k. és d. t. rónáin s dombjain, mivelik s elvadul.

S. hispanica. L Spanyol P

A szár lev. nélkül v. legfölebb 2—3 pikkelynemü v. szálas levéllel bir, 1—3 fészkü 3

Első szárlev. 2—3 pikkelynemü levéllel, kopaszak. Szára 1 fészkü. Lev. hosszúdad-szálas vagy szálas.
3 ♃ Ápr. máj. Mésztalajon M. k. és d. t.
S. austriaca. Willd. Osztrák P.
A szárlev. 2—3 szálas levéllel bir. A szár 1—3 fészkü 4

A szár gyapjas. Az örv félakkora, mint a vir. a külső levélkék tojásdad-lándzsásak. ♃ Máj. jun. Dombos, hegyes rétjein M. k. és d. t.
4 **S. humilis.** L. Alacsony P.
A szár kopasz. Az örv akkora, mint a vir. A külső levélkék tojásdadok. 2 Máj. jun. M. e t. mocsáros rétjein szórv. **S. parviflora.** Jacqu. Kisvirágú P.

Kaszatjainak barázdái simák. Lev. szálasak. A szár egy fészkü v. csúcsán ágas. 2—4 fészkü. ♃ Máj. jun. Nő a rónaságtól a havasi tájig.
S. purpurea. L. Piros P.
5 Kaszatjainak barázdái fogacskásan-érdesek. A szár egy fészkü v. néha alján 1—2 ággal. Lev. szélesebbek, mint az előbbi fajnál. Némelyek csak az előbbi alfajának tartják. ♃ Jul. A kel. hegyek magaslatain az előbbivel keverten. **S. rosea.** W. K. Rózsaszinü P.

LXV. PODOSPERMUM. DC. Nyélkaszat.

A sugár virágocskák még egyszer akkorák, mint az örv. Tőkéje sok fészkü. Az ágak fent barázdáltak. Lev. szárnyasan hasgatottak. ♃ Jun. aug. M. k. és d. t. rónáin és dombjain.
P. Jacquinianum. Koch. Jacquin N.
A sugár vir. akkorák v. csak valamivel hosszabbak az örvnél. Szára rendesen magános. Az ágak csúcsaikon simák. Lev. szárnyasan-hasgatottak. 2 Máj. jul. M. k. és d. t. szórv. **P. laciniatum.** DC. Sallangos N.

LXVI. PICRIS. L. Magvarótt.

Szára felálló, sátorozó, néha ernyősen-álló fészkekkel. Leveleí lándzsásak, öblösen-fogasak, a felsők épélüek. Az egész növény sertés szőrü. 2 Jul. aug. M. e. t. miv. talaján. **P. hieracioides.** L. Holgyomálképü M.

LXVII. HELMINTHIA. Juss. Helmintia.

Szára felálló. Tőlev. visszás-tojásdadok, szárlev. hosszúdad-lándzsásak, habos-élüek, szárölelők. Fészkei sátorozók. A külső fészek murvái szélesen-szívestojásdadok, kihegyezettek, a belsők szálasak. Az egész növény szúrós sertés. ☉ Jul. aug. Miv. talajon hazánk nyug. t. szórv.

H. echioides. Gärtn. Kigyószisz H.

LXVIII. SONCHUS. L. Csorbóka.

1 Az örv kopasz. A szárlev. aljukon szívidomuak. A szár ágas, ágai ernyősen-sátorozók 2
Az örv mirigy-szőrös. A szár egyszerű, csúcsán gyér fészkű vagy sátorozó 3

2 Lev. nyilválluak, fogasak, karélyos-szárnyasan metéltek, mindig tüskés fogasak; a szárlev. pálha csöve kihegyezett Termése a bordák közt redős. Bordái tüskésen-szemcsések, 3—3 egy oldalon. ☉ Jun. okt. M. e. t. miv. talaján. **S. oleraceus.** L. Dudva Cs.
Lev. szívválluak, szárölelők, széleikre nézve változóbbak, mint az előbbi. Termése sima vagy igen kis szemcsékkel, a bordák közt nem redős, mindkét lapján 3 s több emelkedett ideggel. ☉ Jun. okt. Miv. talajon M. e. t. **S. asper.** Vill. Erdes Cs.

3 Az örv sárga mirigyektől szőrös. Gyökere terjedő indás. A szárlev. szívaljuak s épek, az alsók csipdelkések. ♃ Jul. aug. M e. t. miv. talaján s különösen mocsárokban, hol hatalmasabb s lev. mind csipdelkés. **S. arvensis.** L. Mezei Cs.
Az örv fekete mirigyektől szőrös. Gyökere nem indás. Szárlev. nyilválluak s épek, az alsók csipdelkések. ♃ Jul. aug. M. k. és d. t. mocsáros helyein. **S. palustris.** L. Mocsári Cs.

LXIX. MULGEDIUM. Cass. Tejőke.

Fészkei egyszerű v. összetett fürtben állnak, mirigy-szőrösök. Lev. aljukon szárnyas-hasábuak, nagy 3 szögű csúcs-karélyokkal. Pártái kékek. ♃ Jul. aug. M.

éjsz. s kel. havasain a felső erdő- és alhavasi tájban, televénydús földön. **M. alpinum.** Cass. Havasi T.

LXX. PRENANTHES. L. Csakkör.

Szára leveles. Lev. szíves-aljuak, szárölelők, kopaszak, alúl kékesek; a felsők öblösen fogasak v szárnyas hasábuak, a felsők lándzsásak, épélüek. A fészkek bugásan állók, eleinte konyulók. Pártái pirosak v. ibolyásak. 2|. Jul. aug. M. e. t. hegyes, erdős, bokros helyein. **P. purpurea.** L. Piros Cs.

LXXI. LACTUCA. L. Saláta.

1 A vir. kék. Szára felálló. Lev. szárnyasan-hasgatottak, kopaszak. Kaszatjai simák, 1—3 bordával, feketések, sokkal rövidebbek, mint a fehér csőr. 2|. Máj. jun. M. e. t. szórv. külön. mésszikákon. **L. perennis.** L. Évelő S.

A vir. sárgák. A kaszatok több bordával birnak . . 2

2 A szár csöves, zöld vagy pirosló 3

A szár tömör, kemény 4

3 Fészkei 5 virágúak, bugásan állók. Lev. változók, majd félbe-szárnyaltak, nagy szíves-aljú végezimpákkal, majd épek, széles-tojásdad, rögtön a nyélbe lefutó lemezzel, vagy végre szárnyasan osztottak, 3 szögű, lándzsás, szabálytalanul-fogas czimpákkal. Pártái sárgák. Kaszatjai sötét-barnák, sokkal hosszabbak, mint a világos szinű csőrök. Nő miv. s kopár sziklás talajon M. e. t. az alhavasi tájig. (Prenanthes muralis L.) **L. muralis.** Gärtn. Kőfali S.

Fészkei 8—13 sárga virágból állnak, sátorozó fürtben vannak elhelyezve. Lev. szintén változók. Az ép levelű L. sagittata W. K., a szárnyalt levelű L. stricta W. K. nevek alatt is ismeretesek. A kaszat fekete, 2-szer akkora, mint fekete csőre. 2 Jul. szept. M. k. és d. t. rónáin s dombjain bokros helyeken. **L. quercina.** L. Cserlevelű S.

4 A fészek 5 virágú. A felső levele lefutó. Szára felül nagyon ágas. Lev. öblösen-szárnyas-metszetüek, lándzsás v. szálas czimpákkal, a legfelsőbb lev. szálasak, épek. A fészkek magánosak v. 2—3 egycsoport-

ban. Kaszatjai a csőrrel együtt fekete-barnák. 2 Jul. aug. M. k. és d. t. köves partjain s rónáin bőven. (Prenanthes viminea L.) **L. viminea.** Presl. Gatyás S.

A fészek 10—16 virágú. A lev. az alsók kivételével nyilas aljuak s szárölelők 5

Kaszatjai feketék, hártyásak, kopaszak. A buga egyenesen elálló ágakkal. Lev. nagyok, viziránvosan el-
5 állók, tüskésen-fogacskás-élüek. 2 Jul. aug. M. d. t. mocsárjaiban. **L. virosa.** L. Mérges S.

A kaszatok szürkén-barnásak 6

Kaszatjai akkorák, mint csőreik. Fészkei fürtösen v. sátorosan állnak. Lev. épek, vizaránvosan elállók. fogacskásak, szíves-aljjal szárölelők, ezen alak képezi a mindenütt miv. alakját L. sativa L., ellenben a tőalaknál a lev. szárnyasan hasgatottak, függélyesen állók, nyilas aljjal szárölelők. Továbbá Bischof megkülömbözteti: a vadon termőt L. silvestris, mely
6 virágzás előtt lekonyuló buga fürtökkel bir, és L. hortensist, melynél a fészkek sátorozók, virágzás előtt is felálló fürtöket képeznek. ⊙ és 2 Jul. okt. M. e. t. a m. Tátra aljáig. **L. Scariola.** L. Keszeg S.

Kaszatjai félakkorák, mint a csőr. kopaszak. Murvás-kodó lev. nyilas-aljjal szárölelők. minden szárlev. hosszú, szálas, épélű, hátán többnyire tüskés-sertés. 2 Jul. aug. M. k. és d. t. rónáin s partjain bőven. **L. saligna.** L. Szálaslevelű S.

LXXII. CHONDRILLA. L. Kakics.

Szára ágas, leveles, tövén szúrós, sertés; ágai vesszősek. Tőlev. csipdelkések; szárlev. gyéren állók, szálasak, épélüek, ritkán lándzsásak. 2l. Jul. aug. M. k. és d. t. rónáin s száraz partjain.

Ch. juncea. L. Káka K.

LXXIII. TARAXACUM. Juss. Pitypang.

1 A bóbita tönkje akkora v. rövidebb, mint a kaszat . 2
A bóbita tönkje jóval hosszabb a kaszatnál 3

Lev. bőrnemüek, kemények, épek v. széles-fodros karélyokkal. Tőkocsána feléresen-gyapjas. A murvák
2 szélesen hártyás-élüek Kaszatjai 4—4 mm. hosszúak,

csúcsaikon pikkelyesen tüskések. M. k. és d. t. homok sikjain. (Leontodon serotinus W. K.)
T. serotinum. Sadl. Késői P.

Lev. csipdelkésen-félbe-szárnyaltak, fodros fogas-élű hásábokkal. Kaszatjai 2 mm. hosszúak. csúcsaikon bibircsősök. 2|. Jul. szept. A bánáti határőrvidék homok dombjain. **T. crispum.** Heuff. Fodros P.

Gyökere hengerded. Lev. többnyire kopaszak, hosszúdadok, szálas-lándzsásak, épélüek, csipdelkések, szálas sallangokkal. Kaszatjai bordásak, vagy teljes hosszúkban, vagy csak felső részüken pikkely-tüskések. 2|. Máj. okt. M. e. t. (Leont. Taraxacum L.)
T. officinale. Wigg. Pongyola P.

Számos alfajai között Neilreich után ezeket említjük:

1) pratense. A fészek külső murvái is szálasak s hátra türemlettek. Füve pázsit zöld.
2) corniculatum. A fészek külső murvái lándzsásak, vizirányosan elállók, a belsők csúcsaik alatt kihudorodással. (Leot. corniculatus Kit. = L. glaucescens M. B.) Kopár, sován, nedves helyeken.
3) alpinum. Külső murvák tojásdadok, rásimulók vagy elállók s mint a belsők rendesen feketedők (Leont. alpinus Hoppe. = L. nigricans W. K. T. laevigatum Heuff.) Tátra, mármarosi s szörényi havasok nedves szikláin.
4) palustre. Külső murvák tojásdadok, kihegyezettek, a belsőkre simulók. Lev. húsosak, keskenyek.
5) leptocephalum. Külső murvák lándzsásak, csúcsaikon szakállasak. M. nyugoti t. sós rétjein.

LXXIV. PTEROTHECA. Cass. Pteroteka.

Szára levéltelen, tőkocsán alakú, 1—2, ritkán több fészkű. Pártái sárgák. A belső fészek murvái a külsőknél 3-szor nagyobbak s végre lefelé hajlók. Lev. fogacskásak v. félbe szárnyaltak. 2|. Máj. jun. Nő a keleti s a szörényi hegyeken. (Pter. nemaunensis Cass. var. aptera = Crepis nudicaulis Roch.)
P. bifida. Fisch Villás P.

LXXV. CREPIS. L. Aszász.

1 A bóbita szennyes-sárga fehér, törékeny 2
A bóbita tiszta fehér, hajlékony 4

2 Alsó lev. lándzsásak, épek, a felsők csipdelkések. Fészkei sátorozók. Kaszatjai 12 bordával. ♃ Jul. aug. M. éjsz. t sziklás mészhegyein a felső erdő- s alhavasi tájban. (Hieracium chondrilloides L.)
C. Jacquini. Tausch. Jacquin A.
A levelek más alakuak 3

3 Kaszatja 30 bordájú. Szára durva szőrű, végén sátorozó. Lev. hossszúdadak, ráneznak, fogasak. ♃ Jul. aug. Árva, Zólyom s Szepes megyék erdeiben.
C. sibirica. L. Szibériai A.
Kaszatja 10—13 bordával. Szára kopasz. Alsó lev. hosszúdadok, nyelesek, csipdelkésen fogasak, a felsők épek, szíves-aljuak, szárölelők. ♃ Jun. jul. M. e. t. mocsáros helyein. **C. paludosa.** Mönch. Mocsári A.

4 A szár levéltelen, legfölebb alján 1—2 levéllel . . . 5
A szár leveles 6

5 Szára csak alján 1—2 levéllel, rendesen 1 fészkű, igen ritkán 2 v. 3 fészekkel, felső végén molyhos. Lev. lándzsás, fogas v. csipdelkésen-fürészes. ♃ Jul. aug. A k. Tátra mészhegyein szórv. (Hieracium alpestre Jacqu.) **C. alpestris.** Tausch. Bérczi A.
Szára teljesen levéltelen, végén fürtös kocsánokkal, a szélső kocsánok 2—3 fészküek, a végállók 1 fészküek, legelőször fejlődnek. Tőlev. hosszúdad-tojásdadok, aljaik felé keskenyedők, fogacskásak, gyapjasak. ♃ Máj. jun. M e. t. erdőrétjein s vágásaiban az alh. tájig. (Hieracium praemorsum L.)
C. praemorsa. Tausch. Leharapott A

6 Az örv levelei kopaszak, a külsők rövid-tojásdadok, a belsőkre simulók. Lev. lándzsásak, az alsók csipdelkésen fogasak vagy csipdelkések. Kaszatjai szálasak, 10 gyenge bordával birnak. ⊙ Jun. jul. M k. és d. t. száraz, köves partjain. (Prenanthes hieracifolia Willd.) **C. pulchra.** L. Szép A.
Az örv levelei gyapjasak, szőrösök, mirigyesek vagy tüskések 7

7 { A kaszatok csőrösök 8
  { A kaszatok nem csőrösök 9

8 { Az örv lev. szürkék, egyszerű s mirigy szőröktől borsak. Lev. durva szőrűek, többnyire csipdelkések. ⊙ Jun. aug. M. k. és d. t homokos rónáin s dombjain. **C. foetida.** L. Büzös A.
  { Az örv. lev. élűkön s hátukon tüskés-sertések. Alsó lev. csipdelkések, a felsők épek, nyilas aljuak. A kocsánok is tüskés-sertések. ⊙ Jul. aug M. k. és d. t. miv. talaján. (C. hispida W. K.) **C. setosa.** Hall. Fil. Sertés A.

9 { A kaszatok 20—30 bordával 10
  { A kaszatok 10—13 bordával 13

10 { A fű kopasz v. szőrösödő. A szárlevelek hosszúdadok 11
   { A fű mirigy-szőrös. A szárlevelek más idomuak . . 12

11 { A felső lev. szívesek, az alsók keskeny aljjal szárölelők v. ülők, simák s többnyire épélüek. puhák. 2|. Jul. aug. M. éjsz. t. hegyi legelőkön s Bakonyban. **C. succisaefolia.** Tausch. Puha A.
   { A felső lev. nyilas v. dárdás aljjal szárölelők, kemények. fogasak. 2|. Jul. aug. A rodnai havasokon. **C. blattarioides.** Vill. Blattariaképű A.

12 { Szárlev. tojásdadok, kihegyezettek, szíves vagy nyilas aljjal szárölelők. Tőkéje víziránvos. 2|. Jul. aug. Havasi patakok m a Bánátban. (Hieracium pyrenaicum Roch.) **C. viscidula.** Froel. Enyves A.
   { Szár lev. lándzsásak vagy lándzsás-szálasak, majdnem épélüek, nyilas aljjal szárölelők. 2|. Jul. aug. A n. és k. Tátrán, a mármarosi s szörényi havasokon a felső erdő- és alhavasi tájban. **C. grandiflora.** Tausch Nagyvirágú A.

13 { Vaczka szabálytalanul apró, habos pelyváktól rojtos. Az örv lev. szálasak, egymásra simulók, szürke hátuak. Lev. hossz-tojásdadok, öblösek vagy alján sallangosan fogasak. 2|. Jul. szept. M. k. és d. t. száraz partjain. (Hier. pannonium Jacqu.) **C. rigida.** W. K. Kemény A.
   { A vaczok nem pelyvás 14

14 { Az örv lev. belső felületükön szőrösök, a külsők elállók 15
   { Az örv belső lev. belső felületeiken kopaszak. A szár lev. aljukon nyilképüek 16

Szárlev. szélesek, épek, tojásdad-lándzsásak v. szárnyashasgatottak. Az örv lev. hosszúdad-szálasak, tompák. 2 Máj. jun. Miv. talajon M. e. t. (C. Gmelini Schultz.)
15 **C. biennis.** L. Kétnyári A.
Szárlev. szálasak, behajtott élüek. Az örv lev. lándzsásak, keskenyedők. ⊙ Máj. jun. M e. t. az alhavasi tájig. **C. tectorum.** L Hamvas A.

Az örv külső lev. elállók, lándzsásak. Kaszatjai csúcsaikon keskenyedők. Szárlev. pálha csöve kihegyezett s lefelé hajlott. 2 Máj. jun. M. éjsz. nyug. t. miv. talaján. **C. nicaeensis.** Balb. Nicaei A.
Az örv külső lev. rásimulók, szálasak. Kaszatjai szálas-
16 hosszúdadok, csúcsaikon nem keskenyedők. Lev. változó. Tőlev. épek, szárnyas-sallanguak. Elágazása is változó; vannak aljától kezdve bokros, s egyszerű, végén sátorozó, majdnem levéltelen szárral biró alakok. ⊙ Jun. okt. M. e. t. miv. talaján.
C. virens. Vill. Zöldellő A.

LXXVI. HIERACIUM. L. Holgyomal.

1 A szár hajt ostorindákat 2
A szár nem hajt ostorindákat 6

2 A szár 1—5 fészkű 3
A szár sok fészkű (6—100) 5

Szára 1 fészkű, levéltelen. Tőlev. lándzsásak, épélüek, alúl szürkén v. fehéren molyhosak. Az örv. rövid,
3 hengerded. 2l Máj. okt. Gyepes helyeken M. e. t. a havasi tájig. **H. Pilosella.** L. Egérfül H.
A szár 2—5 fészkű 4

Szára két tagú, 2 fészkű, ritkán aljától kezdve 2—2 ágú, 1 levelű. Fészkei hosszú kocsánuak, igen kis, hegyes szög alatt egymástól elhajlók. A nagyobb fészkű H. brachiatum Bert. név alatt elkülönítetett. Tőlev. lapoczkásak. Igen változó. 2l Máj. aug. M.
4 k. és d. t. (Ide tartoznak H. stoloniflorum Heuff. H. praealto-Pilosella Wimm. H. furcatum Mark. H. obscurum Láng.) **H. stoloniferum.** Hazs Ostorindás H.
Szára egyszerű, végén 3 - 5 sátorozó fészekkel. Tőlev. keskeny-lándzsásak v. lapoczkásak. A nagyobb fészkű

H. dubium Kit. név alatt elkülöníttetett. 2|. Máj. okt. M. e. t. hegyes vidékein az alhavasi tájig.

H. Auricula. L. Nyulfül H.

Szára kopasz, vagy csillagos szőröktől szőrösödő. Vir. sárga. Lev. szürke-zöldek, épélüek, fénylők, legalább élük alján hosszú, fehér sertékkel. Az ostorindák néha felegyenesedők, oldalszárak alakjában v. eltörpülnek mint a kopasz H. florentinum Willd. s a H. fallax DC. alakoknál, ez utóbbi levelei a felületen is sertések. Az ostorindás tőalak kopaszabb alakja H. Bauhini Bess., a pelyhesebb és szőrösebb alakok: H. fallax Willd. H. cimigerum Reich. és H. Zizianum Tausch. stb. 2|. Jun. aug. M. e. t. az alhavasi tájig.

H. praealtum. Koch. Magas H.

Szára borzas, felül erősen mirigy szőrös. Vir. sötétnarancs színű, ritkán veres-sárga. A gyöngébb példányok 3—5 fészkük, az erősebbek még 12 fészkük is. 2|. és 2 Jun. aug. Nő M. éjsz. t. magasabb hegyein. Ide tartozik H. pilosella-aurantiacum Heen., mely a magas Tátrán s a Bihari hegységben találtatott.

H. aurantiacum. L. Narancsszínű H.

Virágzáskor a tőlev. már végképen elszáradtak, vagy általában hiányzanak 7

Virágzáskor a tőlev. még megvannak 9

Tőlev. már virágzáskor elszáradtak. A lev. fogai kivül rövid ízelt szőrökkel birnak, hegyeiken és az örvök mellett csillag-szőrösök. Lev. hajlékonyak, hosszúdadok, kihegyezettek, fogacskásak, szíves aljjal szárölelők. Az örv murvái fekete mirigyszőrösök. 2|. Jul. aug. A k. és. n. Tátrán s a mármarosi havasok alhavasi táján (H. echioides Márk.)

H. prenanthoides. Vill. Csakkörképű H.

A tőlev. általában hiányzanak. A lev. fogacskái kivülről kopaszak 8

Az örv. murvái csúcsaikkal egymásra simulók. Füve merev, szára soklevelű. A lev. a tőalaknál tojásdadok, szíves aljjal szárölelők. H. rigidum Harm. alakjánál, a lev. keskeny, szálas lándzsásak, szabálytalanul fogasak. H. boreale Fr.-nál a lev. nem világosan szíves-aljuak s az örv murvák feketedők; H. Virosum Poll.-nál a lev. alúl szürkék, reczések s örve murvái

simák, kopaszak. A tőalak fészkei bugásak, H. racemosum W. K.-nál fürtösök. 2|. Jul. aug. M. e. t. erdős s hegyes vidékein az alhavasi tájig.

H. sabaudum. L. Szavoji H.

Az örv. alsó murvái csúcsaikkal ívesen elállók. Füve merev. Szárlev. szélesen szálasak v. szálas-lándzsásak. Virágzata igen változó, a végálló fészkek többnyire ernyősök. 2|. Jun. okt. Száraz, bokros partokon M. e. t.

H. umbellatum. L. Ernyős H.

9 A tőlev. tojásdadok v. szív-tojásdadok, nyelvesek . . 10
A tőlev. keskenyek, lapoczkásak vagy lándzsásak . . 12

Szára rövid (mintegy 15 cm.) egyszerű vagy alján elágazó, csak alján leveles. Alsó lev. aljuk felé mélyen fogasak v. szárnyasan hasgatottak, tojásdad-
10 lándzsásak. 2|. Jul. aug. Árva, Liptó s Szepes megyék mész hegyein s a rodnai havasokon.

H. humile. Jacqu. Alacsony H.

A szár hosszú vagy 30 cmtnyi 11

Szára egész hosszában gyér levelű s rendszerint ágas. A legbujább s tövétől elágazó alakja a H. ramosum W. K., a sovány s rendes egy virágú alakja a H. carpathicum Bess. (l. Neilreich Nacht. p. 42.) Lev. széleiken s alúl borzasak, tojásdadok vagy lándzsás-tojásdadok, fogasak v. bemetszettek; a tőlev. s szár alsó lev. nyelesek, a felsők ülők. 2|. Jun. aug M. e. t a havasi tájig.

H. vulgatum. Fries. Közönséges H.

Szára majdnem levéltelen, rendesen 1—2 levéllel, egyszerű v. villásan két-két ágú. Szárlevelei nyéltelenek s kisebbek, mint a bokrosan álló tőlevelei. Igen változó. M. e. t. a tőalak a szív-tojásdad, hegyes tőlevelekkel bir s több fészkű; szára egy levelű. 2|. Jul. aug. **H. murorum.** L. Kőfali H.

Alfajai:

11 1) H. pellucidum Wahl. tojásdad-lándzsás, igen hajlékony, áttetsző, majdnem meztelen levelekkel bir. M. e. t. árnyékos helyein.

2) H. villosum Frochl. levelei s nyelei fehér szőröktől gyapjasak. Nő a m. Tátra mészhegyein. (H. cordifolium Kit.)

3) H. lasiophyllum Koch. alsó lev. kerekded-tojásdadok, tompa kerekített végűek, épélűek, mindkét oldalon szőrösök. M. k. és d. t. közönséges. (H. rotundifolium Kit.)

4) H. transsilvanicum Heuff. = Crepis Fussii Kov. = H. pleiophyllum Schur.) Szár s tőlevelei hosszúdadok, igen puhák, csillagszőrösök. Szára mirigy-szőrös s néha 2—3 levelű. A rodnai havasokon.

5) H. Schmidtii Tausch. Tojásdad-lándzsás, fogas tőlevelei rögtön a nyélbe keskenyedők.

6) H. bifidum Kit. Szára villásan két ágú, 2 fészkű, ritkán 3 ágú M. k. t. mészsziklán. (H. mosanum Crep. = H. pubescens Kit.)

12 A fészkek sátorban állnak 13
A fészkek magánosak a szár v. az ágak végein . . 14

Szára csak alján 1—4 levelű. Fészkei rövid kocsánuak, tömötten sátorozók. Csillagos szőröktől pelyhes és közbevetett hosszabb szőröktől borzas. E szőrök hiánya s a lev. szine okot szolgáltat szőrszál hasogatásra igy ha a levelek felső lapjáról a csillagszőrök hiányzanak H. pratense Tausch.-nak, ha a lev. pázsit-zöldek s csillag-szőrösök H. sabinum Seb. et Maur.-nak, ha a lev. szürke-zöldek és csillag-szőrösök H. Nestleri Vill.-nak mondják. 2l Jul. aug. M.
13 c. t. a havasi tájig kül. a felső erdő tájban.

H. cymosum. Näg. Bogernyős H. Szára sok levelű s úgy mint levelei is sertéktől szúrósak s halavány-zöldek. Fészkei gyér sátorban állnak. Néha a szár tövéből egy-két oldalágat hajt, melyek azonban nem ostorindák, ezt H. setigerum Tausch.-nak mondják. Ha füve szürke zöld, akkor H. petraeum Friv. = H. Heuffelii Janka., H. rhodopeum Gris.-nak. 2l Jun. aug. M. k. és d. t. rónáin és dombjain.

H. echioides. Lumn. Kigyószisz H. Szára kopasz v. felső részén gyéren szőrösödő, alján v. egész hosszában leveles. Végén több fészkű. A tőalak lev. simák, fényesek s leginkább a szár tövében összeszorulók. H. bupleuroides Gmel alaknál
14 a szárak magasabbak, végig levelesek, a lev. tojásdad-lándzsásak v. lándzsás-szálasak, épélűek v. szabálytalanul fogasak, simák v. érdesek. Ide tartozik:

H. Tatrae Gris. alakja is. 4 Jun. jul. M. e. t. nyugati részén. **H. saxatile.** Jacqu. Sziklás H.

A szár egészen szőrös, gyapjas vagy borzas, vagy ha kopasz, szárlevelei tojásdadok 15

Szárlev. lándzsásak. Fészkei s szárai egyszerű, szürke, puha és fekete mirigy-szőröktől borzasak. A tőalak 1—3 fészkű s 2—3 tőlevéllel: az alacsonyabb 1 fészkű, 1 épélű levéllel ellátott alakját H. pumilum Hoppe név alatt elkülönítették, valamint a keskenyebb levelű alakját is H. angustifolium Herb. név alatt. **H. alpinum.** L. Havasi H.

15

A szárlev. más idomuak 16

Szárlev. tojásdad-lándzsásak. Szára villás, 2 fészkű v. 2—2 ágú, s több fészkű, csillagos szőröktől pelyhes és közbevetett hosszú fekete mirigy-szőröktől borzas, leveles. Kittel az előbbi alfajának tartja (571. Tasch. Fl. Deutsch. 1853.) 4 Jun. aug. Nő az alhavasi tájon a Polonina runa havas tetején. **H. atratum.** Fries. Feketélő H.

16

A szárlev. más idomuak 17

Szára tőkocsán nemű, 1, ritkán 2 fészkű. A fészek murvái hosszú, füstszinű szőröktől igen gyapjasak. Szára csillag- és mirigy-szőröktől borzas. Lev. szálas-lándzsás vagy keskeny lapoczkás. 4 Jun. aug. A m. Tátra ormain. Némelyek H. alpinum történetes alakjának tartják. **H. glanduliferum.** Hoppe Ikrás H.

Szára 1, ritkán 2—3 fészkű, sok levelű. Szárlev. tojásdadok, szárölelők, valamint szára és ennek pikkelyei fehér szőröktől gyapjas-borzasak, a sötétebb kékes füvű alakjai H. dentatum Hoppe lev. nem gyapjasak és H. glabratum Hoppe alaknál a szár sem gyapjas. Ide tartozik: H. Csereianum Vis. nevű alakja is. H. marmoreum Parc. et Viss. ennek virágai alsó lapjukon szőrösök. 4 Jun. aug. A tőalak a nagy és k. Tátrán, a rodnai s bánáti havasok alhavasi táján. A alf. csak a m. Tátrán fordulnak elő. **H. villosum.** L. Gyapjas H.

17

XLIV. Család. CAMPANULACEAE. Juss. Csenge tyűkefélék.

Többnyire fűnemű, ritkán fás, gyakran tejnedvet tartalmazó növények, váltakozó, pálhátlan levelekkel. A vir. hímnősök. A kehely felső állású, 5 hasábú. A párta egy levelű, a kelyhen van elhelyezve, szabályos. Az öt porzó a pártán van elhelyezve s a párta czimpáival váltakoznak. A maghon 2—10 rekeszű; a rekeszek számos magrügygyel. Bibeszár 1; bibe 2—10 hasábú. A termés tok.

Nemek:

1 A porhonok többé-kevésbbé összenőttek, de a porszálak szabadok 2
1 A porhonok szabadok 3

2 A virágok magánosak v. fürtösen állók. Az 5 porhon egész hosszában összenőtt. **Symphyandra** I.
2 A vir. félgömbös fejecskévé vannak egyesülve. Az 5 porhon csak aljával körben összefüggő. **Jasione** II.

3 A párta csöves, czimpái csak eleinte csúcsaikkal összefüggők, később szétállók. **Phyteuma** VII.
3 A párta kerék- v. harangidomú 4

4 A párta kerékképű, sok párkánynyal. A tok szálas, hasábos. **Specularia** VI.
4 A párta harangképű. A tok tojás- vagy köridomú . . 5

5 A bibeszár körül rövid cső van. **Adenophora** IV.
5 A bibeszár körül nincs ilyen cső 6

6 A tok az oldalán a kehely czimpák alatt 3—5 lyukkal nyilik. **Campanula** III.
6 A tok a csúcsán szabálytalanul kovad. **Encrajanthus** V.

Fajok:

I. SYMPHYANDRA. DC. Csengőke.

Szára egyszerű. Alsó lev. hosszúdad-lándzsás, hosszú nyélbe lefutó lemezzel, a felsők lándzsásak, nyéltelenek, valamennyi öblösen-fogas. Vir. kék. ☉ Jun. jul. A bánáti havasokon. (Campanula heterophylla Baumg.) **S. Wanneri.** Heuff. Wanner Cs.

II. JASIONE. L. Csékcsillag.

A növény egy nyári. Vir kék, gömbös virágzatban áll. Lev. habos, vastag-élű, széles. Murvái aljukon kanyarós-élüek. 2 Jun. jul. M. k. és d t.
J. montana. L. Hegyi Cs.

A növ. évelő. Tőkéje sok fejű, földalatti ostorindái nincsenek, mint a J. perennis-nek Lam. Különben hasonlít az előbbihez. 2 Jun. jul. A bánáti határőrvidéken Szvinicza mellett. Treszkovácz nevű sziklán. **J. Jankai.** Neilr. Janka Cs.

III. CAMPANULA. L. Csengetyűke.

1 A kehely öbleiben kifelé hajló függelékek vannak . 2
1 A kehely öbleiben nincsenek függelékek 6

2 A függelékek aprók. Füve puha, gyapjas, minden lev. szálas v. a legalsóbb hosszúdad lándzsásak, majdnem épek. Vir. fürtös, ritkán magános. A kehely hasábjai majdnem akkorák, mint a párta. 2↓ Jun. jul. A n. és k. Tátra havasi tájban, a rodnai s a szőrényi havasokon. **C. alpina.** L. Havasi Cs.

2 A függelékek akkorák, mint a kehely csöve v. annak hasábjai v. valamivel rövidebb ez utóbbiaknál . . 3

3 Vir. csomósak, az ágak végein állók. Füve sertés, borzas. Alsó lev. hosszúdad-visszásan tojásdad, nyélbe lefutó. 2↓ Máj. jun. M. legdél. t.
C. lingulata. W. K. Nyelves Cs.

3 A vir. fürtösek vagy bugásak 4

4 Lev. hosszúdad-lándzsásak, majdnem épélüek. Pártája karimáján erősen szakállas, kék vagy fehér. 2↓ Jun. aug. A kőrös mezei s rodnai havasokon.
C. barbata. L. Szakállas Cs.

4 A lev. más idomuak 5

5 Lev. lándzsás, habosélű. A függelékek a kehely öbleiben akkorák, mint a kehely csöve. A párta karimája kopasz, kék (ritkán fehér.) 2 Máj. jun. M. d. és k. t. sziklás mésztalaján. **C. sibirica.** L. Szibériai Cs.

5 Lev. tojásdad, az alsók szíves-aljuak. A függelékek félakkorák, mint a kehely hasábjai. 2↓ Jun. jul. M. legdél. t. keleti részein.
C. Grossekii. Heuff. Grossek Cs.

6 A vir. ülők, füzérekben, fejecskékben vagy csomókban össze csoportosulva 7
A vir. nyelesek, magánosak vagy fürtök- v. bugákban össze csoportositvák, kékek, ibolyások, ritkán fehérek 9

7 A vir. sürű végálló füzérben. A füzér a tőalaknál hosszúdad-hengeres, C. transsilvanica Schur. alfajánál gömbded, vajszinüek. Lev. szálas-lándzsás. 2l. Jul. aug. M. éjsz. t. havasain.
C. thyrsoidea. L. Bugafős Cs.
A vir. vég- v. oldal álló gömböcskékben, kékek, (ritkán fehérek) 8

8 Füve sertés, borzas. Felső szárlev. nyéltelenek, de nem szíves-aljuak, a középsők hosszúdadok v. igen hosszúak, szálas-lándzsásak, a tőlev. kerülékesek vagy szálas-lándzsásak, nyelesek. A tőalaknál csak egy véggömb fordul elő, az oldal virágokkal s hosszú virág gömbbel ellátottat C. multiflora Reich. név alatt elkülönítették, mely M. k. és d. t. előfordul. 2l. Jul. aug. M. e. t. a rónaságtól az alhavasi tájig.
C. Cervicaria. L. Vállas Cs.
Füve szőrösödő v molyhos. A felső szárlev. szélesek, szíves-aljjal szárölelők, alsó lev. szíves v. kerekített aljuak. 2l. Máj. jun. M. e. t. száraz réteken az alhavasi tájig. **C. glomerata.** L. Csomós Cs.

9 Valamennyi szárlev. vagy legalább a felsők szálasak, épszélüek 10
A szárlev. kerülékesek, tojásdadok, szívidomuak, hosszúdadok v. szálas-lándzsásak, csipkések v. fürészesek 14

10 A tő és szárlev. visszás-tojásdadok, nyélbe lefutók, az alsó szárlev. szálas-lándzsásak. A szár több vir., a kocsán 1—2 virágú. A párta hosszúkásan harangidomú. 2l. Jul. aug. A kis Tátra mészszikláin.
C. caespitosa. Scop. Gyepes Cs.
A lev. legalább a nem virágzó szárakon tojásdadok, szíves v. veseidomuak. A szár hosszabb a levélnél . 11

11 A szár lev. szálasak (csak a legalsóbbak közelednek a lándzsás alakhoz) . . . . . , 12
A szárlev. lándzsásak 13

12 Szára felegyenesedő, hengeres, a több virágú példányoknál néha felálló, sok levelű, egy s több virágú, egy oldalra néző fürtben. A csésze hasábjai hosszab-

bak a porzószálaknál. 2|. Jul. aug. A n. és k. Tátra felső erdő és alhavasi táján.

C. Scheuchzeri. Vill. Scheuchzer Cs.

A párta tojás- vagy köridomuan harangképű. A szár bugás sok virágú. Szárlev. szálas. Mezében s nagyságában igen változó. M. e. t. az alhavasi tájig.

C. rotundifolia. L Kereklevelű Cs.

Szára felálló, egyszerű, barázdás. A bibeszár rövidebb a virágnál. A szirmok világos kékek, ritkán fehérek. Ha lev. keskenyedők s épszélüek C. rhomboidea Wahl. a neve. 2|. Jul. aug. Az árvai s a kis tátrai havasokon. **C. lanceolata.** Lapeyr. Lándzsás Cs.

13

A párta félgömb idomuan harangképű. A szár fürtös, 3--6 virágú Alsó lev. kerülékes, fürészes. A csésze hasábjai alig akkorák, mint a porzószálak. 2|. Jun. aug. A n. és k. Tátra havasi s alhavasi táján.

C. pusilla. Haenke. Piczi Cs.

A szárlev. szálas-lándzsásak, csipkés- v. fürészes-élüek.

14 A tőlev. nyélbe lefutók 15

A szárlev. aljukon széles, szívidomú vagy kerek . . 17

A kehely czimpái lándzsásak. A fürt gyérvirágú. A lev. apróan fürészesek: tőlev. hosszúdad-visszás tojásdad. A kehely hasábjai kopaszak. C. dasycarpa Kit. sertések. 2|. Jul. aug. M. e. t. az alhavasi tájig.

15

C. persicifolia. L. Baraczklevelű Cs.

A kehely czimpái árhegyüek 16

Szára felálló, gyönge, felül majdnem levéltelen, hosszú kocsánú, sátorozó virágokkal. Pártája tölcsérharangidomú. Ha szára alján ostorindák vannak C. pauciflora Roch. alfajt alkotja. 2 Máj. jun. M. e. t. az alhavasi tájig. **C. patula.** L. Terebélyes Cs.

16

Szára felálló, merev. Fürtje felálló, majdnem bugaképű. 2 Máj. aug. M. k. és d. t. gyepes s bokros helyein **C. Rapunculus.** L. Raponcz Cs.

17 A szár többnyire 1, ritkán 3 virágú 18

A szár több virágú 19

Fürtje egy oldalú. Tőkéje kúszó. Lev. feltünőleg kisebbedők, végre felfelé szálas, épélű murvákká válnak. Szára tompa élekkel. 2|. Jul. aug. M. e. t. az alhavasi tájig. **C. rapunculoides.** L. Raponczképű Cs.

18

Fürtje minden oldalú. Tőkéje nem kúszó. Lev. alúl valamint szára, mely hengeres, szürkén-molyhos. 4 Jul. aug. M. e. t. az alhavasi tájig.
C. bononiensis. L. Bolognai Cs.

Szárai bokrosak, felegyenesedők, évelő, rendesen sok fejű tőkén nagy, hosszú kocsányú virágokkal. Lev. mind nyeles s rendesen szíves-tojásdad; a tojásdad-lándzsás levelűt csak itt-ott találhatni árnyékos helyeken. 4 Jul aug. M. éjsz. t. mésztalajon a m. Tátra kivételével. **C. carpathica.** Jacqu. Kárpáti Cs.

A szárak egyszerűek, felállók, éles vagy tompa élűek. A lev. tojásdad-lándzsásak, legalább a felsők. A kocsánok levélhónaljiak 20

Szára éles-élű, sertés. Kocsánjai levélhónaljiak 1—3 virágúak. A felső lev. tojás-hosszúdadok, a középsők szívesek s nyelesek, az alsók is ilyenek. 4 Jul. aug. M. e. t. az alhavasi tájig.
C. Trachelium. L. Éleslevelű Cs.

Szára tompa-élű, kopasz. Szárlev. nyéltelenek, tojásdad-lándzsásak. 4 Jul. aug. A kis Tátrán, a rodnai s szörényi havasokon. **C. latifolia.** L. Széleslevelű Cs.

IV. ADENOPHORA. Fisch. Harangvirág.

Szára felálló, egyszerű v. ágas. Lev. hosszúdadok v. lándzsásak, élesen fürészesek. A vir. kék; a kehely czimpái mirigyesen fürészesek. 4 Jul. aug. M. e. t. hegyes vidékeken, különösen vágásokban.
A. lilifolia. Bess. Liliomlevelű Cs.

V. EDRAJANTHUS. A. DC. Nyalábcsengőke.

Szárai felállók, pirosak, a leveleknél alig hosszabbak. Lev. szálas v. szálas-lándzsás, puha szőröktől pillás-élű. Murvái tojásdadok, jobbra balra 1—2 foguak, rojtosan pillás-élűek. A párta harangidomú, ibolya szinű, csomós, majdnem kocsántalan. 4 Jul. A keleti s szörényi havasok mészszikláin. (Campanula graminifolia W. K.) **C. Kitaibelii.** A. DC. Kitaibel Ny.

VI. SPECULARIA. Heister. Spekularia.

A kehely sallangjai akkorák vagy rövidebbek, mint a párta, szálasak. A párta eleven bibor-ibolyakék. Szára felálló, ágas, rövid szőrű vagy kopasz. Lev. hosszúdad, az alsók visszás-tojásdadok. ☉ Jun. aug. M. k. és d. t. miv. talaján s parlagokon. M. éjsz. t. disznóvénynek miv. **S. Speculum.** A. DC. Henye S.

A kehely sallangjai hosszabbak a pártánál, lándzsásak, csúcsukon s aljukon keskenyedők. Szára s levele olyan, mint az előbbinél. Vir. bibor színű. ☉ Jun. aug. Szántóföldeken Esztergam megyében.
S. hybrida. A. DC. Korcs S

VII. PHYTEUMA. L. Raponcz.

1 A vir magánosak, rövid kocsányuak, zilált fürtben állók. Szárlev. nyéltelenek, tojásdadok, csipkésen fürészesek. Vir. kék. A tőalak szőrös, szürke zöld, Ph. salicifolium Kit. kopasz. ♃ Jul. okt. M. k. és d. t. köves partjain. **Ph. canescens.** W. K. Szőke R.

2 A vir. végálló, gömbded v. hosszúdad füzérben . . 2
A füzér állandóan gömbded 3
A füzér hosszúdad, végre hengeres. A murvák szálasak v. árképűek 4

3 Füzére 12 virágú. Minden lev. szálas v. szálas-lándzsás. Murvái tojásdadok, kihegyezettek, rojtosan pillás-élűek, félakkorák, mint a füzér. Vir. kék. ♃ Jul. aug. A m. Tátrán.
Ph. hemisphaericum. L. Félgömbös R.

Füzére sokvirágú. Alsó lev. hosszú nyelűek, szívesek, tojásdadok v. tojásdad-lándzsásak. Murvái lándzsásak, kissé fürészesek. Vir. kék v. ibolya-feketébe játszó kékes-színű. ♃ Jun. aug. M. éjsz. t. hegyein.
Ph. orbiculare. L. Gömbös R.

4 Füzére hosszúdad, visszás-tojásdad. Murvái szálasak. Alsó lev. tojásdadok, kétszeresen fürészesek, nyelesek; a felsők lándzsásak. Vir. sötét ibolyás, ritkán fehér. Jun. jul. A rodnai s a szörényi havasokon.
Ph. Halleri. All. Haller R.

A füzér hosszúkás v. gömbölyded v. tojásdad s végre hengeres. A felső levelek lándzsásak v. szálasak . 5

Füzére eleinte gömbölyded v. tojásdad végre hengeres. Lev. csipkés, apróan fürészelt. A tőlev. s az alsó szárlev. szív-idomuak, tojásdad-lándzsásak, nyelesek, a felsők ülők. Vir. ibolyás. ♃ Jul. aug. M. éjsz. t. kel. részén az alhavasi tájon
Ph. Michelii. Bert. Micheli R.

A füzér hosszúkás. A lev. egyszerüen v. kétszeresen csipkés-fürészeltek, az alsók nyelesek, szíves aljból tojásdadok, a felsők szálasak 6

Lev. egyszerüen csipkés-fürészesek. Vir. sötét ibolya színüek. ♃ Máj. jun. M. éjsz. t.
Ph. nigrum. Schm. fekete R.

Lev. kétszeresen csipkés-fürészesek. Vir. fehér v. sárga, csúcsán zöld. ♃ Máj. jun. M. e. t. hegyes, erdős vidéken. **Ph. spicatum.** L. fürészes R.

XLV. Család. LOBELIACEAE. Juss. Lobeliafélék.

Tejtartalmú füvek, ritkábban cserjék váltakozó, pálhátlan levelekkel. A vir. hímnős. A kehely felül álló. A párta szabálytalan, 5 hasábú, rendesen 2 ajkú. Porzó 5; porhonaik egy csővé vannak összenőve. A maghon 2—3 rekeszű. A termés tok. Tropikus növények, nálunk miveljük kertjeinkben.

Nem:

A jelleg ugyanaz. . . . . **Lobelia.**

Fajok:

LOBELIA. L. **Lobelia.**

Szára leveles, gyér ágakkal. Lev. hosszúkásak, visszás tojásdadok, tompán fogasak. Pártája ég kék. ☉ Jun. okt. Dísznövény Afrikából. **L. Erinus.** L. Kék L.

Szára majdnem levéltelen, a tőlevelek örvösen állnak. Pártája fehér, kékes csővel. ♃ Aug. szept. kertjeinkben előfordul; hazája Németország.
L. Dortmanna. L. Vizi L.

XLVI. CUCURBITACEAE. Juss. Tökfélék.

Egynyári, ritkán évelő, nedvdús növények gyakran kapaszkodó kacsokkal. A lev. váltakozó elhelyezéssel, érdesek, szíves-aljuak, gyakran 5 karélyuak. A kehely 5 fogú. A párta 5 hasábú vagy osztatú Porzó 5, porhonaikkal sokszor összenőve. (Úgy hogy kettő-kettő nő össze, az 5-ik szabad.) A maghon 3—5 rekeszű, számos magrügygyel. A vir. magános v. hónaljban álló virágzatot alkot, egy-, ritkán kétlaki. A termés bogyó nemü, kabak.

Nemek:

1 A növény nem bir kacsokkal, szára heverő. A porhonok összenövék. A bibeszár 3 hasábú, bibe 3. A bogyó hosszúkás, éréskor a magvát és a tartalmazó nedvet kilöki. **Ecballion** III.

1 A növény kacsokkal van ellátva. A szár heverő v. kúszó 2

2 A virág magános, a levél hónaljában álló, nagy sárga v. fehér. A termés nagy, gömbded v. hosszúkás, kabak 3

2 A vir. ághónalji fürtöt vagy sátort képeznek, aprók (körülb. 1 cm.). sárgás-fehérek. A termés kicsiny, bogyó nemü, gömb- vagy tojásidomú 4

3 A porhonok hosszú hengeres csövé vannak összenőve. A magvak tompa, párkányos éllel. A kacsok ágasak. **Cucurbita** V.

3 A porhonok összehajlók, csúcsokon felálló lebenykébe kinyulnak. A magvak éles éllel. A kacsok egyszerüek és osztatlanok. **Cucumis** IV.

4 A bibe fejes. A lev. csomósan érdes. A kacsok többnyire egyszerüek. A bogyó sima. **Bryonia** II.

4 A bibe 5 osztatú. A lev. simák. A kacsok ágasak. A bogyó tüskés. **Sicyos** I.

Fajok:

I. SICYOS. L. Szigormag.

Szára kapaszkodó. Lev. 5 szögletesen-karélyos, szívesalju, fogas, kihegyezett karélyokkal. A porzó vir. gyérvirágú fürtben, a termő vir. majdnem ernyős

fürtben. A párta zöldes-fehér, apró. ☉ Jul. szept. Éjszak-Amerikai növény, nálunk k. t. elvad.

S. angulata. L. Szegletes Sz.

II. BRYONIA. L. Földi-tök.

A vir. egylaki. A ♀ csészéje akkora, mint a párta. A bibe kopasz. A párta sárgás-fehér. A bogyó fekete. ♃ Jun. jul. M. e. t. szórv. a m. Tátra aljáig.

B. alba. L. Büdös F.

A vir. kétlaki. A ♀ csészéje félakkora, mint a párta. A bibe szőrös. Bogyója veres. ♃ Jun. jul. M. éjsz. t.

B. dioica. Jacqu. Kétlaki F.

III. ECBALLION. Rich. Magrúgó.

Füve nem bir kacsokkal. Lev. szíves-aljú, háromszögű. Vir. zöldes-fehér. ☉ Jul Miv. s nő vadon M. d. t. szórv. (Momordica elaterium L.)

E. Elaterium. Rich. Ugorkás M.

IV. CUCUMIS. L. Ugorka.

Lev. ötszögű, kerekített szögletekkel, élén öblösen fogas. Pártája halvány sárga. A termés húsa sárga, narancs-sárga ritkán zöld. ☉ Jun. szept. Miv. M. k. és d. t. Indiából szárm. **C. Melo.** L. Sárgadinye U.

Lev. gyöngén 3—4 karélyú, hegyes karélyokkal, a végső karély különösen a felső leveleken kihegyezett. Párt. tojás-sárga. Termésének húsa zöld v. fehér. ☉ Jun. szept. M. e. t. mivelik sok alfajban.

C. sativus. L. Savanyító U.

V. CUCURBITA. L. Tök.

A felső lev. ép, fogacskás, alján szíves, végén kihegyezett. Pártája fehér, hosszú csövű, töléséres. ☉ Jun. aug. Miv. M. k. és d. t. **C. lagenaria.** L. Lopó T. — 1

A lev. nem épek 2

Lev. egy-kétszer szárnyasan hasgatottak, kerekített egyenletlen hasábokkal. Termése majdnem gömbidomú, haragos-zöld v. világos foltokkal, húsa piros, magjai feketék. ☉ Jun. szept. Miv. M. d. és k. t. — 2

C. Citrullus. L. Görögdinnye T.

A lev. hasábosak vagy karélyosak 3

3 { A lev. három hasábú, a végső karély árhegyű, a két oldali két karélyú, élén kihegyezett fogas. Kabakja gömbölyű vagy hosszúkás, vastag, fáshéju. ⊙ Jun. szept. Miv. **C. aurantia.** Willd. Sár T.
A lev. 3—7 karélyuak 4

4 { Lev. 3—7 karélyú, karélyai tompák, végső néha kihegyezett, mindnyájan élesen-fogasak. Kabakja sok alakú, a szemölcsös kabaku legjobban feltünő. (C. verrucosa L. Disznó tök.) ⊙ Jun. szept. Miv. M. d. és d. t. **C. Pepo.** L. Uri T.
Lev. 3—7 kar., karélyai árhegybe végződők, fogacskásak. Lev. sokkal szélesebb, mint hosszúak. Harántosan lapult kabakja felső lapján korona alakú kidudorodásokat visel. ⊙ Jun. szept. M. k. és d. t. miv. **C. Melopepo.** L. Koronás T.

XLVII. PRIMULACEAE. Vent. Kankalinfélék.

Többnyire fűnemü növények, pálhátlan örvszerüen elhelyezett levelekkel. A virágok ernyőben, ritkán füzérben állanak. Kelyhök maradó, 4—5 fogú. Pártájok szabályos 5 hasábú. A porzók számra nézve megegyeznek a párta hasábjaival és a szirmok hasábjai előtt vannak elhelyezve; néha terméketlen porzók is előfordulnak. A maghon egy rekeszű, a középpontban szabadon álló, gömbölyded, rövid nyelű magléczczel, melynek egész fölületét magrügyek boritják. Bibeszár egy. A termés tok, sok fehérnyés maggal.

Nemek:

1 { A párta hiányzik. A szinezett kehely harangidomú, 5 karélyú. . . . . **Glaux** VII.
A kehely és a párta meg van 2

2 { Az 5 hasábú kehely a maghonnal össze van nőve. A párta csöve rövid, harangidomú, karimája 5 osztatú. 5 termékeny és 5 terméketlen porzó. **Samolus** XII.
A maghon nincs összenőve a kehelylyel 3

3 { A szár levelcs. A kehely 4, 5—7 fogú 4
A szár hiányzik. A kocsán tőálló. A kehely 5 fogú, hasábú vagy osztatú 8

4 A párta kerek, többnyire 7 osztatú. A kehely mélyen 5—7 osztatú. Porzó 7. **Trientalis** II.
A párta 4—5 osztatú 5

5 A párta csöve gömbdeden felfujt, 4 osztatú elálló karimával . . . . . **Centunculus** IX.
A párta csöve hengerded, igen rövid v. egészen hiányzik. A kehely és párta 5 osztatú 6

6 A párta tányér alakú. **Hottonia** XI.
A párta kerek, rövid, majdnem hiányzó csővel . . . 7

7 A virág sárga v. fehérlő. Porzó 5 v. 10, az öt külső rövidebb v. terméketlen. **Lysimachia** III.
A virág piros, kék, ritkán fehér. Porzó 5, alján borzas. **Anagallis.** VIII.

8 A párta czimpái a rövid cső felé hátra törtek, hegyesek. A párta karimája és a kehely 5 osztatú. **Cyclamen** VI.
A párta czimpái egyenesek v. szétterülők, felállók . 9

9 A porzók a párta bensejében egy gyűrűn vannak elhelyezve. A párta tölcsérképű, czimpái hegyesek. **Cortusa** V.
A porzók ninesenek ilyen gyűrűu elhelyezve . . . 10

10 A párta tölcsér-harangidomú. 5 hasábú; a czimpák sok hasábuak. A kehely 5 metszetű. **Soldanella** X.
A párta tányér- v. tölcséridomú, osztatlan v. 2 hasábú czimpákkal. A kehely 5 hasábú vagy fogú . . . 11

11 A párta csöve tojásdad, csúcsán keskenyedő, körülbelül akkora, mint a keh. A párta torka rövid pikkelyekkel. . . . . **Androsace** IV.
A párta csöve hengeres, a porzók alján tágabb. **Primula** I.

Fajok:

I. PRIMULA. L. Kankalin.

1 A levél kopasz, de nem lisztes, legfeljebb enyves . . 2
A lev. nem kopasz vagy legalább alúl lisztes . . . 5

2 Lev. visszás tojásdad, fogas v. épélű, húsos. Vir. piros, a kertekben sok szinű 4 Márcz. máj. A tátrai, a mármarosi, a bánáti havasokon s mívelik. **P. auricula.** L. Fülvirágú K.
A lev. más idomú. A virág rendesen sárga . . . . 3.

Lev. kerülékes, épélű, sima. Tőkocsána kevés virágú (1—3 virággal) Vir. világos rózsaszinü. 24 Jul. aug. Ráczkova és Kriván havason Liptóban.
P. integrifolia. L. Éplevelű K.

3 A lev. más idomú 4

Lev. lándzsás-ékidomú, enyves, felső felén fürészes élű. A kocsán 3—5 virágú. Vir. sötét piros. 24 Jun. aug. Kopa hegyén Kriván mellett Liptóban.
P. glutinosa. Wulf. Enyves K.

4 Lev. ékidomú, nem enyves, végén 5 fogú. Kocsána 1—2 virágú. Vir. rósza szinű, ritkán fehér. 24 Jul. aug. A tátrai, rodnai havasokon, a borsai Pietrózon.
P. minima. L. Apró K.

A párta piros, ritkán fehér. Lev. kopasz, de alúl lisztes 6

5 A párta sárga. Fiatal lev. pelyhes v. molyhos, kifejlettek kevéssé ránczos, nem sima, nem kopasz . . 7

A kehely fogai tojásdadok. A párta csöve $1^1/_2$-szer akkora, mint a keh. Az ernyő sok virágú, igen ritkán a kocsán egy virággal. 24 Jun. aug. Nedves réteken a felső erdő tájban M. éjsz. t. ritkán. Soprony, Arad mellett s Zólyom megyében.

6 **P. farinosa.** L. Lisztes K.

A kehely fogai lándzsásak. A párta csöve 3-szor akkora, mint a kehely. Az ernyő 2—5 virágú. 24 Jun. jul. Rezudecz hegyén Mármarosban, a Körös mezei havasokon s Bajku hegyén.
P. longiflora. All. Górnyakú K.

A kehely fogai lándzsásak, legalább 3-szor akkorák, mint a keh. alsó része, mely borzas. Vir. halaványsárga, lapos karimával. A kocsán rendesen egy virágú, ha ernyőben állnak a virágok P. intermedia Fach. alfaj. képezi. 24 Márcz. máj. M. nyug. t. dombjain (P. acaulis Jacqu.)

7 **P. vulgaris.** Huds. Közönséges K.

A kehely fogai tojásdadok 8

A párta karimája róna. Virágzata ernyős. A tőalaknál a levél lemez kerekded v. tojásdad, rögtön a nyélbe keskenyedő s azon lefutó, P. intricata Gr. et Godr. alfajnál a lemez a nyélbe lassan keskenyedik. Tőalak kelyhe zöld, pártája halaványsárga P. calycanthe Koch alfajnál a kehely is oly szinű mint

8

párta. 2l Márcz. ápr. M. ész. és kel. t. alhavasi és havasi tájig. **P. elatior.** Jacqu. Sugár K.
A párta karimája harangdad-homorú. Virágzata ernyős. A tőalak szűk s pázsit-zöld kehelylyel s alúl bársonyos levelekkel, P. inflata Lehm.-nél a kehely sárga, félfuvódott s mindkét oldalon zöld. legfölebb szőrös levelekkel. P. suaveolens Bert. alúl fehérmolyhos levelekkel. 2l Ápr. máj. A tőalak a m. Tátra alján. P. infl. M. c. t. dombjain a lombos erdők határáig. P. suav. csak a keleti havasokon.
P. officinalis. Scop. Orvosi K.

II. TRIENTALIS. L. Hegyéke.

A szár fölül 5—7 visszás-tojásdad, épélű, örvösen elhelyezett levelekkel; a virág örvök alatt a levelek váltogató elhelyezésüek és kisebbedők. A virág kocs. hosszuak. A vir. fehér. A porzók gyűrűje sárgásfehér, finom mirigy szőrökkel. 2l Máj. jul. Árva és Szepes megye zsombékos rétjein.
T. europea. L. Europai H.

III. LYSIMACHIA. Tournf. Lizinka.

1 A szár heverő v. kúszó átellenes levelekkel 2
A szár felálló, örvök v. átellenes levelekkel 3

Lev. kerekded-szíves. Kehely czimpái szívesek. Vir. sárga, levél hónalji, magános. A tőalaknál a kocsánok rövidebbek a leveleknél. L. Zavadszkyi Wies hosszabbak. 2l Jun. jul. M. e. t.
2 **L. Nummularia.** L. Fillér L.

Lev. tojásdad, hegyes. A kehely czimpái szálasan árhegyüek. Vir. sárga, a kocsánok hosszabbak a leveleknél. 2l Jun. jul. M. éjsz. s éjszak keleti t. hegyein s uedves helyeken. **L. nemorum.** L. Ligeti L.

A virágok levél hónaljiak, hosszú kocsánuak sűrű fürtben állók aprók, többnyire 6 taguak. Szára felül borzas, fekete pontokkal. Lev. lándzsás-szálas, többnyire átellenes helyzetű. Vir. sárga, csúcsán a kehely közelében piros pettyekkel. 2l Jun. jul. Árva m. zsombékos rétjein. **L. thyrsiflora.** L. Fürtös L.
3
A virágok végálló, sokszor ágas fürtökben v. magánosak 4

4 A párta czimpái széleiken kopaszak, tojásdadok. A kehely czimpái barnás széllel A lev. átellenesek, ritkán örvösek, hosszúdad-lándzsásak. Vir. aranysárga, bugás fürtben. 2↓ Jun. jul. M. e. t. mocsáros nedves helyein, különösen bokrok közt a felső erdő tájig. **L. vulgaris.** L. Füzény L.

A párta czimpái széleiken mirigy szőrökkel vannak ellátva. A kehely czimpái egyszinüek. A lev. (3—4) örvösök. hosszúdad-lándzsásak. A vir. aranysárga, alján barna. A kocsán 1—3 virágú. 2↓ Jun. jul. M. k. és d. t. mocsáros helyein. **L. punctata.** L. Pettyegetett L.

IV. ANDROSACE. L. Müköcs.

1 A gyökér egyszerű, egyetlen egy levél örvvel, melyből egy v. több ernyőt tartó kocsán emelkedik . . . 2

A gyökér számos gúmóval, gyepesedő, több levél örvvel, havasi növények 3

2 A tőlev. széles-kerülékesek, fürészesek, gallér levelei visszásan-tojásdadok. Füve egyszerű szőrökkel. A kehely hosszabb a pártánál. Vir. fehér vagy pirosló. ⊙ Ápr. máj. M. d. és k. t. miv. talaján. **A. maxima.** L. Nagy M.

Tő és gallér levele lándzsás. Füve csillagos szőröktől pelyhesedő. M. e. t. helyenkint pl. Pozsony, Eger, Beszterczebánya, Kassa. Krasso m. stb. **A. elongata.** L. Gór M.

3 A tőkocsán, az ernyő sugarai és a kehely teljesen kopaszak. Lev. lándzsás v. szálas, kopasz v. mirigyes. Pártája még egyszer akkora, mint a kehely, fehér, torka sárgás. 2↓ Jul. aug. A n. és kis Tátra mész hegyein az alhavasi és havasi tájban. **A. lactea.** L. Köd M.

A tőkocsán, az ernyő sugarai és a kehely borzasak v. pelyhesek 4

4 Füve fehér, ízelt szőröktől borzas. Lev. lándzsás. A virágzatok kocsánai virágzáskor akkorák, mint a gallér. Vir. fehér v. piros. 2↓ Jun. aug. A m. Tátra éjszak keleti mész hegyein az alhavasi és havasi tájban. **A. villosa.** Wahl. fl. carp. Borzas M.

Füve és kocsánjai csillagos szőröktől pelyhesedők Lev. lapoczkás, szőrösödő. Vir. fehér vagy pirosló, sárgás csővel. 2l Jun jul. A m. Tátra és Gyumbir hegy havasi és alhavasi táján.

A. obtusifolia. All. Tompalevelű M.

V. CORTUSA. L. Kortuza.

Tőkocsána ernyős virágzattal. Lev. hosszú nyelű, veseidomú majdnem kerek, szögletes. Vir. piros. 2l Máj. jun. A nagy és kis Tátrán, a Branyiszkó és a mármarosi havasok mész hegyein, rendesen forrásos helyein.

C. Matthioli. L. Matthiolus K.

VI. CYCLAMEN. L. Fürtszirom.

Tőkocsána egy virágú. Lev. kerekded-szíves, kanyaros v. csipkés élű. Vir. piros. 2l Aug. okt M. e. t. árnyékos erdőiben, igen ritka.

C. europeum. L. Ligeti F.

VII. GLAUX. L. Bagolyfű.

Szára heverő, ágas. Lev. átellenes, szálas-lándzsás. Vir. magános, apró, levél hónalji, piros vagy fehér. 2l Máj. jun. Fehér, Esztergam, Hont, Zólyom, Szepes s más megyék sós s savanyú vizes helyein, szórv.

C. maritima. L. Tengerparti B.

VIII. ANAGALLIS. L. Tikszem.

Szára felegyenesedő v. heverő. Lev. tojásdad v. rövid kerülékes, épélű, átellenes v. 3-san örvös. Vir. sárgás-veres v. kék, ez utóbbi A. coerulea Schreb. név alatt is ismeretes, s ha széles s nagy levelű, akkor A. latifolia-nak nevezik. ⊙ Jun. szept M. e. t. miv. talaján

A. arvensis. L. Mezei T.

IX. CENTUNCULUS. L. Czentike.

Apró fű, tojásdad, váltogatva álló, ülő levelekkel. Vir. fehér v. halvány piros. ⊙ Jun. jul. M. k. és délk. t. miv. talaján.

C. minimus. L. Piczi Cz.

X. SOLDANELLA. Tournf. **Harangrongy.**

Kocsána 1—2 virágú. A bibeszár rövidebb a pártánál. A pártája csak felső harmadában hasgatott, torokpikkelye nincs. Vir. rézvörös, kékbe játszó. 2l Máj. jul. A borsai Pietrózon, s Arzul hegyén s Krassói havasokon. **S. pusilla.** Baumg. Piczi H.

Kocsána 2—4 virágú. A bibeszár akkora v. hosszabb, mint a párta. A párta közepéig hasgatott, torokpikkelyekkel, ibolyakék. A tőalak havasi tájakban épélű levelekkel, felső erdő tájban S. montana Willd. csipkés élű levelekkel. 2l Máj. jul. A nagy és kis Tátrán, az árvai Beszkideken s a mármarosi havasokon. **S. alpina.** L. Havasi H.

XI. HOTTONIA. L. **Tónya.**

Lev. fésű alakuan, szárnyasan hasgatottak. Virágzata végálló, örvösen elhelyezett fürt. Vir. piros v. fehér. 2l Máj. jun. M. k. és d. t. állandó mocsárjaiban s lassan folyó vizeiben. **H. palustris.** L. Cziez T.

XII. SAMOLUS. Tournf. **Számolya.**

Szára felálló. Lev. visszásan-tojásdad vagy hosszúdad, tompa végű. Vir. végre nyujtott fürtben elhelyezettek, fehérek. 2l Máj. aug. M. délnyug. t. nedves, különösen szikes helyein. **S. Valerandi.** L. Síki Sz.

XLVIII. Család. PLUMBAGINACEAE. Juss. Plumbágófélék.

Füvek, pálhátlan, ép, váltakozó elhelyezéssel biró levelekkel. A kehely 5 fogú, redős. A párta 5 mély metszetű, néha 5 lev., szabályos. Porzó 5. Maghon egy, egy magrügygyel. Bibeszár 5 v. 1, öt bibével. A kehely által körülvett termés fel nem nyiló v. csak csúcsán fel nyiló tok.

Nemek:

Bibeszár 5. A párta 5 levelű, néha összenőve. A kehely hártyás-élű. **Statice** II.

Bibeszár 1; bibe 5. A párta forrtszirmú, tölcséridomú, 5 hasábú. **Plumbago** I.

Fajok:

I. PLUMBAGO. L. **Plumbago.**

A szár merev. Szárlev. szárölelő, lándzsás, szélén érdes. Vir. ibolya színű, ♃ Aug. szept. M. délnyugati t.
P. europea. L. Európai P.

II. STATICE. L. **Lelleg.**

Virágzata gömb Kocsána levéltelen. Lev. szálas, egy inú. Vir. piros. ♃ Máj. szept. M. nyug. és keleti t. vidékein s mivelik **S. elongata.** Hoff. Nyulánk L.
Virágzata egy oldalú, bugásan álló, sátorozó füzér v. fürt. Tőlev. bőrnemű, visszásan tojásdad v. kerülékes. ♃ Jul. aug. M. k. és d. t. szikes földjein.
S. Gmelini. Willd. Gmelin L.

XLIX. Család. ERICACEAE. Desv. Hangafélék.

Alacsony, többnyire mindig zöld, pálhátlan levelekkel ellátott cserjék. A virág szabályos. A kehely 4—5 fogú, hasábú vagy osztatú, maradó. A párta szintén olyan. Porzó 4, 8—10, likakkal v. ritkán hasadékkal v. kopácsokkal nyilók, szabadok. A termő egy, szabad, több rekeszű; minden rekesz 1 v. sok magrügygyel. A bibeszár egy, bibe szintén egy. A termés tok v. bogyó. A mag apró, dús fehérnyével.

Nemek:

1 A porzók aljukkal össze vannak nőve. **Bruckenthalia** III.
1 A porzók szabadok 2

2 A növények a chlorophyllt nélkülözik. A kehely 2—5 levelű. A párta lev. harangidomuan összehajlók, aljukon puposak, majdnem sarkantyúsak. Porzó 10. **Monotropa** X.
2 A növények növény zölddel 3

3 A lev. keskenyek, többé kevésbbé tűidomuak. A párta összeforrt szirmú. A porzók száma 8 4
3 A lev. nem tűidomuak. Porzó többnyire 10 (5) . . 5

4 A kehely színezett, 4 hasábú, kétszer akkora, mint a 4 fogú s hasábú párta. **Calluna** II.
4 A kehely zöld, ritkán színezett, 4 levelű vagy hasábú, rövidebb, mint a 4 fogú v. hasábú párta. **Erica** I.

5 A porzók nincsenek korongon elhelyezve. A kehely 5 metszetű. A tok hosszrésekkel nyílik. **Pirola** IX.
A porzók korongon állnak 6

6 A párta 5 levelű. A kehely 5 fogú. A tok 5 kopácscsal nyílik. **Ledum** VII.
A párta nem ilyen 7

7 A párta tölcsér-idomú. A maghon 5—10 rekeszű. A porzó tetején : likkal nyílik. **Rhododendron** V.
A párta más idomú 8

8 A kehely 5 hasábú. A párta harang v gömbidomú, 5 hasábú. A tok 5 kopácsú. **Andromeda** IV.
A kehely 5 metszetű 9

9 A maghon 2—3 rekeszű. Porzó 5 (10). Partája egészen rózsaszínű. **Asalea** VI.
A maghon 5—10 rekeszű. Porzó 10. Párfája fehér, rózsaszínű széllel **Arctostaphylos** VIII.

Fajok:

I. ERICA. L. Hanga.

Lev. 4-esen örvben állók. Vir. leginkább egy oldalra néző fürtökben vannak testszinüek. ♄ Ápr. máj. A tőalaknál a kehely szines, E. herbaceanál L. a keh. zöld s az egész növény kisebb. A kis Tátra mész hegyein. **E. carnea.** L Testszinű H.

II. CALLUNA. Salisb. Kalluna.

A lev. 4 sorosán, fedelékesen vannak elhelyezve, szálasak, szélén kerítettek, merev szőrmirigyekkel. A párta lilaszinű v. fehér. ♄ Aug. szept. M. e. t. különösen a havasok alján. (Erica vulgaris L.)
C. vulgaris. Salisb. Repcsész K.

III. BRUCKENTHALIA. Reichb. Brukkentália.

Apró bokor, egyenes, pelyhesedő szárakkal; szálas hegyes, néha gyűrűsen álló levelekkel. A vir. a szárak végén összeszorulnak, lilaszinüek. ♄ Jul. aug. Hunyad megye, Bihari hegységben, Retyezát havasi tájain. **B. spiculifolia.** Reichb. Füzérlevelű B.

IV. ANDROMEDA. L. Andromeda.

Apró heverő cserje, egyenes, barna vörös szárral. Lev. lándzsás, mindig zöld, szélén visszahajlott, felül fénylő, alúl kékes-zöld. A vir. végálló, gyérvirágú ernyőkben. A kehely és koesánok rózsaszinüek. A párta rózsaszinű v. fehér. ♄ Ápr. máj. Árva, Liptó megye gyeptőzet rétjein. Bihari hegységben.

A. polifolia. L. Keskenylevelű A.

V. RHODODENDRON. L. Ragyabura.

Körülb. 1 m. magas cserje, rozsda barna ágakkal. Lev. többnyire kerülékesek, nyélbe keskenyedők, vastagok, bőrnemüek, behajlott élüek, a behajlott éleiken egyes bemélyedő pontokkal; felül sötét zöldek; fiatalon fehér szőrösek, később rozsdaszinüen mirigyesek és pikkelyesek. Pártája piros, tölcsér alakú. ♄ Máj jun. Köves talajon szórv. a kel. havasokon. A honi példányok levelei rövidebbek, mint a nyugoton előfordulóké. **Rh. ferrugineum.** L. Rozsdás R.

VI. ASALEA. L. Azalea.

Apró, gyepes, bokrocska. Lev. hosszúkásak v hossz visszás-tojásdadok, tompák, többé-kevésbbé szőrösök. Vir. ernyősek pirosak, aprók ♄ Máj. jun. A rodnai s bánati havasokon **A. procumbens.** L. Heverő A.

Kertjeinkben előfordulót, arany-sárga virágút s hegyes levelűt Asalea pontica L. név alatt ismerjük.

VII. LEDUM. L. Rozsdabura.

Szára felegyenesedő. Lev. szálas, behajlott élű, alúl rozsdaszinű, molyhos. Vir. végálló, ernyős fürtökben, fehér. ♄ Máj. jun Fenyves erdők turfás talaján, a m. Tátrán. **L. palustre.** L. Mocsári R.

VIII. ARCTOSTAPHYLOS. Adans Medvegerezd.

Szára fás, heverő. Lev. hossz-visszás-tojásdadok, tompák, épélüek, alúl halvány-zöldek. Vir. rövid végálló

fürtben állnak. A párta fehér, széle piros. A bogyó piros. ♄ Ápr. máj. A nagy és kis Tátrán s a mármarosi havasokon, leginkább homokos mésztalajon.

A. officinalis. Wimm. et Grab. Orvosi M.

IX. PIROLA. L. Körtike.

1 Virágzata ernyős. Lev. hossz-lándzsásak, elül szélesebbek, fürészes élüek, rövid nyelüek, látszólagos örvökben. Pártája fehér v. világos rózsaszinű. ♃ Jun. aug. M. éjsz. megyeiben szórványosan.

P. umbellata. L. Ernyős K.

A vir. magánosak v. fürtökben állnak 2

2 A virág szár (kocsán) egy virágú. Pártája 5 osztatú, fehér, változó-méretű. A bibe 3-szor oly széles, mint a szár. A kehely czimpái tojásdadok, tompák. ♃ Jun. jul. M. éjsz. t. erdőtájban s a bánáti havasokon.

P. uniflora. L. Egyvirágú K.

A virágok fürtökben 3

3 A fürt gazdag virágú, egy oldalú. Pártája harangidomú, zöldes-fehér. A bibeszár hosszabb, mint a párta. Lev. tojásdadok, hegyesek, csipkések, a lemez hosszabb a nyélnél. ♃ Jun. jul. M. é. t. hegyes vidékein.

P. secunda. L. Egyoldalú K.

A fürt gyérvirágú, minden oldalú 4

4 A párta nyilt, harangidomú. A porzók felfelé, a bibeszár lefelé hajlók 5

5 A párta gömbös, csukott, fehér v. pirosas. A porzók összehajlók. A bibeszár egyenes v. csak kissé hajlott 6

A levél lemez rövidebb nyelénél. A kocsán tompa élü. A kehely czimpái tojás-lándzsásak, kihegyezettek. A bibeszár hosszabb a pártánál; a párta fehér, ritkán pirosas. ♃ Jun. jul. M. nyugoti és éjsz. t. árnyas erdeiben, gyakori.

P. rotundifolia. L. Kerekdedlevelű K.

A lev. lemez hosszabb nyelénél. A kocsán alúl éles élekkel. A kehely czimpái kerek-tojásdadok. A bibeszár akkora, mint a párta. A párta zöldes-fehér. ♃ Jun. jul. M. éjsz. t. árnyas, száraz erdeiben.

P. chlorantha. Sw. Zöldvirágú K.

6 Vir. piros. A kehely czimpái három-szög-tojásdadok. A bibeszár rövidebb a pártánál, egyenes, korong nélkül. A bibe kétszer oly széles, mint a szár. ♃

Jun. jul. A Tátra alhavasi és felső erdőtájban szórv. **P. minor.** L. Kis K.
Vir. fehér. A kehely czimpái tojás-lándzsásak. A bibeszár hosszabb a pártánál. A bibe keskenyebb vagy akkora, mint a bibeszár gyűrűje. ♃ Jun. jul. A bánáti havasokon s Bártfa m. **P. media.** Sw. Közép K.

X. MONOTROPA. L. Gazillat.

Az egész növény halaványsárga, molyhos. Szára husos, pikkelyes levelekkel. Vir. dúsvirágú, hajló fürtben, fehérek; a bibe sárga. ♃ Jun. aug. Fenyves fák gyökerein. Az egészen kopasz alak M. glabra Bernh. név alatt fordul elő. **M. Hypopitys.** L. Fenyő-aljú M.

L. Család. VACCINACEAE. DC. Áfonyafélék.

Cserjék váltakozó levelekkel. A kehely felül álló, 4—5 fogú v. hasábú v. ép. Párta 1 levelű, 4—5 fogú v. hasábú. Porzó 8, (10—12) egy kis korong előtt elhelyezve. A maghon 4—5 rekeszű. A bogyó gömbölyű.

Nem:

A jelleg ugyanaz. . . . . **Vaccinium.**

Fajok:

VACCINIUM. L. Áfonya.

1 A párta kerek, széle visszahajlott. A szár kuszó. A lev. mindig zöldek, tojásdadok, hegyesek, alúl szürkén zöldek. Vir. piros. Bogyója veres. ♄ Jun. aug. M. éjsz. s kel. terület havasi alján külön. zsombékos helyeken. **V. Oxycoccos.** L. Foltos Á.

A párta tojásdad, gömbölyded v. harangidomú . . . 2

2 A lev. mindig zöldek, visszás-tojásidomuak, szélükön vissza-hajlottak, gyengén csipkés éllel, alúl pettyegetettek. A párta harangidomú. Vir. fehér v. vereses. Bogyója veres. ♄ Máj. jun. M. éjsz. s kel. t. hegyes vidékein. **V. Vitis idaea.** L. Veres Á.

A levelek lehullók. A párta tojás- v. harangidomú. A bogyók feketék 3

3 { A lev. tojásdadok, apró fürész fogakkal, kopaszak. Pártа gömbded; világos zöld, test szinbe átmenő. Bogyója leve bibor szinű. ♄ Máj. jun. M. e. t. alsó és felső erdő tájban, havasi és alhavasi tájban.
V. Myrtillus. L. Fekete Á.
Lev. visszás-tojásdadok, épélüek, felül sötét-, alúl kékesen-zöldek. Pártája tojásdad; fehér v. vörös. Bogyója leve szintelen. ♄ Máj. jun. M. e. t. havasain, mocsáros s nedves televénydús helyeken.
V. uliginosum. L. Hamvas Á. }

II. Eleuthero- et Apetalae.

a) Juliflorae.

LI. Család. BETULACEAE. Rich. Nyirfafélék.

38. ábra.

A nyirfa barkái.
a) a porzós, b) a termős barka.

Fák v. cserjék váltakozva álló, egyszerű levelekkel s lehulló, szabad pálhákkal. Egylaki virágaik pikkelynemü murvák által támogatva, barkákban állnak (l. 38. ábr.) A ♂ virágok néha lepellel birnak, 2—3 barka áll egy murva tövében. A ♀ vir. ritkán birnak lepellel; a barkák kisebbek a ♂ barkáinál, tövükben több murva áll. A maghon 2 rekeszű, egy-egy magrügygyel. A termés többnyire szárnyas makk, (l. a 28. ábrát).

Nemek:

{ A ♀ barkák gyér fürtökben egy közös nyélen, rövid tojásdadok, az érettek megfásodottak, maradó pikkelyekkel. A ♂ vir. 4 levelű vagy hasábú lepellel, ezekkel váltakozik a 4 porzó. A makk nem szárnyalt.
Alnus II.

A ♀ barkák egyenként állnak, hengeresek; az érettekről a pikkelyek a szárnyalt maggal hamar lehullanak. A ♂ vir. lepellel nem birnak, hanem csak apró pikkelyekkel. **Betula** I.

Fajok:

I. BETULA. L. Nyir.

1 Cserjék. (3 meterig emelkednek). Leveleik aprók . . 2
Tekintélyes fák 4

2 A ágak előre haladottabb korban is gazdagon viaszmirigyesek, fiatalabb korban egyszersmind szőrösek. A lev. tojásdadok v. kerekdedek, durván fogasak. A ♂ és ♀ barkák igen számosak, rövid nyelüek. ♄ Apr. máj. Itt ott elvétve szabadon s diszkertekben. **B. fruticosa.** Trautw. Cserjés Ny.
Az ágak viasz-mirigyek nélkül, fiatal korban szőrösek, később kopaszak 3

3 Felegyenesedő cserje dülénydedtojásdad levelekkel, széleik kétszer élesen fürészesek. A termős barkák rövid nyelüek, vastagon hengeresek. ♄ Máj. Az alhavasi tájban. **B. intermedia.** Thom. Közép Ny.
Eltérülő cserje, majdnem körkörös levelekkel, széleik durván csipkések. A termő barkák tojásdadok, majdnem ülők. ♄ Máj. jun. Hazánkban előfordulása kétes. **B. nana.** L. Törpe Ny.

4 Lev. tojásdad-3 szögüek v. tojásdad-dülénydedek, válluk egyenes, fiatalon szőrösek, később kopaszak. Levélnyelek és fiatal hajtások fiatalon többnyire szőrösek, később ezek is kopaszak. Galyak viasz mirigyek nélkül, felegyenesedők, a lógó ágú pendula Rath név alatt el lett különítve; van hasított levelű is (B. dalecarlica L.) A makk szárnya 2-szer oly széles, mint a mag. ♄ April. máj. M. e. t. erdeiben a havasi tájig. **B. alba.** L. Fehér Ny.
A lev. más alakuak 5

5 Lev. tojásdad-alakuak, gyengén szíves válluak, gyakran felül; de alúl mindig egészen v. csak az ereken szőrösök, durván és egyenlőtlenül fürészesek. A kopasz levelű, de a galyakon viasz-mirigyekkel ellátott

alakja B. carpathica név alatt ismeretes; termő barkái is szőrösök. ♄ Máj. jun. Szórv. M. e. t.

B. pubescens. Ehrh. Szőrösödő Ny.

Lev. delta alakuak, hosszan kihegyezettek, fiatal hajtások viasz-mirigyesek, később kopaszak. A kevésbbé kihegyezettet, és mindig viasz-mirigyekkel ellátottat B. oykoviensis Bess. név alatt ismerjük; ide tartozik a sűrűen viasz-mirigyes alak B. transsilvanica Schur is. ♄ Máj. Leginkább hazánkban elő forduló alak, melyet gyakran az albával cserélnek fel.

B. verrucosa. Ehrh. Középeurópai Ny.

II. ALNUS. Tournf. Égerfa.

1 A lev. alúl csak részben szőrösök 2
A lev. alúl egészen szőrösök. 3

A vir. a levelekkel együtt, vagy azok kifejlődése előtt jelennek meg májusban v. juniusban. A lev. válla lekerített; magok tojásdadok; fiatalon felül enyvesek, kifejlődve halvány sötét-zöldek, kopaszak, alúl világos zöldek. A ♂ vir. leple 3 levelű. A ♀ barkák az idei hajtásokon vannak. A kéreg világos zöld.

2 ♄ Máj. jun. Szórv. M. e. t. **A. virídis.** DC. Havasi É.

A vir. a levelek kifejlődése után fejlődnek. Lev. válla ékalakú, melyek visszás tojásdadok, fiatalon, sőt később is felül ragadósak, alúl később csak az ereken szőrösök. A kéreg fekete barna, szét szaggatott. ♄ Marcz. ápr. Szórv. M. e. t. nedves helyein az alhavasi tájig. **A. glutinosa.** DC Enyves É.

Lev. tojásdadok, hegyesek v. kihegyezettek, vállukon lekerítettek, fiatalon mindkét oldalon puhán szőrösök, később felül sötét zöldek, kopaszak, alúl kékes szürkék. A ♀ barkák rövid nyelűek vagy ülők. A kéreg világos szürke. ♄ Febr. márcz. Nő. mocsaras, nedves talajon M. e. t. **A. incana.** Willd. Hamvas É.

3 Lev. kerekded-visszás tojásdadok, tompák v. hegyesedők, fiatalon a nyél a fiatal galyakkal együtt puha szőrüek, később felül szőrösödők, alúl pedig az ereken vagy mindenütt gyéren álló szőrökkel. A ♀ barkák rövid v. hosszabb nyelűek. A kéreg sima, barna. ♄ Febr. márcz. Itt-ott elvétve turfás v. mocsaras helyeken.

A. pubescens. Tausch Szőrösödő É.

LII. Család. CUPULIFERAE. Rich. Kupacsosak.

Fák v. cserjék váltakozó, egyszerű levelekkel és egylaki virágokkal. Az ♂ vir. barkát képeznek; a lepel 4—5 hasábú v. egészen hiányzik; a porzók száma 5—24. A ♀ vir. magánosan, csoportosan v. füzérekben állnak. A lepel a maghon aljához van nőve, mely a terméssel tovább nő s az u. n. kupacsot, (gyümölcs-csészét, cupula) képezi; a maghon 2—6 rekeszű, minden rekesz 1—2 magrügygyel; bibe 1—2. A makk elsatnyulás által egy rekeszű, alján a kupacs-veszi azt körül.

Nemek:

1 A ♀ vir. füzérekben állnak 2
A ♀ vir. nem állnak füzérekben 3

2 A ♂ vir. pikkelyei tojásdadok; porzó 6—12, egyszerűek. A ♀ füzér pikkelyei lazán s 3 ként állnak, 2 viráguak, a külsők lehullók, a belsők 2 hasábuak. A fakérge sima. . . . . **Carpinus** V.
A ♂ vir. veseidomuak; porzó 12—24, ágasak. A ♀ füzér pikk. tojásdadok, 2 viráguak; a lepel a maghon tetején áll. A fa kérge összerepedezett, ripacsos. **Ostrya** VI.

3 A vir. a lev előtt jelennek meg. A ♂ vir. lepel nélkül, hosszukás hengeres barkákban, pikkelyeik visszás tojásdadok, csúcsokon 2 függelékkel. **Corylus** IV.
A vir. a levelekkel v azok után jelennek meg . . . 4

4 A ♀ vir. csomósak v. magánosak a lev. hónaljaiban, mindegyik kupacs által körülvéve, mely alúlról fölfelé veszi körül az egész makkot. A kupacs számos pikkelyből áll. **Quercus** III.
A ♀ vir. végálló csomókban v. csomósan állnak, a ♀ vir. alján 2—3 vir. egy közös murvában. A kupacs négy levelű 5

5 A ♂ barkák felegyenesedők, csomós virágokkal; a csomók tövében murvák állnak; a kehely 6 osztatú; porzó 10—20. A ♀ vir. a ♀ alján vannak elhelyezve v. a lev. hónaljaiban; kelyhök 4 hasábú, 2—3 szirommal. A maghon 5—8 rekeszű. A lev. hosszlándzsásak, hegyesek, durván v. szálkásan fürészesek,

fiatalon alúl kevéssé szőrösök, később egészen kopaszak. . . . . **Castanea** II.

A ♂ barkák lelógók; a kehely 5—6 hasábú; porzó számos. A ♀ vir. kettenként egy nyélen. A lev. tojásdadok, ritkán épélüek, de alig kivehető fogakkal, pillásak; fiatalon mindkét oldalon, később csak alúl, főleg az ereken és érzugokban pelyhesek. **Fagus** I.

Fajok:

I. FAGUS. L. Bükk.

Lev. tojásdad, kopasz, szélén pillás élű, hullámzatosan fogas, alúl halvány zöld. Termése több magvú. ♄ 20—30 m. Máj. erdőinkben gyakori. **F. silvatica.** L. Erdei B.

Kertjeinkben gyakran előforduló alfajai: a F. s. incisa Willd. bemetszett, a F. s purpurea Hort. barnaveres, és F. s. variegata Hort. tarka levelekkel.

II. CASTANEA. Tournf. Gesztenye.

Lev. hossz-lándzsás, röviden hegyes, szálka hegyű fűrész fogakkal; felül sötét zöld, fénylő, alúl halványzöld. Kérge hasadékos. ♄ 15—20 Miv. M. k. és d. t. (C. sativa Mill. = vulgaris Lam.) **C. vesca.** Gärtn. Csemege G.

III. QUERCUS.*) L. Tölgy.

1 A kupacs pikkelyei hengeres-vonalasak, elállók, hátra görbülők, miáltal az egész kupacs feltünően boglyas v. borzas lesz. A makk 2-ik esztendőben érik. A lev. kifejlődésük korában bársonyosak, később csak hátlapjukon szőrösödők, feltünően érdes fogasuak, szélük durván v. öblösen s egyenlőtlenül fogas v. hasgatottan karélyos; szürke rügyeit vonalas kondor pálhák veszik körül. ♄ Erdei fa Máj. M. k. és d. t. (Quercus Cerris L.) **Qu. austriaca.** Willd. Osztrák T.

*) Jegyzet: Ki hazánk tölgyfáinak bővebb kulcsát óhajtja t. i. az alfajokra nézve is, annak ajánlom Dr. Simkovics Lajos értekezését a Magy. Növ. Lapokban VII. évfolyam, 63 lap és Erdészeti lapok 1887. januáriusi füzetében ugyan annak levelét.

A kupacs pikkelyei laposak vagy domboruak, nyelvbe szükülök, oda nyomottak, nem oly nagyok, mint az előbbinél 2

2 { A kupacs felső pikkelyei berzedten hátra törtek. A lev. rövid nyelüek, fordítva tojásdadok, meglehetősen nyélbe keskenyedők, szíves néha, egyenlőtlen aljuak, öblösen karélyosak; a legnagyobb karélyok gyakran karélyosodók. A levél lemez kiemelkedett erezetű s ezért kissé érdes, fiatalon mindkét oldalon molyhos, később kiváltképen alúl az inak mellett szőrösödő.
A kupacs felső pikkelyei nincsenek hátratörve . . . 3

A levél nyél s a fiatal hajtások szőrösödők. ♄ M. e. t. felső erdő tájig. **Qu. cornifera.** Kit. Csomós T,

3 { A levél nyél szőrös v. többé-kevésbbé szőrösödő . . 4
A levél nyél teljesen meztelen 5

4 { A termés nyele (csumája) oly hosszú, mint maga a levél. A hajtások és rügyek kopaszodók. A levéllemez alúl csupán a fő ereken szőrös, egyebütt kevésbbé szőrösödő. ♄ Máj. Keverve az utóbbival. Némelyek csak alfajnak tartják.
Qu. pendulina. Kit. Koloncos T.
A termés nyéltelen. A kupacs pikkelyei nem eresek, nyelvük rövidebb, rásimuló, hártyás, többnyire barnább szinü, mint a pikkely alja. A levél nyél és a fiatal hajtás többé kevésbbé szőrös vagy szőrösödő; a levéllemez felszine szőrösödő, kiemelkedő erezetű, kissé érdes. (Qu. lanuginosa. Lam.)
Qu. pubescens. Willd. Szőrösödő T.

5 { A termő vir. s a makkja kocsántalan, a levelek válla nem füles, a levélnyél elég hosszú, a levél lemez alúl finoman szőrösödő. A kupacs pikkelyek alja széles, többnyire szürke, nyele hártyás, rövid, barna, oda nyomott. ♄ Máj. M. e. t. a Tátra aljáig.
Qu. sessiflora. Sm. Kocsántalan T.
A termő vir. s a makkja többé kevésbé hosszú, legalább oly hosszú, mint a makk. A lev. többsége vállán világosan füles, a levélnyél rövid. A levél nyél és a lemez felszine kopasz, utóbbi sima, fényes;

a levél nyél rövid majdnem semmi. A levelek nyélbe keskenyedők. ♄ Máj. M. e. t az alhavasi tájig. (Qu. Robur L.) **Qu. pedunculata.** Ehrh. Kocsányos T.

IV. CORYLUS. L. Mogyoró.

1 Tekintélyes fa, repedezett parás kéreggel; kupacsai mirigy sertések, két murva körből vannak alkotva. Lev. valamennyi fajnál kerekded szivesek, kihegyezettek. ♄ Febr. márcz. M. legdélibb t. **C. Colurna.** L. Franczia M.

Cserjék, kérgük nem parás; a kupacsok kopaszak . .

2 A porzók sárgák. A kupacs harang alakú, oly hosszú v. rövidebb, mint a mogyoró. ♄ Feb márcz. M. e. t. közönséges. **C. Avellana.** L. Közönséges M.

A porzók pirosak. A kupacs csöves, hosszabb a mogyorónál. ♄ Febr. márcz. Miv. s elvadul M. k. és d. t. **C. tubulosa.** Willd. Csöves M.

V. CARPINUS, Tournf. Gyertyánfa.

1 10 m. alúli fa. Lev. aprók, keskenyek, tojás lándzsásak. A ♀ barkák tojásdadok, pikkelyeik tojásdadok, épek vagy szabálytalanul fürészesek. A kupacs egy oldalú. ♄ Ápr. máj. M. délkel. t. meszes hegyein. (C. orientalis Lamb.) **C. duinensis.** Scop. Alföldi Gy.

10 m. felül fák Lev. hossz. tojásdadak v. tojás lándzsásak, hegyesek. A ♀ barkák hosszúkásak, pikkelyeik 3 hasábuak, a középső hasáb hosszabb az oldalt állóknál 2

2 A termő bark. pikkelyei barna veresek, nyelv alakuak; a középső hasáb 3-szor akkora, mint az oldali hasábok; valamennyi hasáb tompa. Lev. tojásdadok v. tojás lándzsásak, vastagodott fűrész fogakkal; a lándzsás levelűt és gyengén fürészest C. intermedia Wierzb, név alatt ismerjük. A szíves aljú levelekkel birót Schur. C. subcordifolicea-nak mondja. ♄ Ápr. máj. M. e. t. erdeiben. **C. Betulus.** L. Közönséges Gy.

A termő b. pikkelyei zöldek, lándzsásak, a középső hasáb sokkal hosszabb az oldal állóknál, valamennyi hegyes. Lev. kerülékesek v. tojásdadok, vállukon kissé

szívesek, kétszer élesen fürészesek. ♄ Máj. É.-Amerikából szárm. nálunk díszkertekben.
C. caroliniana. Walt. Amerikai Gy.

VI. OSTRYA. Micheli **Veniczfa.**

Termései függő, tojásdad v. hosszúdad-hengeres tobozba egyesülők. Lev. tojásdadok, kihegyezettek s kihegyezetten fürészesek. ♄ Ápr. máj. Folyók mentén.
Q. carpinifolia. Scop. Gyertyánlevelű V.

LIII. Család. JUGLANDACEAE. DC. Diófafélék.

Fák szárnyalt, pálhátlan levelekkel. A virágok egylakiak. A porzó virágoknak murvákból alakult, 6 metszetű, látszólagos leplök van, melyben sok porzó van elhelyezve. A termős vir. majd magánosak, majd 2—3 egymás mellett v. pedig sok s gyér barkát alkotnak. A lepel 4 karélyú, kétsoros, a belső a maghonnal nő össze, vagy a lepel teljesen hiányzik. A maghon tökéletlen falazat által két rekeszű. Termés 2, ritkán 3—4 kopácsú csontár.

Nemek:

1. A ♀ vir. sok virágú, gyér, lefüggő barkákban. Porzó 16—20. A termés kanyargós-élű csontár. **Pterocarya** III.
   A ♀ vir. magánosak, v. 2—3-ként állnak rövid, végálló barkákban 2
2. A ♂ vir. hosszú, egyszerű hengerded barkákban. Porzó számos. A lepel 5—6 osztatú. A ♀ vir. leple kettős; a külső 3—5 fogú, a belső 3—4 levelű. Termése húsos héjba zárt, bőrnemü, 2 kopácsú csontár. **Juglans** I.
   A ♂ vir. összetett barkákban. Porzó 3—10. Termése 4 kopácsú csontár. **Carya** II.

I. JUGLANS. L. **Diófa.**

1. Lev. szárnyas 7—9 levélkével, melyek tojásdadok v. hossz- tojásdadok, kihegyezettek. A lepel zöld, fehér pettyekkel. Termése gömb, vagy tojásdad-gömb-

idomú. 12—24 m. ♄ Máj. Miv. itt-ott vadon, kel. fa. **J. regia.** L. Pompás D.

A levélkék száma 12 v. több, lándzsásak, aprón fogasak 2

A levélkék kopaszak, alúl szórv. rövid szőrüek. 12—20 m. ♄ Máj. Miv. díszkertekben. Éjszak-Amerikából származott. **J. nigra.** L. Fekete D.

A levélkék felül szőrösek, alúl szürkén molyhosak. 12—20 m. ♄ Máj. Díszkertekben, szintén Éjsz. Am. **J. cinerea.** L. Szürke D.

II. CARYA. Nutt. Hikkory.

Több fajban fordul elő díszkertekben, legnevezetesebbek:

A levélkék száma 5, hosszúkásak. A bimbók feketék. ♄ Jún. Éjsz. Am. díszfa. (C alba Nutt. = Juglans alba Michx.) **C. ovata.** Mill. Tojásdadlevelű H.

A szárnyak száma 7—17 2

A szárnyak száma 11—17 hosszúdad-lándzsásak, kissé sarló alakuak. ♄ Jún. Éjsz. Amerikából díszfa (Jugl. olivaeformis Michx.) **C. illinoënsis.** Wangenh. Olajfaalakú H.

A szárnyak 7—9 3

A levélkék aprók, 9 mm. hosszúak és 2 mm. szélesek, élesen fogasak, alúl szőrösök. ♄ Máj. Éjszak. Amerikából miv. (Jugl. amara Michx.) **C. amara.** Michx. Keserű H.

A levélkék nagyobbak körülb. 18 mmnyiek., visszástojásdadok 4

A szárnyak száma 7, mindkét oldalról szőrösek, fürészeltek. ♄ Jun. Éjszak Amerikából származott. miv (Jugl. tomentosa Mill.) **C. alba.** Mill. Fehér H.

A szárnyak szám 9, ritkán 7, eleinte szőrösök, de később csak alúl olyanok, mirigyesek. ♄ Jun. Éjszak Amerikai fa, díszkertekben tartják. (Jug. sulcata Willd.) **C. cordiformis.** Vagenk. Szívalakú H.

III. PTEROCARYA. Kth. Szárnyasdiófa.

Szárnyak 11—25, hosszúkás lándzsásak, hegyesek, fürészeltek, kopaszak. A bimbók pikkelyek nélkül, hosszúak, rozsdaszinüek. ♄ Máj. A Kaspitenger

vidékéről hozták hozánk díszkertekbe. (Jug. pterocarpa Michx.) **P. caucasica.** Kth. Kaukazi Sz.

LIV. Család. MYRICACEAE. Rich. Myrikafélék.

A virágok egy- v. kétlakiak, barkákban állók. A lepel hiányzik, vagy 1—6 pikkelyből áll. Porzó 2—8. A maghon egy rekeszű, két árhegyű bibével. A termés makk.

Nem:

Kis cserje, lándzsás, gyengén fürészes levelekkel. Erős illattal . . . . . **Myrica.**

Faj:

MYRICA. L. **Mirika.**

A jelleg ugyanaz. ♄ Ápr. máj. Díszkertekben.
Myrica gale. L. Illatos M.

LV. Család. SALICACEAE. Rich. Fűzfafélék.

Fák vagy cserjék váltakozó, egyszerű levelekkel, két lehulló pálhával. A vir. kétlakiak, barkákban állók. Lepek helyett néhány kis pikkely v. mirigy v. korsó alakú húsos vánkos lelhető. A ♂ vir. 1—2 porzósak. A termőt két termő levél alkotja, mely egy pikkely tövében áll. A maghon egy rekeszű, faláról számtalan magrügy csüng le. A termés két kopácsú tok, magvai üstökösek.

Nemek:

A barkák pikkelyei épek. A leplet két mirigy helyettesíti. Porzó 2 vagy több. Bibeszár 1, bibe 2. **Salix** I.
A pikkelyek karélyosak, hasogatottak. A lepel korsóalakú, húsos vánkos. Porzó 8—12. Bibeszár 2, igen rövidek. . . . . **Populus** II.

I. SALIX. Tournf. **Fűzfa.**

1 A barkák végállók. Törpe cserjék, a földön kuszó tővel s felemelkedő ágakkal. (Glaciales) 2
A barkák oldalt állnak 4

2 A lev. hosszú nyelüek, majdnem kerekdedek, épélüek, kopaszak, kissé hátra hajlottak, fölül zöldek, recsések, alúl szürkék. Maghonai borzasak. ♄ Jul. aug. A magas Tátrán s a marmarosi havasokon.
S. reticulata. L. Reczés F.

A lev. rövid nyelüek, majdnem ülők. A maghonok kopaszak 3

3 A lev. visszásan-tojásdadok v. visszá-lándzsásak, épélüek, alúl felül halvány-zöldek, fénylők. ♄ Jul. aug. A magas Tátrán s a marmarosi havasokon.
S. retusa. L. Csorba F.

A lev. kerekdedek, fürészesek, aprók, alúl felül zöldek, fénylők, majdnem ujjas erüek. ♄ Jul. aug. A m. Tátrán, a mármarosi s bánáti havasokon.
S. herbacea. L. Fűnemü F.

4 A barkák valamennyi pikkelye egy szinü, sárga-zöldek. A barkák leveles nyélen. A porzók aljukon egymással kissé összenőve, szőrösödők 5

A barkák pikkelyei csúcsaikon más szinezetüek, mint aljaikon 8

5 A ♀ barkák pikkelyei maradók. Porzó 3. Mirigy egy. Lev. hosszúdad-lándzsásak, kopaszak, fürészesek, felül alúl pázsit-zöldek v. alúl szürke-zöldek; a melléklev. (pálhák) félig szívalakuak. A tok hosszú nyélen. ♄ Apr. máj. M. e. t. nedves rétjein köz.
S. amygdalina. L. Mandola F.

A ♀ barkák pikkelyei érés előtt lehullók. Porzó 2—10. Mirigy 2. Az ágak, főleg virágzáskor törékenyek. (Fragiles) 6

6 Porzó 5—10. A lev. lándzsásak, kihegyezettek, aprón fürészeltek, kopaszak sötét-zöldek, igen fényesek; a pálhák hosszú-lándzsásak. ♄ Máj. jun. M. e. t. állandó mocsárjaiban s Bánátban itt-ott.
S. pentandra. L. Babér F.

Porzó csak 2. A pálhák lándzsásak v. tojásdadok . . 7

7 Pálhái félig szívalakuak. A lev. eleinte szőrösek, később kopaszak. A bibe két hasábú. A tok nyele hosszú. ♄ Apr. máj. M. e. t. rétjein.
S. fragilis. L. Csőrege F.

Pálhái lándzsásak. Lev. mindkét oldalról selymes-fehéres. Bibéje kiöblösödött. ♄ Ápr. máj. M. e. t. rétjein az alhavasi tájig. **S. alba.** L. Fehér F.

8 A barkák nyelesek, a nyél leveles. A porzók virágzás után sárgák. Igen ágas, törpe havasi füz cserjék. (Frigidae) 9

A barkák ülők, néha rövidke száron. Magasabb cserjék vagy fák 10

9 A lev. mindkét felületen fénylők, hálós erüek, egyenlő színüek, végre kopaszak, fürészesek vagy épélüek, visszásan-tojásdadok. Maghonai majdnem nyéltelenek, szőrösek, végre kopaszak. ♄ Jun. jul. A Tátra s rodnai havasok alhavasi táján. Épélű levelekkel biró alfaja S. Jacquiniana Koch.

S. Myrsinites. L. Myrsineképű F.

A lev. alúl pázsit-zöldek, kopaszak, fénytelenek, felül fénylők, kerülékesek, fürészesek. Maghonai borzasak. ♄ Jun. jul. A magas Tátrán s a rodnai havasokon.

S. arbuscula. L. Fásodó F.

10 A tokocska ülő vagy rövidke nyélen, a nyél alig oly hosszú, mint a mirigy 11

A tokocska nyeles, 2—6-szor hosszabb a mirigynél. (Capreae) 13

11 A fűz külső héja sárga. Lev. hosszúdad-lándzsásak, kihegyezettek, kopaszak (csak a fiatalok selymesek) fürészesek. Az ágak borzasak. ♄ Márcz. ápr. M. e. t. a magas Tátra aljáig.

S. daphnoides. Vill. Boroszlánképű F.

A fűz külső héja zöld A többi jegyek sem egyezők . 12

12 Két egymással összenőtt porzó, a porhon piros, virágzás után fekete. A lev. és a barkák átellenes állásuak. A lev. visszásan-lándzsásak, apróan fürészesek, fényesek, kopaszak. ♄ Márcz ápr. Nedves helyeken M. e. t. az alhavasi tájig. **S. purpurea.** L. Csigolya F.

A két porzó szabad, a porhon sárga, később fekete. Lev. szálas-lándzsásak, épélüek, alúl szürkék, selymesek, fénylők. A pikkelyek barnák, ezüst szőrrel. M. e. t. nedves talaján a magas Tátra aljáig.

S. viminalis. L. Kötő F.

13 A barkák görbék. A lev. keskeny-szálas-lándzsásak, alúl hófehérek, molyhosak, fénylő fogasak. Két porszála félig összenőtt. Maghonai kopaszak. ♄ Ápr. máj. Szórv. a havasok alján. S. incana Schrank. = rosmarinifolia Gouan.) **S. riparia.** Willd. Parti F.
A barkák egyenesek 14

14 A kifejlődött levelek alúl szőrösek v. érdes molyhosak. A bibeszár igen rövid. A barkák egészen ülők . . 15
A kifejlődött lev. alúl nem szőrösek, kopaszak vagy puha molyhosak, selymesek 17

15 A bimbó és az ágak molyhosak. A lev. rövid hegyüek, egyenesek, kerülékesek v. visszás-tojásdadok, felül is pelyhesedők. A bimbók molyhosak. Bibéje tojásdad, két hasábú. ♄ Márcz. ápr. Szórv. mocsáros nedves helyeken M. e. t **S. cinerea.** L. Hamvas F.
A bimbó kopasz. A lev. hegye hátrahajlott 16

16 A barkák nagyok. Lev. hosszúdadok, kerülékesek, felül kopaszak, kissé fénylők. A maghon nyele 4—6-szor hosszabb a mirigynél. A bibék egymáshoz bókolók. ♄ Márcz. ápr. M. e. t. erdőkben 3—9 m. **S. caprea.** L. Kecske F.
A barkák aprók. Lev. visszás-tojásdadok, felül szőrösödők, ránczosak, mint az előbbinél habos-fürészes-élüek. A maghon nyele 2—4-szer hosszabb a mirigynél. A bibék egyenesen elállók. ♄ Ápr. máj. M. e. t. nedves mocsáros helyein közönséges. 50 cm. v. 2 m. **S. aurita.** L. Füles F.

17 A tő kúszó, apró, 30 cmteres. A lev. alúl, felül egyszinüek. A pálhák féltojásdadok v. lándzsásak . . 18
A tő nem ilyen, magasabb. A lev. alúl különböző szinüek, szürkék, szürkés zöldek, sohsem ránczosak. A pálhák szívesek vagy vese alakuak 19

18 Lev. alúl és felül zöld, kopasz, apró, kerülékes, épélű, majdnem szíves aljjal, hegyeik egyenesek. A bibe karélyos. Maghonai nyelesek. Apró cserje. ♄ Máj. jun. A m. Tátrán. **S. myrtilloides.** L. Kukojcza F.
Lev. kissé selymes, épélű v. mirigyesen fogas; hegye hátrahajlott. A bibe két hasábú. Szintén kis cserje. ♄ Ápr. Szórv. M. e. t. az alhavasi tájig. Számos alfajjal. **S. repens.** Wimm. Kúszó F.

19 A bibeszár hosszú. A lev. alúl szürkék, hegyeiken szép zöldek, selymesek, később kopaszak, tojás-lándzsásak, habos-fürészes-élüek. ♄ Ápr. máj. A tátrai, beregi s bánáti hegyeken. (S. filicifolia Wahl.)
S. nigricans. Sm. Feketés F.

A bibeszár rövid 20

20 A lev. tojásdadok, kihegyezettek, alúl majdnem egy színüek, később kopaszak, habosan fürészesek. A bibe két hasábú. Maghonai kopaszak. S. fagifolia Kit. alfajánál szőrösek. ♄ Máj. jun. M. éjsz. és kel. t. hegyes vidékein. **S. silesiaca.** Willd. Szileziai F.

Lev. tojás-kerülékesek, átlátszó erekkel, halvány s reczésen eresek, apróan fürészesek. Maghonai kopaszak. Bibéje karélyos. ♄ Jun. A m. Tátrán nő.
S. hastata. L. Dárdás F.

II. POPULUS. L. Nyárfa.

1 A fiatal ágak vagy a gyökér hajtások molyhosak vagy rövid szőrüek. Porzó 8 2

A fiatal ágak vagy hajtások kopaszak. Porzó 12—20. Lev. kihegyezettek, fürészesek 4

2 A lev. kerekdedek, fogasak, mindkét felül kopaszak. A fiatal ágak s hajtások levelei tojásdadok, kissé szőrösek. A rügy enyves. ♄ Márcz. ápr. M. e. t. közönséges. **P. tremula.** L. Rezgő Ny.

A lev. más alakuak, fogasak, alúl molyhosak. A rügyek nem enyvesek 3

3 A lev. kerekded-szív-aljuak, karélyosan öblösek, alúl fehér molyosak. Rügyei s fiatal ágai molyhosak. A bibék sárgák. ♄ Márcz. ápr. M. k. és d. t. 15—25 m. tekintélyes fa. **P. alba.** L. Fehér Ny.

Minden lev. kerülékes vagy tojásdad, gyöngén öblösen karélyos, vagy durva fogas, alúl s élén gyöngéden szürkén-molyhos, azután kopasz. ♄ Márcz. ápr. M. k. és d. t. szórv. **P. canescens.** Smith. Szőke Ny.

4 Az ágak karcsuak, bőrsárgák, kopaszak, fénylők. A levélnyél oldal összenyomott. Az antherák eleinte bibor vörösek 5

Az ágak rövidek, vastagok, szürkék, de barnák is. A levélnyél hengeres, felül csatornás. A barka pikkelyei széthasítottak 7

5 Lev. három-szögű, kihegyezett, szélén kopasz, fogas. Ágai felállók. ♄ Márcz. ápr. Miv 12—24 m. A ♀ fa igen ritka. **P. pyramidalis.** Rozier Jegenye Ny.

Lev. három-szög-tojásdadok, aljukon kimetszettek . . 6.

6 A lev. éleiken kopaszak, aljukon fürészesek. Ágai terebélyesek. ♄ Ápr. M. e. t. közöns. az alhavasi tájig. **P. nigra.** L. Fekete Ny

A lev. élőkön molyhosak, aljukon épélüek. ♄ Ápr. Miv. Éjsz.-Amerikából. P. canadensis Mönch.) **P. monilifera.** Ait. Kanadai Ny.

7 A fiatal hajtások kopaszak, tompa-élüek, barna-vörösek. A lev. tojásdadok, kihegyezettek, kopaszak, alúl fehéres és világosan hálós erezetüek. ♄ Ápr. Ejsz.-Amerikai fa, miv. **P. balsamifera.** L. Balzsamos Ny.

A fiatal hajtások szőrösek, éles-élüek . . . . . 8.

8 A levélnyelek és levélszélei szőrösek. A lev. szíves-tojasdadok, egyenlőtlenül kanyargós élüek. Az ágak barnák. ♄ Ápr. Éjsz.-Amerikából szárm., miv. **P. cadicans.** Ait. Szíveslevelű Ny.

A levélnyelek kopaszak. A fiatal hajtások szürkék. Lev. keskenyek és hosszabbak, mint az előbbinél. ♄ Ápr. Sziberiából szárm, miv. **P. lauriifolia.** Ledeb Babérlevelű Ny.

LVI. Család. URTICACEAE. Endl. Csalánfélék.

Füvek v. cserjék többnyire égető szőrökkel v. sertékkel ellátott, egy- v. kétlaki, ritkán felemás virágokkal biró növények. Lev. váltakozók v. átellenesek, pálhásak, némelyeknél a pálhák korán lehullanak. A virágz. bugás v. gömbös. A ♂ és a ♀ vir. leple 4—5 osztatú, ritkán ép. A ♀ leple 2 egyenlőtlen levélből van alkotva, ritkán csöves v. hiányzik. Porzó 4—5. Az egy rekeszű maghonból makk nemű, egy magú termés, fejlődik. A mag húsos táptesttel. A bibeszár egy, a bibe gömb- vagy ecsetalakú.

Nemek:

A vir. egy- vagy kétlakiak. A ♂ lep. 4—5 osztatú. Porzó 4. A ♀ lep. 2 osztatú. A bibe ülő, gömbidomú. A lev. átellenesek, fürészesek. A növ. égető szőrökkel. **Urtica** I.

A vir. egylakiak. A ♂ lep 4—5 osztatú. Porzó 4—5. A ♀ leple 4 fogú. A bibe ecset idomú. A lev. váltakozók épszélüek. Égető szőrök nélkül. **Parietaria** II.

Fajok:

I. URTICA. L. Csalán.

Lev. tojásdad-lánzsásak, kerekített vagy szives-aljuak, durván fürészesek. Bugái levélhónaljiak, a nyélnél hosszabbak, lekonyulók. Kétlaki. ♃ Jul. szept. M. e. t. **U. major.** Kanitz. Nagy Cs.

Alfajai:

a) U. vulgaris Willd. A közép levelek nagyok, 3—15 cm. hosszúak. U. dioica L. M. e. t. romtalaján.

b) U. parvifolia Wierzb. közép levelei 2 cm. hosszúak. Bánátban a szőlőkertek körül.

c) U. galeopsifolia Kanitz. = galeopsifolia Wierzb. tojás-hosszúdad vagy hosszúdad-lánzsás levelekkel. Füve sertés szürke molyhos. A nádasokban M. d. és közép t.

d) U. radicans Neilr. U. radicans Bolla, egylaki, az előbbi 3 kétlaki. Lev. mindkét lapján simák. Pozsony megyében, Sz. György mellett

Lev. kerülékesek, bevagdalt fogasak. Vir. bugái a levélnyeleknél rövidebbek. ⊙ Jul. szept. M. e. t. mivelt talajon. **U. urens.** L. Apró Cs.

II. PARIETARIA. L. Falfű.

1 Lev. hosszúdad, nyeles, épélű. Leple akkora, mint a porhonok. Szára felálló. ♃ Jul. okt. M. e. t. a tátrai felföld kivételével rom- és sziklás-talaján. (P. officinalis Willd.) **P. erecta.** M. K. Sudar F.

Lev. tojásdad 2

2 Szára felálló. Vir. csomósak, hónaljiak. Murvái 6 sallanguak. ♃ Jul. Bánátban Kazán völgyében. **P. lusitanica.** L. Pontozott T.

Szára leterülő. Leple végre 2 akkora, mint a porhonok. ♃ Jul. szept. M. legdél. t. (P. diffusa M. K.) **P. ramiflora.** Mönch. Elágozó F.

LVII. Család. MORACEAE. Endl. Eperfafélék.

Fa- v. fűnemü növények tejnedvvel, váltakozó levelekkel és lehulló, hártyás pálhákkal. Vir. egy- v. kétlakiak. A ♂ vir. fürtben v. füzérben állnak, leplök 3—4 metszetű v. nincsen. A ♀ vir. leple hiányzik vagy 4 levelű v. 5 hasábú s majd barkákban állnak, majd a közös vaczkon sürüen vannak elhelyezve. A maghon egy rekeszű. Bibe 2. A termés áltermés

Nemek:

A ♀ vir. húsos vaczokban az u. n. virág serlegben vannak elhelyezve. A ♂ lep. 3 osztatú, a ♀ lep. 5 hasábú. Bibe 2. Lev. tenyeresek, 3—4 karélyuak **Ficus** II.

A ♀ vir. barkákban állnak. A ♂ lep. 4 osztatú. Porzó 4. A ♀ lep. 4 levelű. Lev. kiharapottan vagy öblösen karélyosak. **Morus** I.

Fajok:

I. MORUS. Tournf. Eperfa.

1 Lev. kopaszak, csak alúl az ereken v. az érzugokban szőrösek, sok alakuak, durván csipkések v. fürészesek; a lev. nem mélyen szíves-aljuak. A lep. széle és a bibék kopaszak. Álgyümölcse fehér. Ágai szürkén barnák. ♄ Máj. Miv. Chinából hozták. **M. alba.** L. Fehér E.

A lev. alúl egészen szőrösek, vállukon nem v. mélyen szívesek 2

2 Lev. durván csipkések v. fürészesek. A lepel széle és a bibe érdes szőrüek. Álbogyója fekete. ♄ Miv., közép Ázsiából hozták. **M. nigra.** L. Fekete E.

Lev. élesen fürészesek 3

3 Lev. alapja szíves, felül szétszort sertékkel, alúl puha szőrökkel, fiatalon molyhosak, később kopaszodók. Áltermése vörös. ♄ É.-Amerikából. Miv. leginkább. **M. rubra.** L. Veres E.

Lev. nem szíves-aljuak, felül rövid sertéktől érdesek, alúl szürkén szőrösek, kihegyezettek, mindkét olda-

lon szürke zöldek. ♄ Máj. Miv. itt-ott. M. d. t. (Broussonetia papyrifera L.)
M. papyrifera. L. Papirtadó E.

II. FICUS. L. Fügefa.

Cserje, ritkán fa nálunk. Lev. szíves-aljuak, tenyeresen 3—5 karélyosak, épek; a karélyok hegyeik felé szélesedők, alúl molyosak. ♄ Jul. aug. M d. és k. t. mivélik. **F. carica.** L Közönséges F.

LVIII. Család. CANNABACEAE. Endl. Kenderfélék.

Kétlaki fűnemü növények, átellenes v. váltakozó tenyeres, karélyos ritkán osztatlan levelekkel és szabad v. összenőtt pálhákkal. A vir. bugásak v. fürtösök. A ♂ vir. leple 5 osztatú, 5 porzóval. A ♀ vir. leple csöves, osztatlan, a maghonhoz szorosan rátapadó. A maghon egy rekeszű, egy magrügygyel és 2 bibével. A termés makk; a mag táptest nélkül.

Nemek:

A szár tekergődző. Lev. 3—5 karélyú, durván fürészes, szíves-aljú. A ♂ vir. hónalji s végálló bugákban állnak; a lepel 5 osztatú v. levelű; porzó 5. A ♀ vir. oldali v. végálló toboz alakú fürtökben. **Humulus** II.

A szár egyenes. Lev. ujjas, 5—9 szárnyú; a szárnyak csúcsaik felé keskenyedők; a felső lev. gyakran 3 szárnyuak v. osztatlanok. A ♂ vir. bugákban állnak, a ♀ vir. csomókban. **Cannabis** I.

Fajok:

I. CANNABIS. L. Kender.

A szárnyak keskeny lándzsásak, élesen fürészesek. A vir. zöldek. ☉ Jul. aug. Indiából származott. miv.
C. sativa. L. Vetési K.

II. HUMULUS. L. Komló.

A felső lev. néha osztatlanok; valamennyi levél igen érdes. Vir. zöldek. 2[4] Júl. aug. M. e. t. az alhavasi tájig, különben miv. **H. Lupulus.** L. Felfutó K.

LIX. Család. ULMACEAE. Endl. Szilfafélék.

Fák vagy cserjék váltakozva álló, 2 sorú, egyszerű, rendesen egyenlőtlen oldalú levelekkel. A virágok többnyire hímnősek, de szétvált ivaruak is, v. felemások, csembőkben állók vagy magánosak. A lepel 4—6 osztatú vagy hasábú, ritkán 3 v. 8—9 tagú. Porzó 4—12 annyi v. kétszer annyi a hány lepel rész. A maghon 1—2 rekeszű, minden rekesz egy magrügygyel. A maghon 2 bibével. Az egy magvú termés hártyás szárnynyal van körülvéve és fel nem nyilik, némelyeknél csont bogyó.

Nemek:

A vir. csomókban, végállók. A lep. harangidomú 4—5 fogú, ritkán 3—8 hasábú, alúlálló. Porzó 5, bibe 2. Lev. tojásdadok vagy visszás tojásdadok. A termés szárnyalt. . . . . **Ulmus** I.

A vir. magánosak a lev. hónaljaiban. A ☿ vir. leple 5 osztatú; porzó 5. A ♁ lep. 6 osztatú; porzó 6. Lev. ferdék tojás-lándzsásak. A termés csont bogyó **Celtis** II.

I. ULMUS. L. Szilfa.

A vir. hosszú kocsányuak, lefüggők; a csomók lazák. Lev. felül simák és kopaszak, alúl pelyhesek, néha szürkén selymesek. (U. alba Wild.) 30 m. ♄ Márcz. ápr. M. e. t. szétszórva s miv. 1

U. effusa. Willd. Véniez Sz.

A vir. rövid kocsánokon vagy ülők, felállók; a csomók gömb vagy félgömb idomuak 2

A fiatal hajtások mirigy szőrösek. Lev. érdesek, felül sötét zöldek és az ereken sertések. Porzó 5—6. A mag a hártyás szárnyak közepén nyugszik. ♄ Márcz. ápr. Magass. 10—30 m. Miv. itt-ott elszórtan. 2

U. montana. Smith. Hegyi Sz.

A fiatal hajt. kopaszak. Lev. kifejlődve kopaszak, fiatalon csak az érzugókban szakállasak, különben durva-, felül igen érdes szőrűek. Porzó 3—4. A mag a hártyás szárny felső kikanyaritása alatt közvetlenül van elhelyezve. Ágai néha paraléczesek. (U. suberosa Ehrh.) 10—50 m. ♄ Márcz ápr. M. e. t.
U. Campestris. L. Mezei Sz.

II. CELTIS. Tournf. Ostorfa.

A bogernyő 1—3 virágú. A lepel levelei s porzó többnyire 6, zöldes sárgák. Lev. alapjukon és hegyeiken nagyobb terjedelemben épélüek, különben szálkásan fűrészesek, kisebb fogakkal, később majdnem egészen kopaszak. Termése barna piros. 3—14 m. ♄ Ápr. máj. É.-Amerikából, miv.
C. occidentalis. L. Amerikai O.

A bogernyő mindig 1 virágú. A lep. levelei s a porzó 5. Lev. alapjukon épélüek, egyenlőtlenül szálkás fűrészesek, 3 fő érrel; fiatalon mindkét oldalon a nyéllel együtt molyhosak, alúl fehér szürkék, később pelyhesek. Termése fekete ♄ Délkeletről származik, nálunk miv.
C. australis. L. Keleti O.

LX. Család. PLATANACEAE. Letisb. Boglárfafélék.

Tekintélyes fák váltakozó, karélyos és pálhás levelekkel. A ♂ vir. számtalan porzó, a ♀ virágot ék alakú termő képezi, melyet a tövön apró pikkelyek vesznek körül. Az egy rekeszű maghonban 1—2 magrügy van, azonban az egyik rendesen elsatnyúl, úgy hogy a bőrnemü makk alakú, a tövön szőr környezte termés egy magvú. A ♂ és ♀ vir. lelógó s gömbidomú fejecskékben állnak. A mag bő táptesttel.

Nem:

A jelleg ugyanaz. . . . . **Platanus**

Fajok:

PLATANUS. Trn. **Boglárfa.**

A kéreghaj nagy lemezben hámlik le. Az ágak elállók. A lev. hengeresek, 5 karélyuak, aljukon ékalakuak, csonkák v. szívesek, ládzsás, sokszor ujra karélyos vagy fogas karélyokkal, 8—16 m. ♄ Máj. jun. Diszfa keletről. **P. orientalis.** L. Keleti B.

A kéreghaj kis darabokban húll. Az ágak meglehetősen felegyenesedők. A lev. tenyeres 3—5 karélyuak, aljukon nagy fogakkal, gyönge szívalakuak, szőrösek, 8—16 m. ♄ Máj. jun. Díszfa Észak-Amerikából. **P. occidentalis.** L. Nyugati B.

LXI. Család. CERATOPHYLLACEAE. Gray. Bozontkafélék.

Vizbe merült növények, örvös állású, ismételve villa módra elágazó, merev levelekkel, fonalidomú sallangokkal. A lev. tövében ülnek az egylaki virágok. A ♂ vir. leple 6—12 levelű, a ♀ lep. fehéres. Porzó 12—16; maghon egy, felül álló, egy rekeszű, egy magrügygyel. A termés makkocska, egy táptest nélküli maggal.

Nem:

A jelleg ugyanaz . . . . . **Ceratophyllum.**

Fajok:

CERATOPHYLLUM. L. **Bozontka.**

Lev. puhák, 4—8-szor hajszálképüek, két-két ágú sallangokra osztottak. A termés csúcsán szarvval, mely kissebb a termésnél. Egészen vizbe merült növény ♃ Jun. jul. M. k. és d. t. vizeiben. **C. submersum.** L. Sima B.

Lev. merevek, igen törékeny, 2—4-szer hajszálképü, két-két ágú sallangokra osztottak. A termés szarva akkora, mint a termés. ♃ Jul. aug. M. k. és d. t. álló vizeiben. **C. demersum.** L. Érdes B.

LXII. Család. POLYGONACEAE. Juss. Czikszárfélék.

Fünemü v. cserjés növények, czikkekre tagolt szárral, többnyire váltakozó levelekkel; a pálhák csövé vannak összenőve. A lepel 3, 5 v. 6 levelü, v. ugyan annyi metszetü. A porzók száma 5, 6, 8 v. 9; ezek a lepel metszetei előtt állnak. A maghon szabad, egy rekeszü, egy magrügygyel. A makk nemü vagy húsos termés nem nyílik fel.

Nemek:

1. A lepel 4—5 hasábú, legalább belül szines. Porzó 5—8. Bibeszár 2—3, a bibék gömbidomuak. **Polygonum** III.
   A lepel 4 levelü v. 6 osztatú. Porzó 6 v. 9 2
2. A lepel 4 levelü. Bibeszár 2. A termés összelapult. **Oxyria** II.
   A lepel 6 osztatú. Bibeszár 3 3
3. A lepel czimpái egyenlőtlenek, a 3 nagyobb simul a terméshez. Porzó 6. **Rumex** I.
   A lepel czimpái egy formák. Porzó 9. Bibeszár 3 (2—4). Miv. növények. **Rheum** IV.

Fajok:

RUMEX. L. Lórom.

1. A lev. vállaikon keskenyedők, kerekdedek v. szívesek 2
   A lev. vállaikon lándzsásak v. szívesek 13
2. A virág örvek legtöbbje bir murvával vagy legalább az alsók 3
   A virág örvek murvák nélkül, fürtösek 7
3. A 3 belső lepel czimpa mindkét oldalról két hosszú, serte képü foggal, kinyúlt végén épélü, valamenynyi púpos 4
   A 3 belső lepel czimpa ép v. tüskésen hasadt, közepén tömör púppal 5
4. A czimpák lapát alakuak, fogaik akkorák v. hosszabbak, mint a czimpák hossz átmérője. Az örvek egy murvával, a felsők összefolynak. A lev. lándzsás-

szálasak 2 Jul. aug. M. k. és d. t. mocsáros helyein.
R. maritimus. L. Tengerparti L.
A czimpák tojásdadok, fogaik akkorák, mint a czimpák haránt átmérője. Virág örvei nem oly sűrűn állók, mint az előbbinél. 2 Jul. aug. Mocsáros helyeken M. k és d. t. **R. palustris.** Smith. Mocsári L.
A belső lepel czimpák hossz-tojásdadok. Lev. az alsók szívalakuak v. szív-hosszúdadok, tompa végüek. Az
5 ágak nagyon elállók. 2 Máj. jun. M. legdélibb t. romtalaján **R. pulcher.** L. Csinos L.
A czimpák lándzsás-hosszúdadok 6
Az alsó és a középső virág örvek egy murvával. Valamennyi czimpa púpokkal. 2 Jul. aug. M. k. és d. t. mocsáraiban és árkaiban.
6 **R. conglomeratus.** Murr. Csomósvirágú L.
Csak a legalsó virág örvek birnak egy murvával. A czimpák egy púppal. 2 Jul. aug. Szórv, erdős, hegyes vidékeken M. e. t.
R. nemorosus. Schrad. Ligeti L.
A tő és a szárlev. lándzsásak, hegyesek 8
7 A tő és a szárlev. szívalakúak v. tojásdad vállal (legalább az alsók) 9
A tő lev. 4, 5, 6 dm. hosszúak. Belső lepel czimpái szív-kerekdedek, épélüek. Lev. fodros, habos. 2 Jul. aug. M. e. t. az alhavasi tájig köz.
R. crispus. L. Fodros L.
8 A tő lev. 3 dm. hosszúak. A b. l. czimpák tojásdad-háromszögüek, épélűek v. fogacskásak. Lev. kihegyezett, lapos. szélén habos, kissé csipkés. A lev. nyelei felül kissé laposak. 2 Jul. aug. M. e. t. a m. Tátráig, mocs. helyein. **R. Hydrolapathum.** Huds. Parti L.
A belső lep. czimpák fogasak. A fogak 3 szögüek,
9 kihegyezettek vagy árvégüek 10
A b. l czimpák épélüek v. apron fogasak 11
A b. l. czimpák tojásdad- 3 szögüek, hosszú, tompa hegybe végződők, sokkal hosszabbak, mint szélességük. Az alsó és középső szárlev. szív-tojásdadok, rendesen kerekített végüek, a felsők néha lándzsásak. 2 Jul aug. M. e. t. a havasi tájig. Alfaja vérvörös
10 levelekkel és fürtökkel R. purpureus Poir.
R. obtusifolius. L. Tompalevelű L.

A b. l. czimpái szíves-tojásdadok, aljukon fogacskásak, oly hosszúak vagy csak valamivel hosszabbak, mint szélességük. Virág örvei felül levéltelen fürtökké összefolyók. 2|. Jul. aug. M. e. t. romtalaján s legelőin. **R. pratensis.** M. K. Ló sóska L.

A tőlev. s a szárlev. tojásdad-lándzsásak, laposak, kihegyezettek. Az örvek közel egymáshoz állók. 2|. Jul. aug. Miv., itt-ott vadon. **R. patientia.** L. Paréj L.

A tő valamint a szárlev. tojásdad-szivalakuak vagy kerekded szívesek 12

Minden levele hegyes végű. A lev. nyele felül gyengén, lent mélyen csatornás. 2|. Jul. aug. M. e. t. álló vizeiben s mocsáraiban a m. Tátra aljáig. **R. aquaticus.** L. Vizi L.

Alsó lev kerekített végűek, húsosak, csatornás nyeleken. 2|. Jul. aug. A havasokon. **R. alpinus.** L. Havasi L.

A virágok hímnősek, köztük sok meddő. A belső lepel czimpái kerek-tojásdadok, púp nélkül. A lev. tojásdadok, vállaikon nyilasak, lándzsásak, szürke-zöldek. 2|. Máj. jun. A Tátra havasi és alhavasi táján s a márnarosi havasokon, kül. miv. **R. scutatus.** L. Pajzsos L.

A virágok kétlakiak 14

Lev. hosszúdad v. tojás-lándzsás, nyilas vállú. A belső lepel czimpái púppal, a külsők hátra gyűröttek. 2|. Máj. jun M. e. t. (R. arifolius All.) **R. acetosa.** L. Sóska L.

Lev. keskeny-dárdás, lándzsás v. szálas. A belső lepel czimpák púpok nélkül, a külsők felegyenesedők. 2|. Máj. jun. M. e. t. kopár, terméketlen s vizes talaján az alhavasi tájig. **R. Acetosella.** L. Madár L.

II. OXYRIA. Hill. Savaska.

Tőlev. hosszú nyelű, veséded, kiöblösödött, kopasz. Vir. fürtösek. 2|. Jul. aug. A m. Tátrán, a rodnai havasokon. **O. digyna.** Campd. Kétbibéjű S.

III. POLYGONUM. L. Czikszár.

1 A vir. végálló fürtben, sohasem hónaljaik. Porzó 5, 6, 7, 8 2
A vir. bugás v. sátorozó fürtben v. hónaljaik csomós v. szaggatott füzért alkotnak. Porzó 8 9

2 A szár egyszerű. A bibeszár aljáig hasadt. A bibe gömbded, igen kicsiny. A virág rózsa szinű v. fehér 3
A szár ágas, minden ág egy-egy fürttel. A bibeszár csak közepéig hasadt. A bibe nagy 4

3 A kocsán hártyás élű. A lev. hossz-tojásdadok, szívesek, laposak, épélüek. Vir. piros. 2l Jun. jul. Nedves réteken a felső erdő az alhavasi tájban **P. Bistorta.** L. Tekert Cz.
A kocsán nem ilyen. A lev. tojásdad vagy lándzsás, behajtott, csipkés élű. Vir. fehér. 2l Jul. aug. A tátrai, marmarosi, aradi s bánáti havasok nedves rétjein. **P. viviparum.** L. Fiadzó Cz.

4 A füzérek hosszúkásak v. tojásdadon összeszorulók . 5
A füzérek fonalasak, gyérek, többnyire lekonyulók . 7

5 Porzó 5. A füzérek magánosak, hengeresek. Lev. hosszú-lándzsásak, aljukon kissé szív alakuak. Gyökere kúszó. 2l Jun. jul. M. e. t. a m Tátráig, vizekben v. száraz földön. **P. amphibium.** L. Vidra Cz.
Porzó 6 A füzérek hosszú hengeresek. Lev. tojásdad-kerülékesek v. lándzsásak 6

6 A kürtök (pálhacsövök) kopaszak v. kissé molyhosak, rövidek. A füzér piros. ⊙ Jul. okt. M. e. t. Lev. alakjai változók. **P. lapathifolium.** L. Lapúlevelű C.
A kürtök sertések v. pillás élüek, hosszúak. A füzér piros v. fehér. ⊙ Jul. okt. M. e. t. a felső erdő tájig. **P. Persicaria.** L. Baraczklevelű Cz.

7 Szárlevelei aljukon kerekdedek, lándzsás-szálasak, kifelé keskenyedők. A füzérek felállók. ⊙ Jul okt. M. k. és d. t. nedves, mocsáros helyein a felső erdő tájig. **P. minus.** Huds. Keskenylevelű Cz.
Szárlev. aljukon hegyesek, hosszú-lándzsásak v. lándzsásak. A füzérkék többnyire bókolók 8

8 A kürtök hosszú sertékkel, a kehely nem gödrös. Lev. hosszúdad-lándzsás, fű ízű. Vir. piros vagy pirosló. ⊙ Jul. okt. M. éjsz. s k. t. **P. mite.** Schrank. Szelid Cz.

A kürtök rövid sertékkel. A kehely gödrös. Lev. hosszúdad-lándzsás, csipős ízű. ⊙ Jul. okt. M. e. t. kiszáradt mocsáraiban az alhavasi tájig.

P. Hydropiper. L. Borsós Cz.

9 A lepel alján a porzók között nincsenek mirigyek . 10
A lep. alján a por. között mirigyek vannak 14

A bibeszár 3, igen rövidek, szabadok. A bibe igen kicsiny. Lev. szálasok, lándzsásak v. kerülékdedek.

10 A szár felálló. A vir. zöld, biborszínű v. fehérrel szegélyezett 11

Bibeszár 1, rövid. A bibe 3 karélyú. A lev. szívnyíl alakuak. A szár tekergődző. A virág nem olyan 12

A vir. hónaljiak. Az ágak csúcsokig levelesek. ⊙ Jul.

11 okt M. e. t. a fels. erd. tájig. **P. aviculare.** L. Porcsin Cz.

A vir. murva nélküliek ⊙ Aug. okt. M. k. és d. t. homokos rónáin. **P. arenarium.** W. K. Homok Cz.

Lev. szálas, egy inú. Ágai végik levelesek. ⊙ Jul.

12 aug. A bánáti határőrvidéken.

P. graminifolium. Wierzb. Pázsitlevelű Cz.

Lev. lándzsásak 13

A lepel 3 belső czimpája hártyás. A diócskák fényesek. ⊙ Jul. okt. M. e. t. bokros helyein a felső erdő

13 tájig. **P. dumetorum.** L. Folyó Cz.

A lepel 3 belső czimpája tompán árvégű. A diócskák nem fényesek. ⊙ Jul. okt. M. e. t. miv. talajon.

P. Convolvulus. L Szulak Cz.

A vir. rózsa színűek, fehérek, hónaljaiak. A fürt egyszerű, a csúcs felé állók sáforozók. ⊙ Jul aug Miv.

P. Fagopyrum. L. Pohánka Cz. (Hajdina Cz.)

14 A vir. zöldek, csomósak. A csomók a levél hónaljakban magánosak, a csúcs felé állók, szaggatott, bókoló fürtöken. ⊙ Jul. aug. Az előbbi között itt-ott.

P. tataricum. L. Tatár Cz.

IV. RHEUM. L. Rebarbara.

Alsó lev. kerekded-tojásdadok, tompák, szíves-aljuak, kissé kanyargós, pillás élüek, felül kopaszak, alúl rövid szőrüek. A levélnyél árkolt. Virágz. buga alúl murvás. A lepel zöldes. A kocsán rövidebb a termésnél. ♃ Máj. Disznövény dél Sziberiából szárm.

R. Rhaponticum. L. Tompalevelű R.

Alsó lev. tojásdadok, mindig hosszabbak, mint szélesek; kanyargós élüek, alúl csak az ereken szőrösök; levélnyelek nem árkoltak. A kocsán akkora, mint a termés. 2|. Máj. Szintén onnét származó disznövény.
R. undulatum. L. Kanyargóslevelű R.

LXIII. Család. OLERACEAE. Endl. Libatoppfélék.

Füvek, ritkán cserjék, többnyire váltakozó, pálhátlan levelekkel, hímnős, szétvált ivarú v. felemás virágokkal. A lepel 3—5 osztatú, néha hártyás. Porzó 1—5. Maghon egy, egy v. több rekeszű, egy magrügygyel. Bibe 1—3. A termés tok, makk vagy bogyó. A mag bir táptesttel.

Nemek:

1 A lepel száraz, hártyás. A vir. egylakiak, csomókban vagy fürtökben állók. **Amaranthus** I.
A lepel nem ilyen 2

2 A szár czikkes, levéltelen, kopasz. A vir. végálló, husos füzérben. Porzó 1—2. **Salicornia** IV.
A szár nem czikkes 3

3 A lev. fonalalakuak, szálasak, félhengeresek, vonalasak v. lándzsás-vonalasak, ez utóbbi esetben épek és sem nem mirigyesek, sem nem molyosak . . . 4
A lev. lándzsásak, legalább az alsók, hosszúkásak, tojásdadok, visszás-tojásdadok, 3 szögüek, rhombidomuak vagy szárnyasan öblösök 9

4 A lev. szálkás vagy tövis hegyüek. A vir. levélhónaljiak, magánosak 5
A lev. nem szálkás v. tövis hegyüek, különben kihegyezettek. A vir. 2—3-ként állók a levelek hónaljaiban vagy csomókban 7

5 Lev. szálasak v. lándzsás-szálasak a murvákkal egyetemben egy idegüek, szétszórottak. A lepel 2 levelű v. hiányzik. A termés laposan domború v. homorúdomború. **Corispermum** V.
Lev. árhegyüek, félhengeresek, fonalosak. A lepel 5 levelű 6

6 Lev. 3 élüek, árképüek, merevek, szálkás hegyüek. A lep. 2 murvával. Porzó 3. **Polycnemum** VI.
Lev. fonal alakuak, félhengeresek v. árképüek tövissel. A lepel levelei hátukon éllel ellátvák. Porzó 5. **Salsola** III.

7 A növény kopasz. Lev. félhengeresek, husosak. A vir. csomósak. A lep. 5 osztatú. **Suaeda** II.
A növény szőrös, vagy legalább levelei ilyenek . . 8

8 A vir. csomós füzérekben v. levél hónaljakban magánosak, majdnem ülők. A lepel harangidomú, összenyomott, 4 hasábú, egyenlőtlen hasábokkal. Porzó 4. **Camphorosma** XIII.
A vir. 2—3-ként állnak. A lep. 5 hasábú. Porzó 5. **Kochia** VII.

9 A vir. szétvált ivaruak 10
A vir. hímnősek 11

10 A szár belül üres. A lev. tojásdadok v. lándzsásak. A ♂ vir. lep. 4 osztatú, a ♀ virágé 2—3 hasábú. Bibe 4. **Spinacia** XII.
A szár tömör. A lev. szálasak, ép- v. fogas-élüek. A ♂ vir. lep. 3—5; porzó 3—5. A ♀ lep. összenyomott, 2 osztatú. Bibe 2. **Atriplex** XI.

11 A maghon a lep. húsos alapjába van benőve. A bibe tojásdad v. lándzsás. Porzó 5, egy húsos korongon vannak elhelyezve; a porhon tojásdad. **Beta** X.
A maghon szabad 12

12 A lepel 5 osztatú, terméskor nagyobbított, húsos, nedvben dús és vörös. Termése álbogyó. A lev. 3 szögüek, majdnem dárdásak. **Blitum** IX.
A lep. 5 osztatú v. hasábú, terméskor alig változik, zöld. A lev. más alakuak. **Chenopodium** VIII.

Fajok:

I. AMARANTHUS. L. Paraj.

1 Murvái rövidebbek a lepelnél. Lev. rhomb-tojásdad. Szára heverő vagy felegyenesedő. Porzó 3. ☉ Jul. Szórv. miveletlen talaj. M. e. t. **A. viridis.** L. Zöld P.
Murvái akkorák v. hosszabbak, mint a lepel . . . 2

2 Murvái akkorák, mint a lepel. Porzó 3. Szára kopasz. A. prostratus Bast. felül szőrösödő. Lev. olyan mint az előbbi fajnál v. tojásdad v. visszásan-tojásdad. ⊙ Jul. aug. M. e. t miv. talaján, terhes gaz
A. Blitum. L. Kövér P.

Murvái két akkorák. mint a lepel. Porzó 5. Szára egészen szőrös. ⊙ Jul. aug. M. e. t. mivelt talaján alkalmatlan gaz. **A. retroflexus.** L Szőrös P.

Jegyzett: Itt-ott a kerti Amarantok elvadulnak p. A. hypochondricus L., A. caudatus L., A. paniculatus L. stb. bibor szinű leplők által már könnyen felismerhetők.

II. SUAEDA. Forsk. Sutlap.

Szára fűnemü, terebélyes, ágas. Levelei félhengeresek, hegyesek. Virágai hármanként ülnek a levelek hónaljaiban. Szára a tőalaknál lecsepült, pázsit-zöld, fekete, pontozott maggal. S. salsa Pall. alfaja felálló szárral s majdnem sima, veres fekete maggal. ⊙ Jun. jul S. salsa hazánk szikes talaján. A tőalak M. k. és nyug. részein pl. Fertő tava m. (Schoberia maritima Mey.)
S. maritima. Dumort. Tengerparti S.

III. SALSOLA. L. Savar.

Szára szőrös v. ritkán kopasz. Minden lev. kemény, szúrós árhegybe kihegyezett v. széles árképű, majdnem tojásdad v. keskeny árképű vagy igen hosszú fonal alakú. A termő lep. porczos. ⊙ Jul. aug. M. k. és d. t. száraz rónáin. **S. Kali.** L. Kamborz S.

Szára egészen kopasz. Lev. szálasak, félhengeresek, tompa végüek, fegyvertelenek vagy apró nem szúrós árvéggel. Termő leple hártyás. ⊙ Jul. szept. M. k. és d. t szikes posványaiban szórv. **S. Soda.** L. Szaka S.

IV. SALICORNIA. L. Somocsing.

Szára fűnemü, ágas, ágai egymás hegyibe nőtt húsos czikkelyekből állnak. Virágzata húsos füzér; füzére minden oldalon 3 virágú. Leplei 3 szöget alkotnak. ⊙ Aug. szept. M. k. t. szikes rónáin szórv.
S. herbacea. L. Fűnemü G.

V. CORISPERMUM. L. Poloskamag.

1 A termés szárnyatlan, nem bir hártyás övvel. Lev. mint a többi fajnál szálasak. ☉ Jul. M. k. t. homok sikjain. **C. orientale.** Lam. Keleti P.

1 A termés hártyás övvel van ellátva 2

2 Füve pirosló. ☉ Jul. aug. M. k. és d. homok sikjain. A tőalak hártyás öve félakkora széles, mint a zöld rész, ha akkora adja C. nitidum Kit. alakját. **C. hyssopifolium.** L. Izsóplevelű P.

2 Füve szürke zöld. 1—3 levelű lepellel; a lepel nélküli C. Marschallii Stev., de murváskodó levelei szélesebbek s nem lándzsásak, hanem hosszúdadok v. tojásdadok. ☉ Jul. aug. M. k. és d. t. homok sikjain szórv. **C. canescens.** Kit. Szürkés P.

VI. POLYCNEMUM. L. Torzon.

Szára heverő v. felegyenesedő. Lev. árképű, szúrós, alján hártyás élű. Apró vir. magánosak a lev. hónaljaiban. Murvái hártyásak, árvégüek. ☉ Jul. aug. M. k. és d. t. száraz, sziklás partokon a rónaságban. **P. arvense.** L. Mezei T.

Ide tartozó alakok:

1) P. longifolium Neilr. = P. majus A. Br. Lev. három-élű, 6—13 mm. hosszú, egyenes, v. ívesen hajolt.
2) P. brevifolium Neilr. = P. verrucosum Láng. Lev. három-élű, árképű, egyenes, 2—5 mm. hosszú.
3) P. filifolium Neilr. = P. Heuffelii Láng. Lev. fonalképű, 5—13 mm. hosszú, egyenes v. ívesen hajlott.

VII. KOCHIA. Roth. Seprőfű.

1 Lev. fonalképű. Szára szürkés zöld 2

1 Lev. félhengeres, lapos, szálas-lándzsás, három-ínú. Szára nem ilyen 3

2 Szára cserjesedő, felegyenesedő; lev. alúl fehéres barázdával. Vir. csomói füzérekben állók, molyhosak. ♃ Jul. szept. M. k. és d. t. romtalaján s homok sikjain. **K. prostrata.** Schrad. Lecsepült S.

2 Szára fűnemü. Vir. csomói gyér füzérekben állók, borzasak. ☉ Máj. jul. M. k. és d. t. homok sikjain. (Salsola arenaria W. K.) **K. arenaria.** Roth. Homok S

Füve pázsit-zöld. Lev. lapos, szálas-lándzsás, háromínú, pillás élű. ⊙ Jul. szept. M. k. és d. t. és miv. (K. hyssopifolia Schult.) **K. Scoparia.** Schrad. Kerti S.

3 Füve hamuszínű, molyhos v. gyapjas. Lev. félhengeres, húsos, tompa-végű ⊙ Jul. szept. M. k. t. száraz helyein s partjain. (Salsola cinerea (W. K.) **K. sedoides.** Schrad. Szakaképű S.

VIII. CHENOPODIUM. L. Libatopp.

1 A szár és levele mirigy-szőrösök. Lev. szárnyasan hasadtak, öblösek, tompán fogasak, csak a murvaskodók épek. ⊙ Jul. aug. M. k. és d. t. rónain, száraz partjain s miv. (büdös). **Ch. Botrys.** L. Rubianka L.

A szár és lev. molyhos v. kopasz, nem mirigy-szőrös 2

2 A lev. szívalakuak, fogasan-szögletesek, a szegletek hegyesek; a középsők meghosszítvák. A virágzat bugás. ⊙ Jul. aug. Szórv. miv. M. e. t. romtalaján. **Ch. hybridum.** L. Pokolvár L.

A lev. nem szívalakuak 3

3 A lev. 3 szögletüek 4

A lev. nem ilyenek 6

4 A lev. fénytelenek, 3 szögletesen-dárda alju v. nyilképü, épélü. Vir. csomói levéltelen, kúpalakú, ijas fias füzért képeznek 2↓ Máj. aug. M. e. t. kövér romtalaján, a házak körül. **Ch. Bonus Henricus.** L. Paréj L.

A lev. fényes, öblösen vagy karélyosan fogas . . . 5

5 Lev. rhombos, dárdásan három karélyú v. lándzsás s öblösen fogas. A füzér leveles. ⊙ Jul. szept. M. k. és d. t. nedves kopár helyein. **Ch. rubrum.** L. Veres L.

Lev. három-szögű s öblösen fogas v. tojásdad-lándzsás s öblösen szárnyas karélyú. Füzére levéletlen. ⊙ Aug. szept. M. e. t. rom. s mivelt talaján. **Ch. urbicum.** L. Telekes L.

6 Lev. alúl szürke, felül sötét zöld, fényes, húsos, kanyargós élű, hosszukás vagy hossz-tojásdad. ⊙ Jul. szept. Nedves mocsáros helyeken M. e. t. a felső erdő tájig. **Ch. glaucum.** L. Fakó L.

A lev. alúl v. nem szürkék, v. más alakuak 7

7 Valamennyi lev. épélű. A fürt levél nélküli. Magja fényes apró pettyekkel 8
Az alsó lev. fogasak, sokszor karélyosak 9

8 Lev. tojásdadok, árhegyüek, kopaszak. A lepel elálló. ⊙ Aug. szept. A vir. csomók a tőalaknál bogernyősek Ch. acutifolium Kit. alfajánál ijas fias füzérben állók. M. e. t. romtalaján s nedves helyein.
Ch. polyspermum. L. Sokmagvú L.

Lev. tojásdad vagy dülényes, szürkén lisztes, amoniak szagú. ⊙ Jul. aug, Romtalajon, leginkább épületek m. (Ch. olidum Sm.) **Ch. Vulvaria.** L. Büdös L.

9 Lev. lándzsás, mindkét végén keskenyedő, távol fogas, pázsit-zöld, alúl mirigyes, nyéltelen mirigyekkel. Füzére leveles. ⊙ Jun. jul M. k. és d. t. kertekben, itt-ott elvadult. Amerikából származott.
Ch. amorosioides. L. Jószagú L.

Lev. nem lándzsás, alúl nem mirigyes 10

10 Az alsó lev. dárdásan-három karélyuak, kinyult tompavégű közép karélylyal fogasak, a felsők szálas-lándzsásak. Magva bemélyedt pettyekkel. ⊙ Jul. aug. Szórv. miv. talajon. **Ch. ficifolium.** Sm. Fügelevelű L.

Lev. dülényded-kerekdedek v. dülényded-tojásdadok . 11

11 Lev. dülényded-kerekdedek, majdnem 3 karélyuak, igen tompa karélyokkal, kiharapva fogasak, a felsők kerülékes-lándzsásak. Magva sima, fényes. ⊙ Jul. szept. Szórv. romtalajon M. e. t.
Ch. opulifolium. Schrad. Bangitalevelű L.

Lev. dülényded-tojásdadok 12

12 Lev. fénylők, nem v. csak eleinte lisztesek. Vir. gyér bugában állók. Magva fénytelen. ⊙ Jul. szept. Romtalajon, házak mellett M. e. t. **Ch. murale.** L. Gáti L.

Lev. fénytelenek, fehérek vagy szürkén lisztesek. Vir. fürtösen v. füzéresen állók, Ch. viride L. alfajánál bugában elhelyezvék. A tőalaknál a párták fehérlők, alfajánál zöldek. ⊙ Jul. szept M. e. t. romtalaján, köz. gaz. **Ch. album.** L. Fehér L.

IX. BLITUM. L. Paréjeper.

Lev. apró kevés foggal, dárdás 3 szögüek. Füzére kopasz. ⊙ Jun. aug. Miv., itt-ott elvadul. Dél-Európából. (Chenopodium capitatum Aschs.) **B. capitatum.** L. Fejes P.

Lev. mélyen fogasak. Vir. csomói levélhónaljiak. ☉ Jun. aug. Miv., itt-ott elvadul. Dél-Európai növény. (Chenopodium foliosum Aschs.)

B. virgatum. L. Vesszős P.

X. BETA. Tournf. Mángold.

Gyökere egy ágú. Szára felegyenesedő. Maghona 2, tojásdad bibével. Leple fűnemű. Tőlevelei szív-tojásdadok, tompa-végüek, épélüek. Szárlev. tojásdad-dülényesek ☉. 2 Jul. aug. A vad alakja: foliosa Ehrenb., gyökere alig vastagabb, mint a vékony szár; mivelés alatt lévő alakok: B. cicla L. czukor répa, fehér vastag gyökérrel; B rapacea Koch, czékla, vastag, húsos gyökérrel, mely még vastagabb, mint az előbbinél, húsa fehér vagy piros.

B. vulgaris. L. Közönséges M.

Gyökere több ágú. Szára heverő. Maghona 3 árképű, bibével. Leple sárgás. Lev. olyanok, mint az előbbinél. (B. trigyna W. K.) ♃ Jul. aug. M. legdélibb t.

B. maritima. L. Tengerparti H.

XI. ATRIPLEX. L. Maglapél. Laboda.

1 A vir. felemások. A ♀ lepel 2 osztatú, majdnem 2 levelű. A hímnős vir. 3—5 osztatú. A termés leplei tojásdadok, épélüek. Lev. három-szögüek, szíves-aljuak 2

A vir. egylakiak; a ♀ lep. 2 osztatú v. hasábú . . 3

2 Lev. egy színüek, fénytelenek, épélüek. ☉ Jul. aug. Miv. zöld, sárga és veres füvű alfajokban.

A. hortensis. L. Kerti L.

Lev. felül fényesek, alúl szürke-zöldek, öblösen fogasak; (a legfelsőbbek kinyult végüek, A. acuminata W. K.-nál). ☉ Jul. aug. M e. t. bokrok közt s miv. talaján a m. Tátra aljáig.

A. nitens. Rebent. Fényes M.

3 A lev. alúl ezüst-színüek, sikamlósak. Termés leplei alsó felökön porczosak s csak közepéig két hasábuak 4

A lev. alúl zöldek vagy kékes-zöldek, mindkét oldalán egy színüek. A termés lep. puha vagy hártyás . . 5

4 Szára zöld, heverő. Lev. dárdás v. hosszúdad, szárnyas karélyú v. mélyen öblösen fogas. A füzérek csak alúl levelesek. ☉ Jul. aug. M. e t. különösen romtalaján. Szikes talajon levelei meghúsosodnak s szárai felegyenesednek s bokrosodnak. (A. botryoides Kit.) **A. laciniata.** L. Hasogatott M.

Szára fehérlő, felálló. Lev. dülényesek v. tojásdadok, öblösen fogasak. ☉ Jul. aug. Miv. s romtalaján M. e. t. szórv. **A. rosea.** L. Rózsás M.

5 Lev. szálas-lándzsás, épélü, húsos. Termés laplének lev. dülényded-tojásdadok, fogasak. ☉ Jul. aug. M. k. és d. t. szik. hely. **A. littoralis.** L. Tengerparti M.

Az alsó lev. három-szögüek, tojásdadok, lándzsásak hegyes aljjal 6

6 Az alsó lev. 3 szögüen hegyesek; a felsők hegyes lándzsásak; a legfelsőbbek épélüek 7

Az alsó lev. hegyes-lándzsásak v. hegyes-tojásdadok . 8

7 A termés lep. 3 szögű, épélű v. fogas. Lev fogasak. ☉ Jun. aug. M. k. és d. t. romtalaján szórv. **A. latifolia.** Wahl Széleslevelű M.

A termő lep. szívesen-három-szögű, öblösen fogas; a fogak kihegyezettek. Lev. mély öblösen fogasak, a felsők épélüek. ☉ Jul. aug. M. k. és d. t. romtalaján, szikes földön, néhol a felső lev. lándzsásak. **A. hastata.** L. Dárdás M.

8 A termő füzérek csúcsa lekonyuló, gyérek. Az ágak felfelé elállók. Az alsó lev. tojásdad-lándzsásak, majdnem lándzsásak; a közép és a szárlev. lándzsásak, épélüek. ☉ Jul. aug. M. k. és d. t. **A. tatarica.** L. Tatár M.

A termő füzérek merevek. Az alsó ágak elállók. Lev. alsók dülény-hosszúdadok, néha három-karélyúak, fogasak. A. angustifolia Host. alfajánál valamennyi levél szálas-lándzsás, épélű. ☉ Jul. aug. M. e. t. **A. patula.** L. Terebélyes M.

XII. SPINACIA. Tournf. Paréj.

Alsó lev. hossz-tojásdad vagy 3 szögű nyilalakú, felső hosszúdad, alján ékidomú. Termése nem tüskés. ☉, 2 Jun. aug. Keletről hozták miv. (S. inermis Mönch.) **S. glabra.** Mill. Fegyvertelen P.

Felső lev. alján dárdás. Termése szarvas. ☉, 2 Máj. aug. keletről származott: miv. (S. spinosa Mönch.)
S. oleracea. L. Téli P.

XIII. CAMPHOROSMA. L. Szikör.

Szára lecsepült, elágazó. Lev. árképű, húsos, végre kopasz. ☉ Aug. szept. M. k. és d. t. szikes helyein. (C. annua Pall.) **C. ovata.** W. K. Sós Sz.

LXIV. Család. CARYOPHYLLACEAE. Fenz. Szegfűfélék.

Többnyire fűnemü növények, átellenes v. örvös levelekkel s bogernyős virágzattal. A vir. szabályosak. Kelyhök 5 hasábú vagy fogú. Pártájuk 5 szirmú vagy néha hiányzik. Porzó 10, de nem mindig fejlődik ki valamennyi. A maghon 2—5 levélből alakult. A termés tok, ritkán bogyó v. szem.

Nemek:

1. A párta hiányzik. A kehely 5 hasábú. Porzó 5—10. Bibeszár 1—2. A lev. pálhátlanok. vonalasak.
   Scleranthus XXII.
   A párta megvan, ritkán hiányzik, de akkor a többiben nem egyezők az előbbivel 2
2. A kehely két hasábú v. levelű 3
   A kehely 4—5 fogú vagy levelű 4
3. A kehely 2 hasábú, széle lehulló. Szirom 5 (4—6). Porzó 8—15, aljukon sokszor össze vannak növe. A tok köröskörül fel pattanó, sok magvú.
   Portulaca XXIII.
   A kehely 2 levelű, maradó. A párta tölcséridomu, egy aljáig érő hasadékkal; széle egyenlőtlen 5 osztatú. Porzó 3—5. A tok 3 kopácsú, felnyiló, 2—3 magvú.
   Montia XXIV.
4. Lev. hártyás pálhákkal vannak ellátva 5
   Lev. nem birnak pálhákkal 8
5. A lev. látszólag örv szerű elhelyezéssel. Kelyhe 5 levelű 6
   A lev. átellenes helyzetüek 7

6 A lev. átellenesek, pálhásak. A szirmok a kelyhen állnak. . . . . **Polycarpon** XXI.
6 A lev. örvösök, apró pálhákkal. A szirmok a vaczkon vannak elhelyezve. **Spergula** X.

7 Bibeszár 2, igen rövidek vagy hiányzanak. A pálhák aprók tojásdadok. **Herniaria** XX.
7 Bibeszár 1, két hasábú. A pálhák nagyok, széles tojásdadok, ezüst fehérek. **Paronychia** XIX.

8 A keh. összeforrt levelű, 4—5 fogú, rithán 4—5 hasábú, csöves 9
8 A kehely szétvált levelű . . . . . 16.

9 A kehely nagyobb a szirmoknál, melyek sokszor hiányzanak. (Apró havasi félcserje, mely sűrű gyepet képez) . . . . . **Cherleria** XVIII.
9 A kehely kisebb a pártánál . . . . . 10.

10 Bibeszár 2 11
10 Bibeszár 3—5 . . . . . 13.

11 A keh. alján pikkelyek nélkül. A mag veseidomú . . 12.
11 A keh. alján pikkelyekkel körülvéve, hengeridomú. A szirmok rögtön körömbe keskenyedők. **Dianthus** VI.

12 A kehely száraz csikokkal van ellátva, rövid, bő. A szirmok lassanként körömbe végződnek **Gypsophila** V.
12 A kehely puha s fűnemű, hengeres. A szirmok mellék pártával. . . . . **Saponaria** IV.

13 Bibeszár 3 . . . . . 14.
13 Bibeszár 5 . . . . . 15.

14 A kehely nagy, bő, medencze-harangidomú, 5 hasábú. A szirmok egymástól messze-állnak, 2 hasábuak, aljukon 2 foggal. A termés bogyó, egy rekeszű. A szár kapaszkodó. **Cucubalus** VII.
14 A kehely csöves, hengeres v. hasas, 5 fogú. A szirom osztatlan v. karélyos. A termés tok, 6 foggal nyiló. **Silene** I.

15 A szirmok 2—4 hasábuak . . . . . **Lychnis** II.
15 A szirmok osztatlanok . . . . . **Agrostema** III.

16 Bibeszár 2—3 17
16 Bibeszár 4—5 21

17 A szirmok épek v. kissé karélyosak. Porzó 8—10 . . 18
17 A szirmok fogasak v. 2 hasábuak v. 2 osztatuak . . 20

18 A levelek ár alakuak. A tok 3 kopácsú. **Alsine** VIII.
18 A lev. szélesek 19

19 { A kehely valamivel hosszabb a pártánál. A lev. körülb. 5 cm. hosszúak. A mag függelékkel. **Moehringia** XI.
A kekely $1^1/_2$ hosszabb a pártánál. A lev. 0·5 cm hosszúak. A mag függelék nélkül. **Arenaria** XII.

20 { A szirmok fogasak. Porzó 3—5. . . **Holosteum** XIII.
A szirmok 2 hasábuak v. 2 osztatúak. Porzó 10. **Stellaria** XIV.

21 { A szirmok épek 22
A szirmok karélyosak vagy osztatúak 23

22 { Szára heverő vagy felemelkedő. Kehely és párta levél 4—5. Porzó 4, 5—10. A párta néha hiányzik. **Sagina** IX.
Szára egyenes. Kehely és párta levél 4. Porzó 4. **Moenchia** XV.

23 { A szirom csak a közepéig 2 hasábú. A bibeszár a kehely czimpái előtt áll. A tok csúcsán 10 kopácsú. **Cerastium** XVII.
A szirom egészen az aljáig 2 osztatú. A bibeszár a szirmok előtt áll. A tok 5 kopácsú **Malachium** XVI.

Fajok:

A) **Sileneae.**

I. SILENE. L. Sziléne.

1 { A kehely emelkedő csikok nélkül (az 5 fog fő erén kivül) 2
A kehely 10—30 emelkedő csikkal (eres) 4

2 { Tőkocsána rövid, egy virágú. Vir. piros, ritkán fehér. Lev. szálasak, áralakuak. ♃ Jun. aug. A kis és nagy Tátra havasi és alhavasi táján. **S. acaulis.** L. Száratlan Sz.
Tőkocsána hosszú, több virágú 3

3 { Vir. zöldes. Szirmai szálasak, osztatlanok. Kelyhe csöves, kopasz. Lev. szürkén molyhos, szálas, az alsók lapoczkásak. ♃ Máj. jul. M. e. t. a m. Tátra aljáig. **S. Otites.** L. Fodorszirmú Sz.
Vir. fehér. Szirmai visszás-tojásdadok v. ékidomuak és 4 fogúak. Lev szálasak, nem szürkés molyhosak, az alsók lapoczkásak. ♃ Jun. jul. M. e. t. (külön. a havasi és alhavasi tájban) forrásos s nedves helyein. (Igen változó.) **S. quadrifida.** L. Négyfogú Sz.

4 A kely. 20—30 emelkedő csikkal v. reczésen eres . . 5
A kehely 10 emelkedő csikkal 9
5 Szára kopasz 6
Szára pelyhesedő, szőrös vagy borzas 7

6 Szára két ágú, sokvirágú, felálló vagy heverő. Kelyhe felfuvódott, reczés, kopasz. Lev. kopasz v. pillás élű, van széles és keskeny, majdnem szálas levelű alakja is. Kelyhe a havasokon sötét, a rónaságban halavány erekkel. 2l Jul. aug. M. e. t. a havasi tájig. (Cucubalus maritimus Kit.) **S. inflata.** Sm. Hólyagos Sz.
Szárai bokrosak, felegyenesedők. Tőlev. rózsásan állók, lapoczkásak; szárlev. tojásdad-lándzsásak, szürke zöldek, simák. Kelyhe páka idomú, felül felfuvódott s reczés, alúl 10 érrel. 2l Jun jul. Gugu havason s a bánáti határőrvidéken.
S. Lerchenfeldiana. Baumg. Lerchenfeld Sz.

7 Kelyhe 30 emelkedett, felmenő csikkal. A vir. vég és ághónaljiak, pirosak. Szára felálló, pelyes v. szőrös, szürke. ⊙ Jun. jul. M. k. és d. t. homok sikjain.
S. conica. L. Kúpos Sz.
Kelyhe reczés 8

8 Kelyhe felfuvódott, pelyhesedő. Alsó lev. hosszúdad. kihegyezett végű, a felső szálas. Szára felegyenesedő, egy v. több virágú. 2l Jun. jul M. keleti havasain.
S. Zavadzkii. Herb. Zavadzki Sz.
Kelyhe pákidomú, borzas. Lev. mind szálas, kihegyezett. 2l Júl. aug. A bánáti havasokon.
S. dinarica. Spreng. Dinári Sz.

9 A párta torkában nincs mellékpárta v. nem tákos . . 10
A párta tákos 12

10 Az egész növény enyvesen borzas. Virágz. fürtösen bugás, majdnem örvös. Kelyhe hengeres, kissé felfuvódott. Pártája bibor szinű, ritkán fehér. Lev. hullámzatos. 2l Máj. jún. M. k. és d. t. rónáin.
S. viscosa. Pers. Enyves Sz.
A növény nem enyves, legfölebb kissé a szára . . . 11

11 Az alsó lev. alján mirigyszőrös. Vir. fehér, alúl kékes v. zöldes erekkel. Bugája nagy. 2l Jun. jul. M. e. t. sziklás helyein a m. Tátráig szórv. Kit. két fajra osztotta Cucubalus mollissimus W. K. és Silene ne-

moralis W. K., azonban alig észevehető különbségek léteznek. **S. italica.** Pers. Olasz Sz.

Alsó lev. alján nincs mirigy szőr, hosszúdad-lapoczkásak, a felsők szálasak. Fürtje nyúlt, örvös. Vir. zöldes-fehér. 2 Máj. jun. M. e. t. rétjein. **S. multiflora.** Pers. Sokvirágú Sz.

12 A szirmok épek, csorbás végűek, visszás-szív-idomuak vagy visszás tojásdadok s 4 foguak 13

A szirmok 2 hasábuak 15

13 A szirmok visszás-szívidomuak. Lev. tojásdadok. Vir. fehér v. pirosló. 2↓ Jul. aug. M. éjszakkeleti t. völgyeiben. **S. rupestris.** L. Sziklai Sz.

A szirmok visszás-tojásdadok 14

14 A virágzat fürtös. A szár két-két ágú, pelyhes. A szirom pirosló v. fehér, néha lemeze közepén vér veres (ez utóbbi S. quinquevulnera L. név alatt ismeretes.) M. éjsz. és k. t. patakok mentében. **S. gallica.** L. Galliai Sz.

Vir. sátorozó. Szára kopasz. Lev. mint az előbbinél, tojásdadok. Vir. piros. ⊙ Jul. aug. M. k. és d. t. hegyes vidékein, különben miv. **S. armeria.** L. Szegfű Sz.

15 A szár legalább a virágzásig egyenletesen leveles . 16

A szár felfelé gyorsan kissebbedő levelekkel, végre levéltelen 18

16 A virágzat fürtös, két ágú, virágai párosak. A csöves s kissé hasas kelyhe kurta kocsánjával bókoló. Vir. fehér. Lev. körkörös-lándzsásak, kihegyezettek, lapoczkásak. 2 Máj. jun. M. k. t. rétjein szórv. (S. nova Vint.) **S. dichotoma.** Ehr. Kétkétágú Sz.

A virágok magánosak 17

17 Lev. hosszúkásak, hegyesek, a felsők lándzsás aljaikkal keskenyen összefutók, a legalsók visszás-tojásdadok. Vir. testszinű. ⊙ Jul. szept. M. k. t. miv. tal. (Melandrium noctiflorum Fr. = S. pauciflora Kit.) **S. noctiflora.** L. Estvéli Sz.

Alsó lev. visszás lándzsásak, a felsők szálasak. ⊙ Jul. aug. Bánátban miv. talajon. (S. Gallinyi Heuff.) **S. trinervia.** Sieb. Hárominú Sz.

18 Magános viráguak vagy igen gyér fürtben 19

A virágok fürtökben vagy bugában 20

Kelyhe hosszúdad-szálas. Lev. lapoczkás, sűrűn pelyhes, szürke-zöld. Szirmai sárgák. 2l Jun. jul. A bánáti mész hegyeken s Buda környékén.

19 **S. flavescens.** W. K. Sárgásvirágú Sz.

Kelyhe visszásan kúpos. Lev. szálasak, kopaszak. Szirmai felül fehérek, alúl piroslók v. sárgák. 2l Jun. jul. A bánáti havasokon. **S. saxifraga.** L. Kőtörő Sz.

A virágzat fürtös, gyér. Hosszú kocsányú fürtjei átellenesek. Alsó lev. hosszú nyélbe keskenyedők, visszás lándzsásak, a felsők összenőve nyeletlenek, lándzsásak, töveik pillás szőrűek. 2l Jul. okt. M. k. és d. t. hegyi rétjein, köves homokos helyein.

20 **S. longiflora.** Ehr. Hosszúvirágú Sz.

A virágzat bugás 21

Szára kopasz. Alsó lev. lapoczkásak Vir. zilált bugában állók, pirosak. ⊙ Jun. jul. M. legdélibb t. s N. Podhrágy mellett **S. annulata** Thore. Gyűrűs Sz.

21 Szára pelyhesedő, ragadós 22

Kelyhe végre tojásdad. Virágz. terebélyes, zilált buga. Vir. zöldes fehér. Alsó lev. tojásdad-lapoczkásak, szárlev. tojásdad-hegyesek. 2l Jun. jul. M. k. és d. t. hegyek tövein pl. pilisi hegyek s Losoncz m., ritka.

22 **S. viridiflora.** L. Zöldvirágú Sz.

Kelyhe csöves. Vir. bugája lekonyuló. Az alsó lev. lapoczkás, a felsők szálas lándzsásak. Vir. fehér. 2l Máj. jun. A pirosló szirmú. S. livida Vill. alfaját teszi. M. e. t. hegyi rétjein s ligeteiben.

S. nutans. L. Kónya Sz.

II. LYCHNIS. DC. Mécsvirág.

A szirom 4 osztatú v. hasábú, húspiros, ritkán fehér. A kocsán rövidebb a kelhelynél. 2l Jun. jul. M. e.

1 t. lombos erdők határáig, közönséges

L. flos cuculi. L. Kakuk M.

A szirom 2 osztatú, hasábú v. csorbás végű 2

2 A szirom ép, legfölebb fogacskás v. csorbás végű . . 3

A szironm 2 osztatú vagy hasábú 4

Szára s levele fehér molyhos. Kocsánjai a kehelynél sokkal hosszabbak. Lev. tojásdad-lándzsásak, bőrtapintatuak. 2 Jun. jul. M. k. és d. t. rétjein s dombjain.

3 **L. Coronaria.** L. Rózsás M.

Szára kopasz, az ízek alatt enyves. Lev. lándzsás, a felső szálas. Vir. mint az előbbinél piros. 2l Máj. jun. M e. t. mindenütt a felső erdő tájig.
L. viscaria. L. Szurkos M.

4 A virágok hímnősek 5
A virágok kétlakiak 6

A szár szőrös. Lev. tojásdad, lándzsás, alján többnyire szívidomú, hegyes, mindkét felül szőrös. A kehely hosszúdad, pákidomú, szőrös. A párta skarlát piros. 2l Jun júl. Kedves kerti növény Oroszországból.
S. chalcedonica. L. Chalcedoniai M.

5 A szár kopasz, felegyenesedő, végén 1—3 virágú. Alsó lev. lapoczkás-lándzsásak, hosszú nyelűek, a felsők szálas-lándzsásak, ülők. Vir. piroslő. 2l Jul. aug. M. keleti havasain. (Silene Siegeri Baumg.)
L. nivalis. Kit. Havi M.

Szára mirigy-szőröktől borzas. Vir. fehér. A tokcsa kerekded-tojásdad, 10 felegyenesedő foggal nyiló. 2 Jun. aug. M. e. t. rétjein. Nyulánkabb alakja L. nemoralis Heuff. a bihari és bánáti homok sikjain

6 **L. vesperlina.** Sibth. Esteli M.

Szára egyszerű szőröktől szőrös. Vir. piros, ritkán halvány piros v. fehér. A nyiló tokcsa 10 foga kifelé görbült. 2l Máj. jun. M. e. t. a havasi tájig.
L. diurna. Sibth. Nappali M.

III. AGROSTEMA. L. Konkoly.

Szára s lev. lapult szőröktől molyhosak. Lev. szálas lándzsásak, hegyesek. Magános virágai hosszú kocsánnuak, pirosak. Szirmai hullámos csipkések. A keh. levelei a szirmoknál hosszabbak. ⊙ Jun. jul. M. e. t. vétesek közt bőven. (Lychnis Githago Lam.)
A. Githago. L. Vetési K.

IV. SAPONARIA. L. Szappanfű.

Kelyhe tojásdad, hártyás, 5 élű, kopasz. Párta mellék párta nélkül. Szára kopasz. Lev. lándzsás, alján

1 összenőtt. Vir. halaványpiros. ⊙ Jun. jul. M. k. és d. t. mezein.
S. Vaccaria. L. Vetési Sz.

Kelyhe hengeres. A párta mellékpártával 2

A keh. kopasz. Vir. csomósan sátorozó. Lev. hosszúdad-kerülékes Vir. fehér v. pirosló. 4 Jul. aug. M. k. és d. t., éjszaknak Árvavár aljáig terjed.

2 **S. officinalis.** L. Tajtékzó Sz.

Kelyhe mirigy szőrös. Szára lecsepült. Virágz. sátorozó buga. Lev. lándzsás vagy kerülékes. Vir. vér veres. 4 Ápr. aug. A bánáti határörvidéken.

S. glutinosa. M. B. Enyves Sz.

V. GYPSOPHILA. L. Derczefű.

A virágok az egész növényen szétszórvák, határozott virágzatot nem képeznek. A szár két-két ágú. A keh. körös, 5 foggal. Lev. szálas, mindkét vége felé keskenyedő Vir. piros. ⊙ Jul. aug. M. e. t. m. Tátra aljáig sovány talaján. **G. muralis.** L. Gyepi D.

1 A virágzat bugás vagy álernyős 2

Lev. szálas, mindkét végén keskeskenyedő. Virágz.

2 álernyős 3

Lev. lándzsás, igen hegyes, többnyire 3 erű Virágz. zilált bugában 4

A porzók és a bibeszár rövidebbek a szirmoknál. Szára felül kopasz 4 Jun. aug. A Tátra havasi és alhavasi táján mésztalajon. **G. repens.** L. Terjedő D.

3 A porzók és a bibeszár hosszabb a szirmoknál. Szárai ragadósan-pelyhesek. 4 Jun. aug. M. k. és d. t. síkjain. **G. fastigiata.** L. Sátorozó D.

Szára kopasz, a buga szárai és a kocsányok ragadósan pelyhesedők. A kehely levelei kihegyezettek, hátra hajlottak. 4 Jul. aug. Homokos réteken M. nyug. t.

4 **G. acutifolia.** Fisch. Hegyeslevelű D.

Szára alúl szőrös. A kehely lev. rövidek, kerek-tojásdadok. 4 Jun jul. M k. és d. t. homok síkjain.

G. paniculata. L. Buglyos D.

VI. DIANTHUS. L. Szegfű.

1 A szirmok sallangosak 2

A szirmok fogasak vagy csipkések 3

Lev. szálas-lándzsás, pázsit zöld. Szárai rendesen magánosak. Vir. piros v. ibolya szinü, kellemes illatú.

2 2 Jul. aug. A rónaság mocsáros rétjeitől az alh. táj. (D. Wimeri Wich.) M. e. t. **D. superbus.** L. Buglyos Sz.

Lev. szálas-áridomú, szürke vagy pázsit zöld. Szárai bokrosak v. felegyenesedők v. magánosak s felállók. Nagyon változó. Vir. piros v. fehér, sokszor pettyezett. 2|. Jul. aug. M. e. t. mészszikláin s homokos helyein. (D. arenarius Tows. Kit. D. hungaricus Hausku. D. saxatilis Star. D. petraeus W. K. D. virgineus Lam. ide tartozó nevek.)

D. plumarius. L Tollas Sz.

3 A vir. gallérozó murvák nélkül. A vir. magánosak v. párosak 4
A vir. gallérozó murvákkal. A vir. galléros csomókban 9

4 A szár egy virágú. Kelyhe hengeres. Lev. szálas. Vir. piros. 2|. Jul. aug. A Tátra havasi tájban.

D. glacialis. Haenke Jég Sz.

A szár 2 vagy több virágú 5

5 A párta torka nem szőrös 6
A párta torka szőrös 7

6 A szirmok visszás-tojásdadok, csipkés élüek. Lev. szálasak. Vir. igen különböző. 2|. Jul. aug. Miv. itt-ott M. d. t. ápolás nélkül. **D. Caryophyllus.** L Pompás Sz.
A szirmok tojásdadok, fogasak, rózsásak vagy fehérek. Lev. szálas-lándzsásak. 2|. Jul. aug. Mivelik.

D. chinensis. L. Chinai Sz.

7 Szárai aljuktól kezdve két-két águak, meztelenek. Szirmai ékidomuak. Kelyhe rövid. 2|. Máj. jul. M. k. t.

D. saxifragus. L. Kőtörő Sz.

A szárak nem ilyenek 8

8 Szára szőrösödő, érdes. Lev. szálas-lándzsásak, gyöngén fogasak. Vir. piros, ritkán fehér. 2|. Jun. szept. M. e. t. homokos, száraz rétjein a felső erdő tájig.

D. deltoides. L. Klárisos Sz.

Szára kopasz. Lev. szálasak, csupaszak. 2|. Jul. aug. A kis Tátra mész hegyein.

D. nitidus. W. K. Fényes Sz.

9 A lev. hüvelye 3—5-ször hosszabb, mint a lev. szélessége 10
A levél hüvelye, vagy akkora, mint a levél szélessége, vagy rövidebb 13

10 A kehely és a gallér murvák legalább felső végükön fekete barnák 11
A kehely és a gallér-murvák halaványsárgák . . . 12

A párta eleven piros. A szirom lemeze akkora, mint a köröm. A virág csomó 2 v. sok virágú. 2|. Jul. aug. M. e. t. igen változó.
D. Carthusianorum. L. Háromínú Sz.

11 A párta apró, sötét bibor színű. A szirom lemeze félakkora, mint a köröm. A vir. csomó 12—30 virágú. 2|. Jun. jul. M. k. t. (D. biternatus Schur. ide tartozik.) **D. atrorubens.** All. Gyászoló Sz.

A virág csomó sok virágú. A kehely fogai hegyesek. Lev. szálas-lándzsás. 2|. Jun. jul. Bánát délkeleti hegyein. (D. capitatus Roch. = D. glaucophyllus Reich.) **D. Balbisii.** Ser. Balbis Sz.

12 A virág csomó kevés virágú. A kehely fogai igen tompák. Lev. szálas. 2|. Jun. aug. M. k. t. homokos helyein. (D. diutinus Kit. és Schull.)
D. polymorphus. M. B. Sokalakú Sz.

Murvái és gallér pikkelyei pelyhesedők vagy borzasak, lándzsásak, oly hosszúak, mint a kehely csöve. Szára pelyhesedő. 2 Jul. aug. M. e. t. lombos erdők határáig. (D. Pseudoarmeria Roch. = D. Armeriastrum Wofn.) **D. Armeria.** L. Szeplős Sz.

13

Murvái és gallér pikkelyei kopaszak 14

Alsó lev. nyeles (néha rövidek), lev. lándzsás v. lándzsás-szálas, hátra hajlott. Virág csomója vagy egy, sürű virág csomó (D. compactus Kit.), vagy virág csomói sátorozók (D. trifasciatus Wierzb.) 2|. Jul. aug. M. k. hegyein s mivelik.
D. barbatus. L. Csillag Sz.

14 Alsó lev. nyeletlen. Lev. szálas-lándzsás v. szálas, élén fürészesen-érdes, többnyire 5 erű. Igen változó. 2|. Jun. aug. M. k. és d. t. (D. collinus W. K.)
D. Segnierii. Vill. Segnier Sz.

VII. CUCUBALUS. Tournf. Kukuba.

Szára kapaszkodó, átellenes ágakkal. Lev. hosszúkás-tojásdadok, hegyesek. Kelyhe hasasan harangidomú. Zöldes-fehér szirmai két metszetüek. Fekete fénylő bogyói gömb alakuak. 2|. Jun. aug. M. e. t. a felső erdő tájig, bokrok között. **C. bacciferus.** L. Bogyótermő K.

B) Alsineae.

VIII. ALSINE. Wahl. Ludbur.

1 A párta piros 2
A párta fehér 3

2 A szirmok akkorák, mint a kely. Lev. szálas árhegyű, kevéssé húsos. Magva szögletes. ⊙ Jun. jul. M. e. t. a m. Tátra aljáig. **A. rubra.** Wahl. Veres L.

A szirmok hosszabbak a kehelynél. Lev. szálas, húsos, hegyes. Magva lapos, ritkán hártyás-élű. ⊙. 2 Jun. jul M. k. és d. t. szikes földjén. **A. marina.** Bess. Tengerparti L.

3 A párta 2—3-szor nagyobb a kehelynél 4
A párta akkora v. 2—3-szor kisebb, mint a kehely . 5

4 Kehely levele tojásdad, öblös, csörgő, nem barázdás. 2 Máj. jun. M. k. és d. t. szórvány. **A. graminifolia.** Bluff. Pázsitlevelű L.

Kehely levele szálas-hosszúdad, zöld, három inú, végre barázdás. 2 Jul. aug. A kis és nagy Tátrán. **A. laricifolia.** Wahl. Árlevelű L.

5 A párta akkora, mint a kehely 6
A párta 2—3-szor kisebb a kehelynél 8

6 Kehely levelei fehérek, kemények, egy v. két keskeny zöld hátcsikkal. Szirmai tojásdadok. Lev. áridomuak. Szára bugás. 2 Jul. aug. M. k. és d. t. homok sikjain. **A. setacea.** W. K. Sertelevelű L.

A kehely levelei zöldek 7

7 A kehely levele hegyes, 3 inú. Lev. árképüek, egyenesek. Szirmai tojásdadok, aljukon majdnem szívidomuak. 2 Jun. aug. M. e. t. igen változó. **A. verna.** Bertl. Tavaszi L.

A kehely levele kihegyezett, 5—7 inú. Szirmai hosszúdadok. Lev. árképüek, rendesen egy irányban ívesen görbültek. 2 Máj. jun. Hegyes sziklákon. Szklenó, Tálya, Versecz m. (A. falcata Fris.) **A. frutescens.** Kit. Cserjésedő L.

8 Füve sürű mirigy-szőröktől szürke. A virág csomók álernyősek. Kehely levelei egyenlőtlenek, szálasak, fehérek, 2 keskeny hátcsikkal. 2 Jun. jul. M. k. t.

homokos síkjain, ritka. (Arenaria glomerata M. B.)
A. glomerata. Fenzl. Csomós L.
Füve zöld, kopasz vagy gyengén pelyhes 9

Ágai a szárhoz simulók. A kehely levél fehér, két keskeny zöld hátcsikkal. ⊙ Jun. aug. Szórv. M. nyug. t.
A. fasciculata. M. K. Nyalábos L.
9 Szárai aljuktól kezdve két-két águak, terebélyesen bokrosak. Kehely levele fehér, hátán 4 zöld csikkal. ⊙ Jun. aug. M. nyug. közép t.
A. tenuifolia. Cr. Vékonylevelű L.

IX. SAGINA. L. Szagyán.

Szára lecsepült v. felegyenesedő, alján gyökerező Lev. kopasz. Az elvirágzott kocsánok horgasan legörbülők, terméskor megint egyenesek. Kehely levelei tompák. 2|. Máj. szept M. e. t. nedves, kopár helyein az alhavasi tájig. **S. procumbens.** L. Heverő Sz.
1
Szára egyenes. Lev. alján mirigy-szőrös 2

A két külső kehely levél kihegyezett, tövisbe végződő. A kocsánok virágzás után horgosan legörbülők, végre felegyenesedők. ⊙ Jun. jul. Krassó megyében.
S. ciliata. Fr. Pillás Sz.
2 Valamennyi keh. levél tompa. Kocsánjai mindig felállók. Szirmai fehérek, igen aprók. ⊙ Máj. jun. Szórv. M. e. t. **S. apetala.** L. Sziromtalan Sz.

X. SPERGULA. L. Csibehur.

1 Lev. átellenes helyzetüek 2
Lev. nyalábosan-örvösök 3

A párta kisebb a kehelynél. Szárai heverők v. bokrosan felegyenesedők. Igen változó. 2|. Jul. aug. M. éjsz. és k. t. hegyein. (Sagina saxatilis Wimm.)
S. saginoides. L. Szagyan Cs.
2 A párta két akkora, mint a kehely. A párta fehér. 2|. Jul. aug. M. e. t. nedves helyein. (Sagina nodosa Mey.) **S. nodosa.** L. Czikkelyes Cs.

A levelek felül homoruak, alúl árkoltak. Magva kerekded. bibirceses. ⊙ Jun. jul. M. e. t. szórv. miv. talaján. **S. arvensis.** L. Parlagi Cs.
3

Levele majdnem hengeres, alúl nem árkolt. Magva lapos, sugaras hártya éllel. Virága 5 porzójú. ☉ Ápr. máj. M. nyug. t. miv. talaján szórv.
S. pentandra. L. Ötporzós Cs.

XI. MOEHRINGIA. L. Csitre.

1 Lev. tojásdad, 3—5 erű. A nyelek oly hosszúak, mint a levelek. A szirmok rövidebbek a kehelynél. ♃ Máj jun. Szórv. nedves helyeken M. e. t. a havasi tájig. **M. trinervia.** Clairv. Hárominú Cs.
Lev. szálas vagy fonalképű 2

2 Lev. szálas, lapos, 3 erű. Virágai végállók. A szirmok a kehelynél valamivel hosszabbak. ♃ Jun. jul. Bánát mészszikláin. (Arenaria pendula W. K.) **M. pendula.** Fenzl. Lecsüggő Cs.
Lev. fonalképű, félhengeres, idegtelen. Vir. végállók. ♃ Jun. aug. A felső és alhavasi tájon köves, nedves helyeken. **M. muscosa.** L. Mohos Cs.

XII. ARENARIA. L. Homokhur.

1 A szirmok rövidebbek a kehelynél. A lev. tojásdadok, ülők. Szirmai tojásdadok. Kehely levelei lándzsásak. A növény kopasz v. mirigy-szőrös. ☉ Jul. aug. M. e. t. száraz, homokos talaján, az alhavasi tájig. **A. serpyllifolia.** L. Kakuk H.
A szirmok hosszabbak a kehelynél 2

2 Lev. tojásdadok v. lándzsásak, hegyesek, pillás élüek. Szirmai tojásdadok. ♃ Jul. aug. A Tátra mészhegyein, a délkeleti havasokon. **A. ciliata.** L. Pillás H.
Lev. kerekdedek v. visszásan-tojásdadok, tompák. Szirmai kerekdedek. ♃ Jul. aug. A rodnai havasokon. **A. biflora.** L. Kétvirágú H.

XIII. HOLOSTEUM. L. Olocsán.

Szára kékes-zöld. Lev. körkörösek. Virágzata ernyős. Kocsánjai egyenlőtlenek, ikrás szőrüek. Porzó 3. ☉ Máj. jun. M. k. és d. t. rónáin s dombjain.
H. umbellatum. L. Ernyős O.

XIV. STELLARIA. L. Csillaghúr.

1 A szár hengeres 2
A szár 4 élű 5

2 A szirmok oly hosszúak, mint a kehely v. rövidebbek, 2 metszetüek. A szár egy szőr vonallal. ☉ Febr. nov. M. e. t. miv. és erdei talaján bőven.
S. media. L. Gyönge Cs.

A szirmok hosszabbak a kehelynél 3

3 A lev. szívidomúak, kihegyezettek, nyelesek. Szirmai mélyen 2 hasábuak. Szára fölül borzas. ♃ Máj. jul. Nedv. erd. rétek. M. e. t. **S. nemorosum.** L. Ligeti Cs.

A lev. szálasak vagy lándzsásak 4

4 Lev. lándzsás, az alsó majdnem lapoczkás élén, kocsánjai és kelyhe mirigy-szőrös s enyves. ☉ Máj. jun. M. k. és d. t. rónaság szikes rétjein szórv. (S. anomalum W. K.) **S. viscida.** M. B. Enyves Cs.

Lev. hosszúdad-lándzsás, ülő, kopasz. Szára szőr vonallal. ♃ Jul. aug. M. e. t. miv. talaján.
S. cerastoides. L. Madárhur Cs.

5 A szár és a lev. teljesen kopaszak. Lev. szálas-lándzsásak, hegyesek. Murvái hártyásak. ♃ Jun. jul. M. e. t. mocsáros helyein. S. palustris Ehr. S. dichotoma L.) **S. glauca.** With. Szürkezöld Cs.

A szár és a lev. részben szőrösek v. mirigy-szőrösek . 6

6 A szirmok rövidebbek a kehelynél. Szára kopasz. alján mirigy-szőrös. Kelyhe visszásan kupos ☉ Jun. jul. különösen havasi patakok, források mellett. (S. Alsine Reich. Kit.) **S. uliginosa.** Murr. Réti Cs.

A szirmok oly hosszúak, mint a keh. v. hosszabbak . 7

7 A murvák zöldek. Lev. lándzsás, hosszan kihegyezett, az ereken és éleken érdes. A szirmok 2-szer akkorák, mint a kehely. ♃ Ápr. máj. M. e. t. mindenütt.
S. Holostea. L. Olocsán Cs.

A murvák száraz hártyásak 8

8 Szára kopasz. Lev. és murvái aljaikon pillás szőrüek. A kehely lev. 3 erüek. ♃ Máj. jul. Réteken s legelőkön M. e. t. **S. graminea.** L. Pázsit Cs.

Szára felül érdes. Levele élén és erén érdes. Kehelylevele erek nélkül. ♃ Jul. szept. Az alsó erdő tájban.
S. Frieseana. Ser. Friesz Cs.

XV. MOENCHIA. Ehrh. Mönchia.

Szára felálló, két-két ágú, sok virágú. Pártája fehér, kétszer akkora, mint a kehely. Porzója 8—10. Bibéje egyenes. ☉ Máj. jun. M. d. és k. t. szórv. **M. mantica.** Bartl. Sudár M.

Porzója 4—5. Bibéje hátra hajlott ☉ Ápr. máj. M. k. és d. t. szórv. **M. erecta.** F. C. Wett. Egyenes M.

XVI. MALACHIUM. Fr. Lágyoda.

Szára henyélő, gyökerező Lev. átellenes, szíves-aljú, tojásdad; az alsó nyeles, a felső nyéltelen. Két-két ágú virág bugája szőrös. 2|. Jun. aug. Nedves réteken s patakok partjain M. e. t. **M. aquaticum.** Fr. Vizi L.

XVII. CERASTIUM. L. Madárhur.

1 A szirmok oly hosszúak, mint a kel. v. rövidebbek . 2
A szirmok hosszabbak, néha mégegyszer akkorák, mint a kehely 6

2 A kehely és a puha murvák csúcsaikon is szőrösek . 3
A kehely és a felső murvák csúcsaikon kopaszak . . 4

3 A termés kocsányai 2—3-szor akkorák, mint a kehely. Az egész növény fehér szőröktől borzas. Lev. hosszúdad v. kerek. ☉ Máj. jun. M. e. t. száraz partjain, trachiton. (C. barbulatum Wahl.) **C. brachypetalum.** Desp. Rövidszirmú M.

A termés kocsányai nem hosszabbak a kehelynél. A növény szőrös, de zöld. Lev. kerekded v. visszás-tojásdad. ☉ Máj. aug. M. e. t. legelőin, rétjein szórv. a m. Tátra aljáig. **C. glomeratum.** Thuil. Csomós M.

4 Szára felegyenesedő, alján gyökerező. Minden murvája s kehely levele hártyás élű. Változó. Mirigy-szőrös, szőrös, majdnem meztelen, csak lev. pillás-élüek. Lev. visszásan-tojásdadok, kerülékesek v. szálas-hosszúdadok. C. alsinaefolium Tausch. apró pillás élű levelekkel Eperjes vidékén; C. longirostre Vich. nagyobb pártával s hosszabb tokcsával. A főalak. ☉, 2 Máj. okt. M. e. t. havasi tájig. **C. triviale.** L. K. Pongyola M.

A szár egyenes, nem gyökerező 5

Kehely levelei és minden murvája hártyás, csúcsán kiharapott fogas. Pártája fehér. ☉ Márcz. máj. M. k. és d. t. száraz kopár földön. **C. semidecandrum.** L. Béna M.

5 Kehely levelei és csak felső murvái hártyás élüek. ☉ Ápr. máj Az előbbivel keverve fordul elő. **C. glutinosum.** Fr. Enyves M.

Az alsók lev tojásdadok, hegyesek, rögtön nyélbe végződnek; a felsők lándzsásak, keskenyedve kihegyezettek, kopaszak, ritkán szőrösödők. ☉ Jun. jul. M. e. t. nedves, árnyékos hegyes vidékein szórv.

6 **C. silvaticum.** W. K. Erdei M.

Az alsók lev. nem tojásdadok 7

Levelei kissé húsosak, szálasak, alúl domboruak. A szár 7—15 virágú. A tokcsa fogai ívesen hátra görbültek. ♃ Jul. aug. Sziklás helyeken a Bánát déli havasain. **C. grandiflorum.** W. K. Nagyvirágú M.

7

Lev. nem húsos 8

Murvái széles hártyás élüek. Kocsánjai pelyhesek. A felső levelek szálasak v. lándzsásak. A tokcsa fogai felállók. A Szepesség déli hegyein molyhos s közbevett mirigy szőröktől ragadós. A havasi alak kis lándzsás levelekkel kopasz, csak alja mirigyszőrös. ♃ Ápr. máj. M. e. t. **C. arvense.** L. Parlagi M.

8

Murvái puhák, zöldek vagy legfölebb csúcsaikon hártyásak. A kocsánok molyhosak v. mirigy-szőrösök . 9

Lev. széles-tojásdad, hosszúdad, ritkán lándzsás, legalább élén, pázsit zöld, valamint szára is mirigy-pelyhes. Kocsánjai virágzás után lehajlók. ♃ Jun. jul. A m. Tátra havasi táján, Babjagura tetején s a rodnai havasokon.

9 **C. latifolium.** L. Széleslevelű M.

Lev. kerülékes v. tompa-végű, lándzsás, legalább élén, különösen a nem virágzó rózsás-levelű szárakon fehérgyapjas. Kocsánjai elállók. ♃ Máj. aug. M. havasi területén. **C. alpinum.** L. Havasi M.

XVIII. CHERLERIA. L. Cherleria.

Szára 26 cm. magas. Lev. sürüen állnak, átellenesek, három élüek, árképüek. Pártája gyakran elmarad; különben zöldes-fehér, a kehelynél kisebb. ♃ Jul. aug. A m. Tátra havasi és alhavasi táján.

Ch. sedoides. L. Szakaképű Ch.

C) Paronychieae.

XIX. PARONYCHIA. Juss. Aszgallér.

Szára 5—8 cm. hosszú, egyenes. Lev. szálasak, borzasak, kicsinyek, csak felényivel hosszabbak a fehér hártyás pálháknál. A virágzat végálló gömb. 2l Máj. M. d. és k. t. homokos dombjain szórv. (P. hungarica Gries. P Capella Hacq. — Herniaria capitatum L.) **P. capitata.** Lam. Fejes A.

Szára 16—21 cm. hosszú, heverő. szőrös. Lev. lándzsásak, szőrösök a pálháknál 2-szer hosszabbak. Virágz. levélhónalji gömb. 2l Jun. M. d. t. erdeiben. (Herniaria Paronychia L. **P. argentea.** Lam. Ezüst A.

XX. HERNIARIA. L. Porczika.

1. Levele és kelyhe kopasz. A virág csomók többnyire 10 virágúak A levél alakja változó, széles tojásdad, visszás tojásdad v. kerülékes. 2l Jun. szept. M. c. t. a felső erdő tájig **H. glabra.** L. Kopasz P.

Levele és kelyhe rövid szőrű v. mirigy-szőrös. Füve szőröktől szürke zöld 2

2. A kehely czimpái széles aljú sertébe végződnek. Lev. kerülékes v. hosszúdad. Virág csomói többnyire 10 virágúak. 2l Jul. szept. M. k. és d. t. homokos helyein. **H. hirsuta.** L. Borzas P.

A kehely czimpák egyenlően szőrösök, csúcsukon nem végződnek sertébe. Lev. hosszúdad vagy lándzsás. Virágcsomói többnyire 3 virágúak. 2l Máj. jun. M. k. és d. t. rónáin s dombjain szórv. bőven a budai hegyeken. **H. incana.** Lam. Szürke P.

XXI. POLYCARPUM. Löffl. Polcsa.

Szárlev. négyével örvösök, az ágakon átellenesek, visszás-tojásdadok. Virágz. bugás. ☉ Aug. szept. Pozsony megyében szántóföldeken.

P. tetraphyllum. L. Négyeslevelű P.

D) **Scleranthеae.**

XXII. SCLERANTHUS. L. Szeklár.

A kehely fogak keskeny-lándzsásak, zöldek, ritkán igen keskeny fehér szegélylyel. Szára mereven felálló v. pongyolán heverő. Termete változó. ⊙ Jun szept. M. e. t. mivelt talaján, sziklás, kopár, száraz helyein.
S. annuus. L. Egynyári Sz.

Kehely fogai hosszúdadok, tompa végüek, laposak, széles hártyás fehér szegélylyel. ♃ Maj. szept M. nyug. s d. t. (S. neglectus Roch.)
S. perennis. L. Évelő Sz.

E) **Portulaceae.**

XXIII. PORTULACA. L. Porcsin.

Szára ágaival lecsepült. Lev. hosszúkás ékidomuak, pozsgásak. Sárga virágai hónaljiak v. szárhegyiek, magánosak v. 2—3, kocsántalanok. Kehely metszetei hátukon tompa éllel. ⊙ Jun szept. M. k. és d. t. rónáin.
P. oleracea. L. Kövér P.

Szára egyenes. Lev. visszás-tojásdadok Keh. metszetei hártyásan-összenyomottak. ⊙ Jun. szept. miv.
P. sativa. Hiv. Salata P.

XXIV. MONTIA. L. Monczia.

Vir. hónaljiak. Pártája fehér. Szára 5—30 cm. hosszú, gyönge; gyökere úszó v. heverő. Levelei lapoczkásak, átellenesek. ⊙ Máj. jun M. d. t. vizeiben v. nedves földjén.
M. fontana. L. Forrási M.

Vir. végálló. Szára 2 cm. hosszú, mered. Magva érdes, fénytelen, az előbbinél finom szemcsés, fénylő. ♃ Márcz. okt. M. d. t. nedves rónáin.
M. minor. Gml. Kisebb M.

LXV. Család. BERBERIDACEAE. Vent. Borbolyafélék.

Fünemű v. cserjés növények váltakozó levelekkel. A kehely 3—6 levelű, gyakran kivülről különös levelek által

támogatva. A szirmok a kehely leveleivel szemközt állnak, a belső oldalon függelékesek. A porzó száma a szirmokéval egyenlő, s ezekkel szemben állók. A porhon tokok két kopáccsal nyilnak. A termő minden virágban egy, egy rekeszű. Termése bogyó vagy tok.

Nemek:

1 { A kehely és párta 6 levelű. Porzó 6. A termés bogyó. Cserjék 2
A keh. és pár. 4 levelű. Porzó 4. A termés tok. Fűnemü növény. . . . . Epimedium III.

2 { A szirmok alján belül 2 mirigygyel. A bogyó 2 magvú. A lev. egyszerüek, osztatlanok. Berberis I.
A szirm. alján belül nincs mirigy. A bogyó 3—9 magvú. A lev. szárnyaltak. Mahonia II.

Fajok:

I. BERBERIS. L. Borbolyafa. Sóskafa.

A tüskés bokor sárga lecsüngő vir. fürtökkel, tojásdad fürészelt levelekkel. ♄ Máj. jun. M. k. és d. t. s miv.

B. vulgaris. L. Sóska B.

II. MAHONIA. Nutt. Mahónifa.

Lev. páratlanul szárnyasak. A szárnyak 5—9, hossztojásdadok, öblösen tüskésen fogasak. A sárga vir. összeszoruló fürtben vannak egyesülve. ♄ Máj. jun. Diszcserje Ejszak-Amerikából.

M. aquifolium. Nutt. Tüskéslevelű M.

III. EPIMEDIUM. L. Pótal.

Szára felálló egy, kettős háromtagú levelet visel. A levélkék nyelesek, ferdén tojásdadok, hegyesek. A vir. gyér, ágas fürtöt képeznek. A párta vérvörös. 2↓ Ápr. máj. Miv. disznövényül. Szlavoniában vadon is előfordul.

C. alpinum. L. Havasi S.

LXVI. Család. MAGNOLIACEAE. DC. Magnoliafélék.

Fák v. cserjék spiralisan elhelyezett, gyakran bőrnemü, épélű v. karélyos levelekkel, a pálhák hamar lehullanak. A vir. rendesen magánosak, hímnősek. Kelyhe 3 levelü. Szirom 6 vagy ∞. Porzó ∞. Termő ∞, egyrekeszü, 5—2 magrügygyel. Termés tok.

Nemek:

A párta 6— ∞ szirmú. A porhon befelé v. oldalvást felnyiló. A termők egy tartó körül csoportosulnak. A lev. épek. **Magnolia** I.

A párta 6 szirmú, harangidomú. A porhon kifelé felnyiló. A levelek karélyosak. **Liriodendron** II.

Fajok:

I. MAGNOLIA. L. Magnolia.

1. A szirmok kivül biborszinüek, belül fehérek. A vir. tulipán alakuak. A lev. széles kerülék-idomuak, tojásdadok v. visszás-tojásdadok, kihegyezettek, alúl szörösök. ♄ Jun. Japánból. **M. obovata.** Thunbg. Piros M.

2. A szirmok fehérek . . . . . 2.

2. A kehely visszahajlott. Szirom 9, hosszúkás-keskeny. A lev. visszás tojásdad-lándzsásak v. lándzsásak, kopaszak. ♄ Máj. jun. Diszfa Észak-Amerikából. **M. tripetala.** L. Ernyős M.

2. A kehely nem visszahajlott. Szirom 6—9, hosszúkás. A lev. kerülékdedek, kihegyezettek, alúl gyapjasak. ♄ Jun. Diszfa Észak-Amerikából. **M. acuminata.** L. Hegyeslevelü M.

II. LIRIODENDRON. L. Tulipánfa.

A lev. hosszúnyelüek, letompitva 4 karélyuak, majdnem 4 szögüek, kopaszak. A vir. nagyok, tulipánidomuak, zöldesen-pirossárgák. ♄ Jun. jul. Diszfa Észak-Amerikából. **L. Tulipifera.** L. Valódi T.

LXVII. Család. CALYCANTHACEAE. Lindl. Kehelyvirágfélék.

Cserjék osztatlan, átellenes levelekkel. Kehely levele s a szirmok számosak, egymásba lassan átmenők, hasonlóképen a szirmok porzókká könnyen változnak át. Porzó számos.

Nem:

A jelleg ugyanaz . . . . . **Calycanthus.**

Fajok:

CALYCANTHUS. L. Füszercserje.

A virágok rövid kocsányokon, sötétbarnák, kellemes szaguak, valamint az egész növény. A lev. rövid nyelüek, tojásdad-hosszúkásak, épszélüek, kihegyezettek, alúl fehéresen molyhosak. ♄ Jun. jul. Diszcserje Éjszak-Amerikából. **C. floridus.** L. Aprólevelű F.

A vir. hosszú kocsányokon, világos barnák, kevéssé illatosak vagy épen nem. A lev. nagyok, hosszú nyelüek, tojás-lándzsásak, v. kerülékesek, mindkét oldalon egy színüek. ♄ Jun. jul. Diszcserje Éjsz.-Amer. **C. occidentalis.** Hook. Nagylevelű F.

LXVIII. Család. RANUNCULACEAE. Juss. Boglárkafélék.

Fünemü, ritkán félcserjés növények, váltakozó, gyakran osztott és félig szárölelő pálhátlan levelekkel. A kehely 3—6 levelű, gyakran sziromnemü. A 4—15 szirom egy vagy több körben helyezkedik el, gyakran apró, mézválasztó alakú, néha egészen is hiányzik. A porzók szabadok, határozatlan számuak. A termőt egy termő levél alkotja, határozatlan számú. A termés makk, bogyó vagy tok.

Nemek:

1 { A vir. sarkantyú nélkül 2
  { A vir. sarkantyús. A kehely sarkantyúja néha jelentéktelen 19

2 A vir. szabálytalan A keh. szirommemü, 5 levelü; a felső keh. levél csuklyás vagy sisak alakú. Szirom 5; a két felső sisakot képez, hosszú körömmel, a többi kicsiny v. hiányzik. **Aconitum** XVIII.
A vir. szabályos 3

3 Maghon egy. A kehely és párta 4—5 lev. A virágzat tojásdad fürt. A termés bogyó, több magvú. **Actea** XX.
Maghon több 4

4 Csak párta nemü kehely van jelen, a párta hiányzik 5
Kehely (mely sokszor apró vagy korán lehulló) és párta meg vannak 8

5 A párta nemü kehely 5 v. többlev. A murvák messze állnak a szines kehelytől s többnyire a tőlevelekhez hasonlók. A termés makk. **Anemone** III.
A kehely 4—5 lev. A murvák hiányzanak 6

6 A kehely 5—8 lev., arany-sárga. **Caltha** XII.
A kehely 4—6 lev., fehér, ibolyás, piros, sárgás v. zöld 7

7 A lev. átellenesek. A lep. fehér, ibolyás vagy pirosló. A lev. átellenesek. **Clematis** I.
A lev. váltakozók. A lep. sárgás v. zöldes **Thalictrum** VI.

8 A vir. füzéres fürtökben. A keh. 4 lev. lehulló; a párta 4 szirmú. Maghon 2—5, nyeles, molyhos A lev. hármasak, kétszer füzöttek. **Cimicifuga** XXI.
A virágzat és virág másképen van alkotva 9

9 A szirmok rövidebbek a kehely leveleinél, ezek szirommemüek 10
A szirmok hosszabbak a kehely leveleinél 15

10 A lev. bőrnemüek, ölbefogók v. tenyeresek. A szirom 5—12, körmös, kürtös vagy ajkas. **Helleborus** X.
A lev. más alkotásuak 11

11 A kocsán leveletlen, egy virágú. A szirom 5—8, csövéskürtösek vagy egyenlőtlen ajkasak. A murvák és a tőlev. sisakosan ujjasak. **Eranthis** XI.
A kocsán leveles 12

12 A virág sárga. A keh. lev. 5—15 gömbdeden összehajlottak. **Trollius** XIII.
A vir. fehér, pirosló, kékes vagy zöldes 13

13 Kuszó kis cserje. A kehely lev. 4—5. Szirom számos, lapátalakú. **Atragene** II.
A szár fűnemü. A kehely lev. 5 14

14 A szirmok rövid körömmel, aljukon csövesek, egy ajkúak, hamar lehullók. A porzószál fonalas. A virág fehér. **Isopyrum** XIV.
A szirmok körmei hosszúak, a lemez térdes, egyenlőtlen 2 ajkú. A por. szálak áralakúak. **Nigella** XV.

15 A szirmok alján mézgödröcske van 16
A mézgödröcske hiányzik 17

16 A kehl lev. zöldesek, keskenyek A szirmok keskeny szálasak vagy lándzsásak, hosszú nyélen, melynek végén van mézgödröcske. A porzók nagy számban kúpalakú vaczkon egymás fölött állók. **Ceratocephalus** IX.
A kehely zöldes vagy gyöngén színes. A szirmok nagyok, laposak, kerekdedek, tojásdadok v. hosszútojásdadok, ülők v. rövid nyelüek. **Ranunculus** VII.

17 A kehely 3 lev. Szirom 5—9. A kocsán egy vir. A tőlev. bőrnemüek, 3 karélyúak. **Hepatica** IV.
A kehely lev. 5 18

18 A bibeszár 2—5; a bibe nagy, szemölcsös, színes. A kehely lev. egyenlőtlenek. **Paeonia** XIX.
A bibeszár számos; a bibe egyszerű, kicsiny. **Adonis** V.

19 A kehely sziromnemü, a felső sarkantyús. Szirom 4, a felső kettő sarkantyús, v. mind a négy sarkantyús. **Delphinium** XVII.
A kehely és párta szirmainak száma 5 20

20 A kehely lev. rövid, hártyás sarkantyúba végződik. A szirmok lapát alakúak, hosszú körömmel. A lev. szálas. **Myosurus** VIII.
A párta nagy tölcsér alakú sarkantyúkkal, szirmai váltakoznak a sziromnemü kehely levelekkel. **Aquilegia** XVI.

Fajok:

A) **Clematideae.**

I. CLEMATIS. L. Bércse.

1 Lev. egyszerü s ép, tojásdad v. lándzsás, kihegyezett. A lep. levelei ékalakúak, tompák, éleiken molyhosak Vir. sötét-ibolyaszinü. 2|. Máj. jun. M. dél. s kel. t. rétjein. **C. integrifolia.** L. Éplevelü B.
A lev. egyszerüen vagy kétszeresen szárnyaltak . . 2

Szára felálló, puha. A lev. egyszerüen szárnyalt; többnyire 7 szárnynyal, tojásdadok, kihegyezettek. A virágz. bugás álernyő. A lep. levelei ékalakúak, fehérek, széleiken molyhosak. 2 Jun. jul. Száraz talajon M. e. t. a m. Tátra aljáig.
C. recta. L. Lótorma B.

A szár kapaszkodó, fásodó 3
A lep lev. mindkét oldalról molyhosak. ħ Jun. jul. M. k és d. t. bokros helyein. **C. vitalba.** L. Iszalag B.
A lep. lev. csak kivülről, a szélén molyhosak. ħ Jun. jul. M. legdélibb t. **C. flammula.** L. Láng B.

II. ATRAGENE. L. Berling.

Szára kapaszkodó. Lev. kétszeresen hármas; a levélkék fürészesek, osztatlanok. Vir. ibolyás vagy fehéres. ħ Jul. aug. M. éjsz. és k. t. hegyes vidékein.
A. alpina. L. Havasi B.

B) Anemoneae.

III. ANEMONE. L. Kökörcsin.

A gallér nyéltelen, ujjasan hasogatott v. osztott . . 2
A gallér nyeles, tenyeresen osztott; széles, a tölevelekhez hasonló osztatokkal 4
A virág fehér, sokszor több van egy ernyőben egyesülve, ritkán egy- vagy két virágu. A termés kopasz. 2 Máj. jul. Hazánk havasain. különösen meszes talajon. **A. narcissiflora.** L. Narczisz K.
A vir. világos vagy sötét ibolya szinü; magános . . 3
A vir. felálló. A lep. levelei kétszer akkorák, mint a porzók. Lev. változó, a tőalaknál hárompár fölevél czimpával s keskeny 2 mm. széles sallangokkal bir. 2 Apr. máj. M. e. t. mész-trachit talaján.
A. Pulsatilla. L. Leány K.

Alfajai:

1) A Halleri All. Levele két czimpával bir, széles, szálas, lándzsás, végre merev sallangokkal. Árnyékos völgyekben, sötét, nyilt helyeken halovány ibolyás. Beszterczebánya m. Kopa hegyén s szörv. a szepesi, sárosi, árvai, liptói stb. mészsziklákon.

2) A. patens Koch. Levele csak egy fő czimpa párral bir, széles, lándzsás-szálas hasábokkal. M. éjsz. t. legelterjedtebb alakja.

A vir. lekonyuló. A porzók oly hosszúak, mint a virág harangrészlete. Lev. háromszor czimpás-sallangú, szálas sallangokkal. Leple harangalakú. ♃ Ápr. máj. Szórv. M. e. t. száraz partokon.

A. pratensis. L. Mezei K.

Alfajai:

1) A. montana Hoppe. Leple sugarasan kinyiló. M. k. és d. t. száraz dombjain.

2) A. flavescens Hazsl. Leple s levele hasonló alakra nézve a tőalakhoz, de leple lev. külső oldala szennyes-ibolyakék, a belső szennyes sárga. Debreczen vidékén.

4 A virág takaró arany-sárga. A vir. rendesen páros. ♃ Apr. máj. M. e. t. rétjein az alhavasi tájig.

A. ranunculoides. L. Boglár K.

A virág takaró fehér, halvány rózsaszinü v. ibolyás . 5

5 A virág takaró áll 6 levélből 6

A virág takaró áll 5 vagy 9 levélből 7

6 A gallér valamint a tőlev. hármasak, kétszer füzöttek, tompák. Vir. fehér, kivül ibolyába játszó. Terméskei borzasak. ♃ Máj. jul. A m. és k. Tátrán s a keleti havasokon, bőven.

A. alpina. L. Havasi K.

A gallér levelei bevágottak, fürészesek, a levélkék hihegyezettek. Vir. belül fehér, néha vöröses. ♃ Márcz. ápr. M. e. t. bokros s erdős helyein az alhavasi tájig.

A. nemorosa. L. Ligeti K.

7 A tőlev. kétszer hármasak, a levélkék három osztatúak, a czimpa 3 fogú. Keh. lev. többnyire 9. A virág takaró 9 levelű, ezek kerülékesek. ♃ Jul. aug. A rodnai havasokon.

A. baldensis. L. Baldói K.

A tőlev. 5 osztatú, a czimpa lapát alakú, egyenlőtlen fogas. A virág takaró lev. száma 5, kerekdedek, tojásdadok v. visszásan tojásdadok. ♃ Máj. jun. M. e. t. száraz nyilt dombokon.

A. silvestris. L. Erdei K.

IV. HEPATICA. Dillen. Májvirág.

A lev. szálas, három karélyú, épélű. A lev. nyelei valamint a kocsán molyhos. Gallérja kehelyidomú s

3 épélű levélből áll. Leple 8—10 levelű, kék, ritkán rózsás v. fehér. 4 Márcz. ápr. M. e. t. hegyes, dombos vidékein szórv. (Anemone Hepatica L. H. nobilis Reichb.) **H. triloba.** DC. Háromkarélyú M.

V. ADONIS. Dill. Hérics.

1 A kehely lev. kopaszak 2
A kehely lev. szőrösök 3

2 A keh. a félgömböt alkotó szirmoktól elálló. A szirmok vérpirosak, aljukon fekete folttal. ⊙ Jun. szept. M. d. t., de itt-ott vetések között M. e. t. **A. autumnalis.** L. Őszi H.
A kehely a sugaras szirmokhoz igen közel áll. A szirmok skarlát pirosak v. szalma sárgák, aljukon folttal, v. a nélkül. ⊙ Máj. jun. M. e. t. partokon s vetések közt. **A. aestivalis.** L. Nyári H.

3 A párta szirma 10—20, világos sárga, lándzsás. A tőlev. pikkelynemű. 4 Ápr. máj. M. k. és d. t. dombos, sziklás helyein. **A. vernalis.** L. Tavaszi H.
A szirmok száma 6—8, piros v. szalmasárga. A tőlev. a szár leveleihez hasonló. ⊙ Jun. jul. Szórv. M. k. és d. t. **A. flammea.** Jacqu. Lángszínű H.

VI. THALICTRUM. Tournf. Virnáncz.

1 A virágok és a porzók lekonyulók 2
A virágok és a por. felállók 6

2 A lev. többszörösen szárnyasan füzöttek 3
A lev. többszörösen tenyeresen v. hármasan füzöttek . 5

3 A levélkék visszás-tojásdadok. A lev. hüvely fülei elállók. Szára egyenes, kopasz. A buga elálló ágakkal. 4 Jun. jul. M. k. és d. t. rónáin. (Th. flexuosum Berh. = Th. Jacquinianum Koch.) **Th. collinum.** Wallr. Dombi V.
A levélkék más alakuak 4

4 A lev. szálasak, fénylők. 4 Jun. jul. A Tiszavidék mocsáros helyein. **Th. galioides.** Nestl. Galajképű V.
A lev. hosszúkásak, ékalakuak. Virágz. fejes buga. 4 Jun. jul. Parád m. rétjein. **Th. simplex.** Wahlb. Egyszínű V.
Alfaja: Th. laserpitiifolium Gris. Sátorozó virágzattal.

A levélkék nyelei kiálló élekkel. A szár ide-oda hajtott, kopasz. A buga közép ágai merőlegesek. 4 Máj. jun M. e. t. dombos vidékein, kül. mészen s
5 trachiton, a felső erdő tájig **Th. minus.** L. Kis V.
A lev. nyelei gyönge élekkel. A szár egyenes, pelyhesedő v. mirigy-szőrös. 4 Jul. aug. M. legdélibb t. köves helyein. **Th. foetidum.** L. Büzös V.
A virág nyelek szárnyasan összetettek. A szárnyak alúl halványabbak. A gyökér kuszó. A porzók tompa-
6 végüek. 4 Jun. jul A rónaság nedves s mocsáros rétjein M. k. és d. t. **Th. flavum.** L. Sárga V.
A kocsánok 3 taguak. A gyökér bojtos 7
A szárnyak hosszú-ékalakuak v. szálasak, alúl molyhosak, merevek, behajlott élekkel. A legszélesebb le-
7 velű Th. nigricans Jacqu., a legkeskenyebb levelű Th. angustissimum Cr. 4 Jun jul M. e. t. a m. Tátráig. réteken. **Th. angustifolium.** L. Szűklevelű V.
A szárnyak kerekdedek vagy visszás-tojásdadok . . 8
A porzó tompa. A szárnyak hamvas zöldek. A kürt a szártól clálló. 4 Jun. jul. M. k. és d. t. száraz
8 dombjain s hegyi rétjein. **Th. elatum.** Jacqu. Magas V.
A porzó bir kis csúcscsal. A szárnyak szép zöldek. A kürtök a szárhoz simulnak. 4 Jun. jul M. d. t. rétjein. **Th. medium.** Jacqu. Közép V.

C) **Ranunculaceae.**

VII. RANUNCULUS. L. Szironták. Boglárka.

1 Vizekben tenyészők 2
Szárazon diszlők 6
2 Vir. sárga 3
Vir. fehér 4
Uszó lev. épek, visszásan-tojásdadok, 3 foguak; a bemerültek gyűrűsen állók, hajszál sallangosak. 4 Ápr. jul. Szórv. a Tiszántúli mocsárokban. **R. polyphyllus.** W. K. Buglyos Sz.
3 Uszó lev. tenyeres erűek, karélyosak v. vesédedek; a bemerültek hajszál sallangosak. 4 Máj. szept. M. e. t. mocs. a m. Tátra aljáig. **R. aquatilis.** L. Tavaszi Sz.
Alfaja: R. peltatus Schrank. Minden levele karélyos. Mocsárok partján nő.

A vaczok kopasz. Minden levele hajszál-sallangú. A porzók rövidebbek a maghonnál. 2l Jun. szept. A folyók fenekén pl. Poprádon, a Garamban s Bajánál a lőkert melletti mocs. **R. fluitans.** Lam. Hullámzó Sz.

A vaczok szőrös 5

A lev. tojásdad kerülettel, igen hosszú sallangokkal. A husos merevebb-sallangú alakja R. succulentus Koch. névvel jelöltetik. Debreczen környékén. 2l Máj. szept. M. c. t. mocsáraiban. (R. aquatilis eltérő alakjának tartja. Hazsl.)

R. homophyllus. Neilr. Hináros Sz.

A lev. vese-képűek vagy kerek kerülettel, rövid, igen terjedt sallangokkal. 2l Máj. szept. M. éjsz. t. álló s folyó vizeiben.

R. divaricatus. Schrank. Terpedtsallangú Sz.

A vir. fehér vagy pirosló 7

A vir. sárga 11

A tőlev. vese-alakuak v. kerekdedek, épek v. elül 3 karélyúak, csipkések, a hátsó csipkék aprók. A szár lev. többnyire egy, szálas. A kocsán egy virágú. A vir. fehér v. pirosló. 2l Aug. Szórv. a mármarosi s a bánáti havasokon. **R. crenatus.** W. K. Csipkés Sz.

A tőlev. valamint a szárlev. más alakuak 8

A tő valamint a szárlev. egy alakuak, tenyeresek, 3—7 metszetüek, kihegyezett, bevagdalt, fogas metszvényekkel. Vir. fehér vagy pirosló. 2l Jun. jul. A havasok alhavasi s felső erdő tájaiban.

R. aconitifolius. L. Kuklókalevelű Sz.

A tőlev. különböznek a szár leveleitől 9

A kehely borzas. A tőlev. hármasak, nyelesek, 3 vagy sok hasábuak, hosszúdad v. rövid szálas-sallangokkal. 2l Jul. aug. A m. Tátrán. **R. glacialis.** L. Jeges Sz.

A kehely kopasz 10

Tőlev. kétszeresen szárnyalt, 3 v. sok hasábú czimpákkal; a czimpák szálasak A kocsán 1—3 vir. 2l Jul. aug. A m. Tátrán s a rodnai havasokon.

R. rutaefolius. L. Rutalevelű Sz.

Tőlev. kerekded-szíves, tenyeres erű, 3—5 hasábú, csipkés élű. A szárlev. 3 hasábú. A kocsán 1 (ritkán több) vir. 2l Jun. jul. A n. és kis Tátrán s a bánáti havasokon. **R. alpestris.** L. Havasi Sz.

11 { A lev. épek vagy kissé karélyosak 12
A lev. osztottak v. mélyen karélyosak v. füzöttek . . 17

12 { A vir. kocsántalan v. a levelekkel átellenesen v. az ágak hónaljaiban álló. Szára felálló, két-két ágú. ⊙ Máj. M. k. t. mocs **R. lateriflorus.** DC. Kocsántalan Sz.
A vir. kocsánosak 13

13 { A tőlev. hiányzik. A szár alsó lev. kerek-veseidomú, csipdelkés. Szára felálló, felül csak egy levéllel, mely kicsiny és szálas. 2l Máj. jun. Szórv. a m. Tátrán. **R. Thora.** L. Gyilkos Sz.
A tőlev. nem hiányzik 14

14 { Valamennyi levél lándzsás v. szálas-lándzsás . . . 15
Az alsó lev. kerekdedek vagy szívalakuak 16

15 { Virága nagy (27 mm. kereszt-metszetben.) Lev. hosszú-lándzsásak, kihegyezettek. 2l Jul. aug. M. e. t. a tátrai felföld kivételével állandó mocsáraiban. **R. Linqua.** L. Nádi Sz.
Vir. alig félakkora. A lev. kerülékesek, lándzsásak v. szálasak 2l Jun. szept. M. e. t. mocsáros helyein a m Tátráig. **R. Flammula.** L. Lángos Sz.

16 { A lev. kerekded-szívalakuak, az alsók kiöblösödtek, a felsők szögletesek. A kehely többnyire 3 lev. 2l Márcz. máj. M. e. t. mocsáros helyein a m. Tátra aljáig. (Ficaria ranunculoides Roth. = F. nudicaulis Kern.) **R. Ficaria.** L. Saláta Sz.
A lev. lándzsás vagy szálas. Tőlev. szives-tojásdad. ⊙ Mál. jun. Szórv. a rónaság mocs. M. délnyug. t. **R. Ophioglossifolius.** Vill. Kigyó nyelvlevelű Sz.

17 { A gyökér bütykös, nyalábos 18
A gyökér bojtos v. leharapott, néha a szár alján hagymásan megvastagodott 19

18 { Szára s lev. fehér, selymes v. gyapjas. Alsó lev. ép s épélű, a felsők sallangosak. 2l Máj. jun. M. k. és d. t. száraz partjain. **R. illyricus.** L. Selymes Sz.
Szára s lev. zöld, szőrösödő. Alsó lev ölbefogottan-sallangos. A sallangok szálasak, kopaszak. 2l Ápr. máj. M. k. és d. t. rónáin. **R. petadus.** W. K. Villás Sz.

19 { A kehely hátra gyürt 20
A kehely elálló 25

20 { A kocsán sima 21
A kocsán barázdás 23

A tőlev. tenyeresen osztottak. Szára felálló, sok virágú. Füve szőrösödő, rásimuló szőrökkel. A vaczok kopasz. 4 Máj. jul. Nedves réteken Nemes-Podhrágy,
21 N. Várad m. és Bánátban.
R. Stevinii. Andrz. Stevin Sz
A tőlev. 3—5 karélyosak vagy hasogatottak. A kocsán 1—2 virágú 22

Lev. kerekded v. veseképű, aprón karélyos v. csipkés-élű; a szárlev. különbözik tőlevéltől. 4 Aug. A Lomniczi esűes alatti kopárokon.
22 **R. pygmaeus.** Wahlb Törpe Sz.
Valamennyi levele tenyeres, szőrös, hasábjai szélesek, tojásdadok. A vaczok sertés. 4 Jul. Aug A mármarosi havasokon. **R. carpathicus.** Herb Kárpáti Sz.

A virág apró, 3—6 mm. átmetszetben, halvány-sárga. Lev. tojásdad kerületű, három hasábú, a felső ép és épélű hasábokkal. A maghon kúp sokkal magasabb az
23 apró virág többi részeinél. ⊙ Jun. szept. M. e. t. mocsáros helyein a m. Tátra aljáig. (Mérges).
R. sceleratus. L. Törzsike Sz.
A virág nagy. 30—36 mm átmetszetben. A tőlev. hármasak vagy kétszer hármasak 24

A szár alján hagymásan megvastagodott. Lev. változó, tojásdad kerületű, három hasábú v. hármas. 4 Máj.
24 jul. M. e. t. száraz s nedves helyein a felső erdő tájig. **R. bulbosus.** L. Gumós Sz.
A szár alján megvastagodva, különben lev. olyan mint az előbbi fajnál. ⊙ Máj. aug. Szórv. M. k. és d. t. rétjein. (R. sardous Cr.) **R. Philonotis.** Ehr. Sertés Sz.
25 A szár barázdás 26
A szár hengeres 28

Szára heverő v. felálló, indás. Levele bevagdalt, fogas levélkékkel. 4 Máj. jun. M. e. t. kopár hegyein s
26 száraz talaján az alhavasi tájig.
R. repens. L. Boglárka Sz.
Szára felegyenesedő, nem indás 27

Tőlev. épek, szálas-lándzsásak, a felsőbbek hármasa metéltek, szálas, épélű sallangokkal. ⊙ Máj. jul.
27 M. e. t. szórv. a mivelt talajon a felső erdő tájon
R. arvensis. L. Mezei

Lev. kerekded kerületű, tenyeres, majdnem szálas végh-
hasábokkal. 2l Máj jun. M. e. t. gyepes talaján a
Tátra aljáig. (A széles hasábú. R. nemorosus DC.
név alatt lett elkülönítve, Berzaván nő.)
R. polyanthemus. L. Sokvirágú Sz.

A tőlev. és a szárlev. egyenlő alakuak 29
28 A tőlev. különböznek a szár leveleitől; ezek néha
hiányzanak 30

A lev. 5 osztatúak. A szár szőrös, rásimuló szőrökkel.
2l Máj. jul. M. e. t. rétjein. **R. acris.** L. Réti Sz.
29 Lev. 3—5 karélyú. A szár elálló szőrökkel födve. 2l
Máj. jul. M. e. t. dombos hegyes vidékein az alha-
vasi tájig. **R. lanuginosus.** L. Gyapjas Sz.

A tőlev. kerekdedek vagy vesealakuak, osztatlanok v.
karélyosak v. hasgatottak. A szárlev. nyeletlenek, szár-
ölelők ujjasan metéltek: a sallangok épélűek, szálasak.
Bujább példányokon a sallangok lándzsásak s akkor
R. cassubicus L. névvel jelöltetik; ha a sallangok
visszásan tojásdadok s fésűsen fogasak R. flabellifo-
lius Heuff. név. alatt ismeretes. 2l Ápr. máj. M. e.
t. nedves mocsáros helyein az alhavasi tájig.
R. auricomus. L. Változó Sz.

A tőlev. tenyeresen 3—5 osztatúak. A hasábok vissza-
30 san tojásdadok, tompa foguak, kopaszak. 2l Jun. jul.
A fels. erd. az alh. s hav. táj. **R. montanus.** L. Hegyi Sz.

Alfajai:

1) R. Villarsii DC. Levél hasábjai vissz. tojásdadok,
igen éles v. kihegyezett fogakkal. Chocs és Dreve-
nyik hegyeken.
2) R. carintiacus Hoppe. A lev. hasábok ékidomuak.
Prassiva havason Korytnicza mellett.
3) R. Gouani Willd. olyan mint a tőalak, csak hogy
szőrös. Prassiván fordul elő.

VIII. MYOSURUS. L. Mizura.

Pázsitos levelei szálasak, tompák, kopaszak. Szára egy
vir. Szirmai aprók, sárgák; keh. levelei alúl ki-
nyujtvák. Vaczka végre kúpalakuan kiemelkedik.
☉ Máj. jun. Miv. talajon, gyepeken s vizállotta
helyeken M. e. t. szórv. **M. minimus.** L. Piczi M.

IX. CERATOCEPHALUS. Mönch. Fulánc.

Terméskéi sarló alakú csőrrel; a kiemelkedések között széles vályú van. Virága halvány-sárga. Lev. 3 v. sok sallangú. ☉ Ápr. máj. M. k. és d. t. agyagos helyein. Apró növényke **C. falcatus.** Pers. Sarlós F.

Terméskéi egyenes csőrrel, az emelkedések között barázdák vannak. A vir. szalma sárga. ☉ Ápr. máj. M. k. t. nyugati részén, száraz gyepes talajon. **C. orthoceras.** DC. Sudárszarvú F.

D) Helleboreae.

X. HELLEBORUS. Adans. Hunyor.

A szár levéltelen, csupán 2—3 tojásdad murvával, 1—2 virágú, mely eleinte fehér, pirosló, később zöld. 4 Decz. márcz. Miv. **H. niger.** L. Fekete H. 1

A szár leveles, legalább elágazásain osztott levelekkel 2

A szár elágazásain osztott levelekkel 3

A szár leveles. A murvák tojásdadok. Vir. kicsiny, piros. 4 Márcz. ápr. Szórv. M. k. és d. t. **H. atrorubens.** W. K. Piros H. 2

A levél erei alúl kiállók 4

A fő erek csak kissé emelkednek ki, a mellék erek nem emelkednek ki. A tőlev. levélkéi lándzsásak, aprón fürészeltek, kopaszak. 4 Márcz. ápr. M. kel. t. **H. dumetorum.** W. K. Parti H. 3

A tőlev. levélkéi hátrahajlottak, vályúsan meghajtottak, hosszú-lándzsásak, egyenlőtlenül fürészeltek. A bibe felegyenesedő. Vir. zöld. 4 Márcz ápr. Szórv. M. e. t. a felső erdő tájig. **H. viridis.** L. Zöld H.

A levélkék laposak, széles-lándzsásak, aprók, egyenlően fürészeltek. A bibe hátrahajlott. Vir. zöld, kívül ibolya szinbe játszó. 4 Márcz ápr. Pécs környékén, kül. a Mánfai erdő szélén. **H. odorus.** W. K. Jószagú H. 4

XI. ERANTHIS. Salisb. Sziralj.

Sárga nagy virága kerek és sok hasábú gallérjában ül. Magános tőlevele a gallérhoz hasonló. 4 Febr. márcz. M. d. t. A Bakonyban is találtam. **E. hyemalis.** Salisb. Téli Sz.

XII. CALTHA. L. Gólyahír.

Szára felegyenesedő. Levelei szíves kerekdedek, nagyok, épek, csipkés élűek. Vir. aranyszínű. 2|. Márcz. ápr. M. e. t. mocsáros helyein az alhavasi tájig.

C. palustris. L. Mocsári G.

XIII. TROLLIUS. L. Torolya.

Szára felálló. Lev. tenyeres, hasgatott, fürészelt. Vir. világos sárga, 10—15 teknős, összehajlott levélből álló. 2| Máj. jul. A felső és alhavasi tájon a kis és m. Tátrán, a marmarosi s keleti havasokon.

T. europaeus. L. Európai T.

XIV. ISOPYRUM. L. Galamó.

Gyökere terjedő, rostjai csomósak. Tőlev. hosszú nyelűek, kétszer hármasak, levélkéi tompa három karélyuak, fogasak. Szárlevelei nyelesek, pálhásak, kétszer v. egyszerüen hármasak. Vir. fehér, hamar lehulló. 2| Márcz. máj. M. e. t. a felső erdő tájig.

J. thalictroides. L. Virnánez G.

XV. NIGELLA. Tournf. Kandilla.

1 Vir. galléros, szálas sallangú gallér levelekkel. Vir. kék. Keh lev. kihegyezettek, rövid körömmel, kék, csúcsán és alján az ereken zöld. ⊙ Jun. aug. Disznövény déli Európából. **N. damascaena.** L. Török K.

A vir. gallértalan 2

2 A szár kopasz. A keh. levelei kihegyezettek, hosszú nyélen, fehérek, elől kékesek, alul zöld csikokkal. ⊙ Jul. szept. M. k. és d. t. miv. talaján. **N. arvensis.** L. Mezei K.

Szára szőrös. A kehely lev. tompák, rövid körömmel, kékes-fehérek. Lev. mint az előbbieknél kétszer szárnyalt, keskeny, szálas-sallangokkal. ⊙ Jun. jul. Miv. s itt-ott elvadultan nő; Dél-Európ. származik. **N. sativa.** L. Szőrös K.

XVI. AQUILEGIA. Tournf. Czámoly.

Lev. kétszeresen-hármas, három-karélyú, tompán csipkés fogú levélkékkel. A sarkantyú egyenes. Vir. kék, halvány-ibolya v. fehér. 4 Jun. jul. M. e. t. hegyes, dombos vidékein. **A. vulgaris.** L. Harang Cz.

Levélkéi három-hasábuak. A sarkantyú aránylag hosszabb, különben hasonló az előbbihez, és az előbbivel keverve fordul elő. **A. Haenkeana.** Koch. Hänkeféle Cz.

A keleti havasokon előforduló alak A. glandulosa Kern. szára végig enyves, szőrös; ellenben az előbbieknél csak felül az.

XVII. DELPHINIUM. L. Sarkvirág.

1 A párta egy szirmú 2
A párta négy szirmú 3

Murvácskái a kocsánnál sokkal kisebbek. Lev. tenyeres, szálas sallangokkal. Vir. azurkék. Termése kopasz. ⊙ Jun. aug. M. e. t. vetések közt.

2 **D. consolida.** L. Szarkaláb S.

Murvácskái a kocsánnál hosszabbak v. egyenlők vele. Lev. mint az előbbinél. Vir. azurkék. Termése enyves, borzas. ⊙ Jun. jul. M. e. t. vetések közt.

D. orientale. Gay. Keleti S.

Lev. 5—9 hasábuak, háromhasábú czimpákkal. Murvák a kocsán felső részén állnak. Vir. azurkék. 4 Jun. jul. A kis és m. Tátrán, a marmarosi és keleti havasokon.

3 **D. elatum.** L. Magas S.

Lev. hármas, sok sallangú; szálas sallangokkal. Murvák a kocsán közepén vannak. Vir. azurkék. 4 Jun. jul. M. d. t.

D. hybridum. Steph. Korcs S.

XVIII. ACONITUM. Tournf. Sisakvirág.

A két felső szirom sarkantyúja körösen hátra hajlott v. összegöngyölődött. A virág többnyire sárga . . 1 2
A két fel. szir. sarkantyúja horgas v. csak kissé hátrahajlott. A vir. rendesen kék vagy fehér 3

Lev. sok hasábú, szálas sallangokkal. Vir. sűrűn fürtös, sárga. 4 Aug. szept. M. e. t. m. Tátra és a rónaság kivételével különösen trachiton s mészsziklákon.

2 **A. anthora.** L. Méregölő S.

Lev. 5—7 hasábú, tenyeres, széle ékidomú, széles bevagdalt fogas hasábokkal. Vir. szalmasárga, pirosló, kékes, fehéres. 4 Jun jul. Szórv. M. kel. és ny. t.
A. Lycoctonum. L. Farkasölő S.

Lev. 5—7 hasábú, széle ékidomú, háromhasábú, bevagdalt fogas hasábokkal. Vir. szennyes-ibolyakék. 4
3 Aug. szept. M. k. t. magasabb fekvésű hegyein.
A. moldavicum. Jacqu. Moldvai S.

Lev. tenyeresek 4

A sisak ferde-félkör, szélesebb mint hosszú. Virágz. többnyire egyszerű, végálló fürt. Vir. sötét ibolya, ritkábban fehérrel tarkázott v. fehéres. Lev. tenyeres, szálas-sallangokkal. 4 Aug. szept. M. éjsz. és
4 kel. havasokon. **A. Napellus.** L. Katika S.

A sisak oly széles, mint hosszú v. még hosszabb. Vir. kék v. ibolya szinű ritkán fehérrel keverve. Lev. tenyeres, 3—5 hasábú, ék-lándzsás, bevagdalt, fogas hasábokkal. 4 Jul. szept. M. e. t. magasabb fekvésű erdőiben. **A. variegatum.** L. Tarka S.

E) Paeonieae.

XIX. PAEONIA. L. Bazsarózsa.

Levelei kétszer hármasak, alul hagymazöldek, széles, hosszúdad, 2—3 hasábú czimpákkal. 4 Máj. jun. M. legdélibb t. vadon, kül. miv. mindenütt. (P. banatica Roch. = P. rosea Host) **P. peregrina.** Mill. Pünkösdi B.

Lev. hármas-sok sallangúak, szálas sallangokkal. A szélesebb sallangút P. hybrida Poll. névvel jelölik. 4 Ápr. máj. A bánáti határőrvidék homokos partjain. **P. tenuifola.** L. Keskenylevelű B.

XX. ACTEA. L. Takta.

Lev. hármas, kétszer-szárnyalt. Vir. fehér, tojásdad fürtben álló, szirmai akkorák, mint porzói. Bogyója kerekded-tojásdad, fekete. 4 Máj. jun. M. éjsz. és d. t. erdeiben szórv. **A spicata.** L. Füzéres T.

XXI. CIMICIFUGA. L. Poloskavész.

Lev. hármas, kétszer-szárnyalt, tojás-hosszúdad, fürészes levélkékkel. Virágz. ágas fürt, zöldes-fehér v. sárgás. 4 Jul. aug. M. éjsz. t. **C. foetida.** L. Büzös P.

LXIX. Család NYMPHAEACEAE. Sal. Tündérikefélék.

Uszó növények gyöngyörű virágokkal. Kelyhök 4—6 lev. Szirom s porzó számos. spiralis elhelyezéssel. Maghon egy, számos termő levélből alakulva, több rekeszű; a rekesz falából számos magrügy ered. A bibe csillagos. A termés több üregű, bogyó alakú tok.

Nemek:

A kehely 4 levelű. A szirmok mézgödröcske nélkül, fehérek. A porzók aljukon a maghonnal összenőttek. **Nymphaea** I.

A keh. 5 lev. A szirmok hátukon mézgödröcskével, sárgák. A porzók teljesen szabadok. **Nuphar** II.

Fajok:

I. NYMPHAEA. L. Tündérike.

Lev. kerekdedek, épélüek, szives aljuak. A bibe 12—20 sugarú, egy színüek. A maghon oldalán a bibékig porhonokkal van megrakva. Szirmai fehérek. ♃ Jul. aug. Hortobágy mocsáraiban **N. alba.** L. Fehér T.

Alfajai: N. biradiata Sommerauer nem egy színü, 5—10 sugarú bibével; előfordul Tisza és Bodrog mocsáraiban.

Lev. ker., aljuk egyenes vonalú öböllel s karimájuk fogas, alsó lapjuk szennyes ibolya színü. ♃ jun. aug. N. Várad. m. Pecze nevü meleg vizi mocsáraiban s Budapesten tenyészt. **N. thermalis.** DC. Melegvizi T.

II. NUPHAR. Smith. Tavirózsa.

Bibéje épélü, kopasz. Szirmai aprók, sárgák. Lev. uszók, tojásdadok, szives-aljuak épélüek. ♃ Jun. aug. M. k. és d. t. vizeiben gyakori. **N. luteum.** Sm. Sárga T.

Bibéje fogas élü, selymes. Különben mint az előbbi. ♃ Jul. aug. Az alsó Duna és Tisza mocsáraiban. **N. sericeum.** Láng. Selymes T.

LXX. Család. PAPAVERACEAE. Juss. Mákfélék.

Fűnemü növények, gyakran tejnedvet tartalmaznak; lev. váltakozó állásuak, pálhatlanok. A vir. hímnősök, szabályosak v. szabálytalanok; magánosak, ritkábban bugásak vagy ernyősek. A kehely 2—4 levelű; a párta 4—6 levelű. Porzó 4—∞. A maghon egy üregű vagy több tökéletlen rekeszszel bir. A termés tok v. beczőnemü tok v. makk.

Nemek:

1 | A porhonok szabadok. A párta szabályos. (Papaverae) 2
| A porhonok két csoportba vannak összenőve. A párta szabálytalan. (Fumariaceae) 5

2 | A keh. egy levelű, sipka alakú. A bibe 4 osztatú. A tok igen hosszú, beczőalakú A tej madnem sárga. **Eschholzia** IV.
| A kehely 2 levelű 3

3 | A vir. pirosak, ibolya színűek vagy fehérek. A bibe soksugarú. A tok gömbidomú, tojásdad, több rekeszű, A tejnedv fehér. **Papaver** I.
| A vir. sárgák vagy ritkán pirosak. A bibe 2 karélyú 4

4 | A virágzat ernyős. A tok egy rekeszű, alulról felfelé nyiló. **Chelidonium** III.
| A vir. magánosak, levélhónaljiak. A tok két álrekeszszel, felülről lefelé nyiló. **Glaucium** II.

5 | A külső szirmok közül csak egy bir sarkantyúval . . 6
| Mind a két külső szirom bir sarkantyúval, mi által az egész szívhez hasonlit. Termése 2 kopácsú tok. **Diclytra** VII.

6 | Lev. hármasak vagy kétszer hármasak. Termése hosszúkás 2 kopácsú, sok magvú, beczőalakú tok **Corydalis** V.
| Lev. kétszer szárnyalt. Termése egy magvú fel nem nyiló, gömbölyded makk. **Fumaria** VI.

Fajok:

A) **Papavereae.**

I. PAPAVER. L. Mák.

1 | A porzószálak a csúcs felé lassanként szélesednek . . 2
| A porzó szálak fonalasak 4

2 A tok termés hosszúdad ékidomú, merev sertékkel. A bibe 4—5 sugarú. A szirmok skarlátpirosak, aljukon feketék. ⊙ Máj. jun. M. e. t. a vetések között.
P. Argemone. L. Szem M.

A tok gömb idomú 3

3 A tok kopasz. A bibék sok sugarúak. A párta fehér, lila vagy ibolya szinű. ⊙ Jul. aug. Miv. s itt-ott vadon nő. **P. somniferum.** L. Álomhozó M.

A tok sertés. A bibe 6—8 sugarú. A szirmok pirosak aljukon feketek. ⊙ Máj. jul. Szórv. a vetések között.
P. hybridum. L. Korcs M.

4 Tok termése sertés. Csak tőlev. vannak; ezek kétszer szárnyaltak, kopaszak. A kocsán egy virágú. A párta sárga v. fehér. 2↓ Jul. aug. A m. Tátra havasi táján gyéren. **P. alpinum.** L. Havasi M.

Tok termése kopasz. A szár is leveles; a lev. egyszerüen szárnyaltak v. mélyen szárnyaltak, sertések 5

5 Tok visszásan-tojásdad, oldalaikkal egymást betakaró bibe fogakkal. Szirmai veresek. A bibe sugarai 8—12. ⊙ Máj. jun. M. e. t. miv. talaján.
P. Rhoeas. L. Pipacs M.

Tok ékidomú, szabad bibe fogakkal. Bibe sugarai 6—8. A szirmok fehérek, ritkán veresek. ⊙ Jun. jul. M. e. t. sziklás helyein s legelőin
P. dubium. L. Kétes M.

II. GLAUCIUM. Tournf. Szarumák.

Lev. szives aljuak, szárölelők, egyszerüen v. kétszeresen szárnyas-karélyuak. Kocsánjai kopaszak. Hosszú beczői érdesek. Pártája nagy, sárga. ⊙ Jun. jul. Miv., itt-ott elvadulva. **G. flavum.** Crantz. Sárga Sz.

Lev. levágott aljuak, öblösen szárnyas-hasábuak. Kocsánjai borzasak. Hosszú szálas beczői szőrösök. Szirmai sárga-veresek, aljukon fekete, néha sárga vagy fehérrel szegélyzett folttal. ⊙ Jun. jul. M. k. és d. t. miv. talajon. (G. tricolor Bernh.)
G. corniculatum. Curt. Szarvas Sz.

III. CHELIDONIUM. L. Gódircz Fecskefű.

Szára többé-kevésbbé gyapjas. Lev. szárnyalt kopasz, alúl szürke-zöld. Virágz. ernyő. Szirmai aranysárgák. 2|. Máj. aug. M. e. t. romtalaján.

Ch. majus. L. Vérehulló G.

IV. ESCHHOLZIA. Cham. et Schld. Eschholczia.

Szára felegyenesedő, igen elágazó, kopasz. A lev. kékes-zöldek, szárnyasan osztottak, leginkább vonalas szárnyakkal. A vir. hosszú kocsánuak. A kehely kihegyezett. A szirmok sárgák, aljaikon sötét naranes színüek. ⊙ Jun. szept. Kaliforniai növény nálunk diszn. miv.

E. californica. Lind. Kaliforniai E.

B) Fumariaceae.

V. CORYDALIS. Vent. Keltike.

1 Gyökere rostos. bojtos v. egyszerű. Szára ágas. leveles. A fürtök a levelekkel szemben elhelyezvék. Lév. hármas. A sarkantyú majdnem oly hosszú, mint a virág. 2 Jun. jul. Árva, Liptó, Gömör, Szepes, Torna megyékben.

C. capnoides. Wahl. Füstikés K.

Gyökere v. tőkéje gömbös. A szár 1—2 lev. A fürt végálló 2

2 Gyökere v tőkéje odvas. A szár 2 levelű. A lev. hüvely nélküliek, kétszer hármasak. Vir. fehér vagy biborszinű s kellemes illatú 2|. Ápr. máj. M. e. t. dombos helyein.

C. cava. Schw. et Kört. Odvas K.

Gumói nem odvasak. Az alsó lev. hártyás hüvelylyel 3

3 A murvák épek. A termés nyele 3-szor rövidebb a beczőnél. Vir. verhenyes. 2|. Ápr. máj. M. éjszak-nyug. t.

C. fabacea. Pers. Bab K.

A murvák ujjasak vagy bevagdaltak 4

4 A bibeszár virágzáskor lefelé, később felfelé hajlik. A termés fürt felálló. A termés lándzsás, nyele oly hosszú, mint a termés 2|. Ápr. M. e. t. erdős táján.

C. solida. Sv. Tömör K.

A bibeszár csak kissé hajlott. A termés fürt bókoló. A termés kerülékes, nyele 3-szor rövidebb a termésnél. 2|. Ápr. máj. M. nyug. t.

C. pumila. Reichb. Piczi K.

VI. FUMARIA. Tournf. Füstike.

1 { A két külső szirom tompa végű 2
  { A két külső szirom kihegyezett 3

2 { A kehely 2—3-szor rövidebb a pártánál. A termés gömded, csúcsa bemélyedt. ☉ Máj. szep. M. e. t. mivelt- és romtalaján. **F. officinalis.** L. Földi F.
  { Kelyhe 6-szor rövidebb a pártánál. A termés tojásdad, csúcsa domború. Lev. sallangjai lándzsásak v. szálasak. Ha levele igen keskeny, barázdás F. tenuiflora Aschers. a neve; ha a levél sallangjai lándzsásak és rónák F. Vaillantii Aschers. névvel jelöltetik. ☉ Máj. okt. Miv. talajon M. nyug. t. **F. parviflora.** Bertol. Kisvirágú F.

3 { A kocsánok felállók. A két külső szirom rövid csőrbe kihegyezett. A kehely levelei félakkorák v. hosszabbak, mint a párta. Termése ránczos. ☉ Máj. szept. M. k. és d. t. miv. talaján (F. calicina Kit. = F. micrantha Griseb. = F. media Janka). **F. rostellata.** Knaf. Csőrecskés F.
  { A kocsánok legörbülők, legalább a termés kocsánok ilyenek. A kehely 3-szor rövidebb a pártánál egyszerüen vagy sokszorosan fogas.
  { Alfajai: 1) F. Kralikii Neil. A virágot és a termést tartó kocsán lehajló, a kehely félakkora, mint a párta. 2) F. Petteri Neilr. A virágzó kocsán felálló, a termést tartó lehajló, s ebben megegyezik a tőalakkal, de a szirmok egyszerüen fogasak. ☉ Máj. jun. Duna alsó részén. **F. deflexa.** Heuff. Lehajló F.

VII. DICLYTRA. DC. Szívvirág.

Szára felálló. Levele kétszer hármas; a levélkék viszszás tojásdadok, 3 hasábuak, szürke-zöldek. A virág csúcs álló és lev. hónaljakban ernyősen van elhelyezve, bókoló nagy rózsa szinű, belül fehér. ♃ Máj. jun. Kedves kerti virág; hazája Szibéria.

D. spectabilis. DC. Kedves Sz. (Hölgyvirág.)

LXXI. Család. CRUCIFERAE. Juss. Keresztesek.

Fűnemü növények pálhátlan levelekkel. A keh. 4 levelű, többnyire korán lehúll. Szirom 4, keresztbe állnak.

Porzó 6, négy fő porzós. A maghon szabad, többnyire teljesen két üregű, s a kopácsok rendesen a helyén maradt válaszfalról pattognak le, mely a magvakat is viseli. Termések beczőz, széles vagy keskeny táska, ritkán czikkes beczőz vagy egy üregű makk.*)

Nemek:

1 { A maghon legalább 4-szer hosszabb szélességénél. A termés beczőz (legalább 4-szer hosszabb mint széles) 2
{ A maghon legfelebb 2-szer hosszabb szélességénél. A termés táska 42

2 { A termés czikkes beczőz 3
{ A termés hosszában, két kopácsra, fel pattanó v. fel nem nyiló beczőz 4

3 { A beczők rövidek, két czikkelyüek, a czikkelyek egyenlőtlenek. A virágok sárgák. **Rapistrum** III.
{ A beczők hosszúak, több czikkelyüek, valamennyi czikkely egyenlő. **Raphanus** IV.

4 { A beczők 4-szer hosszabbak, mint szélesek 5
{ A beczők sokkal hosszabbak 6

5 { A beczők laposak, tojásdadok v. kerülékesek, a virágban nyelesek. A vir. ibolya szinű. A lev. szívalakuak. . . . . **Lunaria** XXXV.
{ A beczők hengeresek vagy domboruak, hosszúkásak, a virágban ülők 70

6 { A magvak a beczőben két sorban elhelyezvék . . . 7
{ A magvak a beczőben egy sorban elhelyezvék . . . 10

7 { A beczők kopácsai erek nélkül vagy alúl egy kis érnyommal. **Nasturtium** XLI.
{ A beczők kopácsai egy erüek 8

8 { A termő hosszú fonalas bibeszárral. A termő hosszú esőrrel, 4 élüen összenyomott, felálló szálas. A levelek osztatlanok. A vir. sárgák. **Syrenia** XIX.
{ A termő rövid bibeszárral, majdnem ülő. A beczőz esőr nélküli 9

9 { A szirmok keskenyek, hosszúkás ékidomuak, fehérlők. A beczők laposak, felállók. A szárlev. nyilképüek, kopaszak. **Turritis** XXXIX.

*) Jegyzet: E család nemeinek meghatározásánál megszerzendő a termés és a virág, mi nem nehéz.

A szirmok visszás-tojásdadok. Lev. nem nyilképüek. A virágok sárgák. A beczők széles laposak. **Diplotaxis** VII.

10 A bibe 2, hosszúkás vagy szálas-lapos levélkékből van alkotva, melyek össze-csukódnak. A kehely zárt, alján két zacskóval. A vir. fehérek v. ibolya szinüek. A 4 hosszabb porzó lefelé szárnyalt. **Hesperis** XXII.

A bibe csúcsos, tompa vagy 2 karélyú 11

11 A beczők tojásdadok v. kerülékesek. A vir. ibolyásak. Lev. szividomuak. **Lunaria** XXXV.

A beczők szálasak 12

12 A bibe egyszerű, tűhegyű. A becző hengeres. A mag tojásdad. **Malcolmia** XXIII.

A bibe tompa vagy 2 karélyú 13

13 A becző hosszú, árhegyű v. kúpidomú csőrbe végződik 14

A becző csőr nélkül, csupán csúcsán bibeszárral . . 17

14 A becző hengeres, fel nem nyiló vagy czikkes becző. **Raphanus** IV.

A becző két hossz kopácscsal pattan fel 15

15 A becző kopácsai 1, 3—5 erüek 16

A becző kopácsai nem eresek 25

16 A magvak a beczőben két sorban vannak elhelyezve. **Syrenia** XIX.

A magvak egy soruak 17

17 A virágok fehérek, pirosak vagy kékek 18

A virágok sárgák 28

18 A magvak a rekeszekben 2 soruak 19

A magvak a rekeszekben egy soruak 20

19 A beczők laposak, egy erüek, felállók. A szirmok keskenyek, sárgás-fehérek. A szárlev. nyilképüek. **Turritis** XXXIX.

A beczők szélesek, érnélküliek. A szirmok visszás-tojásdadok, fehérek. Lev. sallangosak. **Nasturtium** XLI.

20 A 4 hosszabb porzó szál lefelé szárnyalt. A kehely alján pupos 21

A porzók nem szárnyasak 22

21 A bibe mélyen 2 hasábú; a hasábok kifelé puposak. A lev. szürkék. **Matthiola** XLIII.

A bibe hasábjai nem ilyenek. A lev. zöldek. **Hesperis** XXII.

22 A beczó kopácsai érnélküliek vagy aljukon egy kis durványos érrel 23
A beczó kopácsai. 1—3 erüek vagy sok hosszú érrel. 25

23 A beczó szálas, hengeres, oldalvást kissé összenyomott, alig észre vehető erekkel. **Sisymbrium XXI.**
A beczó szálas vagy szálas-lándzsás, lapos vagy hátán összenyomott 24

24 A gyökér bojtos v. orsódad. **Cardamine XXXVII.**
A gyökér vastag, húsos, pikkelyes. **Dentaria XXXVI.**

25 A beczó lapos, szálas, kopácsai egy közép érrel vagy számos hossz érrel. A bibe tompa v. kissé kanyargós élű. **Arabis XXXVIII.**
A beczó hengeres vagy 4 élű 26

26 Lev. sallangosak. . . . . **Sisymbrium XXI.**
Lev. egyszerüek, szívidomuak 27

27 A szár levelei ülők, szárölelők, épélüek, kopaszak. **Erysimum XX.**
A szár lev. nyelesek, fogasak, szőrösök. **Sisymbrium XXI.**

28 A beczók árhegyű vagy kardos csőrrel 29
A beczók csőr nélkül 32

29 A beczó szálas-lándzsás, érnélküli. A tőke viziránvos, pikkelyes. **Dentaria XXXVI.**
A beczó eres. A gyökér függélyes 30

30 A beczó kopácsai 3—5 erüek. **Sinapis IX.**
A beczó kopácsai egy erüek, egymásba szájadzó mellék erekkel 31

31 A mag gömb alakú . . . . . **Brasica X.**
A mag hosszúkás v. tojásdad, kissé összenyomott. **Erucastrum VIII.**

32 A beczó kopácsai érnélküliek v. egy durványos érrel 33
A kopácsok eresek 34

33 A virágok sárgák vagy fehérek. Lev. osztatlanok vagy szabálytalanul szárnyaltak. **Nasturtium XLI.**
A virágok fehérek, ibolyásak vagy sárgásak. Lev. ujjasak vagy szabályosan szárnyaltak. **Dentaria XXXVI.**

34 A beczó kopácsa 3 erű 35
A beczó kopácsa egy fő és számos mellékérrel . . . 36

35 A lev. szívidomuak, szárölelők, épélüek s kopaszak. **Erysimum XX.**
A lev. nem ilyenek. . . . . **Sisymbrium XXI.**

36 A magvak 2 soruak. A becző lapos. A szirmok keskenyek, hossz-ékidomuak, fehéres-sárgák. **Turritis** XXXIX.

A magvak egy soruak 37

37 A szárlev. szárölelők, szívidomuak, épélüek és kopaszak. **Erysimum** XX.

A szárlev. sallangosak vagy egyszerüen fogasak és szőrösök 38

38 A becző lapos vagy összenyomott. A virág sárga. A bibe tompa 39

A becző 4 élű vagy hengeres 40

39 A párta fehér, vöröses vagy sárgás. A bibe tompa. A szárlev. szárölelők. A beczők igen hosszúak, lefüggők. **Arabis** XXXVIII.

A párta sárga. A bibe 2 karélyú. A beczők felállók. A szárlev. vállban keskenyedők. **Cheiranthus** XLII.

A becző 4 élű 41

40 A becző hengeres. Lev. 3 szorosan vagy csipdelkésen szárnyalt. **Sisymbrium** XXI.

A becző teljesen 4 élű. Lev. egyszerüek, fogasak. **Erysimum** XX.

41 A becző hengeresen 4 élű. Az alsó lev. félben szárnyalt. **Barbarea** XL.

42 A táska egy rekeszű, egy magvú vagy ha több mag van jelen, akkor rekeszekben vannak elhelyezve, fel nem pattanó 43

A táska 2 rekeszű, mindegyik egy v. több maggal . 54

43 A táska laposan összenyomott, egy magvú 53

A táska többé-kevésbbé kidomborodó, kemény héjas, 1—2 magvú 44

44 A termés 2 egy más fölött álló czikkből van szerkesztve 45

A termés nem czikkelyes 47

45 A 4 hosszabb porzó csucsán 2 fogú, egyik fogán a porhont viseli. **Crambe** V.

A porzók fogak nélkül 46

46 A táska körteidomú, 3 czikkelyű, a két felső üres, az alsó egy magvú. **Myagrum** XI.

Az alsó táska hosszúkás, a felső gömbded v. tojásdad. **Rapistrum** III.

47 A vir. sárga 48

A vir. fehér 50

48 { A táska 4 élű, élein szárnyalt. . . . . Bunias II.
A táska nem szárnyalt 49

49 { A táska gömbded, fonalidomú bibeszárral ellátva. Lev. egyszerű. Neslia XII.
A táska tojásdad. Lev. szárnyalt. . . . . Bunias II.

50 { A porzók csücsaikon 2 foguak. Crambe V.
A porzók nem fogasak 51

51 { A táska tojásdad. Calepina VI.
A táska más alakú 52

52 { A táska tojás-gömbidomú. Lev. lándzsásak. Euclidium XXIV.
A táska veseképű. Lev. szárnyasak. . . Senebiera I.

53 { A táska majdnem kerekidomú, lapos. Vir. fehér. Peltaria XXXI.
A táska hosszúkás. A virágok sárgák. . Isatis XIII.

54 { A táska tojásdad 1—2 rekeszű, kemény héjú, nem felpattanó 47
A táska puhahéjú 55

55 { A táska kopácsai redőzöttek, csolnak alakuak, éllel ellátvák, ép azért a táska erősen összenyomott . . 56
A táska kopácsai laposak vagy homorúak, legfölebb félgömb-idomuak 63

56 { A táska két kerék-idomú kopácsból áll. Biscutella XXVI.
A táska hosszas, kerekded, szív- vagy veseidomú . . 57

57 { A szirmok egyenlőtlenek, a 2 külső legalább kétszer akkora, mint a belső. Teesdelia XXV.
A szirmok egyenlők 58

58 { A táska rekeszei egy magvuak 59
A táska rekeszei két vagy több magvuak 60

59 { A táska redős vagy szemölcsösen gödrös, fel nem nyiló. Senebiera I.
A táska sima, felpattanó . . . . . Lepidium XV.

60 { A táska szárnyalt 61
A táska nem ilyen 62

61 { A 4 hosszabb porzó csücsán fogas. . Aethionema XIV.
A porzók nem fogasak. Thlaspi XXVII.

62 { A táska rekeszei sok magvuak. . . Capsella XVII.
A táska rekeszei 2 magvuak. Hutchinsia XVI.

63 { A táska a vaczok fölött sajátos nyélen kiemelkedő. Lunaria XXXV.
A táska a virágban nem nyeles 64

64 { A porzók aljukon foggal vagy szárnyasak, a rövidek pedig aljukon sertékkel 65
A porzók sem fogasak, sem szárnyasak 68

65 { A szirmok fehérek, 2 hasábuak. **Farsetia** XXXIV.
A szirmok sárgák, kikanyarítottak 66

66 { A táska gömbdeden kidudorodott. A rekeszek 6 vagy több magvuak. **Vesicaria** XXXIII.
A táska lapos vagy domború 67

67 { A táska rekeszei 1—4 magvuak. **Alyssum** XXXII.
A táska rekeszei 6 v. több magvuak. **Farsetia** XXXIV.

68 { A virágok sárgák 69
A virágok fehérek vagy pirosak 72

69 { A táska visszás-tojásdad, felpattanó, eres. **Camelina** XVIII.
A táska más alakú, nem eres 70

70 { A szár rövid, levél nélküli. **Draba** XXIX.
A szár leveles 71

71 { A lev. szárnyaltak vagy fűrészesek. **Nasturtium** XLI.
A lev. épélüek. . . . . **Alyssum** XXXII.

72 { A vir. fehérek. **Cochlearia** XXVIII.
A vir. pirosak. . . . . **Peltocallis** XXX.

Fajok:

I. SENEBIERA. Poir. Táskarag.

Szára lecsepült. Levelei mélyen szárnyasan hasogatottak, a hasábok épek v. elül bevagdaltak, halványzöldek. Kocsánkái virágainál kurtábbak; vir. fehérek. ☉ Jul aug. Szörv. M. délnyug. rétjein. (Coronopus Ruelli All.) **S. Coronopus.** Poir. Pikkelyes T.

II. BUNIAS. R. Br. Szümcső.

Táskájá 4 élű, 4 rekeszű, hártyás (szárnyas) élekkel. A szár mirigyesen pontozott. ☉ Jun. jul. Vetések közt Bánátban. **B. Erucago.** L. Csipőke Sz.

Táskája tojásdad, 2 rekeszű, hártyák nélkül. 2 Jun. jul. M. délkeleti t. erdeiben s rétjein. **B. orien'alis.** L. Keleti Sz.

III. RAPISTRUM. Boerth. Rekenyő.

Lev. szárnyasan-hasogatottak. A bibe rövid, gömbidomú. 2↓ Jun. jul. M. k. és d. t. miv. talaján.
R. perenne. All. Évelő R.

Lev. félbe szárnyasak (hegedű alakuak). A bibe fonalas. ⊙ Jun. jul. Miv. talajon Bánátban.
R. rugosum. All. Ránczos R.

IV. RAPHANUS. L. Retek.

A beczőcsak kissé harántosan bemélyedt vagy sima. 2 Máj. jun. Miv. számos alfajban. A fekete vagy szürke külleműt R. s. niger DC.; a piros ibolyás v. fehér külleműt, apró gyökérrel birót R. s. Radicula Pers. mondjuk. **R. sativus.** L Kerti R.

A beczőczikkes, olvasó alakú. Szirma fehér, kénsárga, ibolyás, ritkán sárga erekkel. ⊙ Jun. jul. M. e. t. a magas Tátráig miv. talajon.
R. Raphanistrum. L. Repcsén R.

V. CRAMBE. Tournf. Tátorján.

Fiatal lev. kemény szőrüek, az idősbek szárukkal együtt kopaszak. Tőlev. kétszer szárnyasak; a szárnyacskák hosszúkásak, fogasak vagy bevagdaltak. 2↓ Apr. máj. M. délkeleti t. szántóföldein, gyepjein
C. Tataria. Jacqu. Buglyos T.

VI. CALEPINA. Adans. Matyó.

Szára felálló, alig szegletes. Lev. kopaszak, tőlev. pázsitosak, nyelesek, csak nem félbe szárnyasak. Szárlev öblösen-fogasak, a felsők szárölelők, nyilas vállnak. Vir. fehér. Táskái tojásdadok, ránczosak. ⊙ Ápr. máj. M. k. és d. t. hegyes vidékein. (Bunias nova Wint B. cochlearioides W. K.)
C. Corvini. Desv. Ránczos M.

VII. DIPLOTAXIS. DC. Sorapár.

Szára leveles. Alsó levelei szárnyasan hasogatottak; hasábjai szálasak. Felső lev. épek, szálasak, épélüek, mind kopaszak. Kocsánjai két akkorák, mint virágai. Szirmai kerekdedek, visszás-tojásdadok, kurta

nyakuak. 24 Jun. szept. M. délnyug. t. kopár hegyein s mészszikláin (Sisymbrium monense W. K.)

D. tenuifolia. DC. Keskenylevelű S.

Szára csak alján leveles. Lev. öblösen-fogasak v. félbeszárnyaltak, karélyai tojásdadok, hosszúkásak, fogasak, itt-ott szőrösök. Kocsánjai akkorák, mint a virágok. A szirmok olyanok, mint az előbbinél. ⊙ Jun. okt. M. nyug. és d. t. kopár hegyein.

D. muralis. DC. Kőfali S.

VIII. ERUCASTRUM. Presl. Nyulyga.

A fürt alsó virágai murvásak. A vir. zöldes-sárgák. A kehely lev. felállók. A nagyobb porzók a maghonhoz simulnak. 24 Ápr. okt. Miv. talajon M. nyug. t. (E. vulgare Endl.)

E. Pollichii. Schimp. et Spenn. Pollichféle Ny.

A fürt virágai murvátlanok. A vir. czitromsárgák. A kehely lev. vizszintesen elállók. 24 Jun. jul. Buda m. szántóföldeken.

E. obtusangulum. Reichb. Tompaszögű Ny.

IX. SINAPIS. L. Mustár.

1 Lev. osztatlanok, tojásdadok, legfölebb az alsók pálhásak. A beczők a szártól elállók, 3 idegű kopácsokkal s két élű kopasz csőrrel. A beczó néha borzas S. orientalis Murv. alfajánál. ⊙ Jun. jul. M. e. t. miv. talaján. **S. arvensis.** L. Vetési M.

Lev. szárnyasak v. legalább az alsók félbe szárnyasak 2

2 A beczők a szártól elállók, borzasak. Alsó lev. félbeszárnyasak, a felsők épek. ⊙ Jun. jul. M. k. és d. t. szórv. miv. talaján. **S. alba.** L. Fehér M.

A beczők a szárhoz simulók, kopaszak. Lev. szárnyasak, karélyos v. fogas czimpákkal. ⊙ Jun. jul. Miv. s itt-ott vadon is nő M. d. t. **S. nigra.** L. Fekete M.

X. BRASICA. L. Káposzta.

1 Fürtjei virágzás alatt sátorozók; kinyilt virágai az összeszorult bimbóknál magasabbak. Számos alfajban. A fehér répát termő B. esculenta Koch.; a tavaszi

és őszi repczének használt B. Rapa oleifera annua és biennis DC. ☉, 2 Jun. aug. Miv.

B. Rapa. L. Kerekrépa K.

Fürtjei virágzás alatt nyulánkok, gyérvirágúak . . 2

Minden levele nyeles; az alsók hosszúdadok, szárnyas hasábúak v öblösen karélyosak, érdesek; a felsők lándzsásak, öblösen-fogasak. 2 Jun. jul. M. k. és d. t. mészhegyein és száraz partokon (B. nova Wint. — Sinapis laevigata Poll.) **B. elongata.** Ehr. Nyulánk K.

Lev. nyéltelen 3

A kehely levelei és a kisebb porzók felállók. A felső lev. keskenyedő vállal ülők. Vir. fehér vagy sárga. 2 Máj. jun. Miv. **B. oleracea.** L. Főzelék K.

E fajnak kertjeinkben előforduló leggyakoribb elfajzásai:

a) acephala DC. Leveles Kél. Lev kiszélesedettek, nem képeznek fejeket. Szára megnyúlt, hengeres. 1) aceph. vulgaris DC. Köz. lev. Kél. Lev. laposak, öblösen szárnyaltak, hasogatottak, zöldek, néha piroslók. 2) aceph. quercifolia DC. Zöld Kél. Lev. kihegyezettek, laposak, kissé fodrosak. 3) aceph. crispa DC. Barna Kél. Lev. bodrosak, szárnyasan hasogatottak, hosszúkás, bemetszett karélyokkal.

b) gemifera DC. Rózsa Kél. Lev. ripacsosak. A vég álló lev. félig zárt fejet alkotnak.

c) sabauda L. Olasz Kél. Szára rövid, hengeres. Lev. osztatlanok vagy kissé metszettek, ripacsosak vagy bodrosak, a belsők félig záró fejeket alkotnak.

d) capitata L. Fejes Káposzta. Szára rövid, hengeres. Lev. boltozatosak, többnyire egészen simák, fejet alkotnak, zöldek vagy piroslók. 3

e) gongyloides L. Kalaráb Szára a föld fölött meggumósodik.

f) botrytis L. 1) cauliflora DC. Virág kél. v. kartifiol. Lev. osztatlanok, a felső lev. és azok nyelei megvastagodnak s fehér turós gömbbé olvadnak össze, melyekbe a kifejletlen virágok vannak bezárva. 2) asparagoides DC. Brokoli v. spárga kél. A levél lemeze egyes, húsos, nyelekre oszlik szét, melyek végein fehér v. ibolya színű csomók képződnek.

A kehely levelei és a kisebb porzók elállók. A felső lev. szívalakú vállal, félig szárölelők. Vir. czitromsárga ⊙, 2 Miv. **B. Napus.** L. Karórépa K.

XI. Myagrum. L. Légyfogó.

Szára felálló, kopasz, ágas. Tőlevelei nyélbe keskenyedők, hosszúkásak, öblösen-fogasak; szárlev. nyilas vállúak, szárölelők. Vir. tömény sárga. 2 Máj. jun. M. k. és d. t. mivelt talaján.

M. perfoliatum. L. Általnőtt L.

XII. NESLIA. Desv. Sömörge.

Szára felálló, szőrösödő. Szárölelő levelei nyilas lándzsásak, épélüek v. alig fogasak. Apró virágai sárgák. ⊙ Jun. jul. Vetések közt M. c. t. a m. Tátra aljáig. **N. paniculata.** Desv. Parlagi S.

XIII. ISATIS. L. Csülleng.

Szára felálló, szögletes, igen ágas. Levelei simák, tő és szára alsó lev. nyélre futók, hosszúdad-lándzsásak, tompák, csipkések; a szár felső lev. nyilas vállal szárölelők. 2 Jun. aug M. c. t. a Tátráig.

J. tinctoria. L. Festő Cs.

XIV. AETHIONEMA. R. Br. Nyilfonal.

Szára felegyenesedő, bokros. Füve kopasz, kékes derű. Alsó lev. visszás-tojásdadok, rövid nyelüek; a felsők hosszúdad-szálasak, nyeletlenek Vir. fehér v. vörös. 2 Máj. jun. M. k. és d. t. sziklás-köves hegyein. (Ae. banaticum Janka. Thlaspi saxatile L.)

Ae. saxatile. R. Br. Kövi Ny.

XV. LEPIDIUM. L. Zsázsa.

1 A levelek szélesek 2
A lev. szálasak v. legalább részben szálas-sallangosak 5
2 Virágzata fürtös. Lev. lándzsás, öblösen-fogas, pelyhes, szürke zöld, a felső nyilas aljjal szárölelő. 2 Jun. jul. M. c. t. mindenütt nő a Tátra aljáig.

L. campestre. R. Br. Mezei Zs.

Virágz. sátorozó 3

3 Lev. hosszúdadok, öblösen-fogasak. a felsők szives aljjal szárölelők. 4 Máj. jul. M. e. t. közöns. a m. Tátráig. **L. Draba.** L. Daravirág Zs.

Lev. épélűek 4

4 Középszár levele lándzsás, nyilas aljjal szárölelő. A táska tojásdad, hegyes. 4 Máj. jun. Szórv. M. k. és d. t. **L. crassifolium.** W. K. Vastaglevelű Zs.

Közép szárlev. tojásdad-lándzsás, nem nyilas aljú. Táska kerekded, gyöngén csorbás-végű. 4 Jun. jul. Szórv. vetések közt **L. latifolium.** L. Széleslevelű Zs.

5 Felső levelei szíves-tojásdadok, szárölelők, épélűek. Beczőke nem hártyás élű. ⊙ Máj. jun. M. k. és d. t. **L. perfoliatum.** L. Felemás Zs.

Felső lev. szálasak 6

6 A táska hártyás élű. Az alsó lev. karélyosak v. szárnyasan osztottak. ⊙ Jun. jul. Miv. s elvad. **L. sativum.** L. Kerti Zs.

A táska nem hártyás élű, legfelebb a csúcsán apró hártyával 7

7 Az alsó lev. szárnyasak v. kétszer szárnyasan-osztottak. A táska csúcsa élén apró hártyával. ⊙ Jun. aug. M. e. t. **L. ruderale.** L. Mecsek Zs.

Alsó lev. épek csak a legalsók lapoczkásak, néha félbe szárnyasak. A táska hártya nélkül. 2 Jun. okt. M. k. és d. t. **L. graminifolium.** L. Pázsitlevelű Zs.

XVI. HUTSCHINSIA. R. Br. Szirtőr.

Szára ágas, leveles. Szirmai csak valamivel hosszabbak a kehely leveleinél. Táskája kerülékes, tompa ⊙ Ápr. máj. Szórv. M. éjszak nyug. és délkel. t. hegyein. **H. petraea.** R. Br. Sziklái Sz.

Szára egyszerű, levéltelen. Szirmai kétszer hosszabbak a kehelynél. Táskája mindkét csúcsán hegyes. 4 Jul. aug. A Tátrán s a keleti havasokon **H. alpina.** R. Br. Havasi Sz.

XVII. CAPSELLA. Vent. Társolyfű.

Levelei ép s épélű, gyakran szárnyasan-hasogatott. Táskája 3 szögű. Virága fehér. ⊙ Ápr. okt. M. e. t. mindenütt az alhavasi tájig. **C. bursapastoris.** L. Pásztor T.

XVIII. CAMELINA. Crantz. Gomborka.

A közép szár lev. hossz. lándzsásak, épélüek v. fogasak. A táska kemény héjú. ⊙ Jun. jul. Miv. s kopár talajon M. e. t. a m. Tátra aljáig. (C. microcarpa Andrz.) **C. sativa.** Cr. Magvas G.

Közép. szárlev. hossz-szálasak, öblösen fogasak vagy néha szárnyasan karélyosak, kiszélesedett nyilas aljaikkal szárölelők. A táska puha héjú. ⊙ Jun. jul. Miv. talajon, len között M. e. t. (C. macrocarpa Reichb.) **C. dentata.** Pers. Fogas G.

XIX. SYRENIA. Andrz. Álszegecs.

Szára felálló, lelapult szőrű. Minden levele szálas, ép. Sárga virágjai csaknem kocsántalanok. Beczője felálló hossz négyszögű. 2 Jul. szept. M. k. és d. t. homokos rónáin. (Erysimum angustifolium W. K.) **S. angustifolia.** Reichb. Keskenylevelű A.

Szárlev. tojásdad v. lándzsás-hosszúdadok, fogasak. 2 Máj. jun. M. legdélibb t. mésztalajon. (Cheiranthus cuspidatus M. B Kasp.) **S. cuspidata.** Reichb. Kihegyezett Á.

XX. ERYSIMUM. L. Szegecs.

1 A szár alsó lev. szív. alakú aljjal szárölelők 2
A szár alsó levelei nem szíves aljuak, ülők 3

2 A vir. fehérek v. halvány sárgák. A beczők elállók, kopácsai egy erüek. ⊙ Máj. aug. M. k. és d. t. agyag és mésztalaján. **E. orientale.** R. Br. Keleti Sz
Virágja tömény-sárga. A beczők felállók, kopácsaik három erüek. ⊙, 2 Máj. jun. Szórv. M. nyug. t. **E. austriacum.** Baumg. Osztrák Sz.

3 A virág fehér. Lev. szélesek, szíves tojásdadok, fogasak, hagyma szaguak. 2 Ápr. máj. M. e. t. árnyas helyein a m. Tátra aljáig. (Alliaria officinalis Andrz. = Sisymbrium Alliaria Scop. = Hesperis Alliaria Wallr.) **E. alliaria.** L. Hagymaszagú Sz.
A virág sárga vagy sárgás fehér 4

4 A kocsán 2—3-szor hosszabb a kehelynél, majdnem oly hosszú mint a beczö fele. Lev. hossz-lándzsás, rendesen épélü, csak három ágú szőröktől szőrös.

⊙ Jun. okt. M. e. t. völgyeiben s rónáin a m. Tátráig.
E. cheiranthoides. L. Ibolyaképű Sz.
A kocsán akkora vagy kisebb, mint a kehely . . . 5
A kocsán körülbelül akkora, mint a kehely 6
A kocsán 2—3-szor kisebb a kehelynél 7
A lev. egyszerű és három ágú szőröktől szőrösök, szálas-lándzsásak, épélüek v. távol fogasak, hegyekein hátra hajlottak. A meddő ágacskák a levelek hónaljaikban. 2 Jun. jul. M. k. és d. t. homokos síkjain.
E. canescens. Rth. Szürkés Sz.
A lev. három ágú szőrökkel ellátvák, hossz-lándzsásak, öblösen-fogasak, egyenesek. 2 Jun. jul. M. e. t. a magas Tátráig. (E. longisiliquum Neilr.)
E. strictum. Fl. Wett. Sudar Sz.
A szirmok aprók; lemezeik ékidomuak a körömbe keskenyedők. A kehely levelei aljaikon nem öblösödők.
A levél egyszerű és 3 ágú szőröktől szőrös, vonalas, kanyargós-, öblös- vagy épélű. Szára végre terebélyesen elágazó. ⊙ Máj. jul. M. e. t. a m. Tátráig miv. talajon.
E. repandum. L. Fürtös Sz.
A szirmok nagyok 8
Lev. kopasz vagy egyszerű szőröktől szőrös, szálas-lándzsás, ép szélű v. egymástól távol fekvő fogakkal. A szirom lemeze visszás-tojásdad, hirtelen a körömbe keskenyedő. A kehely levele alján öblösödő. A becző 4 élű, egyszerű, szürke. (E. lanceolatum R. Br.) ⊙ Máj. jun. M. éjsz. t. mészszikláin szórv.
R. cheiranthus. Pers. Ibolya Sz.
A lev. egyszerű v. három ágú szőröktől szőrös, más idomú és szélű 9
A becző 4 élű, az élek zöldek; a bibe 2 karélyú. Lev. hossz-lándzsásak, öblösen fogasak, csak három ágú szőrökkel. A szirmok kerekdedek. A vir. méz illatuak. 2 Jun. jul. M. e. t. sziklás hegylejtőkön. (E. hieraciifolium Jacqu. — E. cheiriflorum Wallr. — E. lanceolatum Reichb.) **E. odoratum.** Ehr. Szagos Sz.
A becző 4 tompa éllel, egyszínű, gömbös bibével. Lev. lándzsás, épélű, öblösen v. karélyosan fogas, egyszerű és három ágú szőröktől szőrös. Vir. nem szagos. 2 Máj. jun. Szórv. M. e. t. különösen mészszikláin. (E. Wittmanni Zav.) **E. crepidifolium.** Reichb. Aszászlevelű Sz.

XXI. SISYMBRIUM. L. Zsombor.

1 A levelek, vagy legalább a felsők osztatlanok . . . 2
A levelek szárnyasak vagy szárnyas hasábuak . . . 4

2 Virága fehér. Szára aljától kezdve ágas, felálló, gyérlevelű. Lev. hossz-lándzsás, távol fogas. Tőlev. rózsásan álló, épélű vagy fogas. ☉ Ápr. okt. A rónaságtól a felső erdő tájig. (Arabis Thaliana L.)
S. Thalianum. Gaud. Gyomos Zs.
Vir. sárga 3

3 Szára felálló, hengeres. Szárlev. keskeny, szálas, épélű, az alsók lándzsásak, fogasak, egyenlőtlenül szárnyaltak, kaczurosak. ♃ Jun. jul. Szórv. M. k. és d. t. rétjein. (Brassica polymorpha W. K. = Cheiranthus junceus W. K. = Erysimum junceum Kit.)
S. junceum. M. B. Káka Zs.
Szára sugár, merev. Minden lev. hosszúkás-lándzsásak, egyenetlen fogasak vagy épek. A kehely végre derékszög alatt elálló. ♃ Jun. aug. M. e. t. erdeiben s szántó földjein **S. strictissimum.** L. Merő Zs.

4 A lev. 2—3 szorosan szárnyaltak; a felsők szárnyai szálasak, az alsóké keskeny-lándzsásak. Beczői felfelé görbék, kocsánjainál másfélszer hosszabbak. Vir. sárga. ☉ Máj. szept. M. e. t. miv. talaján a m. Tátráig. **S. Sophia.** L. Zsofia Zs.
Lev. szárnyasan osztottak vagy kaczúrosak 5

5 A beczö áralakú, pelyhes, orsójához nyomott. A lev. kaczúros; szárnyai 3 szögűek vagy lándzsásak. ☉ Jun. aug. M. e. t. miv. talaján a m. Tátra aljáig.
S. officinale. Scop. Orvosi Zs.
A beczö hengeres, elálló vagy lefelé hajlott . . . 6

6 A kocsán rövid, körülb. oly vastag mint a beczö . . 7
A kocsán hosszú, vékony. A szár és levelei pázsitzöldek 8

7 A kehely lev. vizszintesen elállók. A felső lev. egyszerűen szárnyasan osztottak, a részek keskeny szálasak. 2 Máj. jun. M. k. és d. t. rónáin s dombjain. (S. hungaricum Lumm.) **S. pannonicum.** Jacqu. Pannoni Zs.
A kehely lev. felállók. Valamennyi lev. kaczúros, a felsők gyakran osztatlanok. A növény szürke zöld. 2 Jun. jul. M. k. es d. t. száraz partjain. rónáin.
S. Columnae. L. Hamvas Zs.

8 A fiatal beczők az ernyős fürtökön túl emelkedők. A szirmok aprók. 2 Máj. jun. M. k. és d. t. száraz rónáin **S. Irio.** L. Hosszúlevelű Zs.

A fiatal beczők nem emelkednek túl az ernyős fürtökön 9

9 A szár valamint az alsó lev. kemény szőrökkel vannak ellátva. 2 Jun. jul. M. k. és d. t. rónáin, száraz partjain. **S. Loeselii.** L. Borzas Zs.

A szár és a lev. kopaszak vagy gyér szőrökkel. 2 Máj. jun Tokaj s Buda mellett száraz partokon. **S. austriacum.** Jacqu Osztrák Zs.

XXII. HESPERIS. L. Estike.

Vir. ibolya szinű, ritkán fehér. Lev. ép. tojásdad-lándzsás, fogas, néha a legalsó félbe szárnyas. Füve felegyenesedő, kopasz, pelyhesedő v. mirigy-szőrös. A mirigy-szőrös és félbe szárnyas példány képezi a H. uncinata W. K. alfajt. 2 Máj. jun. A tő alak M. éjsz. t., alfaja M. k. és d t. fordul elő leginkább. **H. matronalis.** L. Pompás E.

Vir. szennyes sárgák, ibolyás erekkel. Lev. ép, szálas-lándzsás. ⊙ Máj. jun. M. k. és d. t. homokos rónáin, s száraz partjain. **H. tristis.** L. Szomorú E.

XXIII. MALCOLMIA. R. Br. Málika.

Vir körülb. 5 mm. széles. Lev. hossz-lándzsásak, az alsók fürészesek, villás szőröktől érdesek. Vir. halvány rózsa szinű v. ibolyás. ⊙ Apr. máj. M köz. t. homok sikjain, ritka. (Hesperis nova Vint.) **M. africana.** R. Br. Afrikai M.

Vir. körülb. 12—16 mm. szélesek. Lev. kerülékesek, tompák, aljukon keskenyedők. Vir. bibor vörös. ⊙ Apr. máj. M. délnyug. t. homokján. (Fiume.) **M. maritima.** R. Br. Tengeri M.

XXIV. EUCLIDIUM. R. Br. Táskazár.

Szára felálló hengeres szőrösödő. Szárlev. lándzsásak, nyelesek. érdes szőrüek; tőlevelei öblösen szárnyasak. Vir. fehérek v. verhenyesek. ⊙ Máj. jun. M. k. és d. t. száraz rónáin. **E. Syriacum** R. Br. Madárorrú T.

XXV. TEESDALIA. R. Br. Teszdalia.

Szára felálló, eleinte egyszerű, később néha ágas, levéltelen, csak rózsásan álló tőlevelekkel. Lev. osztatlanok vagy félbe szárnyaltak. ☉ Ápr. máj. Mosony, Sopron s Beszterczebánya m homokos szántó földjein. **T. nudicaulis.** R. Br. Kopaszszárú T.

XXVI. BISCUTELLA. L. Paizspár.

Szára gyéren leveles. Lev. hosszúdad-szálasak, majd kopaszak, (B. glabra Gaud.) majd serte szőrűek. (B. ambigua DC.) Táskája sima, B saxatilis Schleich alfajánál érdes. ♃ Jun. aug. az első két alak M. e. t. hegyes vidékein, az utolsó a keleti havasokon. **B. laevigata.** L. Sikált. P.

XXVII. THLASPI. Dill. Tarsóka.

A bibeszár rövidebb a kerekded v. visszásan-tojásdad táska végesorbájánál. A lev. nyilas aljuak . . . 2

1 A bibeszár hosszabb a 3 szögű táska végesorbájánál. A lev. szives-aljuak 4

Magvai simák. A táska legfölebb 4 fiókú. ☉ Ápr. máj. M. k. és d. t. közön. **Th. perfoliatum.** L. Gallérozó T.

2 Magvai nem simák 3

A táska lapos. Magvai ivesen redősek. Vir. fehér. ☉ Máj. okt. M. e. t. miv. talaján a m. Tátra aljáig. **Th. arvense.** L. Vetési T.

3 A táska duzzadt. Magvai gödrösen reczések. Alsó lev. félbe szárnyaltak. 2 Máj. jun. M. délkeleti t. szántóföldein. Hagymaszagú. **Th. alliaceum.** L. Hagymaszagú T.

Termés fürtjei rövidek, ernyő képűek. Szárai bokrosak, aprók. ♃ Jul. aug. A Bánátban, a Bajku havason. **Th. dacicum.** Heuff. Dáczjai T.

4 A termés fürtök nyulánkok 5

Tőkéje sokfejű, termő és meddő, ostorindás képű. Szárlev. hosszúdad-szívesek, kihegyezettek, ülők, tőlev. hosszúdad-tojásdadok vagy kerekdedek, hosszú nyelűek. ♃ Máj. Krassó megy., Bagyos hegy szikláin. **Th. Kovatsii.** Heuff. Kovács T.

5 Tőkéje rövid, gyepesen összenyomott, nem ostorindás 6

A porzók virágzás után is sárgák. A táskák háromszögűek vagy hosszúdad szívidomuak. 4 Ápr. máj. Zobor hegyén Nyitra m. és a Mátrában.

Th. Janka. Kern. Janka T.

6 A porzók eleinte sárgák, később biborszinűek, végre feketék. A táskák ék-, visszás szív-képűek. 4 Ápr. máj. A kis Tátrán Szepes megye határáig, a nagy Krivánon és Mehádia m. Domugled havason.

Th. alpestre. L. Bérczi T.

XXVIII. COCHLEARIA. L. Kalánfű.

A tőlev. lapoczkásak, rózsásak. Szárlev. szálas-hosszúdadok, épélűek. Vir. fehér. Magasabb porzói szögletesen görbültek. 4 Jun. aug. A nagy és kis Tátra

1 mészszikláin s a keleti havasokon. (Myagrum saxatile L. — Kernera saxatilis Reichb.)

C. saxatilis. Lam. Havasi K.

A tőlev. másidomú. Porzói egyenesek 2

Tőlev. kerekded vagy tojáskerek, alján szíves, épélű, szögletes, hosszú nyelű. A felső szárlev. nyéltelenek, néha nyilas aljuak, rendesen 2—3 nagy foggal, a legfelsők néha hosszúdad-szálasak, épélűek. 2 Máj. jun. A m. Tátra havasi és alhavasi táján. források

2 és patakok mellett. C. officinalis. L. Orvosi K.

Tőlev. tojás-hosszúdadak, csipkés élűek, gyakran szives-aljuak Az alsó szárlev. szárnyasan hasogatottak v. szabálytalanul bevagdalt-fogasak. 4 Jun. jul. M. e. t. miv. talajon a m. Tátra aljáig. A nagyobb példányok a Tisza mellett C. macrocarpa W. K. névvel jelöltetnek. C. Armoracia. L. Torma K.

XXIX. DRABA. L. Daravirág.

1 A virág fehér 2
A virág sárga 6

2 A növény egy nyári gyökérrel 3
A növény évelő tőkével 4

Szára leveles, ágas, szőrös. Szárlev. tojásdadok, fűrészesek. Vir. igen aprók. 2 Ápr. máj. M. délnyug. t.

3 köves helyein. D. muralis. L. Kőfali D.

Szára levéltelen kopasz. A tőlev. lapát alakuan hosszlándzsásak, szőrösök v. kopaszak; lev. igen változók.

⊙ Márcz. máj. M. e. t. mezőin, romtalaján, igen közönséges. **D. verna.** L. Tavaszi D.

4 Lev. fogas, pillás v. egyszerű s ágas szőröktől borzas. ♃ Jun. jul. A rodnai havasokon. **D. Kotschyi.** Stur. Kotschy D.

Lev. épélű 5

Szára s lev. csillag-szőröktől molyhos. Táskája hosszúdad, pillás. ♃ Jul. A m. Tátra ejsz. kel. havasain. **D. tomentosa.** Wahl. Molyhos D.

5 Szára s lev. igen gyöngén csillag-szőrű. Táskája lándzsás, kopasz. ♃ Jul. aug. A mármarosi, kőrösmezei s bánáti havasokon. (D. Johannis Host. = D. Hoppeana Rud.) **D. carinthiaca.** Hoppe. Karintiai D.

6 Szára leveles. Szárlev. tojásdadok, nyéltelenek, szőrösök. ⊙ Máj. jun. M. e. t. m. Tátra aljáig gyepes hegyein s homokos rónáin. **D. nemorosa.** L. Ligeti D.

Szára levéltelen, alján rózsásan elhelyezett levelekkel 7

7 Lev. szálas-lándzsás, fésüsen pillás élű. Táskája 2-szer szélesebb a bibeszár hosszánál. ♃ Márcz. ápr. M. k. és d. t. mészszikláin. (D. lassiocarpa Roch.) **D. Aizoon.** Wahl. Mindégzöld D.

Lev. szálas, fésüsen pillás élű. Táskája keskenyebb a bibeszár hosszánál. ♃ Márcz. ápr. A kis és nagy Tátra mészszikláin az alhavasi tájig. **D. aizoides.** L. Kövér D.

XXX. PETROCALLIS. R. Br. Szikladisz.

A szár egyenes, alján rózsásan elhelyezett levelekkel, melyek ékidomuak, rendesen 3 hasábuak v. 3 foguak. Vir. piros v. ibolya színű. ♃ Jun. jul. A m. Tátra éjszak keleti mészhegyein. **P. pyrenaica.** R. Br. Éklevelű Sz.

XXXI. PELTARIA. L. Korongfű.

Füve kopasz. kékesderű. Szárlev. tojásdad v. hosszúdad-lándzsás, nyilas aljjal szárölelő. Vir. fehér. ♃ Máj. jul Mehádia m. Damugled mészszikláin s Fiume mellett. **P. alliacea.** L. Szárölelő K.

XXXII. ALYSSUM. Tournf. Ternye.

1 A virágok végálló, egyszerű fürtben vannak elhelyezve 2
1 A virágok sátorozó vagy bugásan álló fürtökben . . 6

2 A hosszabb porzó szálak aljukon hártyás-szárny nélkül, ellenben a kisebbek hártyásak v. fogasak . . 3
2 A hosszabb porzók hártyás-szárnynyal 4

3 Kelyhe tartós, a táskát is takaró, s akkora, mint a sárga, később fehér párta. A kisebb porzó szálak két serte mirigygyel. A táska pelyhesedő ⊙ Máj. jun. M. e. t. a felső erdő tájig. **A. calycinum.** L. Kelyhes T.
3 Kelyhe lehulló. A kisebb porzók hártyás-szárnyakkal. A táska kopasz. ⊙ Jun. jul. M. k. és d. t. száraz dombjain s homokos síkjain. **A. minimum.** L. Piczi T.

4 A táska csillagos és egyszerű szőröktől szürke. Lev. lándzsásak, csillagos-szőrűek. ⊙ Jun. jul. Zombor mellett és Zemplén m. **A. hirsutum.** M. B. Borzas T.
4 A táska csillag-szőrű 5

5 A táska kerekded vagy visszás-tojásdad, csillag-szőrű. Szára egyszerű vagy elágazó s leveles. Egész füve nagy csillagos-szőröktől szürke, a gyér csillagos-szőrökkel ellátott s zöld fűvű A. Wulfenianum Bernh. név alatt lett elkülönítve. ♃ Jun. aug. M. e. t. rónaságtól felső erdő tájig. **A. montanum.** L. Hegyi T.
5 A táska kopasz, legfölebb élén pelyhes. Szárai felállók, egyszerűek, 2—4 cm. magasak. A többiben az előbbivel egyező. ♃ Jul. aug. Bánátban Oravicza és Majdan m. **A. Wierzbiczkii.** Heuff. Wierzbiczki T.

6 A virágok bugásan álló fürtben A táska fiókjai 2—3 magvuak 7
6 A vir. sátorozó fürtben elhelyezvék. A fiók egy magvú 8

7 A szárak fűnemüek, felegyenesedők, ágasak. Az alsó lev. hosszúdad-visszás-tojásdadok, nyélbe futók; a szárlev. lándzsásak, ülők. A szirmok két hasábuak. A táska kopasz. 2 Ápr. jun. M. legdélibb részén sziklás helyein. (A. edentulum W. K. A. medium Host.) **A. petraeum.** Ard. Kőszáli T.
7 A szárak aljukon félcserjések. Lev. hosszúdadok nyélbe keskenyedők, szürkék. Szirmok csorbás végüek. ♄ Ápr. máj. M. e. t. trachit- és mészszikláin. **A. saxatile.** L. Kövi T.

Szárai fűnemüek, alúl csak kissé fásak. Lev. visszástojásdad, alúl szürke. Táskája kerek v. tojásdad, itt-ott csillag-szőrös. 2l Máj. jun. M. legdélibb részén sziklás helyeken. (A. murale W. K.)

8 **A. argenteum.** Vitm. Ezüst T.

Szárai fent fűnemüek, alúl cserjesedők. Lev. visszástojásdadok v. ékidomuak. Táskája tojásdad, sürüen szőrös. 2 és 2l Máj. szept. M. k. és d. t. homok síkjain és dombos szikláin.

A. tortuosum. W. K. Sodros T.

XXXIII. VESICARIA. Lam. Hólyagosfű.

Lev. hosszúdadok, épélüek. kopaszak, az alsók lapoczkásak, pillás élüek. Táskája kopasz. 2l és ♄ Ápr. jun. Mészsziklákon Mehádia m. (Alyssum utric. L.)

V. utriculata. Lmk. Tömlős H.

Lev. molyhosak, a szárlev. hossz-lándzsásak, aljuk felé keskenyedők, öblösök v. épek. 2l és ♄ Márcz. máj. M délnyug. t. **V. sinuata.** Poir. Öblösfevelű H

XXXIV. FARSETIA. R. Br. Hamuka.

Fűnemü szára felálló. Lev. lándzsásak, az alsók nyélbe keskenyedők. Szirmai két metszetüek, fehérek. Hosszabb porzói szárnyasak, a rövidebbek fogasak. Táskája körkörös, domboruan lapitott, szőrösödő. 2 Máj. jul. Miv. és kopár talajon. M. e. t. a m. Tátra aljáig.

F. incana. R. Br. Fehér H.

XXXV. LUNARIA. L. Lapicz.

Táskája kerülékes v. lándzsás, mindkét végén hegyes. A mag veseképü, kétszer szélesebb hosszánál. Lev. nyeles, mély szívalakú, fogas. Vir. halvány-ibolyás. 2l Máj jun. Magasabb hegyes árnyékos erdeiben, jó földben. szórv. különösen M. éjsz t.

L. rediviva. L. Begyes L.

Táskája széles tojásdad, mindkét végén tompa. Magvai kerekdedek. 2 Ápr. máj. M. legdélibb t., különben disznövény. **L. annua.** L. Tokás L.

XXXVI. DENTARIA. Tournf. Fogasír.

1 Felső lev. osztatlanok, az alsók szárnyasak, váltogatók, hónaljaikban fekete rügyhagymákkal. Vir. pirosló v. fehér. 2l. Apr M. k. és éjsz. nyugoti t. a lombos erdők hátáraig. **D. bulbifera.** L. Gumótermő F.
Lev. ujjasak, 3—5 taguak 2

2 Lev. hármasak, váltogatva állók, a levélkék tompán fürészesek, tompán kihegyezettek. Vir. tiszta fehér. 2l. Apr. M. délnyugati t. **D. trifolia.** W. K. Háromlevelű F.
Lev. örvösen állók 3

3 Vir. sárga-fehér. Porzói oly hosszúak, mint a szirmok. 2l. Apr. máj. Árnyékos erdőkben mésztalajon, M. nyug. t. hegyein. **D. enneaphylla.** L. Kilenczlevelű F.
Vir. tömény piros. Porzói félakkorák, mint a szirmok. 2l. Apr. máj. M. éjsz. t. felföldjén, külön. patakok mentében, valamint a kel. havasok alján. **D. glandulosa.** W. K. Ikrás F.

XXXVII. CARDAMINE. L. Foszlár.

1 Tőlev. osztatlanok, a felsők hármasak v. szárnyasak. Szárai bokrosak, felegyenesedők. 2l. Jul. aug. Bánátban a Skarisora havason. **C. resedifolia.** L. Rezedalevelű F.
Tőlev. hármasak vagy szárnyasak 2

2 Valamennyi levél szárnyas 3
A lev. hármasak és szárnyasak 8

3 A szárlev. nyelei pálhacsövesek (kürtösek). Az alsó lev. levélkéi 3—5 hasábuak, néha kerekdedek vagy szélesen tojásdadok. Szirma (mely néha hiányzik) akkora, mint a kehely. 2 Máj. jul. Szórv. M. e. t. nedves erdeiben. **C. impatiens.** L. Virágrugó F.
A szárlev. nyelei nem kürtösek. Az alsó lev. szárnyai kanyargósak, fogasak vagy épélüek 4

4 A szárnyak épélüek, az alsó levelek levelkéi hosszúdadok, a felsőkéi szálasak. Szirma kétszer akkora, mint a kehely. ⊙ Jun. jul. Szórv. M. k. és d. t. Tisza füzeseiben. **C. parviflora.** L. Kisvirágú F.
A szárnyak kanyargósak vagy fogasak 5

5 A szirmok kétszer akkorák, mint a kehely, lassan a körömbe keskenyedők 6
A szirmok háromszor akkorák, mint a kehely . . . 7

6 Porzó 4. A bibeszár rövidebb a táska szélességénél. A kocsán és a táska felálló, a még meg levő virágokból messzire kinyulnak. Szára felálló, bokrosodó, szőrös v. kopasz. ⊙ Máj. jun. Szórv. M. e. t. a m. Tátra aljáig. **C. hirsuta.** L. Bokros F.
Porzó 6. A bibeszár oly hosszú, mint a táska szélessége. A kocsánok felállók, a táskák elállók. A szár levelekben dúsabb, de a tőállók kevesebb számban vannak, mint az előbbinél. Szára borzas. ⊙ Máj. jun. Az előbbivel keverve. **C. silvatica.** Link. Erdei F.

7 A szárlev. szárnyai szálasak, épélüek. A szár hengeres, felül gyengén árkolt. Vir fehér vagy piros. ♃ Ápr. máj. M. e. t. **C. pratensis.** L. Kakuk F.
A szárlev. szárnyai kerülékesek, szögletesen fogasak. Szára élesen árkolt. ♃ Ápr. máj. Magasabb hegyeken, forrásos helyeken és patakok mellett, a felső erdő és az alhavasi tájban, majd kopasz majd szőrös. **C. amara.** L. Keserű F.

8 A szirmok 3-szor hosszabbak a kehelynél. A porzók félakkorák, mint a párta. Szára felegyenesedő, levéltelen v. egy levelű. Tőlev. hosszú-nyelüek, hármasak t. i. sugarasan álló levélkékkel, melyek kerülékded-kerekidomuak. ♃ Máj jun. Liptó és Árva megyékben. **C. trifolia.** L. Háromlevelű F.
A szirmok 2-szer akkorák, mint a kehely. A porzók akkorák, mint a kehely. Szára felegyenesedő, leveles; az alsó lev szárnyasak, levélkéi nyelesek, kerekdedek v. deltoid alakuak, többségben három hasábuak vagy 3 karélyuak, kerekített végű czimpákkal. ⊙ Marcz. ápr. Az alsó Duna mentében. **C. graeca.** L. Görög F.

XXXVIII. ARABIS. L. Ikrapik.

1 Beczői ívesen egyoldalra lehullók. Szárlev. mélyen szívaljuak, szárölelők, valamint tőlevelei villás szőröktől szőrösök. 2 Máj. jun. M. k. és d. t. hegyein. **A. Turrita.** L. Torony I.
Beczői felállók vagy elállók 2

Lev. fénylők, a tőlev. visszás tojásdadok, valamennyi kopasz, vastag; szárlev. tojás- v. hosszúdadok, épélűek. Vir. fehér. 2 Jun. jul. a m. Tátrán és a bánáti havasokon **A. bellidifolia.** Jacqu. Rükerczlevelű I.

2

Lev. nem fénylők. Tőlev. nem ilyenek 3

A szárlev. szívaljúak, szárölelők. Vir. fehér 4

3 Szárlev. ülők, sohsem szívaljúak, néha szárölelők . . 8

Lev. kopaszak, épélűek; szárlev. hosszúdad-lándzsásak, nyil-szívalakú vállal. 2 Máj. jun. Pozsony m. és a rodnai havasokon.

4

A. brassicaeformis. Wahr. Káposztaképű I.

Lev. ágas szőröktől szőrös vagy érdes 5

A kehely alján két kiálló jelentéken emelkedéssel. Szirmai visszás-tojásdadok. A kocsánok hosszabbak a kehelynél. 2 Máj. aug. A kis és nagy Tátrán források és patakok m. a tornai hegyi völgyekben, a mármarosi s a keleti havasokon.

5

A. alpina. L. Havasi I.

A kehely alján alig észrevehető emelkedésekkel . . 6

A becződerékszög alatt álló, 3 erű. Szárai felállók. Levelei szürkülők. 2 Ápr. máj. Száraz dombokon s homok síkokon M. k. és d. t. szórv.

6

A. auriculata. Lam. Füles I.

A beczőfelálló, keskeny-szálas, egy erű v. a nélkül 7

Lev. villás v. ágas szőröktől szőrösök. A szárlev. válla és kürtje a szárhoz simulók. 2 Máj. jun. A bánáti határőrvidéken. **A. Gerardi.** Bess. Gerard I.

7 Lev. kopaszak v. egyszerű szőrökkel. A szárlev. válla és kürtje a szártól elállók. Az egész növény borzas. 2 Máj. jun. M. e. t. dombjain s hegyein.

A. hirsuta. Scop. Borzas I.

Tőlev. nyélbe keskenyedők, osztatlanok. Vir. fehér v. sárga 9

8 Tőlev. nyelesek, osztatlanok v. félbe szárnyasak. Vir. fehér, rózsa- vagy ibolya szinű 10

Szára levestül szőrös. Tőlev. lapoczkásak, szárlev. ülők, aljukon kerekdedek, pillás élűek. Indái nincsenek. 2 Jun. jul. A m. Tátrán s a bánáti havasokon.

A. ciliata. R. Br. Pillás I.

9 Szára kopasz, leveles, gyökerező indákkal. Lev. vastagok, majdnem kopaszak, árvégűek, a száron hosszú-

dadok. 2↓ Apr. máj. A bánáti határőrvidéken s a lunkányi mészsziklákon Krassóban. (A. praecox W. K.) **A. procurrens.** W. K. Indás I.

Szárlev. ülők, hosszúdad-lándzsásak, épélűek. Szára kopasz, bokros. 2↓ Ápr. máj. M. nyug. t. (Cardamine petraea L. = A. Crantziana Ehr.)

A. petraea. Lam. Kőszáli I.

Szárlevelei rövid nyelűek 11

Tőlev. lapoczkásak s osztatlanok, épélűek, v. aljukon fogasak v. szárnyas hasábuak, rendesen kopaszak. Beczői szélesebbek és laposabbak, mint a következő két fajnál. Vir. piros. 2↓ Jul. aug. A m. Tátra hav. tájaiban, nedves helyeken. (A. ovirensis Wahlb. = A glareosa Schur.) **A. neglecta.** Schultes. Elhanyagolt I.

Tőlev. más alakú 12

Tőlev. félbe szárnyasak, fogasak, szárastúl villás szőröktől szőrösök. Vir. fehér v. rózsaszínű M. e. t. az alhavasi tájig. **A. arenosa.** Scop. Homok I.

Tőlev. szíves-kerekded v. tojásdad, ritkán félbe szárnyas. Füve kopasz v. szőrös. 2↓ Jun jul. Szórv. a nagy és kis Tátrán, Branyiszkón, Berzaván s a délkeleti havasokon. (C stolonifera DC.)

A. Halleri. L. Haller I.

XXXIX. TURRITIS. Dill. Toronyszál.

Szára felálló, sudár, alján szőrös. Tőlev. kaczúrosak, fogasak v. épélűek, 3 ágú szőröktől érdesek. Szárlev. épek, szívesen nyilas vállaiknál fogva szárölelők. 2 Máj. jul. M. e. t. a felső erdő tájig, hegyi s homoki száraz rétjein. (Arabis lucida L. fil.)

T. glabra. L. Kopasz T.

XL. BARBAREA. R. Br. Tormánecs.

Szára felálló, ágas. Lev. változó. Az alsók félbe szárnyasak; felső lev. épek, visszás-tojásdadok, fogasak. Ha minden levele szárnyasan hasogatott B. praecox R. Br., ha közbelső szárlevelei még félbeszárnyasak, a legfelsők épek B. vulgaris R. Br. = arcuata Reichb. = stricta Andr. alfajokat képez. 2 Máj. jul. M. e. t. a m. Tátra aljáig miv. talajon.

B. vulgaris. R. Br. Közönséges T.

XLI. NASTURTIUM. R. Br. Rézsuka.

1 Vir. fehér. Lev. szárnyas, a felsők 3—7 parúak, az alsók hármasak. A beczőke szálas. 2|. Jun. szept. M. e. t. Dombos, hegyes vizes helyein. **N. officinale.** L. Zsázsa R.

Vir. sárga 2

2 A becző körülb. akkora, mint a kocsán 3

A becző 2—3-szor rövidebb a kocsánnál 4

3 A becző hosszúdad-lándzsás. Szirmai akkorák, mint a kehely. Az alsó lev. félbe szárnyaltak, a felsők mélyen hasogatottak. 2 Jun. szept. M. e. t. mocsáros helyein a felső erdő tájig. **N. palustre.** DC. Tavi R.

A becző szálas. Szirmai két akkorák, mint a kehely. Lev. szárnyasan hasogatott s többnyire szálas hasábokkal. 2|. Jun. jul. Mocsáros helyeken s itt-ott száraz partokon a felső erdő tájig. (N. proliferum Heuff.) **N. silvestre.** R. Br. Berki R.

4 Lev. szárnyasan hasogatott, szálas hasábokkal. Beczője kerülékes, mindkét végén hegyes. 2|. Jul. szept. M. délkeleti ronáin szórv. **N. pyrenaicum.** L. Pyrenei R.

Felső lev. ép 5

5 Lev. lándzsás, ép, fogacskás vagy fürészes, szívesaljjal szárölelő. 2|. Jun. jul. M. e. t. nedves rétjein Tátra aljáig. **N. austriacum.** Crantz. Osztrák R

Lev. épek, lándzsás-szálasak aljuk felé keskenyedők, az alsók fésüsen vagy félbe szárnyasan bevagdaltak. 2|. Máj. jun. M. k. és d. t. mocsárjaiban. (Roripa palustris Bess.) **N. amphibium.** R. Br. Iszap R.

XLII. CHEIRANTHUS. L. Viola.

Szára egyenes, igen elágazó. Lev. lándzsás, hegyes, a felsők elül szélesedők, mind rányomott szőrökkel birók. A becző összenyomott. A párta aranysárgától barna sárgáig, néha bibor szinű, kellemes szagú, néha teljes. 2|. Máj. jun. Kedves kerti növény Európa déli részeiből. **Ch. Cheiri.** L. Sárga V.

XLIII. MATTHIOLA. R. Br. Levkója.

Szára egyenes, elágazó; valamint az egész növény úgy a tompa lev. szürkén szőrösök. A beczők ko-

csánai ép oly vastag, mint magok a beczők, elállók, mirigy-szőrösök. A párta ibolyás, lila v. piros szinű, kellemes szagú. ⊙ Jun. szept. Disznövény. (Cheir. annuus L.) **M. annua.** Sweet. Nyári L.

LXXII. Család. RESEDACEAE. DC. Rezedafélék.

Fűnemü növények. A kehely 4—7 osztatú, melynek lebenyei az igen egyenetlen, széles nyakú és rojtos lemezű szirmokkal váltakoznak. A porzók száma 10—24. A maghon egy üregű, 3—6 levelű, egy rövid bibeszárral, tetején nyilik fel. A termés tok.

Nem:

A jelleg ugyanaz. . . . . **Reseda.**

Fajok:

RESEDA. L. Rezeda.

1 Közép szárlevelei kétszer szárnyas hasábuak. Kocsánjai akkorák, mint a kehely. A szirmok zöldes sárgák. 2 Jul. aug. Közönséges M. kel. és d. t. dombjain s rónáin. **R. lutea.** L. Sárga R.

2 Minden lev. v. a szár középlev. lándzsás s ez utóbbiaknál néha három hasábú 2

Minden levele szálas-lándzsás s ép. A kehely czimpái szálasak. Szirom 4. Bibe 4. A kehely 4 osztatú. 2 Jul. aug. Szórv. M köz. és d. t. romtalaján. **R. luteola.** L. Sárgás R.

3 Csak a szár közép lev. lándzsás v. 3 hasábú. Szirom 6. Bibe 3. A kehely 6 osztatú Vir. fehér 3

Kocsánjai hosszabbak a kehelynél. A kehely rövidebb a szirmoknál. Tokja élei fogacskásak, érdesek. ⊙ Máj. aug. M. k. és d. t. homokos helyein. **R. inodora.** Reichb. Illatlan R.

Kocsánjai akkorák, mint a kehely. A kehely nagyobb a szirmoknál v. akkora. Tokja épélü. ⊙ Jun. aug. Szórv. M. k. és d. t. mezein. **R. Phyteuma.** L. Raponcz R.

LXXIII. Család. VIOLACEAE. DC. Ibolyafélék.

Fűnemű növények váltakozó állású s pálhás levelekkel. A kehely és párta 5 levelű, függelékekkel bir; a vir. ennek folytán szabálytalan. Az 5 porzó a maghon alatt álló gyűrűre van nőve, a porhonok a maghon fölött össze-állanak, összetapadnak és belülről nyilnak fel. A maghon egy üregű; a magrügyek a termő levelek közepén állnak. A termés 3 kopácsú tok, sok maggal.

Nem:

A jelleg ugyanaz. . . . . **Viola.**

Fajok:

VIOLA, L. Ibolya.

1. A két oldal szirom a két felső sziromhoz van irányitva, ezeket felső oldalaikkal fedik. A bibeszár lent hajlott, később felemelkedő, felül ék idomú. Valamennyi virág termékeny s jelentékeny szirmokkal 2
   Két szirom felfelé, 3 lefelé van irányítva, egymáshoz simulók v. elállók. A bibeszár egyenes vagy csak kissé hajlott. A vir. nagy szirmokkal, de meddők, a később megjelenők jelentéktenek, de termékenyek . 7

2. A bibeszár szög alatt meghajlott. A bibe lapos, két karélyú. Lev. veseidomú. Szára többnyire 2 virágú. Vir. sárga. 2l Máj. aug. A nagy és kis Tátra, az ungi, beregi, mármarosi és délkeleti havasok alhavasi és havasi tájain. **V. biflora.** L. Kétvirágú I.
   A bibeszár egyenes. A bibe korsó alakú, két részről szőrpamattal 3

3. Csak tőlevelekkel bir, ezek csipkés élűek, kerekdedek vagy tojásdadok. A pálhák közepéig a levélnyelekkel összenőnek. Vir. sötétkék, nagy. 2l Jul. aug. Az alhavasi tájon. **V. alpina.** L. Havasi I.
   Szár- és tőlevelekkel. A pálhák szabadok 4

4. A pálhák hossz-lándzsásak, bevagdaltak, hegyes fogakkal. A szár csak alúl leveles, valamint a tojásdad és kerülékes lev. kopaszak. A vir. igen nagyok; sötét ibolya színüek és sárgák, különféle rajzokkal.

24 Máj. jun. Gyakori disznövény Krimiából származott, miv. **V. altaica.** Pallas. Altai I. (Papszakál).	
A pálhák ujjasan osztottak vagy szárnyasan hasogatottak	5
A szár ágas, felegyenesedő. Pálhái félbe szárnyasanhasogatottak, a véghasáb a többieknél sokkal nagyobb és a többi lomblevélhez hasonló. A pálhák sallangjai épélüek Vir. három színű. ⊙ Máj. okt. M. e. t. Virága szine és nagysága változó **V. tricolor.** L. Háromszinű I.	5
A szár egyszerű. fonalképű, kúszó. A pálhák egyenlően szárnyalt-hasogatottak vagy ujjasan sok metszetüek .	6
A sarkantyú oly hosszú, mint a kehely függelékei. Pártája egy szinű, sárga, néha kék. 24 Máj. jun. M. e. t. hegyes vidékein. **V. lutea.** Smith. Sárga I.	6
A sarkantyú hosszabb a kehely függelékeinél. Pártája egy szinű, ibolyakék, fehér vagy sárga folttal, nagy. 24 Jul. aug. M. keleti havasain. **V. heterophylla.** Bert Vegyeslevelű I.	
A szár mindig hiányzik. A kehely lev. tompák . .	8
A szár meg van. (V. mirabilisnél eleinte szintén hiányzik, de csúcsos hegyü kehely levelekkel bir.) A kehely lev. hegyes vagy kihegyezett	10
A bibe medencze alakuan bemélyedt vagy korongba végződik. Lev. kerekded, vesealakú, kopasz. Vir. halvány ibolya. 24 Máj. jun. M. e. t. zsombékos rétjein szórv. **V. palustris.** L. Posvány I.	8
A bibe vékony lehajló csőrbe végződik	9
Tőkéje gyökeredző ostorindákkal. Lev. kerekded, veseképű vagy szélesen szíves-tojásdad, végre meztelen. Kocsánja virágzás után földre hajlik. Ha pálhái élükön pelyhesedők a V. suavis M. B. alfajt képezi. Vir. sötétkék, van tiszta fehér is. 24 Márcz. ápr. M. e. t. a Tátra aljáig. **V. odorata.** L. Jószagú I.	
Az ostorindák hiányzanak. Lev. tojásdad, szőrös. Kocsánja virágzás után a földre hajló. Vir. halavány vagy tömény vereses-kék, gyönge v. erősebb illatú. A tőalak pálhái hegyesek, V. Collinánál Bess. (Eperjes m.) szőrbe végződők. A széles levelű s erősebb illatú V. ambigua W. K. névvel jelöltetik. 24 Ápr. máj. M. e. t. a Tátra aljáig. **V. hirta.** L. Borzas I.	9

Szára felálló egy sor bozontos szőrrel. Lev. szíves, széles-tojásdad, elvirágzás után igen nagyra nő. Vir. halaványpiros vagy ibolyás. 4 Ápr. máj. M. e. t. a lombos erdők övében. **V. mirabilis.** L. Csudálatos I. 10

Szára kopasz vagy pelyhes 11

A sarkantyú 2—3-szor hosszabb a kehely függelékénél, kihegyezett, felfelé kunkorodó. A vir. elejnte sárgák zöld sarkantyúval, később fehérek. 4 Ápr. máj. Tálya, Tokaj, Debreczen m. 11

V. Schultzii. Bill. Schultz I.

A sarkantyú akkora, mint a kehely függeléke . . . 12

A középső pálhák hosszabbak, mint a szárnyas levélnyél. Lev. lándzsásak 13 12

A középső pálhák rövidebbek, mint a levélnyél . . 14

A szár valamint a lev. kopaszak. A lev. vállaikon tojásdadok vagy ékidomuak. Vir. kék, ritkán fehér. 4 Máj jun. M. e. t. **V. pratensis.** M. et K. Mezei I. 13

A szár felül valamint a lev. szőrösödők. A lev. kissé szívesaljuak. Vir. tömény kék. 4 Máj. jul. M. köz. t. miv. talajon. **V. elatior.** Fries. Magastermetű I.

A középső pálhák félakkorák, mint a levélnyél. a felsők akkorák. A lev. szíves-tojásdadok, hegyeiken kihegyezettek. A levélnyelek felül szárnyasak. Szára kopasz, elágazó, egyenes. Vir. nagy, világos kék. 4 Máj. jun. M. e. t. miv. talajon. 14

V. stricta. Hornem. Merev I.

Valamennyi pálha félakkorra, mint a levél nyél . . 15

Lev. aljai szívidomuak, lándzsásak. A pálha félakkora, mint a levélnyele. Szára egyenes. Vir. tej fehér. 4 Máj. jun. M. k. t. mocsáros helyein. 15

V. stagnina. Kit. Árkos I.

Lev szívidomú vagy tojásdad. A pálhák sokkal rövidebbek. mint a levélnyele 16

Lev. szívidomú, tompa. az alsók veseképűek. Pálhái hosszúkás-tojásdadok. Vir. kék, ibolyás vagy fehér. Szára heverő, csak végén felemelkedő. 4 Máj. jun. M d. t. száraz rónáin s dombjain. (V. livida Kit. = V. cinerascens Kern.) **V. arenaria.** DC. Homok I. 16

A lev. vagy nem szívidomuak vagy nem tompák. A pálhák lándzsásak 17

Lev. puha, szív-, tojás-, vagy vesidomú, hegyes. Kehely levele lándzsás, kihegyezett. Vir. halvány-kék, ibolya. 2|. Ápr. máj. M. c. t. erdeiben **V. silvestris.** Lam. Erdei J.

17 Lev. kissé bőrnemü, alja szívidomú, lándzsás, tompa vagy hegyes. Levele igen változó. A V. ericetorum Schrad. levele tojás-hosszúdad vagy tojásdad-lándzsás hegyes. V. silvestis L. alfajnal. a lev. szélesen szívestojásdadok, kihegyezettek. V. montana L. = V. lucorum Reichb. alaknál a termet nagyobb s elágazóbb. A tőalak vir. halvány-kék vagy ibolyás-sárgás sarkantyúval. Kehely lev. tojásdad-lándzsásak. 2|. Máj. jun. M. c. t. hegyes vidékein. **V. canina.** L. Sovány J.

LXXIV. Család. DROSERACEAE. DC. Harmatfűfélék.

Fűvek, ritkán cserjék, váltakozó, mirigy-szőrös levelekkel. A keh. 5 osztatú v. levelű. A párta 5 szirmú, szabályos. Porzó 5. A maghon 1—3 rekeszű. A termés tok, 3—5 kopácsú.

Nemek:

1 Levele mirigyes. A bibeszár hiányzik. Szirom 5, 5 szirmú mirigyes mellékpártával. **Parnassia** II.

A lev. mirigyes. Bibeszár 3—5. A szirom mellék párta nélkül 2

2 Levele hólyagosan felfújt. Apró vizi növény. **Aldrovanda** III.

Lev. lapos, ülő, piros mirigyekkel. . . . **Drosera** I.

Fajok:

I. DROSERA. L. Harmatfű.

Lev. körkörös, rojtos élű, rózsásan álló. Pártája fehér. Tőkocsánja 3-szor hosszabb a leveleknél. 2|. Jul. aug. A Tátra alji és árvai mocsárokban. M. k. t. mocsárjaiban szórv. **D. rotundifolia.** L. Kereklevelű H.

Lev. lapoczkás, rózsásan álló. Tőkocsánja 2-szer akkora, mint levele. A levél nyele gyéren szőrös. 2|. Jul. aug. Az árvai mocsárokban. **D. longifolia.** L. Hosszúlevelű H.

II. PARNASSIA. L. Boglárpót.

Szára egy virágú, közepén egy levéllel. Tőlev. szívesek, nyelesek. Vir. fehér, mellékpárta zöldes-sárga. 2|. Jul aug. Mocsáros hegyeken, hegyes vidékeken a havasi tájig. P. palustris. L. Gyönyörű B.

III. ALDROVANDA. L. Aldrovanda.

Vizbe merült növény, czikkelyes szárral s örvösen álló levelekkel. A nyél rojtjai hosszabbak a kanálképű levél lemeznél. Vir. apró, zöldes, magános, a levél hónaljában ülő. 2|. Jul. aug. Szathmár, Bihar és Békés m. mocsáraiban. A. vesiculosa. L. Hólyagos A.

LXXV. Család. CISTACEAE Dun. Szuharfélék.

Cserjék, félcserjék v. fűvek átellenes, néha pálháktól is támogatott levelekkel. A kehely 5 levelű, a két külső kisebb, néha hiányzanak. A párta szabályos, 5 szirmú. Porzó számos. A maghon 3 v. 5 termő levélből van összetéve, falon álló magrügyekkel. Bibe egy. A tok sokmagú, 3—10 kopácsú.

Nemek:

A tok 5—10 kopácsú. A vir. 25 mm. átmérőjű. Lev. a kiemelkedő erektől ránczosak. **Cistus** I.

A tok 3 kopácsú. A vir. kisebbek. A lev. simák. **Helianthemum** II.

Fajok:

I. CISTUS. L. Szuhar.

Cserje molyhos levelekkel. Virága bibor vörös. ♄ Jun. jul. Diszkertekben miv. Europa déli részéből származott. C. creticus. L. Kretai C.

II. HELIANTHEMUM. Tournf. Tetemoldó.

1 { Lev. pálhák nélkül 2
{ Lev. (legalább a felsők) pálhákkal 3

2 A vir. magánosak, oldalt állók. Lev. átellenesek, hosszúdadok, lapoczkásak vagy szálasak, majdnem fonálképűek, árvégűek. Vir. sárga. ♄ Máj. aug. M. k. és nyug. t. mészszikláin s száraz homokos földein szórv. **H. Fumana.** Mill. Kacskörös T.

Vir. végálló fürtökben. Lev. átellenes, lapoczkás vagy tojásdad, nyalábosan szőrös; keskeny levelű alakja H. pifragum Kern. Vir. sárga. ♄ Máj. aug. M. d. és nyug. t. homokos helyein. (Cistus canus Dill.) **H. oelandicum.** Wahl. Sziklai T.

3 Szárai fűnemüek. A bibeszár a maghonnál rövidebb. Kelyhei borzasak. ☉ Ápr. máj. Bánátban. **H. salicifolium.** Pers. Fűzlevelű T.

Szára cserjesedő. A bibeszár 2—3-szor hosszabb a maghonnál 4

4 A kehely belső lev. tompák, apró tövisekkel ellátvák, a többiek éles hegyűek. Lev. hosszúdad szálas, felül s alúl szőrös. Havasi alakjánál H. alpestre Reichb. kerülékes vagy hosszúdad, csak élén s alul a főidegen szemszőrös. A havasi alakhoz tartozik Cistus serpillifolius Crantz a tő alakhoz H. calcareum Kit. A borzast H obscurum Pers. és a molyhost H. tomentosum Koch. nevekkel jelöljük. Vir. fehér v. sárga. ♄ Jun. aug. M. e. t. rétjein, mészszikláin. **H. vulgare.** Gärtn. Közönséges T.

Kehely valamennyi lev. tompa. A többiben az előbbivel megegyezik. Vir. fehér-halvány vagy piros körmökkel. ♄ Jun. aug. M. nyug. t. rétjein. **H. polifolium.** Koch. Putnoklevelű T.

LXXVI. Család. HYPERICACEAE. DC. Orbánczfélék.

Füvek v. cserjék egyszerű, átellenes v. örvös, pálhátlan levelekkel. A 4—5 metszetű kehely elvirágzás után sem hull le. A szabályos párta 4—5 levelű. Porzó számos, aljaikon 3—5 nyalábba vannak összenőve. A maghon szabad, 1 v. több rekeszű. A rekeszek több magrügygyel. A termés tok vagy bogyó.

Nemek:

A bogyó egy rekeszű, fekete vagy kékes. A kehely 5 metszetű. A párta 5 levelű. **Androsaemum** I.
A tok 3—5 rekeszű, v. egy kamrás. A kehely 5 metszetű v. levelű. A párta 5 szirmú. **Hypericum** II.

Fajok:

I. ANDROSAEMUM. All. Androzemum.

Levele tojásdad, alul szürkén-zöldes, finoman pontozott. Vir. sárga. Félcserje. ♃ Jun. jul. Hazánkban termő helye ismeretlen. **A. officinale.** All. Orvosi A.
Lev. keskeny 5—7 cm. hosszú, a lev. széle felgöngyölödött, kihegyezett. A bibeszár és tokja hosszabb az előbbi alakjaénál. Ezen $1^1/_2$ m. magas cserje É.-Amerikából származók. Miv. **A. elatum.** Ait. Terjes A.

II. HYPERICUM. L. Orbánczfű.

1 A kehely levelei épélüek, csak humifusumnál néha finoman fogas 2
A kehely széle mirigy-szőrös, aprón fürészes v. rojtos. A porzók aljukon 3 csomóba vannak összenőve . . 5

2 A szár kétélű 3
A szár négyélű 4

3 A kehely levele hosszúdad, tompa, tüskébe végződő. Porzó 15—20. Szárai bokrosak, alacsonyak, heverők. ♃ Jun. okt. M. e. t. nedves rétjein. **H. humifusum.** L. Földönfutó O.
A kehely levele lándzsás, hegyes. Porzó 50—60. Szára felálló. ♃ Jul. aug. M. e. t. az alhavasi tájig. **H. perforatum.** L. Csengő O.

4 A kehely lev. kerülékes, tompa vagy kerekített. Lev. kevés átlátszó ponttal vagy azok nélkül. Szára nem hártyás élű. ♃ Jul. aug. Szórv. M. e. t. az alhavasi tájig (H. dubium Leers. — H. ambiguum K. — H. elegans Kell.) **H. quadrangulum.** L. Négyszögű O.
A kehely lev. lándzsás, kihegyezett végű. Lev. sürüen álló átlátszó pontokkal. Szára élei hártyásak. ♃ Jul. aug. M. e. t. a felső erdő tájig szórv. **H. tetrapterum.** Fr. Négyszárnyú O.

A szár és a levelek borzasak. Szára hengeres. Lev.
5 tojásdad v. hosszúdad, rövid nyelű. 2l Jun. aug. M.
e. t. az alhavasi tájig. **H. hirsutum.** L. Borzas O.
A szár és a lev. kopaszak 6
Szára kétélű, a lev. aprók 3—6 mm. szélesek, szíves
6 aljból lándzsásak v. tojásdadok. Kehely lev. fürészes,
hosszú mirigy fogakkal. 2l Jun. jul. M. legdélibb t.
H. elegans. Steph. Csinos O.
A szár hengeres v. végén kétélű. Lev. széles . . . 7
7 A kehely levelek karimája mirigy fogakkal 8
A kehely levelek karimája rojtos 9
A kehely lev. visszás-tojásdad, tompa. Szárlev. széles
aljból három szögüek vagy rövid tojásdadok, áttetsző
pontokkal. 2l Jul szept. M. legdélibb t.
H. pulchrum. L. Szép O.
8 A kehely lev. lándzsás, hegyes. A levelek nyeletlenek,
tojásdad-lándzsásak, alúl érdesek v. pelyhesedők, a
felsők áttetsző pontokkal. 2l Jun. aug. M. e. t. dom-
bos helyein, a felső erdő tájig.
H. montanum. L. Hegyi O.
Lev. hosszúdad-lándzsás, egész lapján fekete pontokkal.
2l Máj. jun. Szórv. M. nyug. t.
H. barbatum. Jacqu. Szakállas O.
9 Lev. tojásdad, kerülékes-lándzsás; átlátszó pontok nél-
kül, mindkét oldalán sima. 2l Jul. aug. M. kel.
havasain. A legmagasabb pontokon csak 1 cm. magas.
H. Richeri. Vill. Richer O.

LXXVII. Család. ELATINACEAE. Camb. Látonyafélék.

Apró mocsári füvek, húsos, örvös v. átellenes pálhátlan levelekkel és magános, a levelek hónaljakban elhelyezett virágokkal. A kehely 3—5 metszetű. Szirom 3—5. Porzó annyi v. kétszer annyi, mint a szirom, szabadok. Maghon egy, 3—5 rekeszű, ugyan annyi szabad bibeszár. Termések 3—5 kopácsú tok.

Nem:

A jelleg ugyanaz. . . . . **Elatine.**

Fajok:

ELATINE. L. **Látonya.**

1 Lev. örvösen áll: a viz alatti fonalképű, a viz feletti hosszúdad-szálas. A szár vizben felálló, száraz töldön felegyenesedő s rövidebb. ☉ Jul. aug. M. k. és d. t. mocsárjaiban **E. Alsinastrum.** L. Pocsolya L.

A lev. átellenes állással 2

2 A levelek rövidebbek a levélnyeleknél. A kehely 4 hasábú. Szirom 4. Porzó 8. ☉ Jun. aug. M. délnyug. t. mocsárjaiban. **E. Hydropiper.** L. Cseplesz L.

A levelek hosszabbak a levélnyeleknél. Szirom 3 . . 3

3 A virágok nyeletlenek. Porzó 3. ☉ Jul. aug. M. k. és d. t. mocsárjaiban szórv. **E. triandra.** Schk. Három porzós L.

A vir nyelesek. Porzó 6 ☉ Jun. aug. M. k. és d. t. mocsárjaiban, ritka. **E. hexandra.** DC. Hatporzós L.

LXXVIII. Család. TAMARISCINEAE. Desv. Tamarixfélék.

Cserjék örvös vagy váltakozó, lehulló apró levelekkel. A kehely 4—5 osztatú. Szirom 4—5. Porzó 4, 5 v. 10, egy a maghont körülvevő gyűrűn. A maghon szabad, egy rekeszű, sok magrügygyel. A tok 3 kopácsú.

Nemek:

Porzó 5 Bibe 3. A füzérek oldalt állók. **Tamarix** I.
Porzó 10. A bibeszár hiányzik; a bibe ülő, fejes, 3—4 karélyú. A füzérek végállók, magánosak. **Myricaria** II.

Fajok:

I. TAMARIX. L. **Tamarix.**

Ágai felegyenesedők, nyulánkok, sürüen levelesek. Lev. igen aprók, lándzsásak, zöldek. A virágok füzérekben bugásan elhelyezvék. A kehely lev. tojás-kerekdedek. Párta világos vörös, ritkán fehér. ♄ 2—3 m. Jun. jul. Diszcserje D.-Európából. **T. gallica.** L. Franczia T.

II. MYRICARIA. Desv. Után.

Félcserje. Lev. apró, kékes-zöld, szálas-lándzsás, tompa. Vir. rövid kocsánuak, hosszú füzérekben. Pártája világos vörös. ♄ 1—2 m. Jul. aug. M. e. t. patakok s folyók mentében. Pécsett a vasuti töltések vizei mellett. (Tamarix germanica L.)

M. germanica. Desv. Német Á.

LXXIX. Család. TILIACEAE. Juss. Hársfafélék.

Fák, ritkán cserjék váltakozó, lehulló pálhákkal ellátott levelekkel A virágz. egyszerű bogernyő; a bogernyő alján van a nyelv alakú sárgás murva. A kehely 4—5 levelű. Szirom 4—5. Porzó számos, szabadok vagy 5 csomóba vannak összenőve. A porhon 2 rekeszű. Maghon egy, 2—10 rekeszű. A termés 2 üregű tok.

Nem:

A jelleg ugyanaz. . . . . **Tilia.**

Fajok:

TILIA. L. Hársfa.

A mellék párta hiányzik. Porzó 20—40, hosszabbak a szirmoknál A bibeszár elvirágzás után nem lesz hosszabb. Lev. kerekded szíves, kihegyezett; alúl az erek zugaiban szakállas v. kopasz v. csak az ereken v. egész alsó lapján szőrösödő. Alakjai: T. grandifolia Ehr. 2—3 virágú kocsánokkal; a sok virágú T. parvifolia Ehr.: a bevagdalt karélyos levelű T. vitifolia Wierzb. ♄ 10—30 m. Jul. M e. t. a felső erdő tájig. **T. europaea.** L. Európai H. 1

A mellék párta jelen van, vagy legalább levél idomú porzók által van jelezve. A porzók száma 50—70, a porhon rekeszek egymástól távol állnak A bibeszár elvirágzás után megnyúlik 2

A lev. mindkét felül kopaszak, zöldek, ritkán alúl egyes csillagos szőröktől szőrösök. A bibeszár tövén szőrös 3

A lev. alúl, valamint a nyelek is fehér molyhosak. A bibeszár lehulló 4

A lev. hossza sokkal nagyobb, mint szélessége, igen nagyok, durvák, mindig ferdék, alúl kevés csillagos szőrtől szőrösök, fiatalon barnák. A diócskák csúcsokba végződők s hosszú bibeszárral vannak koronázva. A párta világos sárga. ♄ Aug. Diszfa Dél-Amerikából. (T. laxiflora Hentze.)

3 **T. pubescens.** Ait. Puhaszőrű H.

A lev. csak valamivel hosszabbak szélességöknél, vékonyak, vállaikon alig ferdék és szívesek, alúl szintén csillag szőrösök, fiatalon nem barnák. A bibeszár lehulló. A diócskák gömbölydedek, többnyire a bibeszár alsó durványával vannak koronázva. A párta világos sárga. ♄ Jul. Diszfa Kanadából. (T. glabra Vent. = T. nigra Borkh.) **T. americana.** L. Amerikai H.

A lev. kerekded-szívesek, kihegyezettek, élesen fürészesek, alúl valamint a nyelek is állandóan molyhosak. A bibeszár tövében molyhos. A diócska tojásdad, csúcsos, 5 gyenge bordával. A párta világos sárga. ♄ Jul. aug. M. k. és d. t. erdőiben. (T. alba W. K. = T. tomentosa Mönch.)

4 **T. argentea.** Desf. Ezüst H.

A lev. élesen fogasak, vékonyak, alúl gyengén molyhosak, a levélnyelek végre kopaszak. A bibeszár kopasz. A diócska felülről lefelé összenyomott, 5 mély barázdával. A párta világos sárga, nagy. Az ágak kissé lelógók. ♄ É.-Amerikából származott fa, miv (T. amaricana Dur. = T. heterophylla Vent.)

T. albina. Ait. Fehér H.

LXXX. Család. MALVACEAE. Juss. Mályvafélék.

Füvek, cserjék vagy fák váltakozó, egyszerű s pálhás levelekkel. A virág szabályos. A kehely 2—5 hasábú, alján gyakran még egy másik kehely (külső kehely) is van, mely egy v. több levélből áll. Szirom annyi mint a kehely hasábja. A sok porzó szál egymással összenőve csövet képez. A porhon félkör alakú vonalban reped fel. A maghon lehulló bibeszárral. A termés v. részekre hasadó v. több üregű tok.

Nemek:

1 A kehely egyszerű. . . . . **Abutilon** V.
A kehely kettős 2

2 A külső kehely 2—3 levelű vagy hasábú 3
A külső kehely 6—9 sallangú 4

3 A külső kehely 3 levelű, alján a belső kehelylyel van összenőve **Malva** I.
A külső kehely 3 hasábú, a belső kehelylyel nincs összenőve. **Lavatera** III.

4 A belső kehely 5 hasábú. A sok összenőtt maghon gömbded vaczkon ül. **Kitaibelia** VI.
A belső kehely 6, 9, 12 hasábú vagy 10—12 levelű . 5

5 Bibe 5. A belső kehely 10—12 lándzsás levelű. A termés 5 odvú tokcsa. **Hibiscus** IV.
Bibe számos. A belső kehely 6, 9, 12 hasábú. Termés pogácsa idomú, több egy magvú részterméskékre sugarasan oszló. **Althea** II.

Fajok:

I. MALVA. L. Mályva.

1 A lev. a szár derekán tenyeresen osztottak, a szár alján karélyosak 2
A lev. épek vagy karélyosak 3

2 A kocsánok és a kelyhek csillagos szőröktől molyhosak. A kehely külső lev tojásdad. A lev. hasábjai egyszerüen szárnyasan-hasadtak. A maghon kopasz. Vir. rózsaszinű, illat nélkül. ♃ Jul. aug. M. k. és d. t. dombok partjain. **M. Alcea.** L. Csillagszőrös M.
A kocsánok és a kelyhek egyszerű szőröktől érdesek. A külső kehely szálas-lándzsás. Lev. hasábjai kétszeresen szárnyas-hasábuak. A maghon szőrös. Vir. piros, kellemes illatú. ♃ Jul. okt. M. legdélibb t. **M. moschata.** L. Pézsma M.

3 Szára felálló 4
Szára heverő, végén felegyenesedő 5

4 Lev. szögletesek, bodrosak. Pártája oly hosszú mint a kehely, fehérlő. ☉ Jul. szept. Mivelik, Sziriából származott. Itt-ott elvadul. **M. crispa.** L. Bodros M.
Lev. karélyos Pártája pirosló, feketés sávolyokkal. ♃ Jun. okt. M. e. t. miv. és romtalaján a felső erdő tájig. **M. silvestris.** L. Erdei M.

5 A szirmok kétszer akkorák, mint a kehely, csorbás végüek, piroslók v. fehérek. Kocsánja virágzás után lehajló. Lev. karélyos. ⊙, 2|. Jun. okt. M. e. t. miv. talaján. (M. neglecta Wallm.)
M. vulgaris. Fr. Közönséges M.

A szirmok akkorák, mint a kehely, kanyargós élüek. A kocsán virágzás után felálló. ⊙, 2|. Jun. okt. M. e. t. miv. talaján, a felső erdő tájig. (M. borealis Wallm. = M. crenata Kit. = M. pusilla Sm.)
M. rotundifolia. Fr. Kereklevelű M.

II. ALTHEA. L. Ziliz.

1 A kocsánok sok virágúak, sokkal rövidebbek, mint a lev. Lev. mindkét felül molyhosak, az alsók 5 karélyuak, a felsők 3 karélyuak. Vir. fehér. 2| Jul. aug. M. k. és d. t. rónáin.
A. officinalis. L. Mahola Z.

A kocsánok 1—2 virágúak 2

2 A kocsán hosszabb az alsó leveleken látható pálháknál. A termés hátán domború, nem árkolt 3
A kocsán rövidebb a pálháknál. A term. hátán árkolt 4

3 A porzó szálak szőrösök, bibor vörösök; a porhonok ibolya szinüek. A szár és a lev. molyhosak. Alsó lev. tenyeresen 5 hasábuak, a középső ujjas, a felsők hármasak, valamennyien fürészesen fogasak. Szirmai pirosak, biborszinű körömmel 2| Jul. aug. M. köz. és d. t. miv. talaján. **A. cannabina.** L. Kender Z.

A porzó szálak kopaszak, sárgák; a porhonok szürkén kékek. A szár és a lev. érdes elálló szőröktől sertések. Alsó lev. veseidomuak, 5 karélyuak, a középsők tenyeresen 5 karélyuak, a felsők 3 osztatuak. Vir. rózsa- vagy lila szinüek. ⊙ Jul. aug. M. legdél. t. szőlőkben s miv. talaján. **A. hirsuta.** L. Borzas Z.

4 A szirmok széleikkel egymástól elállók, hosszúságuk nagyobb, mint szélességük, mélyen csipkés élüek, lila szinüek, sárga aljjal. Lev. kerekded v. tojásdad, többnyire szívesaljú, gyöngén 5—7 karélyú v. ép; a karélyok egyenlőtlenül csipdelkések. A felső kocsánok rövidebbek, mint a kehely. 2 Jun. aug. M. k. és d. t. rónáin. **A. pallida.** W. K. Halavány Z.

A szir. egymást födik, szélességük nagyobb, mint hosszúságuk, gyöngén csipkés élüek. A párta bibor szinü, ritkán sárga v. fehér. 2 és 2|. Jun. okt. Mivelik. Európa déli vidékeiről szár. **A. rosea** Cav. Rózsa Z.

III. LAVATERA. L. Paizssajt.

Szára fűnemü, molyhos. Lev. gyöngén molyhos, a felsőbbek 3 karélyuak, a középső karély hosszabb. Vir. halvány piros. Szirmai 2 karélyuak. 2|. Jul. aug. M. e. t. (L. vitifolia Wierbz.)
L. thuringiaca. L. Thüringia P.

Szára kopasz. Lev. kerek-szívidomuak, a felsők gyakran szögletesek vagy karélyosak, alúl molyhosak. A szirmok levágottak vagy kissé kanyargósak. A párta rózsa szinü v. fehér. ☉ Jul. szept. Déleurop. disznövény. **L. trimestris.** L. Kerti P.

IV. HIBISCUS. L. Hibik.

Fűnemü növény, szára heverő v. felegyenesedő, ágas, szétszórtan szőrös. Lev. fogasak, az alsók csak nem épek, a felsők 3 hasábuak, a hasábok mélyen fogasak, lándzsásak, a középső igen hosszú. Kelyhe hártyás, felfuvódott, reczeszerü. Pártája sárga, a szirmok töve sötét piros. ☉ Jul. aug. M. k. és d. t. miv. talaján. (H. ternatus Kit. = H. fulvus Kit. ide tartoznak.) **H. Trionum.** L. Dinnye H.

Egyenes cserje. A lev. tojás-rhombosak, 3—5 karélyosak, durván csipkésen bemetszett karélyokkal. A külső kehely 6—8 osztatú, hosszabb a valódi kehelynél. A párta biborszinü, alján sötétebb. ♄ Jul. okt. Diszcserje keletről. **H. syriacus.** L Szíriai H.

V. ABUTILON. Gärtn. Sórda.

Szára felálló. Lev. puha molyhos, kerekded-szíves, kihegyezett, csipkés. Kocsánjai a levelek nyeleinél kurtábbak. Vir. sárga. ☉ Jul. szept. M. k. és d. t. rónáin szórv. **A. Avicennae.** Gärt Selyem S.

VI. KITAIBELIA. Willd. **Kitaibelia.**

Szára felálló, mirigy-szőröktől borzas. Lev. nagy, karélyos, tenyeres-erű, fürészes-élű. Kocsánjai párosak v. hármasak a levelek hónaljaiban. 2l. Jul. szept. M. legdél. t. **K. vitifolia.** Willd. Szőlőlevelű K.

d) **Eucyclicae.**

LXXXI. Család. GERANIACEAE. DC. Gólyaorrfélék.

Fűvek v. félcserjék leginkább átellenes, felül váltakozó, ujjasan karélyos v. metszett, pálhás levelekkel. A keh. 5 levelű; szirom 5; porzó 10, aljukon többnyire összenőttek, ezek közül 5 gyakran porhonok nélkül. A maghon öt rekeszű. A termés septifrag s kopácsai alúl egymástól elválnak s felfelé kunkorodnak, fent összefüggnek, horgonyhoz hasonló alakot képezve.

Nemek:

1 { A virágok szabálytalanok . . . . **Pelargonium** III.
  { A virágok szabályosak 2

2 { A lev. karélyosak v. osztottak. A kocsányok 1—2 virágúak. A porzók váltakozó magasságúak. A termés csőre végre kör alakuan visszahajlott, belül üres. **Geranium** I.
  { A lev szárnyaltak szárnyasan osztottak v. szívidomuak. A kocs. egyszerüek vagy ernyősök. Az 5 termékeny porzó szál szélesebb, az 5 meddőé keskeny. A termés csőre végre csavarodott, belül szőrös. **Erodium** II.

Fajok:

I. GERANIUM. L. (Gerely). Gólyaorr.

1 { Virága ibolya fekete. Szirmai laposak, kissé hátrahajlottak, kevéssel hosszabbak a kehelynél. 2l. Máj. jun. M. e. t. a felső erdő táj'g. **G. phaeum.** L. Fodros G.
  { Virága más szinű 2

2 { A szirmok lapoczkásak, hosszú körömmel v. hossz-ékidomuak s osztatlanok 3
  { A szirmok visszás tojásdadok v. visszás szívidomuak . 4

Szirmai lapoczkásak; a köröm oly hosszú, mint a kehely, Porzói lefelé hajlók Vir. vér- v. rózsa szinű. 2|. Apr. jun. Bánát délkeleti részén.

G. macrorhizum. L. Kandilla G.

3 Szirmai hossz-ékidomuak, osztatlanok, csak valamivel hosszabbak, mint a rövid árhegyű kehely. Lev. vesédedek, az alsók 7 hasábuak. Vir. vérpiros. ⊙ Jun. okt. M. k. és d. t. sziklás s miv. talaján.

G. rotundifolium. L. Kereklevelű G.

4 Szirmai aljukon s mellső széleiken mirigy-szőrösök. Szára és kocsánjai mirigy-szőrösök és borzasak. Vir. kék, 5 ibolyás érrel. ⊙ Jun. jul. Zólyom és Szepes megyék déli részében s a Bánátban.

G. bohemicum. L. Cseh G.

A szirmok elül nem mirigy-szőrösök 5

5 A szirmok visszás szívidomuak vagy 2 hasábuak . . 6
A szirmok visszás-tojásdadok 11

6 A szirmok akkorák, mint a kehely levelei 7
A szirmok hosszabbak a kehely leveléinél 10

7 Szirmai hossz-visszás-szívidomuak. A köröm finoman mirigy-szőrös. A kehely lev. röviden árhegyűek Termése pelyhes. Vir. rózsa szinű v. kékes. ⊙ Jul okt. M. e. t. mivelt s kopár helyein.

G. pusillum. L. Apró G.

A szirmok visszás-szividomuak 8

8 A lev. tenyeresen 5 hasábuak, a felső hasábok 3 hasábuak, az egyik oldal hasáb hosszabb. Vir világos rózsa szinű, sötétebb erekkel. ⊙ Jul. aug. M. k. és d. t. bokros dombos vidékein

G. divaricatum. Ehr. Berzedt G.

A lev. 5—7 metszetüek 9

9 Vir. bibor vörös. Szára rövid szőrökkel. Termése mirigy-szőrös. ⊙ Máj. jun. M. e. t. a m. Tátra aljáig.

G. dissectum. L. Metélt G.

Vir. rózsa szinű. Szára pelyhes, felfelé simuló. Termése kopasz v. gyöngén szőrös. ⊙ Jun. jul. M. e. t. mivelt tal. hegyes s dombos vidékein.

G. columbinum. L. Galamb G.

10 Szirmai 2 hasábuak, még egyszer akkorák, mint a kehely szálkája, a köröm fölött mindkét részről sürüen szakállasak. Vir. bibor v. ibolya szinű. 2|. Jul.

okt. M. k. és d. t. szórv. (Ide tartozik G. umbrosum W. K. alfaj.) **G. pyrenaicum.** L. Pyrenei G.

A szirmok nem 2 hasábuak, hanem visszásan szívidomuak. Lev. 7—9 hasábú. A kopácsok kopaszak. Vir. biborszinű. ⊙ Máj. aug. M. k. és d. t. miv. talaján. **G. molle.** L. Puha G.

11 A szirmok oly hosszúak, mint az árhegyű kehely. Szára érdes-szőrös. Lev. tenyeresen 5 metszetüek. Vir. fehérlő rózsás bibor szinű csikokkal. 2|. Jul. aug. Sopron megyében miv. talaján. **G. sibiricum.** L. Szibiriai G.

A szirmok hosszabbak a kehelynél 12

12 Lev. hármasak v. ötösek, három-metszetüek, szárnyasan-hasagatott levélkékkel vagy metszetekkel. Vir. rózsa szinű 3 fehér csikkal. ⊙ Jun. okt. A rónaságtól a felső erdő tájig, különösen köves, árnyékos helyeken. **G. robertianum.** L. Bakbüző G.

A lev. más idomuak 13

13 A kehely haránt barázdás, lobor idomú. Lev. 5—7 metszetüek, veseidomuak. Vir. biborszinű. ⊙ Máj. aug. M. k. és d. t. sziklás s hegyes helyein. **G. lucidum.** L. Csillogó G.

A kehely sima 14

14 Az egész növény fehér selymes. Lev. 5—7 metszetű: a metszetek mélyen 3 hasábuak. Vir. vérvörös. 2|. Jul. aug. Arad megyében. **G. argenteum.** L. Ezüstös G.

A növény selymes. A szirmok még egyszer akkorák. mint a kehely 15

15 A szár fölül mirigy-szőrös, egyenes. Lev. tenyeresen 7 hasábuak 16

A szár fölül érdesen-szőrös, nem mirigy-szőrös, bokros. Vir. piros 17

16 A vir. bibor-ibolya szinű. Szirmai a köröm fölött szakállasak. Porzói lándzsásak. 2|. Jun. jul. M. e. t. s Bánátban szórv. **G. silvaticum.** L. Ligeti G.

A vir. kék. A szirmok a köröm fölött kopaszak. A porzók fonalidomuak. 2|. Jun. jul. A rónaságtól a felső erdő tájig. (Ide tartozik G. batrachioides Lang.) **G. pratense.** L. Mezei G.

A kocsánok egy virágúak. Lev. sallangjai szálasak. ♃ Jun. okt. M. e. t. száraz, bokros helyein, a lombos
17 erdők határáig. **G. sanguineum.** L. Rózsás G.
A kocsán 2 virágú. Vir. piros ♃ Jul. aug. M. e. t. hegyi patakok mentében. **G. palustre.** L. Mocsári G.

II. ERODIUM. L'Hérit. Gémorr.

Lev. szívidomuak vagy hossz-szívidomuak tompán rövid karélyokkal. Az egész növény mirigy-szőrös. A
1 szirmok sötét rózsaszinüek 3 világosabb sávval v. folttal. ☉ Jul. aug. M. dél nyug. t. romtalaján.
E. malacoides. Willd. Szívlevelű G.
A lev. szárnyaltak 2
A termékeny porzók szálai aljuktól középig lándzsásak, pillás szőrüek, fent fonalidomuak és kopaszak. A lev. körrajza tojásdad, a levélnyél fogas. A szir-
2 mok világos kékek 3 sötétebb érrel. ☉ Máj. jun. M. köz. és d. t. szórv. **E. ciconium.** Willd. Gólya G.
A porzók kopaszak. A levélnyél nem fogas. A vir. biborpirosak 3
A termékeny porzók szálai aljaikon egy-egy foggal. A szárnyak gyakran rövid nyelüek, egyenlőtlen kétszer fürészesek, kis karélyokkal; de a bemetszések nem hatnak a karély közepéig. Az egész növény pézsmás-
3 szagú. ☉ Máj. jul. Arad megy. s Bihar hegységben.
E. moschatum. L'Hérit. Pézsmás G.
A termékeny porzó szálai fogak nélkül. A szárnyak üllők, a szárny közepéig szárnyasan hasgatottak. ☉ Ápr. szept. M. e. t. mivelt s kopár földön.
E. cicutarium. L'Hérit. Bürök G.

III. PELARGONIUM. L'Hérit. Muskátli.

Szára vékony. Lev. ujjasan kétszer szárnyalt, pézsmásszagú. Vir. halvány-piros sötétebb erekkel. ♄ Számos alfajban miv. cserepekben; Afrika déli csúcsából hozták. **P. radula.** Ait. Érdeslevelű M.
Szára husos, vastag. Lev. szív-kerekded, kissé karélyos, kanyargós, felül villágos vagy sötét barna karimával. Félcserje. Vir. skarlát-piros, különben szine igen változó. Szintén számos alfajban miv.
P. zonale. Willd. Övös M.

LXXXII. Család. TROPAEOLACEAE. Juss. Sarkantyúkafélék.

Fűnemü kuszó szárú növények váltakozó paizsdad, pálhátlan levelekkel, tekergődző levél- és virág nyéllel. A kehely két ajakú, sarkantyús. Szirom 5, a 3 mellső körmös, sokszor kisebb, mint a 2 hátsó. Porzó 8. Bibe 1. A három üregű maghon rendesen 3 egymással összenőtt levélből alakul, éréskor 3 gerezdre válik szét. Az üregekben egy-egy táptest nélküli mag foglal helyet.

Nem:

A jelleg ugyanaz. . . . . **Tropaeolum.**

Fajok:

TROPAEOLUM. L. **Sarkantyúka.**

Lev. kerekded, kiöblösödött, alúl szürke-zöld, hosszú nyelű. A szirmok tompák, a 3 mellső rojtos, narancssárgák vérvörös csikokkal. 2|. Jun. okt. Disznövény Peruból. **T. majus.** L. Nagy S.

Lev. szívidomú, 5—7 hasábú, karélyos vagy épélű tővishegyű hasábokkal. A két felső szirom hasadt, a 3 alsó rojtos. A sarkantyú hajlott. A párta sárga. ☉ Jul. okt. Disznövény, Peruból. **T. aduncum.** L. Horgas S.

LXXXIII. Család. OXALIDACEAE. DC. Sósdifélék.

Fűvek váltakozó levelekkel. A kehely 5 levelű vagy metszetű. Szirom 5. Porzó 10, aljukon sokszor összenőttek. Maghon 1. 1, 5 rekeszű. Bibeszár 5. A tok 5 kopácsú.

Nem:

A jelleg ugyanaz. . . . . **Oxalis.**

Fajok:

OXALIS. L. **Sósdi.**

1 A szár hiányzik. A tőke kuszó, fogas. A kocsán egy virágú, a közepén túl 2 murvával. Lev. hosszú nyelű, hármas, visszásan szívidomú levélkékkel. Vir. fehér vagy pirosló. ♃ Ápr. máj. M. e. t. erdős, árnyékos helyein az alhavasi tájig. **O. Acetosella.** L. Madár S.

A szár meg van, pelyhes 2

2 A lev. pálhátlanok. A szár magános, felálló. Vir. sárga. ♃ Jun. szept. É. Amerikából származott gaz. M. k. d. t. miv. talaján. **O. stricta.** L. Merev. S.

Pálhái hosszúkásak, a nyélhez nőttek. Vir. sárga. ☉ Jun. szept. **O. corniculata.** L. Szarvas S.

LXXXIV. Család. LINACEAE. DC. Lenfélék.

Fűnemű, gyakran félcserjés növények egyszerű, szálas, nyeletlen, rendesen váltakozó, pálhátlan levelekkel. A kehely 4—5 levelű v. 4 osztatú; szirom 4—5; porzó 4—5, a töven gyűrűbe olvadnak össze, a szálak között fogak állnak. A maghon 8—10 kamrás, minden kamrában a központi magléczről egy-egy magrügy csüng le. Termésök 8—10 üregű tok, fehérnyétlen magvakkal.

Nemek:

A kehely 5 levelű; szirom 5; porzó 5; a tok 10 üregű. **Linum** I.

A kehely 4 osztatú; szirom 4; porzó 4; a tok 8 üregű. **Radiola** II.

Fajok:

I. LINUM. L. **Len.**

1 Valamennyi levél átellenes, az alsók visszás-tojásdadok, a felsők lándzsásak. Szára fonalidomú. Vir. fehér, igen apró. ☉ Jun. aug. M. e. t. legelőin és rétjein az alhavasi tájig. **L. catharticum.** L. Béka L.

2 A levelek váltakozók, néha csak az alsók átellenesek 2

A keh. levelei széleiken mirigy pillásak v. ikrásélűek 3

A kehely levelei széleiken nem ilyenek 9

3 A virág sárga 4
A virág kék, piros vagy pirosló 6

4 A lev. aljukon mindkét oldalról egy-egy mirigygyel, lándzsásak Kehely lev. lándzsásak, kihegyezettek, a toknál hosszabbak. 2|. Jul. aug. M. e. t. dombos vidékein. **L. flavum.** L. Sárga L.

A lev. mirigyek nélkül. A kehely lev. keskenyedők . 5

5 A buga ágai kopaszak. A kehely levelek $1^1/_2$-szer hosszabbak, mint a tok. ☉ Jun. jul. Homokos földön. M. d. t. nyugoti részén. **L. gallicum.** L. Galliai L.
A buga ágai befelé néző oldalaikon pelyhesedők. A kehely lev. kétszer akkorák, mint a tok. ☉ Jun. jul. M. d. nyug. t. **L. corymbulosum.** Reichb. Sátoros L.

6 A lev. szálasak s mind a szár kopaszak, elül mirigyszörösök. A kehely levelei kerülékesek, árhegyűek. Vir. piros vagy fehér. ☉ Jun. jul. M. k. és d. t. mészhegyein. **L. tenuifolium.** L. Árlevelű. L.

A lev. lándzsásak. A kehely lev. is lándzsás . . . 7

7 A kehely borzas. Szára molyhos s borzas. Lev. tojásdad-lándzsás, borzas, 5 idegű. Vir. ibolya színű. 2|. Jun. jul. M. k. és d. t. A keskeny s kopasz levelű adja L. pannonicum-ot Kern.
L. hirsutum. L. Borzas L.

A kehely kopasz 8

8 Virága piros. Szára enyves. Levele lándzsás, gyöngén borzas. 2|. Jun. jul. Bánátban s Arad megyében.
L. viscosum. L. Enyves L.

Virága kék. Szára nem enyves. Lev. lándzsás, az alsó aprók, sürün állók. A kehely levelei felső részeiken igen apró ikrásfogakkal. 2|. Jun. jul. Bánátban, Arad megyében s Pancsova környékén.
L. nervosum. W. K. Ideges L.

9 A szár magános Lev. szálas-lándzsás. Kehely levelei tojásdadan kihegyezettek, finomul mirigyesek. ☉ Jul. aug. M. e. t. mivelik, itt-ott vadon is nő.
L. usitatissimum. L. Házi L.

Szár több. Levele szálas vagy lándzsás 10

10 Lev. szálasak kihegyezettek, simaélűek. Öt bibeszára végig összenőt, csak a bibék szabadok. Vir. ibolyás. 2 Jul aug. Mehádia és Svinica m.
L. hologynum. Reichb. Összenöttbibeszárú L.

Lev. lándzsásak, kihegyezettek, az alsók néha sürübben állók s lapoczkásak. A tő alaknál az érett tok kocsánjával egyenesen felálló, L. austriacum L. s L. alpinum L.-nél befelé görbülő. 2|. Jul. aug. M. e. t. havasi tájig s mivelik. **L. perenne.** L. Évelő L.

II. RADIOLA. Dill. Radiola.

Szára fonalidomú, villásan elágazó. A lev. átellenesek, tojásdadok vagy hosszúdadok. A vir. aprók, átellenesek. A párta akkora, mint a kehely, fehér. ⊙ Jul. aug. Nedves homok- és tőzeg földön.

R. multiflora. Aschers. Sokvirágú R.

LXXXV. Család. BALSAMINACEAE. Rich. Fájvirágfélék.

Fűnemü növények pálhátlan levelekkel A virág szabálytalan. A kehely 3—5 levelű, alsó levele sarkantyús. Szirom 3. Porzó 5. A maghon egy, 5 rekeszű, több táptest nélküli maggal. A termés 5 kopácsú, rugalmasan felpattanó tok.

Nemek:

A bibe 5, összenőtt. A virágok hosszú nyelű fürtökben. **Impatiens** I.

A bibék szabadok. A virágok levél hónaljiak, magánosak vagy ernyős fürtökben állók. **Balsamina** II.

Fajok:

I. IMPATIENS. L. Fájvirág.

Lev. hosszúdad-tojásdad, durván fogas. Szára áttetsző, az ízeken dagadt. A fürtök rövidebbek a leveleknél, 3—4 virágúak. A virágok lecsüggők, nagyok, hajlott sarkantyúval. Pártája sárga, belül vörös pettyekkel. ⊙ Jul. aug. M. e. t. nedves helyein, árnyékos erdeiben szórv. **J. Nolitangere.** L. Üvegszarvú F.

Lev. fürészelt. A fürtök oly hosszúak v. hosszabbak, mint a levelek, 4—10 virágúak. A virágok felállók, nagyok, egyenes sarkantyúval. A párta világos sárga.

⊙ Jun. szept. Disznövény, itt-ott elvadulva. Ázsiából származott. **J. parviflora.** DC. Kisvirágú F.

II. BALSAMINA. Riv. **Balzamina.**

Szára egyenes. Lev. hosszúdad-lándzsásak, hegyesek, fürészesek, az alsók átellenesek. A sarkantyú görbe. A párta fehér, piros v. tarka (sokszor telt.) ⊙ Jul. aug. Kedves disznövény Keletindiából.

B. femina. Gärtn. Kerti B.

LXXXVI. Család. ZYGOPHYLLACEAE. R. Br. Lompárfélék.

Füvek (honi) átellenes pálhás levelekkel. A kehely 5 levelű. Szirom 5. Porzó 10. A maghon öt rekeszű, minden rekeszben 3—4 magrügy. A mag fehérnyétlen.

Nem:

A jelleg ugyanaz. . . . . **Tribulus.**

Faj:

TRIBULUS. L. **Szurdancs.**

Elágazó szárai heverők. Lev. szárnyalt; levélkéi tojásdad-lándzsásak. Vir. sárga. ⊙ Jun. okt. M. k. és d. t. száraz, homokos talaján.

T. terrestris. L. Sulyom Sz.

LXXXVII. Család. RUTACEAE. Juss. Rutafélék.

Füvek, cserjék vagy fák váltakozó, egyszerű v. osztott levelekkel, többnyire pálhák nélkül. A virágz. buga v. bogernyő. A vir. hímnős vagy szétvált ivarú. A kehely 5 levelű v. osztatú; szirom 4—5, porzó 5, 10 vagy ritkán több (15). A maghon egy, 2—8 rekeszű vagy több. A termés tok.

Nemek:

1 { Fűnemü növények 2
  { Fás növények 4

2 { Porzó 15; szirom 5; a maghon vastag findzsa alakú vánkoson áll. **Peganum** III.
Porzó kevesebb 3

3 { A kehely 4 osztatú, maradó. Szirom 4, egy forma (ritkán 3—5). Porzó 8, a végvirágban 10, egyenesek. Lev. hármas v. 2—3-szor szárnyalt, aromatikus szaguak s keserú izüek. **Ruta** I.
A kehely 5 osztatú, lehulló. Szirom 5, kissé egyenlőtlen. Porzó 10, meghajlottak. Lev. páratlanul szárnyaltak. **Dictamus** II.

4 { A vir. tökéletlenek, a párta hiányzik. **Xanthoxylon** VI.
A párta meg van 5

5 { A lev. hármasak. A vir. tökéletlen 2 lakiak. A keh. 4—5 levelű. Szirom 4—5. Porzó 4—5. A maghon 1, 1—2 rekeszű. **Ptelea** IV.
A lev. páratlanul szárnyaltak. A vir. szétvált ivaruak v. hímnősök. A kehely 5 osztatú. Szirom 5. Porzó 2—3, himváragokban 10. Maghon 3—5, egy rekeszű. **Ailanthus** V.

Fajok:

I. RUTA. L. Ruta.

{ Lev. nyeles, tojás-hosszúdad s visszásan tojásdad levélkékkel v. metszetekkel. Vir. álernyőkben, kellemes szaguak. ♃ Jun. jul. Mivelik s M. d. t. vadon is nő. **R. graveolens.** L. Szagos R.
{ Lev. nyeletlen, hármas, szálas v. lándzsás levélkékkel. Kocsányai és kelyhei borzasak. ♃ Jun. A bánáti határőrvidéken. **R. patavina.** L. Patáviai R.

II. DICTAMNUS. L. Ezerjó.

Szára felálló. Levelei váltogatók, páratlanul szárnyasak, levélkéi hosszúkás-tojásdadok. Virágz. fürtös. Kocsányai és kocsánkái ikrás szőrösök. Vir. halványpiros, kellemes illatú. ♃ Máj. jun. M. d. és k. t. köves, dombos és homokos helyein. (D. albus L.) **D. Fraxinella.** Pers. Kőrislevelű E.

III. PEGANUM. L. Harmala.

Lev. váltogatók, szárnyasan sallangosak; sallangjai szálasak, hegyesek. Vir. végállók. Szirmai hosszú-

dadok, tompák, szennyes fehérek. 2[4] Jun. aug. Sz. Gellérthegy déli oldalán. **P. Harmala.** L. Sallangos H.

IV. PTELEA. L. Ptelea.

A lev. hármasak; a levélkék ülők, tojásdadok v. hosszúdadok, hegyesek, alig fogasak, alúl halaványzöldek, szórványosan szőrösök, a középső nagyobb. A virágok ernyős-bugákban, zöldes-sárgák, kellemes szaguak. ♄ Jun. Diszcserje 2—3 m.

P. trifoliata. L. Hármaslevelű P.

V. AILANTHUS. Desf. Felleng.

A lev. páratlanul szárnyasak, igen nagyok; a levélkék nyelesek, szíves aljból tojásdad v. hosszúdad lándzsásak, hegyesek, alján durván fogasak, szélén pillásak, különben kopaszak, alúl halaványzöldek A vir. bugákban állnak. halaványsárgák. ♄ Jun. jul. Diszfa Chinából, 8—12 m., mely itt-ott elvadult.

A. glandulosa. Desf. Mirigyes A.

VI. XANTHOXYLON. Willd. Sárgafa.

Lev. váltakozó állású, páratlanul szárnyalt (7—11); a szárnyak tojásdadok, fürészesek A vir. zöldesek, az ágak oldalán csomókban elhelyezvék és a levelek előtt megjelenők. Az ágak szürkén barnák. ♄ Márcz. ápr. É.-Amerikából származott diszcserje, 50—200 cm. magas. **X. fraxineum.** Willd. Körislevelű S.

LXXXVIII. Család. ANACARDIACEAE. Juss. Anakardfélék.

Fák v. cserjék váltakozó, pálhátlan levelekkel. A vir. végálló v. hónalji bugákban állók, aprók, egy- v. kétlakiak. A keh. 3—5 hasábú. Szirom 3—5, a kelyhen vannak elhelyezve v. egészen hiányoznak. A porzók a maghont körülvevő discus előtt állnak; ha a discus hiányzik aljukkal összenőnek. A maghon egy rekeszű, egy magrügygyel. A termés csontár.

Nemek:

A szirmok hiányzanak. A virágok 2 lakiak. A ♂ vir. kelyhe 5 hasábú, a ♀ virágé 3—4 hasábú. **Pistacia** I.
Szirom 5. A kehely 5 hasábú. A virágok felemások, kétlakiak vagy hímnősök **Rhus** II.

Fajok:

I. PISTACIA. L. Pisztaczia.

A lev. páratlanul szárnyaltak, rendesen 7 szárnynyal, hegyesek. ♄ Ápr. máj. Miv. Hazája melegebb Európa. **P. Terebinthus.** L. Terebintfa P.
A lev. váltogatva szárnyas, rendesen 8 szárnynyal, tompák, bőrnemüek. ♄ Ápr. máj. Miv. Hazája déli Európa. **P. Lentiscus.** L. Masztixfa P.

II. RHUS. L. Szömörcze.

1 Lev. egyszerű, visszás-tojásdad. Virágzata bugás, végálló, zöldes-sárga. ♄ Jun. jul. Diszcserje Európa déli részéből. **Rh. Cotinus.** L. Sárga Sz. (Parókafa).
A lev. összetettek 2

2 Szára heverő. Lev. hármas; levélkéi szögletesen fogasak. A buga gyérvirágú. Pártája fehér, zöldes, sokszor bibor szinű erekkel. ♄ Jun. jul. 1—2 m Diszkertekben miv. **Rh. Toxicodendron.** L. Mérges Sz.
Szára felálló. Lev. szárnyas; szárnyai 8—10 párból állnak. Virágzata tömött buga, fehéres. Termése vörös. ♄ Jun. jul. Diszcserje Éjszak-Amerikából. **Rh. typhina.** L. Virginiai Sz.

LXXXIX. Család. HIPPOCASTANACEAE. DC. Bokrétafafélék.

Fák átellenes ujjasan összetett, pálhátlan levelekkel. A kehely 5 fogú. A párta szabálytalan, 4—5 szirmú. Porzó 5—9. A maghon egy, 3 rekeszű, egy bibeszárral. A virágz. gazdag fürt (thyrsus, lomb). A termés gömbidomú tok.

Nemek:

A rügyek többé-kevésbbé enyvesek. A kehely 5 fogú. Szirom 5, elálló. Porzó 7 v. 9, lehajlók. A tok tüskés. **Aesculus** I.

A rügyek nem enyvesek. A kehely 5 fogú. Szirom 4. Porzó 5—8, egyenesek. A tok nem tüskés. **Pavia** II.

Fajok:

I. AESCULUS. L. Bokrétafa.

A lev. 5—7 ujjasak; a levélkék ékidomuan visszás tojásdadok, röviden kihegyezvék, fogasak, kissé ránczosak, a külsők kisebbek. Porzó többny 7. A szirmok végeiken kissé hullámzatosak, fehérek, sárgás vagy piros foltokkal. ♄ Máj. jun. Indiából származik, nálunk bőven elvadulva s mív.

Ae. Hippocastanum. L. Gesztenye B. (Lógesztenye).

II. PAVIA. Boerh. Pavia.

A lev. 5 taguak. A tagok hosszúkásak, kihegyezettek, egyenletesen fürészesek, vállaikon ékidomuak, alúl valamint a nyelek is kopaszak, csak az érzugokban szőrösök. A szirmok hosszú körmökkel szenyes pirosak. ♄, 3—8 m. magas. Máj. jun Miv. É.-Amerikából szárm. (Aesculus Pavia L.) **P. rubra.** Lmk. Piros P.

A lev. 5—7 taguak. A tagok egyenlőtlenül fürészesek; alúl a nyéllel együtt puha szőrüek. A párta világos sárga; a többbiben egyezik az előbbivel. (Aesculus flava Ait.) **P. flava.** DC. Sárga P.

XC. Család. ACERINEAE. DC. Juharfafélék.

Fák gyakran tenyeresen osztott, ritkábban szárnyalt és pálhátlan levelekkel és fürtökbe sátorok- vagy csomókba egyesült virágokkal, melyek néha tökéletlenek. A mélyen hasadt vagy fogas pártacsövü kehely tövét mirigyes gyürű takarja, melynek szélén 4, 5 v. 9 szirom áll. Porzó 4—8. A maghon 2 rekeszű, mindegyik rekeszben 2—2 magrügy. Termése kettős leppendék.

Nem:

A jelleg ugyanaz . . . . . **Acer.**

Fajok:

ACER. L. Jávor.

1 { A virágok kétlakiak. A kehely 4—5 fogú. Porzó 4—5, ülő porhonnal. A levelek 5 vagy 3-san szárnyaltak, kopaszak; a szárnyak tojásdadok, hegyesek, fürészesek, a középső gyakran karélyos. A vir. aprók, sok virágú hosszú nyelű csomókban vannak elhelyezve, zöldek vagy piroslók. ♄ Márcz. ápr. Diszkertekben, Észak-Amerikából származott. (Negundo aceroides Mönch) **A. Negundo.** L. Körisféle J.
A vir. hímnősek v. egylakiak. A kehely 5 (ritkán 4) metszetű. Szirom 5, egyenlők. Porzó 8, (5—10) . . 2

2 { Lev. épek, tojásdadok, v. hosszúkásak, kerekített v. szíves alljal, majdnem karélyos, kétszer fürészes éllel. A virágzat fürtös buga. A leppendék szárnyai párhuzamosak. ♄ Máj. jun M. k. és d. t. 3—5 mternyi. **A. tataricum.** L. Feketegyűrű J.
Lev. karélyos. A virágzat más 3

3 { A virágzat sátor (corymbus) 4
A virágzat fürt vagy csomó 8

4 { Valamennyi levele, v. 3 karélyú v. 3 és 5 karélyú . 5
Valamennyi levele 5 (v. vegyesen 7) karélyú . . . 6

5 { Virágzata felálló. Lev. karélyai tompák, épélüek, alúl v. végre kopaszak v. gyöngén molyhosak. ♄ 3—18 m. Máj. jun. M. c. t. erdeiben, az alhavasi tájig. **A. campestre.** L. Fodor J.
Virágzata lekonyuló. Levele mind 3 karélyú, kopasz. Szirmai mint az előbbinél zöldes-sárgák v. sárgák. ♄ 2—8 m. Apr. máj. Bokros helyeken a Bánátban s mivelik. **A. monspessulanum.** L. Háromujjú J.

6 { A karélyok tompák, durván fürészes élüek. Szirmai fehérlők. A sátor majdnem ülő. ♄ 10—20 m. Ápr. Szórv. M. k. és d. t. **A. obtusatum.** W. K. Tompa J.
A karélyok kihegyezettek 7

7 A lev. mindkét oldalukon egy színüek; a karélyok mindkét széleiken 1—2 hegyes foggal. ♄ 20—25 m, Ápr. máj. M. e. t., a felső erdő tájig. **A. platanoides.** L. Jókori J.

A lev. alúl kék-zöldek, a karélyok nem fogasak. ♄ 10—20 m. Észak-Amerikából származott, diszkertekben gyakori. Ápr. máj. (A. nigrum Michx.) **A. saccharinum.** Vangerch. Czukor J.

8 A virágok fürtökben 9

A virágok csomókban 11

9 A virágok felálló és összetett fürtben. Lev. szividomuak, 3 ritkán 5 karélyuak, durván fogasak, alúl molyhosak. Virágai aprók, zöldesek; a kehely szőrös. ♄ 3—6 m. Máj. jun. É.-Amerikából, diszkertekben mivelik. (A. pensylvanicum Dur.) **A. spicatum.** Lamk. Füzéres J.

A virágok lekonyuló fürtben 10

10 Levele 3 karélyú szividomú, nagy, finom és kétszer fürészelt. Cserje É.-Amerikából. ♄ Máj. jun. Diszkertekben **A. striatum.** Dur. Sávolyos J.

Lev. 5 karélyú; ezek kihegyezettek, csipkés v. fürészes élűek. ♄ 20—25 m. M. e. t., alsó és felső erdő táján. **A. Pseudoplatanus.** L. Juhar J.

11 A virágok ülők, zöldek piros foltokkal. A maghon szőrös Lev. 5—7 karélyú. ♄ 10—16 m. Márcz. ápr. É.-Amerikából hozták. **A. dasycarpum.** Ehrh. Fehér J.

A vir. nyelesek, vérpirosak. A maghon kopasz. Lev. többnyire 3 karélyú. ♄ 5—8 m. Ápr. Szintén É.-Amerikából hozták, mivelik. **A. rubrum.** L. Vörös J.

XCI. Család. POLYGALACEAE. Juss. Tejelőkefélék.

Apró fűnemü v. cserjés, tejet tartalmazó növények rendesen váltakozó, épélű pálhátlan levelekkel. A kehely 5 levelű, a 3 külső kisebb és zöld. A párta 2—5 szirmú. Porzói alúl egy falkásak, felül 2 csomóba osztottak; porhon 8, likkal nyilók. A maghon két levélből alakult, 1—2 rekeszű; a rekesz 1 magrügyü. A termés tok.

Nem:

Jelleg ugyanaz. . . . . **Polygala.**

Fajok:

POLYGALA L. Tejelőke. (Csészeszárny).

A szár fás v. cserjesedő, heverő. A lev. tartós, mindig zöld, kerülékes, árhegyű. A virág magános v. páros, végálló v. levélhónalji. A porzók csak aljukon vannak összenőve. A szirom függelékei 4 karélyuak.
1 Vir. sárga v. biborvörös ♄ Ápr jun. M. nyug. t. sziklás erdős helyein s a Bánátban, ritka.
P. Chamaebuxus. L. Puszpáng T.

A szár fűnemű. A lev. egy nyári. A virágok végálló fürtökben elhelyezvék 2

A virág 15 mm. A maghon nyele 3—4-szer hosszabb a maghonnál. Az alsó levelek virágzáskor ziláltak, akkorák mint a közép szárlevelek. A vir. piros. ♃
2 Máj. jun. M. e. t. dombos vidékein.
P. major. L. Nagyocska T.

A virág kisebb mint 15 mm. A maghon nyél ép oly hosszú v. rövidebb, mint a maghon maga 3

Szárai heverők, végeikkel felegyenesedők, ágasak. A szár heverő része apró, a felegyenesedő kétszer akkora, lándzsás v. visszásan tojásdad levelekkel. A szárnyak lándzsásak vagy hosszú-kerülékesek 4—6
3 mmnyiek, erős, a közép innal összefolyó, igen föltünő zöld oldal-inakkal. Pártája fehér vagy kékes. A kerülékes levelű P. alpestris Reichb. név. alatt fordul elő, nő Bánátban. ♃ Máj. jun. M. k t. forrásos helyein. **P. depressa.** Wenderoth. Henye T.

Szárai felegyenesedők 4

Az alsó lev. virágzáskor rózsásan állók, visszásan tojásdadok v. lapoczkásak, a felsők szálasak. A párta akkora v. valamivel nagyobb, mint a két kehelylevél (v. szárny.) ♃ Jun. aug. M. e. t.
P. amara. L. Keserű T.
4 A maghon nyele virágzáskor akkora mint a maghon. ♃ Máj. jun M. e. t. **P. vulgaris.** L. Közönséges T.

Alfajai:

1) achaetes Döll. A murvák akkorák, mint a virágbimbó. A virág csúcsa teljes kivirágzás előtt domború. M. e. t. az alhavasi tájig.
2) comosa Döll. A murvák a ki nem virágzott bimbóknál hosszabbak, a ki nem virágzott fürt kupos. Keverve nő az előbbivel.

XCII. Család. CELASTRACEAE. R. Br. Csutkalomfélék.

Cserjék v. apró fák váltakozó v. átellenes egyszerű, pálhás levelekkel. A virágz. bogernyős. A kehely maradó, 4—5 hasábú. Szirom és porzó 4—5, tányérkán vannak elhelyezve. Maghon egy. A termés 2—5 rekeszű tok.

Nemek:

A lev. átellenesek. A szirmok a discus szélén, a porzók a discuson elhelyezvék . . . . **Evonymus** II.
A lev. váltakozók. A szirmok és porzók a tányérka szélén vannak elhelyezve . . . . . **Celastrus** I.

Fajok:

I. CELASTRUS. L. Csutkalom.

Szára tekergődző, a levelekkel együtt kopasz. Ágai hengeresek. Lev. nyeles, kerülékes, kihegyezett, csipkésen fürészesek. A virágok fürt- vagy bugában vannak elrendezve. A párta zöldes-fehér. A tok narancssárga. ♄ Máj. jun. Diszcserje É.-Amerikából.

C. scandens. L. Kúszó Cs.

II. EVONYMUS. Tournf. Kecskerágó.

1 Ágai 4 élűek, simák vagy néhány bibircsecsel. Szirmai hosszúkásak, világos zöld színűek. A tok rózsaszínű. A maglepel narancs-sárga. ♄ Máj. jun. M. e. t., a lombos erdők határaig. Ha a fiatal hajtások széles levelűek E. medius Kit. alakját képezik.

E. europeus. L. Csikos K.

Az ágak hengeresek 2

2 { Az ágak bibircsesek. A szirmok kerekdedek, zöldesek, piros pettyekkel. A tok sárgás, 4 karélylyal. A maglepel vérvörös. ♄ 1—2 m. Máj. jun. M. e. t. erdeiben, a felső erdő tájig.
E. verucosus. L. Bibircses K.
Az ágak simák. Tokcsája 5 hártyás élű karélylyal. A többiben az előbbivel megegyezik. ♄ Máj. jun. M. d. t. s Bihar hegységen.
E. latifolius. Scop. Széleslevelű K.

XCIII. Család. STAPHYLEACEAE. Bartl. Hólyagfafélék.

Fás növények szárnyalt, pálhás levelekkel. A kehely 5 osztatú, szines, lehulló. Szirom és porzó 5. A porhon, befelé nyiló. A maghon egy, több magrügygyel. A termés tömlős tok v. bogyó kevés maggal. A mag gömbded csontkemény külső héjjal, maglepel nélkül.

Nem:

A jelleg ugyanaz . . . . . **Staphylea.**

Fajok:

STAPHYLEA. L. Hólyagfa.

{ A lev. 5—7 szárnynyal. A szárnyak hosszúdad-lándzsásak vagy hosszúdadok, kihegyezettek, fürészesek, majdnem kopaszak, oldalvást ülők, a végső nyélelt. A szirmok fehérek, kivül gyakran piroslók. A tok gömded, 2 karélyú. ♄ 2—5 m. Máj. jun. M. k. és d. t. erdeiben s bokros dombjain.
S. pinnata. L Mogyorós H.

A lev. hármasak. A levélkék hosszúdad-tojásdadok, kihegyezettek, apróan fürészesek, szorványosan szőrösök. A tok hossz-tojásdad, többnyire 3 karélyú. A párta fehér. ♄ 1—5 m. Máj. jun. Diszcserje É.-Amerikából.
S. trifolia. L. Hármaslevelű H.

XCIV. Család. AQUIFOLIACEAE. DC. Magyalfélék.

Cserjék pálhátlan, bőrnemü, egyszerű levelekkel. A kehely 4—5 fogú. A párta kerekidomú, 4—5 osztatú. A porzók a pártán vannak elhelyezve s annak osztataival váltakoznak. A maghon 4—5 rekeszű, minden rekeszben egy magrügy. Termésök csontár. mely 4—5 magvú.

Nem:

A jelleg ugyanaz . . . . . **Ilex.**

Faj:

ILEX. L. **Magyal.**

Fa vagy bokor kemény, bőrnemü, fénylő ép v. tüske élű, tojásdad vagy kerülékes levelekkel. A virágok levélhónaljiak, 1—3 virágú, álernyőkbe vannak elhelyezve. A párta fehér. ♄ 3—6 m. Máj. jun. M. délkeleti t. s mivelik. **I. Aquifolium.** L. Téli M.

XCV. Család. AMPELIDACEAE. Kunth. Szőlőfélék.

Cserjés kúszó szárú növények váltakozva álló, egyszerű szárnyas v. tenyeres erű, többnyire pálhákkal ellátott levelekkel. A kehely kicsiny, 4—5 fogú v. épélű. Szirom 4—5, egy mirigyes korongon kivülről vannak megerősitve. Porzó 4—5, a szirmok előtt elhelyezvék. Maghon egy, 2 rekeszű, 4 magrügygyel. A bibeszár rövid, néha hiányzik. A bibe egyszerű. A termés bogyó.

Nemek:

A kehely apró, 5 fogú. Szirom 5, csúcsaikon összefüggők s aljaikon leválók. Lev. öblösen-karélyos. **Vitis** I.

A kehely épélű. Szirom 5, csúcsaikon nem függnek össze, virágzáskor a csucstól az aljáig szétnyilnak. Lev. ujjas . . . . . **Ampelopsis** II.

Fajok:

I. VITIS. L. **Szőlő.**

Lev. szíves-kerekded, nyeles, tenyeres-erű, karélyos v. hasogatott, kacscsa vagy virágzata a levéllel ellenes állású. ♄ Jun. jul. Számos alfajban mivelik, vadon is nő V. silvestris Gm. **V. vinifera.** L Bortermő Sz.

II. AMPELOPSIS, Michx **Venyige.**

Szára kapaszkodó. Lev. 5-ös v. 3-mas; levélkei tojásdadok vagy hosszúkásak, kihegyezettek, fürészesek. Vir. álernyőkben. Pártája zöld. Bogyói sötétkékek vagy feketék. ♄ Jul aug. Miv. s vadon is nő Amerikából származott. (A. quinquefolia R. et Sch.) **A. hederacea.** Mich. Borostyán V.

XCVI. Család. RHAMNACEAE. R. Br. Bengefélék.

Fás növények egyszerű, váltakozó, gyakran pálhákkal ellátott levelekkel. A virág gyakran jelentéktelen. A kehely 4—5 hasábú. Szirom 4—5. Porzó 4—5, a szirmokkal átellenesen vannak elhelyezve. Maghon egy, 2—4 rekeszű; minden rekeszben egy magrügy. A termés csontár v. széthasadó termés.

Nemek:

1 { Bibeszár 1, osztatlan vagy 2—4 hasábú. A szirmok pikkely idomuak. **Rhamnus** I.
1 { Bibeszár 2—3, kúpidomú. A szirmok visszás-tojásdadékidomuak 2

2 { A csontár husos, szárnyak nélkül **Paliurus** II.
2 { A csontár szárnyas, hártyával van körülvéve. **Zizyphus** III.

Fajok:

I. RHAMNUS. L. **Benge.**

1 { Az ágak átellenesek 2
1 { Az ágak váltakozók 4

2 { A levél nyelek 2—3-szor hosszabbak, mint a lehulló pálhák. A lev. tojásdadok vagy kerülékesek, szíveslaluak, kihegyezettek, fürész élűek. Vir. zöldes-sárga.

ħ Máj. jun. M. k. t. M. e. t., a felső erdő tájig. 1—3 m. **Rh. cathartica.** L. Varjutövis B.

A levélnyelek akkorák, mint a pálhák 3

A csontár a kehely lapos alján ül. A lehámozott mag hat barázdája zárt. Lev. kerülékes v. kerekded. ħ Máj. Krassó, Szörény és Temes megyékben. **Rh. infectoria.** L. Henye B.

3 A csontár a kehely gömbidomú alján van elhelyezve. A tő alak szára henye, levele lándzsás v. kerülékes Rh. tinctora W. K.-nál a szár egyenes s az egész növény nagyobb az előbbinél. ħ Máj. jun. M. k. és d. t. száraz, különösen mésztalajon. **Rh. saxatilis.** L. Kövi B.

Bibeszár 3 hasábú. A vir. két lakiak. Szirom 4. Porzó 4. Levele fürészes, kerülékes, kihegyezett, nagy ħ
4 Máj. jun. M. délkel. t. **Rh. alpina.** L. Havasi B.

A bibeszár osztatlan, bibe fejes. A vir. hímnősek. Szirom és porzó 5 5

Levele épélű, kerülékes s kihegyezett, ritkábban kerekített végű. ħ Máj. jun. M. e. t., az alhavasi tájig 2—4 m. (Frangula alnus Mill.)
5 **Rh. Frangula.** L. Kutya B. Ebsefa).

Lev. csipkésen-fürészes, kerekded v. kerülékes, tompa végű, alján íves v. szíves. ħ Jun. jul. Kővárvidékén. **Rh. rupestris.** Scop. Sziklai B.

II. PALIURUS. Tournf. Paliurus.

Bokor tojásdad, 3 erű, kihegyezett levelekkel. Ágai bárnák, pelyhesek. Vir. zöldes-sárga. ħ Jun. aug. Mivelik. **P. aculeatus.** Lam. Tövises P.

III. ZIZYPHUS. Tournf. Zsidótövis.

Lev. tojásdad, fogas és mint az ágak kopaszak. Tüskéi elágoznak, az egyik hátra hajlott, néha hiányzik. ħ Jul. aug. Miv. **Z. vulgaris.** Lam. Közönséges Zs.

e) Tricoccae.

XCVII. Család. EUPHORBIACEAE. Juss. Ebtejfélék.

Fák, cserjék v. fűnemü növények tejnedvvel. A virágok valódi és ál szétvált ivarusággal. A kehely és a párta hiányzik v. elsatnyult. Egylaki virágaikat közös kehelynemü, 4—5 hasábú lepel veszi körül, melynek hasábjai 4—5 szirom nemü, mirigyes függelékkel váltakoznak. Minden ily lepel több porzós virágot és egy nyeles maghont takar, melyet termő virágnak tekintenek. Maghon 3 rekeszű, egy-egy maggal. Termésök 3, a közepén álló tengelyből elálló gerezdből áll.

Nemek:

1. A lev. tenyeresen-karélyosak. Vir. egylakiak. Porzó számos, össze vannak nőve, egy 5 metszetű lepelben állnak. A ♀ vir. 3, két hasábú bibékkel egy, 3 osztatú lepelben állnak. A tok 3 rekeszű. **Ricinus** IV.
   A lev. osztatlanok 2

2. A növények tej nedvet tartalmaznak. A virágzat bogernyős. 10 vagy sok porzó és egy maghon egy közös lepelbe van burkolva. A kehely apró; a szirmok hiányzanak. A bibeszár 3 hasábú vagy osztatú. **Euphorbia.** I.
   A tej nedv hányzik. A virágok magánosak, 1—2 lakiak 3

3. A szirmok hiányzanak. A lepel 3 metszetű. A ♂ vir. 9—12 porzóval, a ♀ vir. bibeszára rövid 2 bibével. **Mercurialis** II.
   A kehely és párta apró, legalább ♂ virágnál van jelen. Apró fa v. cserje mindig zöld, bőrnemü levelekkel. A ♂ vir. 4 porzóval. **Buxus** III.

Fajok:

I. EUPHORBIA. L. Ebtej.

1. A lev. pálhásak, átellenesek. A vir. hónaljiak. A szár heverő, ágas 2
   A lev. pálhátlanok. A virágok ernyőkben állnak . . 3

Lev. kerekded, nyeles, a nyél alján pálhás, alúl ferdén, fölül gyöngén csipkés. A szár és a lev. kopaszak v. érdesen szőrösök. ⊙ Jun. aug. A bánáti határőrvidéken. **E. Chamaesice.** L. Verhenyes E.

2 Lev. hosszúdad, tompa v. csorba végű, nyeles, alján félig szíves. Szára és lev. kopasz. ⊙ Jul. aug. A Száva partján. **E. Peplis.** L. Porcsin E.

3 A mirigy-korong kerekded v. harántosan tojásdad, ép 4
A mirigy-korong félholdalakuan kimetszett v. 2 szarvú 13

4 A tokcsa bibircsés, mit mindjárt az elvirágzás után észre lehet venni 5
A tokcsa sima 11

5 Az álernyő 3—5 fősugarú, melyek mindegyike 3 ágra, ezen pedig minden ág 2 ágra oszlik 6
Az álernyő 5 vagy sok fősugarú, melyek mindegyike 2 ágra oszlik 9

6 Az álernyő murvái (leplei) kerülékesek 7
Az álernyő murvái háromszögüen-tojásdadok . . . 8

7 Lev. épélű, hosszúdad, ritkán lándzsás, nyeletlen vagy rövid nyelű, alúl valamint a szár is borzas. Az álernyő murvái épélüek. 2↓ Máj. jun. Szepességben a felső erdő tájig, valamint M. k. t. rónáin. **E. epithymoides.** L. Borzas E.

Lev. tojás-hosszúdad, fürészes, szőrös v. meztelen. A szár meztelen. Az álernyő murvái finoman fürészesek. 2↓ Máj. jun. M. nyug. t. s a Bánátban. **E. verrucosa.** Jacqu. Szemölcsös E.

8 A murvák szálka hegyüek, finoman fürészeltek. Lev. hegyes, a közepéről egyenlőtlenül fürészes, lándzsás, szívaljjal ülő. Az alsók visszás-tojásdadok, tompák, nyélbe keskenyedők. ⊙ Jul. szept. M. e. t. miv. talaján. **E. platyphylla.** L. Nagylevelű E.

A murvák tompák. Lev. hosszúdad-lándzsás, tompa, épélű, alja felé keskenyedő. 2↓ Ápr. máj. M. k. és d. t. szórv. **E. carniolica.** Jacqu. Bókoló E.

9 Az álernyő számos fősugárból áll Hosszúdad, lándzsás, épélű vagy a csúcsfelé fürészes, nyeletlen, kopasz. 2↓ Máj. jun. A sikság mocsáros helyein bőven. **E. palustris.** L. Tavi E.

Az álernyő 5 fősugárból áll 10

A murvák lándzsásak. Szára hengeres. Lev. hossz-lándzsás. 4 Ápr. máj. M. e. t. szórv. a felső erdő tájig. (E. tuberosa s. nodosa Kit.) **E. dulcis.** L. Édes E.

10 A murvák tojásdadok. A szár barázdás és szögletes. Lev. hossz-tojásdad vagy tojásdad, elül finom fűrészes. 4 Máj. jun. M. éjsz. és k. t. lombos erdőiben. **E. angulata.** Jacqu. Szögletes E.

Lev. visszás-tojásdad, fűrészes, kopasz. ☉ Jul. szept.

11 M. e. t. miv. talaján. **E. helioscopia.** L. Napraforgó E.

A levelek szálas-lándzsásak vagy hossz-lándzsásak . . 12

Lev. hossz-lándzsás, szőrös, ritkán kopasz. Murvái tojásdadok, tompák, alúl kerekdedek vagy keskenyedők. 4 Jun. jul. M. e. t. nedves rétjein. **E. pillosa.** L. Szőrös E.

12 Lev. szálas-lándzsás, erős árhegygyel, kopasz, sűrűen álló. Murvái 3 szögüek, szálkásak. 4 Jun. jul. M. k és d. t. homokos rónáin s dombjain. **E. Gerardiana.** Jacqu. Parti E.

Az ágak murvái (gallérkái) aljaikkal összenőttek. Szára egyszerű, középen leveles. Lev. pelyhes v. visszás-

13 hossz-tojásdad vagy lándzsás. 4 Ápr. máj. M. e. t. az alhavasi tájig. **E. amygdaloides.** L. Baraczklevelű E.

Az ágak murvái (gallérkái) szabadok 14

Az álernyő számos fősugárból áll, melyek mindegyike

14 2 ágú 15

Az álernyő áll 3—5 fősugárból, melyek mindegyike 2—2 ágú 20

15 Lev. lándzsás vagy tojásdad-lándzsás vagy lapoczkás 16

Lev. szálas vagy hossz-szálas 19

Lev. sürüen, pelyhesen szőrös, épélű, a váll és a csúcsfelé keskenyedő. 4 Máj. jun. M. k. és d. t. szórv.

16 (E. pallida Willd.) **E. salicifolia.** L. Fűzlevelű E.

A lev. kopaszak 17

Tőkéje nem kúszó. Lev. kemény, bőrnemű, sötétzöld,

17 nem fénylő. 4 Máj. jun. M. k. és d. t. miv. talaján. **E. virgata.** W. K. Vesszős E.

A tőke kúszó 18

Lev. fénylő, csúcsfelé lassan keskenyedő, kemény, bőrnemü. 4 Jul. aug. M. k. és d. t. nedves rétjein.

18 **E. lucida.** W. K. Fényes E.

Lev. nem fénylő, puha, pázsitzöld, lapoczkás, csúcsafelé érdes élű. 2|. Jun. aug. M e. t. miv. talaján.
E. Esula. L. Kissár E.

A murvák (gallérok) szív-tojásdadak. Lev. épélű, tompa vagy rövid árhegygyel, pázsitzöld. 2|. Jul. aug. M. k. t. száraz nyílt helyein. (E. pannonica Host. = E. pulverulenta Kit. = E. oleaefolia Gouan. = E. babensis Kit.) **E. nicaeensis.** All. Nicziai E.

A murvák tojásdadok, rövid hegygyel, zöldesek, sárgásak vagy piroslók. Lev. tisztán szálas, tompavégű. M. e. t. a felső erdő tájig miv. talaján. Ide tartozik E. patens Kit. **E. Cyparissias.** L. Farkas E.

Az álernyő 5 fősugárból áll, melyek mindegyike 2 ágú. Az alsó lev. hossz-szálasak, a felsők kerülékesek. A murvák szálka hegyüek, aljukon levágottak v. szívidomuak. 2|. Máj. jun. Honunkban előfordulása eddig nem bizonyos. **E. saxitilis.** Jacqu. Kövi E.

Az álernyő 3, ritkán 4 (-5) fősugárból áll 21

Lev. visszásan-tojásdadok, az alsók majdnem kerekdedek, nyelesek, pázsitzöldek. Az álernyő 3 sugárú. Murvái tojásdadok. ☉ Jul. nov. M. e. t. miv. talaján.
E. Peplus. L. Dudva E.

A lev. más idomuak 22

Lev. lándzsás, az alsó ékidomú, halavány-zöld. Az álernyő 3 sugarú. A murvák tojásdadok v. kerülékesek. ☉ Jul. okt. M. k. és d. t miv. talaján.
E. falcata. L. Sarlós E.

Lev. szálas v. hosszúdad-szálas v. szálas ékidomú . . 23

A szár lev. átellenesek, nyeletlenek. A murvák hossztojásdadok, hegyesek. 2 Jun. jul. Szórv. M. k. és d. t.
E. Lathyris. L. Nagysár E.

A szár lev. váltogatók 24

A murvák (gallérok) szálasak v. lándzsásak, majdnem szíves aljjal, hegyesek. Lev. tompa, csorbás végű (E. retusa L.) v. hegyes végű (E. acuta L.) ☉ Jun. okt. M. e. t. miv. talaján a felső erdő tájig
E. exigua. L. Apró E.

A murvák deltoid alakuak v. három szögüek, majdnem veseidomuak. Lev. kihegyezett v. árhegyű. ☉ Jun. jul. M. k. és d. t. miv. talaján.
E. segetalis. L. Vetési E.

II. MERCURIALIS. L. Szélfű.

1 Szára ágas. Lev. tojásdad v. tojás-hosszúdad, tompavégű, nyeles. A ♀ vir. majdnem ülők. ☉ Jun. okt. M. k. és d. t. helyenként bőven, alkalmatlan gyom.
M. annua. L. Egynyári Sz.

A szár egyszerű 2

2 Lev. nyeles, hosszúdad-tojásdad v. lándzsás. ♃ Ápr. máj. M. e. t. árnyékos erdő talaján, a felső erdő tájig.
M. perennis. L. Évelő Sz.

Lev. nyeletlen, tojásdad. ♃ Ápr. máj. M. délnyugati felében, erdő talajon
M. ovata. Sternb. et Hopp. Tojásdad Sz.

III. BUXUS. L. Puszpáng.

Bokor tojásdad, átellenes, bőrnemű, ép, élükön kissé szőrös levelekkel, melyek felül sötét-zöldek, alúl fehéresek. Porzói tojásdad-nyilidomuak. Vir. zöldes sárgák, csomókban állnak, levél hónaljiak. ♄ Márcz. ápr. Mivelik s vadon is nő.
B. sempervirens. L. Télizöld P.

IV. RICINUS. L. Riczinusz.

Szára egyenes, pelyhes. Lev. nagy, tenyeresen 7—9 karélyú, lándzsás, fürészes karélyokkal, fénylő. Vir. ernyőkben állnak, a ♂ vir. a ♀ vir. alatt állnak. A lepel sárgás. A bibe piros. A tok tüskés. ☉ Jul. aug. Disznövény Keletindiából. 1—2·5 m.
R. communis. L. Közönséges R.

XCVIII. Család. EMPETRACEAE. Nutt. Mámorkafélék.

Alacsony, ágas, cserjék váltakozó, mindigzöld ép és épélű, egyszerű, apró és pálhátlan levelekkel. Kétlaki virágaiknak mindenkor 3 tagú kelyhök és három, alúl álló szirmok van, melyeken belül 3. tonal szálakon elhelyezett porhon látható. A maghon 2—9 levelű, 2—9 rekeszű. Minden rekeszben egy-egy magrügy. A termés csontár; a mag sok fehérnyével.

Nem:

A jelleg ugyanaz . . . . . **Empetrum.**

Faj:

EMPETRUM. L. **Mámorka.**

Szára heverő. Lev. szálas v. hosszúdad, szélén visszahajlott, fehér vonal által jelölt élekkel. Bibéje 9 sugarú. Szirmai rózsa színüek; porzói biborvörösek. ♄ Ápr. máj. M. e. t havasi és alhavasi táján.

E. nigrum. L. Fekete M.

XCIX. Család. CALLITRICHACEAE. Link. Mocsárhurfélék.

Alámerült v. viz iszapján kúszó, átellenes, ép s pálhátlan levelekkel biró növények. A virágok szétvált ivaruak, a levelek hónaljaikban állnak. A kehely és párta hiányzik. Murva 2. ellen állók, szirom nemüek. Porzó 1. Maghon 1, 4 rekeszű, egy-egy magrügygyel; bibeszár 2. Termés csontár, 4 darabra széteső.

Nem:

A jelleg ugyanaz. . . . . **Callitriche.**

Fajok:

CALLITRICHE. L. **Mocsárhur.**

1 Valamennyi lev. visszásan tojásdadok, szép zöldek. A murvák sarlóképüek, hegyeikkel összehajlók. A bibeszár maradó, végén hátrahajlott. Termése gömbded, meglehetős nagy. 5—25 cm. ♃ Máj. őszig. M. e. t. folyó s állandó vizeiben a Tátra aljáig.

C. stagnalis. Scop. Mocsári M.

Ide tartozik:

C. platycarpa Kütz. Alsó levelei szálasak, a felsők visszás-tojásdadok.

Valamennyi levél szálas vagy az alsók visszásan-tojásdadok, a felsők pedig szálasak 2

Valamennyi lev. szálas, aljaikon kissé szélesebbek, csúcsaik felé keskenyedők. A murvák olyanok, mint az előbbi fajnál, de nem összehajlók. Bibeszára lehulló.
2 Termése kerülékes, kissé lapult, négy karélyú. 2↓ Őszkor. M. e. t. Álló s folyó vizeiben.
C. autumnalis. L. Őszi M.

A felső lev. visszás-tojásdadok 3

A murvák csúcsaikon horgosak. A bibeszár igen hosszú s állandó. 2↓ Márcz. okt. A felföld s rónaság álló vizeiben. **C. hamulata.** Kütz. Horgos M.
3 A murvák sarló alakuak, horgok nélkül, csúcsaik élei kissé begöngyölődöttek. 2↓ Márcz. okt. M. e. t. álló vizeiben. **C. vernalis.** Kütz. Tavaszi M.

---

f) Calyciflorae.

C. Család. CORNACEAE. DC. Somfélék.

Cserjék v. fák többnyire átellenes, egyszerű, pálhátlan levelekkel. A vir hímnősök vagy felemások. Kehely csöve a maghonhoz nőtt, 4 fogú. A párta 4 szirmú. Porzó 4. A maghon 2, ritkán 3 rekeszű. A termés csontbogyó, mely 1—3 rekeszű, minden rekeszben egy maggal.

Nem:

A jelleg ugyanaz . . . . . **Cornus.**

Fajok:

CORNUS. L. Somfa.

A virágz. ernyős, melynek alján 4 levelű gallér van; a vir. a levelek előtt jelennek meg, sárgák. Lev. tojásdad, kihegyezett, rövid szőrű. A termés hosszúkás, fényes, veres. ♄ Márcz. ápr. M. e. t., a felső
1 erdő tájig. **C. mas.** L. Husos S.

A virágz. álernyős, gallérral nem bir. A vir. a levelek után fejlődnek. Az ágak őszkor és télen veresek . 2

A lev. barna szinű szőrrel vannak ellátva, tojás-lándzsásak vagy kerülékesek. Az álernyők kerekdedek.
2 A termés gömbölyded, világos kék, kopasz. A párta

sárgás-fehér. ♄ Jun. jul. Diszcserje É.-Amerikából.
C. Amomum. Mill. Kék S.

A lev. mindkét felül zöldek vagy alúl szürkén zöldek 3
Lev. hosszúdad v. tojásdad, kihegyezett, alúl is zöld, rövid szörű. Ágai felállók. Termése gömbölyded feketc. Pártája fehér. ♄ Jun. M. e. t., a m. Tátra aljáig.
C. sanguinea. L. Veresgyűrű S.

3 Lev. kerülékes, kihegyezett, alúl szürke-zöld. Ágai elállók vagy lelógók. Termése gömbölyded, fehér. ♄ Jun. jul. Diszcserje É.-Amerikából.
C. stolonifera. Michx. Fehér S.

CI. Család. ARALIACEAE. Juss. Araliaczeák.

Cserjék spirális állású, egyszerű, pálhátlan levelekkel. Vir. szabályos, hímnős. A kehely a maghonhoz van nőve. Szirom 5—10. Maghon egy, 1—2 rekeszű; bibeszár 5—10, gyakran egy csomóvá vannak összenőve. A termés bogyó.

Nem:

Jelleg ugyanaz. . . . . **Hedera.**

Faj:

HEDERA. L. Borostány.

Szára kúszó, számos kapaszkodó gyökérrel van ellátva. Lev. kopasz, bőrnemű, szegletesen 5 karélyú, de a virágzó ágaké tojásdad, épélű. A virágz. ernyős. Pártája zöldes-fehér. Bogyói feketék. ♄ Aug. szept. M. e t. dombos, hegyes vidékeken, a felső erdő tájig.
H. Helix. L Repkény B.

CII. Család. UMBELLIFERAE. Juss. Ernyősviráguak.

Leginkább fűnemű, ritkábban cserjés növények, hengerded vagy barázdált, csomós szárral. A levelek többnyire váltakozó állásuak, jól kifejlődött, szárölelő hüvellyel birnak, leginkább füzöttek, ritkán egyszerűek, a felsők gyakran durvanyos lemezüek. A pálhák hiányzanak. A virágok tökéletesek s egyszerű v. összetett ernyőt képeznek, (l. a 24. ábr. B. C-t.)

Az ernyők tövében murvákból alakult gallért (involucrum) találunk, mely a kis ernyőknél is megvan és itt gallérkának (involucellum) nevezzük. A magános virág szabályos, ritkán szabálytalan, hímnős v néha az ernyő szélén állók porzósak v. meddők. A kehely csöve a maghonhoz van nőve, csak az 5 foga v. az ép széle áll szabadon Az 5 szirom ép, csonka v. két karélyú bekanyarodott hegygyel bir; az ernyő szélén álló szirmok gyakran nagyobbak a belsőknél s akkor sugárzónak mondjuk az ernyőt. A szirmok a kehelyhez vannak erősitve s annak fogaival váltakoznak. Porzó 5 van, melyek a bimbóban befelé hengerednek. A termő 2, ritkán egy üregű s mindegyikben egy-egy magrügy található. A két bibeszár a tövön mint egy tányérka elszélesedik s a maghon bibeszár talpát alkotja. A termés az u. n. ikerszem, alúlról felfelé 2 gerezdre hasad (cremocarpium) s tartójuk, a központi oszlop, felülről a közepéig v. egész az aljáig széthasad. A kis csira a magfehérnye felső részébe van zárva. Az ikerszem részterméseinek külső részét a terméskék hátának, egymáshoz fekvő lapjaikat érintkezési lapoknak mondjuk. Mindegyik terméske hátán 5 fő- s e mellett 4 mellék kiálló vonal van, ezeket bordáknak nevezzük. A bordák közein eső redőcskék völgyecskéknek (csatornáknak) mondatnak, ezekben olaj tartalmú csatornák (olajcsikok, vittae) láthatók. Az ernyősök meghatározásánál fő szerepet a termés játszik, innét érett terméssel ellátott példányok vizsgálandók.

Nemek:

1. A virágok gömb- v. tojásdad idomú fejecskékben állnak. A kehely 5 fogú, levélnemü, tüskehegyü. A szirmok egyenlők, felállók, keskeny visszás-tojásdadok, közepükön befelé türömlöttek. A levelek tövisesek. **Eryngium** III.

2. A virágok összetett, ritkán egyszerű ernyőkben . . 2
   A maghon sertés. A termések később tüskések vagy merevszőrüek 3
   A termés kopasz vagy finom szőrű 11

3. A levelek szárnyasan metszettek. A szirmok visszástojásdadok vagy szívidomuak 4
   A levelek tenyeresen v. ujjasan hasadtak. A kehely 5 fogú. A szirmok felállók, közepükön összeránczoltak 39

A gallér murvái szárnyaltak. Az ernyő szél vir. sugárzók. A középen levő virág meddő, piros. A termés
4 tojásdad, hátulról kissé összenyomott, bordái tüskések.
Daucus XLIV.
A gallér murvái nem szárnyaltak vagy hiányzanak . 5
5 A levelek egyszerüen szárnyaltak 6
A levelek 2—3-szor szárnyaltak 7
Az ernyő 2—4 sugarú. A gallér murvái széles lándzsásak, tompák, hártyásak. Az ernyő 3—5, külső
vir. hímnősek, sugárzók, rövid nyelüek; a belsők
hosszú nyelüek, porzósak. A termés tojás-gömbölyded.
6 A levelek lefelé futóan szárnyaltak. **Turgenia** XLVI.
Az ernyő sok sugarú. A murvák árképüek. Valamennyi
vir. hímnős, a külsők sugárzók. A termés gömbölyded, összenyomott. A levelek nem olyanok.
Tordylium XLI.
7 A kehely széle hiányzik 8
A kehely széle 5 fogú 9
A bibeszár hiányzik. A termés nagy, hosszúdad-szálas.
8 A szár az ízek alatt igen vastag. **Physocaulus** XLVII.
A bibeszár jelentékeny, egyenes vagy szétterjedő . . 33
A termés tojásdad, hátulról összenyomott. A termés átmetszése után a fehérnye az érintkezési lapokon sík idomú. Az ernyő 2 v. több sugaras. A gallér s gallérka 2 v. több murvájú, a murvák hártyás-élüek.
9 Az ernyőcskék sugár virágai akkorák v. hosszabbak, mint a maghon. **Orlaya** XLIII.
A termés oldalvást összenyomott. A fehérnye a találkozási lapokon hossz-repedést mutat. A gallér hiányzik v. ha van több murvájú; a gallérkák 3—5 murvájuak. A sugárzó szirmok rövidebbek a maghonnál 10
A termés 5 fő és 4 mellék bordával, tüskés v sertés. Az ernyő 2—3 sugarú. **Caucalis** XLV.
10 A termés 3 főbordával bir, a mellék bordák hiányzanak. A redőcskék sürüen tüskések. Az ernyő 3 v. több sugarú. **Torilis** XLVIII.
Mindkét gallér hiányzik v. csak 1—2 lehulló murvá-
11 ból áll 12
Mindkét gallér vagy legalább a gallérka meg van . 24
12 A virágok sárgák 13
A virágok fehérek vagy piroslók 16

13 A levelek metszetei szálasak v. sertések. A szirmok befelé türömlöttek. A termés hátán 4, az érintkezési lapokon 2 csatornácskával bir 14
A levelek metszetei lándzsásak v. szivesek 15

14 A gyökér egy nyári. A term. tojásdad, hátán lencseidomuan összenyomott, lapos, hártyás széllel bir. A csatornák szálasak. **Anethum** XXXVII.
A gyökér évelő. A term. hosszúdad-szálas, majdnem hengeres. A term. csatornácskái tompa élüek, az oldalsók kissé szélesebbek. **Foeniculum** XVIII.

15 A tőlev. kettősen hármasak, a szár felső lev. egyszerüek, szivesek szárölelők. A szirmok széles lándzsásak, kihegyezettek. A termés oldalvást összevont. 2 csomóval biró. **Smymium** LVI.
A levelek szárnyaltak. A szirmok kerekdedek, befelé türömlöttek, lecsapott karélyuak. A term. hártyás, a völgyek 1, az érintkezési lapok 2—4 csatornácskával vannak ellátva. **Pastinaca** XXXVIII.

16 A vir. 2 lakiak. Az ernyők bugásan elágazók. A kehely széle hiányzik. A szirmok tojásdadok v. lándzsásak, befelé türömlött hegygyel. A termés tojásdad, oldalvást összenyomott, 5 olajos csatornával. **Trinia** VII.
A virágok hímnősek 17

17 A kehely széle 5 fogú 18
A kehely széle hiányzik 19

18 A szirmok visszás szívidomuak befelé fordult karéllyal. A term. 5 fő, s ezek mellett fekvő mellék csatornákkal, az érintkezési lapokon 4 csatornával, tojásidomú. . . . . **Siler** XL.
A szirmok visszás tojásdadok, hegyén kicsipettek. A termés tojásdad v. hosszúdad, laposan összenyomott, 5 szálas széllel, az érintkezési lapokon 2—4 csatornás. **Peucedanum** XXXV.

19 A levelek kettősen hármasak. A term. hossz-tojásdad, oldalvást összenyomott, 5 szálas csatornával. **Aegopodium** XI.
A levelek szárnyaltak 20

20 A szirmok kerekdedek, nem kicsipettek, a kihegyezett vég befelé fordult, különben laposak. A termés kerekded, szélesebb, mint hosszabb, 2 csomójú, 5 szálas csatornával. **Apium** VI.

A szirmok visszás tojás- v. szívidomuak, kicsipettek . 21

21 A termés gömbidomú (tulajdonképen 2 ily terméske van), 5 redővel van ellátva, az érintkezési lapokon 2 lyukkal bir. A szirmok sugárzók. **Bifora** LVII.

A termés tojásdad, hosszúdad vagy szálas 22

22 Az ernyő 3—4 sugárú. A termés szálas. **Anthriscus** L.

Az ernyő sok sugárú. A termés hosszúdad v. tojásdad 23

23 A termés völgyei s érintkezési lapjai sok csatornával birnak A tölev. egyszerüek, szárnyasan metszettek. Az ernyők virágzás előtt lekonyulók. **Pimpinella** XIII.

A ter. völgyecskéje az érintkezési lapokon 2 csatornájuak. A lev. 2-szer szárnyaltak Az alsó párok keresztben állnak. . . . . **Carum** XII.

24 Az ernyő szélén levő vir. nagyobbak, sugárzók . . 25

Az ernyő vir. egy forma nagyságuak 37

25 A gallér szárnyalt. . . . . **Daucus** XLIV.

A gallér egyszerű murvákból áll vagy hiányzik . . 26

26 Mindkét gallér meg van 27

A gallér hiányzik 29

27 A kely. széle hiányzik. A gallér 3—4 levelű, egy oldalú, murvák tojás-kerekdedek, aljukon összenőttek. A szélső szirmok kissé nagyobbak. A termés tojásdad, oldalvást erősen összenyomott, 5 bordás. **Conium** LIII.

A kehely 5 fogú. A gallér sok murvájú 28

28 Az ernyő szélén levő virágocskái hosszú nyelüek, porzósak, sugárzók, a belsők egyenlők, ülők v. rövid nyelüek, hímnősek. A termés hossz-tojásdad, a kehelylyel és az egyenes bibeszárral van felékesítve. **Oenanthe** XVI.

Az ernyő szélén álló virágocskák sugárzók, valamennyi nyélelt, hímnős. A termés összenyomott. **Tordylium** XLI.

29 A gallér sok murvájú 30

A gallér 3 murvájú 35

30 A termés tojásdad, laposan összenyomott, lapos szélű; 3 szálas bordával, háta 4, az érintkezési lapok 2 ékidomú csatornával. **Heracleum** XXXIX.

A termés hosszúdad, a csatornák szálasak 31

31 A gallérka 2—3 hasábú. Az ernyő 2 sugarú. A term. hosszúdad szálas, összenyomott csőrbe végződik, 3 lapos bordával. Az ernyő szélén álló vir. hímnősök, a középsők porzósak . . . . . **Scandix** XLIX.

A gallérka murvái osztatlanok. A termés csőr nélkül vagy ha van, az igen rövid 32

32 A kehely 5 fogú. . . . . **Oenanthe** XVI.

A kehely széle hiányzik 33

33 A végálló ernyő szélső vir. hímnősök, termékenyek; a többi porzós, terméketlen. A gallérka murvái hártyásak. A termés 18 mm. hosszú, hosszúdad szálas, oldalvást összenyomott. **Myrrhis** LII.

Valamennyi ernyő hímnős v. porzós virágú. A gallérkák murvái hártyás szélüek. A termés 5—7 mm. hosszú, szálas, v. hosszúdad szálas 34

34 A termés nem csőrös, ikerszeme 5 bordás. **Chaerophyllum** LI.

A termés csőrös, ikerszem sima, csőre 2 barázdával van ellátva. **Anthriscus** L.

35 A kehely 5 fogú, maradó. A termés gömbös, 10 apró bordával. **Coriandrum** LVIII.

A kehely hiányzik 36

36 A term. gömbös tojásdad, bordái vastagok, sürüen egymás mellett; érintkezési lapokon 2 csatornácska van. A gallérkák 3 murvájuak, hosszabbak az ernyőcskéknél. . . . . **Aethusa** XVII.

A termés szálas. . . . . **Anthriscus** L.

37 A levelek egyszerüek, osztatlanok v. csak tenyeresen karélyosak v. ujjasak 38

A levelek szárnyaltak vagy hármasan összetettek . . 40

38 Valamennyi levél osztatlan. A kehely széle hiányzik. A szirmok sárgák, befelé türömlöttek, csorba hegyüek. A termés 2 csomóval. **Bupleurum** XV.

A levelek tenyeresen karélyosak v. ujjassak. A keh. 5 levelü, felálló. A szirmok felállók, közepeiken befelé gyűröttek 39

39 A hímnős virágok ülők, a porzósak rövid nyelüek. Az ernyőcskék gömbös fejecskékben vannak összehalmozódva. . . . . **Sanicula** I.

A himnős, valamint a porzós vir. hosszú nyelüek. A gallér szines, akkora v. hosszabb, mint a vir. A termés hosszúkás, kehely- és bibeszárral van felékesítve. **Astrantia** II.

40 A vir. sárgák vagy zöldes-sárgák 41
A vir. fehérek vagy piroslók 46

41 A gallér és gallérka sok murvájú 42
A gallér hiányzik, a gallérka sok murvájú 43

A kehely 5 fogú. A szirmok befelé türömlöttek. A term. összenyomott, hossz-tojásdad. **Ferula** XXXIII.

42 A keh. széle hiányzik. A szirmok kerekdedek, épek befelé türömlöttek. A termés tojásdad. **Levisticum** XXVIII.

43 A termés hártyás élű 44
A termés nem bir hártyás éllel 45

A szirmok tojás kerekdedek v. kerülékesek, kihegyezettek. A termés tojásidomú, mindkét oldalán 2 széles szárnynyal. **Archangelica** XXXII.

44 A szirmok visszás-szívidomuak. A termés laposan összenyomott, mindkét oldalán 1—1 szárnynyal. **Heracleum** XXXIX.

A szirmok kerekdedek, hosszúkás karélyba végződők, alig kicsipettek, zöldes-sárgák. A termés kerek-tojásdad, oldalvást összenyomott, 5 bordás, a völgyecske

45 1 csatornával. **Petroselinum** V.

A szirmok visszás-tojásdadok, gyengén kicsipettek, széles vállal ülők, szennyes sárgák. A termés tojásdad, 5 bordás, a völgyecske 3 csatornával. **Silaus** XXV.

46 A gallér s a gallérka is meg van 47
A gallér hiányzik 62

47 A szirmok tojásdadok v. lándzsásak, kihegyezettek . 48
A szirmok visszás-tojás- v. szívidomuak, kicsipettek . 50

A levelek egyszerüen szárnyaltak. A kehely apró, 5 fogú. A szirmok tojásdadok, kihegyezettek, s csillagalakuan elhelyezvék. Az ernyők a levelekkel átellenesek.

48 **Helosciadium** VIII.

A lev. 2—3-szor szárnyaltak; az ernyők végállók . . 49

A kehely széle alig látható vagy hiányzik. A szirmok lándzsásak. A termés hosszúdad; a szem 5 éles bordával,

49 **Meum** XXII.

A kehely 5 fogú. A gallér murvái többszörösen metszettek vagy szárnyas hasábuak. A szirmok hosszutojásdadok, tompa hegyüek. A lev. kerületei 3-szögüek, 2—3-szor szárnyaltak. A termés tojás-idomú.
Pleurospermum LIV.

50 A levelek egyszerüen szárnyaltak vagy hármasak . . 51
A lev. 2 vagy 3-szor szárnyaltak 53

51 A kehely széle hiányzik. **Sison** X.
A kehely széle 5 fogú 52

52 A levelek hármasak, a középső levélke gyakran 3 hasábú vagy osztatú. **Falcaria** IX.
A lev. szárnyaltak, 9—10 szárnnyal . . **Sium** XIV.

53 A szár levéltelen 54
A szár leveles vagy hüvelyes 55

A terméskék az érintkezési lapokon csatornásak s keresztvágási síkok félholdasak. A termés zsemleképü, 5 bordás. A levélkék dülénydedek, elül 3 hasábuak, fogasak. **Physospermum** LV.

54 A terméskék az érintkezési lapokon sík v. domboruak, A termés kevéssé hátul összenyomott. A gallér murvái 3 hasábuak, akkorák, mint az ernyő. A termés 5, hártyás bordával bir. Apró havasi növény.
Gaya XXVII.

A gallérok sok murvájúak. A gallérkák 3 murvájúak.
55 A kehely széle hiányzik. Az ernyő szélén levő vir. kissé nagyobbak. **Conium** LIII.
Mindkét gallér, a gallér és a gallérka sok murvájuak 56

56 A kehely széle hiányzik 57
A kehely 5 fogú 58

57 A termés tojásdad vagy kerekded. A csatornák hártyásak. A gallér 1 vagy sok murvájú. **Cnidium** XXIII.
A termés hosszúdad. A csatornák szálasak. **Carum** XII.

58 A termés mellék csatornái hártyásak, s innét 8 hártyával birnak a termések. Főcsatorna van 5, szálasak; az érintkezési lapok 6 csatornájuak. **Laserpitium** XLII.
A termés 5 csatornás, mellék csatornák nélkül . . . 59

59 A gallér murvái hegyeiken szárnyaltan bemetszettek. A levelek többszörösen szárnyaltak, a sallangok szálasak, kihegyezettek, árhegyüek. **Ligusticum** XXIV.
A gallér murvái nem ilyenek 60

60 A termés tojásdad vagy hosszúkás, hengeres, finom szörű, 5 bordás; a völgyecskék 1, az érintkezési lapok 2—4 csatornával. **Libanotis** XXI.
A termés tojásdad vagy hosszúkás, laposan v. lencseidomuan összenyomott, szélén hártyás, kopasz . . 61

61 A termés érintkezési lapján levő csatornák tisztán kivehetők, a hártya fölött vannak elhelyezve. **Peucedanum** XXXV.
A termés érintkezési lapján levő csatornák a hártya alatt vannak elhelyezve s igy alig láthatók. **Physselinum** XXXVI.

62 A kehely széle 5 fogú 63
A kehely széle hiányzik 69

63 A szirmok tojásdadok, kihegyezettek, nem csipdelkések. A levelek egyszerűen szárnyaltak. **Heloscidium** VIII.
A szirmok visszás-tojás- vagy szívidomuak, kifelé fordult karéllyal birnak 64

64 A tőlev. 2—3 szorosan hármasak 65
A tőlev. szárnyaltak 66

65 A lev. szárnyai kerekdedek, egyenlőtlenül karélyosak. A termés 9 bordával. **Siler** XL.
A szárnyak hossz-tojásdadok, hosszú hegyekkel, fürészesek. A szirmok hosszú körmüek, visszás-tojásdad lapoczkásak A termés 5 bordás. **Trochiscanthus** XXVI.

66 A termés fehérnyéje átmetszetben körkörös, szélesebb, mint hosszabb, a koronával felékesitett. **Cicuta** IV.
A termés fehérnyéje belül lapos. A termés hosszabb, mint szélesebb 67

67 A termés nyakba keskenyedő, rövid sűrű szörökkel, 5 bordával; a völgyecskék 1—5 csatornával. **Athamantha** XX.
A termés nem bir nyakkal, kopasz vagy lisztes . . 68

68 A kehely fogai hervadók. A szirmok visszás-tojásdadok. A termés hengeres. A lev. 2—3 szárnyaltak, a szárnyak szálas vagy fonalidomuak. **Seseli** XIX.
A kehely fogai maradók s a bibeszárral a termést koronázzák. A levelek többszörösen szárnyaltak, a szárnyak szárnyas hasábuak. **Oenanthe** XVI.

69 A szirmok lándzsásak v. tojásdadok, nem kicsipettek . 70
A szirmok visszás-tojás vagy szívidomuak, kicsipettek 71

70 A termés tojásdad, hátul összenyomott, mindkét felül kétszeresen hártyás; a terméskék 5 bordásak, a völgyecskék 4, az érintkezési lapok 2 csatornával. **Angelica** XXXI.

A termés hosszúkás; a terméskék 5 szálas bordával. **Meum** XXII.

71 A levelek kétszeresen hármasak Az ernyő sík. A gallérkák borzasak. A termés körkörös, lapos. **Imperatoria** XXXIV.

A levelek kétszer-háromszor szárnyaltak 72

A termés bordái egyenlőek 73

72 A termés bordái egyenlőtlenek, az oldalsók nagyobbak, hártyásak . . . . . , 74

73 A kehely széle hiányzik vagy 5 fogú. A termés hosszúkás. A völgyecskék és az érintkezési lapok 3 csatornásak. **Ligusticum** XXIV.

A kehely széle hiányzik. A termés tojásdad v. gömbölyded. A völgyecskék 1, az érintkezési lapok 2 csatornával. **Cnidium** XXIII.

74 A termés 10 hártyával; a terméskék oldalsó bordái nagyobbak. A völgyecskék 1, az érintkezési lapok 2 csatornával. A szár az ernyő alatt hártyásan barázdált. A lev. kerületeikben hossz-tojásdadok. **Selinum** XXX.

A termés 10 hártyával; a terméskék oldalsó bordái még egyszer akkorák. A völgyecskék 1, az érintkezési lapok 6 csotornával. A szár molyhos, csöves. A lev. kerületeikben 3 szögüek. **Conioselinum** XXIX.

Fajok:

I. SANICULA. Tournf. Gombernyő.

Szára felálló, levéltelen vagy 1—2 ülő levéllel Tölev. tenyeresek, hosszú nyelüek. Az ernyőcskék sürük, gömbalakuak. A hímnős vir. ülők, a porzósak rövid kocsánnal. A virág fehér vagy pirosló. ♃ Máj. jun. M. e. t. erdeiben szórvány. **S. europea.** L. Europai G.

II. ASTRANTIA. L. Zapócza.

A gallérka murvái szálas lándzsásak, épélüek. Vir. halvány vagy pirosló. ♃ Jun. aug. M. e. t. hegyes, völgyes vidékein a havasi tájig. **A. Major.** L. Berki Z.

Gallérka murvái visszás-tojásdadok, fürészesek, a kis ernyőnél nehányszor nagyobbak. 2|. Ápr. máj. M. e. t. nyugati részén, mésztalajon (Hacquetia Epipactis DC.) **A. Epipactis.** L. Hegyi Z.

III. ERYNGIUM. Tournf. Eringium.

Minden lev. szárnyasan hasogatott, tüskésen fogas. Szára szétálló ágakkal, buglyos. Vir. szennyes-fehér. 2|. Jul. aug. M. k. és d. t. rónáin. **E. campestre.** L. Mezei E. (Ördögszekér.)

Tőlev. épek, szíves-tojásdadok, nyelesek, csipkés-élüek, a legfelsőbbek metéltek. Szára s vir. kék. 2|. Jun. aug. M. k. és. d. t. rónáin és dombjain. **E. planum.** L. Lapos E.

IV. CICUTA. L. Csomorika.

Tőkéje vastag, husos, belül üres, fiókos. Lev. 3-szorosan szárnyalt, szálas-lándzsás, fürészes levélkékkel. Pártája fehér. 2|. Jul. aug. Állandó mocsárokban. M. e. t., a felső erdő tájig **C. virosa.** L. Mérges Cs.

V. PETROSELINUM. Hoffm. Petrezselyem.

Szára ágas. Alsó lev. háromszor szárnyalt, tojásdad, lapoczkás, fogas vagy 3 hasábú levélkékkel; a felsők hármasak, lándzsás, épélű levélkékkel. Pártája sárgás. 2 Jun. jul. Miv. konyhai használatra. Déleuropa növénye. (Apium Petroselinum L.) **P. sativum.** Hoff. Kerti P.

VI. APIUM. L. Zeller.

Szára igen elágazó. Lev. fényes, az alsók szárnyaltak, ékidomú, végükön bevagdalt levélkékkel, a felsők hármasak. Az ernyők rövid kocsánuak. Termése gömbded. 2 Jul. aug. Miv. s nő vadon is M. k. és d. t. szíkes-földjén. **A. graveolens.** L. Nagyszagú Z.

VII. TRINIA. Hoffm. Trinia.

A gallérka hiányzik v. egy levelű. Ernyők szabálytalanok, bugásak. 2 Ápr. máj. M. k. és d. t. rónáin. (Pimpinella glauca L. T. Jacquiniana Endl. Pimp. pumilla Jacqu.) **T. vulgaris.** DC. Közönséges T.

A gallérkák 4—5 levelüek. Az ernyők szabálytalanok, bugásak. 2 Jul. aug. A rónaságban s partos helyeken M. k. és d. t. (Pimp. glauca W. K.) **T. Kitaibelii.** M. B. Kitaibel T.

VIII. HELOSCIADIUM. Koch Vizernyő.

A levélkék tojás-lándzsásak, fürészesek. Az ernyő a levéllel átellenes, kocsányos v kocsántalan. Vir. zöldes-fehér. 2|. Jul. aug. M. e. t. vizeiben. (Sium nodiflorum L.) **H. nodiflorum.** Koch. Göcsvirágú V.

A levélkék kerekdedek, fürészesek v. karélyosak. Az ernyők a levél nyélnél rövidebbek. Vir. fehér. M. e. t. mocsárjaiban. **H. repens.** Koch. Terjedő V.

IX. FALCARIA. Host. Sarlófű.

Szára ágas, terebélyes. Lev. hármasak, a középső levélke mélyen 3 hasábú, az oldalsók 2—3 hasábuak, valamennyi szálas, fürészes levélkékkel. Vir. fehér. 2|. Jun. aug. Miv. talajon M. e. t. a m. Tátra aljáig. (F. Sioides Achs.) **F. Rivini.** Host. Rivin S.

X. SISON. L. Zizon.

Szára ágas. Lev. szárnyaltak, az alsók levélkéi tojáshosszúdadok, 3 hasábuak v. 3 karélyuak, a legfelsőbbek szálas-sallanguak. 2 Jul. aug. Mehádia környékén. **S. Amomum.** L. Hamama Z.

XI. AEGOPODIUM. L. Baktopp.

Szára barázdás. A szár felső lev. hármasak, tojásdad-lándzsásak, egyenetlenül fürészes levélkékkel; a tőlev. kétszer hármasak. 2|. Máj. jun. M. e. t. a felső erdő tájig. **Ae. Podagraria.** L. Bigecsi B.

XII. CARUM. L. Köménv.

Lev. kétszer-szárnyasan hasogatott levélkékkel, melyek közül az alsók keresztben állnak. Szára élelt. Vir. fehér vagy piros. 2 Ápr. máj. M. e. t. a felső erdő tájig. **C. Carvi.** L. Konyha K.

XIII. PIMPINELLA. L. Pimpinella.

1 Egy évi növények. A term. puha szőrű. Alsó lev. épek kerek-veseidomuak, a középsők szárnyaltak, ékidomú, többnyire 3 hasábú levélkékkel, a felsők hármasak. A vir. fehér. ⊙ Jul. aug. Miv. itt-ott. Keletről származik. **P. Anisum.** L. Ánizs P.

A növ. évelők. A termés kopasz 2

2 Szára élelt-barázdás, leveles Az alsó lev. levélkéi nyelesek, tojásdadok v. hosszúdadok, bemetszetten fürészesek, a felső szálasak. A bibeszár virágzáskor hosszabb a maghonnál. Vir. fehér; a pirosat P. rubra Hoppe-nak mondják. 2 Jun szept. A nagy és kis Tátra felső erdő s alhavasi tájban. **P. magna.** L. Nagy P.

Szára hengeres, felül levéltelen. A tőlev. levélkei ülők, kerekdedek, a száré szárnyaltak lándzsás v. szálas sallangokkal. A bibeszár virágzáskor kisebb a maghonnál. Vir. fehér. A kocsánok meztelenek v. szőrösök. 2 Jul. szept. M. éjsz. t. **P. saxifraga.** L. Kőtör P.

XIV. SIUM. L. Bolonyik.

Szára felálló; töve indás; gyökere rostos. Lev. szárnyasak, lándzsás-fürészes levélkékkel. Bemerült levelei kétszer szárnyasan hasogatottak. 2 Jun. jul. M. k. és d. t. tavaiban és csendes folyó vizeiben. **S. latifolium.** L. Mérges B.

Szára gyenge hengerded, rovátkás, igen ágas, töve ostorindás. Víz alatti levelei is egyszerüen szárnyasak; levélkéi tojásdad-hosszúdadok, egyenetlenül bevagdalt fürészesek. 2 Jul. aug. M. k. és d. t. áradási helyein, mocsárjaiban. (Berula angustifolia Koch.) **S. angustifolium.** L. Keskenylevelű B.

XV. BUPLEURUM. Tournf. Szingallér.

1 A szárlev. nincsenek átnőve 2
A szár átnőtt az összeforrt leveleken 10

2 A termés érdesen bibircsékes 3
A termés sima 4

3 Szára terebélyesen ágas, heverő v. felálló. Lev. szálas-lándzsás, kihegyezett. Termése bordás, bibircsékes. ☉ Jul. aug. M. k. és d. t. szikes rónáin.
B. tenuissimum. L. Gindár Sz.
Szára felálló, ágas. Lev. lándzsárak, az alsók tompák, tűhegyüek, a felsők szőrhegyüek. Termése összefolyó bordákkal bir. ☉ Jul. aug. létezése hazánkban nem bizonyos. **B. semicompositum.** L. Fűzött Sz.

4 A lev. hálózatos erüek, hosszúdadok, mélyen szíves aljjal szárölelők. Tőlev. nagyok, hosszúdad-lapoczkásak. 2↓ Jul. aug. M. e. t. a rónaságok és dombok kivételével, különösen bőven felső s alsó erdő tájban.
B. longifolium. L. Hosszúlevelű Sz.
A lev. erezete nem ilyen 5

5 A gallérkák elvirágzás alatt vagy után rövidebbek az ernyőcskéknél 6
A gallérkák elvirágzás alatt vagy után is hosszabbak az ernyőcskéknél 7

6 Szára felálló, kissé barázdás, két-két ágú: ágai elállók. Lev. merevek, szálasak, hosszúan kihegyezettek. Az ernyők végállók, 2—3 sugaruak; az ernyőcskék 3—5 virágnak. A gallér 2—3 levelű, a gallérkák rövidebbek az ernyőcskéknél. A kocsán akkora, mint a termés. ☉ Jul. aug. Köves s száraz part. M. k. t.
B. junceum. L. Tejelő Sz.
Szára felálló. Tőlev. nagyok, lapoczkásak, néha kerekdedek, rögtön hosszú nyélbe keskenyedők; szárlev. szálas-lándzsásak, gyakran oldalt sarlóképüek, keskenyedő aljjal ülők. A gallér 1—5 lev. v. hiányzik. A gallérkát 5—6 lándzsás, árhegyű levél képezi; ezek rövidebbek az ernyőcskéknél. 2↓ Aug. okt. M. e. t. a rónaságtól a felső erdő tájig.
B. falcatum. L. Gacsos Sz.

A szárlev. szívesek, tojásdadok v. kerekített aljuak, többé-kevésbbé szárölelők 8
7 A szárlev. v. valamennyi levél szálas-lándzsásak vagy szálasak 9

Szárlev. kerekített aljjal szárölelők, lándzsásak, kihegyezettek. Tőlev. hossz-szálasak. A gallérka lev. szálas-árképüek. 2l Jul. aug. A bánáti s rodnai havasokon. **B. diversifolium.** Roch Máslevelű Sz.
8 Szárlev. kerekített, szíves v. tojásdad aljból keskenyedők. Tőlev. szálasak. A gallérka lev. kerülékesek. 2l Jul. aug. A m. Tátra mészhegyein, az alhavasi és a felső erdő tájban közönséges **B. ranunculoides.** L. Szirontákképű Sz.

A kocsánka félakkora, mint a tojásdad termés. Ágai vesszősek, felállók, rövidek. Az oldalsó ernyők többnyire 2 sugaruak. ⊙ Jul. aug Gyepen s mesgyékben M. k és d. t. **B. affine.** Sadler. Rokon Sz.
9 A kocsánka akkora, mint a hosszúdad-szálas termés. Ágai elállók, hegyeiken ernyőket viselnek. Az ernyők rendesen 2—3, ritkán 5 gallér levélkével. ⊙ Jul. aug. száraz partokon M. k. és d. t. **B. Gerardi.** Jacqu Gerard Sz.

Szára csak felül elágazó. Szárlev. hosszúdadok vagy kerekded tojásdadok; az átnövés pontja a hosszúság alsó negyedében fekszik. A gallérkák elállók. ⊙ Jun jul. Miv. talajon, a felső erdő tájig szétszórva.
10 **B. rotundifolium.** L. Buvák Sz.

Szára aljától elágazó. Szárlev. nyujtott tojásdadok; az átnövés pontja a levél hosszúság alsó hatod vagy ötödében van. A gallérkák elvirágzás után felállók. M. legdél. t. **B. protractum.** Link et Hoffm. Nyujtott Sz.

XVI. OENANTHE. L. Haramag.

Gyökere orsóképű, rostos. A rostok a szár alján gyűrűsek. Lev. 2—3-szor szárnyaltak; a szárnyak tojásdadok, szárnyas hasábuak v. metszettek; az alámerült lev. hajszál idomuak. 2l Jul. aug. Mocsáros
1 vidékeken M. e. t., a felső erdő tájig. (O. aquatica L.) **Oe. Phellandrium.** Lamk. Bösövény H.

A gyökér nyalábos, többé-kevésbbé gumósan dagadt rostokkal 2

A szár alján ostorindás. Gyökere nyalábos, rostjai szálasak v. hosszúdadok, húsosak. Az ernyő 2—3 sugarú. 2|. Jun. jul. M. délny. t. mocsáros helyein.
Oe. fistulosa. L. Ostorindás H.

A szár nem ostorindás. Az ernyő 6 v. sok sugarú . 3

A termés alján a duzzadt gyűrű hiányzik. Alsó lev. kétszer szárnyaltak, a felsők egyszerüen szárnyasan metszettek. Az ernyő 10—15 sugarú. Gyökere nyalábos, dagadt, húsos szálakkal. 2|. Máj. jun. N. Váradon, a Sebes-Körös rétjein s a Bánátban.
Oe. banatica. Heuff. Bánáti H.

A termés alján gyűrű alakú duzzadmány található . 4

Gyökere nyalábos, rostjai szálasak v. hosszúdad-pákidomuak s husosak. Ernyője 6—9 sugarú. Ha valamennyi virága sugárzó Oe. media Gris-nek nevezte tik. 2|. Jun. jul. M. d. t. nedves rétjein.
Oe. silaifolia. M. B. Silauslevelü H.

Gyökere nyalábos, végén gömbösen dagadt szálakkal. A tőlev. egyszerüen szárnyaltak, szárnyai tojásdadok, a szárlevelek szálas sallangjai 5—13 ctn nyiek. 2|. Jun. jul. M. k. és d. t. mocsáros rétjein.
Oe. pimpinelloides. L. Mogyorós H.

XVII. AETHUSA. L. Ádáz.

Szára igen elágazó. Lev. fényesek, 2-szer vagy 3-szor szárnyaltak; levélkéi szárnyas hasábuak v. fürészesek. A gallérka 3 levelü, a tőalaknál hosszabb az ernyőcskénél s a kocsánkák hosszabbak a terméseknél, ellenben Ae. cinapioides M. B. alaknál mind a gallérkák mind a kocsánok rövidebbek t. i. az ernyőcske is akkora, mint a gallérka s a termés akkora, mint a kocsánok. Pártája fehér. ☉ Jun szept. M. e. t. miv. talaján. **Ae. Cynapium.** L. Mérges Á.

XVIII. FOENICULUM. Hofim. Harmatkása.

Szára elágazó. A levél hüvely hosszúak, végükön sapka-idomú pálhacsővel. Lev. 3 v. többszörösen szárnyalt, hosszúkás, árképü sallangokkal. Az ernyők 10—12 sugaruak. Pártája sárga. 2 Jul. aug Miv. s itt-ott elvadul M. d. t. **F. officinale.** All. Közönséges H.

XIX. SESELI. L. Gurgulya.

1 A gallérka levelei v. egész hosszúságukban vagy csak aljukon, kehely módra, egymással összenőttek . . 2
A gallérka lev. teljesen szabadok 4

2 A gallérka lev. egész hosszukban összenőttek. Lev. mint a következő fajoknál is, fűzöttek, keskeny-szálas sallanguak. Az ernyők 9—12 sugaruak. 2|. Jul. aug. M. k. és d. t. nyugati részén.
S. Hippomarathrum. L. Szilkés G.
A gallérka lev. csak aljukon vannak összenőve . . 3

3 Szára szőrös, majdnem molyhos. A levél sallangok szálasak, az érett termés kopasz. Vir. fehér. 2|. Jun. aug. Bánát mészszikláin.
S. rigidum. W. K. Törékeny G.
Szára kopasz v. szőrösödő. A levél sallangok hajszál képüek. A termés érett korban is molyhos. 2|. Aug. szept. M. k. t. mész és trachit helyein.
S. leucospermum. W. K. Molyhos G.

4 Vir. sárgák. Gallérka lev. hajszál képüek. Szára elágazó, kopasz. Termése kopasz. 2|. Jul. aug. Bánát hegyein **S. gracile.** W. K. Karcsú G.
A vir. fehérek vagy piroslók 5

5 A gallérka lev. áridomuak, azaz aljuktól kezdve egyenletesen keskenyedők. A lev. kerület 3 szögű, hengeres nyéllel. Ernyője 5—15 sugarú. 2 Jul. aug. M. e t. a felső erdő tájig. **S. glaucum.** L. Fakó G.
A gallérka lev. lándzsásak 6

6 Az ernyő 6—12 sugarú. Levélk. tojás-hosszúdad. Füve hagyma-zöld. Maghona pelyhes. 2|. Jul aug. A bánáti hegyeken. **S. montanum.** L. Hegyi G.
Az ernyő 15—30 sugarú 7

7 A levél kerület 3 szögű. A levélnyél felül barázdás. Maghona kopasz, igen apró csésze fogakkal. Füve hagyma-zöld. 2 Jul. aug. M. k. t. nyugat. s déli részén. **S. varium.** Trev. Tarka G.
A levél kerület tojás-hosszúdad. A levélnyél csatornás. Maghona pelyhes. Füve pázsit-zöld. 2, 2| Jul. aug. (S. annuum L. — S. bienne Crantz) M. e. t. felső erdő tájig. **S. coloratum.** Ehr. Szines G.

XX. ATHAMANTA. Koch. **Átamanta.**

Ernyője 15—25 sugarú. Termései hosszúdad-lándzsásak, kinyujtott végüek, fehéresen molyhosak. 2 Jul. aug. Krassó és Szörény mészszikláin.
A. Matthiole. Wulf. Matthiolus Á.

XXI. LIBANOTIS. Crantz. **Tömjénillat.**

Szára élelt-barázdás, többnyire szőrösödő. Lev. 1—3 szárnyaltak, levélkéi bevagdaltak, lándzsás, szálkahegyű hasábokkal. Pártája fehér. 2 Jul. aug. A rónaságtól az alhavasi tájig. (Seseli libanotis Koch.)
L. montana. All. Hegyi T.

XXII. MEUM. Tournf. **Medvegyök.**

Lev. kétszer szárnyalt; czimpácskái száma igen sok, majdnem gyűrűsen állnak, hajszál alakú sallangokkal. Vir. fehér. 2 Jul. aug Vágásokban közép hegyeken. **M. athamanticum.** Jacqu. Emreke M.

Lev. kétszer szárnyalt; czimpácskái szárnyasan hasadtak, szálas, egy síkban fekvő hasábokkal. Vir. piros v. fehér. 2 Jul. aug A n. és kis Tátrán az alhavasi tájban, az árvai Babjagurán s a kel. havasokon.
M. Mutellina. Gärtn. Havasi M.

XXIII. CNIDIUM. Cuss. **Knidion.**

Szára alúl hengeres, felül élelt-barázdás. Lev. kétszer szárnyalt, hosszú, szálas sallangokkal. A gallérkák akkorák, mint az ernyőcskék. Pártája fehér. 2 Aug. szept. Liszka m. réteken Bodrog felé s Pozsony megyében.
C. venosum. Koch. Inas K.

XXIV. LIGUSTICUM. L. **Liguri.**

Szára hengeres. Lev. többszörösen összetett, szálas kihegyezett s árhegyű sallangokkal. Gallér nincs v. 1—3 ép levélke alkotja azt. A gallérka sok levelű. 2 Jul. aug. M. legdél. t. (Selinum Seguieri Lin. fil.)
L. Sequieri. Koch. Sequier L.

XXV. SILAUS. Bess. Szilaus.

A gallér 1—2 levelű Lev. 3—4-szer szárnyalt, hosszú, szálas sallangokkal. Vir. sárga. 2|. Jul. aug. M. délnyug. rétjein szórva. **S. pratensis.** Bess. Réti Sz.

A gallér soklevelű, hajszálképű murvákból alakult. Lev. 2—3-szor szárnyalt, hajszálképű rövid sallangokkal. Vir. sárga 2|. Jul. aug. M. kel. és közép t. **S. virescens.** Greseb. Zöldelő Sz.

XXVI. TROCHISCANTHES. Koch. Virágkerék.

Szára sima, felálló igen sok, bugásan álló ernyőkkel. Lev. hármas igen nagy tojásdad, durván fürészes czimpákkal. Termése sima. 2| Jun aug. Krassó és Szörény m. hegyein.

T. nodiflorus. Koch. Göcsvirágú V.

XXVII. GAYA. Gaud. Gaja.

Magános ernyője tőkocsános, nagy, háromhasábú gallér murvákkal. 2| Jul. aug A m. Tátrán s a rodnai havasokon. Apró havasi növény.

G. simplex. Gaud Levéltelen G.

XXVIII. LEVISTICUM. Koch. Levisztikum.

Szára hengeres rovátkás. Alsó lev. 2-szer, felső egyszerüen szárnyalt. A levélkék széles visszás-tojásdadok, többnyire bevagdalt végüek. 2| Jun. jul. Miv. s itt-ott elvadult. Dél-Europai növény.

L. officinale. Koch. Orvosi L.

XXIX. CONIOSELINUM. Fisch. Dérderezle.

Szára hengeres, rovátkás. Lev. dülényded 3 szögű kerülettel, 2—3 szárnyalt, szányasan hasogatott vagy csak fürészes czimpákkal. A gallér hiányzik. A gallérka murvái hajszálképüek, akkorák mint az ernyőcske. 2| Jul. aug. A Tátrán.

C. Fischeri. Wimm. et Grab. Fischer D.

XXX. SELINUM. L. Derezle.

Szára élelt barázdás, egyszerű v. csak felül elágazó. Alsó lev. 3-szor, felső 2-szer szárnyalt, levélkéi mélyen szárnyas-hasábuak, fehér hegyű czimpákkal. Párt. fehér. 2|. Jul. aug. Erdős, bokros helyeken M. e. t., a rónaságtól felső erdő tájig.

S. carvifolia. L. Köményleveln D.

XXXI. ANGELICA. L. Angyélika.

Szára hengeres, rovátkás, felül barázdás. Lev. 2—3-szor szárnyaltak. A tőalak levélkéi tojásdadok, elatior Wahl. alfajánál lándzsás alakuak, kihegyezetten fürészesek v. néha karélyosak. Ernyőcskéi gömbdedek, fehérvirágnak. 2 Jul. szept. M. éjsz. t. hegyein.

A. silvestris. L. Erdei A.

XXXII. ARCHANGELICA. Hoffm. Archangyélica.

Szára hengeres, rovátkás. Lev. egyszer v. 2-szer szárnyaltak; a végső levélke rendesen 3, az oldaliak 2 hasábuak, mind annyian fürészesek. Pártája zöldes fehér. 2 Jun. jul A m. Tátra szikláin, a havasi s alhavasi tájban.

A. officinalis. Hoff. Orvosi A.

XXXIII. FERULA. L. Ferula.

1 A terméskék az érintkezési lapon 4—6 csatornásak, a völgyecskék 1—3 csatornásak 2
A terméskék az érintkezési lapon 8—16 csatornásak . 3

2 A 3—4-szer szárnyalt levél czimpácskái szálasak, érdes, fürészes élüek. A felső virágzó mellék ágak alján nagy, levéltelen felfuvódott hüvelyek vannak. 2| Jun. jul. Mész és trachit sziklákon Bihar hegységben, Bánátban, a pilisi hegyeken. Peucedanum sibiricum W. K. Fer. sibirica Sadl.)

F. Sadleri. Sedeb. Sadler F.

A 3—4-szer szárnyalt lev. czimpácskái szálasak, sima élüek. A felső, virágzó ágak alján nincsenek levéltelen hüvelyek. 2| Máj. jun. Mészsziklákon a Duna m. Kazán völgyben a Bánátban.

F. Heuffelii. Grieseb. Heufel F.

A 2—3-szor szárnyalt levél kerülete tojásdad-hosszúdad; czimpácskái szálasak; a főnyél körül örvös állásuak. 2|. Máj. jul. Mészszikiákon Mehadia s Toplecz mellett. (Ferulago monticola Bois et Helv.)

3 **F. monticola.** Bois et Heldr. Hegylakó F.

A 2—3-szor szárnyalt levél kerülete szálas v. lándzsás. 2|. Jun. jul. Erdei réteken Marmarosban, Arad megyében s a Bánátban. Ferulago silvat. Reichb.)

F. Silvatica. Bess. Erdei F.

XXXIV. IMPERATORIA. L. Derely.

Szára rovátkás. Lev. kétszer hármas, szélesen, tojásdad, 2-szer fürészes, néha 2 vagy 3 hasábú levélkékkel s tág hüvelyekkel. Pártája fehér. 2|. Jul. aug. A felső erdő tájban a Bánátban. **I. Ostruthium.** L. Csicsókás D.

XXXV. PEUCEDANUM. L. Kocsord.

1 A virág sárga 2
A virág fehér vagy zöldes 5

2 Gallérja tartós, 5—8 murvájú. Szára merev, felálló, vesszősen ágas Levélkék tojásdadok, szárnyasan hasogatottak. 2|. Jul. aug. M. k. és d. t. rónáin s dombjain.

P. alsaticum. L. Buglyos K.

A gallér hiányzik v. ha van 1—3 hullatag murvából áll 3

3 A kocsánka akkora vagy hosszabb, mint a termés. Az ernyő sugarai simák. Levélkék szálasak, kihegyezettek, v. 8 ctmnyiek. Ha levélkéi majdnem hajszálidomuak, akkor P. longifolium W. K.-nak neveztetik s nö délkel. t. mészszikláin. 2|. Jul aug. A tőalak M. d. és k. t. rónáin. **P. officinale.** L. Orvosi K.

A kocsánkák rövidebbek a terméseknél 4

4 Az ernyő sugarai simák, szögletesek. Gallérja teljesen hiányzik A levélkék szálasak, épélüek, kihegyezettek v. 8 cm. hosszuak. A gallérka murvái szálas árképüek. 2|. Jul. aug. M. délkel ter. rétjein.

P. Rochelianum. Heuff. Rochel K.

Az ernyő sugarai rovátkásak. A gallér v. hiányzik v. 1—3 murvájú. A levélkék szálasak v. szálas-ékidomuak, épélüek, kihegyezettek v. 2 cm. hosszuak. 2|. Aug. szept M. k. és d. t. homokos rónáin.

P. arenarium. W. K. Homok K.

5 A gallér 3 vagy sok murvájú 6
A gallér 1—3 hullatag murvából áll v. hiányzik . . 8

A termés hártyás élű, a hártyas él akkora, mint a termés. Lev. hármas, 3-szorosan szárnyalt. A levélkék hegyes szög alatt elállók, szálas-lándzsás vagy szálas-hasábokkal, vannak keskenyebb sallangú v.
6 hasábú alakok is. A szirmok szélesen visszás-tojásdadok. 2|. Jul. aug. Mésztalajon, száraz partokon M. d és k. t. **P. austriacum.** Koch. Osztrák K.

A termés hártyás, éle nem akkora, mint a termés. A lev. 3-szorosan szárnyaltak 7

A levélkék tenger-zöldek, a felsők majdnem tüskésen fürészesek, az alsók gyengéden karélyosak, hegyes szög alatt elállók. Az érintkezési lapok csatornái párhuzamosan futnak. 2|. Jul. aug. A rónaságtól a
7 m. Tátra aljáig. **P. Cervaria.** L. Szarvas K.

A levélkék fénylők, szárnyasan hasogatottak v. háromhasábuak, fogasak. Az érintkezési lapok csatornái ívben mennek. 2|. Jul. aug. M. e. t. a felső erdő tájig. **P. Oreoselinum.** Mönch. Czitrom K.

A keh. széle alig látható. A termés hártyás éle félakkora, mint. a termés szélessége. Felső ágai 2—3-szor gyűrűsek. Lev. 2—3-szor szárnyaltak; levélkéi tojásdadok, hegyesen fürészesek, a végállók 3 hasábuak,
8 az oldalsók gyakran 2 karélyuak. Szirmai befelé gyöngyölődöttek és zöldes fehérek. 2|. Jul. aug. Sopron megyében. (Tommasinia verticillaris Bert.) **P. verticillare.** Koch. Örvös K.

A keh. széle jelentékeny. A termés hártyás éle keskeny. A szirmok egyenesek, fehérek 9

Lev. mindkét felül fénylő, változó alakú. A szárlev. hosszú, épélű sallangokkal. Az ernyő sugarai befelé szőrösödők. 2|. Jul. aug. A rónaságtól a felső erdő
9 tájig. **P. Chabraei.** Reichb. Chabrei K.

Lev. fénytelenek, kissé tenger-zöldek. Az ernyő sugarai befelé kopaszak. Füve lehajló. 2|. Jul. aug. M. legdél. t. **P. Schottii.** Bess. Schott K.

XXXVI. THYSSELINUM. Hoffm. Álkocsord.

Szára élelt, barázdás. Alsó lev. 2-szorosan szárnyalt; levélkéi tojásdadok, mélyen szárnyas hasábuak, lándzsás fehér hegyű czimpákkal. Pártája fehér. 2 Jul. aug. M. d. és k. t. mocsárjaiban. (Peuced. palustre Mönch.) **T. palustre.** Hoffm. Mocsári Á.

XXXVII. ANETHUM. Tournf. Kapor.

Szára hengeres, rovátkás. Lev. 2—3-szorosan szárnyalt, több osztatú levélkével és czérna idomú sallangokkal. Vir. sárga. ⊙ Jul. szept. Miv. s elvadul M. e. t. **A. graveolens.** L. Nehézszagú K.

XXXVIII. PASTINACA. Tournf. Pasztinák.

Szára élelt barázdás, rövid szőrű. Lev. szárnyalt; levélkéi tojásdadok v. hosszúdadok, sokszor karélyosak, felső lapjukon fényesek, alúl pelyhesedők P. elatior Roch. (P. opaca Bern.) alfajánál felső lapjaikon is pelyhesedők, ez csak M. legdél. t. fordul elő. Vir. sárga. 2 Jul. szept. M. e. t. az alhavasi tájig. **P. sativa.** L. Kerti P.

XXXIX. HERACLEUM. L. Tápsir.

1 { A lev. szárnyasak vagy hármasak. A termés sima . 2
A szárl. egyszerüek, tenyeres vagy majdnem tenyeres inuak 3

2 { Levélkei épek vagy legfölebb a végső karélyos vagy hasadt, széles tojásdad vagy féllándzsás hasábokkal. Igen változó. Füve a tőalaknál érdes és szőrös, nemorosum Kalchb. alfajánál kopasz, mindkét lapon sima fénylő levelekkel. Szárlevele 1 páros, a hegyi alakoknál 2—3 paros. Virága tiszta fehér, néha sugárzó, zöldes vagy piros. Néha a gallérok s gallérkák is igen eltérők. 2 Jun. okt. M. e. t. a havasi tájig. **H. Spondylium.** L. Medvetalpú T.

Levélkéi rendesen simák, fénylők, mélyen szárnyasan, majdnem ujjásan hasogatottak, hosszú-szálas, élesen

fürészes hasábokkal. Igen hasonlít az előbbi fajhoz. 2 Jul. aug. M. éjsz t.

H. angustifolium. Jacqu. Keskenylevelű T.

3 Levelei kerekdedek, tompa csipkés élű karélyokkal. Termése kopasz. 2|. Jul. aug. A kel. havasokon.

H. alpinum. L. Havasi T.

3 Lev. kerekdedek, 5—9 kihegyezett, fürészes karélylyal, alúl szőrösödők a karélyok 2—3 metszetüek. Termése kopasz néha bibiresós. 2|. Jul. aug. A bánáti s rodnai havasokon.

H. palmatum. Baumg. Tenyeres T.

XL. SILER. Scop **Sujtár.**

Füve kopasz, szima. Lev. 2—3-szor hármas, kerekded, karélyos; az alsók hagymazöldek. 2|. Jul. aug. M. nyugati t. **S. trilobum.** Scop. Háromkarélyú S.

XLI. TORDYLIUM. L. **Magtaraj.**

Szára élet-barázdás, hátra irányúlt szőröktől érdes. Lev. szárnyas, tojásdad vagy lándzsás, csipkés élű levélkékkel. Pártája fehér, sugárzó. ☉ Jun. aug. M. k. és d. t. Hegyaljáig s Beszterczebányáig.

T. maximum. L. Durvaszőrű M.

XLII. LASERPITIUM. Tournf. **Lázerfű.**

1 A levélkék szálas-lándzsásak, épélüek vagy legalább szálas sallanguak vagy hasábuak 2

1 A levélkék szélesek, tojásdadok vagy kerülékesek, épek vagy ritkán 2—3 széles hasábbal vagy karéllyal . 3.

2 Lev. 2-szer szárnyaltak, széleiken s alúl szőrösök; levélkéi szárnyasan hasogatottak, szálas sallangokkal vagy hasábokkal. Szára szögletesen barázdás, lefelé irányult szőröktől borzas. 2 Jul. aug. M. e. t., a felső erdő tájig. **L. pruthenicum.** L. Borzas L.

2 Az alsó lev. 3-szorosan szárnyaltak; levélkéi szálas-lándzsásak, épek, ritkán 3 sallanguak, épélüek, kopaszak. Szára kopasz. 2|. Jul. aug. M. éjsz. nyug. t.

L. Siler. L. Zsinoros L.

Szára barázdás, érdes szőrű. Lev. hármas-kétszer szárnyalt, tojásdad, fürészes levélkékkel, a felső 3 hasábú, ékidomú aljjal lefutó. A szárlev. hüvely felfuvódott, a legfelsőbb hüvely levél nélküli. 2↓ Jul. aug. A kis és n. Tátra alhavasi és felső erdő tájban. **L. Archangelica.** Wulf. Archangyélika L.

Szára hengeres, rovátkás 4

Vir. sárgák, piros szegéllyel. Levélkéi épek vagy hasadtak, a főtermés-bordák szőrösödők. 2↓ Jul. aug. A rónaságtól az alhavasi tájig. **L. marginatum.** W. K. Szegélyzett L.

Vir. tisztán fehér vagy piros 5

Az ernyő sugárai befelé kopaszak. Levélkéi mint a következőknél is tojásdadok, kerülékesek, szíves v. kerekített aljuak, épek v. hasadtak, fürészes élüek, kopaszak vagy alúl szőrösödők. 2↓ Jul. aug. M. havasi táján. **L. alpinum.** W. K. Havasi L.

Az ernyő sugarai befelé érdesek. A többiben az előbbiekkel egyező. 2↓ Jul. aug M. e t rónaságtól az alhavasi tájig. **L. latifolium.** L. Széleslevelű L.

XLIII. ORLAYA. Hoffm. Orlája.

Szára felálló, aljától villásan elágazó, barázdás. kopasz. Lev. 2—3 szorosan szárnyalt; levélkéi rövid, lándzsás vagy szálas alakú sallangokra oszlanak. A sugár vir. külső szirmai vagy tizszer nagyobbak a maghonoknál. Termése horgas tüskékkel bir. ⊙ Jul. aug. Száraz partokon. M. k. és d. t (Caucalis grandiflora L.) **O. grandiflora.** Hoffm. Nagyvirágú O.

XLIV. DAUCUS. Tournf. Murok.

Szára barázdás, alúl borzas. Lev. 2—3 szorosan szárnyalt; levélkéi szárnyas hasábuak, hosszúdad hajszál végű czimpákkal. Párt. fehér. 2 Jun. szept. Miv. s vadon is nő. M. e. t, a m. Tátra aljáig mezőkön réteken. **D. Carota.** D. Sárgarépa M.

XLV. CAUCALIS. L. Borzon.

1 A termés tüskéi igen rövidek, bibircsés képüek, szőrvégüek. Lev. 2—3-szor szárnyaltak, szálas végczimpákkal. ☉ Jun. jul. Miv. talajon. M. k. és d. t.
C. muricata. Bischoff. Tüskés B.

A termés tüskéi akkorák vagy hosszabbak mint a termés átmérője 2

2 A tüskék a mellék bordákon 3 szorosak, érdesek, horgas végüek. A gallér hiányzik. ☉ Jun. jul. M. d. t.
C. leptophylla. L. Kétágú B.

A tüskék a mellék bordákon egy sorosak, kopaszak. Lev. valamennyi 3 fajnál egyformák. ☉ Jun. jul. Miv. talajon. M. e. t. a felső erdő tájig.
C. daucoides. L. Vigályos B.

XLVI. TURGENIA. Hoffm. Turgenia.

Szára élelt barázdás, rövid sertékkel bir, elágazó. Lev. szárnyalt, hosszúdad-szálas, fürészesen bevagdalt levélkékkel. Ernyője 2—4 sugarú. A murvák hártyás élüek. Pártája fehérlő vagy pirosló. ☉ Jul. aug. Miv. talajon. M. k. és d. t.
T. latifolia. Hoffm. Széleslevelű T.

XLVII. PHYSOCAULUS. Tausch. Dudatönk.

Szára az izék alatt felfuvódott. Lev. hármas-kétszer szárnyalt, tojásdad, szárnyasan hasogatott s fogas czimpákkal. A bibeszár-vánkos kúpos, a bibeszár hiányzik. ☉ Máj. jun. nő Mehádia környékén. (Scandix nodosa L. = Chaerophyllum nodosum Lam.)
Ph. nodosus. Tausch. Göcsös D.

XLVIII. TORILIS. Adans. Tüskemag.

1 Ernyői gömbölydedek, ülők a levelekkel átellenesek. Csak külső magvai horgas tüskések, a belsők szemcsésen érdesek. Szára lecsepült. Lev. kétszer szárnyaltak, szárnyasan bevagdalt levélkékkel. ☉ Jul. aug. A Sas hegy köves helyein, a szőllők mellett.
T. nodosa. Gärt. Cseplesz T.

Az ernyők hosszú kocsányuak 2

A gallér 1 levelű vagy hiányzik. Alsó lev. 1—2-szer szárnyaltak, a felsők hármasak. Szirmai akkorák, mint a maghonok. A termés tüskéi horgas végüek. Ernyője sugarai szétállók. 2 Jul. aug. Miv. s bokros talajon. M. k. és d. t. **T. helvetica.** Gmel. Svájczi T.

A gallér 4—6 levelű 3

A gallér akkora, mint a sugarak. Szára élelt, elágazó. Lev. egyszerű vagy kétszeresen szárnyaltak, szálaslándzsás, fürészes, bevagdalt vagy szárnyasan metélt levélkékkel. A termés rövid, tüskéi horgas végüek. ⊙ Jun. jul. Kazán sziklás völgyeiben Szörény m. **T. microcarpa.** Bess. Aprótermésű T.

A gallér félakkora, mint a sugarak. Ernyője s lev. mint az előbbinél. A termés tüskéi befelé ívesek, nem horgas végüek. ⊙ Máj. aug. M. e. t., a felső erdő tájig. mezőkön, bozótokban. **T. Anthriscus.** Gmel. Mezei T.

XLIX. SCANDIX. Gärt. Berzenke.

Szára szétszórtan szőrös, elágazó. Lev. 3-szor szárnyalt, sok osztatú levélkékkel s lándzsás czimpákkal. Ernyői 2—3 sugaruak. Párt. fehér A termés csöve igen hosszú, lapult, 2 sorban szőrös. 2 Jun. jul. Miv. talajon. M. d. és k. t. nyugoti részén. **S. Pecten veneris.** L. Tűmagvú B.

L. ANTHRISCUS. Hoffm. Turbolya.

A bibeszár igen rövid, majdnem hiányzik. Termése tojásdad, horgas sertékkel van ellátva. A csőr harázdái akkorák, mint a csőr $^1/_3$-da. Lev. 3 szorosan szárnyalt; a levélkék tompák, rövid árhegyüek. Szára kopasz, rovátkás. Párt. fehér. 2 Máj. jun. M. k. és d. t. **A. vulgaris.** Pers. Közönséges T.

A bibeszár hosszabb a vánkoskánál. A termés hosszúdad vagy szálas 2

A szár az ízek fölött rövid szőrű. A lev. lemez bordái kopaszak. Lev. halvány zöldek, 3 szorosan szárnyaltak, szárnyas hasábú czimpácskákkal. A tőalak termése sima, kopasz. A trichosperma Schult. alfajánál a term. sertés. 2 Máj. jun. A tőalak M. e. t. miv.

talaján, alfaja M. k. és d. t. rónáin és sziklás helyein.
A. Cerefolium. Hoffm. Zamatos T.
A szár alúl a levél lemez alatt borzas. Lev. fénylő, kétszer szárnyasan hasogatott czimpácskákkal. A tő alak termése sima, hosszúdad-hengeres vagy majdnem hengeres A. alpestris Wimm. alfajánal a termés sima, tojás-hosszúdad, alján szőrös. A. nemorosa Spr. alaknál a termés hosszúdad, szétszórtan göcsös felülettel s végre a Tátrán gyengén ormos v. bordás terméső alak is nő. ♃ Máj. jun. M. k. és éjsz. t. a felső erdő tájig, A. nem. alfaj M. d. t.
A. silvestris. Hoffm. Erdei T.

LI. CHAEROPHYLLUM. L. Baraboly.

1 A levélkék épek, hossz-tojásdadok, kihegyezettek, fürészesek. Lev. 3-szor szárnyaltak. A szár az izék alatt megvastagodott. ♃ Jun. jul. szórvány. M. e. t. az alhavasi tájig. **Ch. aromaticum.** L. Fűszeres B.
A levélkék bevagdaltak v. szárnyasan hasogatottak . 2

2 A szár egyenletesen megvastagodott. A bibeszár felálló. A szirmok és a murvák mirigyszőrösök. Lev. 2-szer hármas, karélyos s bevagdalt fürészes czimpácskákkal, a középlevélke néha szárnyalt. A tőalak szőrös, kopasz alakja Ch. alpinum Kit. név alatt fordul elő. Vir. fehér v. piros. ♃ Jul. aug. Nő a felső erdő, a havasi s alhavasi tájban M. éjsz. és kel. t.
Ch. hirsutum. L. Borzas B.
A szár az izék alatt megvastagodott. A bibeszár hátra hajlott. A szirmok kopaszak 3

3 A befelé görbülő 2 bibeszár hosszabb, mint a vánkos szélessége. A gallérka murvái mirigyesek. Lev. 3-szorosan szárnyaltak, levélkéi aljukon szárnyasan hasogatottak, végükön kinyúltak, fürészesek. A tőalaknál a lev. felül s alúl is szőrösödők; Ch maculatum Willd.-nál csak alúl szőrösödők; Ch. monagynum. Kit.-nál kopaszak. ♃ Jun. jul. M. d. t. bokros helyein. **Ch. aureum.** L. Arany B.
A lefelé görbülő 2 bibeszár akkora mint vánkosuk szélessége 4

Lev. 2-szer szárnyaltak, tojásdad, tompa karélyos, de rövid árvégű czimpácskákkal. Szára felül rövid szőrű. Vir. fehér. 2 Jun. jul. M. e. t. a m. Tátra aljáig.
Ch. temulum. L. Bódító B.

4 Lev. többször szárnyaltak v. füzöttek, szálas. v. széles lándzsás czimpácskákkal. Szára felül kopasz. 2 Jun. jul. M. e. t. a felső erdő tájig. a tátrai fenföld kivételével. **Ch. bulbosum.** L. Mogyorós B.

LII. MYRRHIS. Scop. Mirrhafű.

Szára rovátkás, üres, különösen alúl rövid szőrű. Lev. 3-szorosan szárnyaltak; levélkéi fürészesek, gyengén borzasak, alúl szürkék. A murvák mirigy-szőrösök, később begyöngyölődtek. A bibeszár hosszabb a vánkosnál. Pártája fehér. Termése fényesen barna. 2 Máj. jun. A m. Tátra alján, a leibnitzi erdőben s Drechselhäuschen nevű völgyben.
M. odorata. Scop Illatos M.

LIII. CONIUM. L. Bűrök.

Szára igen elágazó, gyengén barázdás, kopasz, alján barna v. vörös foltokkal; ágai kékelők. Levelei többször szárnyaltak, tojásdad, szárnyasan hasogatott levélkéikkel. Gallérka lev. tojásdadok, kihegyezettek, az ernyőcskéknél rövidebbek. Pártája fehér. 2 Jul. aug. M. e. t., a m. Tátra aljáig.
C. maculatum. L. Foltos B.

LIV. PLEUROSPERMUM. Hoffm. Bordamag.

Szára tömör, felül elágazó; ágai sátorozók. Lev. hármasak, egyszer v. kétszer szárnyaltak, bevagdaltfürészes v. csak fürészes levélkékkel. A végső levélkék összefolyók. Termése gömbded-hosszúdad-lándzsás, néhol majdnem épélű bordákkal s ép levélkékkel. Innét változó. 2 Jul. aug. M. éjsz. s kel. t. hegyein a felső erdő tájban.
P. austriacum. Hoffm. Osztrák B.

LV. PHYSOSPERMUM. Guss. **Dudamag.**

Szára felálló. sima, felül ágas, levéltelen. Alsó lev. hosszú nyelüek, 2—3-szor hármasak; levélkéi dülénydedek, elől 3 hasábuan fogasak; a felső levelekből csak a hüvelyek fejlődnek, murvák alakjában. Galléra s gallérkái sok levelüek. Párt. fehérek, visszás tojásdadok, kicsipettek, behajlott karélykával. A bibeszárak hátra görbültek. 2|. Jul. aug. M. legdél. t. **Ph. aquilegifolium.** Koch. Czámolylevelű D.

LVI. SMYRNIUM. L. **Gyapor.**

Szára felül hártyás élű. Szárlev. épek, csipkés élüek, tojásdadok, szíves aljjal szárölelők. Vir. sárga. 2 Ápr. máj. Bokros dombokon M. k. és d. t.
S. perfoliatum. Mill. Szárölelő Gy.

LVII. BIFORA. Hoffm. **Pokilincs.**

Szára felálló, elágazó, szögletes, kopasz. Lev. 1—2-szeresen szárnyalt, levélkéi ékidomuak, 3 v. sok hasábuak. Ernyői 5 sugaruak. Az ernyőcskék karima virágocskái sugárzók. A bibeszár félakkora, mint a termés. ☉ Jun. jul. M. d. t. miv. talaján.
B. radians. M. B. Sugárzó P.

LVIII. CORIANDRUM. L. **Koriandrum.**

Szára hengerded, rovátkás. Alsó lev. egyszerüen szárnyaltak kerekded, fürészesen bevagdalt levélkékkel; a középsők kétszer szárnyaltak, tojásdad, 3 hasábú czimpácskákkal; a felsők kétszer szárnyaltak ép v. szárnyas levélkékkel vagy szálas czimpákkal. Ernyői 3—5 sugaruak, a karima vir. sugárzók. Párta fehér. 2 Jun. aug. Miv. s itt-ott elvadul.
C. sativum. L. Kerti K.

CIII. Család. CRASSULACEAE. DC. Pozsgafélék.

Füvek váltakozó, osztatlan, leginkább nedvdús, húsos, ritkán bőrnemü, pálhátlan levelekkel. A virágzat bogernyő

vagy kunkor. A kehely 3, 6—20 hasábú v. osztatú. Annyi szirom, ahány kehely czimpa, néha aljaikon összenőnek vagy hiányzanak. Porzó annyi vagy kétszer annyi, mint a szirom; ezek a kehelyhez vannak erősitve. A maghonok váltakoznak a szirmokkal. A termés tok.

Nemek:

1 { A szirom 6—20, aljaikon egymással s a porzókkal összenőve. Kehely 6—20 osztatú. **Sempervivum** V.
  { A szirmok szabadok 2

2 { A kehely 3—4 osztatú. Szirom 3—4 vagy hiányzik . 3
  { A kehely 5—6 osztatú. Szirom 5—6 4

3 { A hímnős vir. kehely 4 osztatú. Szirom 4 Porzó 4. **Buliarda** I.
  { A vir. kétlakiak: a ♂ vir. 8 porzóval s 4 szirommal, a ♀ vir. számos apró szirommal. **Rhodiola** II.

4 { Porzó 5. . . . . **Crassula** III.
  { Porzó 10—12. . . . . **Sedum** IV.

Fajok:

I. BULIARDA. DC. Húsosfű.

A szár felálló vagy heverő. Lev. szálasak, kisebbek a virágoknál. A kocsányok rövidek. A vir. fehér. ☉ Aug. szept. Duna mentében, mocsáros helyeken.
B. aquatica. DC. Vizi H.

II. RHODIOLA. L. Rózsika.

Szárak felállók, bokrosak, ágatlanok. Lev. visszásantojásdadok v. lándzsásak, fürészesek v. rendetlenül fogasak. Virágz. bogernyő. Kelyhe bibor szinű, szirmai sárgák v. pirosak. ♃ Jul. aug. A nagy és kis Tátrán, a havasi és alhavasi tájban, a mármarosi s bánáti havasokon. **Rh. rosea.** L. Szagostövű R.

III. CRASSULA. Hav. Pozsga.

Szára felálló, közepén 3 ágra oszló. Lev. szétszórt, félhengeres, elálló. A szár s a kehely mirigy-szőrös. Vir. fehér, alja piros. ☉ Máj. jun. M. legdél. t, a folyók mocsárjaiban. **C. rubens.** L. Pirosló P.

IV. SEDUM. L. Szaka. (Varjuhéj).

1 A lev. lapos, hosszúdad, lándzsás, lapoczkás 2
A lev. hengeres, hosszúdad-hengeres, hengerded-szálas 4

2 Lev. épélű, a felső szálas ékidomú, az alsó lapoczkás. Vir. rózsaszínű biborszínű aljjal. ☉ Jun. jul. M. kel. hegy. (S. spathulatum W. K.) **S. Cepaea.** L. Lapoczkás Sz.
A levelek fürész-fogasak, más idomuak 3

3 Az alsó lev. ülők, a felsők szárölelők, tojásdadok vagy hosszúdadok. A szirom csúcsán csőrbe végződik, halvány-sárga. 2↓ Aug. M. e. t. sziklás száraz partokon a m. Tátra aljáig. **S. maximum.** Sut. Bablevelű Sz.
Az alsó lev. rövid nyelüek, nyélbe keskenyedők, a felsők nem szárölelők, lándzsásak. A szirom csúcsán lapos, piros. 2↓ Jun. jul. M. éjsz. és kel. hegyein a felső és alsó erdő tájban. **S. Fabaria.** Koch. Piros Sz.

4 Heverő, meddő ágak nincsenek 5
A virágzó szárakon kivül vannak meddő, heverő szárak 7

5 A szirom 4-szer hosszabb, mint a kehely. Porzó 12. Szirom 6, fehér alúl piros idegekkel. Az álernyő majdnem kopasz. Lev. hengeres v. hosszúdad-hengeres, szürke-zöld. 2 Jul. aug. Száraz dombokon M. közép t. **S. hispanicum.** L. Spanyol Sz.
Szirom kétszer hosszabb, mint a kehely 6

6 Lev. rövid, ékidomú. Vir. ötös méretű, magános vagy sátorozó, feketés kehelylyel és feketés maghonokkal. Szirmok fehérek, sárgás-zöldek egy zöld ideggel. ☉ Jul. aug. A m. Tátrán, a mármarosi s keleti havasokon, szórv. **S. atratum.** L. Gyászoló Sz.
Lev. félhengeres, felül lapos. Vir. ötmérctű, halványsárga. 2 Jun. aug. A m. Tátrán s keleti havasokon. **S. annuum.** L. Egynyári Sz.

7 A lev hosszúdad-hengeres, kevéssé lapult, tojásképű vagy hengerded-szálas, egyenletes aljjal 8
A lev. hengerded-szálas, alján lefelé terjedő nyujtványnyal vagy sarkantyúval 11

8 Lev. kevéssé lapultak. Virágzó, elágazó szárai 1—5 viráguak. Vir. sárga. 2↓ Jul. aug. A nagy és kis Tátrán, a mármarosi és keleti havasokon az alhav. és havasi tájban. **S. repens.** Schleich. Kúszó Sz.
A lev. másidomuak 9

Lev. szálas, alján összelapult. Kopasz v. pelyhesedő. A szirom 3-szor akkora, mint a kehely, fehér. Virágai sátorozók. 2l Jul. aug. M. e. t. mészszikláin, a felső erdő tájig. **S. album.** L. Fehér Sz.

A lev. más idomuak; a vir. sötét-sárgák 10

A párta kétszer akkora, mint a kehely. Virágz. álernyős. Lev. tojásképű, duzzadt. 2l Jun. jul. M. e. t. m. Tátra aljáig. **S. acre.** L. Borsos Sz.

A párta 3-szor hosszabb a kehelynél. Szára száraz, fehérlő, hosszúdad v. hosszúdad-hengeres, elálló v. legörbülő levelekkel, sürün pikkelyes. 2l Jun. jul. M. k. t. hom. síkjain. **S. Hillebrandii.** Fenzl. Hillebrand Sz.

Lev. hengeres, szálas, tompa végű. A meddő szár hatsorban elhelyezett levelekkel. Az álernyő kopasz. Vir. sárga. 2l Jun. jul. M. e. t. homokos száraz talaján, a m. Tátra aljáig. (S. boloniense Loisl.)

S. sexangulare. L. Hatszögű Sz.

Lev. szálas, duzzadt, kétélű, árvégű. Szára ívesen legörbülő. Álernyője kopasz. 2l Jul. M. közép. s délkeleti t. homokos sziklás talaján.

S. reflexum. L. Horgas Sz.

V. SEMPERVIVUM. L. Kövirózsa.

A vir. pirosak 2

A vir. fehérek 3

A párta kétszer akkora, mint a kehely. A tő és a szárlev. hosszúdad-lándzsásak, lassan hosszúra kihegyezettek, majdnem kopaszak, gyengén pillás-élüek. 2l Jul. aug. M. k. és d. t. trachit hegyein.

S. tectorum. L. Rózsás K.

A párta 4-szer akkora, mint a kehely. A tőlev. hosszúdadon ékidomuak, rövid hegybe végződők; a szárlev. szálas-hosszúdadok. A porzó szálai akkorák, mint a kehely a tőalaknál, S. heterophyllum alfajánál kétszer akkorák s szárlevelei is 2 félék. Az alfaj Sólyom kövön fordul elő. 2l Jul. aug. M. k. és d. t. hegyein.

S. montanum. L. Hegyi K.

A párta csillagosan nyiló. Porzói pirosak. Füve pelyhesedő. 2l Jul. aug. A bánáti határőrvidéki Treszkovácz hegyén. **S. globiferum.** L. Gombos K.

A párta hengeres vagy harangidomú 4

4 A párta harangidomú, kifelé hajló szirom csúcsokkal. 2l. Jul. aug. Vepor hegyén Gömörben s a szörényi hegyeken. **S. Heuffelii.** Schott. Heuffel K.
A párta hengeres. A levél élén mirigy-szőrös és azon kivül pelyhes v. szőrös, a kopasz alakja C. soboliferum Sims. név alatt ismeretes. 2l. Jul. aug. M. éjsz. és közép. t. különösen mésztalajon. **S. hirtum.** L. Borzas K.

CIV. Család. SAXIFRAGACEAE. Vent. Vajfűfélék.

Füvek váltakozó, osztatlan, többnyire húsos s nedvdus, ritkán bőrnemü levelekkel, pálhák nélkül. A virágzat bogernyő v. kunkor. A kehely maradó, 4—5 hasábú v. osztatú, a bimbóban fedelékes elhelyezéssel. Szirom 4—5. a kelyhen vannak elhelyezve v. teljesen hiányzanak. Porzók szabadok, annyi v. kétszer annyi, a hány szirom. A maghon 1—2 rekeszű, a rekesz sok magrügygyel. A termés leginkább tok.

Nemek:

1 A keh. 4 hasábú, belül zöldes-sárga. A párta hiányzik. Porzó 8, ritkán 10. A tok 1 rekeszű. **Chrysosplenium** III.
A kehely 5 fogú v. hasábú. Szirom 5. Porzó 10. A tok 2 rekeszű 2

2 A szirmok zöldek, ép olyanok, mint a kehely levelei. **Zahlbrucknera** II.
A szirmok a kehely szinével nem egyezők. **Saxifraga** I.

Fajok:

I. SAXIFRAGA. L. Vajfű. Kőtör.

1 A szár heverő vagy csak végén felegyenesedő . . . 2
A szár felálló vagy felegyenesedő vagy vegyes . . 7

2 A tő és a szár levelek is ékidomuak 3
A levelek nem ilyenek 5

3 A porzószálak felfelé szélesedők. Lev. lapoczkás, kanyaros-csorbás-élű. Virágz. bugás. 2l. Jun. jul. A mármarosi hegyeken s szórv. a keleti havasokon. **S. cuneifolia.** L. Éklevelű V.
A porzószálak árképüek 4

A szirmok lándzsásak, körömbe végződők, fehérek, 2 sárga pettyel. Virágz. sátorozó. (Néha a szár hiányzik.) 4 Jul. aug. Az árvai Babjagorán, mármarosi s keleti havasokon. **S. stellaris.** L. Csillagos V.

4 A szirmok egyenlőtlenek, köztük 3 tojás-lándzsás, fehérek 2 sárga folttal, a másik 2 lándzsás, körömbe végződnek, egy színű. 4 Jul. aug. Az előbbivel keverve. **S. Clusii.** Gouan. Klusius V.

A kehely szélén kopasz. A lev. 3 ponttal, átellenesek, négy sorban fedelékesek. Vir. piros. 4 Jul. aug. A

5 m. Tátra havasi táján. **S. retusa.** Gouan. Csuklyás V.

A kehely szélén mirigy-szőrös. A lev. fehérlők, csúcsaikon egy ponttal 6

A vir. magánosak, majdnem ülők. Szára átellenes levelekkel. Vir. piros s később ibolyás. 4 Máj. jun. A m. Tátra mésztalaján, a havasi tájban.

6 **S. oppositifolia.** L. Átellenes-levelű V.

Vir. 2 (3). Szára igen ágas, átellenes levelekkel. Vir. piros vagy fehér. 4 Jul. aug. Sarkó havas Gropa Bisztri nevű szikla csoportján.

S. biflora. All. Kétvirágú V.

7 A lev. külön alakuak 8
A lev. egy alakuak 16

A szár levelek nélkül, melyen a rövid-kocsányú vörös virágok fürtösen állnak. Tőlevelei nagyok, hosszúdadok, nyélbe lefutók, épélüek v. kanyargósan fogasak. 4 Jul. aug. A m. Tátrán a rodnai, mármarosi

8 havasok alhavasi és havasi táján.

S. hieracifolia. W. K. Holgyomállevelű V.

A szár leveles 9

9 A szár végén 1 (ritkán 2, s akkor sárga) virággal . 10
A szár 2 vagy több virággal 11

A virág sárga. Az egész növény sárga-zöld, gyepesedő. Meddő szárai heverők, terjedők, fedelékesen-levelesek. 4 Jul. aug. A m. Tátra, a mármarosi és a bánáti havasok havasi táján.

10 **S. bryoides.** L. Mohképű V.

A virág fehér, a növény gyepes, fehérlő. Lev. fedelékes, rózsás, lándzsás-szálas, árhegybe kihegyezett, felül két mélyített ponttal, alján pillás. 4 Jul. aug. Dseameanie havason. **S. Burseriana.** L. Burser V.

11 { A virágok végálló fürtben 12
A virágok sátorozók 14

12 A rózsák levelei pelyvásan pillás-élüek. A növény pázsit-zöld. Szirmok narancs sárgák, szálas-lándzsásak, kihegyezettek. 2↓ Jun. jul. A kis Tátrán.
S. mutata. L. Változott V.

A rózsák levelei más élüek. A növények hagyma-zöldek 13

13 A rózsák lev. porczos-csipkés élű karimával, a csipkefogak oldalt fedelékesek. A fürt 6—12 virággal. 2↓ Jul. M. d. t. **S. elatior.** M. K. Magas V.

A rózsák lev. porczos fürészes-élű karimával, egyenes, kihegyezett fürész fogakkal. Vir. fehér, néha vörös petytyekkel. A fürt 2 - 3 virágú. 2↓ Jul. aug. M. é. és kel. területén, a havasi tájtól az alsó erdő tájig.
S. Aizoon. L. Fürtös V.

14 A szirmok sárgák, hosszabbak a hehelynél; a kehely virágzáskor pirosló. A növény magános vagy társas, hagyma-zöld. A rózsák levelei épélű porczos-hártyás karimával. 2↓ Jul. aug. A rodnai havasokon. (S. luteoviridis Schott. — S. tecta Kit.)
S. luteopurpurea. W. K. Sárgavörös V.

A szirmok fehérek 15

15 Lev. fedelékes, nosszúdad-szálas, majdnem 3 élű, tompavégű, ívesen lehajló, alsó felén pillás élű, felül 7 mélyített ponttal. Szirom kétszer akkora, mint a kehely. Gyepes, fehérlő. Szára majd kopasz, mirigyszőrös. Alfaja S. squarrosa L. melynél a lev. gyérebben fedelékesek, a főidegek a lev. alsó lapján ormósan kiemelkednek. 2↓ Jul. aug. A bánáti határőrvidéken, meszes talajon. **S. caesia.** L. Kékelő V.

Lev. fedelékes, rózsás- hosszúdad-szálas, tompa végű, alsó felén pillás élű, karimáján felül 11 mélyített ponttal. Szirma 3-szor akkora, mint a kehely. 2↓ Jul. aug. A bánáti, határőrvidék mészszikláin. (S. pseudocaesia Roch.) **S. Rocheliana.** Sternb. Rochel K.

16 Lev. szálasak, húsosak kihegyezettek. Szárai bokrosak. Virágz. fürtös, szirmai sárgák v narancs színüek. 2↓ Jul. aug. A nagy és kis Tátrán, a mármarosi és keleti havasokon. (S. autumnalis L. — S. atrorubens Bert.) **S. aizoides.** L. Őszi V.

A lev. más idomuak 17

17 { A tő vagy a szárlevelek is ékidomuak 18
A tő és a szárlevelek más idomuak 22

18 { Az alsó tőlev. végükön 3 (ritkán 4—5) foguak . . . 19
A tőlevelek 3, 4 v. 5 hasábuak 20

19 { Szára felálló, végén 1—2 fehér virággal. A felső tőlev. valamint a szárlev. is épek, szálas lándzsásak, mindannyian világosan 5—10 idegüek, szőrösök. 4 Jul. aug. N. és k Tátra havasi és alhav. táján, a mármarosi és kel. havasokon. **S. androsacea.** L. Müköcs V.
Szárai magánosak, felállók v felegyenesedők, merevek, 2 murvájú, 3 virágú kocsánokkal, fürtös v. bugás virágzatban állók. 4 Jul. aug. A n. és k. Tátrán, a havasi tájtól a felső erdő tájig, a mármarosi s keleti havasokon. **S. ascendens.** L. Felegyenesedő V.

20 { Vir. zöld, vereses v. zöldes-fehér. Sürün gyepes. Tőlevele 3 v. többször hosszabb, mint széles, végén 3 hasábú. Igen változó faj. 4 Jun. aug. A n. és k. Tátrán, a mármarosi s keleti havasokon böven. **S. muscoides.** Wulf. Mohképű V.
A virágok fehérek 21

21 { Szára egy virágú. Tőlevele rendesen 3 hasábú, sovány földben épélű. 4 Ápr. Máj. Nő a sikságon M. e. t. **S. tridactylites.** L. Piczi V.
Szára kevés virágú, (a sátorozó virágú s mirigy szőrös S. cymosa W. K. név alatt ismeretes, mely a rodnai s mármarosi havasokon nő.) Tőlev. 4—5 hasábú, majd széles v. keskeny. 4 Jul. aug. A nagy tátrai s az árvai mészhegyeken a havasi s alhavasi tájban. **S. perdurans.** Kit. Tartós V.

22 { A szárlevelek hónaljaikban rügy hagymák vannak A tőlev. veseképüek, karélyos csipkés-élüek. 4 Máj. jun. M. k. és d. t. **S. bulbifera.** L. Hagymás V.
A szárlevelei nélkülözik a hagymákat 23

23 { A tő lev. veseképüek, hegyes foguak, a szárlevelek fogai kihegyezettek, karélyképüek. A szárlevél s kocsán szőrösök, néha kopaszak. 4 Jun. aug. Árva, Liptó és Szepes megyék magasabb mészhegyein az alhavasi tájban s miv. kertekben. **S. rotundifolia.** L. Kereklevelű V.
A tőlev. veseképüek, karélyos-csipkés élüek 24

Szára felálló, végén sátorozó nagy szirmú fehér virágokkal. 2l Máj. jun. M. éjsz. t. szórványosan.
S. granulata. L. Bibircses V.

24 Szára felálló v. felegyenesedő, majdnem czérna szálú, végén magános virág v. fürt áll, ez utóbbi 3—4 virágú. 2l Jul. aug. A m. Tátrán hav. s alhav. táján, a rodnai havasokon. **S. carpathica.** Reichb. Kárpáti V.

II. ZAHLBRUCKNERA. Reichb. Zahlbrukknera.

Szára heverő, alsó lev. szív-veseképüek, 5—7 karélyuak, a felsők 3 karélyuak. Vir. zöldes. 2 Jul. aug. Hermaneczi völgyben szedtem.
Z. paradoxa. Reichb. Kétes Z.

III. CHRYSOSPLENIUM. Tournf. Veselke.

Lev. váltogató, veseképű, mélyen csipkés élű. Vir. sárga négyes v ötös méretű. 2l Márcz. ápr. M. e. t. nedves hegyes vidékeken az alhavasi tájig.
Ch. alternifolium. L. Arany V.

Lev. átellenes, nyeletlen, félkörded, csipkés élű. 2l Máj. jun. A mármarosi havasokon, források s patakok mellett. **Ch. oppositifolium.** L. Nyeletlen V.

CV. Család. PHILADELPHACEAE. DC. Jezsamentfélék.

Cserjés növények átellenes, pálhátlan levelekkel. A vir. hímnősök, szabályosak, fürtökben v. bugában állnak. A keh. köridomú, a maghonhoz van nőve. Szirom 4—5. Porzó 10—40. Bibeszár 4—5. Maghon 4—5 rekeszű. A termés tok.

Nemek:

Porzó 10, szárnyalt szálákkal. Kehely czimpa 5. Szirom 5. Bibeszár 3—4. **Deutzia** II.

Porzó számos, (több 16-nál). Keh. czimpa 4—5. Szirom 4—5. Bibeszár 4—5, melyek többnyire összenőnek. **Philadelphus** I.

Fajok:

I. PHILADELPHUS. L. Jezsáment.

1 { A vir. magánosak v. hármanként állnak. Lev. hosszúdadok v. hossz-lándzsásak, épek, néhány foggal. A párta fehér, szagtalan. ♄ Jun. jul. Miv. É.-Amerikából származott. **P. inodorus.** L. Szagtalan J.
A vir. fürtökben 2

3 { A maghon kopasz. A lev. kerülékesek, kihegyezettek, fürészesen fogasak, kopaszak v. alúl az éreken szőrösök. Az ágak vastagok, vörös-barnák. A vir. kellemes szagú. A párta sárgás-fehér v. fehér. ♄ Máj. jun. Díszcserje Európa déli részéből. **P. coronarius.** L. Szagos J.
A maghon szőrös. A lev. tojásdadok, kihegyezettek, fürészesen fogasak, alúl szürkés rövid szőrökkel. Az ágak világos-barnák. A párta fehér. ♄ Jul. Díszcserje Észak-Amerikából. **P. pubescens.** Loisl. Szőrösödő J.

II. DEUTZIA. Thunb. Deutzia.

Lev. tojásdad, hosszan kihegyezett, felül csillag-szőröktől szürke-zöld, finom fogacskákkal. A vir. fürtökben A szirmok fehérek. ♄ Jul. Díszcserje Japánból. **D. crenata.** S. et Z. Kanyargós D.

CVI. Család. GROSSULARIACEAE. DC. Egresnemüek.

Cserjék váltakozó, nyeles, tenyeresen karélyos pálhátlan levelekkel. A vir. hímnősök v. szétvált ivaruak, fürtökben állók, ritkán magánosak. A kch. 4—5 osztatú. Szirom 4—5, a kehely metszeteivel váltakozók. Porzó 4—5. A maghon egy rekeszű számos magrügygyel. A termés bogyó.

Nem:

A jellég ugyanaz . . . . . **Ribes.**

Fajok:

RIBES. L. Egres.

A kocsán 1—3 virágú, 2—3 murvával. A szár 3 osztatú töviskékkel. A párta csöve harangidomú. A kehely alúl, a kocsán mellett puha szőrökkel van ellátva, visszahajlott. A maghon a tőalaknál mirigyszőrös, egyszerüen szőrös a R. uvacrispánál L., kopasz R. relicnatum L.-nél ♄ Máj jun. Miv. s vadon is nő hegyes vidékeken M. e. t. **R. grossularia.** L. Tüskés gyümölcsü E. — 1

A virágzat fürt. A szár nem tövises 2

A kehely csöve hosszú, hengeres. A vir. arany-sárgák, kellemes szaguak. Lev. 3 hasábuak, bemetszett hasábokkal. A fürtök felállók. A keh. sárga, a szirmok elül biborszinüek. Bogyója eleinte sárga, később barna s végre feketés. ♄ Ápr. máj. Gyakori diszcserje kertjeinkben. Észak-Amerikából. **R. aureum.** Pursh. Aranyszinü E. — 2

A keh. csöve lapított, harangidomba átmenő. A vir. zöldessárgák, piroslók vagy bibor szinüek 3

A murvák hosszabbak a kocsánoknál, lándzsásak. Fürtje felálló, mirigyesen pelyhes Kelyhe kopasz. Pártája sárga-zöld. Bogyója vörös. ♄ Máj. jun. M. éjsz. s keleti t. hegyes vidékein. **R. alpinum.** L. Havasi E. — 3

A murvák rövidebbek, mint a kocsánok. A fürtök végre lekonyulók 4

Kelyhe mirigyesen pettyezett. Szirmai hosszúkásak, zöldek, belül piroslók. Lev. alúl mirigyesen pontozottak. Bogyója fekete. ♄ Ápr. máj. Miv. s itt-ott elvadul **R. nigrum.** L. Fekete E. — 4

A keh. kopasz. A szirmok lapátidomuak. A murvák tojásdadok 5

Kelyhe medenczeidomú, czimpái széleiken meztelenek. Fürtje kopasz. Vir. zöldes-sárga. Bogyója veres, néha fehér. ♄ Ápr. máj. Miv. s vadon is nő M. éjsz. t. hegyein. **R. rubrum.** L. Veres Ribiszke E. — 5

Kelyhe harangidomú, czimpái széleiken pillásak. Fürtje pelyhes. Vir. pirosló. Bogyója veres, igen savanyú. ♄ Ápr. jun. M. éjsz. t. s a szörényi havasokon az alhavasi tájon. **R. petraeum.** Wulf. Kövi E.

CVII. Család. ONAGRACEAE. Juss. Liget-ékefelék.

Füvek vagy cserjék átellenes vagy örvös levelekkel, pálhák nélkül. A vir. majd magánosak majd bugák vagy fürtökben összecsoportosulvák, hímnősök vagy egylakiak. A kehely egy levelű. Szirom 2—5. Porzó 2, 4—8. Maghon egy, 4 rekeszű. A termés tok, rikán bogyó.

Nemek: –

1 | A kehely széle fogas 2
1 | A kehely 2—5 hasábú vagy osztatú 3

2 | A kehely csöve hengeres, 8—12 foggal. Szirom 4—6. A bibeszár fonalidomú, a bibe fejes. **Lythrum** I.
2 | A kehely harangidomú, rövid, kissé összenyomott, 12 fogú. Szirom 6 vagy hiányzanak. A bibeszár igen rövid. . . . . **Peplis** II.

3 | A kehely 4 osztatú. A vir. egylakiak, ritkán hímnősök. Vizi növények. **Myriophyllum** III.
3 | A kehely széle 2–5 hasábú. A vir. hímnős 4

4 | Porzó 8 vagy 4 (s ha 4, akkor még 4 terméketlen) . 5
4 | Porzó 2 vagy 4, termékenyek 7

5 | A kehely csöve sokkal hosszabb a maghonnál. A vir. sárga; kehely 2—4 osztatú. A tok hosszúkás, ékidomú. A mag szőrpamat nélkül. **Oenothera** VII.
5 | A kehely csöve akkora vagy valamivel hosszabb, mint a maghon. A vir. többnyire pirosak v. fehérek . . 6

6 | A szirmok osztatlanok. Valamennyi 8 porzó termékeny. A mag szőrpamattal. **Epilobium** VIII.
6 | A szirmok 3 hasábuak vagy majdnem rhomb-idomuak, hosszú körömmel. Porzó 8 v. 4 s négy terméketlen. A mag szőr pamat nélkül. Kerti növény. **Clarkea** IX.

7 | Porzó 2. Szirom 2, visszás-szívidomuak. A kehely széle 2 osztatú. **Circaea** VI.
7 | Porzó 4. Szirom 4 vagy hiányzanak 8

8 | A szirmok hiányzanak. A termés tok. . . **Isnardia** V.
8 | Szirom 4, fehérek. A term. makk. **Trapa** IV.

Fajok:

I. LYTHRUM. L. Fűzény.

1 Porzó 6. A virágok magánosak, a lev. hónaljában állók Lev. szálas vagy hosszúkás. Vir. sötét ibolyaszinű. ☉ Jul. szept. M. k és d. t., áradt helyeken. **L. Hyssopifolia.** L. Alacsony F.

Porzó 12. A virágak biborszinüek 2

2 A lev. lándzsásak, szíves aljuak, az alsók átellenesek vagy örvösök. A vir. örvös füzérekben. A kehely fogai egyenlőtlenül hosszúak. ♃ Jul. szept. M. e. t. nedves rétjein s árkokban. **L. Salicaria.** L. Réti F.

Lev. lándzsás, az alsók vállaikon kördedek, a felsők nyélbe keskenyedők. Vir. csak az alsók örvös füzérekben, a felsők átellenesek. A kehely fogai egyenlően hosszúak. ♃ Jun. jul. M. közép s déli t. nedves helyein. **L. virgatum.** L. Vesszős F.

II. PEPLIS. L. Locsahur.

Szára lecsepült. Lev. átellenes, visszásan-tojásdadok, meztelenek. Vir. magános, majdnem ülő. ☉ Jun. szept. M. k. és d. t. vizjárta helyein, pl. Kis Terenye. Békés-Gyula, Vésztő. **P. portula.** L. Henye L.

III. MYRIOPHYLLUM. L. Tóborosta.

A murvák 2—3-szor hosszabbak, mint a virág, szárnyasan hasgatottak. A vir. örvök a levél hónaljában v. füzéresek. ♃ Jul. aug. M. e. t. álló v. lassan folyó vizekben a m. Tátra aljáig. **M. verticillatum.** L. Gyűrűs T.

A murvák akkorák, mint a virágok vagy rövidebbek; az alsók bemetszettek, a felsők épek. A vir. örvök füzért alkotnak. ♃ Jul. aug. M. e. t. álló vizeiben a m. Tátráig. **M. spicatum.** L. Füzéres T.

IV. TRAPA. L. Sulyom.

Az alá merült lev. párosak, szálasak, lehullók, aljaikon szárnyaltan osztott gyökerekkel, az uszók-rózsásak, hosszú nyelüek, dülény-idomuak, fogasak, börnemüek, hólyagos nyelüek. A vir. magánosak a lev. hónaljában, fehérek, aprók. M. k. és d. t. vizeiben.

T. natans. L. Csemege S.

V. ISNARDIA. L. Tóalma.

Szára felegyenesedő, kopasz. Lev. átellenes, tojásdad, kihegyezett, nyélbe lefutó. Vir. magános, a lev. hónaljában. 4 Jul. aug. Ungvár, Lugos mellett s a Hanságon. **I. palustris.** L. Mocsári T.

VI. CIRCAEA. Tournf. Szirompár.

1 A murvák hiányzanak. Lev. széles-szívidomú, fogas élű. Vir. fehér. 4 Jul. aug M. k. t. árnyas helyeken a felső erdő tájig. **C. lutetiana.** L. Varázs Sz.
A murvák serteidomuak 2

2 A fürt orsója kopasz. Lev. széles, mélyen szíves aljú, fénylő, majdnem átlátszó, lapos. szárnyalt nyéllel. A szirmok aljukon tompák, rövidebbek a kehelynél. A termés hossz-ékidomú. 4 Jun. aug. M. e. t. hegyein. **C. alpina.** L. Havasi Sz.
A fürt orsója mirigy-szőrös. Lev. szíves aljból hossztojásdad, kihegyezett, fogas, felül csatornás, szárnyatlan nyéllel. A murvák aprók. Szirmok aljukon hegyesek, akkorák mint a kehely, fehérek, néha piroslók. 4 Jun. aug. Az előbbivel keverten nő. **C. intermedia.** Ehrh. Közép Sz.

VII. OENOTHERA. L. Csészekürt.

A tőlev. hosszúkás-visszás-tojásdadok, kerülékdedek, tompák, öblösen fogasak vagy épek; a szárlev. ékidomuan lándzsásak, fogacskásak. A szirmok nagyok, sárgák. 2 Jun. aug. M. k. és d. t. komokos helyein. **Oe. biennis.** L. Kétnyári Cs.

VIII. EPILOBIUM. L. Fűzike.*)

1 A lev. szétszórtak. A vir. laposan kiterjedők. A kehely csöve majdnem hiányzik. A porzók lefelé hajlók . 2
Az alsó lev. átellenesek, a felsők váltakozók. A párt. tölcsér-idomuak. A kehely csöve rövid, de látható. A porzók lefelé állók 3

*) Jegyzet. Alfajait Dr. Borbás adja: Akad. Értek. IX. kötet, XVI. szám, 1879.

Lev. eres, lándzsás. A szirmok körmösök, visszás-tojásdadok, biborszinüek vagy fehérek. 2↓ Jul. M. e. t., az alsó és felső erdő tájban.

2 **E. angustifolium.** L. Keskenylevelű F.

A lev. nem eresek, szálasak vagy szálas-lándzsásak. A szir. nem körmösök, hossz-kerülékesek. 2↓ Jul. aug. M. e. t., a m. Tátra aljáig. (E. rosmarinifolium Hänke.) **E. Dodonaei.** Vill. Rozmaringos F.

A szár hengeres 4

3 A szár hengeres ugyan, de 4 v. 2 átellenes, kiemelkedő vonallal ellátva 7

A bibék bunkóvá vannak összenőve. Lev. lándzsás, ép vagy fogas élű, ékidomú vállal. A szár kissé pelyhes,

4 Az indák fonalasak. 2↓ Jul. aug. M. e. t. zsombékos réteken az alhavasi tájig. **E. palustre.** L. Mocsári F.

A bibék egymástól elállók 5

A lev. szárölelők, kissé a száron lefutók, kihegyezettek, fürészesek. A szár ágas, mirigyes, elálló s rövid

5 szőrökkel. Vir. piros. Sok alfajban. 2↓ Jun. jul. M. e. t., a m. Tátra aljáig, mocsáros, zsombékos réteken. **E. hirsutum.** L. Piros F

A lev. rövid nyelüek vagy ülők 6

Szára az elálló szőröktől bozontos vagy pelyhes. Lev. lándzsás vagy szálas-lándzsás, kihegyezett, fogas. Vir. fehér vagy ibolyaszinű. 2↓ Jun. jul. M. e. t., a

6 m. Tátra aljáig. **E. parviflorum.** Schreb. Szőrösödő F.

Szára rányomott szőröktől pelyhes vagy kopasz. Lev. tojásdad vagy hosszukás-tojásdad, egyenlőtlenül fogasan fürészes. 2↓ Jun. aug. M. e. t., a rónaságtól az alhavasi tájig. **E. montanum.** L. Hegyi F.

A középső lev. lefutók, lándzsásak, az alsók rövid nyeleken. A szár igen ágas, teljesen kopasz. ♄ Jun.

7 jul. M. e. t. hegyi patakok m. szórványos. **E. tetragonum.** L. Négyszögű F.

A lev. nem lefutók 8

A lev. nyelesek, hosszúdadok, mindkét végén kihegyezettek. egyenlőtlenül fürészelt-fogasak, szélükön s az

8 ereken pelyhesek. A szár ágas, sok virágú. A vir. fehér vagy rózsaszinű. 2↓ Jul. M. e. t. patakok mellett. **E. roseum.** Schreb. Rózsavirágú F.

A lev. ülők vagy igen rövid nyelüek. A szár egyszerű 9

Lev. 3—4 örvösök, ülők, majdnem szárölelők, hosszúkásan tojásdadok, kihegyezettek, fürészelt-foguak, szélükön s az ereken pelyhesek. ♃ Jul. aug. A m. Tátra alján s az éjsz. t. magasabb hegyein patakok s források m. **E. trigonum.** Schrank. Háromélű F.

A lev. rövid nyelüek. A szár gyérvirágú, 2 pelyhes vonallal 10

Lev. tojásdad, kihegyezett, kanyargósan fürészelt, kopasz; a felsők kihegyezettek, az alsók tompák. ♃ Jul. A Kárpátok, a mármarosi s szörényi havasok felső erdő s alhavasi táján. (E. alsinifolium Vill.) **E. origanifolium.** Lam. Murvapikklevelű F.

Lev. hosszúdadok vagy hosszúkasan-lándzsásak, tompa végüek, épek vagy gyöngén fogacskásak; a felsők lándzsásak, a nem virágzó rózsáké tojásdadok. ♃ Jun. jul. A m. és k. Tátra, a mármarosi s szörényi havasok alhavasi táján. **E. alpinum.** L. Havasi F.

IX. CLARKEA. Pursh. Klarkea.

A szirmok 3 hasábuak v. 3 metszetüek, világos pirosak vagy fehérek, nagyok, ékidomuan a körömbe végződnek. A porzók váltakozva meddők. A lev. lándzsásak vagy szálasak. ☉ Jul. szept. Disznövény Californiából miv. **C. pulchella.** Pursh. Szép. K.

A szirmok rhombidomuak vagy 3 szögüek, osztatlanok, ibolya v. husszinüek. Valamennyi porzó termékeny. A lev. tojásdadok vagy tojás-lándzsásak, fogasak, rövid nyelüek. ☉ Jul. aug. Szintén disznövény ugyanonnét. **C. elegans.** Dougl. Pompás K.

CVIII. Család. HIPPURIDACEAE. Link. Vizilófarkfélék.

Vizből kiemelkedő vagy alámerült vizi növények egyszerű örvös levelekkel. A kehely csöve maghonhoz van nőve. A szirmok hiányzanak. Porzó 1. A maghon 1 rekeszű, egy magrügygyel. A termés makk idomú, végre 4 termés, kékre esik szét.

Nem:

A jelleg ugyanaz. . . . . **Hippuris.**

Faj:

HIPPURIS. L. **Vízilófark.**

A szár csöves, ízelt, kopasz; lev. szálas. 2l. Jul. aug. M. e. t. vizeiben szörv., a magas Tátra aljáig.

H. vulgaris. L. Közönséges V.

CIX. Család. MYRTACEAE. R. Br. Mirtusfélék.

Fák átellenes, pálhás levelekkel. A vir. szabályosak, hímnősök, magánosak a lev. hónaljaiban állnak. A kehely majdnem gömbidomú, széle 5 osztatú, a bogyót koronázza. Szirom 5. Porzó 5. Maghon 1, több rekeszű, bibe egyszerű. A termés 2—3 rekeszű bogyó.

Nem:

A jelleg ugyanaz. . . . . **Myrtus.**

Faj:

MYRTUS. L. **Mirtusz.**

Átellenes ágú fa, tojásdad v. lándzsás, épélű bőrnemü, fényes levelekkel. A kocsán rövidebb, mint a virág; a szirmok fehérek. A mag vese-idomú. ♄ Aug. szept. Kerti fa, Europa déli részeiből szárm.

M. communis. L. Közönséges M.

CX. Család. THYMELAEACEAE. Juss. Babérfélék.

A száron a levelek elszórtak, vagy átellenes állásuak egyszerüek s pálhátlanok. A csöves, 4 hasábú lepel 2, 4 v. 8, a tövéhez v. torkához erősített porzóval bir. A maghon egy lecsüngő magrügyet tartalmaz, melyből száraz, bogyónemü termés képződik.

Nemek:

A szár fűnemü. A lepel maradó. A termés fel nem nyiló száraz. **Passerina** I.
A szár fás. A lepel lehulló. A termés csontár. **Daphne** II.

Fajok:

I. PASSERINA. L. Cziczó.

Szára kopasz, felálló. Lev. szálas-lándzsásak. Vir. magánosak vagy több, a levelek hónaljaiban. ☉ Jul. aug. Miv. talajon, M. közép t éjsz. részében. (Thymelaea Tournf.) **P. annua.** Wickstr. Egynyári Cz.

II. DAPHNE. L. Boroszlán.

1 A vir. végállók, rövid nyelüek, molyhosak, rózsaszinű ernyőben állnak. Lev. szálasak, kopaszak. ♄ Jun. jul. M. k. és éjsz. t. a magas Tátráig, szórv. **D. Cneorum.** L. Henye B.
A vir. az ágak oldalain 2

2 A vir. ülők, rendesen 3 számban, molyhosak. A lep. czimpái tojásdadok, hegyesek, pirosak ritkán fehérek. ♄ Febr. márcz. Apró cserje még a levél hajtás előtt virágzik M. e. t. a havasi tájig. **D. Mezereum.** L. Farkas B.
A vir. a lev. hónaljaikban ülők, rövid fürtökben vannak elhelyezve. A vir. sárga-zöldek, kopaszak. ♄ Márcz. ápr. Szórv. M. nyugati részén. **D. Laureola.** L. Babérka B.

CXI. Család. ELAEAGNACEAE. R. Br. Ezüstfafélék.

Cserjék v. fák ezüst-fehér vagy rosdás, csillag idomú pikkelyekkel ellátott levelekkel; a lev. váltakozó v. átellenes elhelyezéssel. A vir. szabályosak, hímnősök v. kétlakiak. A lepel 2, 4—5 hasábú, ugyan annyi porzóval. A maghonban egy magrügy van. Az elhúsosodó lepel csöve a maghonnal összenőve, álbogyót vagy csontárt képez.

Nemek:

A vir. hímnősök; a lepel csöve nyulánk, karimája harangidomú, 4—5 hasábú. A torok egy kúpalakú gyűrűvel van ellátva. Porzó 4—5. **Elaeagnus** I.

A vir. kétlakiak. A ♂ leple 2 osztatú. Porzó 4. A ♀ leple csöves, csúcsán 2 hasábú, gyűrű nélkül. **Hippophaë** II.

Fajok:

I. ELAEAGNUS. L. Ezüstfa.

Többnyire tövises cserje, rozsda barna fiatal ágakkal. A lev. kerülékesek, mindkét oldalon ezüst-fehérek. A vir. végre lekonyulók, jó illatuak. A lepel belül sárga. ♄ Máj. jun. Diszcserje Éjszak-Amerikából. Itt-ott elvadul. **E. argentea.** Pursh. Ezüstlevelű E.

Tövis nélküli cserje ezüst-fehér fiatal ágakkal. Lev. hossz-lándzsásak, alúl sürüen, felül gyér ezüst-fehér selymesek s pikkelyesek. A vir. merevek, igen jó szaguak. ♄ Máj. jun. Diszfa Dél-Európából. **E. angustifolius.** L. Keskenylevelű E.

II. HIPPOPHAË. L. Hipófa.

Tövises cserje. Levelei szálas-lándzsásak, rövidnyelüek, felül kopaszak, alúl fehérek, korpásak. A vir. aprók. Leple barnás. Álbogyója narancs-sárga. ♄ Máj. jun. Diszcserje. Dráva mentében vadon.

H. rhamnoides. L. Bengeképű H.

CXII. Család. ARISTOLOCHIACEAE. Lindl. Farkasalmafélék.

Füvek váltakozó állású, egyszerű, pálhátlan levelekkel. A lepel felül álló, osztatlan, ferdén vágott vagy 3 hasábú. A porzók szabadok, a maghon csúcsán vannak elhelyezve, vagy a bibeszárral vagy a bibével vannak összenőve. A maghon 3—6 rekeszű, számos magrügygyel. A termés tok vagy bogyónemű.

Nemek:

A lepel csöves, alján hasas, 1 ajkú v. 3 karélyú. Porzó 6, a bibe alatt vannak elhelyezve. **Aristolochia** I.
A lep. harangidomú, 3 hasábú. Porzó 12, a maghonon állnak szabadon. **Asarum** II.

Fajok:

I. ARISTOLOCHIA. L. Farkasalma.

1. A szár tekergődző, felfutó, bokros cserjés. A lev. és a nyelek gyéren szőrösök. A vir. magánosak v. kettenként állók, nagyok; kivül zöldes-barnák, a lepel karimája barna erekkel. ♄ Máj. jul. Cserje Amerikából miv. lugasnak. **A. Sipho.** L'Hérit. Lugasképző F.
2. A szár fűnemü, egyszerű, felálló. A lev. kopaszak . 2
Tőkéje kúszó. A vir. a levelek hónaljaiban csomósan állnak, sárgák. ♃ Jun. M. k. és d. t rónáin s dombjain. **A. Clematitis.** L. Közönséges F.
3. A tőke gömbded. A vir. magánosak, sárgák, sötét bibor szinü erekkel. 3
A lepel ajka tojásdad, csúcsán kerekített, kanyargós élű, oly hosszú, mint a lepel csöve. A levél nyél sokkal rövidebb a kocsánnál. ♃ Ápr. máj. M délnyug. t. cserjék alatt. **A. rotunda.** L. Kerekded F.
A lep. ajka tojás-lándzsás, félakkora, mint a lepel csöve. A levél nyél akkora vagy hosszabb a kocsánnál. ♃ Márcz. ápr. M. legd. t. **A. pallida.** Willd. Halavány F.

II. ASARUM. Tournf. Kapotnyák.

Tőkéje terjedő; szára kurta, melynek tetejéből két, hosszú nyelű, vesealakú levél nő ki. Vir. magános, belül sötét barna piros, kivül zöldes, lekonyuló. ♃ Jun. aug. M. e. t. bozótokban, fák alatt.
A. europeum. L. Kerek K. (Kapor.)

CXIII. Család. SANTALACEAE. R. Br. Szantalfélék.

Más növények gyökerein élődő füvek v. cserjék váltakozó v. lent átellenes, pálhátlan levelekkel. A vir. szabályos,

hímnős vagy szétvált ivarú, füzért vagy bugát alkot, de magános is. A lepel 3, 4—5 hasábú, csöves, belül szines. Porzó 3, 4—5, a lepel czimpák tövében elhelyezvék. Maghon 1, egy rekeszű 2—4 magrügygyel. A termés makk v. csontár.

Nemek:

A vir. hímnős. A lep. zöld, belül fehér, 4—5 hasábú, tányér v. tölcséridomú. Porzó 4—5. Bibe 1. A termés csontár maradó lepellel van környezve. **Thesium** I.

A vir. felemás. A lepel szenyes sárga, 3 hasábú. Porzó 3. Bibe 3. A termés száraz bogyó. **Osyris** II.

Fajok:

I. THESIUM. L. Bögretok.

1 Egy, ritkán 2 murva minden virág alatt 2
Minden virág alatt 3 murva 3

2 Virágz. gyérvirágú, végálló bogernyő. Termése gömbös, majdnem kocsántalan, igen nagy. 4 Máj. jun. M. délkel. t. homokos helyein.
Th. elegans. Roch. Csinos B.
Virágz. egyszerű fürt. Termése kerülékes, kocsános, bőrnemű. 4 Jun. jul. Csallóközben.
Th. ebracteum. Hayn. Murvátlan B.

3 A lep. karimája az elvirágzás után csöves és csak kissé legyürt. Virág füzére egy oldalra néző. Lev. szálas, egy erű. 4 Jun. jul. M. e. t. az alhavasi s felső erdő tájban. **Th. alpinum.** L. Havasi B.
A lepel karimája virágzás után egészen az aljáig begyűrött és a termésen egy kis gömböt alkot . . . 4

4 A szár felül bugás. A termés nyeles 5
A szár felül fürtös v. ágas fürtös. A termés nyéltelen 6

5 A lev. egy erüek v. gyengén 3 erüek, szálasak, hegyesek. Termése hosszúdad hengeres, legalább félakkora kocsánon. 4 Jun. jul. Versec környékén.
Th. divaricatum. Jan. Terpedtágú B.
A lev. erősen 3—5 erüek, lándzsás, szálas lándzsás. Tőkéje indás Th. motanum Ehrh. alfaja indátlan s lev. kihegyezett. Termése kerekded-tojásdad. 4 Jul. aug. Szórv. M. e. t. **Th. Linophyllum.** L. Lenlevelű B.

6 { Lev. szálasak, egy erüek. A kocsánok rövidebbek a virágnál. 2|, 2 Jun. jul. Szórv. M. k. t. **Th. humile.** Vahl. Alacsony B.
Lev. szálasak, lándzsásak, gyöngén 3 erüek. A kocsánok 3—4-szer hosszabbak a virágnál. 2| Jun. jul. Száraz partokon M. k. és d. t. **Th. ramosum.** Hayn. Ágas B.

II. OSYRIS. L. Oziriszcserje.

30—90 cm. magas cserje. Lev. szálas-lándzsásak, épszélüek. Vir szenyes-sárga, illatos. ♄ Máj. jun. M. délnyug. t. sziklás helyein. **O. alba.** L. Fehér O.

CXIV. Család. LORANTHACEAE. Don. Fakinfélék.

Chlorophyll tartalmú, fákon tenyésző fás élősdiek. A lev. csupaszak, épélüek, leginkább átellenes elhelyezéssel. A virág szétvált ivarú vagy ♀. Az egyenes magrügy a virág tengely kiöblösödött részében van elhelyezve, mely lepelnek tünik fel. A porzó szám 4—8. A termés álbogyó.

Nemek:

{ Lev. vastagok, bőrnemüek. Virágz. csomós a ♂ vir. 4 osztatú, ♀ vir. 4 levelű lepellel; 4 ülő porzó. A bogyó fehér. **Viscum** I.
Lev. vékonyak, bőrnemüek. Virágz. végálló, gyér fürt, durványos kehely és 6 szirmú párta. A porzók nyelesek. A bogyó halvány-sárga. **Loranthus** II.

Fajok:

I. VISCUM. L. Fagyöngy.

A szár átellenes, bőrnemü, mindig zöld levelekkel. Vir. csomós, kocsántalan, sárga. Álbogyója fehér. Lombos és tűlevelű fákon gyakori ♄ Márcz. ápr. **V. album.** L. Fehér F.

II. LORANTHUS. L. Fakin.

A lev. tojás-hosszúdadok, mindkét végén tompák, nyelesek; vir. fürtös, sárga-zöld; álbogyója sárga. Tölgyek, ritkán gesztenyén v. szódokon élődik. ♄ Ápr. máj. **L. europeus.** Jacqu. Europai F.

CXV. Család. POMACEAE. Lindl. Almafélék.

Fák v. cserjék osztatlan, karélyos v. szárnyalt levelekkel és lehulló pálhákkal. A virágzat többnyire bogernyő v. buga. A kehely csöve a vaczokhoz nőtt. A keh. széle 5 fogú v. hasábú. Szirom 5 Porzó 20, a szirmokkal együtt a kehely torkához vannak erősitve. A maghon 2—5 rekeszű, a rekeszek 2 v. több magrügygyel. A termés áltermés.

Nemek:

1 | A virág magános a szár csúcsán 2
1 | A vir. csemből,- álernyő- v. fürtben állnak 3

2 | A kehely czimpái hosszabbak a szirmoknál, épélüek. A termés felül kiszélesedett koronggal. **Mespilus** III.
2 | A kehely czimpái sokkal rövidebbek, mint a szirmok, fogas élüek. A termés számos fiókkal. **Cydonia** IV.

3 | A levelek karélyosak vagy szárnyaltak 4
3 | A levelek osztatlanok, épélüek vagy fürészesek . . . 5

4 | A szirmok boltozatosak. A szárak tövisesek. **Crataegus** I.
4 | A szirmok laposak. A szárak nem tövisesek. **Sorbus** VII.

5 | A szirmok ékidomuak v. lándzsásak. A vir. fürtökben állnak. **Aronia** VI.
5 | A szirmok kerekdedek. A vir. nincsenek fürtökben . 6

6 | A szirmok felállók, alig hosszabbak a kehelynél. **Cotoneaster** II.
6 | A szirmok elállók, hosszabbak a kehelynél. **Pirus** V.

Fajok:

I. CRATAEGUS. L. Galagonya.

1 | Bibeszár 1—4 2
1 | Bibeszár 5 3

2 A kocsánok kopaszak. A levelek 3—5 karélyuak. A keh. czimpája tojásdad. A termés tojásdad, 1—3 maggal. ♄ Máj. jun. M. e. t., a felső erdő tájig.
C. oxyacantha. Jacqu. Csere G.

A kocs. borzasak. Lev. 3—5 hasábú. A keh. czimpái lándzsásak. A term. gömbidomú 1 maggal. ♄ Máj. M. e. t., a felső erdőtájig.
C. monogyna. Jacqu. Egybibeszárú G.

3 Levél visszásan-tojásdad, előrenéző 3—5 karélylyal. Meztelen vagy felül szőrösödő, alúl kevéssé gyapjas. A veres termésű C. pentagina Heuf. a fekete termésű C. metanocarpa M. B. ♄ Máj. jun. M. d. t.
C. pentagyna. W. K. Ötbibeszárú G.

Lev. tojás-hosszúdad, szárnyas hasábú, egyenletesen oldalra néző hasábokkal, felül pelyhesedő, alúl gyapjas. ♄ Ápr. máj. Az alsó Duna szigetein.
C. nigra. W. K. Fekete G.

Kertjeinkben gyakran előforduló fajai:

1 A lev. mindig zöldek, bőrnemüek, felül fénylők, tojáslándzsásak, csipkések, kopaszak. A vir. sátorozó, kocsányos bugában. Bibeszár 5. A termés gömded, piros. A párta fehér. ♄ Máj. Déleuropai növény.
C. Pyracantha. Pers Tüzes G.

A lev. őszkor lehullók, többnyire vékonyak 2

2 A lev. épek, fürészesek v. bevagdaltak, ritkán kissé karélyosak. Éjszak-Amerikai galyogonák 3

A lev. többé-kevésbbé karélyosak, hasogatottak v. osztottak, vékonyak. 20—25 porzóval. Az ó-világ fajai 10

3 Porzó 20—25. A lev. többé-kevésbbé szőrösök, mindig fürészesek v. kissé karélyosak 4

Porzó 10 (—20). A lev. nagyok. A tövisek hosszuak, gyakran pirosak 7

4 Bibeszár 5. A vir. összetett sátor. A lev. élénkzöldek, felül fénylők, kopaszak, szív-tojásdadok, rendezen 3 karélyuak, különben fürészesek. A párta fehér. A termés gömbidomú, piros. ♄ Jun. Éjsz.-Am.
C. cordata. Mill. Szívlevelű G.

Bibeszár 2—3 5

A vir. nagyok, 2—3-ként a rövid ágak végén állnak. A keh. czimpái lándzsásak, elállók. A lev. kerülékesek v. hosszúdadok, fürészesek, felül halvány-zöldek, szőrösök, alúl molyhosak. A párta fehér. ♄ Máj.
C. grandiflora. Koch. Nagyvirágú G.

A vir. összetett sátort képeznek 6

A lev. visszás-tojásdad, ékalakú vállal, élesen, szabálytalanúl fogasak; egészen kopaszak. A párta fehér. A termés pontozott, naranes-szinű v. piros. ♄ Máj.
C. punctata. Jacqu. Pontozott G.

A lev. hosszudadok, kétszer fürészesek, alúl szőrösök. A kehely czimpái keskenyek, pillásan szőrösök, végre vissza hajlottak. A párta fehér. A termés kicsiny, körte idomú. ♄ Jun. (C. pirifolia Ait. = C. latifolia Poir.) **C. leucophloeos.** Mönch. Medenczés G.

A lev. bőrnemüek, felül fényesek, visszás-tojásdadok, alján ékidomuak, elül kétszer fürészeltek, egészen kopaszak. A rügyek barnák, fénylők. Az ágak és galyak vizszintesen elállók, az utóbbiak sárgás-barnák. A sátor egyszerű v. bugás. A tövisek 3—6 cm. hosszúak, lefelé hajlottak. Párta fehér; porzó 10. A termés tégla-vörös, kemény. ♄ Máj. jun.
C. Crus galli. L. Kakas G.

A lev. nem bőrnemüek. Bibeszár 2—5 8

Bibeszár 5. Porzó 10, (15—20). A lev. tojásdadok v. szív-tojásdadok, bemetszetten fürészesek, vékonyak, többé-kevésbbé szőrösök. nyeleik szőrösök, gyakran mirigyesek. A párta fehér. A termés skarlát-piros. ♄ Máj. **C. coccinea.** L. Skarlátpiros G.

A bibeszár 2—4 9

Bibeszár 2—3, rendesen közepéig összenőttek. Porzó többnyire 20. A sátor szőrös. A lev. sötét és élénk zöldek, visszás-tojásdadok, aljukon ékidomuan bemetszett-fogasak, alúl szőrösök. Az ágak és galyak elállók, nem számosak, az utóbbiak barna-vörösök. A párta fehér. A termés piros, többé-kevésbbé husos. ♄ Jun. **C. glandusa.** Mönch. Mirigyes G.

Bibeszár 4, végig osztott. Porzó 10. A sátor kopasz. A lev. világosabb zöldek, ivalakuak, tojásdadok, aljukon kétszer és élesen fürészesek, nyeleik szőrösök,

de még gyakran mirigyesek is. A párta fehér. A termés piros, lisztes. ♄ Ápr. máj.
C. rotundifolia. Mönch. Kereklevelű G.

A sátor kopasz. Bibeszár 3. A kehely laposan-harangidomú, korán visszahajlott czimpákkal. A lev. 7 karélyuak, azonkivül élesen fürészesek, nyélbe keskenyedők. A párta fehér. A termés vérpiros, ritkábban narancs-piros. ♄ Ápr. máj. Chinából szárm.
C. sanguinea. Pall. Vérpiros G.

A sátor valamint a levelek szőrösök 11

A termés fekete. A lev. 3—5 karélyuak, különösen felül bevagdalt fürészes karélyokkal, alúl molyhosak v. kopaszak. Bibeszár 3—5, közepéig egymással összenőve. A párta fehér. A termés kemény, csúcsán visszahajlott kehely czimpákkal. ♄ Máj. Déleuropai növény. **C. melanocarpa.** M. B. Feketetermésű G.

A termés piros, sárga v. narancs-sárga. A sátor sürű, gyapjas 12

Az ágak kopaszak. A lev. ékidomuak, 3—5 karélyuak, egyforma széles, csúcsaik felé fogas karélyokkal, alúl legalább eleinte szőrösök. Bibeszár 2—3. ♄ Máj. Dél-Olasz- és Franczia országból.
C. Azarolus. L. Azarol G.

Az ágak szőrösök, piroslók. A lev. visszas-tojásdadok v. szélesen ékidomuak, 3—5 karélyuak, érdesen szőrösök. Bibeszár 4 v. 5. ♄ Máj. Keletről.
C. orientalis. Poir. Keleti G.

II. COTONEASTER. Medic. T[illegible]penaszpolya.

Lev. tojásdad, felül meztelen. Kelyhe meztelen, csak karimáján szőrösödő. Vir. piros. ♄ Ápr. máj. M. e. t. az alhav. tájig. **C. vulgaris.** Lindl. Közönséges T.

A levelek kerülékesek vagy tojásdad-kerülékesek . . 2

Lev. kerülékes vagy tojásdad-kerülékes, felül borostás, alúl fehér-molyhos. A kehely meztelen, csak élén szőrös. ♄ Máj. Bihar hegységben s Csiklova m. Krassó megyében. **C. orientalis.** Kern. Keleti T.

Lev. kerülékes. A kehely s a kocsán molyhos. ♄ Máj. Szórv. hegyes vidéken, a lombos erdők határáig.
C. tomentosa. Lindl. Molyhos T.

III. MESPILUS. L. Naszpolya.

Lev. lándzsás, alúl molyhos. A vir. végálló, kocsántalan; szirmai fehérek. ♄ Máj. jun Miv. s itt-ott elvadulva. **M. germanica.** L. Borizű N.

IV. CYDONIA. Tournf. Birs.

Lev. tojásdad, épélű, alúl az ágak valamint a kehely is szürkén borzas. A vir. magános, nagy. A kehely czimpái tojás-hosszúdadok, mirigyesen fogasak, majdnem kopaszak. Párta pirosan fehér. Termése alma v. körte-idomú, sárga, kellemes szagú. ♄ Máj. jun. Miv., keletről származott. **C. vulgaris.** Willd. Közönséges B.

V. PIRUS. Tournf. Körte.

A lev. hosszúdad-lándzsásak, szürke-zöldök, rövid nyelüek, alúl molyhosak. Vir. fehér. ♄ Ápr. máj. Buda és Tálya m. **P. salviaefolius.** DC Zsályalevelű K. 1

A lev. tojásdadok 2

A bibeszárak aljaikon összenőttek. A porhonok sárgák. A lev. tojásdadok, csipkésen apró fürészeltek, a lemez kétszer akkora, mint a nyél. Pártája belül fehér, kivül piros, ritkán egészen fehér. ♄ Máj. Miv. számos alfajban s vadon is nő számos alakban.
P. Malus. L. Almafa K. 2

A bibeszárak a maghonig szabadok. A porhonok pirosak. Lev. kerekdedek v. tojásdadok, röviden hegyesek, aprón fürészeltek, a lemez akkora, mint a nyél. Pártája egészen fehér. ♄ Máj. Számos alfajban miv. M. e. t.
P. communis. L. Közönséges K.

VI. ARONIA. Pers. Kövinaszpolya.

Lev. tojásdad, tompa, alúl molyhos, végre egészen kopasz. Szirmai lándzsásan-ékidomuak, fehérek. Termése fekete bogyó. ♄ Máj. M. éjsz. nyug. ter., itt-ott a Dunán túl s a Bihari hegyekben. (Pirus Amelanchier L.)
A. rotundifolia. Pers. Kereklevelű K.

VII. SORBUS. L. Berkenye.

1 A szirmok felállók, pirosak. Lev. kerülékesek v. lándzsásak, kettősen fürészeltek, kopaszak, alúl molyhosak. ♄ Jun. jul. Az alhavasi tájban M. éjsz. t. (Aria Cham. Crant.)
S. Chamaemespilus. Crantz. Alacsony B.

A szirmok elállók, fehérek 2

2 A lev. szárnyaltak v. szárnyaltan hasgatottak . . . 3
A lev. többé kevésbbé tojásdad, kétszeresen fürészelt vagy karélyos 5

3 A lev. hosszúkásak, csúcsukon kétszer fürészeltek, alúl szárnyasan osztottak, és molyhosak. ♄ Máj. Domuglében Arad m. **S. hybrida.** L. Kores B.

A lev. szárnyaltak, borzasak, végre kopaszak. A levélkék hegyesen fürészeltek 4

4 Bogyói körte-idomuak. Levél rügyei meztelenek, ragadósak. ♃ Máj jun. Miv. s nő M. d. t. vadon is.
S. domestica. L. Fojtós B.

Bogyói gömbdedek. Levél rügyei, kocsánai, nyelei s a lev. alsó lapjai molyhosak. ♄ Máj. jun. Hegyes vidékeken az alhavasi tájig. **S. aucuparia.** L. Veres B.

5 A lev. végre kopaszak; a karélyok egyenlőtlenül fürészeltek, az alsók nagyobbak. A bogyók barnák. ♄ Máj. Szórv. a lombos erdőkben. (Crataegus torminalis L.) **S. torminalis.** Crantz. Barkócza B.

A lev. alúl molyhosak 6

6 A lev. hosszú-tojásdadok, karélyosan bemetszettek, egyenletesen karélyosak, lekerekítettek. ♄ Jun. Simonka hegyén. **S. scandica.** Fr. Svéd B.
A lev. tojásdadok v. tojás-hosszúdadok, apróan karélyosak, kétszer fürészeltek; a karélyok, a levél közepétől a levél alapjához keskenyedők. ♄ Máj. Hegyes vidékeken, az alsó s felső erdő tájban. (Aria nivea Host.) **S. Aria.** Crantz. Lisztes B.

CXVI. Család. ROSACEAE. Juss. Rózsafélék.

Cserjék v. fűvek egyszerű v. szárnyalt levelekkel, melyek átellenesen állnak. A pálhák rendesen megvannak. A kehely 4—5 hasábú, néha a hasábok kettősek. A párta sza-

bályos, 4—5 szirmú, vagy néha kétszer annyi. Porzó számos, szabadok, a szirmokkal a vaczok szélén, közönséges mondás szerint a kehely szélén, vannak elhelyezve, ritkán kevesebb 20-nál. Maghon rendesen több, egy rekeszüek. A termés bogyó- vagy tok nemü.

Nemek:

1 { Cserjék vagy félcserjék*) 1
  { Fűnemü növények 7

2 { A maghon és a termés a kehelybe van elzárva s vele összenőve (csináljad a virág hossz-metszetét.) Lev. szárnyaltak. **Rosa** XIII.

3 { A maghon és a termés szabadon áll a kehelyben . . 3
  { Bibeszár 2—5 (ritkán 10, Sibbaldia-nál) 4
  { Bibeszár több 6

4 { A virágok magánosak, sárgák. Lev. egyszerüek, hosszfojásdadok. **Kerria** II.
  { A virágok virágzatot képeznek 5

5 { A kehely czimpái egysorosak, egy alkotásuak. A vir. ♀ v. ♀ lakiak. A termés tok nemü, 2—4 magvú. **Spiraea** I.
  { A kehely czimpái 2 sorosak. Szirom 5; porzó 5, ritkán 10. **Sibbaldia** X.

6 { A kehely 8—9 hasábú. Szirom 3—9. . . **Dryas** III.
  { A keh. 4—5 hasábú. Szirom 4—5. **Rubus** VI.

7 { A kehely czimpa 5, ritkán 4 vagy 6 8
  { A kehely czimpa 10, melyek közül 5 kisebb, ezek alkotják a külső kelyhet 11

8 { A maghon és a termés a kehely csövében van elzárva v. vele összenőve úgy, hogy csak a bibeszár látható (csináld a virág hosszmetszetét). A kehely alsó részén tüskés vagy fogas. A vir. sárgák 9
  { A maghon és a termés nincs a a kehelyben elzárva. A vir. fehérek vagy pirosak 10

9 { A vir. alatt van 6—10 murvából álló murvakör. A keh. fogas. Porzó 5, 10. A vir. végálló sátorban állnak. **Aremonia** XII.

---

*) Jegyzet: Minthogy a kezdő nehezen ismeri meg a félcserjét, a nem határozott cserjés növényeket keresse a fűnemü növények között is; ott is adom.

A murva kör kiányzik. A kehely horgas tüskékkel. Porzó 12—20. A vir. gyér füzérekben. **Agrimonia** XI.

A vaczok kúpos. A termés 2—∞ magvú tok, száma 2—12. A bibeszár áll a maghon csúcsán. A lev. egyszerüek, sokszorosan összetettek v. szagatottan szárnyaltak. **Spiraea** I.

A vaczok róna. A termés számos, egy magvú terméskéből húsos altermést képez. A lev. hármasak vagy 5—7 taguak v. szívidomuan 5 karélyuak. **Rubus** VI.

A bibeszár a maghon csúcsán áll, hosszú, fonalidomú, szőrös 12

A bibeszár a maghon oldalán áll, v. legalább nincs a maghon teteje közepén, rövid, felül vastagabb, lehulló, kopasz 14

Valamennyi levél ép, csipkésen fürészelt. A vir. fehérek. A keh. többnyire 8—9 hasábú, egyenlők; szirom 8—9; a bibeszár hosszú, maradó, bozontos. **Dryas** III.

Legalább az alsó lev. karélyosak, agyarosak v. szárnyaltak. A vir. sárga vagy pirosló, ritkán fehér. A keh. czimpái 2 féle alkotásuak 13

Az alsó lev. szívidomuak, 5 karélyuak, hosszú nyelüek. Szirom kerekded, aljan szíves. **Waldsteinia** V.

Az alsó lev. szaggatottan agyarasak, szárnyaltak a felsők hármasak. **Geum** IV.

Bibeszár és porzó 5, ritkán 10. A szirmok ländzsásak, rövidebbek a kehelynél. A lev. hármas. **Sibbaldia** X.

Bibeszár és porzó sok 15

A szirmok hegyes ländzsásak, maradók, sokkal rövidebbek, mint a kehely, sötét barna-bibor szinüek, ilyen szinüek a porzók és a bibeszárak is. Vaczka boltos, szivacsos, de nem húsos. **Comarum** VIII.

A szirmok kerekdedek visszás szívesek v. visszás-tojásdadok, oly hosszuak v. hosszabbak, mint a kehely, fehérek, sárgák vagy pirosak 16

A vaczok szőrös, elvirágzás után meghúsosodik, nedvdús. A szirmok fehérek, végeiken épek. A tőlev. hármasak. **Fragaria** VII.

A vaczok szőrös, elvirágzás után száraz lesz és meg nem nagyobbodik. A szirmok végeiken többé-kevésbbé kicsipettek vagy röviden kihegyezettek, ritkán épek s akkor sárga szinüek. **Potentilla** IX.

Fajok:

I. SPIRAEA. L. Bajnócza.

1 A szár fűnemü 2
A szár fás 5

2 Lev. hármasan-kétszer szárnyaltak, pálhák nélkül, rövid nyelüek, kopaszak v. szórtan szőrösök, aljukon gyakran leharapottak v. gyengén szívesek, kihegyezettek, kétszer élesen fürészeltek. A vir. 2 lakiak, ritkán ☿. Füzérei bugásan állók. ♄ 1—2 m. Jun. jul. M. e. t. szórv. dombos, hegyes vidékein, a felső erdő tájig. **S. Aruncus.** L. Szakállos B.

A lev. szaggatottan szárnyaltak vagy tenyeresen osztottak, pálhákkal. A vir. ☿, gazdagon szétágazó fürtet (lombot, thyrsus) képeznek 3

3 A lev. tenyeresen osztottak, az osztatok fürészesek, alúl kopaszak, az alsó lev. kétszer tenyeresen osztottak; a pálhák vese-idomuak. A vir. szép rózsaszinüek; a szirmok visszahajlottak. ♄ 6—8 m. Jul. aug. Disznövény É.-Amerikából. **S. lobata.** Murr. Karélyos B.

A lev. szaggatottan szárnyaltak; a pálhák félszívidomuak. A viráglomb fehér, felvirágzás előtt pirosló . 4

4 A gyökérrostok közepeiken többnyire gumósak. A szár hengeres, gyérlevelű. A lev. sok párosak; a szárnyak aprók, hosszúkásak, szárnyasan hasgatottak. ♄ 3—6 dm. Jul. aug. M. e. t., rétjein s legelőin a m Tátra aljáig. **S. Filipendula.** L. Kolonczos B.

A gyökérr. nem gumósak. A szár szögletes. A lev. 4—5 párosak, a szárnyak nagyok, tojásdadok, osztatlanok; a végszárny nagyobb, 3—5 mély hasábbal. ♄ 6—20 dm. Jul. aug. Nedves réteken a felső erdő tájig **S. Ulmaria.** L. Legyező B.

5 A lev. páratlan szárnyaltak, 25 cm. terjedők, körülb. 17, hossz-lándzsás levélkékkel; a pálhák kicsinyek. A vir. fehérek, hosszúkás v. gömbidomú lombban elhelyezvék. ♄ 1—2 m. Jun. jul. Diszcserje Szibériából. **S. sorbifolia.** L. Berkenyelevelű B.

A lev. egyszerüek (nem szárnyalt), legfölebb karélyosak 6

6 A pálhák nagyok, levélidomuak. A lev. széles-tojásdadok v. kerekdedek, hosszú nyelüek, többnyire 3 mély karélylyal, aljukon ékidomuak, egyenlőtlenül kétszer

fürészesek. A vir. sátorokban állók. A terméskék felfudottak, többnyire szép pirosak. ♄ 1—2 m. Jun. jul. Diszcserje E.-Amer. **S. opulifolia.** L. Kanyalevelű B.

A pálhák hiányzanak vagy nagyon kicsinyek. A terméskék szabadok 7

7 A virágz. végálló buga 8
A virágz. sátor vagy ernyő 14

8 A párta világos sárga. A vir. nagyok, összetett bugát képeznek. A lev. szélesek, tojásdadok, többé-kevésbbé karélyosak, legalább kétszer fürészeltek, alúl szőrösök, ritkán molyhosak. ♄ 1—3 m. Jul. aug. Diszcserje É.-Amerikából. **S. ariaefolia.** Sm. Barkóczalevelű B.

A párta más szinű 9

9 A párta fehér, rózsa- v. testszinű. A lev. kopaszak . 10
A párta piros. A lev. alúl molyhosak 13

10 A lev. épek, hosszúkásak, majd visszás-hossz-tojásdadok, hegyesek, simák, szép zöldek. A porzók hosszabbak a szirmoknál; a szirmok fehérek. ♄ 60—100 cm. Máj. jun. Diszcserje Sziberiából. (S. altaica. Pall.) **S. laevigata.** L. Sima B.

A lev. fürészesek 11

11 A buga összenyomott, alig elálló kocsánokkal. A lev. hossz-lándzsásak, élesen, de többnyire egyenlőtlenül fürészesek. Az ágak agyagszinüek. A párta rózsa- v tesztszinű. ♄ 1—5 m. Jun. aug. Gyakori diszcs. M. e. t. **S. salicifolia.** L. Fűz B.

A buga kocsánai majdnem vizszintesen elállnak, kúpidomú. A párta fehér 12

12 A lev. hosszúkásak, aljuk felé keskenyedők. A galyak kissé vöröslők. A vir. tanyérja sárgás v. zöldes. ♄ 1—1·5 m. Jun. jul. Diszcser. É.-Amerikából. (S. undulata Borkh.) **S. alba.** Dur. Fehér B.

A lev. hosszúkásak v. visszás-tojás-kerülékesek, nyelesek. A galyak barnák. A virág tanyérja rózsapiros. A bimbók piroslók, később a vir. fehér. ♄ 1—1·5 m. Jun. jul. Szintén É.-Amerikából hozták. (S. carpinifolia Willd.) **S. latifolia.** Borkh. Széleslevelű B.

13 A lev. hossz-tojásdadok, szabálytanul fürészeltek, alúl rozsdásan molyhosak, a galyak is ilyenek. A bugák gazdagok. A porzók alig hosszabbak a pártánál.

ħ 1—1·25 m Jul. aug. Diszcserje Éjszak-Amerikából, itt-ott elvadul. **S. tomentosa.** L. Molyhos B.
A lev. hosszúkásak, csak elül fürészesek, alúl valamint a galyak is szürkén molyhosak. A porzók sokkal hosszabbak, mint a párta. ħ 1—1·5 m. Jul. aug. Szintén Amerikai diszcs. **S. Douglasii.** Hook. Duglasz B.

14 A virágok pirosak 15
A virágok fehérek 16

A szár csak felül elágazó, hengeres. A lev. alúl kékeszöldek, gyér-szőrökkel. A porzók hosszabbak, mint a párta. ħ 1—1·25 m. Jun. jul. Diszcserje China-
15 Japánból. **S. callosa.** Thunbg. Pompás B.
A szár mindjárt alúlról elágazó. A lev. alúl molyhosak, többnyire szürkén zöldek. A porzók akkorák, mint a párta. ħ 1—1·25. Jul. Diszcserje Himalaja hegységből. **S. bella.** Sims. Szép B.

16 A lev. kerülékesek v. kerekdedek, sokszor karélyosak. A galyak és a lev. kopaszak 17
A lev. tojásdadok vagy hossz-tojásdadok, hosszúkásak vagy visszás-tojásdadok 18

A lev. kerülékesek, durván fürészesek, gyakran 3—5 karélyuak, alúl kékes-zöldek. A vir. nagyok, sokszor teltek. A kehely czimpái lándzsásak, hegyesek. A bibeszár egyenes. ħ Jun. jul. Chinából szárm cserje.
17 **S. Cantoniensis.** Lour. Kantoni B.
A lev. kerekdedek, gyöngén 3 karélyuak, fogas karélyokkal, vállaikon kissé szívesek, alúl halvány-zöldek. A bibeszár később lekonyuló. ħ 80—100 cm. Máj. Sziberia- és Chinából származott.
S. trilobata. L. Háromkarélyú B.

18 A lev. durván, gyakran kétszer fürészesek. A galyak kopaszak 19
A lev. épélüek vagy csak részben fogasak, ritkábban finom fürészesek 21

A galyak hengeresek. A lev hossz-tojásdadok, durván fürészesek, szőrtelenek. A rügyek tojásdadok. ħ
19 1·25—1·50 m. Máj. Diszcs. Sziberiából. (S. chamaedryfolia Cambess.) **S. confusa.** Reg. et Körnk.
A galyak szögletesek. A rügyek hosszúkásak . . . 20

20 A galyak kissé ide-oda hajlottak. Lev. hossz-tojásdad, durván és gyakran kétszer fűrészelt, egészen kopasz. ♄ 1—1·25 m. Márcz. ápr. M. k. és d. t. hegyein. (J flexusa Fisch.) **S. chamaedryfolia.** L. Cserlevelű B.

A galyak egyenesek. Lev. tojásdad, többnyire kétszer fűrészelt, szélén, épúgy a nyél is gyéren szőrös. ♄ 1·25—1·50 m. Máj. jun. M. éjsz. t. (S. chamaedryfolia Jacqu.) **S. ulmifolia.** Scop. Szillevelű B.

21 A sátor rövid galyon ül, alján leveles 22
A sátor a meghosszított galyon, oldalvást van elhelyezve 23

22 Lev. hosszúkás v. elliptikus, elül fogas v. ép, többékevésbbé szőrös, néha molyhos. (S. oblongifolia W. K.) ♄ 1—1·50 m. Máj. jun. M. e. t. hegyein szórv. (S. chamaedryfolia Koch.)
S. media. Schmidt. Közép B.

Lev. visszás-tojásdad, 3 erű, végén 3—5 foggal, alúl kékes-zöld, kissé szőrös. A rügyek tojásdadok. ♄ 80—120 cm. Ápr. máj. M. k. t. hegyes vidékein.
S. crenata. L. Csipkés B.

23 A galyak kopaszak, hengeresek. Lev. hosszúkás vagy visszás-tojásdad, épszélű v. elül néhány foggal, tőkéletlenül 3 erű, kopasz. A sátor dús virágú. A maghon többnyire piros. ♄ 1·20—1·50 m. Ápr. máj. M. d. t. hegyes vidékein. **S. hypericifolia.** L. Linkalevelű B.

A galyak szőrösök, kevésbbé hengeresek. Lev. tojáshosszúdad v. kerülékes, szélén finom fűrészes, csak egy közép érrel, alúl szőrös. ♄ 1—2 m. Ápr. máj. Diszcserje Japánból.
S. prunifolia. Sieb. et Zucc. Szilvafalevelű B.

II. KERRIA. DC. Kerria.

Cserje vesszős ágakkal. Lev. hossz-tojásdadok. kihegyezettek, egyenlőtlenül kétszer, majdnem bemetszetten fűrészesek, kopaszak, különben az egész növény az. A vir. magánosak, nagyok, tojás-sárgák, többnyire teltek. ♄ 1—1·50 m. Máj. Gyakori diszcserje Japánból. (Corchorus japonicus Thunbg.)
K. japonica. L. Japáni K.

III. DRYAS. L. Magcsákó.

Szára lecsepült, barna. Apró lev. csipkésen fürészesek, szív hosszúdadok, alúl fehér molyhosak. Vir. fehér. 4, ħ Jul. aug. A Tátrán és a szörényi hegyeken, leginkább mésztalajon.

D. octopetala. L. Nyolczszirmú M.

IV. GEUM. L. Cziklász.

1 { A kocsán több virágú. A bibeszár tagolt 2
A kocsán egy virágú. A bibeszár nem tagolt . . . 3

2 { A kehely czimpái vissza hajlottak v. vizszintesen elállók. Vir. felálló, sárga. 4 Jul. aug. M. e. t.
G. urbanum. L. Szegfűszagú Cz.
A keh. czimpái egyenesen felállók. A vir. lekonyuló, halaványsárga v. fehér, visszásan szívidomú, hosszúkörmű szirmokkal. 4 Máj. jun. Az alhavasi és felső tájon s a szörényi havasok nedves helyein. A m. Tátra alján tenyésző alak az által, hogy szirmai kerekded és sárgák közeledik a hegyi Cz. G. inclinatum Schleich. = G. rivale-montanum Heus.)
G. rivale. L. Pataki Cz.

3 { Levélkéi csipkés élüek, a végső igen nagy s tompa karélyú. 4 Jun. aug. M. e. t. havasi tájain.
G. montanum. L. Hegyi Cz.
Levélkéi bevagdalt fürészesek. Szára ostorindás. 4 Jul. aug. A m. Tátra havasi táján.
G. reptans. L. Terpedő Cz.

V. WALDSTEINIA. Willd. Waldsteinia.

Gyökere szürkésen fekete. Szára felegyenesedő. A tőlev. hosszú nyelüek, tenyaresen öt karélyuak; a szárlev. rövid nyelüek, három hasábuak. ħ Ápr. máj. M. közép. t., dombos vidékein.

W. geoides. Willd. Cziklászképű W.

VI. RUBUS. L. Szeder.

1 { A termés veres 2
A termés fekete 3

2 { A szár felálló, ágas, cserjésedő. Lev. szárnyaltak, a felsők három taguak; a levélkék alúl fehéren v. szürkén molyhosak. ♄ Máj jun. M. e. t. hegyes vidékein, az alhavasi tájig. **R. idaeus.** Málna Sz.
A fiatal hajtások leterülők. Szára egyszerű, fűnemű. Lev. 3 tagú, a szárnyak alúl kopaszak v. szőrösödők, visszás-tojásdadok, fűrészesek. ♃ Jun. jul. M. e. t. sziklás helyeken, a felső erdő tájon. **R. saxatilis.** L. Kövi Sz.

3 { A termés fénytelen, kék hamvval. Vir fehér. ♄ Jul. aug. M. e. t. dombos s hegyes vidékein, a m. Tátra aljáig. **R. caesius.** L. Hamvas Sz.
A termés fényes, fekete. Vir. fehér vagy piros. ♄ Jul. aug. M. e. t. az alsó erdő táj felső határáig. Számos alfajban. **R. fructicosus.** L. Seregély Sz.

VII. FRAGARIA. L. Szamócza.

1 { A kehely rásimul a fehéres, pirosló, gömbded ártermésre. A levélkék rövid nyelüek, mindkét oldalon molyhosak. ♃ Máj. jun. M. e. t. dombos helyein szórv. **F. collina.** L. Csattogó Sz.
A kehely elál vizszintesen a terméstől v. vissza hajlott 2

2 { A szár kevéssel hosszabb a leveleknél, ezek valamint a nyelek elálló szőrösök. A vir. hímnős. A párta fehér. ♃ Máj. jun. M. e. t. az alhavasi tájig. **F. vesca.** L. Földi Sz.
A szár hosszabb a leveleknél. A kocsán szőrei derékszög alatt elállók. A vir. tökéletlenül kétlakiak. A párta fehér. ♃ Máj jun. M. k. t. rétjein s dombjain. **F. elatior.** Chr. Kerti Sz.

VIII. COMARUM. L. Komorka.

Lev. 5 v. 7 fürészes, felül sötét-zöld, alúl kékes-zöld szárnyakkal. Vir. sötét-veres. ♃ Jun. jul. Árva s Szepes m. zsombékos rétjein. **C. palustre.** L. Tavi K.

IX. POTENTILLA. L. Pimpó.

1 { A virág fehér 2
A virág sárga 5

2 Alsó lev. hármas. Levélkéi kerekdedek-visszásan tojásdadok. Szára heverő. 4 Máj. M. k. és. d. t. szórv. **P. Fragariastrum.** Ehr. Szamóczaképű P.

Alsó lev. ujjas vagy szárnyas 3

3 Alsó lev. szárnyas. Szára felálló, ziláltan sok virágú. 4 Máj. jun. M. e. t. dombos helyein. **P. rupestris.** L. Kövi P.

Alsó lev. ujjas 4

4 A szár végén vagy 3 virágú. Levélkék kosszúdad-lándzsásak, alúl s élükön selymesek. 4 Máj. jun. M. e. t. **P. alba.** L. Fehér P.

A szár végén sokvirágú. Levélkéi kissé borzasak, élükön selymesek. 4 Jul. aug. Szörény m. havasain. **P. caulescens.** L. Sátorozó P.

5 A lev. szárnyaltak 6

A lev. ujjasak 7

6 Szára felegyenesedő vagy heverő, de nem gyökerező. Lev. felül s alúl zöld. A vir. kocsánok végállók; elvirágzás után lekonyulók. ⊙ és 2 Jun. szept. M. e. t. nedves mocsáros rétjein szórv. **P. supina.** L. Henye P.

Szára elterülő, gyökerező. Lev. alúl fehéres és selymes. A vir. kocsánok oldalt állók. 4 Máj. aug. M. e. t. homokos, nedves talaján a m. Tátra aljáig. **P. anserina.** L. Liba P.

7 A vir. a szárak végén állnak, sátorozók 8

A vir. a levél hónaljában vagy végén állók, de nem sátorozók 10

8 A szár s lev. élei mirigy-szőrökkel vannak megrakva. A lev. alúl borzasak, hosszúkásak, ékválluak. 4 Jun. jul. M. e. t. a rónaságtól a lombos erdők erdők határáig. **P. recta.** L. Egyenes P.

A szár s a lev. molyhosak 9

9 A felső lev. levélkéi hosszúdad-lándzsásak, alúl gyöngén molyhosak, a molyhok közt kevés ziláltan álló hosszú szőrökkel. 4 Máj. jun. M. e. t. Nagysága változó. **P. inclinata.** Vill. Buglyos P.

A levélk visszás-tojásdadok, szélükön lehajlottak, alúl s néha felül is fehéresen molyhosak. A kocsánok az elvirágzás után is felállók. 4 Jun. jul. M. e. t., a felső erdő tájig. **P. argentea.** L. Ezüstös P.

A legtöbb virág pártája 4 szirmú; kehely czimpa 8. A szárlev. ülő vagy rövid nyelű; a levélkék hosszúkásan-lándzsásak, az alsóké visszás-tojásdadok. Levele hármas. 2l Jun. jul. M. e. t. az alhavasi tájig. (Tormentilla erecta L.) **P. tormentilla.** Scop. Timpó P.

10

A párta 5 szirmú, a kehely czimpa 10 11

A lev. hármas, legalább a tőlevelek. A szár gyérvirágú, molyhos. 2l Ápr. jun. M. e. t. száraz talaján. (P. subacaulis Wulf. = P. stellutata Roch.)

11

P. cinerea. Chaix. Hamvas P.

A lev. 5—7 ujjú 12

A szár s lev. molyhosak. Szárai bokrosan felegyenesedők. Levélkéi szárnyas hasábuak, felül kopaszak v. pelyhesedők, alúl szürkék, molyhosak. 2l Máj. jun. A Mátrában, Trencsén s Nyitra megy.

12

P. collina. Wieb. Dombi P.

A szár s lev. kopasz, selymes vagy borzas . . . 13

Szára leterült, gyökerező. A lev. ötös, majdnem mezetlen; a levélkék tompán fürészesek. A vir. magánosak. 2l Jul. aug. M. e. t. **P. reptans.** L. Terjedő P.

13

A szár felegyenesedő 14

Levele csak élén s alúl az ereken selymes. 2l Jul. aug. M. e. t., a felső erdő tájig.

14

P. aurea. L. Aranyos P.

A lev. elálló hosszú szőrökkel; a szár borzas . . . 15

Alsó lev. 7—9, mindkét oldalon zöldek, kerülékes visszásan-tojásdad levélkékkel. A kis szirmú alakja P. micropetala Reichb. = P. Heuffeliana Steud. név alatt elkülöníttetik. A tőalak nagy szirmú. 2l Jul. aug. Az ország kel. határhegyein.

15

P. chrysantha. Trevir. Aranyvirágú P.

Alsó lev. 5-ös 16

A levélk. visszásan-tojásdadok v. ékidomuak, fogasak, ritkán kerülékesek. A tőalak egészen zöld szárakkal bir, a P. opaca alúl biborveres szárakkal. Ide tartozik P. scepusiensis Kit Drevenyik hegyén. P. alpestris Hall. szélesebb fedelékes levélkékkel van ellátva. 2l Ápr. máj. M. e. t. **P. verna.** L. Tavaszi P.

16

A levélkék szálas-ékidomuak. szárnyas hasábuak. 2l Máj. Mátra hegység nyilt dombjain.

P. patula. W. K. Terebélyes P.

X. SIBBALDIA, L. Sárgácska.

Apró növényke fás, fekete-barna tőkével, heverő vagy felegyenesedő, 3—5 cm. hosszú, szárral. A szár végén van 3—6 virágú sátor. Tőlev. nyelesek, a levélkék visszás-tojásdadok, lecsipettek s itt 3—6 foguak; a szárlev. rövidebb nyelűek, a felsők egyszerűek. A vir. aprók, zöldes-sárgak. 2|. Aug. szept. Eddig hazánkban ismeretlen, különben havasi növény.

S. procumbens. L. Lecsepült S.

XI. AGRIMONIA. Tournf. Párló.

A nagyobb levélkék felül zöldek, alúl nem szürkésmolyhosak. A keh. sürüen érdes-szőrü, éréskor mély barázdákkal. A szirmok tojásdadok, arany-sárgák. 2| Jun. aug. szórv. M. e. t., a felső erdő tájig.

A. Eupatorium. L. Bojtorján P.

A levélkék szórványosan-szőrösök, alúl apró, sárgás mirigyekkel. A keh. ziláltan szőrös. A szirmok visszás-szívidomuak. 2| Jun. aug. Szórv. M. k. t.

A. odorata. Ait. Illatos P.

XII. AREMONIA. Neck. Aremonia.

A szár lev. hármas, a tőlev. szárnyasak, a szárnyak kerek-tojásdadok, csipkés foguak. Vir. sárga. 2| Máj. jun. M. d. t. szórv.

A. agrimonioides. Neck. Párlóképű A.

XIII. ROSA. Tournf. Rózsa.*)

A vir. tojás sárga. A porzók aljukon nyárs-idomuak.
1 A termés sárgásan piros. ♄ Jun. jul. Miv. (R. Eglanteria L.) **R. lutea.** Mill. Sárga R.

A vir. piros, fehér v. sárgás 2

A kehely czimpái épek, nem szárnyasan hasgatottak
2 vagy pedig csak 1—2, alján szárnyasan hasgatott . 3
A kehely czimpái szárnyasan hasgatottak 8

*) Jegyzet: Ki a rózsa alfajait is kívánja ismerni, annak ajánlom Dr. Borbás Vincze „A Magyar Birodalom vadon termő rózsái" czimű monografiáját. Akad. közlemények XVI. köt. IV. szám, 1880.

3 { A vir. fehér 4
{ A vir. biborszinű vagy halvány-piros 6

4 { A bibeszárak szabadok. A töviskék egyenlőtlenek. A kehely czimpái félakkorák, mint a párta, szálasan kihegyezettek. A termés gömbös fekete vagy bíborfekete. ♄ Jun. jul. M. e. t. dombjain.
R. Pimpinellifolia. L. Tompalevelű R.
A bibeszárak egy oszloppá vannak összenőve. A töviskék sarló idomuak, aljukon összenyomottak . . . 5

5 { A levélk. különböző szinüek, alúl fénytelenek, lehullók. ♄ Jun. Hont megyétől Aradig szórv.
R. arvensis. Huds. Mezei R.
A levelek egyenlő szinüek, mindkét felül fénylők, télen sem lehullók. ♄ Jun. Az előbbivel keverve s különben mivel. **R. sempervirens.** L. Mindigzöld R.

6 { A termő kocsánok hátra fordultak, a kifejlődött szárak tövis nélküliek. A maghon nyele rövid. Levélkéi hosszúdadok v. lándzsásak, egyszerüen v. kétszeresen fürészeltek. ♄ Jun. jul. M. e. t. dombos vidékein, kellemes illatú. **R. alpina.** L. Árva R.
A termő kocsánok mindég egyenesek, a kifejlődött szárak mindég töviskékkel 7

7 { A levélkék alúl kopaszak, a virágzó szárak pálhái kerülékesen kiszélesedettek. A régi levelek kékesek, a fiatalok veresesek. Termése gömbös, éréskor bélelt. ♄ Jun. A Kárpátokon. (R. ferruginea Vill.)
R. rubrifolia. Vill. Vöröslevelű R.
A levélkék alúl hamú szinüek, pelyhesedők. A nem virágzó szárak pálhái szálas-hosszúdadok, csatornásak. Termése gömbös, kehelylyel megkoronázva. ♄ Máj. jun. Miv. s elvadult M. e. t. a m. Tátra aljáig.
R. cinnamomea. L. Fahéjszagú R.

8 { A pálhák szálas-hosszúdadok, az egész növényen körülb. egy formák. A levélkék kerülékesek v. kerekdedek, kissé bőrnemüek. ♄ 0·50—1·50 magas cserje. M. e. t. rónáin és dombjain. **R. gallica.** L. Tarka R.
A pálnák a virágzó szárakon, nagyok, kerülékesek v. ékidomuak, a többieken hosszúdadok, tehát két félék 9

9 A levélkék kerülékesek v. tojásdadok, alúl rövid szőrüek és mirigyektől ragadósak, borszaguak. Vir. sötét-piros. ♄ Jun. M. k. és éjsz. t. szórv. **R. rubiginosa.** L. Rozsdás R.

A levélkék nem ragadósak s borszag nélkül . . . 10

10 A töviskék sarló idomuak. A levélkék élesen, egyszerüen v. kétszeresen fürészesek. Vir. magános vagy sátorozó. ♄ Jun. M. e. t. **R. canina.** L. Csipke R.

A töviskék egyenesek, csak itt-ott sarló idomuak A levélkék kétszer fürészesek, kihegyezettek, alúl molyhosak v. szőrösök. ♄ Jun. M. e. t. hegyes vidékéin szórv. **R. tomentosa.** Sm. Molyhos R.

CXVII. Család. SANGUISORBEAE. Lindl. Vérfőfélék.

Füvek többnyire páratlanul szárnyalt levelekkel s pálhákkal. A vir. szabályosak. A kehely 4—5 hasábú. A párta hiányzik. A porzók a kehely gyűrűjén vannak elhelyezve. Maghon 1—4. A makkot kehely zárja körül.

Nemek:

1 A kehely 8 hasábú, a czimpák váltakozó nagyságban. Porzó 1—4. A bibeszár a maghon oldalán áll. A vir. zöld, torka sárga. **Alchemilla** I.

A kehely 4 hasábú. Porzó 4—30. A bibeszár a maghon csúcsán áll 2

2 Maghon 1. A bibe fejes hosszúkás bibircsekkel. Porzó 4, 6—15. . . . . **Sanguisorba** II.

Maghon 2—3. A bibe ecsetnemü. Porzó 20—30. **Poterium** III.

Fajok:

I. ALCHEMILLA. Tournf. Bokál.

1 A vir. a lev. hónaljában, csomókban, sárgás-zöld pártákkal. A lev. körkarélyképű, elül három hasábú; a hasábok elül 3—5 hosszú foggal. ☉ Máj. szept. M. e. t., szórványosan a felső erdő tájig. **A. arvensis.** Scop. Háromujjú B.

A vir. végálló sátor, sárga-zöld pártákkal 2

2 { A tőlev. veseképű, 7—9 hasábú; hasábjai majdnem félkörüek, tojásdadok, néha csonka végüek, fürészesesek v. éles fogú karélylyal, meztelenek v. szőrösödők: 4 Máj. jul. M. e. t., az alhavasi tájig. **A. vulgaris.** L. Közönséges B.
A tőlev. veseképű 7—9 hasábú, a hasábok visszásan-tojásdadok, szélesen, épszélüek csonka végüek, éles fogú karélylyal. Az egész növény szőrös v. szürkén zöld. 4 Jun. jul. A felső erdő s az alhavasi tájon. M. e. t. **A. pubescens.** M. B. Selymes B.

II. SANGUISORBA. L. Vérfű.

Szára felálló, levele szárnyas, felül sötét-zöld, fényes. Vir. fekete-veres, hosszúkás füzérekben. 4 Jun. aug. M. e. t. szórv. a felső erdő tájig, nedves réteken s legelőkön. **S. officinalis.** L. Orvosi V.

III. POTERIUM. L. Csábafr.

Lev. szárnyalt, de nem páros a szárnyak kerülékesek v. kerekdedek, durván fürészesek. Termés kelyhei keskeny élekkel. 4 Jun. jul. M. e. t., a felső erdő tájig. **P. Sanguisorba.** L. Vérfő Cs.
Lev. párosan szárnyaltak; a szárnyak lándzsásak. A termés kelyhei széles élekkel. 4 Jun. jul. M. e. t. száraz legelőin. **P. polygamum.** W. K. Sokterméjű Cs.

CXVIII. Család. AMYGDALACEAE. Juss. Mandolafélék.

Fák vagy cserjék váltakozó, egyszerű levelekkel és korán lehulló pálhákkal. A kehely 5 hasábú, belül egy, mézet elválasztó vánkussal van ellátva. Szirom 5. Porzó számos, szabadok. Maghon egy, szabad, egy rekeszű, 2 magrügygyel. A termés csontár.

Nemek:

1 { A kocsán hosszabb a kehely csövénél 2
A kocsán rövidebb a kehely csövénél 4

2 { A virágok magánosan v páronsan állnak. **Prunus** V.
A virágok csomók-, fürtök- v. sátorokban állnak . . 3

3 { A virágok állnak csomókban s hosszú kocsányuak. **Cerasophora** IV.
A virágok fürtökben v. sátorokban vannak elhelyezve. **Padus** VI.

4 { A fiatal levél össze gyöngyölődött. A csont bogyó csontburkának felülete sima, féloldala éles. **Armeniaca** III.
A fiatal levél összehajlott. A csont bogyó csontburkának felülete gödrös . . . . . 5.

5 { A lev. nyele rövidebb a levél szélességénél. A termés középső és külső része husos, nedvvel telt. **Persica** II.
A lev. nyele akkora v. hosszabb, mint a levélszélessége. A termés külső része száraz. **Amygdalus** I.

Fajok:

I. AMYGDALUS. Tournf. Mandola.

Lev. lándzsás, bibircses fürész fogakkal. Kehely csöve harangidomú. Pártája rózsa-veres v. fehér. ♄ Febr. ápr. M. k. és d. t. miv. **A communis.** L. Csemege M.

Lev. lándzsás, alján épélű s felül fürészes, de nem bibircses fogú. Kehely csöve hengeres. Pártája piros. ♄ Ápr. máj. Kisbokor 30—100 cm. M. k. és d. t. **A. nana.** L. Hanga M.

II. PERSICA. Tournf. Baraczk.

Lev. lándzsás, hegyesen fürészes, rövid nyelű. Virágai kocsántalanok, világos rózsaszinüek. 2—4 m. ♄ Márcz. ápr. M. k. és d. t. miv. (Amygdalus Persica L.)
P. vulgaris. Mill. Őszi B.

III. ARMENIACA. Tournf. Kajszin.

Lev. meztelen, szíves aljú, kétszeresen fürészes, nyele ikrás. Pártája fehér, kivül pirosló. ♄ 3—5 m. Márcz. ápr. M. k. és d. t. miv. (Prunus Armeniaca L.)
A. vulgaris. Lam. Tengeri K.

IV. CERASOPHORA. Neck. Megygy.

1 A levélnyél felső részén két fekete bibircs. Lev. körkörös, kihegyezett, kissé ránczos, alúl szőrösödő, csipkésen fürészes. A virágbimbók lev. nélkül. Pártája fehér. ♄ Ápr. máj. Miv. számos alfajban, vadon is terem a lombos erdők határáig. (Prunus avium L.)
C. dulcis. Fl. Wett. Cseresnye M.

A levélnyél bibircsék nélkül 2

2 A szirmok kerekdedek. Lev. kerülékes, valamennyi kihegyezett. 5—8 m. magas kerti fa. Ápr. máj. M. e. t. a felső erdő tájig. (Prunus Cerasus L.)
C. acida. Fl. Wett. Borizű M.

A szirmok visszás-tojásdadok. Az oldali bimbók vagy rügyek levelei kerekített végüek. 0·60—1·25 m. magas cserje. Ápr. máj. M. k. és d. t. (Prunus Cham. Jacqu.) **C. Chamaecerasus.** Jacqu. Cseplesz M.

V. PRUNUS. Tournf. Szilva.

1 A fiatal ágak kopaszak, tövistelenek vagy tövisesek. A kocsánok pelyhesek, sokkal hosszabbak, mint a kehely. A szirmok hosszúkásak, zöldes fehérek. Virág többnyire 2 minden rügyben. A lev. kerülékesek, csipkésen fürészesek, alúl pelyhesedők. A termés hosszúkás, sötét-kék, ritkán sárga vagy bibor-vörös. ♄ Ápr. 3—7 m. Számos alfajban miv. M. e. t.
P. domestica. L. Kerti Sz.

Az ágak fiatalon szőrösök, később kopaszak. A kocsánok 2—5-ször hosszabbak a kehelynél. A termés többnyire gömbös 2

A kocsánok kopaszak, legfölebb kétszer oly hosszuak, mint a kehely csöve. A szirmok kerekdedek, fehérek. Lev. kerülékesek v. hosszúkásan kerülékesek, élesen fürészelt élűek. A rügyben többnyire csak egy virág van. Az egész cserje tövises. ♄ 1—4 m. Ápr. máj. M. e. t. szintén igen változó.
P. spinosa. L. Kökény Sz.

2 A kocsánok pelyhesedők, 3—5-ször oly hosszuak, mint a kehely csöve. A szirmok hosszúkásak, fehérek. Lev. alúl szőrv. szőrös. Vir. rendesen 2 egy rügyben. A termés sötétibolya sárga vagy zöld. A cserje

alig tövises v. egészen tövistelen. ♄ 3—7 m. Apr. máj. M. e t. miv. s vadon is nő.
P. insititia. L. Közép Sz.

VI. PADUS. Endl. Zelnicze.

Virág fürtjei lekonyulók. Lev. kerülékes, kétszer fürészelt. A levél nyelek 2 bibircsesel. Szirmai fehérek, visszás-tojásdadok. A termés fekete. ♄ Máj. jun. Hegyes vidékeken az alhavasi tájig. (Prunus Padus L.) **P. vulgaris.** Host. Gerezdes Z.

Virág sátorai felállók, boltozatosak, egyszerüek. Lev. kerek-tojásdad, majdnem szívidomú, tompán fürészelt. Szirmai hosszúkásak, fehérek. A termés fekete. ♄ Máj. jun. M. e. t. sziklás helyein, különösen a Bükk hegységben. (Prunus Mahaleb L.)
P. Mahaleb. L. Saj Z.

CXIX. Család. PAPILIONACEAE. L. Vitorlás viráguak. (Pillangósak).

Füvek, cserjék vagy fák különböző termettel, váltakozó, egyszerű, összetett, tenyeres v. szárnyas levelekkel. A levélnyél tövében két pálha van, sőt az egyes szárny levelek is birnak apró pálhácskákkal. A pálhák néha tüskékké, a levélnyelek kacsokká képződnek. A virágok rendesen füzér-, gömb-, ernyő- vagy fürtbe egyesülnek, ritkán magánosak. A kehely egyenlőtlenül 5 osztatú, sokszor 2 ajkú, 2 karélyú felső ajakkal. A párta pillangós virágú (vitorla = vexilum, 2 szárny = alae, csónak = carina) azaz 2 ajkú két levelű alsó ajakkal (carina) és 3 levelű felső ajakkal, néha elmaradás által 1—4 levelű, (l. 18. ábrát). A porzók száma 10, melyek majd csővé nőnek össze, vagy 9 össze nő s a 10-ik szabad, (monadelphikus, diadelphikus v. szabad). A maghon egy, egy ritkán 2 üregű. A termés rendesen hüvely.

Nemek:

1 A porzók egy falkásak (10 egy csővé összenőve) . . 2
A porzók két falkásak (9 egy hasadt csővé összenőve, a 10-ik a hasadékban áll) 11

2 A levelek ujjasak (tenyeresek) 5—9 taggal. A keh. 2 ajkú, majdnem 2 osztatú. A csónak csőrbe végződő. **Lupinus** VI.

A lev. páratlanul szárnyaltak v. hármasak vagy végre egyszerűek 3

3 A levelek páratlanul szárnyaltak 4

A lev. egyszerűek vagy hármasak. Apró cserjék) . . 6

4 A párta tökéletlen, csak a csónak van meg. Cserje. **Amorpha** XVII.

A párta tökéletes, a csomókon kivül megvan a többi szirom is. Fűnemü növények 5

5 A virágz. fejecske. A hüvely tojásdad. **Anthyllis** VIII.

A virágz. levél hónalji fürt. A hüvely szálas hengeres. **Galega** XVI.

6 A bibeszár körkörösen begyöngyölődött, hosszú. A keh. harang képű, 2 ajkú, 2—3 foggal. A hüvely összenyomott. **Sarothamnus** IV.

A bibeszár nem ilyen 7

7 A kehely egészen az aljáig 2 osztatú, 2 murvával, 2—3 fogú. A hüvely alig hosszabb a kehelynél, duzzadt. Borókához hasonló cserje. **Ulex** V.

A kehely nem osztott 8

8 A kehely felül hasadt, alúl kihúzott s ez által egy ajkú; ezen ajak apró 5 foggal bir. A hüvely összenyomott. **Spartium** III.

A kehely. harangidomú vagy csöves 9

9 Valamennyi levél egyszerű, osztatlan. A csónak tompa. **Genista** I.

Valamennyi levél vagy legalább az alsók hármasak . 10

10 A csónak csőrbe végződik. A kehely majdnem egyenletesen 5 hasábú vagy fogú. **Ononis** VII.

A csónak tompa végű. A kehely 2 ajkú. **Cytisus** II.

11 A hüvely egy rekeszű, felnyiló 12

A hüvely 2 rekeszű v. czikkes hüvely v. fel nem nyiló 34

12 A lev. hármasak (vagy ötösöknek látszanak) 13

A lev. szárnyaltak 21

13 A bibeszár a bibe alatt szőrös és csavarodott. A hüvely egyenes v. sarló idomú. A virágz. fürt. **Phaseolus** XXXIX.

A bibeszár kopasz 14

14 { A csónak csőrös. A pálhák nagyok 15
A csónak nem csőrös, tompa végű 16

15 { A bibeszár lassanként keskenyedő. A virágz. ernyős fejecske. A hüvely hengeres v. kissé összenyomott. **Lotus** XIV.
A bibeszár felfelé megvastagodott. A vir. magánosak v. kettőnként állnak. A hüv. 4 élű, az élek szárnyaltak. **Tetragonolobus** XXXVIII.

16 { A porzók a szirmokkal többé-kevésbé összenőttek. A hüvely rövidebb a kehelynél, az elhervadt pártába el van zárva, többnyire tojásdad, 1—4 magvú. A virágz. fejecske v. rövid füzér. **Trifolium** IX.
A porzók nincsenek a szirmokkal összenőve. A hüvely sokkal hosszabb a kehelynél; a kehelyből messzire kinyuló 17

17 { A két pálha oly nagy, hogy a hármas levél ötösnek látszik 18
A két pálha, a lev. tövében kicsiny és eltér a lomb levelektől 19

18 { A két evező elül egymást érinti, közepén szétállnak, minek következtében hólyag kinézést mutatnak, kissé rövidebbek a vitorlánál. A hüvely gömbded vagy tojásdad. **Dorycnium** XII.
A két evező szabad, a köröm fölött egy öblös fogba s elül egy mélyedésbe végződnek; a csónak előre kinyuló. A hüvely hosszúkás. **Bonjeania** XV.

19 { A maghon felfelé görbült, a vitorlához simuló. A hüvely csiga- vagy sarló alakuan csavarodott. A vir. sürű fejecskékben v. hosszúkás fürtökben. **Medicago** X.
A maghon a bibeszárig egyenes. A hüvely nem csavarodott 20

20 { A hüvely szálas, összenyomott. A vir. magánosak v. kettenként a levelek hónaljaiban. **Trigonella** XI.
A hüvely gömbded v. hosszúkás. A vir. több virágú fürtben v. fejecskében. **Melilotus** XIII.

21 { A lev. páratlanul szárnyaltak 22
A lev. párosan szárnyaltak 29

22 { Fák vagy nagyobb cserjék 23
Fűnemü növények, ritkán apró cserjék 24

23 A kehely 5 fogú. A csónak rövid, tompa csőrrel. A hüvely duzzadt, hártyás, nyélelt. **Colutea** XIX.
A kehely 2 ajkú. A csónak nem csőrös. A hüvely lapos, bőrnemü, majdnem ülő. **Robinia** XX.

24 A vir. magánosak, ízelt nyeleken lecsüngők. A kehely 5 hasábú, oly hosszú, mint a párta. A bibeszár kopasz. A hüvely duzzadt, 2 magvú. **Cicer** XXXIV.
A vir. virágzatot képeznek 25

25 A virágz. gyérvirágú ernyő. A kehely 2 ajkú. A hüvely lapított. **Securigera** XXIX.
A virágz. füzér, fürt vagy fejecske 26

26 A csónak 2 levelű, hegyes. A kehely 2 ajkú. A bibeszár kopasz. A hüvely összenyomott, tojásdad vagy hosszúkás. **Glycyrrhiza** XVIII.
A csónak egy levelű. A kehely 5 fogú 27

27 A csónak tompa, csúcsa alatt szálka van. A bibeszár árképű, kopasz. A hüvely duzzadt vagy hengeres a háti szél mélyen a rekeszbe benyuló, mi által többé kevésbbé 2 rekeszünek látszik. **Oxytropis** XXV.
A csónak csúcsa alatt nem bir szálkával 28

28 A hüvely egy fiókú vagy a háti rész kissé benyul a fiókba. **Phaca** XXIII.
A hüvely a háti rész bemélyedése által 2 rekeszű. **Astragalus** XXII,

29 Cserjék. A keh. 5 fogú. A hüvely fiatalon összenyomott, később hengeres. A vir. magánosak v. ernyőkben állnak. **Caragana** XXI.
Fűnemü növények 30

30 A bibeszár 3 élű, alúl széles, felül áréllel s itt szakállas, csatornás. A pálhák igen nagyok. **Pisum** XXXVII.
A bibeszár szálas vagy felül lapos 31

31 A bibeszár szálas 32
A bibeszár felül lapított s a bibétől kezdve lefelé szőrös 33

32 A kehely 5 fogú vagy hasábú. A bibeszár csúcsa felé alúlról kezdve szakállas, különben kopasz v. szőrkoszorúval. **Vicia** XXXII.
A kehely 5 osztatú. A bibeszár felül egy formán szőrös, néha gyéren szőrös. **Ervum** XXXIII.

33 A levélnyelek kacsba végződnek (legalább a felső leveleké) v. a tulajd. levelek hiányzanak s a pálhák tövében csupán kacsok v. lemezes levélnyelek állnak. **Lathyrus.** XXXV.
A levélnyelek serte v. fűnemü csúcsba végződnek. **Orobus** XXXVI.

34 A hüvely többé-kevésbbé 2 rekeszű 35
A hüvely czikkelyes (vagy egy czikkű, fel nem nyiló Onobrychis XXXI.) 37

35 A csónak nem csőrös. de csúcsa alatt árhegyü szálkába végződik. **Oxytropis** XXV.
A csónak se nem csőrös, sem nem végződik szálkába 36

36 A hüvely csak látszólag 2 rekeszű; a háti rész benyulása által annak látszik, csak darabonként 2 fiokú, de hosszanti rekesz nincs. **Phaca** XXIII.
A hüv. egész v. félhosszanti rekeszszel. **Astragalus** XXII.

37 A lev. egyszerüek, osztatlanok. A csónak csőrös. A czikkes hüv. körösön bekunkorodott. **Scorpiurus** XXIV.
A lev. hármasak vagy szárnyaltak 38

38 A vir. füzér- v. fürtben állnak 39
A vir. ernyőkben vannak elhelyezve 40

39 A hüvely 1 czikkelyű, egy magvú, összenyomott, fel nem nyiló. A csónak két levele végén összenőtt. **Onobrychis** XXXI.
A hüvely több czikkelyű, több magvú, mindkét varraton csipkés, a czikkek gömb idomuak. A csónak két levelének felső végei összenőttek. **Hedysarum** XXX.

40 A csónak nem csőrös. A kehely 5 fogú, hosszú csővel. **Ornithopus** XXVII.
A csónak csőrös. A kehely rövid, harangidomú . . 41

41 A hüvely hengeres vagy négyélű, egyenes v. hajlott. A kehely 2 ajkú. **Coronilla** XXVI.
A hüvely lapos, hasi részén öblösen kivágott és karélyos. **Hippocrepis** XXVIII.

Fajok:

I. GENISTA. L. Rekettye.

1 A virágok magánosak, párosak vagy csomósak a levelek hónaljaikban. A szár heverő 2
A virágok fürtösök, leveles ágak végein állók. A szárak vagy legalább az ágak felállók 3

A kehely felső ajka rövid 2 fogú. A csónak felfelé hajló, kihegyezett, csőrös. A párta kocsán 3-szor hosszabb a kehelynél. ♄ Ápr. jun. M. k. és d. t
2 sziklás dombjain. **G. procumbens.** W. K. Henyélő R.
A kehely felső ajka aljáig hasadt. A csónak s vitorlák selymesek. A kocsán akkora, mint a kehely. ♄ Máj. jun. M. e. t. szikl. hely. szórv. **G. pilosa.** L. Szőrös R.

Az évelő szár tövises, a fiatal ágak tövistelenek, de érdesek. A murvák áridomuak, félakkorák mint a
3 kocsánok. A vir. fürtökben. A párta arany sárga. ♄ Máj. jun M. e. t. dombos-hegyes vidékein a felső erdő tájig. **G. germanica.** L. Német R.
A szárak nincsenek tövisekkel ellátva 4

Szára hengeres, kisebb nagyobb mérvben barázdás v. csikos. Lev. alakja változó: szálas-lándzsástól széles tojásdad alakig, tompa csúcstól árhegyű csúcsig, kopasztól borzasig. A virágzat is különböző. Hüvelyei szintén különbözők. Innét ezen fajnak több alfaja
4 van igy pl. a pelyhesedő, végre kopasz hüvelylyel ellátott G. Mayeri Janka, G. hungarica Kerner, G. coriacea Kit., a borzas v. szőrös hüvelyű, mely egyszersmind szélesebb levelekkel is bir G. ovata W. K. név alatt lettek elkülönítve. ♄ Jun. jul. M. e. t. **G. tinctoria.** L. Nyul R.
A szár 2 vagy 3 élű 5

A szár 2 élű, széles, hártyás élekkel. A lev. egyszerüek, váltakozó elhelyezésüek. A vir. végálló, majdnem gömb idomú fürtben. ♄ Máj. jun. M. k. t. fenyveseiben. (Cytisus sagittalis Koch.) **G. sagittalis.** L. Nyilas R.
5 A szár 3 élű, hártyás élekkel. A virág fürtjei a szár s az oldalágak végein állnak. ♄ Máj. jun. M. k. t. sziklás helyein szórv. (G. triquetra W. K. = bihariensis Kerner.) **G. triangularis.** Willd. Háromszögű R.

II. CYTISUS. L. Zanót.

A kehely mélyen 2 karélyú. A vir. ernyőképű kis gombokban, hosszú tartós kocsánokon. A pálhák
1 hiányzanak. ♄ Máj. jun. M. legdélibb t. **C. radiatus.** Koch. Sugaras Z.
A kehely ajkai rövidebbek a kehely csövénél . . . 2

A kehely csöve rövid. A virágok levéltelen felálló fürtökben. A párta sárga. ♄ Jun. jul. M. e. t. dombos s hegyes vidékein, a felső erdő tájig. **C. nigricans.** L. Feketedő Z.

2

A kehely csöve hosszú 3

A virágok levéltelen fürtökben, melyek lekonyulók v. lefüggők. Pártája arany-sárga. ♄ Máj. jun. M. délnyug. t. szórv. és diszcserje. **C. Laburnum.** L. Fái Z.

3

A virágok más elhelyezéssel 4

A vir. oldal állók, többnyire párosak. A lev. rásimuló szőrökkel, zöldek v. fehérlők. A szár gazdag virágú ágakkal, heverő, néha felálló (C. elongatus W. K.) A kehely majdnem kopasz. ♄ Máj. M. e. t. a felső erdő tájig. **C. supinus.** Cr. Heverő Z.

A vir. a szár s az ágak végein csomókban v. ernyő alakú gombban elhelyezvék. A lev. olyanok, mint az előbbinél. A kehely merev szőrökkel. A párta fehér, (C. albus Hacqu. = C. leucanthus W. K.) v. halavány-sárga (C. leucanthus-obscurus Roch. = C. banaticus Gris. = C. Heufelii Wierzb.) vagy sötétsárga a tő alaknál. ♄ Jul. aug. M. k. és d. t., különben diszcserje. **C. austriacus.** L. Osztrák Z.

4

III. SPARTIUM. L. Jeneszter.

Szegény levelű cserje vesszős, zöld ágakkal. Lev. egyszerüek, hosszúdadok v. szállasak. Vir. nagyok, sárgák. ♄ Jun. szept. Diszcserje Europa déli részeiből. **S. junceum.** L. Szittyó J.

IV. SAROTHAMNUS. Wimm. Seprőzanót.

A szár felálló, élelt; levelei hármasak vagy az ágakon egyszerüek. Hüvelye összenyomott, szőrös élű. A vir. a lev. hónaljaiban. A párta sárga v. fehér. ♄ Máj. jun. M. k. és d. t. homokos helyein (Spartium scoparium L.) **S. vulgaris.** Wimm. Közönséges S.

V. ULEX. L. Sülbige.

Szára tövises; levelei szálasak, tüskébe végződők, a virág mellettiek oly hosszuak, mint a kocsán. A

murvák szélesek. A kehely és a hüvely szőrösök. A párta sárga. ♄ Máj. jun. M. köz. t. homokos helyein.
U. europeus. L. Európai S.

VI. LUPINUS. Tournf. Csillagfürt.

1 A tőke messzire kúszó. A növény 2|. Szára 30—60 cm. magas, majdnem heverő, később egészen kopasz. A pálhák igen aprók, néha hiányzanak. A virágok szétszórtak v. örvösök v. fürtökben. A párta égkék ibolya színű vagy tarkás csónakkal. Máj. aug. Diszcserje É.-Amerikából **L. perennis.** L. Évelő Cs.
A tőke nem kúszó. A növények egynyáriak 2

2 A vir. arany-sárgák, illatosak, majdnem ülők murvásak, örvösök. A kehely felső ajka 2 osztatú, az alsó 3 fogú. Az alsó lev. levélkéi visszás-tojásdadok, tompák, a felsőké hossz-lándzsásak. ☉ Máj. jul. Miv. homokos talajon. **L. luteus.** L. Sárga Cs.
A vir. más színüek 3

3 A vir. fehérek, (a szárnyak végeiken egy kék sávval, a csónak csúcsán szenyes zöld-kék, gyakran szép kék), szét szórták, nyelesek, murvák nélkül. A kehely felső ajka alig 2, alsó 3 fogú. A levélkék visszás-tojásdad hosszúkásak. ☉ Máj. jun. Nagyban miv. keletről szárm. **L. albus.** L. Fehér Cs.
A vir. kékek v. pirosak. A kehely felső ajka 2 osztatú v. 2 mély hasábokkal 4

4 A vir. teljes örvökben állnak, hus színüek v. kékek, a csónak közepén piros. A kehely murvás, a kehely felső ajka 2 osztatú, alsó ép. A hüvely 3 magvú, igen széles. Az egész növény fehér szőrökkel. ☉ Máj. aug. Disznöv. D.-Európából. **L. pilosus.** L. Szőrös Cs.
A vir. felörvökben állók vagy szétszórtak 5

5 Az egész növény fehér v. rozsda-barna szőröktől érdes. A lev. 5—7 ujjasak, visszás-tojásdad v. tompa szálka hegygyel ellátott, mindkét felül szőrös levélkékkel. A vir. pirosak v. kékek, a csónak fehér-kék hegygyel. A kehely felső ajka 2 osztatú, az alsó félig 3 hasábú. ☉ Máj. jun. Disznövény.
L. hirsutus. L. Érdes Cs.
A növény nem érdes szőrű. A lev. 7—9 ujjasak, melyek igen keskenyek 6

6 A vir. félörvökben, nagyok, halvány-kékek v. pirosak. A kehely alsó ajka osztatlan, alig 3 fogú. A hüvely 4—5 magvú, gyéren szőrös. A levélkék alúl szőrösök, tompák, árhegyekkel. A szár szőrös, karcsú, egyenes. ⊙ Máj. jul. Disznövény D.-Európából, miv. **L. varius.** L. Tarka Cs.

A vir. szétszórtak, kékek. A levélnyelek aljukon tojásdad pálhával. A növény rásimuló szőröktől szőrös 7

7 A levélkék laposak, szálas hosszúkásak, tompák. A keh. hosszabb a párta felénél. A hüvely 5 cm. széles, 15—20 cm. hosszú. ⊙ Jul. szept. Déleuropai növ. miv. **L. angustifolius.** L. Keskenylevelű Cs.

A levelkék alúl csatornásak, tompák, szállasak. A kehely alsó ajka 2—3 fogú. A hüvely 5 cm. széles, de csak 8—9 cm. hosszú. ⊙ Jul. aug. Szintén miv. elvétve, D.-Európából. **L. reticulatus.** Desv. Reczés Cs.

VII. ONONIS. L. Iglicz.

1 A virágok sárgák 2

A virágok rózsaveresek vagy fehérek 3

2 A párta rövidebb a kehelynél. A hüvely tojásdad felálló. Az egész növény pelyhes. ♄ Buda és Tihany mellett, Szörény s Krassó m. dombos helyein. **O. Columnae.** All. Kolumna I.

A párta hosszabb a kehelynél. A hüvely szálas, lefüggő. A növ. mirigyesen bozontos. ♄ Jun. jul. Budapest m. **O. natrix.** L. Kigyó I.

3 A vir. párosak, az ágak végein sürü leveles füzérekben. A szár tövistelen. ♄ Jun. jul. M e. t. (O. arvensis L.) **O. hircina.** Jacqu. Bűzös I.

A vir. magánosak, a levelek hónaljaikban. A szár tövises 4

4 A szár egyenes v. felemelkedő 1—2 sor szőrtől bozontos, alúl tövises; ezek kettenként állnak. A levélkék tojásdad-hosszúkásak, fogasak, kopaszak. A hüvely akkora vagy hosszabb, mint a kehely. ♄ Jun jul. M. e. t. szórv. **O. spinosa.** L. Tövises I.

A szár heverő, felemelkedő, köröskörül borzas. A levélkék tojásdadok, fogacskásak, mirigyesen szőrösök. A hüvely rövidebb, mint a kehely. ♄ Jun. jul. Szórv. M. k. és d. t. **O. repens.** L. Heverő I.

VIII. ANHYLLIS. Riv. Szapuka.

A kehely hasas, fogai rövidebbek a csövénél. A vitorla félakkora mint a köröm. A lev. szárnyak egyenlőtlenek. A párta halavány- v. tömény-sárga. 2|. Máj. jun. M. e. t. az alhavasi tájig. **A. vulneraria.** L. Nyul Sz.

A kehely csöves, fogai akkorák, mint a cső. A vitorla kétszer akkora, mint a körme. A szárnyak egyenlők. 2|. Máj. jun. M. e. t. **A. montana.** L. Hegyi Sz.

IX. TRIFOLIUM. Tournf Lóhere.

1 A párta sárga vagy vajszinű 2
1 A párta, piros, pirosló vagy fehér 10

2 A párta vajszinű, azaz sárgás-fehér 3
2 A párta sárga 5

3 Levélkéi visszásan tojásdadok, fürészesek, kopaszak. A füzérek látszólagosan végállók, tulajdonképen levélhónaljaiak. A párta $^1/_2$-dal hosszabb a kehelynél, eleinte fehér, később sárgás. 2|. Jul. szept. A szörényi havasi legelőkön s a bihari hegységben. **T. pallescens.** Schreb. Halavány L.

3 A levélkék hosszúdad-lándzsásak, épélüek 4

4 A vir. gömb tövében 2 murva van; a gömb ülő vagy csak rövid nyelű. A kehely csöve tölcséres, 10 erű, érdes szőrű, a fogak áridomuak, éllel ellátvák; az alsó fog $^1/_2$ akkora hosszú, mint a párta. A párta vaj szinű. 2|. Jun. jul. M. k. és d. t. **T. ochroleucum.** L. Vajszinű L.

4 A vir. gömb nem bir murvákkal; a nyél akkora v. hosszabb a virág gömbnél. A kehely csöve tölcséresen hengerded, 10 erű, érdes szőrű, torka egy gyűrű által megszükült. A kehely felső fogai akkorák, mint a csöve, az alsó hosszabb, de sokkal rövidebb a pártánál. 2|. Jun. jul. M. e. t. nedves rétjein a felső erdő tájig. **T. pannonicum.** L. Magyar L.

5 A virág gömb a szár végén magános vagy páros . . 6
5 A szár ágain sok virág-gömb van 7

6 A virág gömb tartósan gömbös; az alsó kocsánok lelógók. A felső pálhák tojásdadok, az alsók hosszúdad-lándzsásak. A kehely 4-szer rövidebb a pártánál.

A párta eleinte aranysárga, később gesztenye barna. 2 Jul. aug. A m. Tátrán az alhavasi tájig.
T. badium. L. Pej L.

A virág gömb tojásdad, végre hosszúkás hengeres. A pálhák hosszúdad-lándzsásak. A kehely 3-szor kisebb a pártánál. ⊙ Jul. aug. A Tátra alján szórványosan.
T. spadiceum. L Barna L.

7 A vitorla sávolos. Az evezők párhuzamosan kiállnak, egymást érintik. Szára fonalidomú, támaszték nélkül heverő. A levélkék visszásan ékidomuak v. visszás-tojásdadok. A virág gömb 10 virágú. A bibeszár 3 v. 4-szer kisebb a hüvelynél. ⊙ Máj. okt. M. e. t. rónáin.
T. filiforme. L Czérna L.

A vitorla sugarasan sávolos. Az evezők szétállók . . 8

8 A hüvely 4-szer akkora, mint a bibeszár. A levélkék ékidomú s épélű aljból visszásan tojásdadok, elül finom fürész fogakkal, a középső 3—8-szor hosszabb nyélen, mint az oldalt állók. A pálhák tojásdad idomuak. A gömb vagy 40 virágú. A keh. fogai kissé szőrösök. ⊙ Máj. okt. M. e. t. sovány fövényes s kopár rétjein.
T. procumbens. L. Heverő L.

A hüvely akkora, mint a bibeszár 9

9 A virág gömb gazdag virágú, kerek vagy tojásdad. A levélkék hosszúdadok v. visszás-tojásdadok, rövid nyelüek. A pálhák lándzsásak. A keh. 3-szor rövidebb a pártánál. ♃ Jun. jul. M. e. t. száraz hegyi rétjein, a felső erdő tájig. (T. aureum Poll.)
T. agrarium. L. Zörgő L.

A virág gömb gyérvirágú, félgömb idomú. A levélkék keskenyek, visszásan tojásidomuak. A pálhák tojásdadok, szíves aljuak. A kehely 3—4-szer rövidebb a pártánál. ⊙ Jun. aug. Székelyhid m. Biharban és O-Orsovánál.
T. patens. Schreb. Terebélyes L.

10 A kehely torka kiemelkedő gyűrűvel v. szőr-koszorúval van ellátva 11
A kehely torka sem gyűrűvel, sem szőr-koszorúval nem bir 27

11 A virág füzér gömbös 12
A virág füzér hosszúdad, hengeres vagy tojásdad . . 21

12 A kehely fogai hosszabbak a pártánál vagy akkorák . 13
A kehely fogai rövidebbek a pártánál 15

13 A kehely 10 idegű, hosszú szőrökkel ellátott A virág gömb nagy s galléros. A levélkék hosszúdad-tojásdadok. Szára felálló, helyenként szőrös. ⊙, 2 Jun. jul. M. k. és d. t. homokos helyein. (T. albidum W. K.) **T. diffusum.** Ehr. Szétterjedő L.

A kehely 20 idegű 14

14 Szára felálló, molyhos. Levélkéi hosszúdad-lándzsásak, fogacskásak. Pálhái árképüek. 2[4] Jun. aug. M. e. t. a felső erdő tájig. **T. alpestre.** L. Bérczi L.

Szára felálló, borzas. Levélkéi visszásan-tojásdadok, épélüek v. fogacskásak. ⊙ Jun. jul. A bánáti határőrvidéken. **T. hirtum.** All. Borzas L.

15 A pálhák árképüek v. szálasak, kihegyezettek. Szára felegyenesedő, szőrösödő, igen ágas. Az alsó levelek levélkéi visszásan szívalakuak, a felsőké hosszúdadok v. hosszúdad-lándzsásak, mindkét felül elálló szőrökkel. A virág gömbök piroslók, magánosak, levéltelen kocsánokon. ⊙ Jul. aug. A bánáti határőrvidéken. **T. procerum.** Roch. Magas L.

A pálhák tojásdadok, hosszúdadok v. lándzsásak . . 16

16 A pálhák tojásdadok 17

A pálhák hosszúdadok vagy lándzsásak 18

17 A kehely akkora, mint a párta fele: a 4 felső kehely fog más félszer hosszabb, mint a párta csöve. A virág gömbök magánosak, fehérek v. piroslók. Levélkéi tojásdadok. A szár, a levélkék és a nyelek borzasak. 2 Máj. jun. M. k. és d. t. rétjein. **T. pallidum.** W. K. Halvány L.

A kehely rövidebb, mint a párta fele: a 4 felső fog akkora, mint a párta csöve. Levélkéi hosszúdad-lándzsásak. molyhosak. A virág gömb rendesen páros, piros, ritkán fehér (T. nivale Sieb.) 2 Máj. szept. M. e. t. a hav. tájig. **T. pratense.** L. Réti L.

18 A pálhák hosszúdadok 19

A pálhák lándzsásak 20

19 Szára borzas. A virág gömbök gallérosak. A kehely fogak a párta csövénél nem hosszabbak. A levélkék hossz-tojásdadok v. hosszúdadok. ⊙, 2 Jun. szept. M. k. és d. t. rétjein. **T. expansum.** W. K. Elterült L.

Szára pelyhesedő. A virág gömb magános, nem galléros. A kehely 4 foga a párta csövénél rövidebb.

A levélkék tojásdadok v. hosszúdadok. ⊙ Jun. jul. M. legdélibb t. szikes rétjein.
T. reclinatum. W. K. Lecsepült L.

A kehely 10 idegű. Szára felemelkedő. A gömb magános, nem galléros, piros. Levélkéi kerülékesek 2—5-ször hosszabbak, mint szélesek, finom fogasak. 2|. Jun. jul. M. e. t., legelőkön s bokros dombokon.
T. medium. L. Gacsibás L.

A kehely 20 idegű. Szára ágaival heverő. Levélkéi kótás kerülékesek, fogasak v. épszélüek. 2|. Jun. jul. Eperjes mellett a vizzári völgyben s Hollód m Biharban.
T. Sarosiense. Hazs. Sárosi L.

A kehely 20 idegű. Szára felálló. Pálhái tojásdadok v. lándzsásak, kihegyezettek, kopaszak. Virág gömb többnyire páros, galléros. Levélkéi hosszúdad-lándzsásak, tüskésen fürészesek. 2|. Jun. aug. M. e. t. szórv.
T. rubens. L. Pirosló L.

A kehely 10 idegű 22

A pálha árhegyű 23

A pálha hegyes v. kihegyezett, de nem árhegyű . . 25

A pálhák lándzsásak. A kehely fogak vagy akkorák mint a párta, mely rózsa szinű. Szára felálló, szőrös. Levélkéi szálasak. ⊙ Jun. aug. M. k. és d. t. száraz rétjein.
T. angustifolium. L. Szüklevelű L.

A pálhák tojásdadok 24

A kehely fogai lándzsás-árképüek, egyenesek, az alsó $^1/_2$-szer rövidebb, mint a párta. Szára egyszerű v. ágas. Az alsó lev. levélkéi visszás szívidomuak vagy tojásdadok, a felsőké ékidomú aljból hosszúdadok, kerekítettek, rövid árhegygyel, elül fogacskásak. A párta piros vagy rózsaszinű. ⊙ Jun. aug. M. k. és d. t. agyag- vagy mésztaján.
T. striatum. L. Sávos L.

A kehely fogai keskeny-lándzsásak, egyenlőtlenek, merevek, végre hátrahajlottak, a legalsó hosszabb a pártánál. Levélkéi visszás tojásdadok vagy visszás-szívidomuak, a felsők hosszúdad-ékidomuak. M. legdél. t. homokos rétjein.
T. scabrum. L. Durva L.

A kehely fogai a pártánál rövidebbek. Szára felálló, merev, igen borzas. A lev. felső levélkéi visszás szívidomuak, az alsók visszás-tojásdadok, karélyosak,

apró fogasak, borzasak. A pálhák hegyeiken pirosak. Pártája piros, a fehér virágú T. Molinieri Balb. alakját képezi. ⊙, 2 Máj. jun. Miv. M. d. t.

T. incarnatum. L. Husszinű L.

A kehely fogai a pártánál hosszabbak 26

A növ. borzas. A kehely fogai serteidomuak. Pálhái lándzsásak. Levélkéi ékidomuak, elül apró fogakkal, keskeny vállaikon épélüek. ⊙ Jul. aug. M. e. t. külön. homokos helyeken, a felső erdő tájig.

T. arvense. L. Herehura L.

A növ. kopasz. A keh. fogai áridomuak. Pálhái lándzsásak v. tojásdadok. Az előbbi fajhoz nagyon hasonlít. ⊙ Jul. aug. A bánáti határőrvidéken száraz dombokon.

T. gracile. Thuill. Csinos L.

A kehely végre felfuvódott 28

A kehely nem felfuvódott 30

Füzére tojásdad vagy hosszúdad, sárgába játszó, fehér nagy. Szára heverő, felegyenesedő, ágas, kopasz. A felső lev. levélkéi visszás-tojásdadok, az alsóké viszszás-tojásdadok. Pálhái lándzsásak, kihegyezettek, épszélüek, kopaszak. ⊙, 2 Jun. aug. M. k. és d. t. nedves rétjein.

T. vesiculosum. Savi. Hólyagos L.

A füzérek gömbösök, piroslók vagy rózsaszinüek . . 29

A gallér sok metszetű, oly hosszú, mint a kehely. A kocsán hosszabb a levélnél. Levélkéi visszásan-tojásdadok. Szára heverő. 2 Jun okt. M. e. t., vizenyős rétjein.

T. fragiferum. L. Eper L.

A gallér 10—12 karélyú, igen rövid. A párta 3-szor hosszabb a kehelynél. Vir. rózsaszinüek, hanyatt fordultak. Szára heverő v. felegyenesedő ⊙ Jul. M. legdélibb t.

T. resupinatum. L Fonák L.

A kehely fogai hosszabbak, mint a párta, ritkán mindannyian csak akkorák 31

A kehely fogai rövidebbek a pártánál 33

A bibeszár csúcsán nem horgas. Virágai ülők. Füzérkéi levélhónaljiak, egymáshoz simulók, apró kocsánuak, a rövid szárral földön elterülők. A keh. kopasz, kétszer akkora, mint a párta, mely fehér. A pálhák körülövedzik a füzérkéket. A növény kopasz. ⊙ Ápr. máj. Bánát homokos rétjein

T. suffocatum. L. Elfojtott L.

A bibeszár csúcsa horgas 32

32 A virággömb nagy s galléros. Levélkéi visszás-tojásdadok, tompák, a felsőké lándzsásak, mirigyesen fogacskásak. ☉ Máj. jun. M. k. és d. t. rétjein.
T. strictum. W. K. Sugár L.
A virággömbök gallértalanok. Valamennyi levélke visszás-tojásdad, éles fürész fogakkal. Pártája fehér. ☉ Jun. jul. M. k. és d. t szikes rónáin.
T. parviflorum. Ehr. Kisvirágú L.

33 A szár hiányzik. A tőkocsánosok virággömbjei kevés viráguak, ernyőképüek. Levélkéi szálas-lándzsásak. Pártája nagy, piros v. fehér. ♃ Jul. aug. Havasainkon.
T. alpinum. L. Havasi L.
A szár megvan 34

34 Szára felálló. Kelyhe kissé borzas. A kocsán virágzás után lekonyuló. Levélkéi kerülékesek, apró fogasak, alúl s a nyél közelében szőrös. Pártája fehér. ♃ Máj. jun. M. e. t., a felső erdő tájig.
T. montanum. L. Hegyi L.
A szár felegyesedő v. heverő. A kehely kopasz . . 35

35 A szár gyenge, felegyenesedő. Levélkéi kerülékes-lándzsásak. Pártája fehér, később rózsaszinű A virággömb nagy v. kicsiny. (T. elegans Sav.) ♃ Máj. okt. M. e. t. nedves rétjein.
T. hybridum. L. Korcs L.
A szár heverő 36

36 Pálhái rögtön szőrhegyüek. Levélkéi visszásan-szívesek v. visszásan-tojásdadok. Virággömbei fehérek. ☉ Jun. jul. M. e. t. homokos helyein.
T. repens. L. Gyökerező L.
A pálhák tojáslándzsásak v. tojásdadok, árhegybe végződők 37

37 A kis virággömbök piroslók. Pálhái tojás-lándzsásak. Levélkéi visszásan-tojásdadok. ☉ Jun. jul. M. k. és d. t. posványos, szikes rétjein.
T. angulatum. W. K. Szegletes L.
A virággömbök pártái fehérek, a vitorla piros csikokkal bir. Levélkéi visszás-tojásdadok. Kocsánai 3—5 termő virággal, melyek később a fejlődő terméstelen virágokkal gömbbé alakulnak. ☉ Ápr. máj. Bánátban, pázsitos helyeken.
T. subterraneum. L. Földalatti L.

X. MEDICAGO. L. Csigacső.

1 A kocsán sok virágú fürt 2
A kocsán kevés virágú (1—10) 5

2 A hüvely sarló- v. veseképű v. más fél tekervénynyel 3
A hüvely 2—3 v. 3—4 tekervénynyel 4

3 A hüvely sarlóképű. A szár heverő vagy felemelkedő. (M. recta Kit.) A fürt rövid, gömbös, sárga, zöld s kékkel tarkázott vagy tisztán sárga virágokkal. 4 Jun. őszig. M. e. t. száraz helyein.
M. falcata. L Sárkerep Cs.
A hüvely veseidomú v. más fél tekervénynyel. A szár lecsepült. A fürt apró, gömbös, sárga. A tőalak hüvelye kopasz, a szőrös hüvelyüt M. Willdenovii Böngh. névvel jelölik. ⊙ és 4 Máj. szept. M. e. t. rétjein.
M. lupulina. L. Komlós Cs.

4 A hüvely 2—3 tekervénynyel s nem tüskés. A virág kocsánok a kehelynél rövidebbek. A fürt hosszúkás, sárga, fehér v. ibolyakék virágokból áll. 4 Jun. szep. Mivelik.
M. sativa. L. Luczerna Cs.
A hüvely 3—4 tekervénynyel, tüskés. A kocsánok akkorák, mint a levelek. ⊙ Máj. jun. M. legdél. t.
M. denticulata. Willd. Fogacskás Cs.

5 A hüvely 3 tekervénynyel, nem tüskés. A virágzat 5—10 sárga virágú, gömbded fürt. 4 Jun. aug. M. k. és d. t. homokos és köves helyein.
M. prostrata. Jacqu. Cseplesz Cs.
A hüvely 3 vagy több tekervénynyel 6

6 A hüvely nem tüskés 7
A hüvely tüskés 8

7 A szár kopasz. Pálhái tojás-alakuak, szárnyasan hasgatottak, árképű hasábokkal. ⊙ Máj. jun. M. k. és d. t.
M. orbicularis. All. Karikás Cs.
A szár molyhos v. mirigyszőrös. Pálhái tojásidomuak, aljukon fogacskásak. ⊙ Máj. jun. M. legdél. t.
M. scutellata. All. Kunkorgó Cs.

8 A pálhák serte fogakkal, mindkét oldalon szőrösök. Kocsána 2—3 virágú. A tüskék aljukon 2 barázdával. ⊙ Máj. jun. M. d. t. (M. rigidula Desv.)
M. Gerardi. W. K. Gérárd Cs.
A pálhák nem ilyenek 9

9 { A pálhák épélüek vagy csak aljukon fogasak, tojásidomuak. A kocsán 1—8 virágú. ⊙ Máj. jul. M. köz. t. **M. minima.** Desv. Piczi Cs.
A pálhák fogasak. A szárnyak bibor pettyekkel, felül kopaszak. A kocsán 1—2 virágú. ⊙ Jun. M. d. t. **M. arabica.** All. Arabs Cs.

XI. TRIGONELLA. L. Lepkeszeg.

Szára egyenes. Levélkéi hosszúkásak, ékidomuak. Virágai magánosak vagy párosan ülők. Vir. fehér vagy sárgás. Hüvelye kissé sarlóidomú. ⊙ Jun. jul. Miv. **T. Foenum graecum.** L. Bakszarvú L.
Szára heverő. Levélkéi visszás-tojás-alakuak. Vir. 6 v. több virágú ernyős gömbökben a levelek hónaljaikban, sárgák. Hüvelye szálas, kissé hajlott. ⊙ Jun. jul. M. délnyug. felében. **T. monspeliaca.** L. Heverő L.

XII. DORYCNIUM. Tournf. Pofaszárny.

Szárai felállók v. felegyesedők, ágasak. Levelei ülők, a pálhákkal ötlevelüek. A vir. gömbös virágzatban. A növény mezo és vitorla alakja változik. Szőrei elállók v. rásimulók s ez utóbbi esetben sürün vagy gyéren állók. A vitorla hosszúkás-ékidomú, hosszúkás v. hegedüidomú, mely ismét lehet csonka vagy szálka végű. E szerint több alakot szokás megkülömböztetni igy pl. D. suffruticosum Vill. selyemszőrű, hegedű-idomú, szálkavégű vitorlával; D. diffusum Janka a selyemszőr gyér, vitorlája hegedű-idomú, de tompa hegygyel; D. herbaceum Vill., szőre elálló, vitorlája hosszúkás-ékidomú. 2↓ Jun. aug. M. k. és d. t. homoki száraz rétjein és szikláin.
D. pentaphyllum. Scop. Ötlevelű P.

XIII. MELILOTUS. Tournf. Mézkerep.

1 { Vir. halovány-kék. Tojásdad v. hosszúkás felálló fürtben. (A tőalak, mely miv. tömöttebb fürtű, a vadon termő a lazább fürtű M. laxiflora Roch.) A csónak hosszabb mint az evezők, rövidebb a vitorlánál. ⊙ Jun. jul. M. k. és d. t. **M. coerulea.** Desv. Kék M.
A virág sárga vagy fehér. A fürt lelógó 2

A pálhák fogas aljuak, áridomuak. A párta szárnyai rövidebbek a vitorlánál, hosszabbak a csónaknál. 2
2 Jul. szept. M. ny. t. nedves rétjein.
M. dentata. Pers. Fogas M.
A pálhák épszélüek, áridomuak 3

A hüvely pelyhesedő. A felső levelek levélkéi hosszszálasak. Az evezők és a csónak akkora, mint a
3 vitorla ☉ Jul. szept. M. ny. és d. t. nedv. rétjein.
M. macrorrhiza. Pers. Nagygyökerü M.
A hüvely kopasz 4

Az evezők akkorák, mint a csónak, rövidebbek a vitorlánál. Vir. mindig fehér. 2 Jul. szept. M. e. t. nedves, fővenyes helyein. (M. vulgaris Willd. — M.
4 leucanthus Koch.) **M. alba.** Desr. Fehér M.
Az evezők hosszabbak, mint a csónak, körülb. akkorák, mint a vitorla. Vir. sárga, ritkán fehér. 2 Jul. szept. M. e. t. réteken s vetések közt. (M. arvensis Willd.)
M. officinalis. Desr. Somkóró M.

XIV. LOTUS. L. Kerep.

Vir. magánosak. Levélkéi visszás-tojás-ékidomuak. A kocsán 2—3-szor hosszabb a levélnél. Pártája világos
1 sárga. ♃ Máj. jun M. k. és d. t. nedves rétjein. (Tetragonolobus siliquosus Roth.)
L. siliquosus. L. Beczős K.
A virágok ernyőkben állnak 2

A levélkék tojásdad-lándzsásak. Virágzata gyér fürtü, a leveleknél csak kétszer hosszabb kocsánon. Füve
2 gyengén borzas. ☉ Jun. jul. M. d. t. szikes rónáin. (L. gracilis W. K.) **L. angustissimus.** L. Csinos K.
A levélkék más alakuak. A kocsán 5-szer hosszabb a levélnél 3

A levélkék tojásidomuak. Az egész fü igen borzas. ☉
3 Jun. jul. Diós m. **L. silvaticus.** Wierzb. Erdei K.
A levélkék más idomuak 4

A levélkék visszásan tojásidomuak. Az evezők szélesek, visszás tojás alakuak. Pártája sárga, füve kopasz, a borzas alakját L. villosus Thuill. névvel jelölik. ♃
4 Máj. szept. M. e. t. az alhavasi tájig.
L. corniculatus. L. Szarvas K.

A levélkék szálasak v. szálas-visszásan-ékidomuak. Az evezők keskenyek. Füve kopasz. ritkán szőrösödő. 4 Máj. szept. M. k. és d. t. rónáin.
L. tenuis. W. K. Keskenylevelű K.

XV. BONJEANIA. Reichb. Ránczoshere.

Szára felegyenesedő v. egyenes, egyszerű v. elágazó, bozontosan molyhos. A levélkék hossz-visszás-tojásdadok, tompák, egy szálka hegygyel, szürkén zöldek. A fejecske 3, 5—10 virágú, ernyős. A párta pirosló, a csónak csúcsán sötét ibolya színű. A hüv. 8—10 mm. hosszú, 3 mm. széles. 4 Máj. jun. M. délnyug. t. szikláin. **B. hirsuta.** Reichb. Érdes R.

XVI. GALEGA. Tournf. Galga.

Szára felálló, ágas. A levélkék lándzsásak, tűhegyüek, kopaszak. Pálhái széles-lándzsásak. Az ibolya színű v. fehér füzér akkora, mint a szárnyas levél. 4 Jul. aug. M. k. és d. t. mocsáros helyein.
G. officinalis. L. Kecskere G.

XVII. AMORPHA. L. Kinincs.

Agai felállók, vesszősek; többé-kevésbbé szőrösök vagy kopaszak. Levélkék száma 9—13, kerülékesek vagy hosszúkásak, pontozottak. A vir. sürü fürtökben áll. A vitorla bibor-ibolya színű. ♄ Diszcserje Éjszak-Amerikából. **A. fruticosa.** L. Cserjés K.

XVIII. GLYCYRRHIZA. L. Higvirics.

1 Levélkéi tojásidomuak, tompavégüek, alúl enyvesek. Hüvelye kopasz. Pártája ibolya színű. 4 Jun. jul. Miv. s M. d. t. **G. glabra.** L. Édes H.

A levélkék tojás-lándzsás idomuak, szálkahegyüek v. csorbás végüek 2

A levélkék csorbás végüek, alúl pontozottak. Hüvelye vörös tüskékkel. 4 Jun. aug. M. k. és d. t. mocsáros helyein. **G. echinata.** L. Tüskés H.

2 A lev. szálka hegyüek, alúl enyves szőrösödők. Hüvelye sarló idomú, ikrás sertéktől borzas. 4 Jun. jul. M. k. és d. t. gyepes helyein.
G. glandulifera. W. K. Ikrás H.

XIX. COLUTEA. L. Dudafürt.

Levélkéi kerülékesek, pázsit-zöldek, számuk többnyire 11. Vir. sárga. Hüvelye felfuvódott. ♄ Jun. aug. Miv. **C. arborescens.** L. Pukkantó D.

Levélkéi visszás-tojásdadok, kék-zöldek, számuk 7—9. Vir. vérpiros. Hüvelye felfuvódott s nyilt végű. ♄ Jun. jul. (C. orientalis Mill.) Miv. **C. cruenta.** Ait. Repedt D.

XX. ROBINIA. L. Ákácz.

1. A hajtások, fürt és a hüvely simák, kopaszak. Vir. fehérek, ritkán rózsaszinüek. Levélkék 11—27, rövid nyelüek, tojásdadok. A pálhák gyakran tüskékké alakulnak át. A fegyvertelen, tüskék nélküli adja inermis Perterm. s gömb lombozatú az umbraculifera DC. alakjait. ♄ Máj. jun. Diszfa É.-Amerikából, miv. **S. Pseud-Acacia.** L. Fehér Á.

A hajtások, fürt és a hüvely enyves-mirigyesek v. érdes szőrösök 2

2. A hajtások, a fürt és a hüvely enyves-mirigyesek. A vir. rózsaszinüek, ritkán fehérek, illatosak. Lev. 11—15, hossz-tojásdadok. A fa tüskés. ♄ Máj. Néhol kétszer virágzik. Diszfa, miv. **R. glutinosa.** L. Enyves A.

A hajtások, a fürt és a hüvely rozsda szőröktől érdesek. Vir. rózsaszinüek, illatlanok. A levélk. 9—11, hossz-tojásdadok. A pálhák puhák. ♄ Máj. jun. Diszfa. **R. hispida.** L. Érdes Á.

XXI. CARAGANA. Royen. Borsócserje.

1. A lev. 4—6 pár levélkékkel, melyek kerülékesek, alúl szőrösök, felül kopaszak, szálka hegyüek. A pálhák kemények. A virágz. ernyős. A vir. sárga. ♄ Máj. Diszcserje Sziberiából, miv. **C. arborescens.** Lmk. Nagy B.

A lev. 2 pár levélkékkel. A vir. magánosak . . . 2

2. A pálhák tüskések. A levélk. visszás-tojásdadok, kopaszak. A párta eleinte halvány-sárga, később vörösés. ♄ Jun. Diszcserje Chinából. **C. Chamlagu.** Lmk. Chinai B.

A pálhák lándzsásak, hártyásak v. tüskések. A levélkék hossz-lapátalakuak. A párta élénk sárga. ♄ Jun. Diszcserje Oroszország déli részeiből, miv.
C. frutescens. DC. Kis B.

XXII. ASTRAGALUS. L. Bóka.

1 A virág sárga vagy sárgás fehér 2
A virág kék vagy piros 8

2 A szár nem emelkedik ki a földből. Lev. borzas, 12—20 páros szárnynyal, a levélkék tojás-idomuak. Virágai rövid tőkocsányon állók. 2↓ Máj. jun. M. k. és d. t. száraz, fövenyes dombjain.
A. exscapus. L. Szártalan B.
A szár a földből kiemelkedő 3

3 A szár heverő 4
A szár egyenes vagy felemelkedő 5

4 Szára s lev. kopaszak. Levélkéi tojás-idomuak vagy kerülékesek. Hüvelye kopasz, majdnem három-szögű. 2↓ Jun jul. M. e. t. bokros dombjain, a felső erdő tájig.
A. glyciphyllus. L. Édeslevelű B.
Szára és lev. borzasak. Levélkéi visszásan-tojás-idomuak v. kerülékesek. Hüvelye lapult, hátán barázdált. 2↓ Jun. jul. M. köz. és délk. t. száraz, homokos talaján.
A. contortuplicatus. L. Tekert B.

5 A fürt hosszúkás 6
A fürt gömbös 7

6 Hüvelye három-élű, lefüggő. Pálhái lándzsásak. 2↓ Jun. jul. M köz. és délk. t.
A. galegiformis. L. Galgaképű B.
Hüvelye hosszúkás-szálas, felálló. 2↓ Máj. jun. M. k. és d. t.
A. asper. Jacqu. Durva B.

7 Füve kopasz vagy rásimult szőrökkel. Levélkéi szálas-lándzsás idomuak v. tojás-alakuak. Az igen apró és szálas levélkéjű, mely száraz, homokos rónákon tenyész A. canescens Kit. név alatt ismeretes. 2↓ Jun. jul. M. e. t. a felső erdő tájig.
A. Cicer. L. Bagolcsa B.
Füve borzas s gyapjas. 2↓ Jun. jul. M. délk. t.
A. dasyanthus. Pall. Gyapjas B.

8 A párta szárnyai két hasábuak 9
A párta szárnyai épek 10

A fürt gömbös. A hüvely a kehelyből kiemelkedő, hosszúkás, kopasz. 2|. Jun. jul. A magas Tátra alhavasi táján s Szörény m. havasain.

9 **A. australis.** Lam Déli B.

A fürt hosszúkás. A hüvely nyél nélküli, pelyhes. 2|. Jul. aug. M. k. és d. t. rónáin és dombjain.

A. austriacus. Jacqu. Osztrák B.

10 A hüvely lefüggő 11
A hüvely nem lefüggő 12

Lev. 7—10 pár levélkével. 2|. Jul. aug. A m. Tátra keleti mészhegyein, a havasi és alhavasi tájon.

11 **A. alpinus.** L. Havasi B.

Lev. 6 pár levélkével. 2|. Jul. aug. A Tátra keleti mészhegy., a hav. tájon. **A. oroboides.** Horn. Lednek B.

12 A pálhák szabadok 13
A pálhák v. egymással vagy a nyéllel összenőttek . 14

Füve kopasz, pázsit-zöld. Szára felálló. Ibolyakék virágai fürtösök. 2|. Jun. jul. M. nyug. t.

13 **A. sulcatus.** L. Barázdás B.

Füve szőrös. Szára elterülő. A füzér gömbös. 2|. Máj. jun. M. k. és d. t. rónáin. (A. albidus Willd.)

A. vesicarius. L. Hólyagos B.

14 Virágz. füzér 15
Virágz. fürt 16

A vitorla 3-szor hosszabb az evezőknél. Szára felegyenesedő. Levélkéi lándzsásak, (a szálas levélkéjű A. linariaefolius P. név alatt ismeretes.) 2|.

15 Jun. jul. M. k. és d. t. **A. Onobrychis.** L. Csacsörőm B.

A vitorla csak másfélszer hosszabb az evezőknél. 2|. Máj. jun. Szepes m. dombjain és rétjein.

A. hypoglottis. L. Gombos B.

Szára igen ágas, elterülő. Fürtje 4—6 virágú. Hüvelye selymes-gyapjas. 2|. Máj. jun. A szörényi hegység sziklás helyein. **A. Rochelianus.** Heuff. Rochel B.

16

A szár felálló 17

A fürt hosszúkás. Hüvelye majdnem 3 élű, borzas. 2|. Jun. jul. M. k. és d. t. homok rónáin.

17 **A. virgatus.** Pall Vesszős B.

A fürt gömbös, levéltelen tőkocsányon. A lev. a kocsánoknál rövidebbek. 2|. Máj. jun. A szörényi havasokon. **A. monspessulanus.** L. Montpellieri B.

XXIII. PHACA. L. Kőlencse.

Levélkéi 9—12 párosak, kerülékes hosszúkásak, szőrösödők. Szára ágas. Vir. sárga. 2|. Jul. aug. A m. Tátra havasi tájékán. **Ph. alpina.** Jacqu. Havasi K.

Levélkéi 4—5 párosak, tojás hosszúkásak. Szára egyszerű. Vir. sárgás-fehér. 2|. Jul. aug. A m. Tátra keleti mészhegyein a havasi tájon. **Ph. frigida.** L. Zordon B.

XXIV. SCORPIURUS. L. Kacskaring.

Szára heverő 15—30 cm. hosszú, össze vissza hajlott, szétszórtan szőrös. Lev. egyszerű, hegyes, épszélű. A pálhák lándzsásak, hártyás szélüek. A vir sárga, a csónak vérvörös sávokkal. A hüv. hosszúdad, hengeres, kopasz. ☉ Máj jun. M. délnyug. t. **S. subvillosa.** L. Bozontos K.

XXV. OXYTROPIS. DC. Csajkár.

A hüvely 2 rekeszű, minthogy a hüvely mind két varratából indulnak választó falak. A növény szár nélkül, bozontosan-selymes Vir. ibolyaszinű. ♄ Máj. jun. A. m. Tátra kel. mészhegyein, a havasi és alhavasi tájon. **O. Halleri.** Bunge. Haller Cs.

1 A hüvely csak egy oldalról bir választó fallal, mely a hüvely közepéig ér 2

Szára kiányzik. Hüvelye nyél nélküli. Vir. tisztán sárgafehér. Tojás-lándzsás igen hegyes levélkékkel. Alfajánál (v. oblongifolia) a levélkék kerülékesek, v. tojás hosszúkásak, tompa végüek. 2|. Jul. aug. Hav. és alhav. réteken. **O. campestris.** DC. Mezei Cs.

2 A szár megvan 3

Füzére tojásidomú. Vir. sárga. Hüvelye szálas. Az alsó lev. levélkéi szálasak, a felsők lándzsásak. 2|. Jun. jul. M. k. és d. t. szórv. **O. pilosa.** DC. Szőrös Cs.

3 Fürtje 3—6, 12 virágú. Vir. piros v. ibolyakék, száritva kék. 2|. Jul. aug. A m. Tátra keleti mészhegyein az alhavasi és havasi tájban. **O. montana.** DC. Hegyi Cs.

XXVI. CORONILLA. L. Kornilla. Koronafürt.

Kocsárnja 3 virágú. A párta körme 3-szor hosszabb a kehelynél. Vir. sárga. Pálhái szabadok. ♃ Máj. jun. M. k. t. dombjain s hegyein. **C. Emerus.** L. Nyujtódzó K. 1

A virágz. ernyős. A párta körme akkora, mint a kehely 2

A virág fehér pirossal pettyegetett. Ernyője többbnyire 20 virágú. Lev. 10 páros. ♃ Jun. jul. M. e. t. dombjain, hegyein s rónáin. A széles levelű a vinnai hegyeken. **C. varia.** L. Tarka K. 2

A virág sárga. A lev. 3—6 párosak 3

A pálhák tojásidomuak, akkorák mint a levélkék, ezek visszás-tojásidomuak. Szára heverő v. felegyenesedő. ♃ Máj. jun. M. éjsz. nyug. t. meszes hegyein szórv. **C. vaginalis.** Lam. Hüvelyes K. 3

A pálhák kisebbek a levélkéknél. Szára felálló. ♃ Jun. jul. M nyug. t. mésztalaján egészen a Szepességig. **C. montana.** Scop. Hegyi K.

XXVII. ORNITHOPUS. L. Csibeláb.

A kehely fogai tojásdadok, $^1/_3$-dal nagyobbak, mint a kehely csöve. Szára többnyire heverő, s mind az egész növény selymesszőrű. Lev. 7—12 páros, levélkéi aprók kerülékesek. Az ernyő 2—5 virágú. A csónak sárga, a vitorla fehér piros sávokkal, az evezők fehérek. ☉ Máj. jun Szörény m. homokos talaján s fenyvesekben szórv. **O. perpusillus.** L. Piczi Cs.

A keh. fogai árképüek, majdnem akkorák, mint a keh. csöve. Szára felegyenesedő. A hüvely egyenes. ☉ Jun. jul. Homokos helyeken; takarmány fűnek miv. Portugaliából szárm. (Serradella.) **O. sativus.** Brotero. Vetési Cs.

XXVIII. HIPPOCREPIS. L. Patkóczim.

Az ernyő 4—8 vir., hosszú nyelű. Vir. sárga. Szára elterülő. Lev. 5—7 páros ♃ Máj. jun. M. e. t., különösen mészsziklákon. **H. comosa.** L. Ernyős P.

A vir. a lev. hónaljában rövid kocsányon magános. A többiben az előbbivel megyező. 4 Máj jun. Tihany m. **H. unisiliquosa.** L. Egyterméső P.

XXIX. SECURIGERA. DC. Fejszefürt.

Szára heverő, elül felegyenesedő, egyszerű v. ágas, kopasz. A lev. nyelesek. az alsók 3—4 párosak, a felsők 6 páros, felül fűzöldek, alúl szürkés-zöldek. A levélkék visszás-tojásdadok, csonkítottak vagy kissé csipkések, egy szálka hegygyel, épek. Az ernyő hosszú nyelű, 3—6 virágú. A vir. sárga, a vitorla vérvörös sávokkal. A hüvely íves. ☉ Máj. jun. M. délnyug. t. **S. coronilla.** DC. Sárga F.

XXX. HEDYSARUM. L. Baltaczim.

Szára felálló. Lev. 5—9 páros, szárnyaik tojás-hosszúkásak v. kerülékesek. Pálhái 2 hasábú levéllé összenőttek. Vir. piros. Czikkes hüvelye lefüggő. 4 Jul. aug. A m. Tátrán, alhavasi táján, Bakonyban s a délkel. havasokon **H. obscurum.** L. Függős B.

XXXI. ONOBRYCHIS. Tournf. Eszparzet. Kakasfej.

Szára felegyenesedő. Levélkék száma 13—25, hosszvisszás-tojásdadok. A vir. fürtje kétszer akkora, mint a levél. A kehely fogai kétszer akkorák, mint a k. csöve. A párta rózsa szinű sötétebb erekkel. 4 Máj. jul. M. e. t. dombos s róna vidékein. (O. viciaefolia Lmk.) **O. sativa.** Lmk. Takarmány K.

XXXII. VICIA. L. Babó. (Ervum Tournf.)

1 A bibeszár felül egyenletesen szőrös 2
A bibeszár alúl szakállas, különben kopasz 10

2 A kocsán 1—6 virágú. A levélkék szálasak v. hosszúkásak 3
A virágz. sok virágú fürt 7

3 A kehely fogai akkorák v. rövidebbek mint a kehely csöve. A felső levelek többnyire 3—6 párosak . . 4
A kehely fogai hosszabbak, mint annak csöve. A lev. többnyire 7—12 páros 6

4 A kehely fogai akkorák mint a csöve. Lev. 6 páros. A kocsán 2—6 virágú, akkora mint a levél. Vir. fehéresen kékes. Hüvelye pelyhesedő, hosszúkás. ⊙ Jun. jul. M. e. t mivelt talaján. (Ervum hirsutum L. = Endusia hirsuta Alfd.) **V. hirsuta.** Koch. Borzas B.

A kehely fogai rövidebbek a csövénél. Hüvelye kopasz szálas 5

5 A kocsán 1 virágú, akkora mint a levél; levélkéi szálasak, tompák. A hüvely 4 magvú. A vitorla ibolyás, a csónak s az evezők fehérek. ⊙ Jun. jul. M. e. t. rónáin. (Ervum tetraspermum L.) **V. tetrasperma.** Koch. Négymagvú B.

A kocsán 1—4 virágú, kétszer hosszabb a levélnél, levélkéi szálasak, hegyesek. Hüvelye 6 maggal. ⊙ Jun. jul. N.-Várad m. mivelt talajon. (Ervum gracile DC.) **V. gracilis.** Loisl. Csinos B.

6 A pálhák egyformák, félnyilképüek, sertésen fogasak. A kocsán 2 virágú, rövidebb a levélnél, többnyire 12 páros. Vir. fehér, vitorlája ibolyás sávokkal. ⊙ Jun. jul. Miv. (Ervum Ervilia L.) **V. Ervilia.** Willd. Erviliai B.

A pálhák nem egyformák, az egyik szálas, ülő, a második félholdképű, nyeles. Lev. többnyire 7 pár levélkével. Kocsánja 1 virágú, akkora mint a levél. Vir. kékes, sötétebb erekkel. ⊙ Jun. jul M. k. és d. t. miv. talaján. (Ervum monanthos L.) **V. monantha.** Koch. Egyvirágú B.

7 A levelek 3—5 pár levélkével 8

A levelek 6—12 pár levélkével 9

8 A fürt rövidebb a levélnél. A vir. világos-sárga. ♃ Jun. aug. M. e. t., rónáin s az alsó erdő tájban. (Ervum pisiforme Peterm.) **V. pisiformis.** L. Borsóka B.

A fürt akkora, mint a levél. A vir. eleinte piros, később szennyes-sárga. Néha a bibeszár alúl még szakállas is ♃ Jul. aug. M. e. t. bokros dombjain, az alsó erdő tájig. **V. dumetorum.** L. Csere B.

9 A pálhák félhold-képüek, 7—10 hasábuak. A lev 6—9 pár levélkével. A fürt hosszabb a levélnél. A párta fehér, kék vagy lilaszinű erekkel. ♃ Jun aug. M. e. t. dombos és hegyes vidékein. (Ervum silvaticum Peterm.) **V. silvatica.** L. Erdei B.

A pálhák félnyiképüek, épszélüek. A lev. 9—12 pár levélkével. A fürt rövidebb a levélnél. Vir. sötétibolyakék. 2|. Jun. jul. M. e. t. dombos vidékein. (Er. cassubicum Peterm.) **V. cassubica.** L. Vitéz B.

10 A virágzat sok virágú fürt 11
A kocsán 1—6 virágú 13

11 A pálhák fogacskásak. Lev. 6—8 levélkével; levélkék lándzsásak vagy szálasak. Vir. piros. 2|. Máj. jul. Pécs környékén. **V. onobrychoides.** L. Csacsöröm B.
A pálhák épélüek 12

12 A vitorla lemeze oly hosszú, mint körme. A lev. többnyire 10 pár levélkével. Vir. ibolyás. A tőalak levélkéi szálas lándzsásak, de előfordul szálas és hoszszukás levélkékkel is (angustissima et latifolia Neilr.) Meze is változó, többnyire rásimuló szőrökkel. 2|. Jun. aug. M. e. t. rónáin s dombjain. **V. Cracca.** L. Kaszanyüg B.
A vitorla lemeze fél akkora, mint körme. Lev. többnyire 8 pár levélkével. Az egész növény szőrös. Vir. ibolyás. 2 Máj. jul. M. e. t. mivelt talaján, ritkán száraz s bokros helyein. **V. villosa.** Roth. Szőrös B.

13 A lev. 2—4 pár levélkével 14
A lev. 5—10 pár levélkével 16

14 Levélkéi visszásan-tojás-idomuak, a felsők szálasak. A halvány-ibolyás vir. magánosak a levelek hónaljaikban. ⊙ Máj. jun. M. k. és d. t. rónáin. **V. lathyroides.** L. Piczi B.
A levélkék más idomuak 15

15 Levélkéi kerülékesek, tompa végüek, épélüek, nagyok. Vir. fehér, ibolyás vitorlával és fekete folttal az evezőkön. ⊙ Jun. jul. vetik. **V. Faba.** L. Rab. B. (Lóbab.)
Levélkéi kerülékesek v. kerekdedek, élesen fürészesek. Vir. szennyes ibolyakék. ⊙ Jun. jul. A délnyug. felében bokros helyeken. **V. serratifolia.** Jacqu. Fürészlevelű B.

16 A vir. magánosak vagy párosak 17
A vir. 3—6 virágú fürtökben 20

17 Virága piros, ritkán fehér. A tőalak levélkéi hosszúkásszálasak, csorba végüek, a keskenyebb levélkéjü. V. angustifolia Roth név alatt elkül., előfordul visszá-

	san-tojás-idomú levélkékkel is ⊙ Jul. aug. M. e. t. miv. talaján. **V. sativa.** L. Ábrak B.
	A virág sárga 18
18	A kehely fogai egyenlőtlen nagyságuak, a 2 felső összehajló, félakkorák mint az alsók, a egalsóbb hosszabbak a kehely csövénél. Hüvelye sertés. ⊙ Jun. jul. M. d. t. mezőin. **V. lutea.** L. Sárga B.
	A kehely fogai egyenlők 19
19	A virág sárga barna vitorlával. A vitorla kétszer akkora, mint az evezők. A hüvely feketésen pelyhesedő. ⊙ Máj. jul. M. k. és d. t. rétjein s lombos erdőiben. **V. grandiflora.** Scop Nagyvirágú B.
	A virág tisztán sárga, vitorlája kopasz. Hüvelye pelyhes, lándzsás. ⊙ Bpest mellett, ritka. **V. hungarica.** Heuff. Magyar B.
20	A vitorla szőrös. Vir. sárgás-fehér, de előfordul pirosló erekkel. (V. purpurascens DC. = V. striata M. B.) Hüvelye sertés. ⊙ Máj. jul. M. e. t. éjszaki helyeken itt-ott. **V. pannonica.** Cr. Pannoni B.
	A vitorla szőrös 21
21	Lev. 4—8 pár levélkével, melyek tojás-idomuak. Vir. halvány-ibolyás. Hüvelye szálas, kopasz. ♃ Ápr. jun. M. e. t., a felső erdő tájig **V. sepium.** L. Gyepi B.
	Lev. 7—10 pár hosszú v. hossz-szálas levélkével. Vir. sárga-fehér. ♃ Jun. jul. Bánát hegyes vidékein. **V. truncatula.** Fisch. Csonka B.

XXXIII. ERVUM. L. Lencse.

Felső lev. 6 pár levélkével. A pálhák lándzsásak, épszélüek. Vir. magánosak vagy 2—3 virágú fürtben, hosszú nyeleken. Hüvelye 1—3 magvú. ⊙ Jun. jul. Mivelik. (Lens esculenta Mönch. = Lathyrus Lens Peterm.) **E. lens.** L. Főzelék L.

XXXIV. CICER. L. Bagolcsa.

Lev. páratlanul szárnyas, levélkéi kerülékések, fürészesek. A kocsán egyvirágú. Hüvelye felfuvódott. ⊙ Jun. jul. Mivelik. **C. arietinum.** L. Bagoly B.

XXXV. LATHYRUS. L. Bükköny.

1 A levélkék hiányzanak. A levélnyél levél v. kacsidomú 2
1 A levélnyél levélkés 3

2 A levélnyél fonalidomú kacs, alján két nagy tojásidomú pálhával. Vir. sárga. ☉ Jun. jul. M. d. t. (Orobus Aphaca Döll. = Aphaca vulgaris Presl.)
L. Aphaca. L. Levéltelen B.

2 A lévélnyél szálas v. szálas-lándzsás, nem kacsos. Vir. piros. Hüvelye szőrösödő. ☉ Máj. jul. M. k. és d. t.
L. Nissolia. L. Kacstalan B.

3 A kocsán 1—2 virágú 4
3 A kocsán sok virágú 7

4 A mag sima 5
4 A mag rögös-érdes 6

5 A hüvely hosszú-szálas, 8—10 gömbölyű maggal, felduzzadt. A vir. kocsán alúl tagolt. Vir. tégla-vörös. ☉ Máj. jun. M. d. t. **L. sphaericus.** Retz. Gömbös B.

5 A hüvely 4 szögletes maggal, összenyomott, felül két szárnynyal. A kocsán felül tagolt. A vir. kék, halvány piros v. fehér. ☉ Máj. jun. M. k. és d. t.
L. sativus. L. Szegletesmagvú B.

6 A kocsán rövidebb a levélnél. A hüvely összenyomott, 2—3 magvú, kopasz. erezetes. Vir. piros. ☉ Ápr. jun. Krassó, Szörény m. déli oldalán.
L. setifolius. L. Sertelevelű B.

6 A kocsán hosszabb a levélnél. Hüvelye borzas, 8 magvú. Vir. kék. ☉ Jun. jul. M. e. t. szórv. A bükkönyök nem emelkednek az alhavasi tájig.
L. hirsutus. L. Borzas B.

7 A szár éles, szárnyak nélkül. A lev. 1 pár lev. . . 8
7 A szár szárnyas. Lev. 1—3 pár levélkével 9

8 A kehely felső fogai röviden 3 szögletesek. Vir. piros. A gyökér csúcsoros. Hüvelye kopasz, egyenes erezetes. ♃ Jul. aug. M. e. t. **L. tuberosus.** L. Mogyorós B.

8 A kehely fogai lándzsásan-árhegyüek. A gyökér nem csúcsoros. Vir. sárga. Hüvelye ferdén erezetes. A nagy pálhájú a L. grandistipulatus Roch. ♃ Jun jul. M. e. t.
L. pratensis. L. Parlagi B.

9 A felső lev. vagy valamennyi levél 2—3 pár levélkével 10
9 A lev. 1 pár levélkével 11

A szár. és a levél nyelek szárnyaltak. Magja gödrösen-reczés. 2l Jul. aug. M. e. t.
10 **L. heterophyllus.** L. Különbözőlevelű B.
A szár szárnyalt, a levél nyelek nem ilyenek. Magja sima. Vir. kék. 2l Jul. aug. M. e. t. szórv.
L. palustris. L. Mocsári B.

Szára szélesen szárnyalt, levél nyelei keskeny szárnyakkal. Vir. hús szinű, a vitorla hátán zöldes. 2l
11 Jul. aug. M. e. t. bokros, erdős helyein.
L. silvestris. L. Erdei B.
A szár valamint a levél nyél is szélesen szárnyalt . 12

A mag gödrösen-reczés. Vir. nagy, karmin szinű. 2l Jul. aug. M. e. t. **L. latifolius.** L. Széleslevelű B.
12 A mag reczés. A vitorla belül piros, az evezők elül ibolyásak. 2l Jul. aug. M. e. t.
L. platyphyllus. Retz. Laposlevelű B.

XXXVI. OROBUS. Tournf. Lednek.

1 A vir. piros, ibolyakék vagy tisztán fehér 2
A vir. sárga vagy halvány-sárga 3

Levélkéi 2—3 párjával tojásdadok, tojásdad-lándzsásak v. lándzsás-szálasak, kihegyezettek s e szerint több alfaját szokás megkülömböztetni. 2l Ápr. máj. M.
2 e. t., a felső erdő tájban. **O. vernus.** L Tavaszi L.
Levélkéi kerülékesek, tompa végüek, 6 párjával. Vir. piros, ritkán tiszta fehér. 2l Jun. jul. M. e. t.
O. niger. L. Feketedő L.

Levélkéi tojásidomuak, hegyesek v. tompák, 3—4 párjával. Vir. halvány sárga. 2l Máj. jun. M. e. k. t.
3 szórv. **O. luteus.** L. Sárga L.
A levélkék más idomuak 4

A levélkék száma 8—10 pár, hosszúdad-lándzsásak.
4 Vir. fehérsárga. 2l Jun. jul. A pilisi hegyeken.
O. ochroleucus. W. K. Fehérsárga L.
A levélk. száma 2—3 pár, szálasak v. szálas-lándzsásak 5

A bibeszár szálas. Vir. sárgás-fehér, ritkán a pirosló vitorla hátán. 2l Máj. jun. M. e. t. szórv.
5 **O. albus.** L. Fehér L.
A bibeszár lapoczkás. Vir. sárgás-fehér. 2l Jun. jul. M. k. és d. t. **O. canescens.** L. Fil. Szürkés L.

XXXVII. PISUM. Tournf. Borsó.

A közös kocsán 4—5 virágzatú, sátorozó, igen hosszú. A vir. fehérek, a mag sárgás-fehér v. barna, vagy a vir. biborpirosak s a magvak barnák. A hüvely egyenes, hengeres. A lev. 2 pár levélkékkel. A pálhák 4 czimpával. ⊙ Máj. aug. Disznövény, miv.
1 **P. umbellatum.** Bauh. Ernyős B.

A közös kocsán 1—2 virágzatú. A pálhák épszélüek v. kanyargósak v. aljukon egyenlőtlen foguak . . 2

A pálhák hosszúkásak, majdnem épszélüek. A lev. 2—3 párosak. A csónak és az evezők többnyire pirosak. A hüv. egyenes, hengeres. A magvak szalma-sárgák v. zöldök. ⊙ Jun. jul. Disznövény, kertjeinkben miv.
2 **P. ramulare.** Morison Spanyol B.

A pálhák tojásdadok és majdnem szívesek, aljaikon egyenlőtlen foguak v. ferdén tojásdadok és kanyargósak 3

A pálhák ferdén tojásdadok és kanyargós élüek. A hüvely egyenes, kardidomú, széles összenyomott . . 4

3 A pálhák aljaikon kerekdedek és egyenlőtlen fogasak, majdnem szívidomuak. Az érett hüvely majdnem hengeres 5

A hüvely a két gömbölyű, egymástól távol lévő mag között benyomott. A vir. nagyok vagy fehérek és a mag sárga, vagy tarkák és a mag zöld v. szürke, apró. ⊙ Jul. szept. Miv. kül. Szepességben.
4 **P. saccharatum.** Reichb. Czukor B.

A hüvely nincs benyomva, kemény héjú. A vir. fehér vagy tarka, nagy, szögletes maggal. ⊙ Jul. szept. Miv. **P. quadratum.** Bauh. Szögletes B.

A közös kocsán 3—4-szer akkora, mint a pálhák. A lev. 3 pár levélk.: ezek kerülékesek v. hosszúkásak. ⊙ Jun. Szörény és Krassó m. déli határain.
5 **P. elatius.** M. B. Magas B.

A közös kocsán akkora vagy rövidebb a pálháknál. A levélkék tojásdadok, 1—3 pár 6

A vir. egészen fehérek vagy a vitorla és az evezők rózsásak. A mag gömbös, sárga, szürke v. zöldes.
6 A szár kúszó, aztán felegyenesedő. ⊙ Máj. szept. Miv. sok alfajban. **P. sativum.** L. Közönséges B.

A vitorla halvány ibolyás, az evezők sötét pirosak. A mag benyomott, szürkés-zöld barna foltokkal. A szár többny. egyenes. ⊙ Máj. jul. M. e. t. miv. talaján s miv. **P. arvense.** L. Mezei B.

XXXVIII. TETRAGONOLOBUS. Scop. Spárgabab.

Szára egyenes, felemelkedő. A levélkék visszás-tojásdadok. A vir. skarlát pirosak, magánosak, v. kettenként állók. A hüv. hártyás szárnyai hullámzatosak. ⊙ Jul. aug. gyakran miv.
P. purpureus. Mönch. Piros S.

XXXIX. PHASEOLUS. L. Paszuly. Bab.

Kocsánai a levélkéknél rövidebbek. A vir. fehér sárgás v. piros. Szára tekergődző. (Ph. vulgaris L.) vagy felálló s igen elágazó. (Ph. nanus L.) ⊙ Jul. aug. Miv. **Ph. vulgaris.** Sav. Közönséges P.

A kocsánok akkorák v. hosszabbak a leveleknél. Fürtje sokvirágú. Vir. skarlát-piros v. fehér. Szára tekergődző, kapaszkodó, néha 4 m. hosszú. ⊙ vagy ♃ Jun. szept. Miv. (Ph. multiflorus Lam.)
Ph. coccineus. L. Nagyvirágú P.

CXX. Család. CAESALPINIACEAE. R. Br. Czeszalpinia-félék.

Fák vagy cserjék váltakozó állású, pálhás levelekkel. A kehely 3—5 osztatú v. fogú. Szirom 3—5. Porzó 5—10. A bibeszár rövid. A maghon sok magrügygyel. A termés hüvely, mely gyakran czikkes.

Nemek:

1 A párta hiányzik. Porzó 5. A bibe ülő. A hüvely bőrnemű, számos maggal. **Ceratonia** III.
A párta meg van 2

2 { A kehely 3—5 osztatú. Szirom 3—5. Porzó 5 A bibeszár szőrös. **Gleditschia** I.
A keh. 5 fogú. A párta pillangós, 5 szirmú. Porzó 10. **Cercis** II.

Fajok:

I. GLEDITSCHIA. L. Lepényfa.

A tövisek egyszerüek v. 3 osztatuak. A lev. egyszerüek, végeik felé kétszer szárnyaltak. A szárnyak hosszúkásak v. hosszúdadon-lándzsásak, kissé fürészesek. A vir. levélhónalji fürtökben aprók. A hüvelyek lecsüngők. ♄ Jun. jul. Diszfa Éjszak-Amerikából.

G. triacanthus. L. Háromtövisü L.

II. CERCIS. L. Czerczisz.

A lev. szívaljuak, veseidomuak, épélüek, kopaszak. Pártája rózsa szinü. ♄ Ápr. máj. Miv. Kertjeinkben sokszor előfordul. **C. Siliquastrum.** L. Közönséges C.

III. CERATONIA. L. Szent Jánosfa.

Lev. szárnyalt, a szárnyak tojásdadok, bőrnemüek. felül fénylők. ♄ Szept. okt. Miv. itt-ott.

C. Siliqua. L. Igazi Sz. J.

A felvett családok áttekintése.

Lap

I. Gymnospermae.

1. Coniferae. Juss. . . 1

II. Angiospermae.

A) **Monocotyledones.**

2. Lemnaceae Link. . 7
3. Najadaceae Rich. . 8
4. Hydrocharitaceae DC. 11
5. Juncaginaceae Rich. 13
6. Alismaceae R. Br. . 13
7. Typhaceae Juss. . 15
8. Araceae Juss. . . 16
9. Graminaceae Juss. . 16
10. Cyperaceae Juss. . 54
11. Commelynaceae R. Br. 73
12. Juncaceae Barth. . 73
13. Liliaceae DC. . . 78
14. Colchicaceae DC. . 89
15. Smilaceae R. Br. . 91
16. Amaryllidaceae R. Br. 94
17. Dioscoreaceae R. Br. 96
18. Iridaceae R. Br. . 96
19. Cannaceae Ag. . . 100
20. Orchidaceae Juss. . 101

B) **Dicotyledones.**

1) **Gamopetalae.**

21. Convolvulaceae Juss. 113
22. Polemoniaceae Lindl. 115
23. Asperifoliaceae Juss. 116
24. Solanaceae Juss. . 124
25. Labiatae Juss. . . 128
26. Scrophulariaceae R. Br. 146

Lap

27. Utriculariaceae Endl. 161
28. Orobanchaceae Juss. 162
29. Bignoniaceae R. Br. 165
30. Acanthaceae R. Br. 166
31. Globulariaceae DC. 167
32. Verbenaceae Juss. . 168
33. Plantaginaceae Juss. 169
34. Oleaceae Lindl. . . 172
35. Jasminaceae R. Br. 174
36. Gentianaceae Juss. 175
37. Apocynaceae R Br. 179
38. Asclepiadaceae R. Br. 180
39. Rubiaceae Juss. . . 181
40. Caprifoliaceae Juss. 187
41. Valerianaceae DC. 191
42. Dipsaceae DC. . . 194
43. Compositae Vail. . 196
44. Campanulaceae Juss. 259
45. Lobeliaceae Juss. . 265
46. Cucurbitaceae Juss. 266
47. Primulaceae Vent. 268
48. Plumbaginaceae Juss. 274
49. Ericaceae Desv. . . 275
50. Vacciniaceae DC. . 279

2) **Eleuthero- et Apetalae.**

a) Juliflorae.

51. Betulaceae Rich. . 280
52. Cupuliferae Rich. . 283
53. Iuglandaceae DC. . 287
54. Myricaceae Rich. . 289
55. Salicaceae Rich. . 289
56. Urticaceae Endl. . 294
57. Moraceae Endl. . . 296

Lap

58. Cannabaceae Endl. 297
59. Ulmaceae Endl. . 298
60. Platanaceae Letisb. 299
61. Ceratophyllaceae Gray. 300

b) Centrospermae.

62. Polygonaceae Juss. 301
63. Oleraceae Endl. . 306
64. Caryophyllaceae Fenz. 314

c) Aphanocyclicae.

65. Berberidaceae Vent. 331
66. Magnoliaceae DC. . 333
67. Calycanthaceae Lindl. 334
68. Ramunculaceae Juss. 334
69. Nymphaeaceae DC. 349
70. Papaveraceae Juss. 350
71. Cruciferae Juss. . 353
72. Resedaceae DC. . . 379
73. Violaceae DC. . . 380
74. Droseraceae DC. . 383
75. Cistaceae Dun. . . 384
76. Hypericaceae DC. . 385
77. Elatinaceae Camb. . 387
78. Tamariscineae Desv. 388
79. Tiliaceae Juss. . . 389
80. Malvaceae Juss. . . 390

d) Eucyclicae.

81. Geraniaceae DC. . 394
82. Tropaeolaceae Juss. 398
83. Oxalidaceae DC. . 398
84. Linaceae DC. . . 399
85. Balsaminaceae Rich. 401
86. Zygophyllaceae R. Br. 402
87. Rutaceae Juss. . . 402

Lap

88. Anacardiaceae Juss. 404
89. Hippocastanaceae DC. 405
90. Acerineae DC. . . 406
91. Polygalaceae Juss. 408
92. Celastraceae R. Br. 410
93. Staphyleaceae Bartl. 411
94. Aquifoliaceae DC. . 412
95. Ampelidaceae Kunth. 412
96. Rhamnaceae R. Br. 413

e) Tricoccae.

97. Euphorbiaceae Juss 415
98. Empetraceae Nutt. 419
99. Callitrichaceae Link. 420

f) Calyciflorae.

100. Cornaceae DC. . . 421
101. Araliaceae Juss. . 422
102. Umbelliferae Juss. 422
103. Crassulaceae DC. . 451
104. Saxifragaceae Vent. 455
105. Philadelphaceae DC. 459
106. Grossulariaceae DC. 460
107. Onagraceae DC. . 462
108. Hippuridaceae Link. 466
109. Myrtaceae R. Br. . 467
110. Thymelaeaceae Juss. 467
111. Elaeagnaceae R. Br. 168
112. Aristolochiaceae Lindl. 469
113. Santalaceae R. Br. 470
114. Loranthaceae Don. 472
115. Pomaceae Lindl. . 473
116. Rosaceae Juss. . . 478
117. Sanquisorbeae Lindl. 491
118. Amygdalaceae Juss. 492
119. Papilionaceae L. . 495
120. Caesalpiniaceae R. Br. 526

A családok és nemek latin nevei betűrendben.

	Lap		Lap
Abies Tournf.	3	Alkana Pausch.	121
Abutilon Gärtn.	393	Allium L.	85
Acanthaceae R. Br.	166	Alnus Tournf.	282
Acanthus L.	167	Alopecurus L.	26
Acer L.	407	Alsine Wahl.	324
Acerineae DC.	406	Althaea L.	392
Achillea L.	218	Alyssum Tournf.	372
Acinos Tournf.	136	Amaranthus Tournf.	307
Aconitum Tournf.	347	Amaryllidaceae R. Br.	94
Acorus L.	17	Amelanchier Mönch.	477
Actaea L.	348	Ammobium R. Br.	225
Adenophora Fisch.	263	Amorpha L.	513
Adenostyles Cass.	207	Ampelidaceae Kunth.	412
Adonis Dill.	339	Ampelopsis Michx.	413
Adoxa L.	188	Amygdalaceae Juss.	492
Aegilops L.	53	Amygdalus L.	493
Aegopodium L.	433	Anacamptis Rich.	106
Aesculus L.	406	Anacardiaceae Juss.	404
Aethionema R. Br.	363	Anagallis L.	273
Aethusa L.	437	Anchusa L.	119
Agrimonia Tournf.	489	Andromeda L.	277
Agrostema L.	320	Andropogon L.	53
Agrostis L.	30	Androsace Tournf.	272
Ailanthus Desf.	404	Androsaemum All.	386
Aira L.	37	Androvanda L.	384
Ajuga L.	145	Anemagrostis Trin	31
Alchemilla Tournf.	491	Anemone L.	337
Aldrovanda L.	384	Anethum Tournf.	444
Alectorolophus Hall. = Rhinanthus L.	149	Angelica L.	441
Alisma L.	14	Angiospermae Brogn.	7
Alismaceae R. Br.	13	Anthemis L.	217
		Anthericum L.	83

	Lap
Anthoxanthum L.	26
Anthriscus Hoffm.	448
Anthyllis Rivin.	504
Antirrhinum L.	149
Apargia W. K.	245
Apera Adans	31
Apetalae Juss.	280
Apium L.	432
Apocinaceae R. Br.	179
Apocynum L.	179
Aposeris Neck.	244
Aquifoliaceae DC.	412
Aquilegia Tournf.	347
Arabis L.	375
Araceae Juss.	16
Araliaceae Juss.	422
Archangelica Hoffm.	441
Arctostaphylos Adans.	277
Aremonia Neck.	489
Arenaria L.	326
Aria Host.	478
Aristolochia L.	470
Aristolochiaceae Lindl.	469
Armeniaca Tournf.	493
Arnica L.	229
Aronia Pers.	477
Aronicum Neck	229
Arrhenatherum P. Bev.	36
Artemisia L.	223
Arum L.	17
Arundo L.	32
Asalea L.	277
Asarum Tournf.	470
Asclepiadaceae R. Br.	180
Asclepias L.	180
Asparagus Tournf.	92
Asperifoliaceae Juss.	116
Asperugo L.	118
Asperula L.	182
Asphodelus L.	83
Aster L.	208
Astragalus L.	515
Astrantia L.	431
Athamanta Koch.	439
Atragene L.	337
Atriplex L.	312
Atropa L.	128
Avena L.	38
Ballota L.	140
Balsamina Riv.	402
Balsaminaceae Rich.	401
Barbarea R. Br.	377
Bartschia L.	160
Beckmannia Host.	25
Bellidiastrum Cass.	209
Bellis L.	210
Berberidaceae Vent.	331
Berberis L.	332
Berula Koch.	434
Beta Tournf.	312
Betonica L.	140
Betula L.	281
Betulaceae Rich.	280
Bidens Tournf.	216
Bifora Hoffm.	451
Bignonia L.	166
Bignoniaceae R. Br.	165
Biscutella L.	369
Blitum L.	311
Bonjeania Reichb.	513
Boraginaceae Juss. = Asperifoliaceae	116
Borago L.	120
Brachypodum P. Beauw.	42
Brassica L.	361
Briza L.	46
Bromus L.	47
Bruckenthalia Reichb.	276
Bryonia L.	267
Bulbocodium L.	90

	Lap
Bulliarda DC.	452
Bunias R. Br.	359
Buphtalmum L.	214
Bupleurum Tournf.	435
Butomus Tournf.	15
Buxus L.	419
Cacalia L.	207
Caesalpiniaceae R. Br.	526
Calamintha Mönch.	136
Calamogrostis Roth.	31
Calendula L.	234
Calepina Adans.	360
Calla L.	17
Callistephus Cass.	209
Callitrichaceae Link.	420
Callitriche L.	420
Calluna Salisb.	276
Caltha L.	346
Calycanthaceae Lindl.	334
Calycanthus L.	334
Calystegia Gries.	114
Camelina Crantz.	365
Campanula L.	260
Campanulaceae Juss.	259
Camphorosma L.	314
Canna Ag.	100
Cannabaceae Endl.	297
Cannabis L.	297
Cannaceae Ag.	100
Caprifoliaceae Juss.	187
Capsella Vent.	364
Capsicum Tournf.	128
Caraganya Royen	514
Cardamine L.	374
Carduus Gärtn.	238
Carex L.	61
Carlina L.	235
Carpesium L.	227
Carpinus Tournf.	286
Carthamus L.	243
Carum L.	434
Carya Nutt.	288
Caryophyllaceae Fenz.	314
Castanea Tournf.	284
Catalpa Scop.	166
Caucalis L.	447
Celastraceae R. Br.	410
Celastrus L.	410
Celtis Tournf.	299
Centaurea L.	236
Centranthus DC.	193
Centunculus L.	273
Cephalanthera Rich.	109
Cephalaria Schrad.	195
Cerasophora Neck.	494
Cerastium L.	328
Ceratocephalus Mönch.	345
Ceratonia L.	527
Ceratophyllaceae Gray.	300
Ceratophyllum L.	300
Cercis L.	527
Cerinthe L.	122
Chaerophyllum L.	449
Chaiturus Host.	141
Cheiranthus L.	378
Chelidonium L.	352
Chenopodium L.	310
Cherleria L.	329
Chironia W. K.	178
Chlora L.	177
Chondrilla L.	250
Chrysanthemum L.	220
Chrysosplenium Tournf.	459
Cicendia Adans.	178
Cicer L.	522
Chichorium L.	244
Cicuta L.	432
Cimicifuga L.	348
Cineraria L.	227
Circaea Tournf.	464

	Lap
Cirsium Tournf.	240
Cistaceae Dun.	384
Cistus L.	384
Clarkea Pursh.	466
Clematis L.	336
Clinopodium L.	137
Cnicus W. K.	241
Cnidium Cuss.	439
Cochlearia L.	370
Coeloglossum Hartm.	107
Colchicaceae DC.	89
Colchicum L.	89
Colutea L.	514
Comarum L.	486
Commelina L.	73
Commelinaceae R. Br.	73
Compositae Vail.	196
Coniferae Juss.	1
Conioselinum Fisch.	440
Conium L.	450
Convallaria L.	93
Convolvulaceae Juss.	113
Convolvulus L.	113
Corallorrhiza	111
Coreopsis L.	216
Coriandrum L.	451
Corispermum L.	309
Cornaceae DC.	421
Cornus L.	421
Coronilla L.	518
Corthusa L.	273
Corydalis Vent.	352
Corylus L.	286
Corynephorus Beauw.	38
Cotoneaster Medic.	476
Crambe Tournf.	350
Crassula Hav.	452
Crassulaceae DC.	451
Crataegus L.	473
Crepis L.	252
Crocus L.	97
Crucianella L.	183
Cruciferae Juss.	353
Crupina Pers.	236
Crypsis Ait	27
Cucubalis Tournf.	323
Cucumis L.	267
Cucurbita L.	267
Cucurbitaceae Juss.	266
Cupressus L.	5
Cupuliferae Rich.	283
Cuscuta Tournf.	114
Cyclamen L.	273
Cydonia Tournf.	477
Cynanchum L.	181
Cynodon Rich.	33
Cynoglossum L.	118
Cynosurus L.	42
Cyperaceae Juss.	54
Cyperus L.	56
Cypripedium L.	112
Cytisus L	500
Dactylis L.	42
Dahlia Cav.	215
Danthonia DC.	36
Daphne L.	468
Datura L.	126
Daucus Tournf.	446
Delphinium L.	347
Dentaria Tournf.	374
Deutzia Thumb.	460
Dianthus L.	321
Diclytra DC.	353
Dictamus L.	403
Digitalis Tournf.	152
Digitaria L.	28
Dioscoreaceae R. Br.	96
Diplotaxis DC.	360
Dipsaceae DC.	194
Dipsacus L.	194

	Lap
Doronicum L.	229
Dorycnium Tournf.	511
Draba L.	370
Dracocephalum L.	138
Drosera L.	383
Droseraceae DC.	383
Dryas L.	485
Ecballion Rich.	267
Echinochlora R. Br.	28
Echinops L.	233
Echinospermum Sw.	118
Echium L.	122
Edrajanthus A. DC.	263
Elaeagnaceae R. Br.	468
Elaeagnus L.	468
Elatinaceae Camb.	387
Elatina L.	388
Eleutheropetalae	280
Elymus L.	49
Elyna Schrad.	61
Empetraceae Nutt.	419
Empetrum L.	420
Ephedra L.	2
Epipogium Rich.	109
Epilobium L.	464
Epimedium L.	332
Epipactis Rich.	110
Eragrostis Beauw.	45
Eranthis Salisb.	345
Erianthus L.	53
Erica L.	276
Ericaceae Desv.	275
Erigeron L.	210
Eriophorum L.	60
Erodium L'Herit	397
Erocastrum Presl.	361
Ervum L.	522
Eryngium Tournf.	432
Erysimum L.	365
Erythraea Rich.	178
Erythronium L.	83
Escholzia Cham. et Schld.	352
Euclidium R. Br.	368
Eupatorium Tournf.	207
Euphorbia L.	415
Euphorbiaceae Juss.	415
Euphrasia L.	161
Evonymus Tournf.	410
Fagus L.	284
Falcaria Host.	433
Farsetia R. Br.	373
Ferula L.	441
Festuca L.	38
Ficaria Dill.	342
Ficus L.	297
Filago L.	296
Foeniculum Hoffm.	437
Forsythia Vahl.	174
Fragaria L.	486
Frangula Tournf.	414
Fraxinus L.	174
Fritillaria L.	80
Fumaria Tournf.	353
Gagea Sal.	84
Galanthus L	86
Galatella DC	211
Galega Tournf.	513
Galeobdolon Hud.	149
Galeopsis L.	148
Galinsoga Ruiz. et Pav.	216
Galium L.	189
Gaya Gaud.	440
Genista L.	400
Gentiana L.	175
Gentianaceae Juss.	175
Geraniaceae DC.	394
Geranium L.	394
Geum L.	485
Gladiolus L.	85
Glaucium Tournf.	99

	Lap
Glaux L.	273
Glechoma L.	130
Gleditschia L.	527
Globularia L.	167
Globulariaceae DC.	167
Glyceria R. Br.	46
Glycirrhiza L.	513
Gnaphalium L.	225
Goodyera R. Br.	111
Graminaceae Juss.	17
Gratiola L.	153
Grossulariaceae DC.	460
Gymnadenia R. Br.	106
Gymnospermae	1
Gypsoplsila L.	321
Habenaria R. Br.	107
Haequetia Neck	432
Hedera L.	422
Hedysarum L.	519
Heleocharis R. Br.	59
Helianthemum Tournf	384
Helianthus L.	215
Heliotropium L.	117
Helleborus Adans	335
Helminthia Juss.	248
Helonias W. K.	90
Helosciadium Koch.	433
Hemerocalis L.	81
Hepatica Dillen.	338
Heracleum L.	444
Herminium R. Br.	109
Herniaria L.	330
Hesperis L.	368
Hibiscus L.	393
Hieracium L.	254
Hierochloa Gm.	26
Himanthoglossum Spreng.	107
Hippocastanaceae DC.	405
Hippocrepis L.	518
Hippophaë L.	469
Hippuridaceae Link.	466
Hippuris L.	467
Holcus L.	38
Holosteum L.	326
Homogyne Cass.	208
Hordeum L.	49
Hottonia L.	274
Humulus L.	298
Hutschinsia R. Br.	364
Hyacinthus L.	82
Hydrocharis L.	12
Hydrocharitaceae DC.	11
Hyosciamus L.	126
Hypericaceae DC.	385
Hyppericum L.	386
Hypochaeris L.	245
Hyssopus L.	136
Ilex L.	412
Impatiens L.	401
Imperatoria L.	442
Inula L.	212
Iridaceae R. Br.	96
Iris L.	98
Isatis L.	363
Isnardia L.	464
Isopyrum L.	346
Jasione L.	260
Jasmineaceae R. Br.	174
Jasminum L.	174
Juglandaceae DC.	287
Juglans L.	287
Juncaceae Barth.	73
Juncaginaceae Rich.	13
Juncus L.	74
Juniperus L.	5
Juliflorea	280
Jurinea Cass.	242
Kentrophyllum Neck.	243
Kerria DC.	484
Kernera Med.	370

	Lap
Kitaibelia Willd.	394
Knautia Coult	195
Kochia Roth.	309
Koeleria Pers.	37
Labiatae Juss.	128
Lactuca L.	249
Lamarkia Mönch.	42
Lamium L.	141
Lappa Tournf	242
Lappago Schreb	28
Lapsana L.	243
Lapula Wahlenb.	118
Laserpitium Tournf.	445
Lasiagrostis Link.	29
Lathraea L.	165
Lathyrus L.	523
Lavadnula L.	132
Lavatera L.	393
Ledum L.	277
Leersia Soland.	25
Lemna L.	7
Lemnaceae Link.	7
Leontodon L.	244
Leonurus L.	141
Lepidium L.	363
Lepturus R. Br.	52
Levcojum l.	95
Levisticum Koch.	440
Libanotis Crantz	439
Ligularia Cass.	229
Ligusticum l.	439
Ligustrum l.	173
Liliaceae DC.	78
Lilium l.	81
Limnanthemum Gmel.	179
Limodorum Tournf.	109
Linaceae DC.	399
Linaria l.	150
Linosyris DC.	211
Lindernia l.	158
Linnala Gron.	191
Linosyris DC.	211
Linum l.	399
Liriodendron l.	333
Listera R. Br.	110
Lithospermum l.	121
Littorella l.	172
Lobeliaceae Juss.	265
Lobelia l.	265
Lloydia Salisb.	81
Lolium l.	52
Lonicera l.	190
Loranthaceae Don.	472
Loranthus l.	473
Lotus l.	512
Lunaria l.	373
Lupinus Tournf.	502
Luzula DC.	77
Lychnis DC.	319
Lycium l.	127
Lycopersicum Tournf.	127
Lycopsis l.	120
Lycopus l.	133
Lysimachia Tournf.	271
Lythrum l.	463
Madia Mol.	216
Majanthemum Mönch.	93
Magnolia L.	333
Magnoliaceae DC.	333
Mahonia Nutt.	332
Malachium Fr.	328
Malaxis Sw.	112
Malcomia R. Br.	368
Malva L.	391
Malvaceae Juss.	380
Marrubium L.	141
Matthiola R. Br.	378
Matricaria L.	220
Mattia Schult.	120
Medicago L.	510

	Lap		Lap
Melampyrum Tournf.	158	Nerium L.	180
Melica L.	36	Neslea Desv.	363
Melilotus Tournf.	511	Nicandra Adans	128
Melissa L.	137	Nicotiana L.	125
Melittis L.	141	Nigella Tournf.	346
Menyanthes L.	179	Nigritella Rich.	109
Mentha L.	132	Nonnea Med.	120
Mercurialis L.	419	Nuphar Sm.	349
Mespilus L.	477	Nymphaea L.	349
Meum Tournf.	439	Nymphaeaceae DC.	349
Micropus L.	212	Oenanthe L	436
Microstylis Nutt.	112	Oenothera L.	464
Milium L.	30	Olea L.	173
Moehringia L.	326	Oleaceae Lind.	172
Moenchia Ehrh.	328	Oleraceae Endl.	306
Molinia Schrank	43	Omphalodes Tournf.	119
Monocotyledones Juss.	7	Onagraceae Juss.	462
Monotropa L.	279	Onobrychis Tournf.	519
Montia Michx.	331	Ononis L.	503
Moraceae Endl.	296	Onopordon L.	238
Morus Tournf.	296	Onosma L.	122
Mulgedium Cass.	248	Ophrys L.	108
Muscari Tournf.	82	Orchidaceae Juss.	101
Myagrum L.	363	Orchis L.	103
Myosotis L.	123	Origanum L.	135
Myrica L.	289	Orlaya Hoffm.	446
Myricaceae Rich.	289	Ornithogalum L.	83
Myricaria Desv.	389	Ornithopus L.	518
Myriophyllum L.	463	Orobanche L.	163
Myrrhis Scop.	450	Orobancheaceae Juss.	162
Myrtaceae R. Br.	467	Orobus Tournf	524
Myrtus L.	467	Oryza L.	25
Najadaceae A. Br.	8	Ostrya Micheli	287
Najas L	11	Osyris L.	472
Narcissus L.	94	Oxalidaceae DC.	398
Nardus L.	52	Oxalis L.	399
Narthecium Mochr.	82	Oxyria Hill.	303
Nasturtium R. Br.	378	Oxytropis DC.	517
Neottia L.	111	Padus Endl.	495
Nepeta L.	136	Paeonia L.	348

	Lap
Paliurus Tournf.	414
Panicum L.	28
Papaver L.	350
Papaveraceae Juss.	350
Papilionaceae L.	495
Parietaria L.	295
Paris L.	93
Parnassia L.	384
Paronychia Juss.	330
Passerina L.	468
Pastinaca Tournf.	444
Paulovnia S. et Z.	166
Pavia Boerh.	406
Pedicularis L.	159
Peganum L.	403
Pelargonium L'Herit.	397
Peltaria L.	371
Peplis L.	463
Peristylus Blum.	107
Persica Tournf	493
Petasites Tournf.	208
Petrocallis R. Br.	371
Petroselinum Hoffm.	432
Petunica Juss.	126
Peucedanum L.	44?
Phaca L.	517
Phalaris L.	25
Pharbytis Choisy	114
Phaseolus L.	526
Phelipea Walps.	163
Philadelphaceae DC.	459
Philadelphus L.	460
Phleum L.	27
Phlomis L.	140
Phlox L.	115
Pholiurus Triv.	52
Phragmites Trin.	33
Physalis L.	128
Physocaulus Tausch.	447
Physospermum Guss.	451
Phyteuma L.	264
Picea Lmk.	3
Picris L.	247
Pirola L.	278
Pimpinella L.	434
Pinquicula L.	162
Pinus L.	3
Piptatherum P. B.	30
Pirus Tournf.	477
Pisum Tournf.	525
Pistacia L.	405
Plantaginaceae Juss.	169
Plantago L.	169
Platanaceae Letisb.	299
Platanthera Rich.	107
Platanus Tornf. 300	300
Pleurospermum Hoffm.	450
Plumbaginaceae Juss.	274
Plumbago L.	275
Poa L.	43
Podospermum DC.	247
Polemoniaceae Lindl.	115
Polemonium L.	115
Polycarpum Löffl.	330
Polycnemum L.	309
Polygala L.	409
Polygalaceae Juss.	301
Polygonatum Tournf.	92
Polygonum L.	304
Pomaceae Lindl.	473
Populus L.	293
Portulaca L.	331
Potamogeton L.	8
Potentilla L.	486
Poterium L.	492
Prenanthes L.	249
Primula L.	269
Primulaceae Vent.	268
Prunella L.	144
Prunus Tournf.	494

	Lap
Ptelea L.	404
Pterocarya Kuth.	288
Pterotheca Cass.	251
Pulegium Mill.	133
Pulicaria Gärnt.	214
Pulmonaria L.	123
Pyrethrum Willd.	221
Quercus L.	284
Radiola Dill.	401
Ranunculaceae Juss.	334
Ranunculus L.	340
Raphanus L.	360
Rapistrum Boerth.	360
Reseda L.	379
Resedaceae DC.	379
Rhamnaceae R. Br.	413
Rhamnus L.	413
Rheum L.	305
Rhinanthus L.	149
Rhodiola L.	452
Rhododendron L.	277
Rhus L.	405
Rhynchospora Wahl.	60
Ribes L.	461
Ricinus L.	419
Robina L.	514
Rochelia Reichb.	119
Roripa Reichb.	378
Rosa Tournf.	489
Rosaceae Juss.	478
Rosmarinus L.	135
Rottboellia Roth.	52
Rubia L.	187
Rubiaceae Juss.	181
Rubus L.	485
Rudbeckia L.	215
Rumex L.	301
Ruppia L.	11
Ruscus L.	93
Ruta L.	403
Rutaceae Juss.	402
Sabina Garke	6
Sagina L.	325
Sagittaria L.	15
Salicaceae Rich.	289
Salicornia L.	308
Salix Tournf.	289
Salsola L.	308
Salvia L.	133
Sambucus L.	188
Samolus Tournf.	274
Sanguisorba L.	492
Sanguisorbeae Lindl.	491
Sanicula Tournf.	431
Santalaceae R. Br.	470
Saponaria L.	320
Sarothamnus Wimm.	501
Satyrium L.	107
Satureia L.	135
Saussurea DC.	235
Saxifraga L.	455
Saxifragaceae Vent.	455
Scabiosa l.	196
Scandix Gärt.	448
Scheuchzeria l.	13
Schoenus l.	57
Scilla l.	85
Scirpus l.	57
Scleranthus l.	331
Scopolia Jacqu.	127
Scorpiurus l.	517
Scorzonera l.	246
Scrophularia l.	151
Scrophulariaceae R. Br.	146
Scutellaria l.	143
Secale l.	50
Securigera DC.	519
Sedum l.	453
Selinum l.	441
Sempervivum l.	454

	Lap
Senebiera Poir.	359
Senecio l.	230
Serapias Wahl.	110
Serratula l.	243
Seseli l.	438
Sesleria Ard.	33
Setaria P. Beauw.	29
Sieradia Dill.	182
Sibbaldia l.	489
Sicyos l.	266
Sideritis l.	140
Silaus Bess.	440
Silene l.	316
Siler Scop.	445
Sinapis l.	361
Sison l.	433
Sisymbrium l.	367
Sium l.	434
Smilaceae R. Br.	91
Smilacina Desf.	93
Smilax l.	93
Smyrnium l.	451
Solanaceae Juss.	124
Solanum l.	127
Soldanella Tournf.	274
Solidago l.	211
Sonchus l.	248
Sorbus l.	478
Sorghum Pers.	53
Sparganium l.	16
Spartium	501
Specularia Heister	264
Spergula l.	325
Spinatia Tournf.	313
Spiraea l.	481
Spiranthes Rich.	111
Stachys l.	138
Staphylea l.	411
Staphyleaceae Bartl.	411
Statice l.	275
Stellaria l.	327
Stenactis Cass.	211
Sternbergia W. K.	94
Stipa l.	29
Stratiotes l.	12
Streptopus Michx.	92
Sturmia Reichb.	111
Succisa Mert. et Koch.	196
Suaeda Forsk.	308
Swertia l.	178
Symphyandra DC.	259
Symphytum l.	120
Syrenia Andrz.	365
Syringa l.	173
Tagetes Tournf.	215
Tamariscineae Desv.	388
Tamarix l.	388
Tamus l.	96
Tanacetum l.	222
Taraxacum Juss.	250
Taxus l.	2
Teesdalia R. Br.	369
Telekia Baumg.	214
Tetragonolobus Scop.	526
Teucrium l.	145
Thalictrum Tournf.	339
Thesium l.	471
Thlaspi Dill.	369
Thrincia Roth.	244
Thuja Tournf.	6
Thymelacaceae Juss.	467
Thymus l.	136
Thysselinum Hoffm.	444
Tilia l.	389
Tiliaceae Juss.	389
Tofjeldia Huds.	90
Tordylium l.	445
Torilis Adans.	447
Tormentilla erecta l.	488
Tozzia l.	158

	Lap
Tradescantia l.	73
Tragopogon l.	246
Tragus Desf.	28
Trapa l.	463
Tribulus l.	402
Tricocceae	415
Trientalis l.	271
Trifolium Tournf.	504
Triglochin l.	13
Trigonella l.	511
Trinia Hoffm.	433
Triticum l.	50
Trochiscanthes Koch.	440
Trollius l.	346
Tropaeolaceae Juss.	398
Tropaeolum l.	398
Tulipa l.	80
Turgenia Hoffm.	447
Turritis Dill.	377
Tussilago Tournf.	208
Typha Tournf.	15
Typhaceae Juss.	15
Ulex l.	501
Ulmaceae Endl.	298
Ulmus l.	298
Umbelliferae Juss.	422
Urachne Trin.	30
Urtica l.	295
Urticaceae Endl.	294
Utricularia l.	162
Utriculariaceae Endl.	161
Vacciniaceae DC.	279
Vaccinium l.	279
Vaillantia DC.	187
Valantia l.	184
Valeriana l.	191
Valerianaceae DC.	191
Valerianella Mönch.	192
Vallisneria l.	12
Veratrum l.	90
Verbascum l.	148
Verbena l.	168
Verbenaceae Juss.	168
Veronica l.	153
Vesicaria Lam.	373
Viburnum l.	188
Vicia l.	519
Villarsia Vent.	179
Viola l.	380
Violaceae DC.	380
Viscum l.	472
Vitex l.	169
Vitis l.	413
Waldsteinia Willd.	485
Xanthium l.	214
Xanthoxylon Willd.	404
Xeranthemum l.	234
Zahlbrucknera Reichb.	459
Zannichelia l.	11
Zea l.	25
Zizyphus Tournf.	414
Zostera l.	11
Zygophyllaceae R. Br.	402

A családok és nemek magyar nevei betűrendben.

	Lap		Lap		Lap
Ádáz	437	Baka	16	Boglárka	340
Áfonya	279	Bakfű	140	Boglárkafélék	334
Áfonyafélék	279	Baktopp	433	Boglárpót	384
Ajakosak	128	Baltaczim	519	Bögretok	471
Ákácz	514	Bangó	108	Bogyópik	2
Akánt	167	Baraboly	449	Bojtorján	242
Akántfélék	166	Baraczk	493	Bóka	515
Alkocsord	444	Bárcs	240	Bokál	491
Almafélék	473	Barátcserje	169	Bokrétafa	406
Álszegecs	365	Bangita	188	Bokrétafafélék	40
Angyélika	441	Bazsarózsa	348	Bolonyik	434
Apáczavirág	120	Benge	413	Borágó	120
Aranka	114	Bengefélék	413	Borbolya	332
Aranyfürt	211	Bérese	336	Borbolyafélék	331
Aranyvirág	220	Bérczlapú	207	Bordamag	450
Archangyelika	441	Berkenye	478	Boróka	5
Arnő	118	Berling	337	Borjupázsit	26
Árnyvirág	93	Berzenke	448	Bordon	238
Árpa	49	Békalencse	7	Borostyán	422
Árvalányhaj	28	Békalencsefélék	7	Boroszlán	468
Aszász	252	Békavár	144	Borsó	525
Aszgallér	330	Bibak	110	Borsócserje	514
Átán	389	Bibefog	112	Borzon	447
Atraczél	119	Bibekonty	110	Bozontka	300
Bab	226	Bibetyű	140	Bozontkafélék	300
Babérfélék	467	Bibikra	33	Büdöske	215
Babó	519	Birs	140	Bükk	284
Bajnócza	481	Bodza	188	Bükköny	523
Bajuszpázsit	27	Bodzafélék	187	Bundi	140
Bajuszvirág	109	Bogács	238	Burgonyafélék	124
Bagolcsa	522	Boglárfa	300	Bürök	450
Bagolyfű	273	Boglárfafélék	299	Buza	50

	Lap		Lap		Lap
Buzér . . .	187	czámoly . .	347	Egresnemüek .	460
Csábaír . . .	492	czékla . . .	312	Elecs . . .	15
csajkár . . .	517	czentike . .	273	Eleczke . .	179
csakkör . .	249	czerczisz . .	527	Életfa . . .	6
csalán . . .	295	czeszalpinia		Elina . . .	61
csalánfélék .	294	félék . . .	526	Eperfa . . .	296
csalmatok . .	126	cziczkóró . .	218	Eperfafélék .	296
csáté . . .	57	cziczó . . .	468	Érdeslevelüek	116
csékcsillag .	260	cziklász . . .	485	Ernyősviráguak	422
csengőke . .	259	czikszár . .	304	Eszparzet . .	519
csengetyűke .	260	czikszárfélék .	301	Estike . . .	368
csengetyűke		czimbor . .	49	Ezerjó . . .	403
félék . . .	259	czinczor . .	42	Ezüstfa . . .	469
csenkesz . .	38	czipőczim . .	112	Ezüstfafélék .	468
császekürt . .	464	czipruszfa . .	5	Fagyal , ,	173
császeszárny .	409	czirok . . .	38	Fagyöngy , ,	472
császeszárny		czölöpnád . .	32	Fájvirág , ,	401
félék . . .	408	Dákoska . .	98	Fájvirágfélék	401
csibehur . .	325	Daravirág . .	370	Fakin , , ,	473
csibeláb . .	518	Démutka . .	136	Fakinfélék ,	472
csigacső . . .	510	Derczefű . .	321	Falifű , , ,	295
csikorka . .	153	Dérderezle . .	440	Fánzár , , ,	127
csilla . . .	85	Derely . . .	442	Farkasalma .	470
csillár . . .	93	Derezle . . .	441	Farkasalma-	
csillagfürt . .	502	Diófa	287	félék , , ,	469
csillaghur . .	327	Diófafélék . .	287	Farkkóró , ,	148
csimpaj . . .	214	Dohány . . .	125	Fecskefű , ,	352
csipkepitty .	137	Dióskorafélék .	96	Fejszefürt , ,	519
csitre . . .	326	Dudafürt . .	514	Felleng , , ,	404
csombor . .	136	Dudamag . .	451	Fenyer , , ,	53
csomorika . .	432	Dudatönk . .	447	Fenyő , , ,	3
csorbóka . .	248	Dugasor . .	227	Fészkesek , ,	197
csorikra . .	106	Durcza . . .	25	Fintor , , ,	158
csucsor . . .	127	Ebfog . . .	33	Fogasír , , ,	374
csukóka . .	143	Ebír . . .	42	Földepe , , ,	176
csörcsáté . .	60	Ebtej . . .	415	Földike , , ,	90
csüküllő . .	226	Ebtejfélék . .	415	Földi-tök , ,	267
csülleng. . .	363	Ecsetpázsit . ,	26	Fohondár , ,	96
csutkalom . .	410	Égerfa . . .	282	Folyóka , ,	114
csutkalomfélék	410	Egres . . .	461	Fonalfű , ,	226

	Lap		Lap		Lap
Foszlár	374	Gyökönkefélék	191	Hőlye	83
Fügefa	297	Gyöngyajak	141	Homokhur	326
Fuláncs	345	Gyöngyvirág	93	Hóvirág	96
Füstike	253	Gyopár	225	Hunyász	138
Fürtszirom	273	Györgyike	82	Hunyor	345
Fűszercserje	334	Gyujtoványfű	150	Husosfű	452
Fűtej	415	Gyűszűvirág	152	Hutsza	13
Fűzény	463	Hagyma	85	Ibolya	380
Füzike	464	Hagymabur	111	Ibolyafélék	380
Füzfa	289	Hajka	29	Iglicz	503
Füzfafélék	289	Hajnalika	113	Ikrapik	375
Füzértekeres	111	Hajnalikafélék	113	Iszaprojt	158
Galagonya	473	Hanga	276	Izsóp	136
Galaj	183	Hangafélék	275	Jáczint	82
Galambbegy	192	Hamuka	373	Jávor	407
Galambócz	168	Haramag	436	Jázmin	174
Galamó	346	Harangrongy	274	Jázminfélék	174
Gálya	513	Harangvirág	263	Jeneszter	501
Gazillat	279	Harmatfű	383	Jezsament	460
Gémorr	397	Harmatfűfélék	383	Jezsamentfélék	459
Georgina	215	Harmala	403	Juharfafélék	406
Gérbicz	109	Harmatkása	437	Kacskanyak	145
Gerebcsin	208	Harmatmag	26	Kacskaring	517
Gerely	394	Hársfa	389	Kajmacsor	159
Gódircz	352	Hársfafélék	389	Kajszin	493
Gólyahir	346	Hatkotú	80	Kajtár	141
Gólyaorr	394	Hegy-éke	271	Káka	57
Gólyaorrfélék	394	Hérics	339	Kakasfej	519
Gombernyő	431	Hibik	393	Kakics	250
Gomborka	365	Hidőr	14	Kalánfű	370
Gömbvirág	195	Hidőrfélék	13	Kalapfű	208
Gombvirág	216	Higvirics	513	Kalaprózsa	209
Gordon	243	Hikkory	288	Kalluna	276
Gubóvirág	167	Hinár	11	Kálmos	17
Gurgulya	438	Hinárfélék	8	Kandilla	346
Gyapjufű	60	Hizóka	162	Kankalin	269
Gyapor	451	Holgyomal	254	Kankalinfélék	268
Gyékény	15	Hólyagfa	411	Kanna	100
Gyertyánfa	286	Hólyagfafélék	411	Kannafélék	100
Gyökönke	191	Hólyagosfű	373	Kapor	444

	Lap		Lap		Lap
Káposzta	361	Koriandrum	451	Lepkeszeg	511
Kapotnyák	470	Koronafürt	518	Libatop	310
Kásafű	30	Korongfű	371	Libatopfélék	306
Katáng	244	Körte	477	Liget-ékefélék	462
Kazupa	195	Körtike	278	Liguri	4: 9
Kecskedisz	246	Kosbor	103	Liliom	81
Kecskeszem	53	Kosborfélék	101	Liliomfélék	78
Kecskerágó	410	Kőtör	455	Lizinka	271
Kehelyvirágfélék	334	Kövinaszpolya	477	Lobelia	265
Kéhencz	43	Kövirózsa	454	Lobeliafélék	265
Keltike	352	Krepin	180	Locsahur	463
Kender	297	Krepinfélék	180	Lóhere	504
Kenderfélék	297	Kukoricza	25	Lompárfélék	402
Keser	178	Kukuba	323	Lloydia	81
Kerep	512	Küllőrojt	210	Loncz	189
Keresztesek	353	Kupacsosak	283	Lórom	301
Kigyószisz	122	Kurtatop	42	Lúdhur	324
Kikeries	89	Kunkor	117	Luzula	77
Kikeriesfélék	89	Laboda	312	Mácsonya	194
Kininces	513	Lágyoda	328	Mácsonyafélék	194
Kocsord	442	Lamarkia	42	Madárhur	328
Koeleria	37	Lapor	107	Madárfészek	111
Kökörcsin	337	Lángvirág	115	Magcsákó	485
Koczkagyörgy	188	Lavandula	132	Magiszák	118
Köles	28	Lapocz	373	Magtaraj	445
Kölencse	517	Lapór	149	Magvarótt	247
Kolokán	12	Labdaborz	233	Magár	52
Kömag	121	Látonya	388	Maglapél	312
Kömény	434	Látonyafélék	387	Magnólia	333
Komelina	73	Lápszövő	57	Magrúgó	267
Komló	298	Lázerfű	445	Magzating	83
Komócsin	27	Lednek	524	Magyal	412
Komorka	486	Légyfogó	363	Magyalfélék	412
Konkoly	320	Léhapót	36	Mahónifa	332
Kontyvirág	17	Lelleg	275	Májvirág	338
Kontyvirágfélék	16	Lencse	522	Mák	350
Körfény	235	Len	399	Mákfélék	350
Körisfa	174	Lenfélék	399	Málika	368
Korallgyök	111	Lepcse	7	Mályva	391
		Lepényfa	527	Mályvafélék	390

	Lap
Mamó	142
Mámorka	420
Mámorkafélék	419
Mandula	493
Mandulafélék	492
Mangold	312
Matyó	360
Mattia	120
Mécsvirág	319
Medvegerezd	277
Medvegyök	439
Meggy	494
Menta	132
Melisza	137
Meténg	180
Mézfű (rosszul Czirok)	38
Mézkevep	511
Mézpázsit	46
Méregölő	181
Minka	109
Mioszot	123
Mirrhafű	450
Mocsárhur	420
Mocsárhurfélék	420
Mocsárvirág	141
Mogyoró	286
Müge	182
Muhar	29
Mükócs	272
Murok	446
Murvapik	135
Muskátli	397
Mustár	361
Nadálytő	120
Nadragulya	128
Nádtippan	31
Nápicz	37
Napvirág	215
Nászpolya	477
Nárcziz	94
Nefelejts	119
Nigritella	108
Nőszirom	98
Nőszíromfélék	96
Nyalábcsengőke	263
Nyakó	120
Nyakadar	83
Nyakrovat	92
Nyárfa	293
Nyélkaszat	247
Nyelvűr	107
Nyilfonal	363
Nyilfű	15
Nyirfa	281
Nyirfafélék	280
Nyulárnyék	92
Nyulga	361
Olajfa	173
Olajfafélék	172
Olocsán	326
Oleander	180
Ökörszem	214
Orbánczfű	386
Orbánczfűfélék	385
Orgonafa	173
Oroszlányfog	244
Ostorfa	299
Oziriscserje	472
Paizspár	369
Paizssajt	393
Palka	56
Palkafélék	53
Pákhordó	38
Paprika	128
Pantlikafű	32
Paraj	307
Paréj	313
Paréjeper	311
Paradicsom alma	127
Párló	489
Pártakör	107
Pasztinák	444
Patkóczim	518
Pázsitfélék	17
Pelyvahordó	245
Pemet	141
Pereszlén	137
Pesztercze	140
Perje	43
Pera	93
Peczérecze	133
Petrezselem	432
Petunia	126
Pillangósak	495
Pimpó	486
Pitypang	250
Pofaszárny	511
Polóka	138
Pokilincs	451
Polcsa	330
Polemonium	115
Polemoniumfél.	115
Poloskamag	309
Poloskavész	348
Polyvaborcz	28
Polyacsuk	25
Porcsin	331
Porczika	330
Pótal	452
Pozsga	452
Pozsgafélék	451
Potnya	12
Pozdor	246
Puszpáng	419
Putnok	133
Ragikra	106
Ragyabura	277

	Lap
Ránczoshere	513
Raponcz	264
Ragadványfű	183
Rebarbara	305
Redőszirom	126
Rekenyő	360
Rekettye	499
Rencze	162
Renczefélék	161
Repkény	138
Retek	360
Rezeda	379
Rezedafélék	379
Rezga	46
Rézsuka	378
Riczinusz	419
Ritkoréj	211
Rizs	25
Rozs	50
Rózsa	489
Rózsafélék	478
Rozsdabura	277
Rozsnok	47
Rochélia	119
Rozmarin	135
Romfű	187
Rukercz	210
Rukerczgerebcsin	209
Rutafélék	402
Ruta	402
Sáfrány	97
Saláta	249
Sarkar	107
Sarkvirág	347
Sarkantyúvirág	193
Sárma	83
Sás	61
Sarkantyú	398
Sarkantyúfélék	398
Sárkánygyök	17
Sárgácska	489
Sárgafa	404
Sásika	81
Sárika	94
Sarlófű	433
Savar	308
Savaska	303
Seprőfű	309
Seprőzanót	501
Sertecsék	212
Sikkantyú	196
Sisakvirág	347
Sodortajk	107
Somfa	420
Somfélék	420
Somócsing	308
Sömörge	363
Sorapár	360
Sórda	393
Sósdi	399
Sósdifélék	398
Sóskafa	332
Spárga	92
Spárgabab	526
Sujtár	445
Sülbiga	501
Sulyom	463
Sünmag	118
Sutabub	196
Sutlap	308
Sülfü	92
Sudarka	82
Szádor	163
Szádorfélék	162
Szagyán	325
Szaka	453
Szálkaczék	161
Szakálka	53
Szátorja	135
Szalkanyak	183
Szalmavirág	225
Szappanfű	320
Szattyú	208
Szamócza	486
Számolya	274
Szantálfélék	470
Szapuka	504
Szárnyasdiófa	288
Szárumák	351
Szeder	485
Szegecs	365
Szegfü	321
Szegfüfélék	314
Szeklár	331
Szeklicze	243
Szélfü	419
Széltippan	31
Szent Jánosfa	527
Szeplén	122
Szigoráll	153
Szikfü	220
Szikladisz	371
Szigonykög	229
Szigormag	266
Szikör	314
Szilfa	298
Szilfafélék	298
Szilva	494
Szingallér	435
Szilfa	298
Szilfafélék	298
Szilkesark	128
Sziralj	345
Sziromőr = Orlája	446
Szirompár	464
Szirontak	340
Szittyófélék	73
Szírtör	364
Szittyó	74

	Lap
Szívvirág	353
Szölő	413
Szölőfélék	412
Szömörcze	405
Szörtippan	29
Szuhar	384
Szuharfélék	384
Szurdancs	402
Szűmcső	359
Tákajak	151
Tákta	348
Tarkör	229
Tapsir	444
Tarnics	175
Tarnicsfélék	175
Tarorja	145
Tarsóka	369
Társolyfű	364
Táskarag	359
Táskazár	368
Tátkanaf	141
Tátorjan	360
Tátogatók	146
Tavirózsa	349
Tejelőke	409
Tejelőkefélék	408
Tejőke	248
Tennye	372
Tengerifonal	11
Tekeporhon	109
Tetemoldó	384
Tetőnád	33
Tikszem	273
Tippan	30
Tiszafa	2
Tóalma	464
Tóborosta	463
Toboztermők	1
Tódisz	59
Tofjeldia	90
Tófonal	11
Tókafék	111
Tök	267
Tökfélék	266
Tölcsérliliom	88
Tölgyfa	284
Tömjénillat	439
Tónya	274
Toppocs	212
Torma	370
Tormáncs	377
Toronyszál	377
Törpázsit	52
Törpenaszpolya	476
Törölya	346
Torzon	309
Tőtippan	45
Tőzike	95
Tradeszkantia	73
Trombitafa	166
Tukma	93
Tukmafélék	91
Tulipánfa	333
Tulipánt	80
Turbolya	448
Tüdőfű	123
Tündérike	349
Tündérikefélék	349
Türempik	227
Tüskemag	447
Tüskepár = Paliurus	414
Tüzlapú	208
Tyúktaréj	84
Ugorka	267
Uszány	8
Utifű	169
Utifűfélék	169
Útilapú	169
Üreszab	36
Üröm	223
Üszökér	230
Vadócz	52
Vajfű 455 és	143
Vajfűfélék	455
Válupik	243
Várádics	222
Varjuhéj	453
Vasvirág	234
Veniczfa	287
Venyige	413
Vérlő	492
Vérfőfélék	491
Vérfő	122
Veselke	459
Vicsor	165
Vidrafű	179
Villamag	216
Viola	378
Virágkerék	440
Virnancz	339
Vitorlásvirágok	495
Vizernyő	433
Vizilófark	467
Vizilófarkfélék	466
Zab	33
Zanót	500
Zapócza	431
Zászpa	90
Zeller	432
Zelnicze	495
Ziliz	392
Zergegyök	229
Zsálya	133
Zsázsa	363
Zsejtalom	244
Zsidócseresznye	128
Zsidótövis	414
Zsoltina	243
Zsombor	367

Értelmet zavaró sajtó hibák.

Lap

XVII. alulról 3-sor 19. ábra C helyett olvasd 20. **ábra C.**
XXII. felülről 7-sor verticilacter h. olv. verticilaster.
XXIII. az ábra alatt Hyorcyanus h. olv. Hyoscyamus.
XXV. „ „ „ Érek h. olv. Érett.
„ „ „ maghérje h. olv. magfehérnye.
XLVI. felülről 4-sor Serophullariaceae helyett olvasd Scrophullariaceae.
LXIV. alulról 17-sor Salicineae h. olv. Salicaceae.
LXXIV. „ 12-sor Santaiaceae h. olv. Santalaceae.
16. „ 18-sor Konytvirágfélék h. olv. Kontyvirágfélék.
25. „ 12-sor Polyvacsak h. olv. Polyvacsuk.
32. „ 7-sor Arundo után kimar. L. (és) Czölöpnád.
38. felülről 11-sor Czirok h. olv. Mézfű.
46. Mászpázsit h. olv. Mézpázsit.
73. alulról 13-sor Fradescantia h. olv. Tradescantia.
74. felülről 10-sor Sittpó h. olv. Szittyó.
112. alulról 4-sor XIX. h. olv. XXI.
145. felülről 11-sor chamaehylis h. olv. Chamaepytis.
150. „ 14-sor Gyujtóvany h. olv. Gyujtovány.
158. „ 6-sor Izsaprojt h. olv. Iszaprojt.
170. „ 11-sor Ralha h. olv. Bolha.
301. Polygonaceae család elé irándó b) Centrospermae.
331. Berberidaceae család elé irándó c) Aphanocyclicae.
361. alulról 4-sor Brasica helyett olv. Brassica.

EVANGÉLIKUS FŐGIMNÁZIUM KÖNYVTÁRA
1857
1866

